

Bespreeknotitie bij agendapunt 5 'Uitgebreide kabinetsreacties op het advies van het Adviescollege Stikstofproblematiek, het advies van de commissie Hordijk en de Beleidsevaluatie PAS, in combinatie met het wetsvoorstel stikstofreductie en natuurverbetering'

Advies

Het Bestuurlijk Overleg wordt geadviseerd:

- Kennis te nemen van een mondelinge toelichting met betrekking tot de stand van zaken van het wetsvoorstel en hierover van gedachten te wisselen.
- De onderstaande opzet voor de verkenning van provinciale opgaven te bespreken.

Inleiding

Samen met de medeoverheden geeft het Rijk vorm aan een robuuste aanpak stikstof. Het Rijk en de provincies hebben een gezamenlijk belang om de doelstellingen te halen. Rijk en provincies werken in de gebiedsgerichte aanpak binnen de bestaande verantwoordelijkheidsverdeling gezamenlijk aan het behalen van deze doelstellingen. De maatregelen zijn onderdeel van het programma.

Het Adviescollege Stikstofproblematiek geeft in het Adviesrapport 'niet alles kan overal' aan dat alleen met voldoende juridische borging van maatregelen geloofwaardig uitvoering kan worden gegeven aan de PAS-uitspraak van de Raad van State en pleit voor een wettelijke verankering van de doelstelling voor stikstofreductie als resultaatsverplichting. Deze doelstelling zou zich volgens het Adviescollege moeten richten op emissies, met een uitsplitsing per provincie. Het Kabinet wordt door het Adviescollege geadviseerd om aan de slag te gaan met een integrale en gewaarborgde programmatische aanpak waarbij de benodigde overheidsmaatregelen als resultaatsverplichting bindend worden vastgelegd, inclusief de vertaling van deze doelstelling naar provinciale reductiedoelstellingen.

Inmiddels heeft de afdeling advisering van de Raad van State (hierna: RvS of Raad) advies uitgebracht over het wetsvoorstel Stikstofreductie en natuurherstel. Uit dit advies volgt onder meer dat het voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen essentieel is dat niet alleen de noodzakelijke instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen in de beheerplannen worden beschreven, maar dat daaraan ook daadwerkelijk uitvoering wordt gegeven door de betrokken bestuursorganen. Dit geldt ook voor de bronmaatregelen. De afdeling adviseert om duidelijker op te nemen in de toelichting bij de wet hoe de uitvoering van het programma door de betrokken bestuursorganen wordt verzekerd. In navolging van het eindadvies van Remkes en het advies van de RvS verkennen we als Rijk en provincies diverse vormen van provinciale opgaven die bijdragen aan een robuuste aanpak ten behoeve van het behalen van de opgave. Daarnaast wordt er in het kader van het wetsvoorstel gekeken naar de mogelijkheid van een wettelijke uitvoeringsplicht voor de maatregelen in het programma. Bestuursorganen die daarvoor in het programma zijn aangewezen en met de maatregelen hebben ingestemd, zijn verplicht om de maatregelen uit te voeren binnen de daarbij gestelde termijn. Daaraan wordt de mogelijkheid gekoppeld om maatregelen bijvoorbeeld te vervangen onder voorwaarde dat het doel nog steeds wordt gehaald.

Verkenning provinciale opgaven

Om de stikstofreductie van de (bron)maatregelen die gebiedsgericht toegepast worden te maximaliseren hebben Rijk en provincies afgesproken dat er op basis van de analyses van de gebieden een gezamenlijke implementatiestrategie wordt opgesteld. In navolging van het eindadvies van de adviescommissie Remkes willen het Rijk en provincies de komende tijd diverse vormen van provinciale opgaven onderzoeken die bijdragen aan een robuuste aanpak ten behoeve van het behalen van de opgave. Daarbij zal ook onderzocht worden welke vorm van borging van de provinciale opgaven benut kan worden. Het gaat hierbij onder andere om de uitwerking van hoe de wederzijdse afhankelijkheid en de wederzijdse inspanningsverplichtingen zo goed mogelijk vastgelegd kunnen worden. Dit wordt meegenomen in de volgende verkenningsvragen.

Verkenning vragen

De vragen die in deze verkenning centraal kunnen staan, zijn:

1. **Waar ziet de opgave op toe?** Natuurdoelen, deposities, emissies, of de inzet van (bron) maatregelen.
Gedacht kan worden aan een opgave:
 - gebaseerd op de bijdrage van een provincie aan de instandhoudingsdoelen voor een gunstige staat van de natuur, waarbij er afspraken worden gemaakt over natuurbehoud, stikstofreductie en ruimtelijke inrichting;
 - op basis van de inzet van het totale pakket. Hierbij volgt de opgave per Provincie uit het handelingsperspectief per gebied. Bestaande uit een optelsom van de inzet van landelijke bronmaatregelen, regionale bronmaatregelen, natuurherstel en eventuele andere ontwikkelingen binnen een gebied.
 - met afspraken over de inzet en optimalisering van bronmaatregelen.
2. **Wat zijn de voordelen van het werken met provinciale opgaven en hoe kunnen deze bijdragen aan een robuuste structurele aanpak?**
Om een breed draagvlak te creëren voor regionale opgaven, is het van belang om per optie goed te verkennen wat de mogelijke voordelen zijn voor de betrokken partijen. Daarnaast moet het gekozen scenario optimaal bijdragen aan een robuuste structurele aanpak en aan de wederkerigheid tussen Rijk en provincies van opgaven en daarvoor benodigde instrumentarium.
3. **Hoe komt men tot een opgave per gebied?** Los van de gekozen invulling, zoals wordt onderzocht onder punt 1, is het ook de vraag hoe men komt tot een opgave per provincie. In dit kader zullen verschillende scenario's worden bekeken. Zo zouden provincies gezamenlijk een bod kunnen doen dat optelt tot de landelijke resultaatsverplichting. Daarnaast is het denkbaar om het doel af te leiden vanuit de benodigde natuurmaatregelen. Om te bezien of een scenario ook zou kunnen werken, is het een optie om (een deel van de scenario's) uit te werken aan de hand van een pilot.
4. **Hoe wordt deze opgave geborgd?** Vanuit het adviescollege en de advisering van RvS is duidelijk dat de uitvoering van de structurele aanpak een stevige borging moet krijgen. Het verankeren van provinciale opgaven draagt hier aan bij. Deze verankering kan zowel landelijke als provinciale acties betreffen. Voor de wijze van verankering bestaan verschillende mogelijkheden. Dit varieert van het wettelijk vastleggen van deze opgaven tot het maken van (nadere) bestuurlijke afspraken. Daarbij zal ook gekeken worden naar de invulling van monitoring en bijstelling en de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling hierin. Daarnaast geldt dat in het wetsvoorstel naar verwachting een uitvoeringsplicht wordt opgenomen. Deze plicht bestaat al voor de natuurmaatregelen die onderdeel zijn van beheerplannen en wordt op deze wijze uitgebreid naar eventuele regionale maatregelen voor stikstofreductie mits bestuursorganen met opname in het programma hebben ingestemd.

Het Rijk en provincies werken deze vragen uit vanuit een gezamenlijk belang om tot een robuuste aanpak te komen, daarbij rekening houdend met de bestaande verantwoordelijkheden. Provincies zijn daarbij van mening dat de verantwoordelijkheid ten aanzien van stikstofreductie anders is dan ten aanzien van natuurherstelmaatregelen. Provincies kunnen aanvullend de landelijke bronmaatregelen ten behoeve van stikstofreductie van het Rijk implementeren en/of optimaliseren en daarnaast in aanvulling beperkt eigen bronmaatregelen uitvoeren.

Voorstel werkgroep provinciale opgaven:

Er zal vanuit de gebiedsgerichte aanpak een interbestuurlijke werkgroep worden gevormd om deze verkenning verder uit te werken. Wij stellen voor dat hier zowel verschillende provincies als verschillende partijen vanuit het Rijk aan deelnemen. Vanuit Rijkszijde nemen hier in ieder geval aan deel DGS, LNV-Natuur, BZK (interbestuurlijke tak) en I&W. Vanuit provinciezijde zal ambtelijk actief geschakeld worden met betrokken bestuurders om aan de voorkant ook de bestuurlijke verbinding te leggen. Het voorstel is dat deze werkgroep eerst verschillende opties verkent en

nagaat welke opties haalbaar lijken, vervolgens volgt dan een uitwerking van de meest aannemelijke opties en een haalbaarheidscheck qua invulling op basis van onder meer stikstofanalyses. In de verkenning wordt ook onderzocht welke randvoorwaarden daarbij belangrijk zijn. Op basis hiervan legt de werkgroep een voorstel neer bij de stuurgroep, dat begin 2021 ook bestuurlijk kan worden afgestemd. In het Bestuurlijk Overleg van 10 december 2020 zal een tussenstand worden voorgelegd.

Aanbiedingsformulier Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof 26 maart 2021		Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement: DGS-GGA
Korte titel	Procesontwerp vertalen landelijke omgevingswaarde. Doel: Bespreken van het procesvoorstel met daarin de korte-termijn stappen om te komen tot een vertaling van de landelijke omgevingswaarden.	
Korte samenvatting van de inhoud	In de Stuurgroep GGA van 6 juli wordt het onderwerp regionale doelen besproken. Daartoe hebben IPS & DGS een korte presentatie opgesteld. Deze presentatie geeft een eerste processtap weer voor het vertalen van de landelijke omgevingswaarden naar hanteerbare gebiedsdoelen. Dit dient als een 'no-regret' stap om te komen tot meer inzicht in de opgave per gebied. De PPT is door het IPO aangepast n.a.v. de werkgroep GGA daarom een appreciatie vanuit DGS hierop.	
Karakter	x Meningvormend 0 ter info 0 ter bespreking	
Beslispunt(en)	<ul style="list-style-type: none"> - Kan het RCO zich vinden in de appreciatie van DGS? - Kan het RCO zich vinden in dit procesvoorstel? <ul style="list-style-type: none"> o Kan het RCO zich vinden in het voorstel om deze zomer te benutten om een eerste slag te maken met het ophalen van input bij de provincies? o Kan het RCO zich vinden in het voorstel om met een interbestuurlijke werkgroep deze sessies voor te bereiden? o Kan het RCO zich vinden in het voorstel om op basis van de input uit de regioreeks een analyse te maken van de aandachtspunten/voorstellen wat wordt voorgelegd in de stuurgroep GGA van sept/oktober (en mogelijk het BO)? 	
Afstemming	De notitie is afgestemd met het programma SN en is besproken met de interdepartementale en interbestuurlijke werkgroep GGA. Aandachtspunten vanuit de departementen: <ul style="list-style-type: none"> - Breng in beeld hoe dit proces zich verhoudt tov het programma SN - Maak inzichtelijk wat de keuze voor emissie/depositie doelstellingen met zich mee brengt. De koepels gaven aan: <ul style="list-style-type: none"> - Goed pragmatisch voorstel; - De waterschappen gaven aan graag mee te denken in de sessies met de provincies. - Aandachtspunt voor de integraliteit. De presentatie is na het overleg van 29-06 aangepast door het IPO. De eerste appreciatie van DGS daarop vindt u in de bijlage.	
Vervolproces (geplande behandeling in:)	5 juli Stuurgroep GGA.	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e / 5.1.2.e	
Bijlage(n)	1 PPT	
Eventuele aanvullende opmerkingen		

VAN LANDELIJKE OMGEVINGSWAARDE NAAR RICHTINGGEVENDE DOELEN PER GEBIED

PROCES ZOMER 2021

INLEIDING

Er is een vertaling van de landelijke omgevingswaarden nodig, omdat:

- In de gebiedsprocessen richting nodig is (wat wordt er van ons verwacht/ wanneer doen we het goed genoeg)
- Er dan getoetst kan worden in welke mate de Gebiedsgerichte Aanpak bijdraagt aan het halen van de landelijke omgevingswaarde (of dat er een aanpassingen/aanvullingen nodig zijn in de bronmaatregelen)

In de roadmap hebben we afgesproken dat de besluitvorming over de vertaling in het najaar plaatsvindt, randvoorwaarde om de gebiedsplannen voor juli 2023 op te kunnen leveren.

Procesvoorstel

- We doen dit in goede onderlinge afstemming tussen provincies onderling en met het Rijk (Unie en VNG betrokken). Wat de ene provincie doet heeft ook effect op andere provincies.
- Met de input van de geactualiseerde stikstofanalyse (1^e helft aug); zicht op lokaal doelbereik voor zover nu beschikbaar (1 juli); globaal inzicht in de drukfactoren (nog niet specifiek beschikbaar, wel uit rapporten, bij benadering voldoende voor deze ronde) ligt er voldoende inhoudelijke basis om dit gesprek te kunnen voeren.
- Dat doen we regionaal (steeds 3 provincies), in het gebied, 2^e helft augustus 2021

Randvoorwaarde voor het hoe van de uitkomst:

- Het totaal van de vertaling van de landelijke omgevingswaarde zal optelbaar moeten zijn, om te bepalen in welke mate die gerealiseerd wordt.

Beoogde uitkomst:

Vertaling van de landelijke omgevingswaarde in doelen per gebied, als basis voor het vervolg van de gebiedsprocessen.

DYNAMIEK

Advies

Anticiperend op actuele ontwikkelingen zorg dragen voor het doorstarten van de gebiedsplannen en de gebiedsprocessen.

Er spelen verschillende dynamieken waar we rekening mee moeten houden:

Korte en lange termijn

Om de gebiedsplannen op te leveren voor 1 juli 2023 is het van belang dat de processen snel starten. Tegelijkertijd zal de omgeving in beweging blijven en zullen we anticiperen op de lange termijn. Ontwikkelingen in het opbouwen van programma SN, de beleidsrijke begroting en het regeerakkoord zullen van invloed zijn en die zullen ook ingebracht worden in de regiogesprekken.

Richtinggevende doelen

We werken aan een gunstige staat van instandhouding van de Natura 2000-gebieden. Daarin is dit een eerste stap. We zullen nog meer stappen moeten zetten. Daarom worden de doelen als richtinggevend gebruikt.

Nog ontwikkelende kennis

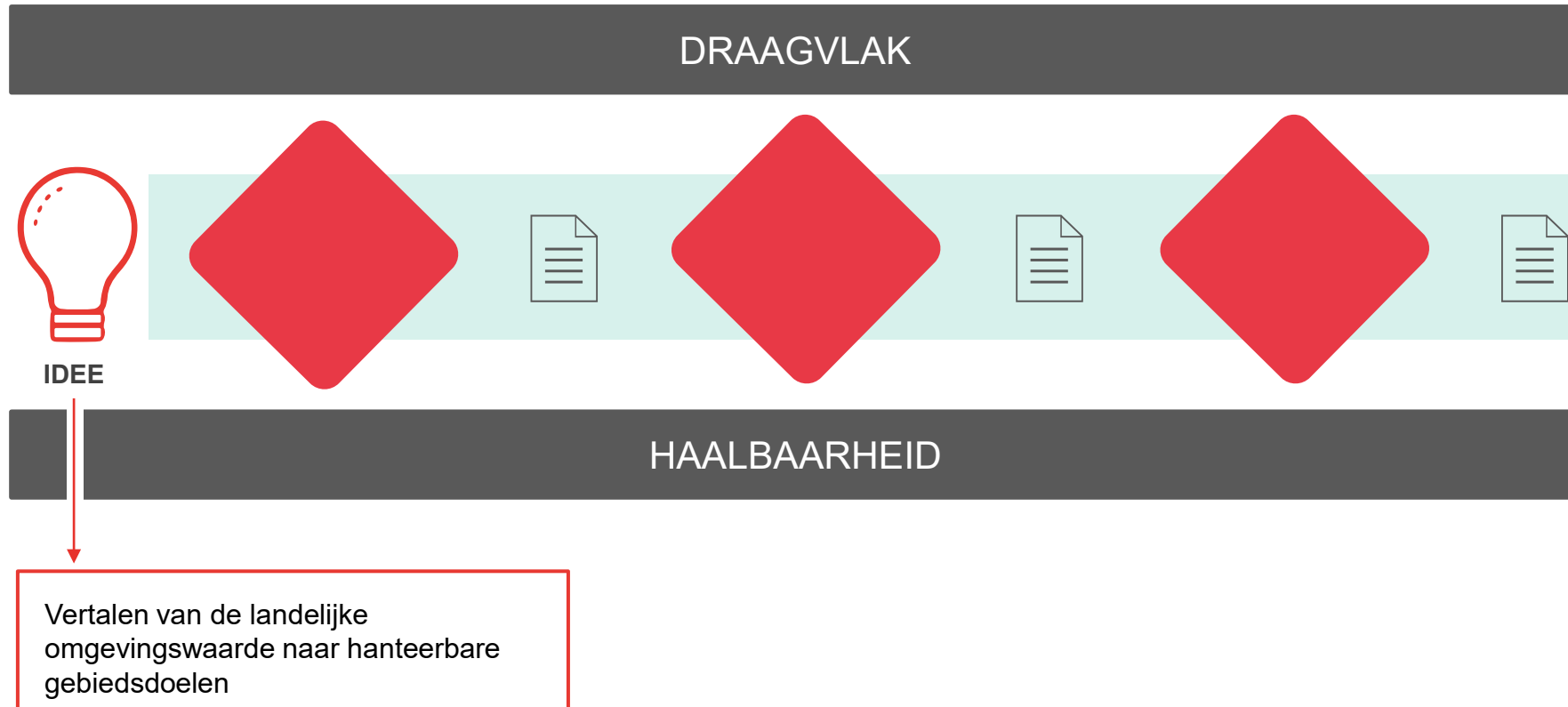
Beschikbare analyses een maatregelen zijn nog in beweging. Input is nodig uit de geactualiseerde stikstofanalyses en de gegevens uit de natuurdoelanalyses. Van invloed is ook de berekeningsmethode voor de % omgevingswaarde en besluiten over afstandsgrenzen.

Processtappen

In de hierna volgende slides geven we een overzicht van de te zetten processtappen en wie daarbij betrokken zal zijn.

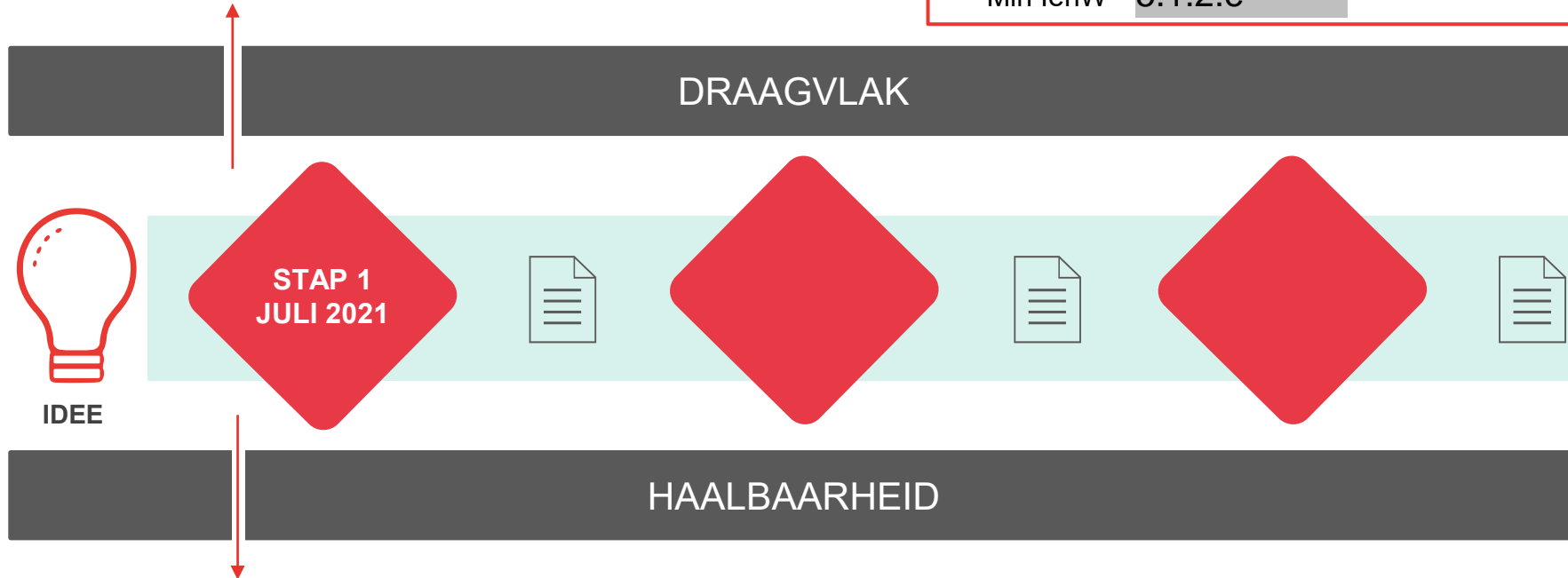
PROCES VERTALING LANDELIJKE OMGEVINGSWAARDE NAAR REGIONALE/GEBIEDSDOELEN

- Werkgroep interbestuurlijk & interdepartementaal om dit verder uit te werken.

Betrokkenheid voorzien van:

- 2 kwartiermakers/AC leden provincie
- IPS/BIJ12 – 5.1.2.e & 5.1.2.e
- IPS – 5.1.2.e
- IPO VP – 5.1.2.e
- DGS – 5.1.2.e
- Programma SN – 5.1.2.e
- Min lenW – 5.1.2.e

- Delen en beschrijven waarom deze stap nu gemaakt wordt.
- Duiden hoe korte en lange termijn vertaling van de landelijke omgevingswaarde zich verhouden.
- Gedeeld begrip van sturen op emissie en de samenhang met depositie
- Delen stavaza (wat ging vooraf en wat gebeurt er nu in verschillende provincies)

- Ontwerp hoe stikstofanalyses en regionale herkomst benut kunnen worden om tot richtinggevende uitspraken voor de gebiedsprocessen te komen.

INPUT LOKAAL DOELBEREIK OP
GEBIEDSNIVEAU PER 1 JULI
BESCHIKBAAR

- Betrokken kwartiermakers en collega's (natuur/stikstof) van de provincies
- Gebiedspartners zoals bv waterschap
- IPS/BIJ12 – 5.1.2.e / 5.1.2.e
- IPS – 5.1.2.e / PL
- IPO – 5.1.2.e
- DGS – 5.1.2.e
- Programma SN – 5.1.2.e (?)
- RWS/Def – inliggend gebied

Regionale deelnemers & werkgroep interbestuurlijk

DRAAGVLAK

STAP 2a:
Uitvoering regioworkshops

IDEE

HAALBAARHEID

INPUT UPDATE STIKSTOFANALYSES
BESCHIKBAAR 15 AUG

INPUT LOKAAL DOELBEREIK
OPGEWERKT BESCHIKBAAR
SEPTEMBER (LOKAAL AL BEKEND)

- Ronde langs 4 landsdelen:
 - Beschikbare analyses (stikstof en lokaal doelbereik) als inhoudelijke onderlegger onder vertaling landelijke omgevingswaarde
 - Hulp (waar nodig) bij gebiedsprocessen
 - Uitwisseling ideeën hoe omgaan met overgangszones
 - Ideeën voor aanvullende maatregelen/instrumentarium
 - Samenhang maatregelen stikstof en natuur
- Provincies vervolgslog vertaling landelijke omgevingswaarde

PREVIEW REGIODAG

Centrale vraag:

- waar wordt nu mee gerekend, wat zijn de te verwachten resultaten en de effecten van het in te zetten bronmaatregelenpakket
- Waar kan de provincie op sturen?
- Wat is dan de balans tov realisatie van de landelijke omgevingswaarde?
- Wat zijn mogelijke aanvullingen op het instrumentarium (bijvoorbeeld: beleid, (extra)maatregelen, (ruimtelijke) optimalisatie, financiën).
- Wie is daar voor verantwoordelijk?

Deelnemers:

- 3 provincies (natuur/stikstof/gebiedsregisseurs)
- Gebiedspartners (bv cruciale gemeente of waterschap)
- Leden van de werkgroep (inclusief programma SN)
- Inliggende terreinbeheerders zoals bv RWS, Defensie

Het is aan elke provincies om het hierna verder uit te werken en uit te rollen, dus niet iedereen kan bij deze bijeenkomst in dit stadium aanwezig zijn.

Input:

- Geactualiseerde stikstofanalyse (kg/ha/locatie), lokaal doelbereik (voor zover beschikbaar), drukfactoren (uit rapporten), actuele ontwikkelingen, roadmap

Output:

- Helderheid hoe nu de gebiedsdoelen te formuleren tbv de gebiedsprocessen
- Uitwisselen kennis over aanpak gebiedsproces
- In staat de roadmap mondeling toe te lichten aan partners

STAP 3: BESLUITVORMING

- > Interbestuurlijke & interdep. Wg : 20 juli & 3 augustus
- > Kwartiermakersoverleggen : 30 juni; 14 juli; 28 juli; 11 aug; 25 aug; 8 sep; 22 sep
- > RCO 13 augustus : Oordeelsvorming
- > Stuurgroep GGA 16 aug : bijpraten stavaza (start regiogesprekken)
- > AC 9 september : Presentatie; beeldvorming (stuk mogelijk niet op tijd)
- > BC 16 september : Beeldvorming
- > AC 23 september : Oordeelsvorming
- > Interbestuurlijke & interdep. Wg : 31 augustus & 14 september
- > RCO 24 september : Oordeelsvorming
- > Stuurgroep GGA 27 september : ntb
- > BC 30 september : Oordeelsvorming
- > BO 14 oktober: : Besluitvorming

2050

2035

2030

2023

BESLISMOMENT

GOVERNANCE GGA

LANDELIJKE OMGEVINGS WAARDE

KDW GRENS	2025	2030	2035
	40% OUDER EDWA	50% OUDER EDWA	74% OUDER EDWA
		26% MINDER EMISSIES	50% MINDER EMISSIES

SCENARIOS BOUWEN (MOGELIJKE) MAATREGELEN

- UITREKENEN
- OPTIMALISEREN
- SOCIAAL ECONOMISCHE EFFECTEN IN KAART BRENGEN

BESLISMOMENT

LANGER TERMIJN

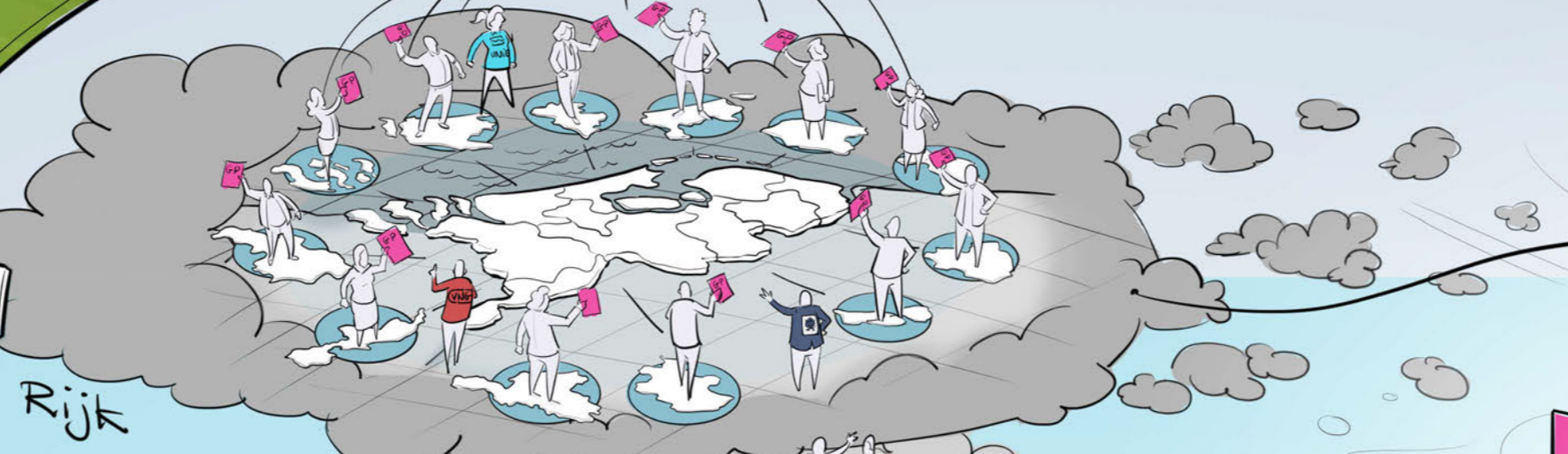
UITVOERING- GEBIEDSPANNEN

MIDDELLANGE TERMIJN

ZOMER

SEPT/OKT

GEBIEDS VERKENNING

PROVINCIE

GEBIEDSVERKENNING

REDUCTIE VOOR ECONOMISCHE ONTWIKKELING

EMISSIE

REDUCTIE

DEPOSITIE

GENERIEKE MAATREGELEN RIJK 2030

IMPLEMENTATIE

IMPLEMENTATIE RIJSGEBONDEN MAATREGELEN

MAATREGELEN PROVINCIE

MAATREGELEN GEBIEDS PROCESSEN

GEBIEDS PLAN

MONITOREN

monitoringsplan

BIJSTUREN

BESLISMOMENT PROVINCIALE GENERIEKE MAATREGELEN

EXPLICIET MAKEN 6.1 6.2 6.3

KORTE TERMIJN

NATUURDOEL ANALYSE

- HABITAT TYPES
- DRUK FACTOREN
- OMGEVINGSCONDITIES

POT MET GOUD VOOR KANSRIJKE IDEEEN

GERICHTE OPKOPEN OM NABIJ N2000

SANERING VARKENSCHOUDEWIJ

- o.a.:
- Lange termijn verkenningen
- Juridische procedures
- Het programma stikstofreductie en natuur
- Nationaal programma landelijk gebied
- Landbouw akkoord
- Regeringsakkoord
- Omgevingswet
- Provinciale verkiezingen

Toelichting op bespreekpunten

1. Visualisatie Roadmap

De Roadmap voor gebiedsplannen: (a) laat zien hoe gebiedsprocessen, gebiedsplannen en de Rijksbronmaatregelen samenhangen, (b) biedt de medewerkers die de gebiedsplannen gaan opstellen een handreiking voor de te doorlopen stappen en (c) geeft bestuurders het overzicht wanneer welke bestuurlijke besluitvorming nodig is om tot de gebiedsplannen te komen (bv uitkomst van de challenges).

Dit is visueel in beeld gebracht om inzicht en overzicht te krijgen. We lichten de laatste versie van de visualisatie mondeling toe.

Bespreekpunt 1:

- Welke dringende aanvullingen of correcties van eventuele onjuistheden op de visualisatie zijn nodig.

2. Concept-inhoudsopgave gebiedsplan

Concept inhoudsopgave: zie bijlage 1

De paragrafen van deze inhoudsopgave wordt na vaststelling nader uitgewerkt tot een hanteerbaar format dat door provincies benut kan worden voor het opstellen van hun gebiedsplan. De vorm van het gebiedsplan is in de wet niet voorgeschreven. Met het oog op de optelbaarheid van de gebiedsplannen is het nuttig dat de provincies dezelfde inhoudelijke punten adresseren. We hebben een check gedaan op of de punten die in de wet staan in deze inhoudsopgave terugkomen. Mogelijk kunnen jullie daarin nog omissies of accenten aanwijzen.

Bespreekpunt 2:

De concept inhoudsopgave van een gebiedsplan te bespreken en zo nodig te becommentariëren

3. Richtinggevende uitspraken tbv roadmap GGA en Gebiedsplannen

De roadmap voor de gebiedsgerichte aanpak wordt komende weken afgerond ter vaststelling. Vooruitlopend op deze afronding worden enkele richtinggevende (niet uitputtend) uitspraken voorgelegd mei om sturing te geven op inhoud en proces.

Bespreekpunt 3:

Wat is jullie idee/accent/vraag bij elk van deze richtinggevende uitspraken over de inhoud en het proces van de gebiedsplannen.

A. Over de inhoud en doel van de plannen

1) We maken in de roadmap onderscheid tussen:

a. **gebiedsprocessen**: Een proces waarin betrokken ondernemers, maatschappelijke organisaties, burgers en overheden in een bepaald gebied zoeken naar verbinding tussen verschillende, soms tegenovergestelde belangen, om een gezamenlijk doel te bereiken binnen een bepaalde tijd.

Verlaging van stikstofuitstoot is één van de doelen in de gebiedsprocessen om de kwaliteit van de Natura 2000 gebieden te verbeteren.) en:

b. het **Gebiedsplan**: Elke provincie stelt een gebiedsplan op waarin zij per Natura 2000-gebied beschrijft hoe de doelen uit de Stikstofwet gehaald kunnen worden. Het gebiedsplan laat zien hoe de stikstofgevoelige leefgebieden ervoor staan. Het geeft de omvang weer van de stikstofdepositie, waar deze vandaan komt en wat het effect is op het leefgebied. De provincie beschrijft in dit plan welke landelijke, provinciale en gebiedsmaatregelen ingezet worden voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en hoe dit leidt tot vermindering van de stikstofbelasting. Het laat ook de samenhang zien met gebiedsplannen van andere provincies.

2) Inhoudsopgave: De gebiedsplannen worden opgesteld conform bijgevoegde inhoudsopgave (zie besprekingspunt 2), die is gebaseerd op de wet WSN. Er zijn geen vormvereisten. Door een gelijke structuur te hanteren worden gebiedsplannen samen optelbaar en ontstaat een beter provinciebreed overzicht, ook ter legitimatie van de provinciale inzet. Deze inhoudsopgave is te zien als een 'basispakket' waaraan alle provincies tegemoetkomen, het staat provincies vrij hieronderwerpen aan toe te voegen.

3) Eenduidige data: De onderliggende data van stikstofanalyses en natuurdoelanalyses worden door provincies op een 'eenduidige en optelbare' manier opgesteld. IPS (en waar nodig Rijk) faciliteert hierin.

4) Kern van de plannen (en daarmee de propositie van de provincies) is:
a. een analyse van de precieze situatie (m.b.t. stikstof en natuur) per gebied en
b. een analyse van mogelijke en meest effectieve interventies passend bij deze opgave vanuit een meerjarig perspectief en in samenwerking en overleg met de gebiedspartners (zoals mede-overheden, bewoners, initiatiefnemers).

Dit leidt tot het optimaliseren/implementeren van (landelijke) bronmaatregelen, mogelijke andere maatregelen en het in samenhang daarmee uitvoeren van natuurherstelmaatregelen.

5) Natuurherstel in relatie tot natuurbeheer: De programmering en uitvoering van de natuurherstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur maken onderdeel uit van de gebiedsplannen; de natuurdoelanalyses en de beheerplannen niet. De informatie uit deze plannen maakt wel nadrukkelijk onderdeel uit van de data op grond waarvan de interventies worden bedacht en geprogrammeerd.

6) Onderscheid maatregelen:

Er wordt ten behoeve van het *mogelijke* maatregelenpakket helder inzicht gecreëerd in:

- a. maatregelen gericht op stikstofreductie;
- b. maatregelen gericht op natuurherstel en -verbetering;
- c. maatregelen die ruimte gaan bieden voor (economische) ontwikkeling.

Tav a en c worden er in najaar 2021 reken/scenariosessies georganiseerd ism het Rijk om per gebied inzicht te krijgen in mogelijke maatregelenpakketten passend bij de opgave; waarbij ook meer duidelijkheid ontstaat over het aandeel generiek en aandeel gebiedsgericht per gebied).

B. Omgaan met doelen

7) Vertaling gemiddelde landelijke omgevingswaarde naar regionale doelen. Dit gebeurt in samenspraak met het Rijk, zonder dat de provincies hierbij de verantwoordelijkheid van het rijk overnemen. Leidend hierbij is dat opgave in aard en omvang verschilt per provincie/gebied (oa kustopgave, grensopgave, zandopgave), maar ook dat er onderlinge afhankelijkheden zijn. Doelen die de ene provincie stelt, heeft impact op een andere provincie. Het is dan ook wenselijk tot gezamenlijke keuzes te komen. Bijvoorbeeld door prioriteit te geven aan bepaalde type gebieden. Of door in gezamenlijkheid te werken aan bepaalde gebieden omdat de impact hiervan provincie-overstijgend is. Om hier keuzes in te maken, is meer feitelijke informatie nodig.

Daarbij zien we dat een aantal provincies heldere doelen wil en andere provincies van 'onderaf' willen werken door uitvoering te geven aan de (mogelijke) maatregelenpakketten. Beide aanpakken zijn mogelijk. In beide gevallen wordt inzichtelijk op het (mogelijke) maatregelenpakket toereikend is om de doelen te halen, zonder de verantwoordelijkheid hiervoor over te nemen.

Advies, en onderdeel van de roadmap, is om hier in het najaar gezamenlijk nadere afspraken over te maken. Op basis van deze uitkomsten is het denkbaar dat eind 2021, begin 2022 bestuurlijke afspraken met het kabinet worden voorbereid, met een gezamenlijk deel en een deel per provincie. Deze actie heeft relatie met de onder 6 genoemde actie.

8) Sturen op emissie: Provincies willen voortgang meten aan de hand van **emissiereductie**, omdat hier (itt de KDW) sturing op mogelijk is en afspraken te maken zijn met stakeholders. De emissiereductie is tevens te vertalen in KDW-doelstellingen (die nodig is voor het Rijk in het kader van haar verantwoording). Deze intentie wordt in de zomer van 2021 nader uitgewerkt en getoetst.

9) Perspectief op 2035 als richtlijn

Ook al is er nog geen dekkend maatregelenpakket bekend (voor zowel bronmaatregelen als natuurmaatregelen) is het, zeker vanuit de gesprekken die in de gebieden met stakeholders worden gevoerd, verstandig om uit te gaan van het lange termijn doel van 2035. In dat licht moeten mogelijke maatregelen worden gezien.

10) Nadere duiding is nog nodig over afspraken over **jaarlijkse rapportage of voortgang**. Advies is erover in het kader van het programma WSN (vaststelling voorzien medio 2022) nadere afspraken te maken. Idem tav governance en sociaal economische toets.

11) Er wordt op basis van de evaluatie IBP en de ervaringen van de lerende evaluatie PBL Natuurpact in het najaar een voorstel opgesteld voor lerend evalueren waarbij één van de onderdelen is het **samenwerken als één overheid**.

C. Belangrijke processtappen voor in de roadmap (nog aan te vullen)

1) **Beslismoment voor de zomer 2021**

- Vaststellen roadmap en de inhoudsopgave/format gebiedsplannen
- Huidig pakket bronmaatregelen bijstellen (er is onderuitputting)
- Eerste verkenning nieuw pakket bronmaatregelen voor middellange termijn met blik op lange termijn (2030-2035)

2) **Beslismoment okt/nov 2021**

- Hoe landelijke omgevingswaarden vertalen naar regionale doelen?
- Scenario's bouwen met mogelijke maatregelen

3) **Beslismoment in de loop van 2022**

- Bestuurlijke afspraken maken

4) **Beslismoment 2023-2025**

- Formele datum vaststellen gebiedsplannen (binnen twee jaar na vaststelling van de wet), met ruimte voor aanpassingen: adaptieve aanpak.
- Uitvoering van de gebiedsplannen, mogelijk besluitvorming over tussenstappen
- Tussendoelen (en herijking plannen)
- Voorbereiding volgende tranche

Vervolgproces

Aan de hand van de bespreking in de BC op 27 mei wordt de visualisatie verder afgerond, het format voor gebiedsplannen nader ingevuld en de roadmap nader opgesteld. Op 10 juni vindt dan een concluderende bespreking plaats waarna de provincies de roadmap kunnen presenteren en toelichten in het bestuurlijk overleg van 1 juli.

Aanbiedingsformulier t.b.v. bespreking documenten in DT Stikstof

Algemene informatie

*Opsteller: 5.1.2.e *Benodigde tijd: 10 minuten

*Onderwerp: Roadmap GGA/gebiedsplannen Agendering afgestemd met DT-lid: 5.1.2.e

Cluster: **Team GGA**

*(Gewenste) datum bespreking: 1 juni 2021

Aanwezige personen bij de vergadering: 5.1.2.e, 5.1.2.e

Doel

*Ter besluitvorming

*Ter bespreking

*Ter kennisname

Route

	DT	DO	DGO	MCSP	BO
*Overleg	☐	☐	☐	☐	☐
*Datum	1 juni		17 juni		1 juli

Inhoud

*Korte samenvatting van de inhoud

Stand van zaken

De roadmap GGA/gebiedsplannen is onder regie van IPO in ontwikkeling en bestaat op dit moment uit een visualisatie van de GGA en een inhoudsopgave voor de gebiedsplannen (zie bijlagen). Deze producten zijn tot stand gekomen middels een aantal werksessies met provincies, IPO, team GGA en NVLG. DGS is in maart 2021 geïnterviewd door IPO en heeft toen meegegeven wat wij als Rijk belangrijk vinden voor de roadmap. De meeste punten hiervan zijn opgenomen in de roadmap. Er is aangegeven dat in de roadmap in beeld wordt gebracht wat de aanvullende benodigde stikstofruimte is voor gewenste economische ontwikkeling. Bovendien gaat de roadmap bij het maken van plannen uit van een blik op de langere termijn (2035 en verder). Dit voldoet ook aan de wensen van het Rijk. Aan de tekst van de roadmap wordt nog gewerkt.

IPO heeft voor interne afstemming een aantal bespreekpunten geagendeerd, die naar verwachting terug zullen komen in de Stuurgroep GGA van 9 juni 2021. Ter informatie zijn deze bespreekpunten ook bijgevoegd. Het (afstem)proces om tot de roadmap/gebiedsplannen te komen is onder aan dit formulier weergegeven.

Roadmap in relatie tot wensen DGS

Als DGS kunnen we vanuit 3 perspectieven kijken naar de roadmap/gebiedsplannen.

- 1.) Voldoet de concept inhoudsopgave voor de gebiedsplannen aan de eisen van het amendement en de politieke gedachte achter dit amendement? *Ofwel volstaat dit om voldoende grip/inzicht te krijgen in de/ staat van instandhouding en de inspanningen die provincies doen om doelen te halen en maatregelen te treffen.*
- 2.) Is de roadmap voldoende adaptief in het licht van aanstaande formatie en de kans dat die leidt tot beleidsbijstelling/aanscherping in de vorm van doelsturing, zonerings en ordende principes?
- 3.) Wat zijn de belangrijkste inhoudelijke bespreekpunten in de afstemming met IPO?

Ad 1) Op basis van de inhoudsopgave voldoet het gebiedsplan aan de wettelijk gevraagde informatie. Dit leidt er nog niet automatisch (verplichtend) toe dat alle provincies proactief eigen/aanvullende maatregelen gaan onderzoeken en treffen, al zullen meer ambitieuze provincies dit naar verwachting wel gaan doen. Geregionaliseerde doelstellingen kunnen helpen om dit punt op te lossen.

Ad 2) Dat een besluit over de vertaling naar regionale (emissie)doelen volgens de roadmap is voorzien in het najaar, biedt meer kans dat er nieuw regeerakkoord is waar rekening mee kan worden gehouden en dat de tussendoelen die in de contourennota worden aangekondigd al in uitwerking zijn. Bij de vertaling naar regionale doelen is aandachtspunt dat er vervolgens wel een optelling naar een landelijk totaalbeeld mogelijk is. Daarnaast gaat de roadmap uit van een aanpak waarin wordt gewerkt met een set van mogelijke maatregelen waaruit via enkel iteratieslagen een pakket wordt samengesteld. Dat biedt de mogelijkheid om bij te sturen op een regionale doelstelling. Risico hiervan is wel dat er in de tussentijd provincies (zoals op dit moment N-Holland) bij gebrek aan een vertaling van de omgevingswaarden naar regionale doelstellingen zij eigen doelstellingen gaan formuleren. Het wordt dan lastiger om in een later stadium die doelstellingen weer te wijzigen.

Ad 3) Voor enkele punten is niet duidelijk (genoeg) of die nu in de gebiedsplannen goed worden opgepakt:

- Natuurdoelanalyses moeten onderdeel zijn van de gebiedsplannen. Dit is ook zo besproken in het kader van de contourennota van het programma SN. De natuurdoelanalyses zijn in de visualisatie en de inhoudsopgave wel onderdeel van de gebiedsplannen, maar in de IPO-besprekpunten wordt dit weer in twijfel getrokken. Risico dat wij voorzien als dit niet gebeurt, is dat er geen goede basis is om de gebiedsplannen op te baseren wat kan leiden tot een vertraging van de gebiedsplannen. Natuurdoelanalyses zijn nodig om per Natura 2000-gebied inzichtelijk te maken hoe instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden. Uitgangspunt is dat de natuurdoelanalyses tot stand komen op een dusdanige wijze dat dit, zo mogelijk, slim gecombineerd wordt met andere lopende trajecten en gebruik makend van passende al beschikbare analyseresultaten.
- Grensoverschrijdende effecten. Uit de roadmap blijkt nog niet of dit in de gebiedsplannen komt en hoe dit wordt aangepakt. Risico dat wij zien is dat er geen rekening gehouden wordt met hoe jouw bronnen/maatregelen buurprovincies/buurlanden beïnvloeden en vice versa en hoe wordt hierover afgestemd en in geoptimaliseerd? Bovendien is vooralsnog het beeld dat wij krijgen van de provincies dat het aspect buitenland wordt gezien als iets van het Rijk (*is contact over met team buitenland*).
- Integraliteit. Uit de roadmap moet blijken hoe in het gebiedsproces combinaties of conflicten met andere opgaven in het landelijk gebied in beeld komen en hoe maatregelen die niet primair voor stikstof of natuur zijn bedoeld maar daar wel een positieve bijdrage aan leveren, worden betrokken bij het gebiedsplan. In de roadmap wordt wel een sociaaleconomische toets genoemd (volgens, in overeenstemming met het amendement), waarbij de insteek is om voorgenomen maatregelen te bezien in het licht van 'brede welvaart'. Mogelijk biedt dat een aanknopingspunt voor een meer integrale blik. Risico dat we hierin voorzien is dat als provincies te veel opgaves aan elkaar verbinden dit mogelijk kan leiden tot vertraging in de stikstofopgave. Overigens geven sommige provincies aan in (lopende) gebiedsprocessen al naar meer opgaven te kijken.

Overige aandachtspunten

- De roadmap onder regie van IPO en de contourennota voor het programma SN onder regie van DGS worden gelijktijdig ontwikkeld. De relatie/consistentie tussen contourennota programma SN en roadmap GGA/gebiedsplannen vraagt aandacht, in het bijzonder m.b.t. (inhoud en doorlooptijd) natuurdoelanalyses, tussendoelen en integraliteit. Afstemming hierover, met name met IPO, is de komende weken belangrijk, ook met het oog op de relatie met IPO. Onder meer de werksessie contourennota Programma Wsn (tussen Rijk en IPO) op 28 mei, de interbestuurlijke /interdepartementale werkgroep van 1 juni en het directeurenoverleg van 7 juni kunnen hiervoor worden benut.
- Daarnaast geven onze rijkspartners IenW en Defensie aan dat zij (met name IenW) in een aantal gevallen bevoegd gezag zijn voor N2000-gebieden. Dat dient terug te komen in de roadmap en vraagt ook de komende periode om goede betrokkenheid van deze partijen.
- De visualisatie laat de samenhang in de gebiedsgerichte aanpak zien en de wijze waarop gebiedsplannen tot stand komen. Onze indruk is dat de visualisatie deze onderdelen goed samenbrengt. We zien wij hierbij een aantal aandachtspunten:
 - De visualisatie is veelomvattend en daardoor niet te begrijpen voor relatieve buitenstaanders zonder enige toelichting.
 - De visualisatie is nog niet getoetst bij de doelgroep we weten dus niet of dit voldoet aan een behoefte.
 - De visualisatie brengt een aantal onderdelen nog niet goed in beeld zoals de partners in het gebied, wie waarvoor verantwoordelijk is, de herkomst van emissies, de wateren als natura-2000 gebieden.Wij hebben het advies aan IPO gegeven om deze visualisatie te bespreken in de interbestuurlijke werkgroep communicatie.
- De roadmap bevat punten die in oktober/november 2021 om een besluit vragen. Dit betreft de volgende punten:
 - Hoe landelijke omgevingswaarden vertalen naar regionale doelen?
 - Scenario's ontwikkelen met mogelijke maatregelen.

Beoordeling van [Naam]

Vragensteller: [Naam]

12/28/2022

Beslis/adviespunten

1. Kan het DT bevestigen dat DGS de hoofdlijn van de huidige versie van de roadmap en de inhoudsopgave van de gebiedsplannen kan ondersteunen?
2. Stemt het DT ermee in om de aanscherping van en afstemming over de roadmap volgens het voorgestelde proces verder te doorlopen, resulterend in een eindversie op uiterlijk 14 juni die naar het DG-overleg en vervolgens BO Stikstof kan?
3. Kan het DT ermee instemmen dat we in het afstemproces inzetten op de volgende punten:
 - De roadmap dient adaptief te zijn zodat in het gebiedsproces en gebiedsplan geregionaliseerde doelen voor emissiereductie/emissieplafonds kunnen worden ingepast. Zo kan ingespeeld worden op eventuele nieuwe doelen en sturing van het nieuwe kabinet.
 - De natuurdoelanalyses moeten integraal onderdeel zijn van de gebiedsplannen.
 - Er is meer aandacht nodig voor grensoverschrijdende effecten tussen provincies en met buitenlandse buurprovincies. Uit de roadmap moet blijken hoe dit wordt aangepakt en afgestemd.
 - Integraliteit. Uit de roadmap moet blijken hoe in het gebiedsproces combinaties of conflicten met andere opgaven in het landelijk gebied in beeld komen en hoe maatregelen die niet primair voor stikstof of natuur zijn bedoeld maar daar wel een positieve bijdrage aan leveren, worden betrokken bij het gebiedsplan

Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)

Vooralsnog niet. De gebiedsplannen worden door de provincies opgesteld. Voor de gebiedsplannen zijn o.a. natuurdoelanalyses nodig. De aanpak voor de uitvoering van natuurdoelanalyses wordt eerst voor enkele gebieden getest. Hieruit moet blijken hoeveel capaciteit en geld (via uitbesteding) uitvoering voor alle stikstofgevoelige N2000-gebieden kost. Mogelijk heeft dat t.z.t consequenties.

Afstemming intern bij DGS b.v. beleid/juridisch/implementatie/monitoring

Met programma SN, met juridische collega, team buitenlandstrategie.

Proces richting vaststelling Roadmap in BO Stikstof

	Interdepartementale werkgroep (aanleveren op 25 mei)
28 mei	Werk sessie contourennota Programma Wsn
31 mei	DT DGS
1 juni	Interbestuurlijke/interdepartementale werkgroep
2 juni	Kwartiermakers overleg GGA (laatste KM overleg voordat zaken voor besluitvorming moeten worden afgerond)
3 juni	Adviserend AC (stukken gereed op 28 mei) Vooroverleg Stuurgroep (waarschijnlijk zelfde stukken als die van 28 mei)
4 juni	Rijkscoördinatieoverleg (aanleveren op 1 juni)
7 juni	PH-overleg GGA (aanleveren op 4 juni per mail)
7 juni	<i>Directeurenoverleg Rijk-IPO (stikstof, natuur) over natuurdoelanalyses en contourennota</i>
9 juni	Stuurgroep GGA (documenten op 1 juni)
10 juni	BC Besluit over Roadmap en Gebiedsplannen (aanleveren op 4 juni)
17 juni	DG Overleg (aanleveren 14 juni)
17 juni	BO stukken gereed
22 juni	Uiterlijk in GS-en
1 juli	BO Stikstof

Bijlage 1: appreciatie van richtinggevende uitspraken en processtappen

Algemeen

Het stuk heeft bevat een lijst van constatering en processtappen met daarbij een toelichting. De constatering en stappen zijn voor het Rijk over het algemeen herkenbaar. De optelsom geeft richting voor het voortzetten van de gebiedsgerichte aanpak en het opstellen van gebiedsplannen.

Eigenaarschap IPO

Op hun verzoek heeft IPO de regie genomen bij het opstellen van de roadmap. De roadmap laat zien dat IPO op proces en eigenaarschap goed bezig is. Er ligt een aanpak die ertoe leidt dat provincies nadrukkelijker aan de slag gaan met de stikstofopgave en ook de langere termijn in ogenschouw nemen. IPO zet hier een serieuze stap, met name het onderdeel regionale doelen en perspectief op 2035 was voorsnog onbespreekbaar. Nu is er op die punten beweging. De uitwerking van de roadmap laat daarbij ruimte om doelstellingen te voeren en is voldoende adaptief om in te kunnen spelen op eventuele scherpere ambities die kunnen volgen uit een regeerakkoord.

Doelen

De vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar regionale doelen en de gedachte om te werken met emissiereducties, zal gezamenlijk verder worden uitgewerkt. Of er regionale doelen komen en of daarbij wordt gewerkt met emissiereducties, vergt aparte politiek-bestuurlijke besluitvorming. In de roadmap wordt terecht geconstateerd dat zowel in de roadmap Gebiedsgerichte Aanpak als in het nog op te zetten Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering wordt gekeken naar de vertaling van de landelijke omgevingswaarde en dat hierover afstemming plaats vindt tussen Rijk en provincies. Onze constatering is dat de teksten in de roadmap GGA en de contourennota voor het Programma SN op dit voldoende op elkaar aansluiten en voldoende ruimte bieden om verdere uitwerking aan te gaan.

Nadere uitwerking

Op een aantal punten is nog nadere uitwerking nodig. Dit is ook voorzien via de benoemde processtappen.

Laatste aandachtspunten

In de huidige versie van het stuk die IPO op 14 juni heeft geleverd, signaleert DGS nog twee punten waarop aanscherping of verheldering nodig is voor definitieve stukken naar BO Stikstof. Afstemming hierover met IPO loopt, waarbij de intentie is dit voor verzending van de stukken aan het BO, op te lossen. De punten zijn hieronder opgesomd.

- 1) Bij richtinggevende uitspraak 4: geen expliciet onderscheid te maken tussen maatregel type a (stikstofreductie) en c (maatregelen die ruimte gaan bieden voor ontwikkeling) omdat het inhoudelijk dezelfde maatregelen betreft. Uit gebiedsanalyse moet duidelijk worden wat de effecten zijn van een maatregelpakket en of er dan een stikstof reducerende maatregelen voor 'ruimte' kunnen worden gebruikt.
- 2) Governance en werkorganisatie. Er wordt terecht aangekondigd dat dit nader wordt uitgewerkt. In deze aankondiging dient de betrokkenheid van IenW en Defensie (vanuit het rol als bevoegd gezag) te worden benoemd.

Programma DG Stikstof
Behandeld door

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum 20 mei 2021

Bijlage(n)

Verslag

Omschrijving	Interdepartementaal DG overleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	17 juni 2021, 8.30-10.00 uur
Locatie	Via webex , zie link in vergaderverzoek.

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

- Buiten scope

3. Concept agenda BO stikstof

- Geen opmerkingen bij de agenda.

4. Roadmap gebiedsplannen

- BZK vindt dat de provincies met deze roadmap goed werk hebben geleverd. Levert het echter geen problemen op dat provincies kijken naar emissiereductie en het Rijk naar depositie?
 - o DGS reageert dat sturen op emissies een te onderzoeken richting is; nu akkoord op verder uitwerking daarvan.
- IenW en NVLG zijn akkoord met de richting, waarbij een en ander nog nader uit te werken is. Zij delen zorgen over het tempo, waarbij NVLG aandacht vraagt voor het gelijk op lopen daarvan met de planning van natuur.
 - o DGS en NVLG praten bilateraal door over de samenloop van de planning tussen roadmap GGA en programma natuur.
- NVLG en EZK verzoeken om in het stuk aan te passen dat de richtinggevende uitspraken en processtappen ter bespreking voor liggen en niet ter bevestiging.
 - o DGS is hiermee akkoord, zal worden aangepast.

5. Stukken legaliseringsprogramma

- Buiten scope

6. Stukken toestemmingsverlening

- scope

7. Stikstofbank

- Buiten scope

Overige agendapunten

8. Contourennota programma wsn

- Buiten scope

- o Buiten scope

scope

9. Analyse alternatieven KDW

Buiten scope

10. Voortgangsbrief stikstof

scope

11. Brief warme sanering varkenshouderijen

- Buiten scope

12. Verslag vorige overleg

- Buiten scope

13. Rondvraag en sluiting

- Buiten scope

Aanbiedingsformulier Dg-overleg stikstof 17 juni 2021		Contactpersoon: Directie of departement:
Korte titel	Roadmap Gebiedsgerichte aanpak	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>Het IPO heeft het voortouw gepakt om de roadmap GGA verder uit te werken wat heeft geresulteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een notitie richtinggevende uitspraken (bijlage 4c); • Een opsomming van processtappen voor in de roadmap (4d); • Een inhoudsopgave voor de gebiedsplannen (4e); • Een visualisatie die de route en samenhang in de gebiedsgerichte aanpak verbeeldt (bijlage 4f, in lijn met 4c en 4d). 	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend x Meningvormend	
Beslispunt(en)	<p>1.) Deelt het DGO de meegestuurde appreciatie van de richtinggevende uitspraken en het proces?</p> <p>2.) Is het DGO akkoord om de stukken (4c t/m f) door te sturen naar het BO Stikstof?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het DGO het ermee eens dat de inzet van het Rijk in het BO is om de richtinggevende uitspraken en processtappen te bespreken en te bevestigen. • Is het DGO het eens met de inhoudsopgave van de gebiedsplannen? • Is het DGO ermee eens om de visualisatie te gebruiken als ambtelijk communicatiemiddel om de samenhang in de GGA te tonen. 	
Afstemming	<p>Afstemming heeft plaatsgevonden in het RCO en in de SG GGA.</p> <p><u>Verwerking aandachtspunten in huidige versie documenten</u> IPO heeft op basis van de in de stuurgroep meegegeven aandachtspunten de inleiding op de richtinggevende uitspraken aangepast, waarbij de samenwerking tussen overheden meer is benadrukt en ook is aangegeven dat werkende weg op basis van voortschrijdend inzicht bestuurlijke partners samen kunnen besluiten de afspraken aan te vullen of aan te scherpen.</p> <p>Met betrekking tot doelen is duidelijk gemaakt dat verdere uitwerking van de beoogde richting in samenspraak met het Rijk gebeurt. Grensoverschrijdende effecten zijn nu benoemd als punt voor nadere uitwerking. De uitwerking van governance en werkorganisatie is ook aangekondigd. De dummy is weer vervangen door de inhoudsopgave voor gebiedsplannen.</p>	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	BO 1 juli	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)	<p>4b Appreciatie DGS</p> <p>4c Richtinggevende uitspraken document</p> <p>4d Processtappen</p> <p>4e Inhoudsopgave gebiedsplannen</p> <p>4f visualisatie</p>	
Eventuele aanvullende opmerkingen		

BIJLAGE 5.1

RICHTINGGEVENDE UITSPRAKEN EN PROCESSTAPPEN GEBIEDSGERICHTE AANPAK

Met deze 'richtinggevende uitspraken', geven de samenwerkende provincies, in nauwe samenspraak met de bestuurlijke partners, richting aan de gebiedsplannen en aan het proces om te komen tot de gebiedsplannen. Deze producten zullen werkende weg op basis van voortschrijdend inzicht aangevuld of aangescherpt worden. Dit zal in overleg met de bestuurlijke partners samen gebeuren.

A. Over de inhoud en doel van de gebiedsplannen

1) Om heldere en eenduidige begrippen te gebruiken, maken we in de roadmap onderscheid tussen:

a. **gebiedsprocessen**: Een proces waarin betrokken ondernemers, maatschappelijke organisaties, burgers en overheden in een bepaald gebied zoeken naar verbinding tussen verschillende, soms tegenovergestelde belangen, om een gezamenlijk doel te bereiken binnen een bepaalde tijd. Verlaging van stikstofuitstoot is één van de doelen in de gebiedsprocessen om de kwaliteit van de Natura 2000 gebieden te verbeteren.

Elke provincie bepaalt zelf het aantal gebiedsprocessen. Dit kan bijvoorbeeld per N2000-gebied zijn, of een clustering van N2000-gebieden, of een met elkaar samenhangend gebied in een provincie. Dit is maatwerk, per provincie.

en:

b. het **Gebiedsplan**: Elke provincie stelt een gebiedsplan op waarin zij per Natura 2000-gebied beschrijft hoe de doelen uit de Stikstofwet gehaald kunnen worden. Het gebiedsplan laat zien hoe de stikstofgevoelige leefgebieden ervoor staan. Het geeft de omvang weer van de stikstofdepositie, waar deze vandaan komt en wat het effect is op het leefgebied. De provincie beschrijft in dit plan welke landelijke, provinciale en gebiedsmaatregelen ingezet worden voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en hoe dit leidt tot vermindering van de stikstofbelasting.

Hier werken provincies in meerdere stappen naartoe, die nader zijn geduid in de roadmap gebiedsgerichte aanpak en in de geannoteerde inhoudsopgave voor het gebiedsplan. Het gebiedsplan laat ook de samenhang zien met gebiedsplannen van andere provincies.

2) Eenduidige data: De onderliggende data van stikstofanalyses en natuurdoelanalyses worden door provincies op een 'eenduidige en optelbare' manier opgesteld. IPS (en waar nodig

Rijk) faciliteert hierin. Voor de stikstofanalyses maken we gebruik van de doorrekening van het RIVM en PBL en het Aerius model. Voor de natuurdoelanalyses moeten de afspraken over de inrichting hiervan nog gemaakt worden. Aandachtspunt is hierbij tevens goede monitoring. Afspraken over het opstellen van een monitoringsplan moeten nog gemaakt worden (uitwerking opgenomen in processtappen).

3) Natuurherstel in relatie tot natuurbeheer: De programmering en uitvoering van de natuurherstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur maken onderdeel uit van de gebiedsplannen; om geen dubbel werk te doen worden de beheerplannen separaat binnen de al bestaande structuur opgesteld. De natuurdoelanalyses worden, los van het proces van de roadmap, uitgevoerd. De informatie uit deze beheerplannen en natuurdoelanalyses maakt wel nadrukkelijk onderdeel uit van de data op grond waarvan de interventies in het gebiedsplan worden bedacht en geprogrammeerd.

4) Onderscheid maatregelen:

Er wordt ten behoeve van het *mogelijke* maatregelenpakket helder inzicht gecreëerd in:

- a. maatregelen gericht op stikstofreductie;
- b. maatregelen gericht op natuurherstel en -verbetering (VHR 6.1 en 6.2);
- c. maatregelen die, met inachtneming van de instandhoudingsdoelen, ruimte gaan bieden voor (economische) ontwikkeling (VHR 6.3).

Ten aanzien van punt a. en c. worden er in najaar 2021 reken/scenariosessies georganiseerd in samenwerking met het Rijk om per gebied inzicht te krijgen in mogelijke maatregelenpakketten passend bij de opgave; waarbij ook meer duidelijkheid ontstaat over het aandeel generiek en aandeel gebiedsgericht per gebied. Ook wordt hier de pijler van de structurele aanpak, nl. (maatregelen t.b.v.) natuurinclusieve ruimtelijke inrichting in meegenomen.

B. Omgaan met doelen

5) Vertaling gemiddelde landelijke omgevingswaarde naar regionale doelen. Dit gebeurt in samenspraak met het Rijk, zonder dat de provincies hierbij de verantwoordelijkheid van het rijk overnemen. Leidend hierbij is dat opgave in aard en omvang verschilt per provincie/gebied (o.a. kustopgave, grensopgave, zandopgave), maar ook dat er onderlinge afhankelijkheden zijn. Doelen die de ene provincie stelt, hebben impact op een andere provincie. Het is dan ook wenselijk tot gezamenlijke keuzes te komen. Bijvoorbeeld door:

- a. prioriteit te geven aan bepaalde type gebieden, of;
- b. door in gezamenlijkheid te werken aan bepaalde gebieden omdat de impact hiervan provincie-overstijgend is, of;
- c. door afspraken te maken over provinciegrens-overschrijdende gebieden. Inmiddels is er een werkgroep samengesteld om dit nader uit te werken, of;
- d. door afspraken te maken over landgrensoverschrijdende afstemming. Ook hiervoor is inmiddels een werkgroep van start gegaan.

Om hier keuzes in te maken, is meer feitelijke informatie nodig.

Daarbij zien we dat een aantal provincies heldere doelen wil en andere provincies van 'onderaf' willen werken door uitvoering te geven aan de (mogelijke) maatregelenpakketten. Beide aanpakken zijn mogelijk. In beide gevallen wordt inzichtelijk of het (mogelijke) maatregelenpakket toereikend is om de doelen te halen, zonder de verantwoordelijkheid hiervoor over te nemen. Ook zijn de effecten optelbaar voor een goed landelijk overzicht.

Advies, en onderdeel van de roadmap, is om hier in het najaar 2021 gezamenlijk nadere afspraken over te maken. Op basis van deze uitkomsten is het denkbaar dat eind 2021, begin 2022 bestuurlijke afspraken met het kabinet worden voorbereid, bijvoorbeeld met een gezamenlijk deel en een deel per provincie. Deze actie heeft relatie met de onder 6 genoemde actie.

6) Sturen op emissie: Provincies willen voortgang ook meten aan de hand van **emissie-reductie**, omdat hier (itt de KDW) sturing op mogelijk is en afspraken te maken zijn met stakeholders. De emissiereductie is tevens te vertalen in KDW-doelstellingen (depositie). Enkele provincies kiezen de benadering van afspraken over KDW-doelstellingen. De verbinding van emissiereductie met effect op depositiewaarden is zowel nodig voor het Rijk in het kader van haar verantwoording als voor het werk in de gebieden. In het najaar van 2021 formuleren provincies en Rijk gezamenlijk deze vertaling op basis van de stikstofanalyses.

Zowel in de roadmap Gebiedsgerichte Aanpak als in het nog op te zetten Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering wordt gekeken naar de vertaling van de landelijke omgevingswaarde. Hierover vindt afstemming plaats tussen Rijk en provincies.

7) Perspectief op 2035 als richtlijn

Ook al is er nog geen dekkend maatregelenpakket bekend (voor zowel bron-, natuur- en mogelijk andere maatregelen) het is, zeker vanuit de gesprekken die in de gebieden met stakeholders worden gevoerd, verstandig om uit te gaan van het lange termijn doel van 2035. In dat licht moeten mogelijke maatregelen worden gezien. Naast 2025 en 2030, moeten mogelijke maatregelen ook voor die termijn worden gezien.

8) Nadere duiding is nog nodig over afspraken over **jaarlijkse rapportage of voortgang**.

Advies is erover in het kader van het programma SN (vaststelling voorzien medio 2022) nadere afspraken te maken. Idem tav governance en sociaal economische toets, die onderdeel zijn van uitwerking in de processtappen..

C. Governance

9) Werken als één overheid: Er wordt op basis van de evaluatie IBP en de ervaringen van de lerende evaluatie PBL Natuurpact in het najaar een voorstel opgesteld voor lerend evalueren waarbij één van de onderdelen is: **de opgave centraal, samenwerken als één overheid**. De inrichting van de governance voor de periode van de totstandkoming van de gebiedsplannen (inclusief werkorganisatie, capaciteit en de betrokkenheid van bevoegde gezagen, zoals I&W en Defensie) krijgt invulling in de zomer 2021. Ook hierbij is het uitgangspunt: werken al één overheid. Afstemming hierover vindt plaats in de stuurgroep GGA.

Bijlage 1: Procesontwerp vertalen landelijke omgevingswaarden naar richtinggevende doelen per gebied.

Aanleiding

In het RCO van 4 juni is de roadmap GGA vastgesteld daarin wordt in september/oktober een beslismoment voorzien om te komen tot richtinggevende uitspraken over de vertaling van de landelijke omgevingswaarden. Bovendien is er op korte termijn behoefte bij de provincies om een doorstart te maken met de gebiedsplannen en de gebiedsprocessen. Om het gesprek aan te kunnen gaan met stakeholders in het gebied is er meer helderheid nodig over de vertaling van de landelijke omgevingswaarden. In bijgevoegde PowerPoint is samen met het IPO een strak proces opgesteld met daarin de eerste stappen om daartoe te komen.

Relatie met andere trajecten:

- *Politiek-bestuurlijk*
Binnen het Rijk speelt er op dit moment veel rondom regionale doelen in het kader van de beleidsrijke begroting en de formatie. Dit kan nog allerlei verschuivingen met zich mee brengen. Het voorstel is om deze zomer een start te maken met de kennis van nu (zowel juridisch/data/politiek) en we gaan gezamenlijk met het IPO verkennen welke keuzes en stappen er aanvullend nodig zijn om te kunnen voldoen aan de politieke & maatschappelijke ontwikkelingen.
- *Juridisch*
De ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarden en de verkenning naar eventuele emissieplafonds is ook voorzien in het programma SN. Daarom is er een nauwe samenwerking tussen team GGA en team programma SN.
- *Data*
De stikstofanalyses, natuurdoelanalyses, afkapgrenzen etc. zullen ook van invloed zijn op dit traject. We houden dit nauwlettend in de gaten en zijn op de hoogte dat we op deze manier

Kernpunten:

- **IPS/DGS doen een procesvoorstel voor een inventarisatie bij provincies naar de opgave per gebied.**
- **In de zomer wordt er een regioreeks georganiseerd om met provincies het gesprek aan te gaan over mogelijke doelstellingen per gebied.**
- **Dit wordt gedaan op basis van de meest actuele informatie uit de stikstofanalyses en lokaal doelbereik.**

Appreciatie DGS

- Rijk en provincies zetten een eerste stap om te inventariseren op basis van de huidige kennis en data wat de opgave zou kunnen zijn per gebied. Daarbij wordt ook input opgehaald over de gebiedsprocessen en mogelijkheden die provincies zien per gebied. DGS ziet dit als een pragmatisch voorstel om van wal te komen en de langere termijn niet de korte termijn te laten verlammen.
- Parallel hieraan wordt gewerkt aan de stappen zoals voorzien in de contourennota van het programma SN. DGS ziet deze inventarisatie als een waardevol gesprek met provincies om hen ook mee te nemen in het proces om te komen tot een vertaling van landelijke omgevingswaarden en andersom om informatie op te halen van de huidige stand van zaken.
- Het procesvoorstel zoals het nu voorligt maakt nu nog onvoldoende inzichtelijk hoe dit zich verhoudt tot het programma SN.
- Het procesvoorstel heeft een strakke planning en maakt niet voldoende duidelijk welke besluitvorming is voorzien in september/oktober.
- Het procesvoorstel maakt voldoende inzichtelijk dat er nog afhankelijkheden zijn die van invloed kunnen zijn op de vertaling naar regionale doelen.
- Zowel in het procesvoorstel als de Roadmap GGA wordt besluitvorming over de richtinggevende uitspraken over de vertaling van de landelijke omgevingswaarden voorzien in september/oktober.
 - Aandachtspunt hierbij is dat hier niet nadrukkelijk is afgesproken wat deze besluitvorming precies inhoudt. DGS voorziet hierbij dat de input die is opgehaald

uit deze regioreeks gepresenteerd zal worden. Daarnaast moet gaandeweg ook duidelijker worden op basis van welke data op dat moment beschikbaar is en welke politieke ontwikkelingen er zijn en hoe rapporten zoals die van Erisman en Strootman 'naar een ontspannen Nederland' worden opgepakt of daarbovenop ook al een nadere uitwerking kan plaatsvinden.

- Aanvullend op de al benoemde output van de regioessies is het voorstel onderstaande toe te voegen:
 - Een beeld krijgen vanuit de provincies wat zij belangrijk vinden in het vertalen van de landelijke omgevingswaarden bijvoorbeeld de ideeën over de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden.
- Een ander aandachtspunt is de mate van sturing die wij als Rijk willen hebben hierin. DGS ziet dit als een gezamenlijk traject waarin we met provincies verkennen hoe de landelijke omgevingswaarden het beste vertaald kan worden. Waarbij het Rijk verantwoordelijk is voor de resultaatsverplichting en het vaststellen van (tussen) doelen. Vervolgens zullen Rijk en Provincies het gesprek aan moeten gaan over hoe dit gerealiseerd kan worden.

Programma DG Stikstof

Behandeld door

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum

2 juli 2021

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS)
Verder aanwezig	5.1.2.e (Fin), 5.1.2.e (Def), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (IenW), 5.1.2.e (Agro), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (NVLG), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (RWS)
Vergaderdatum en -tijd	2 juli 2021
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

- FIN vraagt naar de planning van het DO tijdens het zomerreces.
 - DGS geeft aan dat er halverwege juli t/m halverwege augustus geen reguliere DO's plaatsvinden. Op dit moment wordt ook het MR-traject verder uitgestippeld en zullen er hoogstwaarschijnlijk ook besluitmomenten tijdens het zomerreces plaatsvinden. DGS geeft spoedig een terugkoppeling over de planning.

3. Rijkscoördinatieoverleg – in aanwezigheid van RWS

Ter bespreking:

- a. Procesontwerp vertalen landelijke omgevingswaarde
- DGS geeft een toelichting op het procesvoorstel met daarin de korte-termijn stappen om te komen tot een vertaling van de landelijke omgevingswaarden.
 - De DO-leden spreken uit dat zij blij zijn met deze verkenning en de stappen die nu worden gezet.
 - DO-leden spreken twijfels uit over de planning en het besluitvormingsproces. De planning is krap en afhankelijk van factoren die nu nog onduidelijk zijn. Ook is het besluitvormingsproces nog weinig concreet. De DO-leden spreken uit dat het wenselijk is om nog eens goed met elkaar naar de planning te kijken.
 - Uniformiteit in het proces en aanpak van de provincies is belangrijk met betrekking tot het vertalen landelijke omgevingswaarden.
 - Fin vraagt om niet de beleidsrijke begroting te vermelden in de stukken (o.a. in de presentatie). Dit ook ivm de demissionaire status van het kabinet.

- BZK geeft aan dat deze verkenning goed is, maar dient er ook ruimte en flexibiliteit te blijven voor bijsturing van ambitieniveau en instrumentarium.
- BZK vraagt naar de governance van dit vraagstuk, ook i.r.t. bovengenoemde flexibiliteit tot ambitieniveau en instrumentarium. Het regievraagstuk tussen Rijk en provincies dient helder te zijn voor het proces start.
 - Reactie DGS: sturing is een kernpunt en nog niet beslecht. Op dit moment is het een gezamenlijk proces tussen Rijk en provincies. Daarbij houdt het Rijk grip op het proces, maar dient het ook flexibel genoeg te zijn om ander ambitieniveau te accommoderen. Vanuit formatietraject zal regie op deze processen ook dit een aandachtspunt zijn.
- BZK vraagt naar het borgen van flexibiliteit in ambitieniveau/instrumentarium/governance naar doelstellingen 2035 en 2035?
 - Reactie DGS: Dat is deel van het programma SN. Dit is een eerste verkenning en wordt er vervolgens met kennisinstellingen gekeken naar de ruimtelijke vertaling. Dat is meer gericht op lange-termijn, richting 2030 en 2035.
- IenW onderschrijft de bovengenoemde punten van BZK.
- Fin vraagt of we het landelijke doel sowieso moeten vertalen naar provinciaal niveau, ongedacht wat politiek beslist?
 - Reactie DGS: Dit is wettelijk niet verplicht, want die is uitgedrukt in hectare onder de kdw. Voor de uitvoerbaarheid is het wel noodzakelijk.
- NVLG vraagt naar de invloed van de afstandsgrens op de vertaling van de omgevingswaarde.
 - Reactie DGS: de mogelijke impact van de afstandsgrens op het vertalen van de omgevingswaarde als onderdeel van de gebiedsprocessen, wordt nader uitgewerkt. De lijn zoals in de kamerbrief omschreven staat is daarbij het uitgangspunt.
- BZK vraagt of zij kunnen deelnemen aan de werkgroep.
 - Reactie DGS: departementen zijn welkom om deel te nemen aan de werkgroepen.

Directie Bestuurlijke en Politieke Zaken

Ons kenmerk

b. Versnellers aanpak

- buiten scope
-
-
-
-

c. Vervolg beschouwing ruimtelijke verkenning stikstofgevoelige natuur

- buiten scope
-

o buiten scope

Directie Bestuurlijke en
Politieke Zaken

Ons kenmerk

Ter informatie:

- d. Agenda stuurgroep GGA, 5 juli
- e. Stand van zaken stikstofanalyses
- f. Voortgang provincieoverschrijdende samenwerking

Bijlage 3h
Bijlage 3i, j
Bijlage 3k

4. Kamerbrief Omschakelprogramma

buiten scope

buiten scope

buiten scope

5. Vooruitblik MR 9 juli & overleg versnellingsakkoord

Mondeling

Mondelinge toelichting

Vooruitblik MR 9 juli

• buiten scope

Overleg versnellingsakkoord

buiten scope
[Redacted]

Directie Bestuurlijke en
Politieke Zaken

Bestuurlijk Overleg

buiten scope
[Redacted]

Ons kenmerk

6. Verslag vorige overleg

Bijlage 6a, b

buiten scope
[Redacted]

7. Rondvraag en sluiting

-

5 juli 2021

Agenda (concept)

Vergaderdatum en -tijd 5 juli 2021, 17.00 uur -18.00 uur

Locatie **Via Teams-overleg (link staat in vergaderverzoek)**

Voorzitter 5.1.2.e , 5.1.2.e (5.1.2.e)

Deelnemers IPO: 5.1.2.e , 5.1.2.e en 5.1.2.e , 5.1.2.e
(Gelderland) en 5.1.2.e (Zeeland)UVW: 5.1.2.eDG Stikstof: 5.1.2.e , 5.1.2.eMin BZK: 5.1.2.eVNG: 5.1.2.e

1. Welkom en opening

2. Vaststelling agenda

3. Mededelingen:

Ter informatie zijn de volgende stukken toegevoegd:

- Buiten scope

4. Terugblik BO

4.1. Korte terugblik op het BO

In het BO van 1 juli is gesproken over o.a. roadmap gebiedsplannen.

5. Procesontwerp vertalen landelijke omgevingswaarde (bijlage X)

5.1. Er is een vertaling van de landelijke omgevingswaarde nodig

Hoofddoel: Helderheid bieden aan de bestuursorganen en partners in het gebied wat de opgave is per gebied. Aan de hand van een presentatie in bijlage X zal het proces voorgelegd worden.

De stuurgroep wordt gevraagd of zij kan instemmen met het procesvoorstel.

6. Vervolg beschouwing ruimtelijke verkenning stikstofgevoelige natuur (bijlage X)

buiten scope

7. Versnellers aanpak (bijlage X)

buiten scope

8. Actualiteit en mededelingen

9. Vaststelling actiepunten vorige overleg

Terugmelding overleg Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak d.d. 9 juni 2021(bijlage 6)

- Opstarten werkgroep regionale doelen **Actie IPO & DGS**
- buiten scope
- buiten scope

10.Rondvraag

11.Sluiting

buiten scope

Concept

agenda

Programma DG Stikstof

Behandeld door

5.1.2.e

T 5.2.1.e

5.1.2.e@minInv.nl

Datum

14 jul. 2021

Kenmerk

DGS / 21185955

Bijlage(n)

Omschrijving	Bestuurlijk Overleg Stikstof 14 oktober 2021
Voorzitter	PM
Vergaderdatum en -tijd	14 oktober 2021, 16.00 - 17.00 uur
Locatie	Webex

1. Opening
2. Verslag van de vorige vergadering d.d. 1 juli 2021
Ter vaststelling
3. Mededelingen

Gebiedsgerichte aanpak

4. Ruimtelijke uitwerking omgevingswaarden (ter conclusie)

Programma Pasmelders en Meldingsvrije activiteiten

5. buiten scope

6. buiten scope

7. buiten scope

Toestemmingsverlening

8. buiten scope

9. buiten scope

10. buiten scope

Ter informatie

- a) Buiten scope
- b) Buiten scope
- c) Buiten scope
- d) Buiten scope

Nota DT - Projectvoorstel: Vertalen landelijke omgevingswaarden

Aanleiding

Zowel in de roadmap gebiedsplannen als in de contourennota van het Programma SN, wordt voorgesorteerd op het vertalen van de landelijke omgevingswaarden en meer recent naar de totale landelijke stikstofopgave (PBL, Erisman) naar regionale doelen. We zien daarin drie verschillende realiteiten ontstaan:

1. **Praktijk in de provincies & roadmap GGA**
In het gebiedsplan zal duidelijk moeten worden wat de bijdrage aan de landelijke omgevingswaarden zijn. De provincies geven aan om daar te komen nu al een duidelijke opgave nodig hebben om zo verder te kunnen in het gebiedsproces. Zo zijn er inmiddels al diverse provincies die zelf het heft in handen hebben genomen en al een vertaling hebben gemaakt en vastgesteld voor de eigen provincie.
2. **Juridisch kader**
In de WSN staan drie landelijke omgevingswaarden, deze zijn nog niet ruimtelijk vertaald. Een ruimtelijke vertaling van deze omgevingswaarden is voorzien in het programma SN.
3. **Verdere aanpak stikstof**
In het traject 'verdere aanpak stikstof' wordt er al drie stappen vooruit gedacht namelijk over verplichtende regionale emissieplafonds. En wordt er een hoger ambitieniveau overwogen.

Kortom, de vertaling van omgevingswaarden is nodig om vanuit huidig beleid tot een opgave per gebied te komen, is strategisch van belang en raakt aan adviezen PBL / Erisman & Strootman. Om ervoor te zorgen dat deze verschillende processen elkaar niet in de weg zitten maar elkaar juist wordt in deze notitie een voorstel gedaan om dit in één proces te zetten.

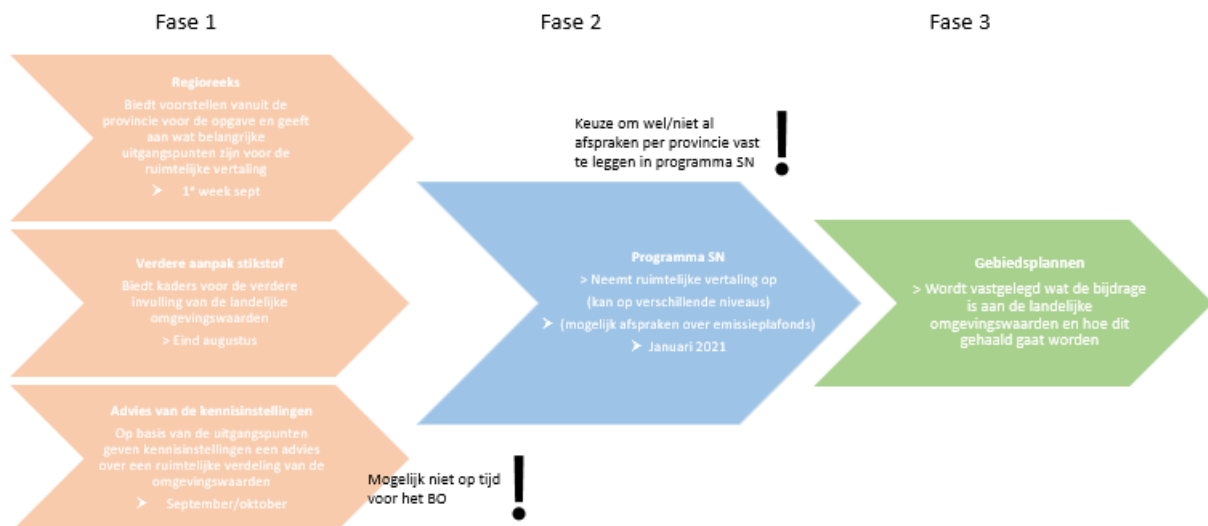
Besprek/ beslispunten

1. Kan het DT zich vinden in een gefaseerde aanpak om te komen tot vertaling?
 - a. Toewerkend naar BO van 14 oktober als afronding van de verkenningsfase.
 - b. Is voorgestelde planning realistisch met oog op afstemming stakeholders en capaciteit kennisinstellingen.
2. Kan het DT zich vinden in de scope van fase 1 van het project zoals voorgesteld in de toelichting?
 - a. Bijzondere aandacht voor: totaalopgave stikstof (>2035) t.o.v. bestaande wettelijke doelstellingen vanuit WSN ook meenemen in dit traject.
 - b. Of dit project wel/niet tussendoelen verkent.
3. Kan het DT zich vinden in het beoogde eindproduct van fase 1 zoals beschreven in de toelichting?
4. Kan het DT richting geven aan het opdrachtgeverschap en de te volgen besluitvormingslijnen voor dit verkenningstraject?
 - a. Opdrachtgeverschap vanuit DT-lid direct aan 5.1.2.e 5.1.2.e.
 - b. Voorgestelde besluitvorming via de stuurgroep GGA te laten verlopen.

Toelichting

Ad 1) Gefaseerde aanpak

Wij stellen een gefaseerde aanpak voor waarbij we de reeds in gang gezette trajecten rondom gebiedsplannen, het programma SN en waar mogelijk het traject 'verdere aanpak stikstof' zo goed mogelijk op elkaar afstemmen. Een gefaseerde aanpak ziet er op hoofdlijnen grofweg als volgt uit:

Fase 1

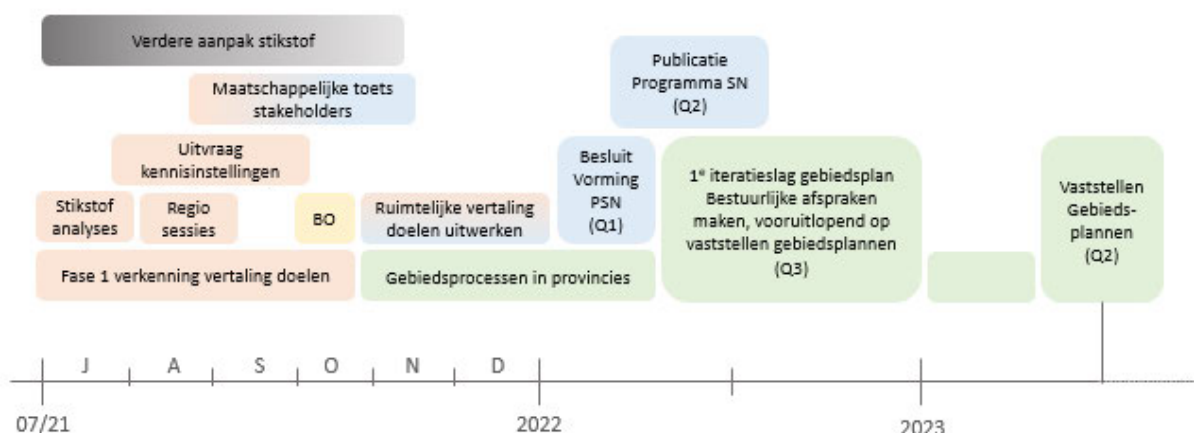
- Rijk en provincies bespreken samen het te doorlopen proces en te hanteren uitgangspunten voor het vertalen van de landelijke omgevingswaarden.
- Kennisinstellingen worden gevraagd om met Rijk en provincies mee te denken en zo nodig om advies gevraagd hoe de omgevingswaarden ruimtelijk uitgewerkt kunnen worden op basis van de door betrokken bestuursorganen geformuleerde uitgangspunten.

Fase 2

- Rijk en provincies komen in overleg met betrokken kennisinstellingen en betrokken partijen tot een voorstel voor nadere (ruimtelijke) vertaling van omgevingswaarden.
- Op basis van stap a en b verkennen Rijk en provincies samen met sectoren of het zinvol en nodig is afspraken te maken over de nadere uitwerking van de wettelijke omgevingswaarden alsook de status daarvan.
- De (ruimtelijke) vertaling van omgevingswaarden en mogelijke andere afspraken, bijvoorbeeld over emissieplafonds, worden opgenomen in het programma. Bij vaststelling van het programma vindt politieke besluitvorming plaats. Vaststelling van doelen in het programma biedt ook duidelijkheid voor het traject rondom de gebiedsplannen.

Fase 3

- In de gebiedsplannen wordt de bijdrage aan de landelijke omgevingswaarden vastgelegd. Met daarin beschreven met welk pakket aan bron- en natuurmaatregelen deze bijdrage gerealiseerd gaat worden.

Ad 2) Scope Fase 1

Het project vertalen van de landelijke omgevingswaarden omvat **wel**:

- Gezamenlijk met provincies wordt gekeken naar een ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden op een nadere te bepalen passend en werkbaar schaalniveau en de mogelijkheid om hier emissiedoelstellingen aan te koppelen, bijvoorbeeld in de vorm van emissieplafonds.
- Het formuleren van uitgangspunten. Op deze wijze kan er vanuit het Rijk gestuurd worden op een aantal nader te bepalen principes die van belang zijn om de omgevingswaarden en het daarachter liggende doel de GSVI op een efficiënte en effectieve wijze te behalen (gebaseerd op bestaande rapporten en getoetst bij kennisinstellingen). Ook de rolverdeling/samenwerking tussen centrale en decentrale overheden zal hierbij aan de orde komen.
- Kennisinstellingen worden gevraagd om advies over de ruimtelijke uitwerking van doelen en/of advies over of uitwerking van tussendoelen.

Mogelijk bevat dit project:

- Het vaststellen van tussendoelen kan mogelijk onderdeel zijn van dit project. Maar dit vraagt wel om meer inzet ook vanuit andere teams zoals monitoring en bronmaatregelen. Desgewenst kan er in de regioreeks input opgehaald worden over de te formuleren tussendoelen. Stikstofanalyses kunnen niet als zodanig gebruikt worden voor het vaststellen van tussendoelen maar kunnen wel benut worden als monitoringsinstrument.
- Een verdere doorkijk naar de totaalopgave stikstof (>2035).

Dit project omvat **niet**:

- De bredere doelstellingen per gebied met inbegrip van water, klimaat, bodem etc. Dit komt wel terug in het parallelle MR-traject. DGS kan wel op basis van dit project gerichte input leveren aan dit traject voor het stikstofaspect.
- Dit project kijkt niet naar de benodigde ontwikkelruimte voor economische ontwikkeling per gebied. Dit heeft uiteindelijk wel invloed op de opgave per gebied. Hier wordt wel naar gekeken in het kader van de gebiedsplannen.

Ad 3) Beoogd eindproduct Fase 1

Volgend op de eerder voorgestelde scope is het beoogde eindproduct van dit traject een BO notitie opgesteld in samenwerking met IPO met de volgende componenten:

- o Een analyse van het totaal aan opgehaalde input om te komen tot richtinggevende uitspraken voor het vertalen van de landelijke omgevingswaarden. Bestaande uit de volgende componenten:
 - o Een formulering en (zover mogelijk) prioritering van uitgangspunten voor het vertalen van de landelijke omgevingswaarden en waar mogelijk ook voor de tussendoelen.
 - o Een overzicht van de huidige stand van zaken met daarin de doelstellingen die provincies tot nu toe al voor zichzelf hebben gesteld.
 - o Een voorstel (als mogelijk) per provincie voor een doelstelling gebaseerd op basis van de kennis van nu.
 - o Inzicht in de belangen & behoefte vanuit de provincies voor wat betreft het vaststellen van regionale/ gebiedsdoelen en de doorstart van de gebiedsprocessen.
 - o Wanneer dat op dat moment mogelijk is een blik vanuit het traject 'verdere aanpak stikstof' op de vertaling van de landelijke omgevingswaarde en/of de totaalopgave stikstof.
- o Als bijlage een advies gebaseerd op de geformuleerde uitgangspunten (opgehaald interdepartementaal & interbestuurlijk) vanuit de kennisinstellingen voor de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden.
- o Een voorstel voor uitwerking fase 2 om met deze inbreng de stappen te zetten naar het vaststellen van de ruimtelijke vertaling in het programma SN en (mogelijk) afspraken met provincies over doelstellingen.

NB. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat er binnen dit traject voldoende ruimte/flexibiliteit zit om in te springen op eventuele tussentijdse nieuwe inzichten/informatie die voortkomt uit het traject 'verdere aanpak stikstof' en/of de formatie.

Ad 4) Opdrachtgeverschap en sturing

Om voorgesteld project goed te kunnen doen is er helderheid nodig over het opdrachtgeverschap binnen DGS en de inrichting van het besluitvormingsproces zodat we de juiste besluitvormingslijnen kunnen doorlopen. Gezien de voorgestelde fasering en het verkennende karakter van fase 1 is het voorstel om de bestaande lijn via de stuurgroep GGA in ieder geval tot het BO van 14 oktober te hanteren.

Belangrijk hierbij is dat de werkgroep voor dit project intern voldoende vertegenwoordiging bevat vanuit de teams Strategie, Programma SN & GGA, waarbij eventueel ook andere departementen aanhaken (actief of als agenda-lid).

Opdrachtgeverschap & projectleider

Insteek zou zijn dit traject 'DGS-breed' in te steken, waarbij een opdracht direct namens een DT-lid 5.1.2.e wordt verstrekt aan de 5.1.2.e (5.1.2.e). Hierbij werkt 5.1.2.e als een centrale schakel tussen de teams Strategie, Programma SN & GGA, en dus niet *vanuit* een van deze teams.

**Programma Directoraat-
generaal Stikstof**

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

5.1.2.e @minezk.nl

Datum

19 juli 2021

Kenmerk

PDGS /

Bijlage(n)

Verslag

Omschrijving	Agenda DT-overleg
Voorzitter	5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	19 juli 15.30-17.00 uur en 21 juli 10.00-10.30 uur 2021
Locatie	MS Teams
Uitgenodigd	5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e
Afgemeld	5.1.2.e , 5.1.2.e

2. WSN: vertaling omgevingswaarde

Zowel in de roadmap gebiedsplannen als in de contourennota van het Programma SN wordt voorgesorteerd op het vertalen van de landelijke omgevingswaarden en meer recent naar de totale landelijke stikstofopgave (PBL, 5.1.2.e) naar regionale doelen. Het DT wordt gevraagd om in te stemmen met de start van het project *vertalen landelijke omgevingswaarden* om ervoor te zorgen dat de verschillende processen elkaar niet in de weg zitten, maar elkaar juist versterken. De volgende bespreek- en beslispunten worden voorgelegd:

1. *Kan het DT zich vinden in een gefaseerde aanpak om te komen tot vertaling?*
 - a. *Toewerkend naar BO van 14 oktober als afronding van de verkenningsfase.*
 - b. *Is voorgestelde planning realistisch met oog op afstemming stakeholders en capaciteit kennisinstellingen.*
Het DT stemt in met de gefaseerde aanpak(1). Het DT is het eens met de afronding van fase 1 op 14 oktober(a) en geeft aan dat zij begrijpt dat hier nog onzekerheden in zullen zitten afhankelijk van de capaciteit van stakeholders en kennisinstellingen(b). Het DT bespreekt in het 3DG overleg de optie om de benadering van Erisman toe te passen in de uitvraag aan de kennisinstellingen.
2. *Kan het DT zich vinden in de scope van fase 1 van het project zoals voorgesteld in de toelichting?*
 - a. *Bijzondere aandacht voor: totaalopgave stikstof (>2035) t.o.v. bestaande wettelijke doelstellingen vanuit WSN ook meenemen in dit traject.*
 - b. *Of dit project wel/niet tussendoelen verkent.*
Het DT is akkoord met de scope van fase 1 (2) en is het eens om de doorkijk naar 2035 mee te nemen (a). Het DT geeft aan om de tussendoelen uit dit project te halen, maar wel in de stuurgroepen te verkennen (b).
3. *Kan het DT zich vinden in het beoogde eindproduct van fase 1 zoals beschreven in de toelichting?*
Het DT is het eens met het beoogde eindproduct van fase 1.

4. Kan het DT richting geven aan het opdrachtgeverschap en de te volgen besluitvormingslijnen voor dit verkenningstraject?
- Opdrachtgeverschap vanuit DT-lid direct aan 5.1.2.e 5.1.2.e.
 - Voorgestelde besluitvorming via de stuurgroep GGA te laten verlopen.

Het DT is het eens om de lijn via stuurgroep GGA te hanteren en stelt 5.1.2.e aan als 5.1.2.e van dit project.

De presentatie die tijdens het overleg werd gedeeld is bijgevoegd bij dit verslag.

3. Meldingsvrije activiteiten (separaat 21 juli 10.00 uur)

Buiten scope

4. Stavaza srv ruimte in ssrs

Buiten scope

5. Dechargedocument project D1.6 MKBA N2000

Buiten scope

6. Actualiteiten

6.1 Verwachting/planning communicatie in de zomer

Buiten scope

Buiten scope

Ons kenmerk
DGNVLG / 21054168

6.2 vaststellen verslag d.d. 12 juli

Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van het verslag:

Buiten scope

Aanbiedingsformulier t.b.v. DT Stikstof Behandeldatum: 19-07-2021		Contactpersoon: 5.1.2.e Directie: DG Stikstof E-mail: 5.1.2.e @minInv.nl
Korte titel	Projectinitiatie: Vertalen landelijke omgevingswaarden	
Korte samenvatting van de inhoud	Op diverse plekken wordt nu gesproken over het vertalen van de landelijke omgevingswaarden, waarbij coördinatie nog ontbreekt. Bovendien zien we dat er drie verschillende werkelijkheden ontstaan; één waarbij provincies nu aan de slag zijn met het gebiedsproces om te komen tot gebiedsplannen; het juridisch kader dat vraagt om een ruimtelijke vertaling in het programma SN; de verdere aanpak stikstof waar ook vanuit een breder strategisch perspectief gekeken wordt naar een ruimtelijke vertaling. Om ervoor te zorgen dat deze verschillende processen elkaar versterken wordt in deze notitie een voorstel gedaan om dit in één proces te zetten.	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend X Meningvormend	
Beslispunt(en)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kan het DT zich vinden in een gefaseerde aanpak om te komen tot vertaling? <ol style="list-style-type: none"> a. Toewerkend naar BO van 14 oktober als afronding van Fase 1. b. Is voorgestelde planning realistisch met oog op afstemming stakeholders en capaciteit kennisinstellingen? 2. Kan het DT zich vinden in de scope van fase 1 van het project zoals voorgesteld in de toelichting? <ol style="list-style-type: none"> a. Bijzondere aandacht voor: totaalopgave stikstof (>2035) t.o.v. bestaande wettelijke doelstellingen vanuit WSN ook meenemen in dit traject. b. Of dit project wel/niet tussendoelen verkent. 3. Kan het DT zich vinden in het beoogde eindproduct van fase 1 zoals beschreven in de toelichting? 4. Kan het DT richting geven aan het opdrachtgeverschap en de te volgen besluitvormingslijnen voor dit verkenningstraject? <ol style="list-style-type: none"> a. Opdrachtgeverschap vanuit DT-lid direct aan 5.1.2.e 5.1.2.e. b. Voorgestelde besluitvorming via de stuurgroep GGA te laten verlopen. 	
Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvraag/toetsing ruimtelijke vertaling aan kennisinstellingen (financiën ntb) - Capaciteit van team strategie/GGA/Programma SN (en mogelijk bronmaatregelen en monitoring) 	

<p>Afstemming intern bij DGS tav</p> <p>juridisch en monitoring controle</p>	<p>Dit voorstel is afgestemd met team strategie/ programma SN / GGA</p>
<p>Vervolgproces (geplande behandeling in:)</p>	<p>0 Bestuursraad d.d. ...</p> <p>0 CEZIM d.d. ...</p> <p>0 REZIM d.d. ..</p> <p>0 MR d.d. ..</p> <p>0 anders, namelijk</p> <p>x nog te bepalen</p>
<p>De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten</p>	<p>5.1.2.e en 5.1.2.e</p>
<p>Bijlage(n)</p>	<p>Nota</p>
<p>Eventuele aanvullende opmerkingen</p>	

Vertalen landelijke omgevingswaarden

Waarom is een vertaling nodig?

- › Om vanuit het huidige beleid tot een opgave per gebied;
- › Voor het vaststellen van het programma SN;
- › Om op de juiste plekken de juiste dingen te doen (raakt aan adviezen PBL / 5.1.2.e).

Er zijn 3 realiteiten ontstaan

Praktijk in de provincies & roadmap GGA

- › In het gebiedsplan zal duidelijk moeten worden wat de bijdrage aan de landelijke omgevingswaarden zijn.
- › De provincies geven aan om daar te komen nu al een duidelijke opgave nodig hebben om zo verder te kunnen in het gebiedsproces.
- › Zo zijn er inmiddels al diverse provincies die zelf het heft in handen hebben genomen en al een vertaling hebben gemaakt en vastgesteld voor de eigen provincie.

Juridisch kader

In de WSN staan drie landelijke omgevingswaarden, deze zijn nog niet ruimtelijk vertaald. Een ruimtelijke vertaling van deze omgevingswaarden is voorzien in het programma SN. Bij het opstellen van de contourennota is hierbij een stapsgewijs proces voorzien.

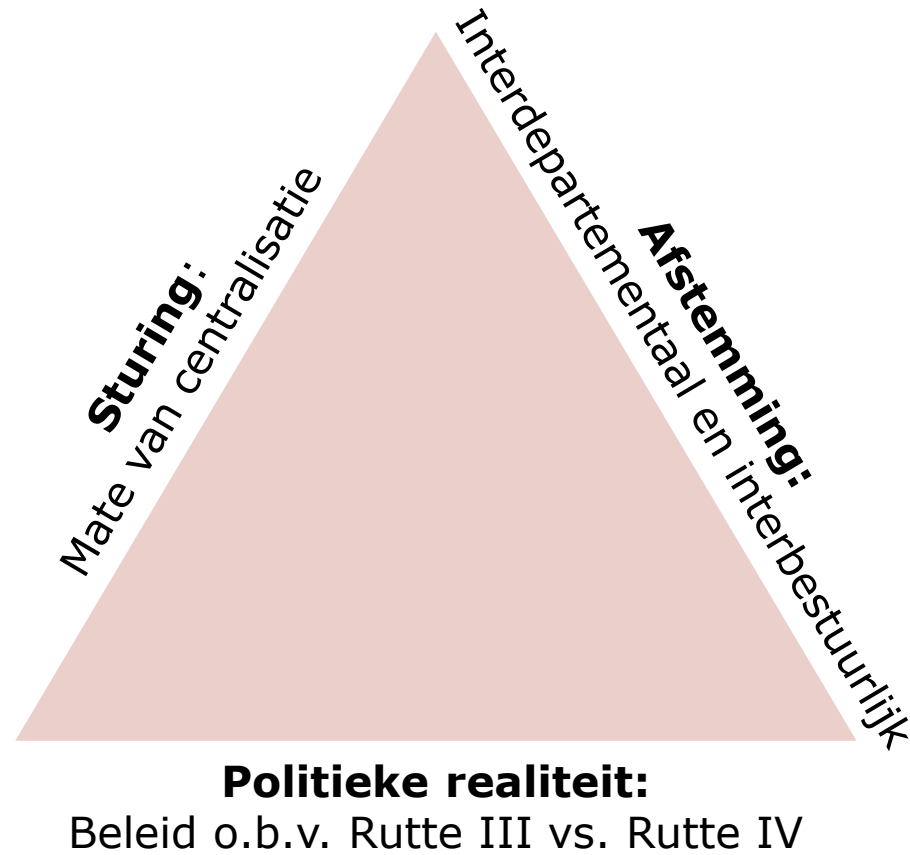
Politiek/strategisch proces

In de verdere aanpak stikstof wordt er al drie stappen vooruit gedacht namelijk over verplichtende regionale emissieplafonds. En wordt er een hoger ambitieniveau overwogen.

Verschillende dimensies aan dit (complexe) vraagstuk

Het bredere plaatje

1. Politiek traject (eind augustus besluitvorming?)

> *Wat ligt er dan?*

- Verhaal hoe een integrale, gebiedsgerichte vervolgaanpak stikstofproblematiek eruit kan zien om deze doelen te realiseren.
- Met daarin aangegeven wat de verschillende elementen binnen deze aanpak opleveren voor het doelbereik op natuur (VHR en biodiversiteit)/stikstof, klimaat, water.

2. Programma SN (zomer 2022 publicatie, aanlevering januari 2022)

> *Wat ligt er dan?*

- Ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden
- (Mogelijk) andere afspraken, bijvoorbeeld over emissieplafonds worden opgenomen in het programma. !

3. Oplevering gebiedsplannen door provincies (publicatie juli 2023, besluit maart 2023)

> *Wat ligt er dan?*

- Provincies stellen gebiedsplannen op voor ter gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden en het landelijke programma stikstofreductie en natuurverbetering.

Gefaseerde aanpak > waarbij we samen met provincies de vertaling stapsgewijs concreter maken op basis van nieuwe inzichten

Fase 1

Regioreeks

Biedt voorstellen vanuit de provincie voor de opgave en geeft aan wat belangrijke uitgangspunten zijn voor de ruimtelijke vertaling

➤ **1^e week sept**

Verdere aanpak stikstof

Biedt kaders voor de verdere invulling van de landelijke omgevingswaarden

> **Eind augustus**

Advies van de kennisinstellingen

Op basis van de uitgangspunten geven kennisinstellingen een advies over een ruimtelijke verdeling van de omgevingswaarden

➤ **September/oktober?**

Mogelijk niet op tijd voor het BO

Fase 2

Keuze om wel/niet al afspraken per provincie vast te leggen in programma SN

Programma SN

> Neemt ruimtelijke vertaling op (kan op verschillende niveaus)

➤ (mogelijk afspraken over emissieplafonds)

➤ **Januari 2021**

Fase 3

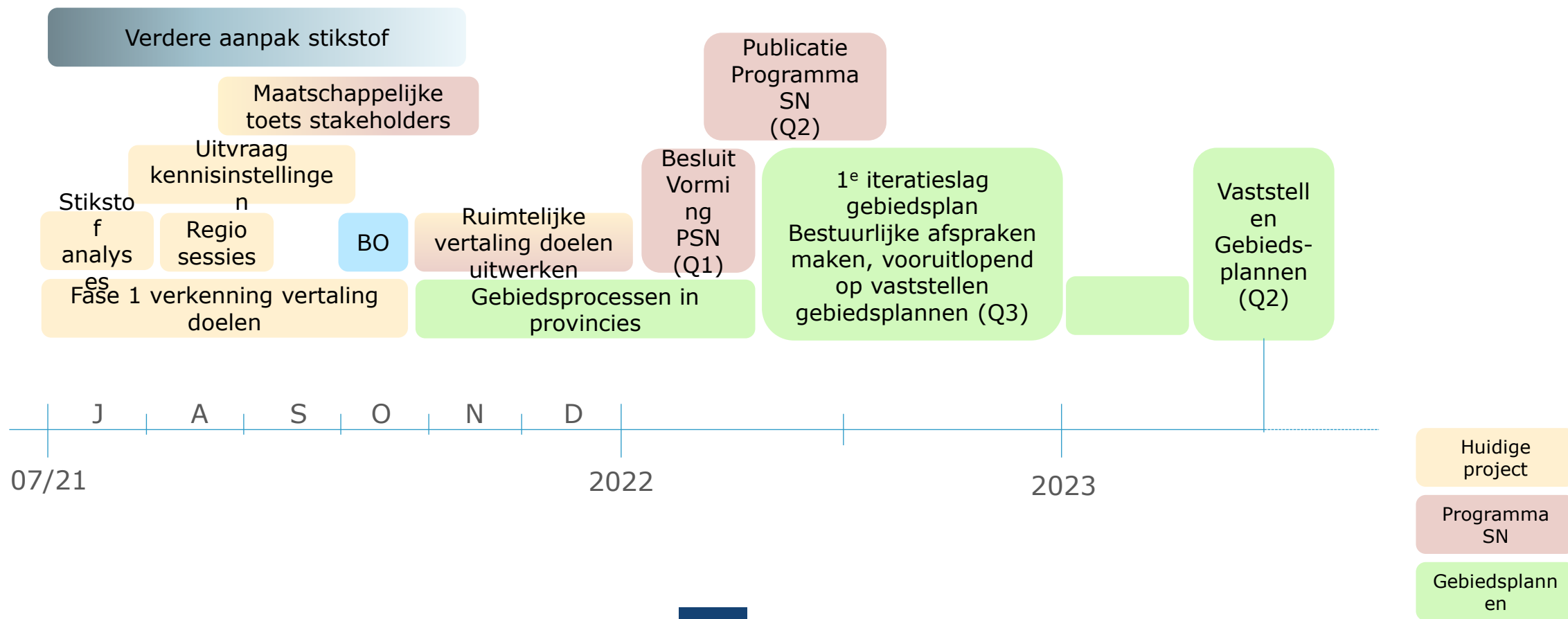
Gebiedsplannen

> Wordt vastgelegd wat de bijdrage is aan de landelijke omgevingswaarden en hoe dit gehaald gaat worden

Fase 1 in de tijd met doorkijk naar vervolg

> Message: krappe planning

Bespreekpunten

- > Kan het DT zich vinden in een **gefaseerde aanpak** om te komen tot vertaling?
 - Toewerkend naar BO van 14 oktober als afronding van Fase 1.
 - Is voorgestelde planning realistisch met oog op afstemming stakeholders en capaciteit kennisinstellingen?

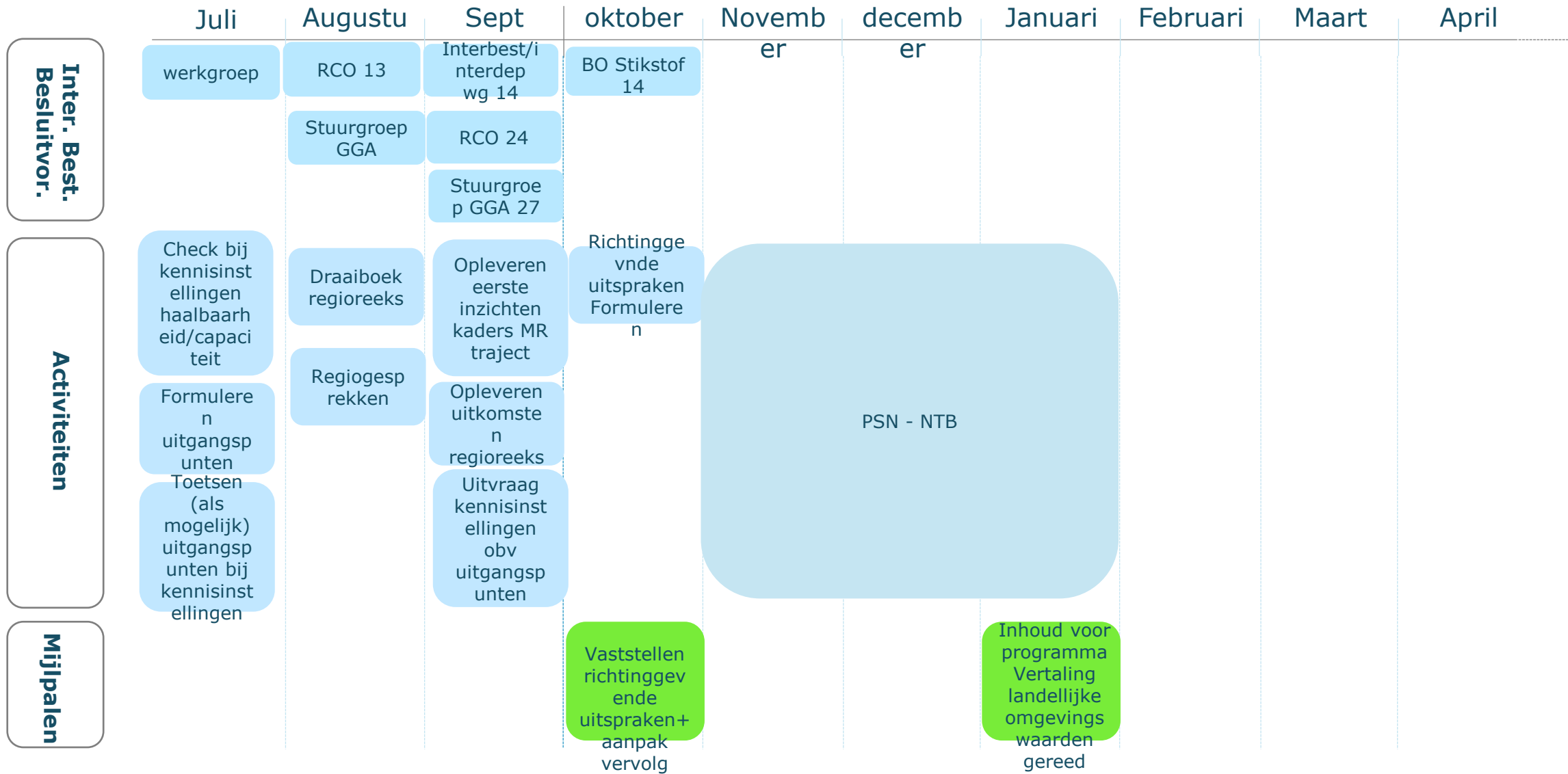
- > Kan het DT zich vinden in de **scope van fase 1** van het project zoals voorgesteld in de toelichting?
 - Bijzondere aandacht voor: totaalopgave stikstof (>2035) t.o.v. bestaande wettelijke doelstellingen vanuit WSN ook meenemen in dit traject.
 - Of dit project wel/niet tussendoelen verkent.

- > Kan het DT zich vinden in **het beoogde eindproduct van fase 1** zoals beschreven in de toelichting?

- > Kan het DT richting geven aan het opdrachtgeverschap en de te volgen **besluitvormingslijnen** voor dit verkenningstraject?
 - Opdrachtgeverschap vanuit DT-lid direct aan 5.1.2.e 5.1.2.e
 - Voorgestelde besluitvorming via de stuurgroep GGA te laten verlopen.

Fase 1 en doorkijk Fase 2 - detail

VOORBEREIDING VOOR DE REGIODAG LANDELIJKE OMGEVINGSWAARDE

DOEL VAN DE REGIODAG:

Vertaling van de landelijke omgevingswaarden naar gebiedsdoelen.

De landelijke omgevingswaarde is de uitdrukking van de stikstofdoelen in % van het areaal van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden dat onder de KDW moet komen. Dit is vastgelegd in de wet stikstofreductie en natuurverbetering. Hoe het % areaal van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden over het land wordt verdeeld is niet vastgelegd. We kijken vanuit verschillende perspectieven hoe deze vertaling er uit kan gaan zien:

- Wat kun je logischerwijs verwachten met betrekking tot het totale percentage areaal dat onder de KDW gaat komen op basis van de inzet van de bronmaatregelen van het huidige structurele pakket?
- Wat voegt een integrale benadering (o.a. stikstof, water, landbouw, energie, ruimtelijke ontwikkelingen) in de overgangsgebieden toe aan het bereiken van de doelstellingen voor de Natura 2000-gebieden?
- Wanneer we niet alleen naar het % areaal onder de KDW kijken, welke aanvullende wettelijke doelen zien we dan nog meer voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, die relevant zijn voor de strategie?

Aan het eind van de dag halen we de conclusies op. Op basis van de uitkomst werkt elke provincie dit in de eerste week van september verder uit, **5.1.2.e** (Groningen/IPS) maakt het samenvattend document. Dit worden, gezien de tijd, parallelle processen.

In het kwartiermakersoverleg, interdepartementale en interbestuurlijke werkgroep en daarop volgende AC, directeurenoverleg, BC, Stuurgroep en BO worden de uitkomsten besproken en vindt de besluitvorming plaats.

PROGRAMMA

- 8.30 koffie staat klaar & kennismaking
- 9.00 start & welkom
- 9.30 presentatie roadmap, door jullie
- 10.00 stikstofanalyses
- 11.00 overgangsgebieden en natuurinclusieve inrichting
- 12.00 lunch & lang naar buiten
- 14.00 stikstofopgave voorbij de % areaal alleen
- 15.00 uitwisselen ervaringen uit de gebiedsprocessen
- 15.45 conclusies
- 16.45 hoe gaat het hierna verder
- 17.00 klaar

Het programma duurt de hele dag.

WELKE VOORBEREIDING WORDT ER VAN JE VERWACHT?

DEELNEMERS UITNODIGEN

Elke provincie kan in totaal met zes mensen aan tafel zitten. De kwartiermaker (of vervanger) nodigt de deelnemers uit. Denk hierbij aan de volgende expertise/mensen:

- AERIUS-specialist
- Specialist programma natuur/natuurmaatregelen/kennis instandhoudingsdoelen
- Een (of meer) gebiedsregisseur(s)
- Kwartiermaker/AC lid
- RWS/Defensie bij inliggende gebieden
- Waterschap en/of gemeente

Vanuit IPS en DGS wordt er voor gespreksleiding gezorgd.

PRAKTISCHE VOORBEREIDING

Locatie

We vragen jullie om zelf een locatie te regelen. Spreek met de kwartiermakers van jouw regio af wie de locatie regelt. Indien mogelijk is het fijn om vooraf even te gaan kijken. Bij twijfel is kunnen we met videobellen samen kijken of de locatie passend is.

Locatie-eisen:

- **Dicht bij een natuurgebied om in de lunchpauze ruim naar buiten te kunnen**
- Groot genoeg voor 24 mensen aan tafels op veilige afstand; 3 ronde/vierkante tafels voor 8 mensen per tafel (incl IPS/DGS); reken op 2-3 extra mensen van de organisatie. Subruimtes mag ook, mits er maar een ruimte is waar we allemaal in kunnen.
- Aandacht voor de akoestiek. Omdat we wat verder uit elkaar zitten en met veel mensen tegelijkertijd werken is het van belang dat de deelnemers elkaar aan de tafels goed kunnen verstaan.
- Beamer + scherm
- 3 flap overs met ruim voldoende papier + stiften
- Ruimte om posters op de muren te hangen
- Koffie, thee, water
- **Zie ook de corona back-up!**

Corona back up

- Wanneer we niet met een grote groep live bij elkaar kunnen komen en wel met een kleine groep, dan ontmoet elke provincie alleen elkaar (+ gespreksleiding). We willen je vragen om daarvoor per

provincie een locatie te organiseren waar 6-8 mensen op veilige afstand live kunnen werken én waar je hybride kunt werken: via de digitale route organiseren we de plenaire momenten.

- Als ook een kleine groep niet kan, schakelen we over naar helemaal online. De dag gaat altijd door.

Lunch

We lunchen in de vorm van pakketjes die mee naar buiten kunnen. We vragen de kwartiermakers om zelf te regelen hoe jullie de lunch organiseren. Tips:

- Uitbesteden, vergeet de dieeteisen niet....
- Maak een pakketje voor elkaar.
- Neem je eigen lunchpakketje mee.
-

Tijdens de lunch is het programma vrij in te vullen. Als je zelf iets wilt organiseren, zoals een rondleiding, een leuke activiteit of een specifiek deel van het natuurgebied bezoeken, dan kan dat.

MATERIAAL

Willen jullie dit zelf meenemen:

- Kaart van jullie eigen provincie met stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (inclusief de provinciegrens overschrijdende gebieden).
- Actuele stikstofanalyses (digitaal of uitdraai)

Dan nemen wij dit mee:

- Veel extra stiften, geeltjes, plakband etc.
- badges

INHOUDELIJKE VOORBEREIDING

Bij de verschillende programmaonderdelen tref je een bijlage aan en een aantal vragen die je helpen bij de voorbereiding. Hoe beter de voorbereiding, hoe beter het rendement van de regioday.

Algemeen

Bijlagen:

- [Naar een uitweg uit de stikstofcrisis, policy brief PBL](#)
- Perspectieven op vertaling van de landelijke doelstelling naar lokale doelstelling

Presentatie roadmap

In het kwartiermakersoverleg van 28 juli oefenen we met het presenteren van de roadmap gebiedsgerichte aanpak stikstof. Als start van de dag nodigen we jullie uit om zelf de roadmap te presenteren. Tip: oefen alvast op je eigen collega's!

Stikstofanalyses

Bekijk vooraf met je AERIUS specialist de actuele stikstofanalyses in AERIUS monitor. Recent is de oppervlakteberekening aangepast, die is verwerkt in de laatste AERIUS release.

Met behulp van de stikstofanalyse kun je bekijken welke stikstofreductie je kunt verwachten in de Natura 2000-gebieden en in de aangrenzende overgangsgebieden op basis van het huidige pakket bronmaatregelen. **Je kunt nu ook de ruimtelijke verdeling van de bijdrage van de verschillende sectoren zien.** Denk ook na over jullie eigen ambities tav stikstofreductie/natuurverbetering voor specifieke gebieden.

Kies één gebied uit dat je als casus mee wilt nemen naar de regioday en laat aan **5.1.2.e** weten voor welk gebied jullie kiezen.

Overgangsgebieden en de natuurinclusieve inrichting

De (toekomstige) inrichting van de overgangsgebieden, direct grenzend aan een Natura 2000-gebied, kunnen een rol spelen in het halen van de instandhoudingsdoelen van het natuurgebied. Of dit een optie is en in welke mate dit bijdraagt aan de doelstellingen verschilt van gebied tot gebied. Om hierover het goede gesprek te voeren op de regioday, vragen we je de bijlage te lezen en de volgende vragen alvast onderling te bespreken.

Bijlagen:

- [Naar een Natuurinclusieve Ruimtelijke Inrichting rond Natura 2000-gebieden](#)
- Overzicht mogelijke maatregelen (volgt na kwartiermakersoverleg 11 aug)

Vragen om vooraf over na te denken:

- Wat zijn jullie overwegingen om juist wel, of juist niet voor een overgangsgebied rond een Natura 2000-gebied te kiezen?
- Welke zone (s) rond Natura 2000 gebieden worden nu gekozen als werkgebied?
- Is het huidig instrumentarium toereikend om de wettelijk gestelde doelen te bereiken?
 - Wordt ruimtelijk ordening instrumentarium ingezet (bijvoorbeeld functieverandering)?

- Wordt nagedacht over beperking intensieve teelten in de overgangszones?
- Wordt nagedacht over beperkingen grondwateronttrekking rond Natura 2000 gebieden?
- Stel, je kiest er voor om met een overgangszone te gaan werken, hoe richt je dat dan in? Denk hierbij aan: begrenzing, (natuurinclusieve) ruimtelijke inrichting, in te zetten instrumentarium.
- Op welke transities in jullie overgangsgebieden zit de grootste urgentie/dynamiek?
- Wat heb je er voor nodig om met de overgangsgebieden aan de slag te kunnen?

Selecteer een casusgebied als voorbeeld, dat kan helpen om het concreet te maken.

Stikstofopgave voorbij de WSN – lang termijn en combineren met andere opgaven

Binnen het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en in de voorbereidingen voor formatie/beleidsrijke begroting wordt ook nagedacht over de ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde. Vanwege de hoge urgentie wordt er rekening mee gehouden dat we meer moeten doen dan we nu al gaan doen. Op dit moment worden ambtelijk verschillende mogelijkheden verkend voor verschillende scenario's. De kennisinstellingen zijn gevraagd om een aantal van die scenario's te analyseren.

Vervolgens zal er een aanvullende adviesaanvraag gedaan worden bij de kennisinstellingen. Voor deze adviesaanvraag worden uitgangspunten opgesteld die op de regiodag ter reflectie worden voorgelegd. Om beleidskeuzes te kunnen maken is naast de beleidsmatige uitgangspunten ook de praktijkervaring van de provincies relevant. Die ervaring halen we op de regiodag op.

Tijdens de regiodag worden de uitgangspunten toegelicht en gaan jullie met een beperkt aantal concrete vragen aan de slag.

Bijlage: [contourennota Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering \(m.n. hoofdstuk 3\)](#)

Uitwisselen ervaringen uit de gebiedsprocessen

Tijdens de regiodag zijn we met drie provincies bij elkaar. Dit biedt de kans om ervaringen en dilemma's in de gebiedsprocessen onderling uit te wisselen. Denk vooraf na welke ervaringen je graag wilt delen en welke vragen je aan de collega's van de andere provincies wilt stellen.

Conclusies

We nemen een uur om voor de drie provincies de conclusies te trekken. Wat zijn de rode draden die je ziet als het gaat om de vertaling van de landelijke omgevingswaarden voor jullie provincie? Wat betekent dat voor andere provincies? Je kunt de voorbereidingsgesprekken benutten om hiervoor al een eerste aanzet te maken.

Hoe gaat het hierna verder

30 aug- 2 sept – uitwerking t.b.v. AC 9 sept

9 sept – AC en strategisch BC

16 sept – regulier BC

23 sept – AC

27 sept stuurgroep gebiedsgerichte aanpak

30 sept – AC en BC

14 okt BO

Draaiboek Regiodagen - versie 1.0

Regiodag West - 23 augustus Locatie: 5.2.1.e					
Gespreksleiders en verslagleggers worden om 8:00 verwacht voor de briefing op locatie. Aan het einde van de dag gezamenlijk opruimen 17:30 -18:00					
	Gespreksleider	Verslaglegger	Coördinator	Overzicht	Toelichting Stikstofanalyse
Tafel Noord-Holland	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e
Tafel Zuid-Holland	5.1.2.e	5.1.2.e			
Tafel Utrecht	5.1.2.e / 5.1.2.e	5.1.2.e			

Regiodag Oost - 24 augustus Locatie: 5.2.1.e					
Gespreksleiders en verslagleggers worden om 8:00 verwacht voor de briefing op locatie. Aan het einde van de dag gezamenlijk opruimen 17:30 -18:00					
	Gespreksleider	Verslaglegger	Coördinator	Overzicht	Stikstofanalyse
Tafel Overijssel en Flevoland	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e 5.1.2.e
Tafel Gelderland	5.1.2.e	5.1.2.e		5.1.2.e	

Regiodag Noord - 26 augustus Locatie: 5.2.1.e					
Gespreksleiders en verslagleggers worden om 8:00 verwacht voor de briefing op locatie.					
Aan het einde van de dag gezamenlijk opruimen 17:30 -18:00					
	Gespreksleider	Verslaglegger	Coördinator	Overzicht	Stikstofanalyse
Tafel Drenthe	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e
Tafel Friesland	5.1.2.e	5.1.2.e			
Tafel Groningen	5.1.2.e	5.1.2.e			

Regiodag Zuid - 30 augustus Locatie: 5.2.1.e					
Gespreksleiders en verslagleggers worden om 8:00 verwacht voor de briefing op locatie.					
Aan het einde van de dag gezamenlijk opruimen 17:30 -18:00					
	Gespreksleider	Verslaglegger	Coördinator	Overzicht	Stikstofanalyse
Tafel Noord-Brabant + Zeeland	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e
Tafel Limburg + Flevoland	5.1.2.e	5.1.2.e en 5.1.2.e		5.1.2.e	

Voor extra toelichting en bij vragen: kom naar de **online briefing** op donderdag 19 augustus tussen 8:30 en 9:00.

Contactpersonen:

5.1.2.e (BIJ12): 06 5.1.2.e -5.1.2.e (P2/IPO): 06 5.1.2.e

VOORBEREIDING

Gespreksleider:

Stuur op dat het gesprek focus houdt op de vragen in het draaiboek

Uitzondering als er echt een dringend punt wordt aangekaart dat even gedeeld moet worden. Het is niet erg als het aan het eind van het gesprek niet klaar is, als de hoofdpunten maar naar boven komen.

Verslagleggers:

Rode draden, dilemma's, hoofdthema's, conclusies. Checkvragen stellen op logische momenten: ik heb dit opgevangen, klopt dit?

Coördinator:

Briefing gespreksleiders, tijd in de gaten houden en groepen attenderen hierop,

PROGRAMMA

7.30

Team (5.1.2.e, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e) en de ontvangende kwartiermaker op locatie

Inrichting, materiaal klaarzetten en ophangen

8.00

Koffie en briefing (door coördinator) gespreksleiders, verslagleggers en alle kwartiermakers

8.30

Ontvangst eerste deelnemers

Zelf badge laten maken; iedereen eigen stift ivm corona, mensen gaan eerst naar eigen zitplaats aan eigen tafel (min. 2 gespreksleiders staan klaar)

9.00

Welkom, landing, programma, kennismaken en tijdslijn

	Welkom Op locatie Toelichting programma Doel, waarom (al gedaan; samenhang; vraag stakeholders; anders doen anderen het) en hoe (richtinggevend, niet absoluut) Deze dag is voor jullie, als er een vraag is die niet relevant is sla die over. Tijdslijn en Hoe gaat het hierna verder (uitwerking 5.1.2.e, strategisch BC, richting BO, focus vandaag is traject tot aan 14 oktober)	Ontvangende kwartiermaker Dagvoorzitter (coördinator) 5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e
--	--	---

9.30

Presentatie roadmap

Uitnodigen één kwartiermaker om de roadmap te presenteren.

10.00 (koersen op eerdere start, zodat men om 10:45 koffie kan halen)

Bronmaatregelen en stikstofanalyse

Bestaand materiaal april 2020, herberekening levert geen wezenlijke veranderingen op (PBL/RIVM)) van de bronmaatregelen (met name de managementmaatregel minder eiwitrijk voer), dus werken we met de bestaande berekeningen en het bestaande pakket bronmaatregelen.

Vorbereiding deelnemers vooraf:

- Zelf naar stikstofanalyse gekeken
- Webinar 5.1.2.e 18 aug gevolgd of teruggekeken.
- Natura 2000-gebied casus aan 5.1.2.e doorgegeven.

Dagvoorzitter geeft inleiding op de drie stappen in dit uur aan de hand van dia's. **Gespreksleiders** richting zich op de vraag, teksten voorafgaand aan de vragen zijn ter ondersteuning.

Stap 1: Op basis van het huidige bronmaatregelenpakket kunnen we via de stikstofanalyses voor elk stikstofgevoelig Natura 2000-gebied zien welk % oppervlakte in 2030 onder de KDW komt. Wat levert dit beeld voor jullie provincie op?

Antwoord op de vraag: **Welke % oppervlakte van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in jullie provincie komen in 2030 onder de KDW. Per gebied en totaal voor de provincie.**

Stap 2: Naast verwacht % oppervlak onder de KDW kunnen provincies ook aanvullende ambities hebben. Bijvoorbeeld op basis van de staat van instandhouding (niet gunstig of zelf verslechtering); afstand tot de KDW (heel groot), ontwikkelingen in de omgeving of anderszins.

Antwoord op de vraag: **Welke aanvullende ambities hebben jullie t.a.v. de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in jullie provincie? Welke rode draden zien jullie?**

Stap 3: Welk deel van de depositie op dit gebied komt uit een straal van 500m; 1 km; 2,5 km; 5 km en 10 km van de stikstofgevoelige habitats/Natura 2000 gebiedsgrenzen? Wat betekent dit voor lokaal handelingsperspectief?

We doen dit per provincie globaal voor 2 gebieden en zoomen plenair op 1 gebied in. Vanuit dit beeld kun je zelf doorredeneren over de lokale toepassing van de bronmaatregelen (bv: beëindiging piekbelasters; gerichte opkoop; omschakelfonds, of met aanvullende maatregelen die nu nog geen onderdeel uitmaken van het pakket bronmaatregelen).

Antwoord op de vraag: **Wat betekent dit beeld voor het wel/of niet inrichten van een gebiedsproces. En waarom?**

Eventueel vervolgvragen rond de stikstofanalyses ophalen.

11.00

De overgangsgebieden rondom de Natura 2000-gebieden

De (toekomstige) inrichting van de overgangsgebieden, direct grenzend aan een Natura 2000-gebied, kan een rol spelen in het halen van de instandhoudingsdoelen van het natuurgebied. Of dit een optie is en in welke mate dit bijdraagt aan de doelstellingen verschilt van gebied tot gebied. Gebruik van de term ligt in veel provincies gevoelig, overgangsgebied of verwevingsgebied meest neutraal.

Inleidend filmpje door ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} (optie) (5 min, inclusief opdracht noemen door dagvoorzitter)

Na het filmpje licht de dagvoorzitter de opdracht toe. Elke provincie bereid zich voor op een presentatie van 5 min aan het eind aan elkaar. Hulp van verslaglegger mag hierbij ingeroepen worden. Let op, dit betekent dat je 45 min kunt werken voor de presentaties starten. Focus op 1 casusgebied helpt!

Vooraf gedaan: [bijlage Natuur inclusieve Inrichting gelezen](#), overzicht mogelijke maatregelen, vooraf over nagedacht, 1 casus gekozen.

Stap 1: Kiest jullie provincie er voor om naar een meer natuurinclusieve inrichting van overgangszones te gaan kijken? (vorm: brainstorm, met geeltjes)

- Voor welke gebieden doen jullie dat wel/niet (en vooral: waarom wel/niet?).
- Wat zijn voor jullie criteria voor begrenzing? Welke verbanden zie je?

Gespreksleiders kunnen hier doorvragen. Zie je verbanden? Bijvoorbeeld met bodem- en/of landschapstype, waterbeheer, anders?

Stap 2: (vorm: discussie aan tafel) Op welke transities in jullie overgangsgebieden zit de grootste urgentie/dynamiek?

Stap 3: (vorm: lijst ter inspiratie vooraf per mail, **gespreksleider** zegt: 'ik ben de minister, met stapel geld, en ambtenaren die het gelijk kunnen uitvoeren' wat is jullie pitch aan de minister? 2 min denken de provincie medewerkers zelf na, niet onderling delen, afzonderlijke 6 pitches een voor een met elkaar delen met twee voorbeelden, een verassing delen t.o.v. stap 1 en 2)

Waar ben je het meest mee geholpen m.b.t. instrumentarium of maatregelen in het aanvliegen van de opgave in jouw provincie?

Is het huidig instrumentarium toereikend genoeg? Welke aanvullingen zijn hierbij nodig? Denk o.a. aan:

- Ruimtelijk instrumentarium (bv functieverandering)
- Beperking intensieve teelten, grondwateronttrekking, bemesting of anderszins tav grondgebruik
- Actief grondbeleid
- Financieel instrumentarium

Afsluiten met presentatie van elke provincie aan elkaar -> 5 min per provincie

Verslagleggers: zit er iets in wat zich leent voor de versnellingsaanpak? --> zet het op de flap!

12.00

Naar buiten met een lunchpakket

14.00

Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarde.

Deelnemers hebben contourennota bekeken.

Provincietafels mixen: 2 opstaan 1 tafel door; 2 opstaan 2 tafels door.

Toelichting gespreksleider:

Binnen het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en in de voorbereidingen voor formatie/beleidsrijke begroting wordt ook nagedacht over de ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde. Vanwege de hoge urgentie wordt er rekening mee gehouden dat we meer moeten doen dan we nu al gaan doen. Op dit moment worden ambtelijk verschillende mogelijkheden verkend voor verschillende scenario's. Denk hierbij aan doelmatigheid, meeste resultaat natuur en/of optimaal combineren met andere opgaven. De kennisinstellingen zijn gevraagd om een aantal van die scenario's te analyseren.

Er staat een adviesaanvraag uit bij de kennisinstellingen. Tijdens de regiodag willen we graag reflecteren op de verkenning die nu gedaan wordt, op de daaropvolgende adviesaanvraag en op belangrijke uitgangspunten voor de provincies.

Om straks beleidskeuzes te kunnen maken zijn naast de beleidsmatige uitgangspunten ook de praktijkervaringen van de provincies relevant. Die ervaring halen we op de regiodag op.

We werken aan 3 tafels: kansen, aandachtspunten en vrije tafel en in 4 rondes:

4 thema's:

- Integraal: mee koppeling andere opgaven
- Onevenredige verdeling: Niet in elke provincie hetzelfde doen o.b.v. aantal gebieden + overbelasting
- Schaal niveaus: op welk niveau definieer je een opgave/doel
- Niet blindstaren op percentages: kijken naar bv de meest kwetsbare gebieden

Per kwartier zetten we deze items op het scherm, brown paper (met 4 vakken) hangt op en oogst per tafel gaat naar de paper. Kansen, aandachtspunten en vrije tafel hebben ieder een eigen kleurtje post-its.

5.1.2.e / 5.1.2.e geven aan hoe deze oogst meegenomen wordt.

15.00

Gebiedsprocessen

Provincietafels blijven gemixt

Flap is geprepareerd, kies de invalshoek waar de groep zelf voor kiest (allemaal kort; een of twee langer bespreken, vrije vorm)

- Welke vraag zou je nog willen stellen aan een collega m.b.t. een gebiedsproces? Bijvoorbeeld omdat je ergens tegenaan loopt of omdat je iets gehoord hebt over een andere provincie?
- Welke tip zou je een collega mee willen geven over iets wat goed loopt in jullie provincies?
- Als je zou nadenken over een minder vrijwilliger gebiedsproces waar denk je dan aan?
- Waar moet een vervolg op komen na deze regiodag?

16.00

Conclusies richting vertaling van de landelijke omgevingswaarde

Terug naar eigen tafel

Gespreksleider en verslaglegger ondersteunen in dit onderdeel met het samenvatten van de conclusies.

Gespreksleider geeft de inleiding, voorschot op uitwerking die nog komt.

Persbericht/BO samenvatting: Wat is het aanbod/voorstel vanuit jouw provincie?

- Wat laat het huidige beeld zien (verwacht, aangevuld met ambities)

- Welke richtinggevende uitspraken willen jullie meegeven t.a.v. de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden richting gebieden?
- Wat heb je nodig om dat te realiseren?
- Wat betekent dit voor het ontwikkelperspectief?
- Welke stakeholders moeten betrokken zijn?

Hoe telt dat op voor de drie provincies vandaag?

Gespreksleider geeft zicht op vervolg, wanneer wordt de oogst verwacht.

Overwegen: centraal kort presenteren op de richtinggevende uitspraken (alleen die)

16.45

Hoe gaat het hierna verder

- Door de dagvoorzitter
- Welke kansen zie je voor versnelling en welke hulp kun je hierbij gebruiken van ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} (RVO)
- Hoe neem je je bestuurder mee?
- Vervolg van de verdieping bronmaatregelen op flap

17.00 Einde inhoudelijk deel van de dag voor provincie medewerkers, mogelijk aanvullend een borrel

17:30 – 18:00 – gezamenlijk opruimen

Ter info: AERIUS update m.b.t. autonome maatregelen word verwacht in november 2021 en daarnaar om de 2 jaar.

Toelichting tbv de nota voor richtinggevende uitspraken landelijke omgevingswaarden.

Context

Voor het BO van 14 oktober staan de richtinggevende uitspraken voor het vertalen van de landelijke omgevingswaarden op de agenda. Hiervoor hebben we samen met het IPO in de zomer vier regiodagen georganiseerd om input op te halen vanuit de provincies. De regiodagen zijn op 30 augustus afgerond en de bevindingen op hoofdlijnen vinden jullie in de bijlage. Deze dagen hebben veel opgeleverd aan inzichten die ook voor andere projecten dan de vertaling van de landelijke omgevingswaarden van belang zijn. Deze bevindingen zijn interbestuurlijk en interdepartementaal gedeeld en toegelicht.

De besprekingen over het vertalen van de landelijke omgevingswaarden en de bevindingen van de regiodagen zijn, zowel aan Rijkszijde als bij het IPO, op hoofdlijnen besproken in werkgroepen begin september en uitvoeriger op 9 september in twee strategische sessies. Aan Rijkszijde zijn daar ook de denklijnen uit de 'verdere aanpak stikstof' bij betrokken. Doel van de sessie aan Rijkszijde was om de criteria en uitgangspunten te bepalen die van belang zijn voor het Rijk en deze te wegen aan de bevindingen van de regiodagen. In deze nota worden de belangrijkste bevindingen vanuit Rijkszijde en IPO verder toegelicht, volgt een eerste analyse van deze bevindingen en is het vervolgproces aangegeven

Bevindingen departementen

Welke criteria en uitgangspunten zien wij als Rijk

- De omgevingswaarden moeten minimaal gehaald worden;
- Het verslechteringsverbod is een randvoorwaarde;
- Doelen moeten optelbaar zijn;
- Doelen moeten zowel vooraf als achteraf te herleiden zijn naar depositie;
- Het Rijk stelt uiteindelijk de doelen vast;
- Doelen moeten mede gebaseerd zijn op stikstofreductiepotentie en uitvoerbaarheid;
- Houdt flexibiliteit in de doelen om mogelijk ook bij te sturen;
- Doelen moeten ook te monitoren zijn;
- Doelen moeten verplichtend zijn.

Overige aandachtspunten waren:

- Solidariteit tussen provincies;
- er is inzicht en een politieke keuze nodig voor het bepalen van het aandeel gebiedsgericht en landelijk;
- politiek-bestuurlijke component (kan je van een gedeputeerde (zeker in een landbouwprovincie) vragen om de keuze te maken om bijv 60% te gaan reduceren of moet je als Rijk de boeman zijn).
- Gebiedsgericht (in de zin van maatregelen specifiek in een zone rond een N2000-gebied) werd in de groep gezien als een relatief klein onderdeel van de oplossing; de oproep was om juist meer op generiek in te zetten, onder meer vanwege de sturing die je als Rijk hebt op generieke maatregelen Dit is wel een aandachtspunt gezien de grote rol van gebiedsgericht in het MR traject. Kanttekening hierbij is wel dat hier af en toe ook verschil van definitie speelt.

Welke rol zien wij als Rijk?

De rol van regisseur en eindverantwoordelijke. Waarbij het rijk uiteindelijk de doelen vaststelt.

Schaalgrootte

Hier was wat discussie over maar het merendeel zat toch wel op N2000 gebieden met een zone daaromheen, bij voorkeur in schaal aansluitend bij andere opgaven zoals KRW. Ook de koppeling aan gebiedstypen en de ABCD-indeling werden genoemd. Een andere optie zou kunnen zijn o.b.v. landschapstype.

Tijdsbestek

Geen duidelijk beeld, de suggestie werd gedaan om te backcasten. Het voorkomen van lock-ins werd als aandachtspunt benoemd. Niemand bepleitte alleen een doel voor kortere termijn (2030).

Bevindingen provincies

Richtinggevende uitspraken

- Heldere gebiedsdoelen zijn gewenst.
- Baseer gebiedsdoelen niet op een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde, dat geeft onvoldoende sturing voor het halen van instandhoudingsdoelen en het mogelijk maken van economische ontwikkeling. Leidt reductiedoelen rechtsreeks af van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Druk gebiedsdoelen uit in emissie (reductie/plafond).
- Doe dat direct voor 2035, voorkom lock ins.
- Baseer het formuleren van gebiedsdoelen op het voorkomen van verslechtering en het bereiken van de KDW.
- Hulp van het Rijk is gewenst bij het formuleren van de gebiedsdoelen. Tot die tijd: geen enkele emissiereductie maatregel is te veel.
- Sturingsinstrument voor het Rijk: landelijke omgevingswaarde behouden als landelijk gemiddelde toets. Regulier checken op de actualisatie van de bronmaatregelen.
- Bij ruimtelijke programmering van bronmaatregelen: focus op de meest kwetsbare gebieden, andere gebieden liften mee.

Eerste analyse van beide bevindingen

Over het algemeen lijken de uitgangspunten wel aardig over een te komen. De link tussen emissie en depositie moet wel nadrukkelijk gelegd worden en naast het voorkomen van verslechtering is het halen van de omgevingswaarden voor het Rijk wel leidend. De inschatting is echter dat hier met de provincies wel overeen te komen is. De grotere verschillen lijken te liggen in het verplichtend stellen van doelen en de rol van het Rijk (provincies zien meer een faciliterende rol voor het rijk vs het rijk ziet een regisseursrol voor zichzelf).

Vervolgproces

In de stuurgroep van 13 september zullen de bevindingen vanuit de regiodagen besproken worden. In aanloop naar het BO van 14 oktober zal er interdepartementaal en interbestuurlijk nog afstemming zijn over de bevindingen met als doel om te komen tot gedeelde uitgangspunten op basis waarvan vervolgens de kennisinstellingen kunnen worden gevraagd om hier een analyse op te doen om vervolgens de slag naar daadwerkelijke ruimtelijke vertaling te kunnen maken.

Ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarden naar provincies/regio's gebieden

Aanleiding

Dit document is de weerslag van vier regiodagen waarin de twaalf provincies zijn bevroegd over de ruimtelijke doorvertaling van de omgevingswaarden uit de Wet stikstofreductie en natuurherstel. Er is tijdens de dagen veel gewisseld. Gepoogd is hieronder de belangrijkste bevindingen te ordenen en van conclusies te voorzien, zonder de pretentie te hebben volledig te zijn.

1. Ruimtelijke vertaling Omgevingswaarde

In de Wet stikstofreductie en natuurherstel (verder Wsn) zijn omgevingswaarden vastgelegd. 40% van het oppervlak van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden dient onder de Kritische Depositie Waarde te zijn in 2025, 50% in 2030, 74% in 2035. Deze omgevingswaarden zijn landelijk bepaald. De vraag is wat een nadere ruimtelijke doorvertaling van deze waarden naar bijvoorbeeld provinciaal of gebiedsniveau zou betekenen. Omdat het om een landelijk gemiddelde gaat is er vanuit het Rijk behoefte aan mogelijkheden voor sturing. In dit verband is het logisch dat ook provincies nadenken over de betekenis van een ruimtelijke doorvertaling, ook omdat de provincies verantwoordelijk zijn voor de gebiedsplannen. Deze gebiedsplannen dienen zomer 2023 te zijn afgerond. De behoefte aan sturing door heldere doelstellingen voor een gunstige staat van instandhouding, waaronder voor stikstof, wordt gedeeld door de meeste provincies. Dat hoeft niet noodzakelijk om een ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarde te gaan.

De omgevingswaarden worden bereikt door een combinatie van bronmaatregelen, natuurmaatregelen en autonome daling. Voor het jaar 2030 zijn de effecten van de bronmaatregelen en de omvang van de autonome daling bekend. Na 2030 is de verdere autonome daling onzeker en is nog geen bronmaatregelpakket samengesteld.

Volgens een indicatieve berekening op basis van de nieuwe hexagonen/oppervlakte systematiek ligt de stikstofdepositie in 2030 door van een combinatie van autonome daling en bronmaatregelen in 60% van het oppervlak stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de KDW. De doelstelling uit de Wsn wordt daarmee ruim gehaald (landelijk 50% onder de KDW), waarbij aangetekend wordt dat zowel de omvang van de autonome daling als de reductie door de bronmaatregelen niet gegarandeerd is. De meeste bronmaatregelen dienen nog uitgevoerd te worden en berusten op vrijwilligheid. Daarnaast is van belang dat in een aantal provincies en in een groot aantal gebieden de omgevingswaarde niet gehaald wordt, hoofdzakelijk daar waar habitattypen met een lage KDW voorkomen. Verder is onduidelijk is of de 40% omgevingswaarde in 2025 wordt gehaald.

Het halen van de omgevingswaarden is voor een aantal habitattypen waarschijnlijk onvoldoende om verslechtering te keren

De omgevingswaarden zijn gericht op het percentage oppervlak van stikstofgevoelige habitats die onder de Kritische Depositie Waarde komen te liggen. In 2030 zal 40% van de habitattypen nog steeds overbelast zijn. Voor een aantal van de meest kwetsbare habitattypen geldt dat de depositiedaling waarschijnlijk onvoldoende is om achteruitgang te stoppen en bestaat het risico dat dit type natuur verdwijnt of onherstelbaar verslechtert, waarmee het doelbereik in 2050 uit zicht verdwijnt.

Verslechtering van habitattypen is op basis van artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn verboden en vormt als zodanig een harde ondergrens van de opgave. Het verslechtingsverbod is overgenomen in de Wsn.

Dit betekent dat de specifieke Wsn doelstelling “verslechtingsverbod handhaven” sturender moet zijn voor de bronmaatregelen dan de generieke Wsn doelstelling, omdat de eerste hogere eisen blijkt te stellen dan de tweede.

Hoe de omgevingswaarde in 2035 te halen is nog onduidelijk

De onduidelijkheid over wat nodig is om de omgevingswaarde in 2035 te halen is een ander belangrijk aandachtspunt. De daling tot 2030 (26% emissiereductie) komt voor een groot deel door de autonome ontwikkeling en wordt vooral gedragen door afname van emissies in het buitenland, vraagt relatief weinig van Nederlandse emittenten. De opgave 2030-2035, nog eens 24% emissiereductie, is van dezelfde orde grootte als de opgave 2021-2030, zal sneller moeten worden gerealiseerd en zal naar verwachting voor een veel groter deel door reductie van de Nederlandse emissies moeten plaatsvinden. Aangezien de landbouw ca 60% van de Nederlandse emissies vertegenwoordigt zal de opgave vooral voor deze sector heel fors zijn. Risico van de focus op de omgevingswaarden in 2030 is dat dit kan leiden tot lock ins, bijvoorbeeld investeren in een stalsysteem op basis van de omgevingswaarde in 2030 en dan kort daarna tot de conclusie komen dat het bedrijf beëindigd dient te worden vanwege de reductieopgave 2035 of omdat dit nodig is om verslechtering te voorkomen.

De eerste concrete doorrekeningen waaruit volgt wat nodig is aan maatregelen om de omgevingswaarde in 2035 te halen zullen naar verwachting pas medio 2022 beschikbaar zijn.

Overigens is ook na 2035 verdere reductie nodig om zicht te houden op volledig doelbereik in 2050: een gunstige staat van instandhouding van alle Nederlandse Natura 2000-gebieden.

Hulp van het Rijk bij het stellen van de doelen, zoals bijvoorbeeld door deskundig advies van de kennisinstituten wordt gewaardeerd. Een ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarde 2030 naar gebiedsniveau wordt door een meerderheid van de provincies echter overwegend als niet helpend ervaren. Het halen van de omgevingswaarde in een gebied zegt namelijk niet noodzakelijkerwijs iets over het halen van de ecologische doelen (instandhoudingsdoelen). Daarnaast werkt de omgevingswaarde op meerdere manieren niet mee in het vasthouden van urgentiebesef: in gebieden waar de 2030 doelen (ruim) gehaald worden zal het gevoel overheersen dat voorlopig niet heel veel hoeft. In gebieden met een hele lage KDW waar het halen van de omgevingswaarde ver buiten bereik blijft ontstaat het beeld dat het niet uitmaakt wat voor maatregelen getroffen worden, het bereiken van de KDW en daarmee een substantiële bijdrage aan de omgevingswaarde blijft uit zicht en daarmee elk perspectief op ontwikkelingsruimte. Dit laatste verdient overigens nuancering: ecologisch en juridisch valt te verdedigen dat bij een forse daling waarbij de KDW wel genaderd maar nog niet gehaald wordt verdere verslechtering wordt gestopt en zicht ontstaat op het doelbereik in 2050. Daarmee zou enige ruimte voor ontwikkelingen kunnen worden beargumenteerd, ook rond gebieden met een forse opgave.

Conclusie 1

Op een enkele provincie na is er grote behoefte aan het formuleren voor heldere doelen ten aanzien van stikstofreductie. Het lijkt meer zinvol om deze doelen af te stemmen op de staat van instandhouding dan op de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarde. Het bereiken van de landelijke omgevingswaarde is geen geschikt sturingsinstrument. Sturen op het bereiken van de landelijke omgevingswaarde 2030 kan resulteren in inzet op de 'makkelijke' gebieden, tot verminderd urgentiebesef en het risico op lock-ins. Het bereiken van de landelijke omgevingswaarde sec biedt geen juridische basis voor het mogelijk kunnen maken van economische ontwikkeling, Economische ontwikkeling is alleen mogelijk indien het verslechtingsverbod niet overtreden wordt en zicht bestaat op doelrealisatie in 2050.

Als de opgaven zijn afgestemd op de instandhoudingsdoelen dan wordt het doorvertalen door veel provincies nadrukkelijk wel als optie gezien. Een opgave per provincie/regio/gebied zorgt voor de door velen gevraagde heldere doelstelling. Hulp van het Rijk bij het stellen van de doelen, zoals bijvoorbeeld door deskundig advies van de kennisinstituten wordt gewaardeerd. Daarnaast ontstaat speelruimte in de gebieden om zelf te bepalen hoe de doelen worden bereikt.

Tot het moment dat de gebiedsdoelen voldoende zijn geconcretiseerd is het advies om elke kans aan te grijpen om tot reductie te komen. De angst om teveel te doen is voorlopig, gelet op de enorme opgave, niet gerechtvaardigd.

2. Verhouding generiek-gebiedspecifiek

Met gebiedspecifieke maatregelen worden maatregelen bedoeld die in de invloedssfeer van een specifiek Natura 2000 gebied dan wel een cluster van Natura 2000 gebieden genomen worden. Onder generieke maatregelen wordt verstaan maatregelen die op provinciaal of rijksniveau algemeen gelden voor een bepaalde activiteit.

Een deel van de generieke bronmaatregelen landt in/direct naast de Natura 2000 gebieden. Als zodanig is het onderscheid tussen generieke maatregelen en gebiedsmaatregelen niet hard. Ook omdat gebiedspecifieke stikstofreductiemaatregelen tevens bijdragen aan de landelijke reductiedoelstelling.

Uit berekeningen die IPS (5.1.2.e) heeft uitgevoerd rond een aantal door de provincies aangedragen gebieden op basis van stalemissies en industriële bronnen op een aggregatieniveau van 64 ha blijkt dat het aandeel depositie op een gebied vanuit de directe omgeving relatief beperkt is, max ca 10-15% en in sommige gebieden (in Zeeland en Noord-Holland rond specifieke gebieden overigens belangrijk minder). Landbouw zorgt voor verreweg het grootste aandeel, het aandeel industrie is beperkt tot enkele piekbronnen. Een deel van de hexagonen, hoofdzakelijk op korte afstand van de stikstofgevoelige habitattypen, veroorzaakt relatief hoge *maximum* deposities (150-200 mol), wanneer echter uitgegaan wordt van *gemiddelde* depositie over een heel Natura 2000 gebied dan bedraagt de bijdrage van een hetzelfde hexagoon aan de depositie 1 tot max enkele molen.

Dit betekent dat, alhoewel gebied specifieke maatregelen een relevante bijdrage kunnen leveren aan de stikstofreductie opgave, de grootste reductie via generiek beleid zal moeten worden gerealiseerd.

Provincies zagen de voordelen van samenwerking op basis van type Natura 2000 gebied, omdat bijvoorbeeld duingebieden deels dezelfde problematiek en dezelfde oplossingen kennen. Men zag echter onvoldoende basis om gebiedspecifieke doelstellingen te bepalen op basis van het type Natura 2000 gebied, omdat daarvoor ook binnen dezelfde gebiedstypen de verschillen groot zijn, bijvoorbeeld de staat van instandhouding, achtergronddepositie, overige knelfactoren.

De gebiedsplannen zijn wel bepalend voor de natuurmaatregelen, de ruimtelijke inrichting en aspecten als hydrologie. Daarnaast dienen de gebiedsplannen, zoals onder 1 beargumenteerd, heldere stikstofdoelen te bevatten, zodat duidelijk is wat de opgave is.

Een groot deel van de doelstelling zal dus met generieke instrumenten gerealiseerd moeten worden. Ambtelijk inhoudelijk is geadviseerd om hierbij ook binnen de provincies het gesprek te voeren over een minder vrijblijvend karakter hierin. Er is nadrukkelijk gekeken naar wat vanuit provinciaal beleid bijgedragen kan worden, zoals bv sectorale normstelling (voorbeeld: stalemissies Noord-Brabant en Limburg) of sectorale

stikstofreductie (voorbeeld: Overijssel en Gelderland 26/25% in 2030). Daarnaast wordt normering van mestaanwending genoemd.

In het rapport van ABD consult is doorgerekend dat opschalen van de normerende maatregelen van Brabant naar alle provincies landelijk tot een daling van 132 mol/n/ha/j zou leiden. Dit is meer dan de totale reductie die op basis van de rijksbronmaatregelen tot 2030 wordt verwacht (110 mol)

Conclusie 2

Focus op generieke maatregelen voor de (middel)lange termijn en wat provincies hierin kunnen betekenen.

3. Latente ruimte

Ambtelijk inhoudelijk is door de meerderheid van de provincies geadviseerd om de latente ruimte in vergunningen weg te nemen en de mogelijkheid te creëren natuurvergunningen periodiek of bijvoorbeeld bij bedrijfsovername aan te scherpen. Voorlopige resultaten uit een pilot pasvergunningen onder 163 bedrijven laat zien dat 40% van de vergunde ruimte niet is ingevuld. Brabant gaat op basis van een onderzoek van de WUR/Pouderoyen uit van een gemiddelde van 25% latente ruimte in vergunningen. Als in 2024 in Brabant de emissie eisen worden aangescherpt dan zal hiermee de latente ruimte in de Wnb vergunningen in Brabant verder toenemen omdat vanwege jurisprudentie rond intern salderen de bestaande Wnb vergunningen niet hoeven te worden aangepast. Het laten bestaan van mogelijk extra stikstofruimte voor de toekomst past niet bij de ingrijpende maatregelen die van bedrijven verwacht worden.

Conclusie 3

Start het bestuurlijk gesprek over het aanpakken van latente ruimte in bestaande vergunningen.

4. Overgangsgebieden rond Natura 2000 gebieden

In een aantal van de provincies wordt gewerkt met zonerings rond Natura 2000 gebieden, in andere provincies ligt zonerings bestuurlijk lastig. De meerderheid van de provincies bepaalt de overgangsgebieden op basis van relevante invloed op het Natura 2000 gebied, Dit betekent dat de overgangszone hydrologie een andere kan zijn dan de overgangszone stikstofreductie of natuurrealisatie. Hierbij wordt over het algemeen ingezet op flexibele begrenzing vanwege mogelijke weerstand in de gebieden en om ook kansen te kunnen benutten indien die zich net op de rand van een overgangszone voordoen.

Voor de gebiedsprocessen (vaak overgangsgebieden rond de Natura 2000-gebieden, soms bepaald door gemeentegrenzen of andere bestaande bestuurlijke entiteiten) is aangegeven dat die altijd integraal moeten zijn, stikstofreductie alleen is geen drager voor

een gebiedsproces, maar dient mee te liften indien er bronnen binnen de grenzen van de gebiedsprocessen liggen. Er is ook nog gezamenlijke ontwikkeling van instrumentarium nodig. Bijvoorbeeld op het vlak van bemestingsbeleid, beregeningsbeleid (grondwateronttrekking), beperking intensieve teelten, extensiveren, opkopen (maar liever in de vorm van een ontwikkelingsfonds) en de inzet van ruimtelijk instrumentarium.

Verder wordt aangegeven dat maximaal gebruik gemaakt zou moeten worden van de creativiteit en de ondernemersgeest in gebieden, bijvoorbeeld door opgaven te tenderen: Aan te geven wat bereikt moet worden en het dan aan partijen in het gebied over te laten hoe dit bereikt wordt.

Een meerderheid van de provincies heeft de voorkeur om op emissiedoelen te sturen omdat dit beter te vertalen is naar gebiedsopgaven dan depositiereductiedoelen.

Grond wordt gezien als een belangrijk instrument. De volgende zaken zijn aan de orde gekomen: vestigen van voorkeursrecht, niet alleen stikstofrechten opkopen maar ook grond, budget beschikbaar stellen voor kansen die zich voordoen om ruilgronden te verwerven, herverkaveling, pachtbeleid herzien (ook/mn van rijksgronden), instrumentarium voor afwaardering van agrarische grond tbv extensivering.

Nadrukkelijk is genoemd dat het bepalen van doelen niet alleen iets is van overheidspartners, interne en interbestuurlijke afstemming, maar ook in goed overleg met de sectoren dient te gebeuren.

Conclusie 4

Overweeg het inzetten op integrale gebiedsdoelen. Dit impliceert het werken met ontschotte gebiedsbudgetten en het ontwikkelen/aanpassen/anders toepassen van instrumentarium. Dit is alleen doelmatig als de doelstelling per gebied concreet is.

Interprovinciaal Overleg

Eerste uitkomst regiodagen

Ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarde

Versie 0.4

WAAROM?

Is er behoefte aan een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar gebieden?

Omdat:

- Er duidelijkheid gevraagd wordt door gebiedspartners: wat verwacht je van ons?
- Wat elke provincie kan realiseren, effect heeft op de andere provincies: doen we samen genoeg?
- Het Rijk vanuit haar verantwoordelijkheid behoefte heeft aan sturing op het bereiken van de omgevingswaarde: realiseren we de doelen? Hoe programmeren we de bronmaatregelen het beste?

OPBOUW REGIODAG

Elke provincie werkte toe naar de volgende conclusies:

Beeldvorming: waar staan we nu

- Basisbeeld: Rijksmaatregelen
 - Wat is het beeld per provincie geredeneerd vanuit de stikstofanalyses
 - Hoe ziet dit er dan totaal landelijk voor 2030 uit?
 - ✓ Provinciaal beeld: Rijks en provinciale maatregelen
 - ✓ Bovenstaand overzicht aangevuld met vastgesteld aanvullend provinciaal beleid (dus bovenop de bronmaatregelen, mits dat niet in de autonome reductie zit).

Toekomstbeeld: Richtinggevende uitspraken voor ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden.

- Geredeneerd vanuit de totale opgave (100% GSVI), wat zijn uitgangspunten voor de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden voor stikstof? Welke aanvullende ambities hebben provincies zelf bij specifieke gebieden? (bijv. integraliteit; doelmatigheid; kostenefficiënt?)

Wat is ervoor nodig om dat te bereiken:

- aanpassing in/aanvulling van instrumentarium en maatregelen
- overgangsgebieden/zonering
- Hoe kan een integrale aanpak in de overgangszones daarin bijdragen?

Hoe ziet het ontwikkelperspectief er dan uit:

- Wat betekent de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarde voor het ontwikkelperspectief van deze provincie/rond deze gebieden?

Welke stakeholders moeten hierbij betrokken worden:

- Omdat ze de gevolgen gaan ervaren
- Omdat ze een bijdrage aan de oplossing kunnen leveren

WAAR STAAN WE NU?

- Met implementatie van alle autonome ontwikkelingen en alle landelijke bronmaatregelen, wordt de gemiddelde landelijke omgevingswaarde in 2030 naar verwachting gehaald (berekening BIJ12).
- Vrees voor 'achterover leunen', terwijl alle bronmaatregelen nog wel geïmplementeerd moeten worden.
- Sturing op de bronmaatregelen is nog niet mogelijk zolang alles op vrijwillige deelname is gebaseerd.
- Voor 2025 en 2035 is het onbekend of de landelijke omgevingswaarde gehaald wordt.
- Grootste opgave wordt na 2030 verwacht: laaghangend fruit is dan al geplukt, opgave 2030-2035 is net zo groot als de 10 jaar daarvoor, tijd voor realisatie is korter.
- Met het realiseren van de landelijke omgevingswaarde wordt dreigend verlies van kwetsbare habitattypen nog niet gestoft en/of de verslechtering gestopt.
- Het halen van de landelijke omgevingswaarde staat los van het mogelijk maken van het verlenen van vergunningen voor economische ontwikkeling. Het juridische kader is het verslechteringsverbod en een geloofwaardig programma dat leidt tot doelrealisatie in 2050.
- Blijvend druk vanuit de handhavings- en intrekkingverzoeken, sommatie GP.
- Navraag over remming in economische ontwikkelingsmogelijkheden: voor de korte termijn lijkt het mee te vallen.

RICHTINGGEVENDE UITSPRAKEN

- 1a. Formuleer heldere gebiedsdoelen op basis van het voorkomen van verslechtering en het bereiken van de KDW, uitgedrukt in emissie (reductie of plafond) en benut die doelen in de gebiedsprocessen.
- 1b. Hanteer de landelijke omgevingswaarde als reguliere toets op het totaal. Programmeer de bronmaatregelen waar mogelijk op de meest kwetsbare gebieden.
2. Versterk op korte termijn de generieke inzet en maak die minder vrijblijvend.
3. Werk parallel aan de gebiedsprocessen, doe dat integraal, formuleer gebiedsdoelen en werk met gebiedsbudgetten. Stikstof is nooit leidend, maar lift wel altijd mee.
4. Voorkom benutten van latente ruimte.

1. GEBIEDSDOELEN IN EMISSIE – LOW ALS LANDELIJKE TOETS

- Heldere gebiedsdoelen zijn gewenst.
- Baseer gebiedsdoelen niet op een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde, dat geeft onvoldoende sturing voor het halen van instandhoudingsdoelen en het mogelijk maken van economische ontwikkeling.
- Druk gebiedsdoelen uit in emissie (reductie/plafond).
- Doe dat direct voor 2035, voorkom lock ins.
- Baseer het formuleren van gebiedsdoelen op het voorkomen van verslechtering en het bereiken van de KDW.
- Hulp van het Rijk is gewenst bij het formuleren van de gebiedsdoelen. Tot die tijd: geen enkele emissiereductie maatregel is te veel.
- Sturingsinstrument voor het Rijk: landelijke omgevingswaarde behouden als landelijk gemiddelde toets. Regulier checken op de actualisatie van de bronmaatregelen.
- Bij ruimtelijke programmering van bronmaatregelen: focus op de meest kwetsbare gebieden, andere gebieden liften mee. (appreciatie rapport Bobbink door LNV, TEO advies verwacht november 2021).

2. VERSTERK EN VERSNEL GENERIEK BELEID, MINDER VRIJWILLIG

- Er is naar verwachting veel winst te halen op het versterken van generiek beleid. Voorbeelden: emissiedoelen per sector (Overijssel, Gelderland) of normering stallen (Noord-Brabant, Limburg; verplichtend). Geborgde daling (itt vrijwillige bronmaatregelen).
- Deze maatregelen kunnen landelijk ingezet worden (Rijk of provincies in onderlinge afstemming).
- Hier tempo op maken geeft gelegenheid om gebiedsdoelen te formuleren én de voortgang in de uitvoering te behouden. Parallel wel alle kansen benutten in de gebiedsprocessen.
- Werk met emissiereductiedoelen/plafonds voor sectoren (voorbeeld industrie Gelderland).
- *Noot: juridische afstemming nodig generiek beleid – overgangsgebieden.*

3. PARALLEL WERKEN AAN INTEGRALE GEBIEDSPROCESSEN

- Gebiedsprocessen betreffen Natura 2000-gebieden en de overgangsgebieden. Altijd integrale opgaven Bijdrage stikstofreductie zit vooral in de landbouw (depositie vindt merendeels dichtbij plaats).
- Laat stikstof in alle integrale gebiedsprocessen als opgave meeliften.
- Kansen die nu langskomen, mn in overgangsgebieden, verzilveren. Geen enkele stikstofreductie maatregel is teveel.
- Koppel een (ontschot) gebiedsbudget aan een integrale gebiedsopgave. Spreek heldere gebiedsdoelen af (voor stikstof: emissie). Formuleer een bod en sorteer daarmee voor op de verre toekomst om lock ins te voorkomen. Met een gebiedsbudget werken provincies sneller en effectiever. Implementatie van bronmaatregelen, gebiedsgerichte maatregelen en provinciale aanpak komen samen in de overgangsgebieden. Een gebiedsbudget kan ruimte maken in te strakke bronmaatregelen (voorbeeld: vier kleine belasters stoten evenveel uit als een piekbelaster).
- Zonering gebeurt vaak opgave gestuurd (voorbeeld: hydrologisch, NNN, gemeentegrenzen, (piek)-belasters, initiatieven uit de streek zelf) → Gesprek voeren over regie op zonering van overgangsgebieden.
- Richt nu beleid in voor overgangsgebieden: bemestingsbeleid, voorkomen intensieve teelten (wet voorkeursrecht), beperken grondwateronttrekking voor beregening, ruilen, opkoop, ondersteunen gebiedsinitiatieven, extensiveren. Beleid gezamenlijk ontwikkelen (provincies en rijk samen, landelijk beleid). Voorbeelden uitwerken als handreiking.

4. LATENTE RUIIMTE OPLOSSEN

- Potentieel wel-vergund-maar-niet-gebruikte ruimte is mogelijk groot.
- Voorkom dat latente ruimte alsnog gebruikt gaat worden met het risico dat (deel van) de implementatie van de bronmaatregelen teniet gedaan wordt.
- Bij inzet wordt gedacht aan: voorkomen vrije stikstofhandel, voorkomen alsnog invullen vergunde ruimte, benutten voor PAS-melders, afkomen via stikstofbank, actualisatie vergunningen (zie ook notitie structurele toestemmingsverlening).
- Zorg dat er in alle provincies zicht is op de latente ruimte in vergunningen voor landbouw en industrie en in bestaande ruimtelijke plannen. [is wellicht al bekend?]

WAT IS ER NODIG?

- Implementatie van alle autonome ontwikkelingen.
- Voortvarende implementatie van alle geplande landelijke bronmaatregelen.
- Versneld en versterkt inzet op geborgde (niet vrijwillig) generieke maatregelen.
- Beleidsontwikkeling voor overgangszones (o.a. grondbeleid)
- Uitwerking gebiedsdoelen op basis van emissiereductie opgave voor 2035.
- Ontschotte gebiedsbudgetten, gekoppeld aan gebiedsdoelen, instrumenten en sturingsmogelijkheden.
- In alle lopende gebiedsprocessen stikstofreductieopgave voor de overgangszones laten meeliften, kansen benutten.
- Latente ruimte oplossen.
- Blijvend inzetten op samenwerken met buitenland
- Inzet op industrie (ook gezien geloofwaardigheid).

BETEKENIS VOOR ECONOMISCHE ONTWIKKELING

- Navraag over remming in economische ontwikkelingsmogelijkheden: voor de korte termijn lijkt het mee te vallen.
- Mogelijk op middenlange termijn meer knelpunten verwacht.
- Actuele druk zit op handhavings- en intrekingsverzoeken en sommatie GP.
- Vergunningverlening wordt getoetst op voorkomen van verslechtering en geloofwaardig/geborgd pakket maatregelen met zicht op doelrealisatie.

AFSTEMMING MET STAKEHOLDERS

- Provincies doen dit via de sectortafels. In gebiedsprocessen rechtstreeks met betrokken partners.
- Op landelijk niveau (ook via programma SN) met de landelijke organisaties/koepels.
- Synchroniteit van belang (landelijke koepels, regionale vertegenwoordigers, direct betrokken ondernemers)

Aanbiedingsformulier t.b.v. bespreking documenten in DT Stikstof

Algemene informatie

*Opsteller: 5.1.2.e
Wapstra

*Benodigde tijd: 10 – 15 min

*Onderwerp: **Vertaling landelijke omgevingswaarden** Agendering afgestemd met DT-lid: 5.1.2.e

Cluster: **beleid**

*(Gewenste) datum bespreking: 13 september

Aanwezige personen bij de vergadering: 5.1.2.e & 5.1.2.e

Doel

*Ter besluitvorming	*Ter bespreking	*Ter kennisname
☐	☒	☐

Route

	DT	DO	DGO	MCSP	BO
*Overleg	☒	☒	☒	☒	☒
*Datum					

Inhoud

*Korte samenvatting van de inhoud

Bijgevoegd zijn de bevindingen van de regiodagen. Deze bestaan uit een verslag en een ppt met de belangrijkste hoofdlijnen. In de oplegnota zijn de bevindingen vanuit het Rijk nader toegelicht.

Beslis/adviespunten

- Het DT wordt gevraagd of zij vanuit het DGS standpunt de bevindingen van het Rijk herkennen?
- Het DT wordt gevraagd akkoord te geven om op basis van deze bevindingen van het Rijk met het IPO het gesprek aan te gaan om te komen tot gezamenlijke uitgangspunten.
- Het DT wordt gevraagd of zij akkoord zijn met een uitvraag bij de kennisinstellingen op basis van deze uitgangspunten.

Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)

x

Afstemming intern bij DGS b.v. beleid/juridisch/implementatie/monitoring

Programma SN en Team Strategie

**Programma Directoraat-
generaal Stikstof**

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

5.1.2.e @minezk.nl

Datum

13 september 2021

Kenmerk

PDGS /

Bijlage(n)

Verslag

Omschrijving	Verslag DT-overleg
Voorzitter	5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	13 september 15.00-17.00 uur
Locatie	MS Teams
Uitgenodigd	5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e
Afgemeld	5.1.2.e

Vergaderpunten

1. P-bespreking

2. BO 14 oktober

Het DT bespreekt de eerste conceptversies van de stukken voor het BO van 14 oktober.

2.1 Gebiedsgerichte aanpak

Ruimtelijke uitwerking omgevingswaarden

Het DT is akkoord om op basis van de bevindingen het gesprek aan te gaan met IPO om tot gezamenlijke uitgangspunten te komen. Daarbij wordt benadrukt rekening te houden met de urgentie dat de gebiedsplannen in 2023 afgerond dienen te zijn. Er zal met IPO een detailplanning worden opgesteld om de gebiedsplannen binnen 2 jaar te realiseren. De eerste doelen zullen in het BO van 14 oktober worden voorgelegd.

2.2 Toestemmingsverlening

RAV-factoren Noord-Nederland

Buiten scope

2.3 stand van zaken bronmaatregelen (ter informatie meegestuurd)

3. Meldingen - ADC

Buiten scope

Buiten scope

4. Actualiteiten

1. Verslag d.d. 6 september
Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.
2. Openstaande moties en toezeggingen
Met BPZ de planning afstemmen.

Buiten scope

5. Vooruitblik

1. Voorraadagenda DT DGS
2. Vooruitblik besluitvorming DT/DO/DGO/MR

13 september 2021

Agenda (concept)

Vergaderdatum en -tijd 13 september 2021, 14:00 – 15:00

Locatie **MS Teams-overleg**

Voorzitter

Deelnemers

5.1.2.e (5.1.2.e, 5.1.2.e (5.1.2.e)

IPO: 5.1.2.e checkt of 5.1.2.e mee doet, 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e
(Gelderland) en 5.1.2.e (Flevoland)/5.1.2.e (Zeeland)

UVW: 5.1.2.e /5.1.2.e

DG Stikstof: 5.1.2.e, 5.1.2.e

Min BZK: 5.1.2.e /5.1.2.e

VNG: 5.1.2.e /5.1.2.e

1. Welkom en opening

Dit is de eerste stuurgroep na de zomer en kort na de regiodagen. Deze SG vormt een duo met de SG van 27 september. Het karakter van deze stuurgroep is om gezamenlijk te kijken waar we staan met de GGA, wat de regiodagen op hebben geleverd en wat er nodig is om over 2 weken de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarde concluderend te kunnen bespreken, voorafgaand aan BO Stikstof 14 oktober.

2. Vaststelling agenda

3. Actualiteit en mededelingen

Rondje bij de deelnemers over ontwikkelingen tijdens de zomer.

4. Vaststelling verslag vorige overleg (5 juli; bijlage A)

5. Inzichten uit de regiodagen (bijlage B en C – presentatie?)

De Stuurgroep wordt gevraagd kennis te nemen van de belangrijkste uitkomsten van de regiodag. Bijlage B betreft de presentatie die tijdens de SG wordt besproken. Bijlage C is ter informatie en betreft een conceptnotitie over wat er tijdens de regiodagen is opgehaald in relatie tot de ruimtelijke vertaling.

5.1. Vertaling landelijke omgevingswaarde – toewerken naar richtinggevende uitspraken voor het BO Stikstof

Uit de regiodagen komen op hoofdlijnen de volgende inzichten naar voren m.b.t richtinggevende uitspraken voor de vertaling van doelen:

1a. Formuleer heldere gebiedsdoelen op basis van het voorkomen van verslechtering en het bereiken van de KDW, uitgedrukt in emissie (reductie of plafond) en benut die doelen in de gebiedsprocessen.

1b. Hanteer de landelijke omgevingswaarde als reguliere toets op het totaal. Programmeer de bronmaatregelen waar mogelijk op de meest kwetsbare gebieden.

2. Versterk op korte termijn de generieke inzet en maak die minder vrijblijvend.
3. Werk parallel aan de gebiedsprocessen, doe dat integraal, formuleer gebiedsdoelen en werk met gebiedsbudgetten.

De stuurgroep wordt gevraagd de eigen beelden bij de uitkomsten van de regiodagen te delen en te bespreken, voor wat betreft de vertaling van de landelijke omgevingswaarde.

- Wat wil de stuurgroep meegeven met het oog op de formulering van de richtinggevende uitspraken?
- Steunt de stuurgroep het voorstel om een BO-notitie op te bouwen met voorstellen voor richtinggevende uitspraken en bijbehorend vervolgproces?

6. Vervolg beschouwing ruimtelijke verkenning stikstofgevoelige natuur (bijlage D en E)

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

7. Agenda volgende stuurgroep

1. vertaling landelijke omgevingswaarde – concluderende bespreking van notitie met richtinggevende uitspraken voor ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarde en vervolgproces.

Buiten scope

Kan de stuurgroep instemmen met deze hoofdonderwerpen voor de agenda van 27 september?

8. Rondvraag

9. Sluiting

De volgende vergadering van de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak is op 27 september 2021

Agenda (concept)

Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Vergaderdatum en -tijd: 13 september 2021, 14:00 – 15:00

Locatie: Teams-vergadering

Aanbiedingsformulier		Contactpersoon: 5.1.2.e
Interdepartementaal		Directie of departement:
directeurenoverleg		
stikstof 17 september		
Korte titel	Notitie Vertalen landelijke omgevingswaarden BO 14 oktober	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De gedeelde uitgangspunten zijn gebaseerd op basis van uitgebreide sessies met provincies en rijk (regiodagen), interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.</p> <p>Parallel hieraan werken we ambtelijk verder uit wat het pakket dat we in voorbereiding hebben betekent voor de governance, inhoud en status van de gebiedsplannen. Hiervoor worden ook de inzichten vanuit de regiodagen benut.</p>	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Kan het DO instemmen met de voorgestelde uitgangspunten? Kan het DO instemmen met voorgesteld vervolproces?	
Afstemming	De uitgangspunten in deze nota zijn gebaseerd op de regiodagen die samen met rijk en provincies zijn georganiseerd. Deze regiodagen hebben veel inzichten opgeleverd, waarbij we hier even focussen op de inzichten van belang voor de ruimtelijke vertaling. Daarnaast zijn interdepartementaal uitgangspunten opgehaald die voor het Rijk van belang zijn. Deze zijn in deze nota samen gekomen in een set van gemeenschappelijke/gedeelde uitgangspunten op basis waarvan de kennisinstellingen een advies zullen doen.	
Vervolproces (geplande behandeling in:)	<ul style="list-style-type: none"> - 21 september interbestuurlijke en interdepartementale werkgroep GGA - 23 september DO - 27 september Stuurgroep GGA - 30 september DGO - 14 oktober BO 	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e , 5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

Programma DG Stikstof
Behandeld door

 5.1.2.e
 5.1.2.e @minInv.nl

Datum

17 september

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS) / 5.1.2.e (DGS)
Verder aanwezig	5.1.2.e (Fin), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (Def), 5.1.2.e (JenV), 5.1.2.e (IenW), 5.1.2.e (DGS/Agro), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (NVLG), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (RWS), 5.1.2.e (DGS)
Vergaderdatum en -tijd	17 september 2021, 11.00 – 12.30u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

- Buiten scope

3. Voorbereiding Bestuurlijk Overleg 14 oktober

- Legalisatieprogramma

Buiten scope

Reacties DO-leden

Buiten scope

Ons kenmerk

- Buiten scope [redacted]

Legalisatieprogramma

- Buiten scope [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]

Conclusie

- Buiten scope [redacted]
- | [redacted]

- B. Toestemmingsverlening (bespreektijd 10 minuten)
- Buiten scope [redacted]

Beslispunten

De DO-leden wordt gevraagd:

- Buiten scope [redacted]
- Buiten scope [redacted]

Reacties DO-leden

- Buiten scope [redacted]

- Buiten scope

Stuurgroep toestemmingsverlening

- Buiten scope

Beslispunten

- Buiten scope

Reacties DO-leden

- Buiten scope

4. Rijkscoördinatie-overleg, in aanwezigheid van RWS

- a. Richtinggevende uitspraken landelijke omgevingswaarden, ter bespreking

Beslispunten

- Kan het DO instemmen met de voorgestelde uitgangspunten?
- Kan het DO instemmen met voorgesteld vervolproces?

Reacties DO-leden

- De DO-leden vragen of dit de goede uitgangspunten/kaders zijn, waarbij de DO-leden nog geen besluiten maken over de inhoudelijke uitspraken (zoals emissiedoelen).
- De DO-leden geven de suggestie om een procesmatige bespreking te doen in het BO, om akkoord te vragen op de vervolgstappen.

Ons kenmerk

- Eerst uitgangspunten voorleggen aan kennisinstellingen.
 - De kennisinstellingen ook vragen of dit de juiste technische vragen zijn. Is dit beeld volledig of missen we nog iets? Expertise van kennisinstellingen meenemen in dit proces.
 - De kennisinstellingen kunnen ook helpen bij het concretiseren van uitgangspunten (bijv. over kwetsbare natuur).
 - Check-moment invoegen in proces om na analyse van kennisinstellingen samen te komen over de vervolgstappen van traject.
- N.a.v. advies kennisinstellingen verder uitwerken.
- Do-leden benoemen dat in de notitie wordt gesproken over emissies en in de wet over deposities. De Do-leden geven aan dat de discussie over emissie en decentrale doelen wel uitgewerkt kan worden, maar waar nog niet over besloten is. Dit is een inhoudelijke en principiële discussie.
 - Reactie DGS: Dit is ook een vraag aan de kennisinstellingen.
- DO-leden vragen naar de escalatiemogelijkheden. Wat doen we als we de doelen niet halen?
- EZK vraagt naar gebiedsplannen en integraliteit: hoe valt dit samen met de novi tafels.
 - Reactie DGS: de relatie met de novi-tafels wordt uitgezocht.
- FIN vraagt wat het betekent in de praktijk als we voor kwetsbare gebieden gaan, aangezien een aantal gebieden in een zeer slechte staat verkeren. De vraag ontstaat of we dan niet veel inzet verliezen.
- RSW benoemt dat het stuk begint met de problematiek van natuur en ontwikkelruimte. Het is echter onduidelijk wat het gaat bijdragen, of dit de beste opbrengst is. Ontwikkelruimte komt niet expliciet terug.
- RWS benoemt dat de verbreding van doelen mogelijk een vertragend effect kan hebben en of we bereid zijn een verdrag te incasseren in dit traject.

Reactie DGS

- Dit stuk beschrijft een processtap: dit is een eerste stap met provincies om dit proces verder uit te werken. Het BO dient als besluitvormingsmoment om dit proces vast te stellen met provincies. De exacte uitwerking van doelen komt later.
- Daarbij is de uitvraag aan kennisinstellingen is belangrijk stap. Dit zal meer concreet aangeven aan wat de impact is van uitgangspunten. De expertise van de kennisinstellingen wordt meegenomen bij het uitwerken van de uitgangspunten. Ook zal het punt van emissies vs depositie meegenomen worden bij de uitvraag aan kennisinstellingen.
- De opnemen van de escalatiemogelijkheden is een vervolgstap in het proces. Dit zijn vragen die in het governance-traject aan de orde komen.

Conclusie

- De DO-leden stemmen in met doorgeleiding naar BO.
- De opdracht aan de kennisinstellingen komt later terug in het DO.

Buiten scope

Beslispunten

[Redacted content]

- Buiten scope
- Buiten scope

Reacties DO-leden

- Buiten scope

Conclusie

- Buiten scope

5. Projectaanpak Vervolgaanpak Stikstof

Buiten scope

Ons kenmerk

- Buiten scope [redacted]

[redacted]

6. Verslag vorige overleg

Buiten scope [redacted]

7. Rondvraag en sluiting

- Buiten scope [redacted]
- [redacted]

Aanbiedingsformulier		Contactpersoon: 5.1.2.e
Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof 17 september		Directie of departement:
Korte titel	Notitie Vertalen landelijke omgevingswaarden BO 14 oktober	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>Vorige week is deze nota al besproken in het DO. Nav de bespreking in de BC en het DO zijn er een aantal kleine wijzigingen gemaakt. Zie vooral het vervolgproces, dit toont dat er na de analyse van het RIVM gezamenlijk met provincies wordt bekeken hoe hiermee verder wordt gegaan. Dit is ook het moment waarop de uitgangspunten bijvoorbeeld nog aangescherpt zouden kunnen worden (in afstemming tussen rijk en provincies). Daarbij is er vanuit de BC nog een toevoeging gedaan namelijk: 'leefbaarheid' als belangrijke pijler. Dit moet nog verder worden uitgewerkt of en hoe dit meegenomen kan worden in deze opdracht. Mogelijkheid is ook dat deze meegenomen wordt in de voorziene sociaal-economische toets van de gebiedsplannen.</p> <p>In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolgproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De gedeelde uitgangspunten zijn gebaseerd op basis van uitgebreide sessies met provincies en rijk, interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.</p>	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend ☒ Meningvormend	
Beslispunt(en)	Kan het DO instemmen met deze nieuwe versie van de nota.	
Afstemming	De uitgangspunten in deze nota zijn gebaseerd op de regiodagen die samen met rijk en provincies zijn georganiseerd. Daarnaast zijn interdepartementaal uitgangspunten opgehaald die voor het Rijk van belang zijn. Deze zijn in deze nota samen gekomen in een set van gemeenschappelijke/gedeelde uitgangspunten op basis waarvan de kennisinstellingen een advies zullen doen.	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	<ul style="list-style-type: none"> - 27 september Stuurgroep GGA - 30 september DGO - 14 oktober BO 	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e , 5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

Notitie Vertalen landelijke omgevingswaarden Ter bespreking/ conclusie

BO 14 oktober

Aanleiding

Voor een effectieve aanpak van de stikstofproblematiek is goede samenwerking tussen verschillende overheidslagen cruciaal. Daarbij moeten lastige keuzes gemaakt worden. Niet alles kan overal. Effectief beleid van de overheid zal daarbij bestaan uit een mix van generieke maatregelen en gebied specifiek maatwerk.¹ Ook recente rapporten van de kennisinstellingen en wetenschappers leren ons dat een gebiedsgerichte aanpak een wezenlijke bijdrage levert.

In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Een vertaling van deze omgevingswaarden naar regionale doelstellingen is noodzakelijk:

- Om te kunnen sturen op het realiseren van de doelen, beschikbare instrumenten en middelen zo effectief mogelijk in te zetten, en om duidelijkheid te kunnen bieden in gebiedsprocessen.
- Met deze vertaling wordt ook voldaan aan de wens van overheden en stakeholders om duidelijkheid aan alle betrokken partijen te geven.
- Per regio wordt duidelijk wat waar wel/niet mogelijk is en waar vergaande ingrepen noodzakelijk zijn. Dit biedt ook perspectief op waar op een duurzame manier (meer) ruimte voor stikstof uitstotende activiteiten is of kan ontstaan.

Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolgproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De gedeelde uitgangspunten zijn gebaseerd op basis van uitgebreide sessies met provincies en rijk, interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.

Advies:

Kennis te nemen van deze notitie en onderstaande toegelichte keuzes nader te bespreken/ter conclusie

1. *Kennis te nemen van de voortgang op het traject rondom de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden, conform de aankondiging in de contourennota en de roadmap gebiedsplannen;*
2. *In te stemmen met de gestelde randvoorwaarden onder 1 als minimale vereisten voor een ruimtelijke vertaling;*
3. *Het vaststellen van de gedeelde uitgangspunten onder 2 als basis voor het vervolg van dit traject (de daadwerkelijke vertaling landelijke omgevingswaarden mede op basis van de uitvraag aan de kennisinstellingen ten behoeve van de gebiedsplannen en programma SN);*
4. *In te stemmen met het voorgestelde vervolgtraject zoals beschreven inclusief de uitvraag aan kennisinstelling ter concretisering van de beschreven uitgangspunten.*

Stand van zaken ten aanzien van doelbereik omgevingswaarden

De omgevingswaarden worden bereikt door een combinatie van bronmaatregelen, en autonome daling. Het is op basis van de huidige kennis onduidelijk of de omgevingswaarde voor 2025 wordt gehaald. Voor het jaar 2030 zijn de geschatte effecten van de bronmaatregelen en de omvang van de autonome daling wel bekend. Op basis van een indicatieve berekening met de nieuwe karteringssystematiek² is berekend dat de omgevingswaarde voor 2030 ruim gehaald wordt. Waarbij aangetekend wordt dat zowel de omvang van de autonome daling als de reductie door de bronmaatregelen niet gegarandeerd is, omdat de meeste bronmaatregelen nog moeten worden

¹ Niet alles kan overal: Eindadvies over structurele aanpak op lange termijn, Adviescollege Stikstofproblematiek.

² Karteringssystematiek - <https://www.aerius.nl/nl/factsheets/open-data-relevante-habitatkartering/15-10-2020>

uitgevoerd en een vrijwillig karakter hebben. Na 2030 is de verdere autonome daling onbekend en is er nog geen bronmaatregelpakket samengesteld. Het is daarom niet bekend of de omgevingswaarde voor 2035 wordt behaald.

Als het doel voor 2030 wordt gehaald, zal maximaal 50% van de oppervlakte stikstofgevoelig Natura 2000-gebieden nog steeds overbelast zijn. Voor een aantal van de meest kwetsbare habitattypen geldt dat er extra inspanning voor depositiedaling nodig zal zijn om dit type natuur te behouden of te voorkomen dat dit onherstelbaar verslechterd en het doel voor 2050 uit het zicht verdwijnt. Verslechtering van habitattypen is op basis van artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn verboden en vormt als zodanig een harde ondergrens van de opgave. Dit betekent dan ook voor die gebieden dat er geen ruimte zal zijn voor economische ontwikkeling en dat het risico blijft bestaan dat vergunningen moeten worden ingetrokken. Er is dus een noodzaak voor (aanvullende) gebiedsgerichte inzet (rijk/provinciaal/gebiedsgericht) in aanvulling op het huidige landelijke bronmaatregelen pakket en op de omgevingswaarde voor 2030. Kortom met de huidige inzet behalen we naar waarschijnlijkheid onze landelijke omgevingswaarde voor 2030, maar dit zal voor een aantal gebieden onvoldoende zijn. Een gerichte inzet van maatregelen is daarom noodzakelijk voor die gebieden die dat op basis van hun Staat Van Instandhouding (SVI) nodig hebben. Voor veel habitatten binnen de N2000 gebieden zal naast gebiedsgericht maatwerk ook een forse daling nodig zijn van de achtergronddepositie om in de buurt van Kritische Depositie Waarden te komen.

Richtinggevende uitspraken voor de ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarden

Provincies hebben behoefte aan heldere integrale gebiedsdoelen die hanteerbaar zijn voor gebiedspartners in de gebiedsprocessen. Voor stikstof gaat het dan om emissiedoelen, daarop zijn gebiedspartners aanspreekbaar. Het Rijk heeft behoefte aan heldere gebiedsdoelen die richting geven aan de meest effectieve inzet van de generieke Rijksbronmaatregelen. Rijk en provincies hebben vanuit deze noties onderstaande uitgangspunten opgesteld op basis waarvan zij regionale doelen zouden willen stellen. Deze uitgangspunten zullen gebruikt worden door de kennisinstellingen om advies te geven over de concrete ruimtelijke uitwerking.

1. *Wettelijke randvoorwaarden*
 - VHR 6.1 Instandhoudingsdoelstellingen moeten haalbaar blijven.
 - VHR 6.2 Tegengaan van verslechtering.
 - De wettelijke doelstellingen in de WSN voor 2025, 2030 en 2035 moeten behaald worden.
2. *Gezamenlijke uitgangspunten Rijk en provincies voor het stellen van ruimtelijke doelen*
 - a. Focus op de meest kwetsbare natuur eerst.

Er is in een aantal gebieden sprake van een (dreigend) proces van verslechtering. De gebiedsdoelen worden gericht op het stoppen van deze (dreigende) verslechtering. Dit biedt ruimte aan de natuur om te herstellen en bovendien voorkomt dit juridische procedures zoals het intrekken van vergunningen.
 - b. Gebiedsdoelen baseren op de lange termijn (2035 en doorkijk 2050).

Op basis van de huidige kennis en data is het in kaart brengen van een ruimtelijke vertaling tot 2030 praktisch haalbaar. Gebiedsdoelen zijn echter ook gewenst voor 2035 omdat de opgave tot 2035 bepalender is voor het toekomstperspectief in het gebied. Bovendien is de opgave van 2035 net zo groot als de 10 jaar daarvoor terwijl de tijd voor realisatie korter is. Uitgaan van 2035 schept de gewenste duidelijkheid en voorkomt lock ins (zie ook PBL rapport)³. In de uitvraag naar de kennisinstellingen worden de doelen voor 2030 en 2035 in samenhang meegenomen.
 - c. De landelijke omgevingswaarden als landelijke toets maar niet 1 op 1 vertalen

De omgevingswaarden zijn een belangrijk landelijk instrument om te peilen of we op de goede weg zijn. De omgevingswaarden 2030 communiceren met gebieden kan echter leiden tot verminderd urgentiebesef. De omgevingswaarden zijn landelijk en hebben dus geen 1 op 1 relatie met een gebied of ander regionaal schaalniveau. Rond gebieden waar de 50% eenvoudig gehaald wordt kan hieruit geconcludeerd worden dat er niet veel hoeft te gebeuren. In gebiedsprocessen waar de omgevingswaarde bij lange na niet gehaald wordt (bijvoorbeeld een hoogveengebied waar zowel in 2020 en in 2030 3% onder de KDW ligt) kan het gevoel ontstaan dat reductiemaatregelen zinloos zijn omdat het halen van de KDW en daarmee economisch ontwikkelingsperspectief ver buiten bereik blijft. Door de omgevingswaarden als minimum te hanteren in combinatie met een focus op de meest

³ PBL, naar een uitweg uit de stikstofcrisis

kwetsbare natuur eerst, kan er gebiedsgericht vastgesteld worden waar extra inzet nodig is. (zie ook bijlage 1).

d. Gebiedsdoelen voor stikstof maken onderdeel uit van integrale gebiedsdoelen.

De provincies werken vanuit hun gebiedsproces aan verschillende gebiedsopgaven die zij in samenhang met elkaar uitvoeren. Denk hierbij aan KRW, hydrologische doelen (verdroging, wateropvang), natuur, klimaat(adaptatie). Provincies werken integraal en gebiedsgericht aan meerdere doelen en opgaven tegelijk. Het koppelen van opgaves kan bovendien leiden tot een effectievere inzet van maatregelen.

e. Gebiedsdoelen voor stikstof worden uitgedrukt in emissie

Vanuit de praktijk wordt de voorkeur gegeven aan het sturen op emissiedoelen omdat dit beter te vertalen is naar gebiedsopgaven dan depositiereductie doelen. Hierbij wordt bij het vaststellen van de doelen en het monitoren van de doelen telkens wel de koppeling gemaakt met depositie om een beeld te krijgen op het bereiken van de landelijke omgevingswaarden. Provincies en rijk geven aan dat de emissiedoelen die gebruikt worden in de gebiedsprocessen wel uitvoerbaar moeten zijn en dus gebaseerd moet zijn op wat feitelijk aan reductie mogelijk is rond een gebied.

3. *Van doelen naar uitvoering*

- Het bepalen van de gebiedsdoelen zal plaatsvinden op basis van de beschikbare data en inzichten. Binnen het stikstofdossier wordt steeds meer kennis verworven, wat met zich meebrengt dat ook de inzichten veranderen. Dit kan in strijd zijn met het verschaffen van duidelijkheid aan gebiedspartners. Door de focus te houden op de lange termijn (2035 met doorkijk naar 2050) en te werken met een bandbreedte is te voorkomen dat grote aanpassingen in korte tijd nodig zijn.
- Doelen moeten te monitoren zijn dit vraagt inzicht in alle maatregelen die genomen worden en de effecten daarvan. Dit betekent maatregelen op Europees, Rijks- en provinciaal niveau. Monitoringsresultaten kunnen aanleiding geven tot bijsturing, bijvoorbeeld wanneer de resultaten van de uitvoering anders zijn dan op voorhand verwacht.

4. *Overige aandachtspunten*

- Ruimtelijke vertaling van de doelen heeft gevolgen voor verdeling van middelen en inzet van maatregelen op basis van de stikstofopgave binnen een bepaald gebied. Dit kan leiden tot een gedifferentieerde aanpak over provincies heen.
- Keuze voor het ruimtelijke vertalen van doelen op basis van het verslechteringsverbod kan consequenties hebben voor zowel de inzet van de bronmaatregelen als het benodigde instrumentarium voor de gebiedsprocessen.
- Rijk heeft de rol als regisseur en eindverantwoordelijke voor het realiseren van de landelijke omgevingswaarde stikstof. Hulp van het Rijk is ook gewenst bij het formuleren van de gebiedsdoelen omdat het hier om provinciegrensoverschrijdende problematiek gaat.
- Het ruimtelijke vertalen van doelen alleen is niet voldoende om economische ontwikkeling mogelijk te maken, hiervoor zijn ook geloofwaardige en onontkoombare maatregelen nodig, vastgelegd in de gebiedsplannen.

Vervolgproces

Dit vervolgproces is een ambtelijk voorstel en zal in de aanloop naar het BO van 14 oktober binnen het Rijk, de provincies en in de stuurgroep GGA nog besproken worden.

Stap 1 (na akkoord BO): Ter toetsing en concretisering van deze uitgangspunten zullen de kennisinstellingen worden gevraagd om scenario's in beeld te brengen. (zie uitvraag kennisinstellingen in bijlage 1).

Stap 2 (in overleg met kennisinstellingen, naar verwachting in jan/feb 2022): Deze scenario's plus bijbehorend advies zullen bestuurlijk worden voorgelegd ter besluitvorming voor het opstellen van een eerste versie van gebiedsdoelen, die gericht zijn op 2025 en 2030, zodat daarmee richting gegeven kan worden aan de ambtelijke voorbereidingen voor de provinciale gebiedsplannen. Waar mogelijk zal hier ook een doorkijk worden gegeven naar 2035.

Stap 3 (maart/april): De doelen worden vastgelegd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (uiterlijk zomer 2022). De doelen vormen het uitgangspunt voor de gebiedsplannen, de combinatie van doel en maatregelenpakket is nodig voor natuurherstel en

voorkomen van intrekingsverzoeken. Rijk en provincies maken afspraken over de doelen, instrumenten voor maatregelen, sturing en middelen; uit te werken in de gebiedsplannen.

Het pakket maatregelen voor 2035 is nog niet bekend en de verwachting is dat er mogelijk ingrijpende maatregelen nodig zijn. Het Rijk heeft hiervoor reeds eerste verkenningen gedaan. Het bestuurlijk overleg wordt geadviseerd om in het gebiedsplan nu al te anticiperen op deze nieuwe ontwikkelingen.

CONCEPT

Bijlage 1 – Toelichting op opdrachtformulering kennisinstellingen

(PM – wordt nog aangevuld de komende weken).

De landelijke omgevingswaarde blijft gehanteerd worden als landelijk gemiddelde. Op basis van de autonome daling, de uitgevoerde en geprogrammeerde bronmaatregelen kan (bijvoorbeeld) jaarlijks gemonitord worden of dit landelijk gemiddelde zich voldoende positief ontwikkeld.

De kennisinstellingen [naam] wordt in opdracht van Rijk en provincies gevraagd om:

- aanvullend daarop de gebiedsdoelen voor stikstof voor 2035 en 2030 te formuleren voor de meeste kwetsbare stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (daar waar sprake is van (dreigende) verslechtering);
- voor de gebiedsdoelstelling te werken met enige flexibiliteit (bijvoorbeeld in de vorm van een bandbreedte)
- deze doelstelling te vertalen naar een emissiereductie opgave voor de gebiedsprocessen rond de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de direct aangrenzende gebieden tbv gebiedsprocessen en samenwerking met de gebiedspartners;
- bij de vertaling naar de emissiereductieopgave voor gebiedsprocessen rekening te houden met de aan- of afwezigheid van emissiebronnen in deze gebieden;
- de gebiedsdoelen te voorzien van aanbevelingen voor het zo effectief mogelijk programmeren/richten van het beschikbare pakket aan bronmaatregelen tot 2030 waarbij lock-ins voor 2035 en daarna worden voorkomen;
- een eerste inschatting te maken welk effect de eventuele (her)programmering van de bronmaatregelen heeft op het voldoen aan de landelijke omgevingswaarde.

Programma DG Stikstof
Behandeld door

 5.1.2.e
 5.1.2.e @minInv.nl

Datum
Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS)
Verder aanwezig	5.1.2.e (Fin), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (JenV), 5.1.2.e (IenW), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (DGWB), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS)
Vergaderdatum en -tijd	23 september, 16.00 – 17.30u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]

3. Verdere aanpak stikstof

■ [Redacted]

■ Buiten scope [Redacted]

■ [Redacted]

■ [Redacted]

Ons kenmerk

scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted content]

Ons kenmerk

Bu
pe

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

4. Herijkingsmoment stikstofbank

Buiten scope

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

Bu
pe

5. Rijkscoördinatie-overleg

Bu
pe
b. Vertalen landelijke omgevingswaarden, ter bespreking

Bu
Buiten scope

Buiten scope

- Vertalen landelijke omgevingswaarden
 - BZK: in het DO van 17 september is besloten dat de uitgangspunten rondom vertaling landelijke omgevingswaarde nog voorlopige uitgangspunten zijn. Aan de hand van het advies van de kennisinstellingen zal er een verdiepende sessie plaatsvinden om vast te stellen dat dit de juiste uitgangspunten zijn. Dat is nu afgezwakt opgenomen in de notitie. In de notitie wordt gesproken over aanscherping van de uitgangspunten en in oplegger naar het BO staat dat ze vastgesteld worden. Andere formulering is wenselijk.
 - IenW onderstreept bovenstaande opmerking over de 'voorlopige uitgangspunten'. Ook vraagt IenW naar het check-moment in het proces na de analyse van de kennisinstellingen om samen te komen over de vervolgstappen. IenW vraagt daarbij ook of de kennisinstellingen de effecten in kaart brengen (impactanalyse).
 - Fin onderstreept de opmerking van BZK.
 - Reactie DGS: In de stuurgroep nog goed naar de formulering/bewoording kijken. Verdere analyses zijn nodig om te bepalen of dit de juiste uitgangspunten zijn. Mogelijk kunnen het voorlopige uitgangspunten genoemd worden. Je wilt de provincies echter ook binden dus het is een balans in het zoeken van de juiste woorden.
 - De mogelijkheden voor een impactanalyse wordt nog goed naar gekeken.
 - Wegingsmoment wordt duidelijker opgenomen in notitie.

6. Meldingsvrije activiteiten

Buiten scope

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted content]

7. Verslag vorige overleg

Buiten scope

[Redacted content]

8. Rondvraag en sluiting

[Redacted content]

27 september 2021

Agenda

Vergaderdatum en -tijd	27 september 2021, 17:00 – 18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e (5.1.2.e, 5.1.2.e 5.1.2.e) IPO: 5.1.2.e checkt of 5.1.2.e mee doet, 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e (Gelderland) en 5.1.2.e (Flevoland)/5.1.2.e (Zeeland) UVW: 5.1.2.e /5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e, 5.1.2.e Min BZK: 5.1.2.e /5.1.2.e VNG: 5.1.2.e /5.1.2.e

1. Welkom en opening

Buiten scope

2. Vaststelling agenda

3. Actualiteit en mededelingen

4. Vaststelling verslag vorige overleg (13 september; bijlage A)

5. Ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarde (Bijlage B)

5.1. Bespreking van de notitie met richtinggevende uitspraken en vervolgproces

Beslispunt: de SG GGA wordt gevraagd om instemming voor doorgeleiding van deze notitie naar het BO Stikstof van 14 oktober.

6. Vervolg overgangsgebieden (Bijlage C)

Buiten scope

7. Governance en sociaal-economische effecten gebiedsplannen (Bijlage D)

Buiten scope

8. Rondvraag

9. Sluiting

Buiten scope

27 september 2021

Verslag (concept)

Vergaderdatum en -tijd	27 september 2021, 17:00 – 18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e (5.1.2.e) IPO: 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e (Gelderland) en 5.1.2.e (Flevoland), 5.1.2.e (Zeeland) UVW: 5.1.2.e / 5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e , 5.1.2.e 5.1.2.e Min BZK: 5.1.2.e VNG: 5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

1. Welkom en opening

Buiten scope

2. Vaststelling agenda

Buiten scope

3. Actualiteit en mededelingen

Buiten scope

4. Vaststelling verslag vorige overleg (13 september; bijlage A)

Buiten scope

5. Ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaarde (Bijlage B)

5.1. Bespreking van de notitie met richtinggevende uitspraken en vervolgproces

Beslippunt: de SG GGA wordt gevraagd om instemming voor doorgeleiding van deze notitie naar het BO Stikstof van 14 oktober.

Opmerkingen:

5.1.2.e geeft aan dat ze een rondje heeft gemaakt met als resultaat dat provincies een duidelijk doel willen hebben. Hier is input voor opgehaald tijdens de regiodagen.

5.1.2.e geeft aan dat het een ambtelijk technisch en lastig te doorgronden stuk is. Hij ziet graag een oplegger waarin samengevat wordt, wat wenselijk is.

5.1.2.e vindt het een goed stuk. Er worden onderzoeken genoemd en er zijn moties ingediend. Hij ziet graag ruimte in het proces om e.e.a. te kunnen aanpassen. Het is nu nog een interactief geheel. Inrichten conform wensen van het gebied zelf zijn belangrijk voor de draagkracht.

5.1.2.e geeft aan dat dit vanuit de provincies eigen is gemaakt. Zij heeft waardering voor het stuk. De opmerkingen vandaag gemaakt, worden meegenomen.

5.1.2.e geeft aan dat er bij het rijk nog geen zicht is of dit vastgestelde kaders zijn. Zijn de uitgangspunten nog bij te stellen? Duidelijk moet zijn dat dit een concept betreft en nog niet een vastgesteld stuk.

Terugkoppeling:

5.1.2.e geeft aan dat de genoemde punten door 5.1.2.e en 5.1.2.e zijn gehoord. Er zijn voldoende uitgangspunten om hiermee aan de slag te gaan. Kennisinstellingen bepalen niet onze doelen, we vragen ze om advies en dit is niet vrijblijvend. Er ligt nog een opgave voor ons richting de bestuurders. Ook hoort ze dat het niet alleen om stikstofdoelen gaat, maar ook om gebiedsdoelen. Dit wordt meegenomen richting de kwartiermakers, zodat er een compleet plaatje ontstaat. Vanuit BO is gevraagd om nadere toelichting; deze geven we graag.

5.1.2.e vraagt of er behoefte bestaat om uitlichting van bepaalde punten? Dit helpt in de bestuurlijke gesprekken. 5.1.2.e heeft behoefte aan een ruimer opgezette roadmap die gevolgd kan worden, zodat er meer draagvlak gecreëerd kan worden.

5.1.2.e geeft aan dat juist de provincies die de gesprekken moeten voeren, het eens zijn met het voorliggende stuk. Gebiedsprocessen moeten meegenomen worden. Het zijn ambitieuze maar realistische doelen.

5.1.2.e geeft aan dat in het stuk de juiste onderwerpen zijn opgenomen. Dat we opbouwend moeten werken is een belangrijk punt. Per regio is het maatwerk.

5.1.2.e geeft aan het belangrijk te vinden, dat er rekening wordt gehouden met de opmerkingen van 5.1.2.e en 5.1.2.e. Eventueel nog toevoegen aan de notitie, dat er nog ruimte moet zijn voor gesprek.

5.1.2.e gaat samen met 5.1.2.e parallel werken. Er zijn al wat stukken onderweg. Deze worden nader bekeken.

Besluit:

De notitie gaat na de aanpassingen naar het BO.

6. Vervolg overgangsgebieden (Bijlage C)

6.1. Vaststellen definitieve vragen voor vervolg en eventuele prioritering daarin met het oog op het vaststellen van het programma SN begin 2022

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

Buiten scope

[Redacted text]

[Redacted text]

Buiten scope

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

6.2. Vaststellen proces

6.3. Bespreken of de vervolgstappen en het vervolgproces op het BO van de 14^e geagendeerd worden

7. Governance en sociaal-economische effecten gebiedsplannen (Bijlage D)

Buiten scope

[Redacted]

[Redacted]

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

8. Rondvraag

Buiten scope

9. Sluiting

Buiten scope

Aanbiedingsformulier		Contactpersoon: 5.1.2.e
DGO stikstof 30		Directie of departement: DGS
september		
Korte titel	Notitie Vertalen landelijke omgevingswaarden BO 14 oktober	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De gedeelde uitgangspunten zijn gebaseerd op basis van uitgebreide sessies met provincies en rijk, interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.</p>	
Karakter	0 Informerend ☒ Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Kan het DGO instemmen met doorgeleiding van deze nota naar het BO?	
Afstemming	<p>De uitgangspunten in deze nota zijn gebaseerd op de regiodagen die samen met rijk en provincies zijn georganiseerd. Daarnaast zijn interdepartementaal uitgangspunten opgehaald die voor het Rijk van belang zijn. Deze zijn in deze nota samen gekomen in een set van gemeenschappelijke/gedeelde uitgangspunten op basis waarvan de kennisinstellingen een advies zullen doen. Deze nota is besproken in de: interdepartementale werkgroep GGA; interbestuurlijke werkgroep GGA; Directeurenoverleg en Stuurgroep GGA. Aan de kant van het IPO is deze besproken in het kwartiermakers overleg, de AC en de BC.</p> <p>In de stuurgroep is besloten dat deze uitgangspunten de basis zijn voor de uitvraag aan kennisinstellingen maar dat er nog wel ruimte moet zijn om deze uitgangspunten aan te kunnen passen. Nav de bespreking in de stuurgroep van 27 september zijn er daarom een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd in de nota. Er is o.a.. een zin toegevoegd dat deze uitgangspunten zijn gebaseerd op de kennis van nu en dat er ruimte is in het vervolproces om uitgangspunten aan te passen. Bovendien is toegevoegd dat parallel aan dit inhoudelijke advies wordt gewerkt aan het ontwerpen van het bestuurlijke besluitvormingsproces.</p>	
Vervolproces (geplande behandeling in:)	14 oktober BO	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn	5.1.2.e , 5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

Notitie Vertalen landelijke omgevingswaarden

Ter bespreking/ter conclusie

Aanleiding

Voor een effectieve aanpak van de stikstofproblematiek is goede samenwerking tussen verschillende overheidslagen cruciaal. Daarbij moeten lastige keuzes gemaakt worden. Niet alles kan overal. Effectief beleid van de overheid zal daarbij bestaan uit een mix van generieke maatregelen en gebied specifiek maatwerk. Ook recente rapporten van de kennisinstellingen en wetenschappers leren ons dat een gebiedsgerichte aanpak een wezenlijke bijdrage levert.

In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Een vertaling van deze omgevingswaarden naar regionale doelstellingen is noodzakelijk:

- Om te kunnen sturen op het realiseren van doelen, beschikbare instrumenten en middelen zo effectief mogelijk in te zetten, en om duidelijkheid te kunnen bieden in gebiedsprocessen.
- Met deze vertaling wordt ook voldaan aan de wens van overheden en stakeholders om duidelijkheid aan alle betrokken partijen te geven.
- Per regio wordt duidelijk wat waar wel/niet mogelijk is en waar vergaande ingrepen noodzakelijk zijn. Dit biedt ook perspectief op waar op een duurzame manier (meer) ruimte voor stikstof uitstotende activiteiten is of kan ontstaan.

Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolgproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De hierna genoemde uitgangspunten zijn uitgewerkt door gezamenlijke inspanning van provincies en rijk, in interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.

Advies:

Kennis te nemen van deze notitie en onderstaande toegelichte keuzes nader te bespreken/ter conclusie

1. Kennis te nemen van de voortgang op het traject rondom de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden, conform de aankondiging in de contourennota en de roadmap gebiedsplannen;
2. Het vaststellen van de gedeelde uitgangspunten onder 2 als basis voor het vervolg van dit traject (de daadwerkelijke vertaling landelijke omgevingswaarden mede op basis van de uitvraag aan de kennisinstellingen ten behoeve van de gebiedsplannen en programma SN);
3. In te stemmen met het voorgestelde vervolgtraject zoals beschreven inclusief de uitvraag aan kennisinstelling ter concretisering van de beschreven uitgangspunten.

Stand van zaken ten aanzien van doelbereik omgevingswaarden

De omgevingswaarden worden bereikt door een combinatie van bronmaatregelen, en autonome daling. Er is nog geen prognose of de omgevingswaarde voor 2025 wordt gehaald. Voor het jaar 2030 zijn de geschatte effecten van de bronmaatregelen en de omvang van de autonome daling wel bekend. Op basis van een indicatieve berekening aan de hand van een update van de habitatkaarten (op basis van de karteringssysteematiek) is berekend dat de omgevingswaarde voor 2030 ruim gehaald wordt. Waarbij aangetekend wordt dat zowel de omvang van de autonome daling als de reductie door de bronmaatregelen niet gegarandeerd is, omdat de meeste bronmaatregelen nog moeten worden uitgevoerd en een vrijwillig karakter hebben. Ook actualisaties van Aerius kunnen tussentijds andere beelden opleveren. Na 2030 is de verdere autonome daling onbekend en is er nog geen bronmaatregelpakket samengesteld. Het is daarom niet bekend of de omgevingswaarde voor 2035 wordt behaald.

Als het doel voor 2030 wordt gehaald, zal maximaal 50% van de oppervlakte stikstofgevoelig Natura 2000-gebieden nog steeds overbelast zijn. Voor een aantal van de meest kwetsbare habitattypen geldt dat er extra inspanning voor depositiedaling nodig zal zijn om dit type natuur te behouden of te voorkomen dat dit onherstelbaar verslechterd en het doel voor 2050 uit het zicht verdwijnt. Verslechtering van habitattypen is op basis van artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn verboden en vormt als zodanig een harde ondergrens van de opgave. Dit betekent dan ook voor die gebieden dat er geen ruimte zal zijn voor economische ontwikkeling en dat het risico blijft bestaan dat vergunningen moeten worden ingetrokken. Er is dus een noodzaak voor (aanvullende) gebiedsgerichte inzet (rijk/provinciaal/gebiedsgericht) in aanvulling op het huidige landelijke bronmaatregelen pakket en op de omgevingswaarde voor 2030. Kortom met de huidige inzet behalen we naar waarschijnlijkheid onze landelijke omgevingswaarde voor 2030, maar dit zal voor een aantal gebieden onvoldoende zijn. Een gerichte inzet van maatregelen voor stikstofreductie en natuurverbetering is daarom noodzakelijk voor die gebieden die dat op basis van hun Staat Van Instandhouding (SVI) nodig hebben. Voor veel habitatten binnen de N2000 gebieden zal naast gebiedsgericht maatwerk ook een forse daling nodig zijn van de achtergronddepositie om in de buurt van Kritische Depositie Waarden te komen. Een gunstige staat van instandhouding wordt niet alleen bereikt door stikstofreductiemaatregelen, ook natuurverbeteringsmaatregelen zijn hiervoor noodzakelijk. In de gebiedsgerichte aanpak en met name in de gebiedsprocessen komen deze maatregelen samen.

Richtinggevende uitspraken voor de ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarden

Provincies hebben behoefte aan heldere integrale gebiedsdoelen die hanteerbaar zijn voor gebiedspartners in de gebiedsprocessen. Voor stikstof gaat het dan om emissiedoelen, daarop zijn gebiedspartners aanspreekbaar. Het Rijk heeft behoefte aan heldere gebiedsdoelen die richting geven aan de meest effectieve inzet van de generieke Rijksbronmaatregelen en daarbij optimaal bijdragen aan het behalen van de GSVI. Rijk en provincies hebben vanuit deze noties onderstaande uitgangspunten opgesteld op basis waarvan zij regionale doelen zouden willen stellen. Deze uitgangspunten zullen gebruikt worden door de kennisinstellingen om advies te geven over de concrete ruimtelijke uitwerking. Deze uitgangspunten zijn opgesteld met de huidige kennis van zaken het advies van de kennisinstellingen kan nieuwe inzichten bieden en aanleiding geven om deze uitgangspunten aan te passen. Daarbij wordt er parallel aan dit inhoudelijke advies gewerkt aan het ontwerpen van het bestuurlijke besluitvormingsproces hierover.

1. Wettelijke randvoorwaarden

- VHR 6.1 Instandhoudingsdoelstellingen moeten haalbaar blijven.
- VHR 6.2 Tegengaan van verslechtering.
- De wettelijke doelstellingen in de WSN voor 2025, 2030 en 2035 moeten behaald worden.

2. Gezamenlijke uitgangspunten Rijk en provincies voor het stellen van ruimtelijke doelen

a. Focus op de meest kwetsbare natuur eerst.

Er is in een aantal gebieden sprake van een (dreigend) proces van verslechtering. De gebiedsdoelen worden gericht op het stoppen van deze (dreigende) verslechtering. Daarmee richten de gebiedsdoelen zich meer nadrukkelijk op het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. Dit biedt ruimte aan de natuur om te herstellen en bovendien voorkomt dit juridische procedures zoals het intrekken van vergunningen.

b. Gebiedsdoelen baseren op de lange termijn, 2035 (en doorkijk 2050).

Op basis van de huidige kennis en data is het in kaart brengen van een ruimtelijke vertaling tot 2030 praktisch haalbaar. Gebiedsdoelen zijn echter ook gewenst voor 2035 omdat de opgave tot 2035 bepalender is voor het toekomstperspectief in het gebied. Bovendien is de opgave van 2035 net zo groot als de 10 jaar daarvoor terwijl de tijd voor realisatie korter is. Uitgaan van 2035 schept de gewenste duidelijkheid en voorkomt Lock ins (zie ook PBL-rapport). In de uitvraag naar de kennisinstellingen worden de doelen voor 2030 en 2035 in samenhang meegenomen.

c. De landelijke omgevingswaarden als landelijke toets maar niet 1 op 1 vertalen

De omgevingswaarden zijn een belangrijk landelijk instrument om te peilen of we op de goede weg zijn. De omgevingswaarden 2030 communiceren met gebieden kan echter leiden tot verminderd urgentiebesef. De omgevingswaarden zijn landelijk en hebben dus geen 1 op 1 relatie met een gebied of ander regionaal schaalniveau. Rond gebieden waar de 50% eenvoudig gehaald wordt kan hieruit geconcludeerd worden dat er niet veel hoeft te gebeuren. In gebiedsprocessen waar de omgevingswaarde bij lange na niet gehaald wordt (bijvoorbeeld een hoogveengebied waar zowel in 2020 en in 2030 3% onder de KDW ligt) kan het gevoel ontstaan dat reductiemaatregelen zinloos zijn omdat het halen van de KDW en daarmee economisch ontwikkelingsperspectief ver buiten bereik blijft. Door de omgevingswaarden als minimum te hanteren in combinatie met een focus op de meest kwetsbare natuur eerst, kan er vastgesteld worden waar gebiedsgericht (en voor de deken) extra inzet nodig is.

d. Gebiedsdoelen voor stikstof worden uitgedrukt in emissie

Vanuit de praktijk wordt de voorkeur gegeven aan het sturen op emissiedoelen omdat dit beter te vertalen is naar gebiedsopgaven dan depositiereductie doelen. Hierbij wordt bij het vaststellen van de doelen en het monitoren van de doelen telkens wel de koppeling gemaakt met depositie om een beeld te krijgen op het bereiken van de landelijke omgevingswaarden. De bestaande technieken zijn toereikend om een vertaling van depositie naar emissie te maken. Provincies en rijk geven aan dat de emissiedoelen die gebruikt worden in de gebiedsprocessen wel uitvoerbaar moeten zijn en dus gebaseerd moet zijn op wat feitelijk aan reductie mogelijk is rond een gebied waarbij de leefbaarheid een belangrijke tweede pijler is.

e. Gebiedsdoelen voor stikstof maken onderdeel uit van integrale gebiedsdoelen.

De provincies werken vanuit hun gebiedsproces aan verschillende gebiedsopgaven die zij in samenhang met elkaar uitvoeren. Denk hierbij aan KRW, hydrologische doelen (verdroging, wateropvang), natuur, klimaat(adaptatie). Provincies werken integraal en gebiedsgericht aan meerdere doelen en opgaven tegelijk. Het koppelen van opgaves kan bovendien leiden tot een effectievere inzet van maatregelen.

3. *Van doelen naar uitvoering*

- Het bepalen van de gebiedsdoelen zal plaatsvinden op basis van de beschikbare data en inzichten. Binnen het stikstofdossier wordt steeds meer kennis verworven, wat met zich meebrengt dat ook de inzichten veranderen. Dit kan in strijd zijn met het verschaffen van duidelijkheid aan gebiedspartners. Door de focus te houden op de lange termijn (2035 met doorkijk naar 2050) en te werken met een bandbreedte is te voorkomen dat grote aanpassingen in korte tijd nodig zijn. Dit vraagt behalve een bandbreedte in de doelen ook goede afstemming tussen Rijk en provincies m.b.t. het te ontwikkelen bronmaatregelenpakket voor de periode tot 2035.
- Doelen moeten te monitoren zijn dit vraagt inzicht in alle maatregelen die genomen worden en de effecten daarvan. Dit betreft maatregelen op Europees, Rijks- en provinciaal niveau. Monitoringsresultaten kunnen aanleiding geven tot bijsturing, bijvoorbeeld wanneer de resultaten van de uitvoering anders zijn dan op voorhand verwacht. Over de bijsturing (wanneer, waar ligt de besluitvorming) zullen afspraken gemaakt worden in de governance van de gebiedsgerichte aanpak en het programma SN.

4. *Overige aandachtspunten*

- Ruimtelijke vertaling van de doelen heeft gevolgen voor verdeling van middelen en inzet van maatregelen op basis van de stikstofopgave binnen een bepaald gebied. Dit kan leiden tot een gedifferentieerde aanpak over provincies heen.
- Keuze voor het ruimtelijke vertalen van doelen op basis van het verslechteringsverbod kan consequenties hebben voor zowel de inzet van de bronmaatregelen als het benodigde instrumentarium voor de gebiedsprocessen.
- Rijk heeft de rol als regisseur en eindverantwoordelijke voor het realiseren van de landelijke omgevingswaarde stikstof. Hulp van het Rijk is ook gewenst bij het formuleren van de gebiedsdoelen omdat het hier om provinciegrensoverschrijdende problematiek gaat.

- Het ruimtelijke vertalen van doelen alleen is niet voldoende om economische ontwikkeling mogelijk te maken, hiervoor zijn ook geloofwaardige en onontkoombare maatregelen nodig, vastgelegd in de gebiedsplannen. In de gebiedsplannen maken Rijk en provincies afspraken over doelen, maatregelen, financiering en sturing.
- Werken met integrale gebiedsdoelen impliceert ook om op termijn integrale afspraken te maken over doelen, maatregelen, financiering en sturing.

Vervolgproces

Stap 1 (*na akkoord BO*): Ter toetsing en concretisering van deze uitgangspunten zullen de kennisinstellingen worden gevraagd om scenario's in beeld te brengen. (Zie uitvraag kennisinstellingen in bijlage 1). De uitvraag zal ambtelijk al worden voorbereid in het kader van de voortgang. De uitvraag zal (ambtelijk) interbestuurlijk worden getoetst.

Stap 2 (*in overleg met kennisinstellingen, naar verwachting in jan/feb 2022*): Deze scenario's plus bijbehorend advies zullen interbestuurlijk worden besproken. De uitgangspunten kunnen op basis van dit advies dan wel nieuwe kennis of inzichten worden aangepast. Vervolgens zullen de uitkomsten bestuurlijk worden voorgelegd ter besluitvorming voor het opstellen van een eerste versie van gebiedsdoelen, die gericht zijn op 2025 en 2030, zodat daarmee richting gegeven kan worden aan de ambtelijke voorbereidingen voor de provinciale gebiedsplannen. Waar mogelijk zal hier ook een doorkijk worden gegeven naar 2035. Dit bestuurlijke besluitvormingsproces wordt nog nader vormgegeven.

Stap 3 (*maart/april*): De doelen worden vastgelegd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (uiterlijk zomer 2022). De doelen vormen het uitgangspunt voor de gebiedsplannen, de combinatie van doel en maatregelenpakket is nodig voor natuurherstel en voorkomen van intrekkingverzoeken. Rijk en provincies maken afspraken over de doelen, instrumenten voor maatregelen, sturing en middelen; uit te werken in de gebiedsplannen.

Het pakket maatregelen voor 2035 is nog niet bekend en de verwachting is dat er mogelijk ingrijpende maatregelen nodig zijn. Het Rijk heeft hiervoor reeds eerste verkenningen gedaan. De kennisinstellingen zullen verzocht worden om in hun advies al op de lange termijn te anticiperen. Ook in het opstellen van de gebiedsplannen zal flexibiliteit nodig zijn om te kunnen anticiperen op nieuwe pakketten voor 2035 en de betekenis daarvan voor de kortere termijn.

Bijlage 1 – Toelichting op opdrachtformulering kennisinstellingen

(PM – wordt de komende weken ambtelijk verder uitgewerkt).

De kennisinstellingen [RIVM, ...] wordt in opdracht van Rijk en provincies gevraagd om:

- aanvullend daarop minimaal voor 2025 en 2030 in kaart te brengen hoe gebiedsdoelen geformuleerd kunnen worden beredeneerd vanuit twee scenario's, waarbinnen nog enkele varianten kunnen worden onderzocht:
 - a. Geredeneerd vanuit de meest kwetsbare stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (daar waar sprake is van (dreigende) verslechtering) en hierbij de staat van instandhouding centraal te stellen.
 - b. Geredeneerd vanuit het vertalen van de landelijke omgevingswaarden zoals omschreven in het programma.
- voor de gebiedsdoelstelling te werken met enige flexibiliteit (bijvoorbeeld in de vorm van een bandbreedte);
- deze landelijke doelstelling te vertalen naar een reductie opgave voor de gebiedsprocessen rond de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de direct aangrenzende gebieden t.b.v. gebiedsprocessen en samenwerking met de gebiedspartners. Er wordt gekeken of deze uit te drukken zijn in een emissiereductieopgave zodat deze aansluiten bij behoeften binnen de gebieden;
- bij de vertaling naar de reductieopgave voor gebiedsprocessen rekening te houden met de aan- of afwezigheid van emissiebronnen in deze gebieden en de leefbaarheid. Lokale reductiepotentie wordt dus meegenomen en in beeld gebracht;
- de scenario's waar mogelijk te voorzien van aanbevelingen voor het zo effectief mogelijk ruimtelijk programmeren/richten van het beschikbare pakket aan rijksbronmaatregelen tot 2030 waarbij Lock-ins voor 2035 en daarna worden voorkomen (in hoeverre de beschikbare data deze inzichten kunnen verschaffen);
- indien nodig en mogelijk ook aanbevelingen te doen voor gebieden die overwegend last hebben van bronnen die buiten de invloedssfeer van provincies liggen.

Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij de natuurdoelanalyses.

Programma DG Stikstof
Behandeld door

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum 16 september 2021

Bijlage(n)

Ver slag

Omschrijving	Interdepartementaal DG overleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	30 september, 08.30 – 10.00 uur
Locatie	Via Teams , zie link in vergaderverzoek.

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

3. Concept agenda BO

- De concept BO-agenda was slechts ter informatie bijgevoegd.
- Op basis van de definitieve agenda en stukken zal in het DO van 8-10 nog een voorbespreking zijn van de Rijksinzet in het BO.

Concept stukken BO, ter besluit doorgeleiding via MLNV:

4. Ruimtelijke uitwerking omgevingswaarden

- Het DGO is akkoord met doorgeleiding van dit stuk.
- BZK vraagt of uitgegaan wordt van emissie of depositie.
 - o DGS licht toe dat dat een van de zaken voor de nadere uitwerking is.
- NVLG steunt de richting en is benieuwd hoe een en ander verder smart kan worden gemaakt. Vraagt aandacht voor de urgentie en dat die overkomt richting provincies.

5. Stukken meldingen / legalisatie

Buiten scope

6. Toestemmingsverlening (ter informatie op BO)

Buiten scope

7. Bronmaatregelen (ter informatie op BO)

Buiten scope

8. Verslag vorige overleg

Vastgesteld zonder opmerkingen.

9. Rondvraag en sluiting

Buiten scope

Notitie vertalen landelijke omgevingswaarden

Ter bespreking/ter conclusie

Bestuurlijk Overleg 14 oktober 2021

Aanleiding

Voor een effectieve aanpak van de stikstofproblematiek is goede samenwerking tussen verschillende overheidslagen cruciaal. Daarbij moeten lastige keuzes gemaakt worden. Niet alles kan overal. Effectief beleid van de overheid zal daarbij bestaan uit een mix van generieke maatregelen en gebied specifiek maatwerk. Ook recente rapporten van de kennisinstellingen en wetenschappers leren ons dat een gebiedsgerichte aanpak een wezenlijke bijdrage levert.

In de roadmap gebiedsplannen (besproken in het BO Stikstof 1 juli 2021) en de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Een vertaling van deze omgevingswaarden naar regionale doelstellingen is noodzakelijk:

- Om te kunnen sturen op het realiseren van doelen, beschikbare instrumenten en middelen zo effectief mogelijk in te zetten, en om duidelijkheid te kunnen bieden in gebiedsprocessen.
- Met deze vertaling wordt ook voldaan aan de wens van overheden en stakeholders om duidelijkheid aan alle betrokken partijen te geven.
- Per regio wordt duidelijk wat waar wel/niet mogelijk is en waar vergaande ingrepen noodzakelijk zijn. Dit biedt ook perspectief op waar op een duurzame manier (meer) ruimte voor stikstof uitstotende activiteiten is of kan ontstaan.

Met de inwerkingtreding van de wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) per juli 2021 is daarbij de klok gaan lopen. Over uiterlijk twee jaar moeten de provincies hun gebiedsplannen opleveren. In de gebiedsplannen geven Rijk (landelijke bronmaatregelen) en provincies (gebiedsgericht beleid) invulling aan de gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarden. In deze nota zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld waar de ruimtelijke doelen op gebaseerd moeten worden wat bijdraagt aan het richten van deze gebiedsplannen en gebiedsprocessen. Daarbij wordt het vervolgproces geschetst voor het komen tot het vaststellen van gebiedsdoelen. De hierna genoemde uitgangspunten zijn uitgewerkt door gezamenlijke inspanning van provincies en rijk, in interdepartementale sessies en interbestuurlijke afstemming.

Advies:

Kennis te nemen van deze notitie en onderstaande toegelichte keuzes nader te bespreken/ter conclusie

1. Kennis te nemen van de voortgang op het traject rondom de ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden, conform de aankondiging in de contourennota en de roadmap gebiedsplannen;
2. Het vaststellen van de gedeelde uitgangspunten onder 2 als basis voor het vervolg van dit traject (de daadwerkelijke vertaling landelijke omgevingswaarden mede op basis van de uitvraag aan de kennisinstellingen ten behoeve van de gebiedsplannen en programma SN);
3. In te stemmen met het voorgestelde vervolgtraject zoals beschreven inclusief de uitvraag aan kennisinstelling ter concretisering van de beschreven uitgangspunten.
4. Het BO wordt gevraagd welke aandachtspunten het ziet voor de vervolgstappen na deze technische inhoudelijke stap?

Stand van zaken ten aanzien van doelbereik omgevingswaarden

De omgevingswaarden worden bereikt door een combinatie van bronmaatregelen, en autonome daling. Er is nog geen prognose of de omgevingswaarde voor 2025 wordt gehaald. Voor het jaar 2030 zijn de geschatte effecten van de bronmaatregelen en de omvang van de autonome daling wel bekend. Op basis van een indicatieve berekening aan de hand van een update van de habitatkaarten (op basis van de karteringssysteematiek) is berekend dat de omgevingswaarde voor 2030 ruim gehaald wordt. Waarbij aangetekend wordt dat zowel de omvang van de autonome daling als de reductie door de bronmaatregelen niet gegarandeerd is, omdat de meeste bronmaatregelen nog moeten worden uitgevoerd en een vrijwillig karakter hebben. Ook actualisaties van Aerius kunnen tussentijds andere beelden opleveren. Na 2030 is de verdere

autonome daling onbekend en is er nog geen bronmaatregelpakket samengesteld. Het is daarom niet bekend of de omgevingswaarde voor 2035 wordt behaald.

Als het doel voor 2030 wordt gehaald, zal maximaal 50% van de oppervlakte stikstofgevoelig Natura 2000-gebieden nog steeds overbelast zijn. Voor een aantal van de meest kwetsbare habitattypen geldt dat er extra inspanning voor depositiedaling nodig zal zijn om dit type natuur te behouden of te voorkomen dat dit onherstelbaar verslechterd en het doel voor 2050 uit het zicht verdwijnt. Verslechtering van habitattypen is op basis van artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn verboden en vormt als zodanig een harde ondergrens van de opgave. Dit betekent dan ook voor die gebieden dat er geen ruimte zal zijn voor economische ontwikkeling en dat het risico blijft bestaan dat vergunningen moeten worden ingetrokken. Er is dus een noodzaak voor (aanvullende) gebiedsgerichte inzet (rijk/provinciaal/gebiedsgericht) in aanvulling op het huidige landelijke bronmaatregelen pakket en op de omgevingswaarde voor 2030. Kortom met de huidige inzet behalen we naar waarschijnlijkheid onze landelijke omgevingswaarde voor 2030, maar dit zal voor een aantal gebieden onvoldoende zijn. Een gerichte inzet van maatregelen voor stikstofreductie en natuurverbetering is daarom noodzakelijk voor die gebieden die dat op basis van hun Staat Van Instandhouding (SVI) nodig hebben. Voor veel habitatten binnen de N2000 gebieden zal naast gebiedsgericht maatwerk ook een forse daling nodig zijn van de achtergronddepositie om in de buurt van Kritische Depositie Waarden te komen. Een gunstige staat van instandhouding wordt niet alleen bereikt door stikstofreductiemaatregelen, ook natuurverbeteringsmaatregelen zijn hiervoor noodzakelijk. In de gebiedsgerichte aanpak en met name in de gebiedsprocessen komen deze maatregelen samen.

Richtinggevende uitspraken voor de ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarden

Provincies hebben behoefte aan heldere integrale gebiedsdoelen die hanteerbaar zijn voor gebiedspartners in de gebiedsprocessen. Voor stikstof gaat het dan om emissiedoelen, daarop zijn gebiedspartners aanspreekbaar. Het Rijk heeft behoefte aan heldere gebiedsdoelen die richting geven aan de meest effectieve inzet van de generieke Rijksbronmaatregelen en daarbij optimaal bijdragen aan het behalen van de GSVI. Rijk en provincies hebben vanuit deze noties onderstaande uitgangspunten opgesteld op basis waarvan zij regionale doelen zouden willen stellen. Deze uitgangspunten zullen gebruikt worden door de kennisinstellingen om advies te geven over de concrete ruimtelijke uitwerking. Deze uitgangspunten zijn opgesteld met de huidige kennis van zaken. Het advies van de kennisinstellingen kan nieuwe inzichten bieden. Het zal bijvoorbeeld meer inzicht geven in de mogelijke relatie tussen de inzet van generieke bronmaatregelen (terugdringen achtergronddeken) en gebiedspecifieke maatregelen (maatregelen in gebieden rond Natura 2000-gebieden). Daarom zullen we de tussentijdse resultaten bespreken, zodat zowel Rijk als Provincies de consequenties van verschillende scenario's goed kunnen doorgronden en kunnen bezien of opgaven en benodigde maatregelen en middelen op elkaar afgestemd kunnen worden. Besluitvorming over de gebiedsdoelen gebeurt op basis van het inhoudelijk advies, maar is aan bestuurders.

1. Wettelijke randvoorwaarden

- VHR 6.1 Instandhoudingsdoelstellingen moeten haalbaar blijven.
- VHR 6.2 Tegengaan van verslechtering.
- De wettelijke doelstellingen in de WSN voor 2025, 2030 en 2035 moeten behaald worden.

2. Gezamenlijke uitgangspunten Rijk en provincies voor het stellen van ruimtelijke doelen

a. Focus op de meest kwetsbare natuur eerst.

Er is in een aantal gebieden sprake van een (dreigend) proces van verslechtering. De gebiedsdoelen worden gericht op het stoppen van deze (dreigende) verslechtering. Daarmee richten de gebiedsdoelen zich meer nadrukkelijk op het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. Dit biedt ruimte aan de natuur om te herstellen en bovendien voorkomt dit juridische procedures zoals het intrekken van vergunningen.

b. Gebiedsdoelen baseren op de lange termijn, 2035 (en doorkijk 2050).

Op basis van de huidige kennis en data is het in kaart brengen van een ruimtelijke vertaling tot 2030 praktisch haalbaar. Gebiedsdoelen zijn echter ook gewenst voor 2035 omdat de opgave tot 2035 bepalender is voor het toekomstperspectief in het gebied. Bovendien is de opgave van 2035 net zo groot als de 10 jaar daarvoor terwijl de tijd voor realisatie korter is. Uitgaan van 2035 schept de gewenste duidelijkheid en voorkomt Lock ins (zie ook PBL-rapport). In de uitvraag naar de kennisinstellingen worden de doelen voor 2030 en 2035 in samenhang meegenomen.

c. De landelijke omgevingswaarden als landelijke toets maar niet 1 op 1 vertalen

De omgevingswaarden zijn een belangrijk landelijk instrument om te peilen of we op de goede weg zijn. De omgevingswaarden 2030 communiceren met gebieden kan echter leiden tot verminderd urgentiebesef. De omgevingswaarden zijn landelijk en hebben dus geen 1 op 1 relatie met een gebied of ander regionaal schaalniveau. Rond gebieden waar de 50% eenvoudig gehaald wordt kan hieruit geconcludeerd worden dat er niet veel hoeft te gebeuren. In gebiedsprocessen waar de omgevingswaarde bij lange na niet gehaald wordt (bijvoorbeeld een hoogveengebied waar zowel in 2020 en in 2030 3% onder de KDW ligt) kan het gevoel ontstaan dat reductiemaatregelen zinloos zijn omdat het halen van de KDW en daarmee economisch ontwikkelingsperspectief ver buiten bereik blijft. Door de omgevingswaarden als minimum te hanteren in combinatie met een focus op de meest kwetsbare natuur eerst, kan er vastgesteld worden waar gebiedsgericht (en voor de deken) extra inzet nodig is.

d. Gebiedsdoelen voor stikstof worden uitgedrukt in emissie

Vanuit de praktijk wordt de voorkeur gegeven aan het sturen op emissiedoelen omdat dit beter te vertalen is naar gebiedsopgaven dan depositiereductie doelen. Hierbij wordt bij het vaststellen van de doelen en het monitoren van de doelen telkens wel de koppeling gemaakt met depositie om een beeld te krijgen op het bereiken van de landelijke omgevingswaarden. De bestaande technieken zijn toereikend om een vertaling van depositie naar emissie te maken. Provincies en rijk geven aan dat de emissiedoelen die gebruikt worden in de gebiedsprocessen wel uitvoerbaar moeten zijn en dus gebaseerd moet zijn op wat feitelijk aan reductie mogelijk is rond een gebied waarbij de leefbaarheid een belangrijke tweede pijler is.

e. Gebiedsdoelen voor stikstof maken onderdeel uit van integrale gebiedsdoelen.

De provincies werken vanuit hun gebiedsproces aan verschillende gebiedsopgaven die zij in samenhang met elkaar uitvoeren. Denk hierbij aan KRW, hydrologische doelen (verdroging, wateropvang), natuur, klimaat(adaptatie). Provincies werken integraal en gebiedsgericht aan meerdere doelen en opgaven tegelijk. Het koppelen van opgaves kan bovendien leiden tot een effectievere inzet van maatregelen.

3. *Van doelen naar uitvoering*

- Het bepalen van de gebiedsdoelen zal plaatsvinden op basis van de beschikbare data en inzichten. Binnen het stikstofdossier wordt steeds meer kennis verworven, wat met zich meebrengt dat ook de inzichten veranderen. Dit kan in strijd zijn met het verschaffen van duidelijkheid aan gebiedspartners. Door de focus te houden op de lange termijn (2035 met doorkijk naar 2050) en te werken met een bandbreedte is te voorkomen dat grote aanpassingen in korte tijd nodig zijn. Dit vraagt behalve een bandbreedte in de doelen ook goede afstemming tussen Rijk en provincies m.b.t. het te ontwikkelen bronmaatregelenpakket voor de periode tot 2035.
- Doelen moeten te monitoren zijn dit vraagt inzicht in alle maatregelen die genomen worden en de effecten daarvan. Dit betreft maatregelen op Europees, Rijks- en provinciaal niveau. Monitoringsresultaten kunnen aanleiding geven tot bijsturing, bijvoorbeeld wanneer de resultaten van de uitvoering anders zijn dan op voorhand verwacht. Over de bijsturing (wanneer, waar ligt de besluitvorming) zullen afspraken gemaakt worden in de governance van de gebiedsgerichte aanpak en het programma SN.

4. *Overige aandachtspunten*

- Ruimtelijke vertaling van de doelen heeft gevolgen voor verdeling van middelen en inzet van maatregelen op basis van de stikstofopgave binnen een bepaald gebied. Dit kan leiden tot een gedifferentieerde aanpak over provincies heen.
- Keuze voor het ruimtelijke vertalen van doelen op basis van het verslechteringsverbod kan consequenties hebben voor zowel de inzet van de bronmaatregelen als het benodigde instrumentarium voor de gebiedsprocessen.
- Rijk heeft de rol als regisseur en eindverantwoordelijke voor het realiseren van de landelijke omgevingswaarde stikstof. Hulp van het Rijk is ook gewenst bij het formuleren van de gebiedsdoelen omdat het hier om provinciegrensoverschrijdende problematiek gaat.
- Het ruimtelijke vertalen van doelen alleen is niet voldoende om economische ontwikkeling mogelijk te maken, hiervoor zijn ook geloofwaardige en onontkoombare maatregelen nodig, vastgelegd in de gebiedsplannen. In de gebiedsplannen maken Rijk en provincies afspraken over doelen, maatregelen, financiering en sturing.
- Werken met integrale gebiedsdoelen impliceert ook om op termijn integrale afspraken te maken over doelen, maatregelen, financiering en sturing.

Vervolgproces

Stap 1 (*na akkoord BO*): Ter toetsing en concretisering van deze uitgangspunten zullen de kennisinstellingen worden gevraagd om scenario's in beeld te brengen. (Zie uitvraag kennisinstellingen in bijlage 1). De uitvraag zal ambtelijk al worden voorbereid in het kader van de voortgang. De uitvraag zal (ambtelijk) interbestuurlijk worden getoetst.

Stap 2 (*in overleg met kennisinstellingen, naar verwachting in jan/feb 2022*): Deze scenario's plus bijbehorend advies zullen interbestuurlijk worden besproken. De uitgangspunten kunnen op basis van dit advies dan wel nieuwe kennis of inzichten worden aangepast. Vervolgens zullen de uitkomsten bestuurlijk worden voorgelegd ter besluitvorming voor het opstellen van een eerste versie van gebiedsdoelen, die gericht zijn op 2025 en 2030, zodat daarmee richting gegeven kan worden aan de ambtelijke voorbereidingen voor de provinciale gebiedsplannen. Waar mogelijk zal hier ook een doorkijk worden gegeven naar 2035. Dit bestuurlijke besluitvormingsproces wordt nog nader vormgegeven.

Stap 3 (*maart/april*): De doelen worden vastgelegd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (uiterlijk zomer 2022). De doelen vormen het uitgangspunt voor de gebiedsplannen, de combinatie van doel en maatregelenpakket is nodig voor natuurherstel en voorkomen van intrekkingsverzoeken. Rijk en provincies maken afspraken over de doelen, instrumenten voor maatregelen, sturing en middelen; uit te werken in de gebiedsplannen.

Het pakket maatregelen voor 2035 is nog niet bekend en de verwachting is dat er mogelijk ingrijpende maatregelen nodig zijn. Het Rijk heeft hiervoor reeds eerste verkenningen gedaan. De kennisinstellingen zullen verzocht worden om in hun advies al op de lange termijn te anticiperen. Ook in het opstellen van de gebiedsplannen zal flexibiliteit nodig zijn om te kunnen anticiperen op nieuwe pakketten voor 2035 en de betekenis daarvan voor de kortere termijn.

Bijlage 1 – Toelichting op opdrachtformulering kennisinstellingen

(PM – wordt de komende weken ambtelijk verder uitgewerkt).

De kennisinstellingen [RIVM, ...] wordt in opdracht van Rijk en provincies gevraagd om:

- aanvullend daarop minimaal voor 2025 en 2030 in kaart te brengen hoe gebiedsdoelen geformuleerd kunnen worden beredeneerd vanuit twee scenario's, waarbinnen nog enkele varianten kunnen worden onderzocht:
 - a. Geredeneerd vanuit de meest kwetsbare stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (daar waar sprake is van (dreigende) verslechtering) en hierbij de staat van instandhouding centraal te stellen.
 - b. Geredeneerd vanuit het vertalen van de landelijke omgevingswaarden zoals omschreven in het programma.
- voor de gebiedsdoelstelling te werken met enige flexibiliteit (bijvoorbeeld in de vorm van een bandbreedte);
- deze landelijke doelstelling te vertalen naar een reductie opgave voor de gebiedsprocessen rond de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de direct aangrenzende gebieden t.b.v. gebiedsprocessen en samenwerking met de gebiedspartners. Er wordt gekeken of deze uit te drukken zijn in een emissiereductieopgave zodat deze aansluiten bij behoeften binnen de gebieden;
- bij de vertaling naar de reductieopgave voor gebiedsprocessen rekening te houden met de aan- of afwezigheid van emissiebronnen in deze gebieden en de leefbaarheid. Lokale reductiepotentie wordt dus meegenomen en in beeld gebracht;
- de scenario's waar mogelijk te voorzien van aanbevelingen voor het zo effectief mogelijk ruimtelijk programmeren/richten van het beschikbare pakket aan rijksbronmaatregelen tot 2030 waarbij Lock-ins voor 2035 en daarna worden voorkomen (in hoeverre de beschikbare data deze inzichten kunnen verschaffen);
- indien nodig en mogelijk ook aanbevelingen te doen voor gebieden die overwegend last hebben van bronnen die buiten de invloedssfeer van provincies liggen.

Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij de natuurdoelanalyses.

Verkenning ruimtelijke vertaling stikstofopgave

Conceptversie 2 november 2021

Inleiding / context

In de contourennota van het programma stikstofreductie en natuurverbetering is aangekondigd dat er een ruimtelijke vertaling zal plaatsvinden van de landelijke omgevingswaarden voor stikstof. De belangrijkste reden hiervoor is om te komen tot een effectievere aanpak. Een ruimtelijk vertaling kan er aan bijdragen dat de geleverde inspanningen voor het reduceren van stikstofreductie optimaal bijdragen aan het achterliggende doel: het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen.

Provincies hebben behoefte aan heldere gebiedsdoelen die hanteerbaar zijn voor gebiedspartners in de gebiedsprocessen. Voor stikstof gaat het dan idealiter om emissiereductiedoelen; daarop zijn gebiedspartners aanspreekbaar. Het Rijk heeft behoefte aan heldere reductiedoelen die richting geven aan de meest effectieve inzet van de generieke Rijksbronmaatregelen en daarbij optimaal bijdragen aan het behalen van de GSVI. Daarnaast dient de voortgang van de gebiedsdoelen eenvoudig te monitoren te zijn.

Rijk en provincies hebben vanuit deze noties onderstaande uitgangspunten opgesteld op basis waarvan zij regionale doelen zouden willen stellen:

- Focus op de meest kwetsbare natuur eerst en het voorkomen van verslechtering.
- Gebiedsdoelen voor 2025 en 2030 met waar mogelijk een doorkijk naar de lange termijn (2035, 2050).
- Doelen voor stikstof worden uitgedrukt in emissie, moeten wel vooraf en achteraf herleidbaar zijn naar depositiereductie.
- De landelijke omgevingswaarden niet 1 op 1 vertalen naar de gebieden/ regio's, het terugdringen van de stikstofoverbelasting per gebied moet de basis zijn. Vervolgens moet de optelsom te maken zijn naar de landelijke omgevingswaarden.
- Gebiedsdoelen voor stikstof maken onderdeel uit van integrale gebiedsdoelen; waar mogelijk stikstof koppelen aan andere opgaven.

Wettelijke randvoorwaarden voor ruimtelijke vertaling

- VHR 6.1: Instandhoudingsdoelstellingen moeten haalbaar blijven.
- VHR 6.2: Verslechtering moet tegengaan worden.
- De omgevingswaarden uit de WSN voor 2025, 2030 en 2035 moeten behaald worden.

Vraagstelling

Hoofdvraag

Wat zijn de verschillende mogelijkheden om per gebied, op basis van bovenstaande uitgangspunten en binnen de wettelijke kaders, benodigde emissiereducties inzichtelijk te maken waarmee de beoogde depositiereductie per gebied voor 2030 wordt gerealiseerd, met een doorkijk naar de totaalopgave richting de KDW?

Deze verkenning bouwt voort op het zoneringsrapport van het RIVM, waarin de resultaten zijn neergelegd van eerder onderzoek dat RIVM heeft uitgevoerd in opdracht van DGS.

Scenario's: een aantal stappen en deelvarianten

Meest kwetsbare natuur eerst: Redenatie start bij de totale opgave voor een gebied bekeken vanuit waar sprake is van (dreigende) verslechtering, waarbij de staat van instandhouding centraal wordt gesteld. In verband met het niet voorhanden hebben van de benodigde natuurinformatie, wordt nu voor 2030 gewerkt met de zogenaamde *KDW+ vuistregel*¹ zoals ook gehanteerd in de onlangs gepubliceerde Lange Termijn Verkenning Stikstof². Uitgangspunt is dat de focus moet liggen op het zo snel mogelijk terugdringen van ernstige overschrijding tot het niveau van matige overschrijding, waarbij het depositieniveau van maximaal 2x KDW als indicatie van matige overschrijding wordt gezien.

NB. De KDW+ moet gezien worden als een tussenstap op weg naar de totaalopgave (KDW).

¹ Cijfermatige onderbouwing RIVM Langetermijn Verkenning Stikstofproblematiek

² <https://www.aanpakstikstof.nl/documenten/rapporten/2021/03/19/langetermijnverkenning-stikstofproblematiek>

CONCEPT

De volgende rekenstappen zijn nu voorzien:

1. Depositie opgave ter voorkoming van verslechtering

In kaart brengen van de depositiereductie opgave per N2000 gebied (op basis van de beschikbare habitatten in een gebied) om te komen tot de tussentijdse streefwaarde depositie berekend middels de KDW+ methodiek.

In het kader van een doorkijk per gebied richting de verdere toekomst, wordt ook de totaalopgave tot het bereiken van de laagste KDW per gebied in beeld gebracht.

2. Scenario's ruimtelijke emissiereductie opgave: 'hoe kun je de bovenstaande opgave invullen?'

Voortbouwend op stap 1 berekenen we onder stap 2 een aantal verschillende ruimtelijke varianten die per gebied gaan weergeven wat er nodig is voor het *volledig verwezenlijken van de tussentijdse depositiereductie opgave* zoals berekend onder stap 1. Dit gaat naar verwachting zeer ambitieuze en uiteenlopende ruimtelijke beelden opleveren. In deze stap vertalen we ook de depositiereductie opgave naar een emissiereductie opgave per gebied.

a) *Gelijke reductie over het land heen: 'kaasschaaf methode'*

Uitgaande van een gelijke daling over het hele land heen, hoeveel kton emissiereductie is er nodig om te komen tot de tussentijdse streefwaarden per gebied, zoals gedefinieerd onder stap 1.

b) *Landelijke potentie benadering*

Depositie potentie benadering zoals gedaan door Jan-Willem Erisman. Waar in Nederland kun je/ moet je reduceren om zo efficiënt mogelijk verslechtering van de natuur tegen te gaan, oftewel in ieder gebied tot de tussentijdse waarde onder stap 1 te komen. Dit wordt gedaan voor de 50, 66, 80% scenario's uit het zoneringsrapport van het RIVM uit de formatie. Zo kan in meer/mindere mate rekening gehouden worden met ruimtelijke spreiding van de reductieopgave. Dit levert per scenario een hoeveelheid benodigde Ktonnen reductie op.

3. Scenario's beleid: 'hoe ver kom je met stand en beoogd beleid in het invullen van je reductieopgave?'

Voortbouwend op de eerste twee stappen wordt onder de derde stap per gebied inzichtelijk gemaakt hoe ver je komt met het ambitieniveau van staand beleid (3a) en beoogd beleid (3b) in het realiseren van de depositiereductie opgave zoals berekend onder stap 1. Voor de gebieden waar je deze opgave niet volledig haalt, zal de resterende opgave inzichtelijk worden gemaakt.

a) *Ambitie Structurele pakket 2020 (16 kton, staand beleid)*

b) *30 kton emissiereductie waarbij we alle scenario's uit het ruimtelijke zoneringsrapport van het RIVM aanhouden (beoogd beleid).*

Enige toevoeging m.b.t. berekening bufferzones: De berekening zal plaatsvinden voor een buffer van 1 & 3 kilometer om een gebied heen. Je bekijkt hiermee als het ware de maximale lokale reductie potentie in de buurt van een gebied.

4. Inzicht in doelbereik richting landelijke omgevingswaarden

Tot slot biedt stap 4 inzicht in het % areaal onder de KDW voor ieder van de scenario's onder stappen 2 & 3. Dit in ieder geval voor 2030.

5. Impressie afhankelijkheid in bereiken reductieopgaven

Hypothese: De emissiereductie rondom een natuurgebied heeft naar verwachting in veel gevallen minder impact op dat betreffende natuurgebied, dan de gezamenlijke emissiereductie bij bedrijven rondom alle andere natuurgebieden in Nederland. Het zou waardevol zijn om in deze verkenning ook daar enig inzicht in te geven. Stel:

CONCEPT

- De opgave voor depositiereductie in bepaald gebied is 100 mol.
- Met draaien aan knoppen in bepaald scenario volgt dat er landelijk 50 kton emissiereductie vereist is om deze 100 mol daling in dat gebied te realiseren. Die 50 kton betreft dan deels emissiereductie nabij het gebied, maar ook deels verder weg (bij andere gebieden).
- Het zou van grote toegevoegde waarde zijn inzichtelijk te kunnen maken voor een drietal gebieden welk deel van de 100 mol daling in een gebied het gevolg is van emissiereductie binnen een bepaalde zone rondom dat gebied (zeg 10 km) en welk deel komt door emissiereductie op grotere afstanden. **Benoem gebieden.**

Bijvoorbeeld: 40 van de 100 mol reductie komt door een emissiereductie van 5 kton van bronnen binnen 10 km, en 60 van de 100 mol reductie komt door een emissiereductie van 45 kton bij bronnen op afstanden groter dan 10 km.

Op te leveren producten

Bovenstaande scenario's en enkele overige inzichten:

0. Noties vooraf ter uitleg van bepaalde concepten om de insteek en interpretatie van deze opdracht te faciliteren. Denk hierbij aan:
 - o Beschrijving context & project ruimtelijke vertaling.
 - o Toelichting op het (ruimtelijke) belang van waar je reduceert uitleggen; "1 kton reductie binnen straal van 1 km is het equivalent van 2,5 kton op 5 km afstand."
 - o Elke emissiereductie heeft invloed op elk gebied, niet enkel lokaal maar ook elders. Het ambitieniveau in gebied a heeft dus gevolgen voor de opgave in gebied b en iedereen is wederzijds afhankelijk in het bereiken van doelen.
 - o Doelen op gebiedsniveau definiëren die zijn te aggregeren naar andere schaalniveaus.
 - o In het toewerken naar doelen wordt er vanuit eenieder N2000-gebied bekeken wat de reductieopgave daarbuiten zou moeten zijn. Hoe groot het focusgebied wordt voor reductie is mede afhankelijk van het beoogde ambitieniveau, hoe groter de opgave, hoe groter de zone moet zijn waarin de stikstofuitstoot gereduceerd moet worden.
1. Inzicht in de depositiereductie opgave per N2000 gebied (op basis van de aanwezige habitatten) middels de KDW+ methode. Deze opgave per gebied uitdrukken in (1) maximale opgave, (2) gemiddelde opgave & (3) mediaan. Daarnaast een doorkijk naar de restopgave per gebied in het toewerken naar de daadwerkelijke KDW's (het eindstation, los van of je het haalt).

Dit overzicht opleveren in een tabel en een verdelingsgrafiek met staven KDW afgezet tegen hexagonalen?

2. Per gebied inzicht in hoe ver je onder de verschillende scenario's moet gaan in het reduceren van emissie om per gebied tot de KDW+ tussentijdse streefwaarde te komen:
 - a) Kaasschaaf methode
 - Benodigde reductie in kaart brengen om te komen tot de tussentijdse streefwaarden
 - b) Landelijke reductie potentie benadering
 - Voor ieder van de drie scenario's (50, 66, 80%) in kaart brengen hoeveel kton reductie er nodig is om te komen tot de tussentijdse streefwaarden

Visualisatie per : tabel, staafdiagram & kaart?

3. Tabel met inzicht per gebied in hoe ver je komt met (a) het ambitieniveau van het structurele pakket & (b) met beoogd beleid in het realiseren van de onder (1) gedefinieerde depositiereductie opgave. Waar van toepassing ook de restopgave per gebied in beeld brengen uitgedrukt in N/ha/jaar. Hiernaast ook per scenario een ruimtelijk beeld visualiseren (kaart) van de locatie van de relevante emissielocaties.
4. Inzicht in het % areaal onder de KDW voor ieder van de scenario's onder stappen 2 & 3. Dit in ieder geval voor 2025 & 2030 en een grove inschatting voor 2035. Dit per scenario:

CONCEPT

- Vatten in een tabel en staafdiagram met (1) orde-grootte overschrijding (klassen definiëren), aantal hexagonen per klasse, (3) percentage van totaal per klasse.
 - Visualiseren (kaart) ruimtelijk beeld t.a.v. afstand tot de KDW.
 - Inzicht in gemiddelde overschrijding & maximale overschrijding uitgedrukt in N/ha/jaar.
5. Voor een drietal gebieden in kaart brengen hoeveel van de benodigde depositiereductie kan komen middels emissiereductie uit een zone van zeg 10 km om het gebied heen, en voor welk deel het afhankelijk is van emissiereductie elders. **Benoem gebieden.**

Rekenkundige uitgangspunten & beperkingen

Uitgangspunten

- Uitgangspunt is KEV 2020
- Beschrijving bron-receptor relaties
- Toelichting op werken met maatgevende hexagonen inclusief implicaties
- Toelichting op werken met AERIUS Monitor 2021
- Omgaan met onzekerheden: bandbreedtes

Beperkingen

- Overwegingen m.b.t. instrumentering zijn niet meegenomen in de berekende scenario's
- Kosten m.b.t. de uitvoering van de berekende scenario's zijn niet meegenomen
- Data m.b.t. landbouw wel meegenomen in de berekeningen, andere sectoren niet, inclusief overwegingen
- In geval van een veronderstelde reductieopgave voor bepaalde sectoren onder bepaalde scenario's, dit expliciet vermelden in een overzichtstabel

CONCEPT

Schets van tijdspad voor de komende maanden

De onderstaande tabel geeft een ambitieuze schets van het beleidsmatige tijdspad tot februari/maart weer.

Activiteit	Wanneer	Opmerkingen
BO	14 oktober	
DT nota uitsturen + concept opdracht uit	21 oktober	
DT bespreking	25 oktober	
Concept opdracht RIVM afronden op locatie	27 oktober, tevens richting AC	
Bespreking interdepartementaal	26 oktober	
Eventueel DO	29 oktober	
Bespreking in de AC: eerste keer op hoofdlijnen	4 november	- Toelichting door 5.1.2.e & 5.1.2.e
Informerend/voorleggend uitvraag aan de BC	4 november - 10 november	
Opdracht uit RIVM	12 november	- We werken parallel al wel door
Start voorbereiding BO	15 november	- Proces uitlijnen
Bespreking in AC	18 november	- Als publicatie is geweest voor 25 november, dan gesprek hierover in KMO, AC en BC, eventueel ingeleid door 5.1.2.e
Tussentijds overleg met het RIVM	24 november	
Een vorm van een regiomiddag	29 november t/m 3 december	- Doelen interbestuurlijk en interdepartementaal op locatie (doorleven) - Regiomiddag evt benutten om urgentiebesef bij provincies/helderheid over verwachtingen op de agenda te krijgen.
Tussentijds overleg RIVM	8 december	
Eventueel BO (update)	9 december	
Eerste conceptresultaten delen interbestuurlijk	15 december	- In welk gremium: stuurgroep GGA? - Check logische moment voor agendering in Kwartiermaker overleg en vervolgens AC
Vakantie	20 december t/m 9 januari	
Interbestuurlijke en interdepartementale bespreking van conceptresultaten	10 t/m 14 januari	- Portefeuillehouders overleg GGA Provincies eventueel aangevuld met kernteam BC
Start schrijven teksten programma	14 januari	
Iteratieslag RIVM	17 t/m 28 januari	
Besluitvorming m.b.t. indicatieve doelen	31 januari t/m 18 februari	- Tijd/grootte/ruimtelijk - Vraagt apart BC besluit en besluit Minister via PSN
Vaststelling Programma SN	Maart	

Datum
2 november 2021

Ons kenmerk
21-0166_2

memo

Aanvulling op het rapport 21-0166 Ruimtelijk effect
zonering emissiereducties landbouw

Inleiding

Op verzoek van DG Stikstof heeft het RIVM aanvullend op het eerder aangeboden rapport 21-0166 de effecten van drie verschillende varianten van ruimtelijke verdeling ten opzichte van de referentievariant in beeld gebracht voor een totaal van 39 kton NH₃. Deze aanvulling is *niet* zelfstandig leesbaar. De analyse en bevindingen van het ruimtelijk effect van zonering voor verschillen tussen de N2000-gebieden staan beschreven in het rapport en zijn noodzakelijke achtergrond voor de context van de bevindingen van voorliggende analyse.

Onderzoeksvraag

Welk deel van het areaal wordt onder de KDW gebracht wanneer 39 kton NH₃ emissiereductie ruimtelijk wordt verdeeld in de verschillende varianten?

1. Bevindingen

Landelijke verdeling van emissiereductie heeft verschillende efficiëntie per gebied

Het is aangetoond dat variatie in ruimtelijke reductieverdeling ook voor 39 kton NH₃ op vergelijkbare manier als gepresenteerd in rapport 21-0166 voor 29 kton verschillend uitpakt voor het effect ten opzichte van een generieke verdeling. De aanvullende berekeningen voor 39 kton NH₃ laten op dezelfde manier als in de eerdere rapportage zien dat telkens een ander deel van het areaal stikstofgevoelige natuur bereikt wordt. Anders gezegd heeft landelijke verdeling van emissiereductie per gebied verschillende efficiëntie; het is onverminderd relevant om een gebiedsgerichte aanpak ook landelijk te beschouwen.

Emissiereductievarianten alleen ten opzichte van eigen referentie variant te vergelijken

Voor zowel efficiëntie van de emissiereductie als ruimtelijke verdeling van het depositie- of emissiereductie effect zijn op dit moment geen verschillen of overeenkomsten te duiden. Omdat het onderzoek is ingericht om het effect van verschillende manieren van ruimtelijke verdeling te duiden ten opzichte van een referentie variant, niet ten

opzichte dezelfde variant uit de vorige studie. Daarnaast is voor deze aanvullende analyse uitgegaan van de meest recente informatie in AERIUS Monitor 2021. Een vergelijking is dus in deze opzet niet mogelijk tussen de varianten voor 29 en 39 kton.

Datum
2 november 2021
Ons kenmerk

Principe van efficiëntie bij emissiereductieverdeling moet nader uitgewerkt worden voor uitspraken over doelbereik van beleidspakketten

Het aangetoonde principe waarin bronnen geselecteerd worden op basis van de effectiviteit van de reductie geldt onverminderd en is relevant voor vervolg en nadere uitwerking van aanvullend stikstofbeleid. (Zie rapport 21-0166 waarin vervolgonderzoek is voorgesteld.)

Let op dat dit een theoretische 39 kton NH₃ reductie betreft (dus zonder instrumentatie van deze reductie) en bovendien is geanalyseerd voor hexagonen en niet voor hectares. Ergo, voor een gebiedsgerichte aanpak die landelijk wordt beschouwd *kan* met verschillende benaderingen voor de ruimtelijke verdeling een hogere emissiereductie efficiëntie bereikt worden. Het vergt vervolgonderzoeken en samenwerking om hiervoor verder te optimaliseren. Bovendien is om rekentijd te besparen de analyse van de opbrengst door reductie verricht op maatgevende hexagonen. Mogelijk wordt de opbrengst van de reductie hierdoor overschat. Dat betekent dus ook dat het percentage areaal onder de KDW mogelijk wordt overschat. De resultaten per variant zijn wel goed vergelijkbaar.

In AERIUS Monitor 2021 is voor het basispad berekend dat de depositie op 41% van het areaal in 2030 de KDW niet overschrijdt. Met het stand beleid in AERIUS Monitor 2020 was dat 39%. (Zie verder paragraaf 1.3.)

Met 39 kton emissiereductie van ammoniak in de landbouw is de omgevingswaarde van 74% van de stikstofgevoelige hectares vanaf 2030 binnen bereik

De analyse voor 39 kton NH₃ laat zien dat een groter deel van het areaal onder de KDW wordt gebracht. Wanneer in ogenschouw wordt genomen dat in de depositiepotentie variant vooral centraal Nederland wordt bereikt – immers daar zijn de locaties met de hoogste efficiëntie per kton NH₃ reductie – kan deze 39 kton 73,5% van de stikstofgevoelige hexagonen onder de KDW brengen. In tabel 1 staan de resultaten samengevat.

Tabel 1: Samenvatting van de verschillende emissiereductievarianten

Varianten ruimtelijke verdeling (bij 39 kton emissiereductie NH ₃ landbouw 2018-2030, M21)		Areaal < KDW (2030)	Efficiëntie emissiereductie
	Basispad	41,0 %	
0.	Referentie: gelijk verdeeld	65,4%	1,00
1.	Depositiepotentie (66%)	73,5%	1,33
2.	Zonering Stikstof (ABCD)	69,9%	1,18
3.	Depositiepotentie (66%) + Zonering Stikstof (ABCD)	72,4%	1,28

De resterende opgave verschilt per variant

Tabel 2 geeft per variant het percentage van het totale aantal hexagonen, verdeeld over verschillende overschrijdingsklassen. Terwijl de Depositiepotentie variant het hoogste percentage onder de KDW laat zien (74%), heeft deze variant met 5% ook het hoogste percentage in de klasse met de grootste overschrijding (> 400 mol/ha). Dit wordt mede veroorzaakt door de manier waarop de Depositiepotentie variant zich in eerste instantie richt op de hexagonen waar de emissiereductie tot de grootste vermindering van de depositie op de stikstofgevoelige natuur leidt. Dit in tegenstelling tot de Zonering variant, waarbij de emissiereductie zich evenrediger over het land verdeelt.

Tabel 2: Afstand tot de KDW per klasse voor de varianten vergeleken. Uitgedrukt als percentage van het totaal aantal hexagonen per klasse

Klasse (in mol N/ha/jaar)	Referentie	Depositiepotentie (66%)	Zonering	Depositiepotentie + Zonering
	<i>Percentage van het totale aantal hexagonen</i>			
< -70	59%	65%	62%	64%
-70 - 0	6%	9%	8%	9%
0 - 70	9%	7%	9%	8%
70 - 400	21%	14%	17%	16%
> 400	5%	5%	4%	4%
<i>Resterende landelijk gemiddelde overschrijding</i>	209 mol N/ha/jr	238 mol N/ha/jr	207 mol N/ha/jr	218 mol N/ha/jr

2. Uitgangspunten

Vergelijking ten opzichte van referentievariant

Deze studie richt zich op het ruimtelijke effect van verschillende emissiereductievarianten. Daarbij gaat het om de reductie van landbouwemissies en het uiteindelijke effect op de overschrijding van de kritische depositiewaarden (KDW) voor de relevante stikstofgevoelige natuur binnen de Natura 2000-gebieden. Bij het definiëren van de reductievarianten worden per locatie (zowel stal als weide) algemene reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden in Nederland. Daarbij wordt dus niet uitgegaan van een bepaald type maatregelen.

Bron-receptor berekeningen

Op basis van de bron-receptor relatie is vervolgens per variant een inschatting gemaakt van het landelijk effect op de overschrijding van de KDW in de verschillende natuurgebieden. Voor de analyse van de berekeningen is voor deze vraag, anders dan in het rapport 21-0166, niet gekeken naar de verschillen tussen de effecten op de gebieden. Met de eerdere analyse voor 29 kton NH₃ is in beeld gebracht dat elke variant een ander deel van het areaal stikstofgevoelige natuur bereikt en dat het

effect op de overschrijding van de KDW daarmee per variant per gebied verschilt.

Datum

2 november 2021

Ons kenmerk

AERIUS Monitor 2021-data

Voor de depositieberekeningen in deze studie wordt uitgegaan van de berekening volgens AERIUS Monitor 2021. De resultaten van AERIUS Monitor 2021 komen per eerstvolgende release van het AERIUS-instrumentarium beschikbaar. Op dit moment is de releasedatum voorzien medio december 2021.

In deze actualisatie van de depositiedata zijn onder andere de ramingen aangepast naar de KEV 2020, zijn de ramingen voor de emissies uit buitenlandse bronnen geactualiseerd en is de habitatkartering aangepast. De depositiedata in AERIUS Monitor 2021 geven daarom de op dit moment best beschikbare informatie over de deposities in 2030 en daarmee de beste inschatting van de opgave voor depositiereductie tot de KDW.

Nota bene:

De berekeningen voor het rapport 2021-0166 zijn met een totaal van 29 kton NH₃ gedaan met AERIUS Monitor 2020.

Stalmissies en veldmissies

Stal- en veldmissies zijn verschillende bronnen van ammoniakemissie met verschillende manier waarop de emissie verspreidt en deponiert. Voor deze bronnen zijn twee varianten van de bron-receptor relaties afgeleid. In de analyse zijn deze twee telkens apart beschouwd en vervolgens opgeteld voor het totaalbeeld. (Zie voor toelichting op de bron-receptor kaart paragraaf 2.2 van 21-0166.)

Doelbereik omgevingswaarde: Hexagonen en hectares

In deze analyse is gerekend met depositie en KDW per hexagoon voor relevant stikstofgevoelige habitatype of leefgebied en niet met hectares. Deze analyse is dan ook niet bedoeld als een toets aan de omgevingswaarde.¹ De resultaten geven een indicatie van het doelbereik wat met de verschillende ruimtelijke invullingen bereikt kan worden.

Disclaimer

De berekende depositie, kritische depositiewaarden, natuur- en zoneringskaarten kennen allemaal hun eigen mate van onzekerheid, die over het algemeen groter wordt wanneer meer in detail naar individuele natuurgebieden gekeken gaat worden. De hier gepresenteerde resultaten van dit onderzoek zijn bedoeld om een beeld te schetsen van de invloed van het hanteren van de onderzochte ruimtelijke emissiereductie varianten op de depositiereductie en de overschrijding van de kritische depositiewaarden. De resultaten zijn daarmee bedoeld om de varianten onderling te vergelijken en niet om uitspraken te doen over de depositie en overschrijding van de kritische depositiewaarden. Het is ook belangrijk te vermelden dat in dit rapport geen enkel voorschot genomen wordt op enige ruimtelijke variant. Voor het onderzoek en deze aanvulling is gebruik gemaakt van informatiebronnen die niet publiekelijk toegankelijk

¹ Voor meer informatie: <https://www.aerius.nl/nl/factsheets/bepalen-percentage-omgevingswaarde-stikstofbelasting/13-07-2021>

zijn, waaronder agrarische bedrijfsgegevens. Resultaten kunnen dus niet op bedrijfsniveau beschikbaar worden gesteld in verband met privacywetgeving.

Datum
2 november 2021

Ons kenmerk

3. Resultaten

3.1 Referentie

Voor de *Referentie* variant komt het areaal met overschrijding van de KDW uit op 65,4% ten gevolge van de reductie van de landbouwbijdrage (overige sectoren + buitenland veranderen niet ten opzichte van het Basispad). De reductie-efficiëntie voor deze variant is gesteld op 1,00.

Tabel 3 geeft een overzicht van de afstand tot de KDW volgens verschillende depositieklassen. De gemiddelde overschrijding komt voor de *Referentie* variant uit op 209 mol N/ha/jaar.

Deze resultaten geven een indicatie van het welk deel van de overschrijding bereikt wordt voor depositiereductie als gevolg van een generieke verdeling van de emissiereductie. Hier zie je dus bijvoorbeeld dat afgerond 65% van het totaal aantal hexagonen een depositiebelasting lager dan de KDW heeft. Voor elke variant is deze KDW per klasse voor het aantal hexagonen in beeld gebracht, waardoor vergelijking van de effectiviteit mogelijk is voor hoe de overschrijding verdeeld is anders dan wel/niet overschreden.

Tabel 3: Afstand tot de KDW per klasse voor de Referentievariant. Uitgedrukt in aantal hexagonen en als percentage van het totaal

<i>Klasse (in mol N/ha/jaar)</i>	<i>Aantal hexagonen</i>	<i>Percentage van totale aantal</i>
< -70	147730	59%
-70 – 0	14894	6%
0 – 70	22057	9%
70 - 400	52055	21%
> 400	12105	5%

3.2 Depositiepotentie

De *Depositiepotentie* variant kent verschillende sub-varianten waarvan de resultaten in het rapport afzonderlijk zijn beschreven. Hier wordt alleen de 66% reductie-variant beschreven.

66% emissiereductie

Voor de *Depositiepotentie* variant met 66% emissiereductie krijgen in totaal 8.128 locaties met stal- en veldemissies te maken met een emissiereductie. In deze hexagonen bevinden zich 19.929 bedrijfslocaties, hetgeen 44,9% van het totale aantal locaties is. De stalemissie vanuit deze 19.929 locaties bedraagt 30,2 kton NH₃, waarbij de emissie voor het grootste deel afkomstig is uit de rundveesector (Tabel 4). In totaal is er sprake van een reductie van de Nederlandse stalemissies met 36% voor deze variant.

Tabel 4: Stalemissies voor emissiereductie, de gereduceerde emissie (in kton NH₃) en gereduceerde emissie als percentage van totale Nederlandse stalemissie per diercategorie voor de Depositiepotentie (66%) variant.

Datum
2 november 2021

Ons kenmerk

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale stalemissie NL (in %)
Rundvee	20,9	13,8	43
Varkens	4,9	3,3	27
Pluimvee	3,7	2,4	27
Overig	0,7	0,5	28
Totaal	30,2	19,9	36

De veldemissies die voor deze variant meegenomen worden bedragen 28,9 kton NH₃. De reductie van de veldemissies volgens deze variant bedraagt 45% van de totale Nederlandse veldemissies (Tabel 5).

Tabel 5: Veldemissies voor emissiereductie, gereduceerde veldemissies (beide in kton NH₃) en gereduceerde veldemissie als percentage van totale Nederlandse veldemissies per diercategorie voor de Depositiepotentie (66%) variant.

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale veldemissie NL (in %)
Mest	22,5	14,9	45
Beweiden	0,9	0,6	43
Kunstmest	4,8	3,2	44
Overig	0,7	0,5	37
Totaal	22,6	19,1	45

Het areaal dat hiermee onder de KDW uitkomt bedraagt 73,5% van het totale stikstofgevoelige Natura 2000-areaal, hetgeen een emissiereductie-efficiëntie ten opzichte van de referentievariant betekent van 1,33.

Tabel 6 geeft een overzicht van de afstand tot de KDW. De gemiddelde overschrijding komt voor de Depositiepotentie (66%) variant uit op 238 mol N/ha/jaar.

Tabel 6: Afstand tot de KDW per klasse voor de Depositiepotentie (66%) variant. Uitgedrukt in aantal hexagonen en als percentage van het totaal

Klasse (in mol N/ha/jaar)	Aantal hexagonen	Percentage van totale aantal
< -70	161323	65%
-70 - 0	21462	9%
0 - 70	17523	7%
70 - 400	36060	14%
> 400	12473	5%

3.3 Zonering

In de *Zoneringvariant* zijn de emissiereductiepercentages volgens Tabel 7 aan de verschillende zones toegekend, waarbij de zones zijn gehanteerd zoals in Figuur 1 in het rapport 21-0166. Overeenkomstig de analyse voor de reductie met 29 kton NH₃ zijn de reductiepercentages voor de zones A, C2 en D op respectievelijk 0%, 70% en 100% gesteld. Voor de zones B en C1 is het percentage zo gekozen, zodat het doel van 39 kton NH₃-reductie wordt bereikt.

Datum
2 november 2021

Ons kenmerk

Tabel 7: Emissiereductiepercentages voor de verschillende zones voor de Zonering variant.

Zone	Reductie (in %)
A	0
B	51
C1	51
C2	70
D	100

Het totaal van de stalemissie die meegenomen is in deze variant bedraagt 54,9 kton NH₃, waarbij de emissie voor het grootste deel afkomstig is uit de rundveesector (Tabel 8). In totaal is er sprake van een reductie van de Nederlandse stalemissies met 40% voor deze variant. De grootste totale reductie vindt plaats in zone B, gevolgd door C2 en D (Tabel 9).

Tabel 8: Stalemissies voor emissiereductie, de gereduceerde emissie (in kton NH₃) en gereduceerde emissie als percentage van totale Nederlandse stalemissie per diercategorie voor de Zonering variant.

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale stalemissie NL (in %)
Rundvee	32,3	12,9	40
Varkens	12,0	4,6	38
Pluimvee	8,9	3,5	39
Overig	1,7	0,8	46
Totaal	54,9	21,8	40

Tabel 9: De emissiereductie (in %) voor de stalemissies per diercategorie en per zone als percentage van de totale reductie per diercategorie voor de Zonering variant.

Categorie	Zone A	Zone B	Zone C1	Zone C2	Zone D
Rundvee	0	53	11	23	14
Varkens	0	73	2	14	11
Pluimvee	0	66	3	17	14
Overig	0	55	6	21	18
Totaal	0	59	7	22	13

De totale veldemissies die voor deze variant meegenomen worden bedragen 42,7 kton NH₃. De reductie van de veldemissies volgens deze variant bedraagt 40% van de totale Nederlandse veldemissies (Tabel 10).

Tabel 10: Veldemissies voor emissiereductie, gereduceerde veldemissies (beide in kton NH₃) en gereduceerde veldemissie als percentage van totale Nederlandse veldemissies per diercategorie voor de Zonering variant.

Datum
2 november 2021

Ons kenmerk

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale veldemissie NL (in %)
Mest	32,8	13,3	40
Beweiden	1,4	0,6	41
Kunstmest	7,2	2,9	40
Overig	1,3	0,5	36
Totaal	42,7	17,2	40

Tabel 11: De emissiereductie (in %) voor de veldemissies per emissiecategorie en per zone als percentage van de totale reductie per emissiecategorie voor de Zonering variant.

Categorie	Zone A	Zone B	Zone C1	Zone C2	Zone D
Mest	0	50	12	22	16
Beweiden	0	47	14	22	16
Kunstmest	0	48	12	23	17
Overig	0	52	3	27	18
Totaal	0	49	12	23	16

Op basis van bovengenoemde emissiereducties voor de Zonering variant komt het areaal onder de KDW uit op 69,9%, hetgeen een emissiereductie-efficiëntie ten opzichte van de referentievariant betekent van 1,18.

Tabel 12 geeft een overzicht van de afstand tot de KDW. De gemiddelde overschrijding komt voor de Zonering variant uit op 207 mol N/ha/jaar.

Tabel 2: Afstand tot de KDW per klasse (Figuur 12) voor de Zonering variant. Uitgedrukt in aantal hexagonen en als percentage van het totaal

Klasse (in mol N/ha/jaar)	Aantal hexagonen	Percentage van totale aantal
< -70	154607	62%
-70 - 0	19365	8%
0 - 70	21440	9%
70 - 400	42638	17%
> 400	10791	4%

3.4 Depositiepotentie + Zonering

In deze variant is de *Depositiepotentie* variant gecombineerd met de *Zonering* variant.

Datum

2 november 2021

Ons kenmerk

Voor deze gecombineerde variant krijgen in totaal 5.163 locaties met stal- en veldemissies te maken met een emissiereductie. In deze hexagonen bevinden zich 9.816 bedrijfslocaties, hetgeen 50% van het totale aantal locaties in deze zones is. Voor de volledigheid alle locaties in zone B en C1 dragen tenminste bij aan de reductieopgave met een percentage van 10%. Het totaal van de stalemissie die meegenomen is in deze variant bedraagt 54,9 kton NH₃, waarbij de emissie voor het grootste deel afkomstig is uit de rundveesector (Tabel 13). In totaal is er sprake van een reductie van de Nederlandse stalemissies met 38% voor deze variant. De grootste totale reductie vindt plaats in zone B, gevolgd door C2 en D (Tabel 14).

Tabel 3: Stalemissies voor emissiereductie, de gereduceerde emissie (in kton NH₃) en gereduceerde emissie als percentage van totale Nederlandse stalemissie per diercategorie voor de *Depositiepotentie + Zonering* variant.

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale stalemissie NL (in %)
Rundvee	32,3	13,3	41
Varkens	12,0	4,0	33
Pluimvee	8,9	3,1	34
Overig	1,7	0,7	40
Totaal	54,9	21,0	38

Tabel 44: De emissiereductie (in %) voor de stalemissies per diercategorie en per zone als percentage van de totale reductie per diercategorie voor de *Depositiepotentie + Zonering* variant.

Categorie	Zone A	Zone B	Zone C1	Zone C2	Zone D
Rundvee	0	52	12	22	14
Varkens	0	68	2	17	13
Pluimvee	0	61	3	19	17
Overig	0	50	6	24	19
Totaal	0	56	8	21	14

De totale veldemissies die voor deze variant meegenomen worden bedragen 42,7 kton NH₃. De reductie van de veldemissies volgens deze variant bedraagt 42% van de totale Nederlandse veldemissies (Tabel 15).

Tabel 15: Veldemissies voor emissiereductie, gereduceerde veldemissies (beide in kton NH₃) en gereduceerde veldemissie als percentage van totale Nederlandse veldemissies per diercategorie voor de Depositiepotentie + Zonering variant.

Datum
2 november 2021
Ons kenmerk

Categorie	Emissie voor reductie (in kton NH ₃)	Emissiereductie (in kton NH ₃)	Percentage van totale veldemissie NL (in %)
Mest	32,8	14,0	43
Beweiden	1,4	0,6	42
Kunstmest	7,2	3,0	42
Overig	1,3	0,4	35
Totaal	42,7	18,0	42

Tabel 16: De emissiereductie (in %) voor de veldemissies per emissie categorie en per zone als percentage van de totale reductie per emissie categorie voor de Depositiepotentie + Zonering variant.

Categorie	Zone A	Zone B	Zone C1	Zone C2	Zone D
Mest	0	50	14	21	15
Beweiden	0	46	16	22	16
Kunstmest	0	48	13	22	16
Overig	0	50	4	28	19
Totaal	0	50	13	22	16

Het areaal onder de KDW komt met de emissiereducties voor deze gecombineerde variant uit op 72,4%, hetgeen een emissiereductie-efficiëntie van 1,28 betekent.

Tabel 17 geeft een overzicht van de afstand tot de KDW. De gemiddelde overschrijding komt voor de Depositiepotentie + Zonering variant uit op 218 mol N/ha/jaar.

Tabel 7: Afstand tot de KDW per klasse (Figuur 14) voor de Depositiepotentie + Zonering variant. Uitgedrukt in aantal hexagonen en als percentage van het totaal

Klasse (in mol N/ha/jaar)	Aantal hexagonen	Percentage van totale aantal
< -70	158240	64%
-70 - 0	21844	9%
0 - 70	19019	8%
70 - 400	38793	16%
> 400	10945	4%

Aanbiedingsformulier Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof 05-11-2021		Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement: DG Stikstof
Korte titel	Uitvraag aan RIVM in het kader van ruimtelijke vertaling stikstofopgave	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>In het BO van 14 oktober is een aantal uitgangspunten vastgesteld voor het ruimtelijke vertaling van de landelijke stikstofopgave naar gebiedsdoelen. Deze uitgangspunten vormen de basis voor een voorliggende adviesuitvraag aan het RIVM.</p> <p>Inhoud Deze adviesvraag zal voortbouwen op ruimtelijke scenario's die ook in het kader van de formatie zijn doorgerekend en helpen deze een slag verder te brengen. Zo worden scenario's gerelateerd aan een tussentijdse streefwaarde en de totaalopgave, worden verschillende ambitieniveaus doorgerekend, en wordt in kaart gebracht hoe de reductieopgaven op gebiedsniveau deels voortkomen uit lokale emissiereductie en deels uit reductie elders in het land.</p> <p>Doel Het doel van de uitvraag is met de resultaten het ambtelijke & bestuurlijke gesprek over doelen te faciliteren.</p> <p>Bredere context: Deze uitvraag vormt een van de puzzelstukjes in het toewerken naar vast te stellen gebiedsdoelen die landen in gebiedsplannen. De weg daar naartoe bestaat uit een iteratief proces, waarbij wordt ingespeeld op inzichten uit natuurdoelanalyses en ontwikkelingen in de formatie. Ook is een impacttoets voorzien.</p>	
Karakter	0 Informerend X Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Gaaf het DO akkoord met het uitzetten van de opdracht aan het RIVM, in de wetenschap dat de resultaten ook weer langs komen voor bespreking?	
Afstemming	Interdepartementale werkgroep GGA	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	Niet van toepassing, besluitvorming door DO	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)	Concept uitvraag document	
Eventuele aanvullende opmerkingen	De opdracht wordt in samenwerking met provincies & Rijkspartners uitgewerkt.	

	Er liggen nog enkele punten voor aanscherping open waar het RIVM op reageert in de dagen die volgen op het DO. Deze toevoegingen veranderen de essentie van de opdracht niet.
--	---

Programma DG Stikstof**Behandeld door**5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl**Datum**

5 november 2021

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS)
Verder aanwezig	5.1.2.e (Fin), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (Def), 5.1.2.e (IenW), 5.1.2.e (DGS/Agro), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (NVLG), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS)
Vergaderdatum en -tijd	5 november 2021, 10.30 – 12.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

Bl. scopie	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]

3. Uitvraag RIVM t.b.v. ruimtelijke vertaling omgevingswaarden

Ons kenmerk

Beslispunt

- Gaat het DO akkoord met het uitzetten van de opdracht aan het RIVM, in de wetenschap dat de resultaten ook weer langskomen voor bespreking?

Reacties DO-leden

- De DO-leden zijn akkoord en kunnen instemmen met het uitzetten van de opdracht aan het RIVM. Daarbij geven de DO-leden de volgende aandachtspunten mee:
- De DO-leden vragen om een toelichting op de planning en hoe dit samenvalt met Programma SN. De planning is erg krap en dit is een aandachtspunt.
 - Reactie DGS: Dit klopt, de planning is krap. Er wordt in de werkgroep op gestuurd om het samen te laten lopen met de planning van Programma SN.
- IenW geeft aan dat het resultaat van de uitvraag te zien als een onderdeel van een iteratief proces. De resultaten worden niet een-op-een overgenomen, maar geven richting aan het verdere denkwerk en de politieke bestuurlijke besluitvorming.
- Agro onderschrijft de opmerkingen van IenW. Dit dient richting te geven aan het gesprek en politieke besluitvorming. Dit staat helder opgenomen in het aanbiedingsformulier, maar niet in de opdracht zelf. Het doel van de uitvraag dienen we overal helder in op te nemen om te voorkomen dat er mogelijk verkeerde beeldvorming ontstaat.
 - Reactie DGS: Het resultaat van de uitvraag richtinggevend is. Het doel van de uitvraag zal ook helder vermeld worden richting RIVM.
- IenW benoemt dat in de impactanalyse ook de juridische/beleidsmatige vragen meegenomen moeten worden. Het opnemen van regionale doelen in het programma vraagt namelijk om politiek/bestuurlijke besluitvorming en dan is het belangrijk om te weten wat de impact is en hoe het doorwerkt. De beantwoording van deze vragen zitten aan de voorkant van het proces, voor de vaststelling van het Programma SN. Het is een gefaseerd proces waarin vragen op verschillende momenten in de tijd beantwoord moeten worden. Hier wordt al voorzichtig aan gewerkt, maar dat het goed is om dit soort fundamentele vraagstukken terug te laten komen in het DO als het doordacht is.
 - Reactie DGS: Dit is breed scala aan zeer wezenlijke vragen. De vraag is echter of dit onder de scope van deze exercitie valt of dat de vraagstukken breder zijn. Een aantal van deze vragen komt terug bij de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak. Het is goed om in de werkgroep af te pellen wat de vragen en zorgen zijn. Dan kan ook met elkaar besloten worden welk deel van de vragen beantwoord wordt in deze exercitie of in programma SN. In de werkgroepen van GGA en Programma SN vindt de voorbereiding van de vragen plaats en in welk tempo het geagendeerd moet worden in het DO.
- BZK benoemt dat het ook belangrijk is om aandacht te blijven houden voor de lange termijn (na 2030).
- NVLG geeft aan dat het goed is dat er nadrukkelijk gekeken wordt naar de meest kwetsbare gebieden, waarbij maximaal 2x KDW als indicatie van matige overschrijding wordt gezien. NVLG geeft aan ook RIVM uit te nodigen/uit te dagen om zelf met een alternatieve/betere methoden te komen (en zich niet te laten beperken door de opdracht).
 - Reactie DGS: dit wordt meegenomen richting RIVM.
- NVLG benoemt dat er in de buitenwereld mogelijk verwarring kan ontstaan dat er gerekend wordt vanuit de landelijke benadering, terwijl er een maximale rekenafstand van 25km is vastgesteld. De uitleg/motivering van deze keuze dient klaar te staan.

Conclusie

- De DO-leden stemmen in met de beslispunten.
- De genoemde aandachtspunten worden meegenomen in de uitvraag.
- In de werkgroepen GGA/Programma SN worden de relevante juridische en beleidsmatige vragen voor de impactanalyse verder uitgewerkt en komen ter bespreking terug in het DO.

4. Opdrachtomschrijving sociaaleconomische effecten-beoordeling

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted text block]

5. Overleggen met versnellingsakkoord en IPO

Buiten scope

Buiten scope

[Redacted text block]

Bu
pe

6. Verslag vorige overleg

- Buiten scope

7. Rondvraag en sluiting

Verkenning ruimtelijke vertaling stikstofdepositie-opgave

Voorstel RIVM voor Plan van aanpak
Concept, versie 16 november 2021

Inleiding

In werkgroepverband is in diverse overleggen tussen DGS, IPS en RIVM gewerkt aan de opzet van een verkenning van verschillende mogelijkheden voor ruimtelijke verdeling van de stikstofdepositie-opgave. DG Stikstof heeft op basis van deze overleggen een concept uitvraag voorbereid (31 oktober 2021). Naar aanleiding van deze uitvraag is door het RIVM een voorstel voor een plan van aanpak opgesteld. Het doel van dit voorstel is om te toetsen of hiermee de vraag beantwoord wordt en vervolgens op basis hiervan eventueel tot opdrachtverlening aan het RIVM over te kunnen gaan.

Het doel van de voorgestelde verkenning is in hoofdzaak het inzichtelijk maken van de relatie tussen verschillende gebiedsgerichte mogelijkheden: welke emissiereductie is nodig om verslechtering van de situatie ten aanzien van stikstofdepositie te voorkomen en hoe kan je die op verschillende manieren zo efficiënt mogelijk ruimtelijk invullen; op welke manier beïnvloedt de emissiereductie voor gebied A de depositiereductie in gebied B; welke doelen kunnen in theorie bereikt worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat is de restopgave? Deze inzichten dienen vervolgens als beslisinformatie voor interbestuurlijke besluitvorming over gebiedsdoelen, reductiedoelen voor het Rijk om richting te geven aan effectieve inzet van de bronmaatregelen van de structurele aanpak en stikstofbeleidsdoelen voor de beoogde monitoring door het consortium van PBL, RIVM en WUR.

Hoofdvraag verkenning

Wat zijn de verschillende mogelijkheden om per gebied, op basis van bovenstaande uitgangspunten en binnen de wettelijke kaders, benodigde emissiereducties inzichtelijk te maken waarmee de beoogde depositiereductie per Natura 2000-gebied voor 2030 wordt gerealiseerd, met een doorkijk naar de totaalopgave richting de KDW?

Uitgangspunten

- De depositiereductieopgave is gebaseerd op de KDW+ uit de Lange Termijn Verkenning
- De verkenning richt zich op landbouwemissiereducties (stal- en veldemissies, NH₃) met een uitsplitsing voor stalemissies naar diersectoren melkvee en overig rundvee, pluimvee, varkens en overig en voor veldemissies voor mest, beweiden, kunstmest en overig
- Voor het Basispad wordt uitgegaan van Monitor 2021/KEV2020 en dus zichtjaar 2030 (en daarin worden ook de prognoses van de andere sectoren meegenomen).
- De analyse rekent met maatgevende hexagonen.

Producten

1. Analysetool waarin per provincie per gebied voor verschillende combinaties van ruimtelijke invullingen van emissiereductie (a t/m d) en emissiereductiepercentages de depositiereductie en de mogelijkheden voor doelbereik kunnen worden uitgerekend op verschillende analyseniveaus (i t/m viii)
 - Ruimtelijke invullingen emissiereductie
 - a. Zonering volgens ABCD
 - b. Depositiepotentie (verschillende emissiereductiepercentages)
 - c. Buffers rondom N2000-gebieden (1, 3, 5, 10 km)
 - d. Generiek
 - Analyseniveaus depositieafname als gevolg van toegepaste emissiereductiepercentages
 - i. Provincie
 - ii. Provincie buiten zone
 - iii. Andere Provincies
 - iv. Andere Provincies buiten zone
 - v. Natura2000-gebied in Provincie
 - vi. Natura2000-gebieden in Provincie
 - vii. Natura2000-gebied in andere Provincies
 - viii. Natura2000-gebieden in andere Provincies

Resultaat van de berekeningen met de tool is voor elk door de gebruiker ingevoerd emissiereductiepercentage in de verschillende analysevarianten (a t/m d in combinatie met i t/m viii) de depositiereductie en het doelbereik op basis van KDW+ of KDW.

2. Introductie, toelichting en demonstratie van de analysetool door RIVM aan DGS en Provincies.
3. Eén iteratie op de analysetool n.a.v. demonstratie en eerste reacties i.o.m. opdrachtgever.
4. Bespreking bevindingen eigen analyses met de tool: Hoe verdelen we de stikstofopgave om verslechtering te voorkomen?
5. Onderzoeksvraag voor vervolg, te weten een uitwerking bepalen voor toets aan omgevingswaarden Wsn inclusief meenemen van een nader te bepalen verwacht effect van vaststaand en voorgenomen beleid (met het pakket van de structurele aanpak).

Op dit moment voorstelbare iteraties zijn bijvoorbeeld:

- Doorkijk naar lange termijn (lvl 1 laagste KDW per gebied);
- Meer sectoren toevoegen analyse(tool);
- Andere invullingen ruimtelijke verdeling van emissiereductie;
- Basispad inclusief voorgenomen beleid (M21 + volledig Schoutenpakket + aanvullend stikstofbeleid).

Samenwerking met opdrachtgever

In samenspraak met opdrachtgever stellen we vast hoe de producten worden uitgewerkt, bijvoorbeeld welke ruimtelijke invullingen en analyse-niveaus worden gehanteerd. Eén contactpersoon van DGS/IPS en RIVM verzorgen deze uitwisseling. We zorgen dat we gezamenlijk het raamwerk vaststellen.

Een RIVM-team voor product 1 bouwt de analysetool, bij de inhoudelijke toets worden 5.1.2.e en 5.1.2.e betrokken.

Vervolgens organiseren de contactpersonen een bespreking van producten 2, 3 en 4. Product 5 wordt op dezelfde (of dan verbeterde) manier als voor product 1 vastgesteld.

Planning

Week 46 (15-20 nov) Opdrachtverlening

Week 50 (15-19 dec) Analysetool (product 1) gereed [15 december: demonstratie product]

Week 3 (17-21 jan) Bespreking bevindingen en mogelijke iteraties op analysetool (product 3)
Vaststellen door te rekenen verdelingen van de stikstofopgave (product 4)

Week 4 (24-28 jan) Eventueel: opdrachtverlening voor onderzoek (nadere uitwerking) t.b.v. toets aan omgevingswaarden Wsn.

Kostenraming ten laste van adviesbudget DG (advisering 36.08C)

Product 1	6 weken, 4 personen, 1 dag per week (24 dagen)
Product 2	4 personen, 1 dag (4 dagen)
Product 3	2 weken, 4 personen, 1 dag (8 dagen)
Product 4 + 5	2 weken, 4 personen, 0,5 dag (4 dagen)

Totaal: 40 dagen, circa €50.000,-

17 november 2021

Agenda

Vergaderdatum en -tijd	17 november 2021, 10:00-11:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) IPO: 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e (Gelderland) en 5.1.2.e (Flevoland)/5.1.2.e (Zeeland) UVW: 5.1.2.e /5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e, 5.1.2.e Min BZK: 5.1.2.e /5.1.2.e VNG: 5.1.2.e /5.1.2.e

1. Welkom en opening
2. Vaststelling agenda
3. Actualiteit en mededelingen
 - 3.1. Publicatie rapporten kennisinstellingen
 - 3.2. Vervolgfase ruimtelijke vertaling landelijke omgevingswaardes
4. Vaststelling verslag vorige overleg (Bijlage A)
5. Besluitvormingsproces gebiedsplannen (Bijlage B)

Buiten scope

6. Stand van zaken andere lopende activiteiten (ter informatie)

Buiten scope

Vergaderdatum en -tijd: 17 november 2021, 10:00-11:00

Locatie: Teams-vergadering

Bu
pe
[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

7. Rondvraag

8. Sluiting

Buiten scope
[Redacted]

Aanbiedingsformulier t.b.v. bespreking documenten in DT Stikstof

Algemene informatie

*Opsteller: 5.1.2.e
5.1.2.e

*Benodigde tijd: 10

*Onderwerp: **Voorstel RIVM regionale doelen** Agendering afgestemd met DT-lid: 5.1.2.e en 5.1.2.e

Cluster: **Beleid**

*(Gewenste) datum bespreking: 22 nov

Aanwezige personen bij de vergadering: 5.1.2.e

Doel

*Ter besluitvorming

*Ter bespreking

*Ter kennisname

Route

	DT	DO	DGO	MCSP	BO
*Overleg	☒	☐	☐	☐	☐
*Datum					

Inhoud

*Korte samenvatting van de inhoud

Voor jullie ligt het voorstel van het RIVM voor het project regionale stikstofdoelen. Deze is gebaseerd op de uitgangspunten die zijn opgehaald tijdens de regiodagen afgelopen zomer. De opdracht hiervoor is afgestemd in het DO en in de AC. Het RIVM stelt voor om als product een analysetool op te leveren waarbij per provincie per gebied voor verschillende combinaties van ruimtelijke scenario's van emissiereductie en emissiereductiepercentages de depositiereductie en de mogelijkheden voor doelbereik kunnen worden uitgerekend op verschillende analyseniveaus. Dit biedt de mogelijkheid om hier zelf verschillende combinaties in te maken en bovendien kan het tool aangevuld worden als er nieuwe informatie beschikbaar is. OP basis van onze bevindingen kan het RIVM vervolgens een rapport opstellen om de cijfers nader te duiden tbv politiek bestuurlijke besluitvorming.

Beslis/adviespunten

Zijn er nog aandachtspunten op basis van dit voorstel?

Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)

50.000 (klopt met het bedrag wat hiervoor gereserveerd staat).

Afstemming intern bij DGS b.v. beleid/juridisch/implementatie/monitoring

**Programma Directoraat-
generaal Stikstof**

Behandeld door

M. 5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M.5.1.2.e@minezk.nl

Datum

22 november 2021

Kenmerk

PDGS /

Bijlage(n)

Verslag

Omschrijving	Agenda DT-overleg
Voorzitter	5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	22 november 15.30-17.00 uur
Locatie	MS Teams
Uitgenodigd	5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e
Afgemeld	

1. Interne programmabeheersing

Buiten scope

[Redacted content]

2. Verkenning escalatieladder

Buiten scope

[Redacted content]

3. RIVM voorstel plan van aanpak

Het DT stemt in met het voorstel van het RIVM voor een plan van aanpak voor een verkenning van verschillende mogelijkheden voor ruimtelijke verdeling van de stikstofdepositie-opgave.

4. Actualiteiten

4.1. Vaststellen verslag vorige vergadering d.d. 15 november jl.

Het verslag wordt met een enkele wijziging vastgesteld.

4.2. Voorstel bezetting kerstreces

Buiten scope

5. Vooruitblik

5.1. Voorraadagenda DT DGS

5.2. Vooruitblik besluitvorming DT/DO/DGO/MR

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum 25 november 2021**Bijlage(n)**

Verslag

Omschrijving	Interdepartementaal DG overleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	25 november, 08.30 – 09.30 uur
Locatie	Via Teams , zie link in vergaderverzoek.

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

- Buiten scope
-

3. Regeerakkoord

- Buiten scope
-

[Redacted text block]

Buiten scope
[Redacted text block]

4. Route voor besluitvorming regionale doelen

- DGA stelt dat het wenselijk is om eerst landbouwpartijen en provincies te betrekken en dan pas een voorstel in de MCSP te leggen.
 - o DGS reageert dat nu ook al wordt gesproken met deze partijen. De vraag is dan op welk niveau dat plaats moet vinden. De bedoeling is ruimte te bieden voor een bestuurlijke reactie én aan de voorkant de politiek te betrekken bij richting geven. DGS stelt voor hier nog goed naar te kijken, bijvoorbeeld ook naar opties om een formeel provinciaal advies in te bouwen.
- FIN vraagt of in plaats van richtinggevende doelen niet gesproken zou moeten worden over onontkoombare doelen.
 - o DGS reageert dat een tweetrapsraket nodig lijkt, omdat besluitvorming anders te ingewikkeld wordt. Als rond maatregelen en middelen helderheid is, kun je doelen ook onontkoombaar vastleggen.
- NVLG benadrukt het belang van eerst kijken naar de gevoeligste natuur.
 - o Dit zit in de RIVM-varianten/aanpak.
- IenW stelt de effecten nog niet geheel te kunnen overzien, bijvoorbeeld voor wat betreft de relatie met het programma sn en het werken met emissiedoelen dan wel depositiedoelen, en maakt daarom een voorbehoud op de inhoud.
- EZK onderstreept het belang van scherpheid in de doelen en wijst op de noodzaak dat ook de klimaatopgave op goede wijze in de gebiedsplannen landt.
 - o DGS en NVLG melden dat dit scherp op het netvlies staat.
 - o Komende vrijdag is er een gesprek met 5.1.2.e [Redacted] en 5.1.2.e [Redacted], ten behoeve van een goede aansluiting op de klimaattafel en borgingscommissie.

Conclusie

De route zal worden ingezet zoals voorgesteld, met de aantekening dat:

- wordt aangescherpt hoe de provincies en centrale stakeholders goed kunnen worden genomen. Dat dit de bedoeling is kan meer uit het stuk blijken.

- de vertaalslag van landelijke naar regionale doelen uiteindelijk moet leiden tot doelen die stevig vaststaan.

5. Invulling 1^e tranche LBV

- Buiten scope
[Redacted text block]

- 6. Buiten scope**
[Redacted text block]

B1
pe
[Redacted text block]

7. Verslag vorige overleg, uitkomst teamsessie

- Buiten scope
[Redacted text block]

8. Rondvraag en sluiting

scope
[Redacted text block]

Aanbiedingsformulier		Contactpersoon:
Interdepartementaal		Directie of departement:
directeurenoverleg		5.1.2.e
stikstof 08-12-2021		
Korte titel	Voorstel: Route voor besluitvorming regionale doelen	
Korte samenvatting van de inhoud	In deze nota wordt op basis van de input uit de interdepartementale werkgroep GGA een voorstel gedaan voor een route voor besluitvorming om te komen tot het vaststellen van regionale doelen.	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend X Meningvormend	
Beslippunt(en)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kan het DO reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is? 2. Deelt het DO de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria? 3. Kan het DO aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof? 	
Afstemming	Interdepartementale werkgroep GGA	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	Mogelijk DGO	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e , 5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

Voorstel: Route voor besluitvorming regionale doelen

Ter bespreking in het directeurenoverleg van 10 december

Aanleiding:

In het DO van 5 november is ingestemd met de uitvraag voor het RIVM om te komen tot gebiedsdoelen. Het RIVM heeft een PvA opgesteld en op basis daarvan tekent zich nu de route voor de volgende stappen af. Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze richtinggevend gebiedsdoelen tijdig helder te hebben omdat deze richting en duidelijkheid geven aan de gebiedspartners. Het vaststellen van richtinggevend gebiedsdoelen vraagt bestuurlijke besluitvorming. Afgelopen dinsdag is hier op basis van onderstaande nota het gesprek over gevoerd in de interdepartementale werkgroep. In de strategische AC van 9 december worden dezelfde vragen gesteld aan de provincies. De conclusies die zijn voort gekomen uit de interdepartementale werkgroep zijn vertaald naar een concreet voorstel voor een route voor besluitvorming, dit voorstel wordt in deze nota toegelicht. Vervolgens zullen de uitkomsten van deze bespreking en de bespreking in de AC weer bij elkaar worden gebracht.

Bespreekpunten:

1. Kan het DO reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is?
2. Deelt het DO de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria?
3. Kan het DO aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?

Voorstel voor de route voor besluitvorming:

Er zijn een aantal stappen in het proces om te komen tot een besluit voor het vaststellen van regionale doelen.

1. De keuze om van varianten naar scenario's te gaan.

Met de 'generieke', de 'depositiepotentie', de 'ABCD zonerings' en de 'overgangsgebieden' wordt in 4 varianten geïllustreerd wat de emissiereductiedoelen zijn om voor de Natura 2000-gebieden tot de KDW+ te komen. Het is de verwachting dat er uit de varianten een meer optimaal scenario te destilleren is, door de varianten optimaal te combineren. Er wordt gestreefd om dit in 2-3 scenario's te laten zien. Op basis van een analysetool wordt gekeken of een optimalisatie mogelijk is. Rijk en provincies zullen aan de hand van de analysetool een set aan criteria een selectie maken van mogelijke scenario's.

2. De scenario's worden voorzien van een ambtelijk advies

Nadat het RIVM deze scenario's heeft uitgewerkt biedt dit de technisch-inhoudelijke inzichten van mogelijke ruimtelijke verdelingen. Vervolgens start het politiek-bestuurlijke gesprek welke variant wordt gekozen van waaruit de richtinggevend doelen worden afgeleid. Om dit gesprek zo goed mogelijk te faciliteren is het voorstel om de scenario's met elkaar te vergelijken. Om ze vervolgens te voorzien van een ambtelijk advies waarin de verschillende opties tegen elkaar worden afgewogen. Dit advies zal worden opgesteld aan de hand van een set aan criteria die interdepartementaal samen wordt samengesteld. Denk hierbij aan criteria zoals: efficiëntie, meeste gebieden die op het beoogde doelbereik komen, minste impact op Rijksprojecten. Het is de inschatting is dat er geen kwantitatieve, objectieve beoordeling op criteria gegeven zal kunnen worden en dat het dus zal vragen om een beleidsmatige weging van de verschillende varianten.

3. De keuze voor 1 van de scenario's vraagt om een politiek besluit in de MCSP

Uiteindelijk vraagt de keuze voor 1 van de scenario's om een politieke weging en besluit. Nadat de scenario's zijn voorzien van een ambtelijk advies zullen deze de lijn ingaan en uiteindelijk politiek worden voorgelegd in de MCSP. De MCSP zal de keuze maken voor één van de scenario's.

4. Het Rijk vraagt de provincies om een advies

Het Rijk vraagt aan de provincies om te reflecteren op dit scenario en een advies te geven over de uitvoerbaarheid en haalbaarheid van dit scenario. Daarbij kunnen de provincies ook de benodigde condities aangeven.

5. Het Rijk stelt de richtinggevende doelen vast

Op basis van het gekozen scenario zal het Rijk de afgeleide emissiereductiedoelstellingen vaststellen. Dit zijn richtinggevende doelen die bedoeld zijn om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen.

6. Bijsturing van de richtinggevende doelen tot het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023

Deze richtinggevende doelen kunnen worden bijgesteld en aangescherpt naarmate er meer informatie beschikbaar komt. Dit kan zijn vanuit de natuurdoelanalyses maar ook op basis van de uitkomsten van de gebiedsprocessen. In juli 2023 zullen zowel de maatregelen als de doelen in het gebiedsplan worden vastgesteld.

Programma DG Stikstof
Behandeld door

 5.1.2.e
 5.1.2.e @minInv.nl

Datum

10 december 2021

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS) / 5.1.2.e (DGS)
Verder aanwezig	5.1.2.e (Fin), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (Def), 5.1.2.e (JenV), 5.1.2.e (IenW), 5.1.2.e (DGS/Agro), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (NVLG), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (RWS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (Agro), 5.1.2.e (DGS), 5.1.2.e (NVLG), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (Instituut Maatschappelijke Innovatie), 5.1.2.e (DGS).
Vergaderdatum en -tijd	10 december, 10.30 – 12.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

[Redacted content for section 2: Mededelingen]

3. Rijkscoördinatie-overleg, in aanwezigheid van RWS

- agenda stuurgroep, ter informatie

- De agenda van de stuurgroep GGA op 20 december is ter informatie meegestuurd aan de DO-leden. De DO-leden hebben geen opmerkingen bij de agenda.

- planning & besluitvorming regionale tussendoelen, ter bespreking

Toelichting

- In deze nota wordt op basis van de input uit de interdepartementale werkgroep GGA een voorstel gedaan voor een route voor besluitvorming om te komen tot het vaststellen van regionale doelen.
- DGS geeft aan dat er op dit moment nog geen instemming gevraagd wordt, maar het vooral aan reflectie betreft op de gevraagde punten. Er zijn op dit moment teveel onzekerheden vanwege politieke proces.

Bespreekpunten

- Kan het DO reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is?
- Deelt het DO de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria?
- Kan het DO aangeven of dit een werkbaar aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?

Reacties DO-leden

- NVLG benoemt het ingewikkeld te vinden dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling gegeven kan worden van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria. NVLG benadrukt dat de mate van overbelasting op de natuur zorgt voor de mate van noodzaak van inspanningen. Dat valt niet gemakkelijk te objectiveren, maar de vraagstelling doet nu geen recht aan dat feit.
 - Reactie DGS: dit staat centraal in de uitvraag, de scenario's zijn gericht op de meest kwetsbare natuur. Daar zijn de ruimtelijke scenario's op toebedeeld, dat kan kwantitatief beoordeeld worden.
- FIN benoemt bij bovenstaand punt dat zaken zoals efficiëntie en doelbereik juist kwantitatief in kaart gebracht kunnen worden.
 - Reactie DGS: zaken zoals efficiëntie en doelbereik worden wel kwantitatief uitgewerkt. Vraagstukken zoals de sociaaleconomische-effecten betreffen echter nu wel een ambtelijke inschatting en wordt later in het proces kwantitatief gemeten.
- NVLG/IenW benoemen dat het belangrijk is afstemming te zoeken met NPLG (toedeling diverse doelen/zonering e.d.)
 - Reactie DGS: Integraliteit met het NPLG is belangrijk en wordt verder afgestemd.
- IenW uit zorgen bij het vaststellen van doelen door het Rijk. Het is noodzakelijk helder te hebben hoe dit systeem werkt (wie is verantwoordelijk voor welk deel). IenW benadrukt dat deze vragen horen bij hetgeen de minister van IenW beantwoord wil zien voor de vaststelling van programma (ook als onderdeel van de impactanalyse, zie onder). IenW benoemt verder dat de uitwerking van regionale emissiereductie doelen voornamelijk de provincies zelf moet helpen om richting te geven aan hun inzet. Voorkomen dient te worden dat het Rijk via het programma wordt aangesproken op afzonderlijke provinciale doelen bovenop de omgevingswaarden.
 - Reactie DGS: De uitwerking van het systeem en wie waar verantwoordelijk voor is, dienen we met elkaar verder uit te diepen in het vervolgproces.
- IenW hecht belang aan de impactanalyse, waarbij vraagstukken in een gefaseerde aanpak worden uitgewerkt. Er zijn een aantal fundamentele vragen die beantwoord moeten worden aan

Ons kenmerk

het begin van het proces (betekenis en impact). Later, ten tijde van de gebiedsplannen, kunnen er kwantitatieve beoordelingen plaatsvinden.

- DGS benoemt de lijn dat er eerst een ambtelijke inschatting wordt gemaakt, en in een latere fase (wanneer het kwantitatief wordt) de gevraagde impactanalyse gemaakt kan worden.
- IenW benoemt de zorg of het realistisch is om de MCSP in een keer een politiek besluit te laten nemen over de vier scenario's. Ook i.r.t. de politieke proces en ontwikkelingen rond de integrale aanpak.
 - Reactie DGS: de besluitvorming MCSP was voornamelijk een wens vanuit de werkgroep. Er komt een nieuw kabinet, waardoor de setting verandert. Een politieke keuze is nodig, maar het is nu nog niet duidelijk in welk kader en wanneer dat zal plaatsvinden. Het moment van politieke besluitvorming is nu nog niet vastgesteld.
- RWS onderschrijft de opmerking van IenW m.b.t. de politieke besluitvorming. In de notitie staat ook opgenomen dat een aantal provincies vraagtekens hebben of de doelen haalbaar zijn. RWS benoemt vanuit projecten en vergunbaarheid de zorg te hebben of er voldoende wordt gekeken naar de juridische basis.
- FIN/EZK pleiten voor stevigere/onontkoombare doelen (ipv richtinggevende doelen), aangezien dit nodig is om te borgen dat nationale/regionale doelen te behalen.
 - IenW benoemt hier anders in te staan. De onontkoombaarheid zit op het niveau van het nemen en treffen van maatregelen en met welk instrumentarium dat gedaan wordt. De doelen zijn daarbij behulpzaam, maar gaat het om de borging van uitvoering van maatregelen.
 - Reactie DGS (op FIN/EZK): Op dit moment is nog niet alle data beschikbaar en wordt er daarom gesproken over richtinggevende gebiedsdoelen. Op basis van nieuwe informatie worden de richtinggevende doelen aangescherpt.
 - Reactie DGS (op IenW): onontkoombaarheid is het kernwoord in de aanpak, waarbij het in verschillende stappen zit (o.a. natuurdoelanalyses/gebiedsplannen/maatregelen). De doelen zijn daar een stap in, maar dit betekent niet dat je langzamer gaat met rest (en het op elkaar wacht). Deze bredere sturingsfilosofie zal nadrukkelijker beschreven worden in de notitie.
- FIN benoemt dat een integrale aanpak met klimaat/waterdoelen wenselijk is.
 - EZK bevestigt deze opmerking. EZK is er net gestart met het concretiseren van klimaatdoelen doelen per gebied. Dit proces meewegen in vaststellen van gebiedsdoelen.
- Fin/JenV benoemen het proces/uitvoerbaarheid. Eerst vindt er politieke besluitvorming plaats in de MCSP om vervolgens de haalbaarheid/uitvoerbaarheid te toetsen bij provincies. De provincies dienen betrokken te worden alvorens politieke besluitvorming om uitvoerbaarheid te toetsen.
 - Reactie DGS: dit proces wordt in gezamenlijkheid met de provincies uitgewerkt. Deze uitvraag ligt ook voor in de AC. Op basis van de uitkomsten in de AC, en dit DO, worden er vervolgstappen opgesteld. Daarbij bevestigt DGS dat het relevant is om ook eerder de provincies te betrekken in stap 2 (van varianten naar scenario's).
- Ook vraagt FIN naar de uitvoerbaarheid van de optimale verdeling van het RIVM i.r.t. een realistisch maatregelenpakket. In eerdere studies werd gesproken over 100% emissiereducties in gebieden. Dat lijkt niet haalbaar in de praktijk.

Ons kenmerk

- EZK benoemt dat in de notitie is opgeschreven dat de scenario's niet op een kwantitatieve manier tegen elkaar afgewogen kunnen worden. Kwantitatieve inzichten helpen bij besluitvorming en als dit er niet is, is de consequentie dat er meer overleg komt. In het proces worden er op korte termijn grote stappen gemaakt. De vraag is of dit haalbaar is.

Conclusie

- Het is wenselijk om de kwantificering van de criteria verder uit te diepen. Waar de kwantificering kan plaatsvinden, wordt dit ook gedaan. De vraagstukken waar dit niet mogelijk is, zal een ambtelijke inschatting plaatsvinden.
- Het stuk wordt aangepast en wordt donderdag in het DGO besproken. Daarbij wordt ook de input vanuit de AC meegenomen.

4. Uitwerking beleidsopties voor toestemmingsverlening

Buiten scope

[Redacted content]

[Redacted content]

5. Ketenregie

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted content]

6. Besluitvorming invulling 1^e tranche Lbv

Buiten scope

- Buiten scope

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

7. invulling 2^e en 3^e tranche MGO

Buiten scope

[Redacted text]

Ons kenmerk

Bu
pe
[Redacted]

Buiten scope

[Redacted]

[Redacted]

8. Actieve openbaarmaking stukken

Buiten scope

[Redacted]

[Redacted]

Ons kenmerk

BU ccope
[Redacted text block]

9. Acties uitwerking verdere aanpak Stikstof

BU ccope
[Redacted text block]

10. Verslag vorige overleg

BU ccope
[Redacted text block]

11. Rondvraag en sluiting

BU ccope
[Redacted text block]

Aanbiedingsformulier Dg-overleg stikstof 13-12-2021		Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement: DGStikstof
Korte titel	Route voor besluitvorming regionale doelen	
Korte samenvatting van de inhoud	In het BO van 1 juli zijn de uitgangspunten vastgesteld voor een ruimtelijke vertaling van de omgevingswaarden. Het RIVM heeft vervolgens een Plan van aanpak opgesteld en op basis daarvan tekent zich nu de route voor de volgende stappen af. Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze richtinggevendende gebiedsdoelen tijdig helder te hebben omdat deze richting en duidelijkheid geven aan de gebiedspartners. Het vaststellen van richtinggevendende gebiedsdoelen vraagt bestuurlijke besluitvorming. In deze nota wordt een voorstel voor de regionale doelen toegelicht.	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslippunt(en)	1. Kan het DGO reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is? 2. Deelt het DGO de inschatting dat er niet op alle criteria een objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria? 3. Kan het DGO aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?	
Afstemming	Op basis van besprekingen in de interdepartementale werkgroep gebiedsgerichte aanpak en het Rijkscoördinatie overleg wordt in deze nota een voorstel voor de route voor besluitvorming toegelicht. De route voor besluitvorming wordt ook interprovinciaal besproken in het AC en BC.	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	Bespreking in de stuurgroep GGA.	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e , 5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

Voorstel: Route voor besluitvorming regionale doelen

Ter bespreking in het DGO

Aanleiding:

In het DO van 5 november is ingestemd met de uitvraag voor het RIVM om te komen tot gebiedsdoelen. Het RIVM heeft een Plan van aanpak opgesteld en op basis daarvan tekent zich nu de route voor de volgende stappen af. Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze richtinggevende gebiedsdoelen tijdig helder te hebben omdat deze richting en duidelijkheid geven aan de gebiedspartners. Het vaststellen van richtinggevende gebiedsdoelen vraagt bestuurlijke besluitvorming. Op basis van besprekingen in de interdepartementale werkgroep gebiedsgerichte aanpak en het Rijkscoördinatie overleg wordt in deze nota een voorstel voor de route voor besluitvorming toegelicht. De route voor besluitvorming wordt ook interprovinciaal besproken in het AC en BC.

Besprekpunten:

- 1. Kan het DGO reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is?**
- 2. Deelt het DGO de inschatting dat er niet op alle criteria een objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria?**
- 3. Kan het DGO aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?**

Context

Formatie

Onderstaand voorstel voor de route voor besluitvorming en de planning zijn afhankelijk van de uitkomsten van het regeerakkoord en de daaropvolgende uitwerking.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Deze nota focust op de regionale stikstofdoelen, de regionale klimaat en waterdoelen vallen buiten de scope van deze nota. De integraliteit en de samenhang van de regionale doelen op natuur, water en klimaat is een aandachtspunt. Waarbij het enerzijds van belang is dat we de snelheid erin houden ten behoeve van de gebiedsplannen en anderzijds we nu ook al zoveel mogelijk in samenhang willen oppakken. De stap die nu wordt gezet op stikstof kan worden gezien als een no-regret stap. Mocht het DGO instemmen met onderstaande route voor besluitvorming zal vervolgens met het RIVM en NPLG worden bekeken wat de mogelijkheden zijn om ook water en klimaat mee te nemen in de verdere uitwerking. Daarbij is het wel het uitgangspunt dat dit niet tot vertraging leidt. Met deze werkwijze kan ook worden geborgd dat qua breedte van de toedeling wordt aangesloten bij de breedte van de opgave in het nieuwe regeerakkoord.

Gebiedsplannen zoals geformuleerd in de WSN

Deze nota focust op 1 onderdeel van de gebiedsplannen namelijk de doelen. Het bredere geheel van doelen, maatregelen, middelen en de daarbij behorende verantwoordelijkheden wordt op dit moment verder uitgewerkt in samenwerking met het IPO in de bredere 'plangovernance' van de gebiedsplannen.

Status van de richtinggevende emissiereductiedoelen

Het gaat hier om de besluitvorming van de richtinggevende doelen voor stikstof (breder als het regeerakkoord daar aanleiding voor geeft). Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze gebiedsdoelen tijdig helder te hebben. Echter is op dit moment nog niet alle data en informatie beschikbaar om deze doelstellingen vast te kunnen stellen. Daarom is er voorgesteld om de doelen stapsgewijs te concretiseren. Waarbij er eerst richtinggevende doelstellingen worden vastgesteld die kunnen worden benut door de medeoverheden in de gebiedsprocessen. Deze richtinggevende doelen hebben geen juridische status. Die status krijgen ze mogelijk met het vaststellen van het NPLG en de daaraan verbonden concept-regelgeving. De richtinggevende regionale stikstofdoelen biedt helderheid voor de drukfactor stikstof hoeveel er moet worden gereduceerd t.b.v. de instandhoudingsdoelstellingen. Dit kan worden gezien als een tussenstap naar het behalen van de KDW per gebied. Gedurende de periode waarin de gebiedsprocessen lopen en de gebiedsplannen tot stand komen zal er meer informatie beschikbaar komen. Waarbij de

uitkomsten van de Natuurdoelanalyses een belangrijk moment is waarop de doelen verder aangescherpt kunnen worden. Uiterlijk juli 2023 zullen de definitieve doelstellingen en het pakket aan maatregelen worden vastgelegd in het gebiedsplan.

Voorstel voor de route voor besluitvorming:

Er zijn een aantal stappen in het proces om te komen tot een besluit voor het vaststellen van regionale doelen.

1. De keuze om van varianten naar scenario's te gaan.

Met de 'generieke', de 'depositiepotentie', de 'ABCD zonerings' en de 'overgangsgebieden' wordt in 4 varianten geïllustreerd wat de emissiereductiedoelen zijn om voor de Natura 2000-gebieden tot de KDW+ te komen. Het is de verwachting dat er uit de varianten een meer optimaal scenario te destilleren is, door de varianten optimaal te combineren. Er wordt gestreefd om dit in 2-3 scenario's te laten zien. Op basis van een analysetool wordt gekeken of een optimalisatie mogelijk is. Rijk en provincies zullen aan de hand van de analysetool en een set aan criteria een selectie maken van mogelijke scenario's.

2. De scenario's worden voorzien van een ambtelijk advies

Nadat het RIVM deze scenario's heeft uitgewerkt biedt dit de technisch-inhoudelijke inzichten van mogelijke ruimtelijke verdelingen. Vervolgens start het politiek-bestuurlijke gesprek welke variant wordt gekozen van waaruit de richtinggevende doelen worden afgeleid. Om dit gesprek zo goed mogelijk te faciliteren is het voorstel om de scenario's met elkaar te vergelijken. Om ze vervolgens te voorzien van een ambtelijk advies waarin de verschillende opties tegen elkaar worden afgewogen. Dit advies zal worden opgesteld aan de hand van een set aan criteria die interdepartementaal samen wordt samengesteld. Denk hierbij aan criteria zoals: leefbaarheid, efficiëntie, meeste gebieden die op het beoogde doelbereik komen, minste impact op Rijksprojecten. Het is de inschatting is dat er niet op alle criteria een kwantitatieve, objectieve beoordeling op criteria gegeven zal kunnen worden en dat het dus ook zal vragen om een beleidsmatige weging van de verschillende varianten.

3. Het Rijk maakt een keuze voor 1 van de scenario's

Uiteindelijk vraagt de keuze voor 1 van de scenario's om een politieke weging en besluit. Nadat de scenario's zijn voorzien van een ambtelijk advies zullen deze de lijn ingaan en politiek worden voorgelegd. Het zal een politieke keuze zijn om één van de scenario's te kiezen. Aan de hand van het gekozen scenario zullen de concept emissiereductiedoelstellingen kunnen worden afgeleid.

4. Het Rijk vraagt de provincies om te reflecteren op het gekozen scenario & concept gebiedsdoelen

Het Rijk vraagt aan de provincies om te reflecteren op dit scenario en de daarbij behorende concept gebiedsdoelen en een advies te geven over de uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Daarbij kunnen de provincies ook de benodigde condities aangeven.

5. De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden bepaald aan de hand van het gekozen scenario + reflectie op haalbaarheid en uitvoerbaarheid

Op basis van het gekozen scenario en de reflectie van de provincies zullen de emissiereductiedoelstellingen nader kunnen worden bepaald per gebied. Dit zijn de richtinggevende doelen die bedoeld zijn om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen.

6. Bijsturing van de richtinggevende doelen tot het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023

Deze richtinggevende doelen kunnen indien nodig worden bijgesteld en aangescherpt naarmate er meer informatie beschikbaar komt. Dit kan zijn vanuit de natuurdoelanalyses maar ook op basis van de uitkomsten van de gebiedsprocessen. Daarnaast zal er nog een beoordeling/toets plaatsvinden op de concept gebiedsplannen in de tweede helft van 2022, voordat de gebiedsplannen (en de daarbij behorende maatregelen) vastgesteld worden. In juli 2023 zullen zowel de maatregelen als de doelen in het gebiedsplan worden vastgesteld.

Bijlage 1 : De huidige stand van zaken

Korte terugblik

Aanleiding voor de opdracht aan het RIVM:

- Omgevingswaarden zijn niet ruimtelijk vertaald maar deze vertaling is wel beoogd voor het programma SN en de gebiedsplannen.
- Er is namelijk behoefte aan duidelijkheid in de gebiedsprocessen; een antwoord op de vraag: 'wanneer doen we het goed genoeg?'
- Er is behoefte om de maatregelen zo te richten dat we de juiste dingen op de juiste plekken doen om zo de GSVI te kunnen behalen en verslechtering in de tussentijd te voorkomen.

<i>Juli 2021</i>	Start van het project regionale doelen.
<i>Aug 2021</i>	Tijdens regiodagen is bij alle provincies input opgehaald voor de uitgangspunten voor een vertaling van de omgevingswaarden.
<i>Sept/Okt</i>	De uitgangspunten voor vertaling zijn interdepartementaal en interbestuurlijk getoetst.
<i>BO 14 okt</i>	De uitgangspunten en aanzet voor de uitvraag aan de kennisinstellingen is goedgekeurd.
<i>Nov 2021</i>	Uitvraag aan het RIVM is goedgekeurd in DO en AC en gedeeld met BC
<i>Nov 2021</i>	Voorstel van het RIVM ontvangen om deze uitvraag uit te werken.

A. Uitgangspunten en aannames in de uitvraag aan het RIVM

1. Focus op de kwetsbaarheid van de natuur

Het project landelijke vertaling omgevingswaarden is gestart vanuit de gedachte om de omgevingswaarden uit de WSN ruimtelijk te vertalen. Na gesprekken met departementen en provincies is de conclusie getrokken dat het logisch zou zijn om dit te doen aan de hand van emissiereductiedoelstellingen per N2000 gebied. Er is ook geconcludeerd dat niet de landelijke omgevingswaarden het uitgangspunt van de vertaling zouden moeten zijn maar de kwetsbaarheid van de natuur.¹ Zo wordt geborgd dat daar waar stikstofreductie het meest nodig is voor behoud en herstel van de natuurkwaliteit, dit ook gerealiseerd wordt. Vervolgens moet er wel een toets plaatsvinden op de landelijke optelsom, de nationale omgevingswaarden zijn namelijk bij wet vastgelegde resultaatsverplichtingen.

• **KDW + als streefwaarde voor het tegengaan van verslechtering**

In het uitwerken van een indicator voor de kwetsbaarheid van de natuur zijn er twee obstakels:

- *Beschikbaarheid van (natuur)data*

Er is op dit moment onvoldoende informatie beschikbaar over de huidige stand van zaken mbt kwetsbaarheid van de natuur in relatie tot de stikstofdepositie en andere drukfactoren. De Natuurdoelanalyses en de Quick Scan van de NDA's komen te laat in het proces en het blijft noodzakelijk om nu stappen te maken en de stikstofdepositie te verminderen.

- *Realistische doelen*

De Kritische Depositie Waarden en de mate van overschrijding van de KDW schetsen een beeld van de (enorme) opgave. Uiteindelijk moeten alle gebieden onder de kritische depositiewaarde te komen, zodat het risico op verslechtering geminimaliseerd wordt. Echter, gezien de enorme inspanning die dit vraagt, en omdat het van veel factoren afhankelijk is wanneer dit gerealiseerd moet en kan zijn (bijv. depositie uit het buitenland, interactie met andere maatregelen zoals het op orde krijgen van de hydrologie), is de vraag welke emissiereductie op de middellange termijn (2030) nodig is om voor de meest

¹ Waarbij de omgevingswaarden wel altijd een randvoorwaarde blijven

kwetsbare gebieden de overmatige stikstofbelasting terug te brengen tot een matige overbelasting. Dit als tussentijdse stap, waarbij een tijdelijke overschrijding van de kritische depositie nog wordt toegestaan, waar mogelijk gemitigeerd door herstelmaatregelen.²

Daarom is ervoor gekozen om een matige overschrijding van de KDW te hanteren als tussenstap, dit wordt kortweg de 'KDW+' genoemd. Deze variant is gebaseerd op de lange termijn verkenning stikstof waarin aangegeven wordt dat 'de focus moet liggen op het zo snel mogelijk terugdringen van ernstige overschrijding tot het niveau van matige overschrijding, waarbij het depositieniveau van maximaal 2x KDW (met 1000 mol/ha/jr als maximum) als indicatie van matige overschrijding wordt gezien'.³ De begeleidingsgroep van het onderzoek geeft aan dat dit momenteel het best onderbouwde uitgangspunt is om verslechtering van natuurkwaliteit te voorkomen.

2. Focus op de lange termijn

Er is in deze uitvraag uitgegaan van 2030. Een doorkijk naar 2035 is wel mogelijk voor de absolute hoeveelheid stikstof die er ook na 2035 nog gereduceerd moet worden, maar niet voor een precieze emissiereductietaakstelling. Dat is niet mogelijk omdat er voor die periode nog geen gegevens bekend zijn over bijvoorbeeld het autonome pad. Voor het Basispad wordt uitgegaan van Monitor 2021/KEV2020 en dus zichtjaar 2030 (en daarin worden ook de prognoses van de andere sectoren meegenomen). Wel wordt er telkens gerefereerd aan wat de totaalopgave is ofwel hoeveel stikstof je moet reduceren om tot de KDW te komen. Dit biedt inzicht in hoeveel stikstof er nog gereduceerd moet worden na 2030.

3. Integraliteit

In het RIVM rapport ruimtelijke effecten zonering emissiereducties landbouw, dat aan de basis ligt van de huidige uitvraag, is onderzocht wat het effect is van integraal zoneren op stikstof, klimaat en waterkwaliteit. Echter bleek dit effect met de huidige modellen niet goed te berekenen. Aangezien het wel kwalitatief bekend is hoe integrale zonering eruit zou kunnen zien, is dit als één van de varianten meegenomen in deze uitvraag. Zo kan namelijk rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat een integrale aanpak van deze opgaven voor de landbouw in het regeerakkoord wordt besloten.

4. Vier ruimtelijke varianten

Er is in deze uitvraag gekozen voor vier ruimtelijke varianten. Deze zijn afgeleid van de uitvraag die is gedaan door het Rijk aan het RIVM ter voorbereiding op een verdere aanpak stikstof. Deze vier varianten bestaan uit:⁴ Hierbij wordt uitgegaan van een totale reductie van 40 Kton, zoals ook is gebruikt in doorrekeningen van het RIVM voor de formatie m.b.t. een geïntensiverde en integrale aanpak tot 2030 (ter vergelijking: het Schouten pakket uit de Wsn gaat uit van een reductie van 16 Kton).

- Generiek- methode (referentie)

Deze variant gaat uit van een situatie waarbij de (ammoniak) emissie naar rato van de huidige emissieverdeling verdeeld wordt over het land. Iedere (landbouw)bron in Nederland krijgt dus in dat geval te maken met eenzelfde reductie.

- Depositiepotentie

Erisman en Brouwer hebben in het begin van 2021 aangegeven dat een dergelijke generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatiespecifiek toegekend wordt (Erisman & Brouwer, 2021). In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.

² LTV

³ <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2021-0020.pdf>

⁴ Idem.

- *ABCD Zonering*

Een andere manier om de emissiereducties ruimtelijk te verdelen, is via verschillende zones. De uitgangspunten voor dergelijke zones kunnen divers van aard zijn, maar voor deze studie wordt daarbij aangesloten bij de ABCD-kaart⁵ die de basis vormt voor een integrale aanpak van de landbouw. In de Zonering variant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en watersysteem) en een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden.

- *Ringenbenadering*

In deze variant wordt gekeken naar ringen rondom N2000-gebieden (1, 3, 5, 10 km), hiermee kan rekening worden gehouden met het verspreidingspatroon van stikstof, hoeveelheid aan lokale bronnen en de nabijheid en gevoeligheid van natuurgebieden.

5. Sectoren

De verkenning richt zich in eerste instantie op (het ruimtelijk richten van) landbouwemissiereducties (stal- en veldemissies, NH₃) met een uitsplitsing voor stalemissies naar diersectoren melkvee en overig rundvee, pluimvee, varkens en overig en voor veldemissies voor mest, beweiden, kunstmest en overig. De overwegingen hierbij zijn als volgt. Ten eerste zijn de landbouwemissies bij uitstek gebiedsgericht te sturen. Ten tweede is in het rapport 'Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten' door het RIVM inzichtelijk gemaakt dat de overige sectoren (met name industrie) weinig (gebiedsgericht) aanvullend kunnen bijdragen bovenop de verschoning die al wordt ingezet met huidig klimaat- en stikstofbeleid op rijksniveau. Ter illustratie: De stikstofdepositie vanuit de industrie is gemiddeld twee procent van de totale depositie in Nederland. Daarmee is de bijdrage van de industrie aan de overschrijding van de stikstofbelasting in Natura2000-gebieden (kritische depositiewaarde) klein. De emissie van de industrie verspreidt zich in het algemeen over een veel groter oppervlak dan die van de landbouw.⁶ Het is daarom effectiever om de uitstoot door industriële bronnen in het algemeen te verlagen dan de depositie in specifieke natuurgebieden. Bij landbouw is dat laatste juist wel zinvol. En ten slotte is het handelingsperspectief voor de provincies en de gebieden voor deze sectoren beperkter. RIVM heeft aangegeven de sectoren wel mee te kunnen nemen in een volgende iteratieslag, hier is allereerst wel interbestuurlijk overleg voor nodig over de toegevoegde waarde hiervan.

⁵ Idem.

⁶

Bijlage 2: (Voorlopige) Planning ⁷

- **Week 51** : **Stuurgroep GGA – Route voor besluitvorming bespreken**
- **Week 50** : **Eerste tussenproduct RIVM**
De 4 ruimtelijke varianten zijn landelijk in beeld gebracht door het RIVM gerelateerd ten opzichte van de KDW+.
- **Week 50/51** : **Demonstratie van het RIVM aan de kwartiermakers en departementen**
Demonstratie van de analysetool, waar inzichtelijk wordt gemaakt waarin per provincie per gebied voor verschillende combinaties van ruimtelijke invullingen van emissiereductie en emissiereductiepercentages de depositiereductie en de mogelijkheden voor doelbereik kunnen worden uitgerekend op verschillende analyseniveaus.
- **Week 2** : **Bespreking bevindingen en mogelijke iteraties op analysetool & Vaststellen door te rekenen verdelingen van de stikstofopgave**
- **Week 4 (24-28 jan)** : **Scenario's t.b.v. Toets aan omgevingswaarden Wsn en doorrekenen beleid.**
- **Week 5 (31 – 6 feb)** : **Procesafspraken PSN in de Stuurgroep GGA**
Inclusief de route voor besluitvorming
- **Week 7 (14 t/m 18 februari): Rapportage van de verschillende scenario's**
De verschillende varianten zullen inzichtelijk maken hoe zij ten opzichte van elkaar scoren op efficiëntie en doelbereik (KDW+ en KDW).
- **Week 7/8/9** : **Oordeelsvorming scenario's volgens de route voor besluitvorming.**
- **Week .. (maart) :** : **Besluit in BO over regionale doelen**

⁷ Voordat de stukken bij de stuurgroep komen worden uiteraard de voorportalen van interdep wg, RCO benut. Mogelijk vraagt dit op sommige onderdelen ook nog overleg in DGO/BO dat moet nader bepaald worden gedurende het proces.

**Programma Directoraat-
generaal Stikstof**

Behandeld door

5.1.2 5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M.5.1.2.e@minezk.nl

Datum

13 december 2021

Kenmerk

PDGS /

Bijlage(n)

Verslag

Omschrijving	Agenda DT-overleg
Voorzitter	5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	13 december 2021 13.00-14.30 uur
Locatie	MS Teams
Uitgenodigd	5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e , 5.1.2.e
Afgemeld	

1. DG en data: route naar wettelijke grondslag part II

Buiten scope

[Redacted content]

2. Notitie onontkoombaarheid juridische expertsessie

Buiten scope

[Redacted content]

3. Notitie uitwerking beleidsopties voor toestemmingsverlening

Buiten scope

Ons kenmerk
DGNVLG / 21054168

4. Project A4 natuurdoelanalyses

Buiten scope

5. Route besluitvorming regionale doelen

Het DT bespreekt de notitie met het voorstel voor de route voor besluitvorming van de opties voor de ruimtelijke verdeling van regionale doelen.

Het DT is akkoord met de voorgestelde route voor besluitvorming en deelt de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria. Het DT heeft hierbij de volgende opmerkingen:

- i.v.m. eventuele consequenties voor bronmaatregelen, iemand van team bronmaatregelen aan laten haken bij de uitwerking door RIVM.
- De provincies betrekken bij stap 1 en 2.
- Ook met wetenschappers/hoogleraren in gesprek gaan.
- Er wordt gekeken of er gedurende het proces eventueel klimaat en water kunnen worden toegevoegd als er een integrale aanpak komt.

6. Actualiteiten

6.1. Vaststellen verslag d.d. 6 december 2021

Buiten scope

7. Vooruitblik

7.1. Voorraadagenda DT DGS

7.2. Vooruitblik besluitvorming DT/DO/DGO/MR

Aanbiedingsformulier t.b.v. bespreking documenten in DT Stikstof

Algemene informatie	
*Opsteller:	5.1.2.e ☐ *Benodigde tijd: 15 min
*Onderwerp:	Route voor besluitvorming regionale doelen
Agendering afgestemd met DT-lid:	5.1.2.e ☐
Cluster:	Beleid
*(Gewenste) datum bespreking: 13 december	
Aanwezige personen bij de vergadering: 5.1.2.e ☐ / 5.1.2.e ☐	

Doel

*Ter besluitvorming

*Ter bespreking

*Ter kennisname

Route

	DT	DO	DGO	MCSP	BO
*Overleg	☒	☒	☒	☐	☐
*Datum					

Inhoud

*Korte samenvatting van de inhoud

Het RIVM werkt op dit moment de verschillende opties uit voor de ruimtelijke verdeling van regionale doelen. In de nota staat een voorstel voor de (politiek-bestuurlijke) route voor besluitvorming.

Beslis/adviespunten

1. Kan het DT reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is?
2. Deelt het DT de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria?
3. Kan het DT aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?

Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)

Afstemming intern bij DGS b.v. beleid/juridisch/implementatie/monitoring

Voorstel: Route voor besluitvorming regionale doelen

Ter bespreking in het DT 13 december

Aanleiding:

In het DO van 5 november is ingestemd met de uitvraag voor het RIVM om te komen tot gebiedsdoelen. Het RIVM heeft een PvA opgesteld en op basis daarvan tekent zich nu de route voor de volgende stappen af. Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze richtinggevende gebiedsdoelen tijdig helder te hebben omdat deze richting en duidelijkheid geven aan de gebiedspartners. Het vaststellen van richtinggevende gebiedsdoelen vraagt bestuurlijke besluitvorming. Op vrijdag 9 december is hier op basis van onderstaande nota het gesprek over gevoerd in het interdepartementaal directeurenoverleg. In de strategische AC van 9 december zijn dezelfde vragen gesteld aan de provincies. De uitkomsten van deze bespreking en de bespreking in de AC worden weer bij elkaar gebracht.

Bespreekpunten:

1. Kan het DT reflecteren op de voorgestelde route voor besluitvorming en een inschatting geven of deze uitvoerbaar is?
2. Deelt het DT de inschatting dat er geen objectieve, kwantitatieve beoordeling kan worden gegeven van de scenario's op basis van de nader op te stellen criteria?
3. Kan het DT aangeven of dit een werkbare aanpak is ten aanzien van de verdere aanpak stikstof?

Aandachtspunten:

- In de uitvraag aan het RIVM wordt het tegengaan van verslechtering (vertaald naar KDW+) als uitgangspunt genomen. Dit is op dit moment nog niet het uitgangspunt van de verdelingssystematiek van de LBV en MGO. Idealiter zou je dezelfde uitgangspunten hanteren om zo ook de maatregelen te kunnen matchen aan de doelen.
- Het NPLG is van plan te werken aan een doelensystematiek waarin de doelen van stikstof, natuur en water op elkaar zijn afgestemd. Op dit moment wordt dat nu niet meegenomen in deze uitvraag. Bovendien is hier ook nog niet alle data voor beschikbaar.

Voorstel voor de route voor besluitvorming:

Er zijn een aantal stappen in het proces om te komen tot een besluit voor het vaststellen van regionale doelen.

1. De keuze om van varianten naar scenario's te gaan.

Met de 'generieke', de 'depositiepotentie', de 'ABCD zonerings' en de 'overgangsgebieden' wordt in 4 varianten geïllustreerd wat de emissiereductiedoelen zijn om voor de Natura 2000-gebieden tot de KDW+ te komen. Het is de verwachting dat er uit de varianten een zo goed mogelijk scenario te destilleren is, door de varianten te combineren. Er wordt gestreefd om dit in 2-3 scenario's te laten zien. Op basis van een analysetool wordt gekeken of een optimalisatie mogelijk is. Rijk en provincies zullen aan de hand van de analysetool en een set aan criteria een selectie maken van mogelijke scenario's.

2. De scenario's worden voorzien van een ambtelijk advies

Nadat het RIVM deze scenario's heeft uitgewerkt biedt dit de technisch-inhoudelijke inzichten van mogelijke ruimtelijke verdelingen. Vervolgens start het politiek-bestuurlijke gesprek welke variant wordt gekozen van waaruit de richtinggevende doelen worden afgeleid. Om dit gesprek zo goed mogelijk te faciliteren is het voorstel om de scenario's met elkaar te vergelijken. Om ze vervolgens te voorzien van een ambtelijk advies waarin de verschillende opties tegen elkaar worden afgewogen. Dit advies zal worden opgesteld aan de hand van een set aan criteria die interdepartementaal samen wordt samengesteld. Denk hierbij aan criteria zoals: efficiëntie, meeste gebieden die op het beoogde doelbereik komen, minste impact op Rijksprojecten. Het is de inschatting is dat er geen kwantitatieve, objectieve beoordeling op criteria gegeven zal kunnen worden en dat het dus zal vragen om een beleidsmatige weging van de verschillende varianten.

3. De keuze voor 1 van de scenario's vraagt om een politiek besluit in de MCSP

Uiteindelijk vraagt de keuze voor 1 van de scenario's om een politieke weging en besluit. Nadat de scenario's zijn voorzien van een ambtelijk advies zullen deze de lijn ingaan en uiteindelijk politiek worden voorgelegd in de MCSP. De MCSP zal de keuze maken voor één van de scenario's.

4. Het Rijk vraagt de provincies om een advies

Het Rijk vraagt aan de provincies om te reflecteren op dit scenario en een advies te geven over de uitvoerbaarheid en haalbaarheid van dit scenario. Daarbij kunnen de provincies ook de benodigde condities aangeven.

5. Het Rijk stelt de richtinggevende doelen vast

Op basis van het gekozen scenario zal het Rijk de afgeleide emissiereductiedoelstellingen vaststellen. Dit zijn richtinggevende doelen die bedoeld zijn om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen.

6. Bijsturing van de richtinggevende doelen tot het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023

Deze richtinggevende doelen kunnen worden bijgesteld en aangescherpt naarmate er meer informatie beschikbaar komt. Dit kan zijn vanuit de natuurdoelanalyses maar ook op basis van de uitkomsten van de gebiedsprocessen. In juli 2023 zullen zowel de maatregelen als de doelen in het gebiedsplan worden vastgesteld.

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

14 december 2021

Bijlage(n)

agenda

Omschrijving	Dg-overleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	16 december, 9.00 – 10.00
Locatie	Via Teams , zie link in vergaderverzoek

1. Opening en vaststelling agenda**2. Mededelingen**

- Buiten scope

3. Regeerakkoord

Buiten scope

- Buiten scope
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]

4. Route voor besluitvorming regionale doelen

- DGA stelt dat het wenselijk is om eerst landbouwpartijen en provincies te betrekken en dan pas een voorstel in de MCSP te leggen.
 - o DGS reageert dat nu ook al wordt gesproken met deze partijen. De vraag is dan op welk niveau dat plaats moet vinden. De bedoeling is ruimte te bieden voor een bestuurlijke reactie én aan de voorkant de politiek te betrekken bij richting geven. DGS stelt voor hier nog goed naar te kijken, bijvoorbeeld ook naar opties om een formeel provinciaal advies in te bouwen.
- FIN vraagt of in plaats van richtinggevende doelen niet gesproken zou moeten worden over onontkoombare doelen.
 - o DGS reageert dat een tweetrapsraket nodig lijkt, omdat besluitvorming anders te ingewikkeld wordt. Als rond maatregelen en middelen helderheid is, kun je doelen ook onontkoombaar vastleggen.
- NVLG benadrukt het belang van eerst kijken naar de gevoeligste natuur.

- Dit zit in de RIVM-varianten/aanpak.
- IenW stelt de effecten nog niet geheel te kunnen overzien, bijvoorbeeld voor wat betreft de relatie met het programma sn en het werken met emissiedoelen dan wel depositiedoelen, en maakt daarom een voorbehoud op de inhoud.
- EZK onderstreept het belang van scherpere in de doelen en wijst op de noodzaak dat ook de klimaatopgave op goede wijze in de gebiedsplannen landt.
 - DGS en NVLG melden dat dit scherp op het netvlies staat.
 - Komende vrijdag is er een gesprek met 5.1.2.e en 5.1.2.b, ten behoeve van een goede aansluiting op de klimaattafel en borgingscommissie.

Conclusie

De route zal worden ingezet zoals voorgesteld, met de aantekening dat:

- wordt aangescherpt hoe de provincies en centrale stakeholders goed kunnen worden genomen. Dat dit de bedoeling is kan meer uit het stuk blijken.
- de vertaalslag van landelijke naar regionale doelen uiteindelijk moet leiden tot doelen die stevig vaststaan.

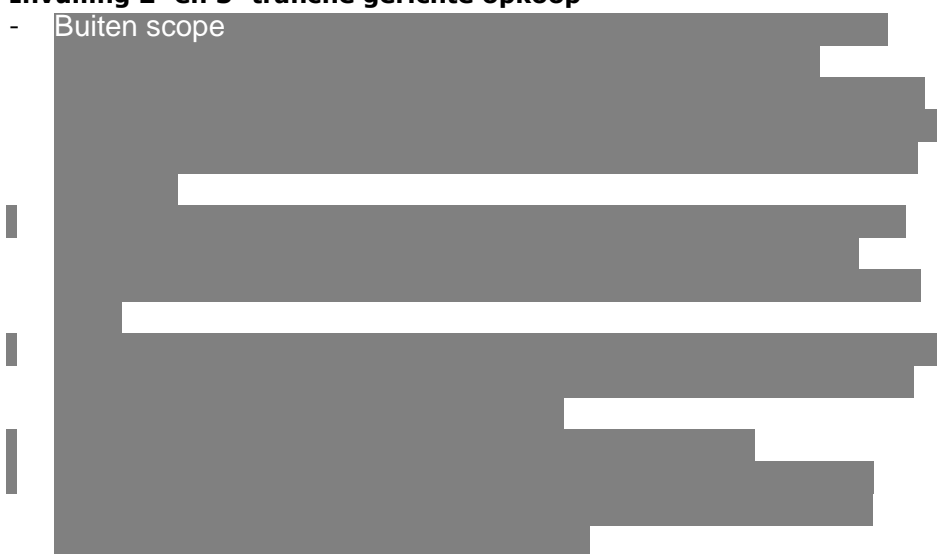
5. Invulling 1^e tranche LBV

- Buiten scope
-

- Buiten scope
-

-
-

6. Invulling 2^e en 3^e tranche gerichte opkoop

- Buiten scope
-

- Buiten scope [redacted]

7. Verslag vorige overleg, uitkomst teamsessie

- Buiten scope [redacted]

8. Rondvraag en sluiting

- Buiten scope [redacted]

Voorstel: Route voor besluitvorming regionale doelen

Ter bespreking in de stuurgroep GGA

Aanleiding:

Het RIVM heeft een plan van aanpak opgesteld met daarin de planning voor het uitwerken van verschillende scenario's voor een ruimtelijke verdeling van stikstofreductie. Op basis daarvan tekent zich nu de route voor de volgende stappen af. Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze richtinggevende gebiedsdoelen tijdig helder te hebben omdat deze richting en duidelijkheid geven aan de gebiedspartners. Het vaststellen van richtinggevende gebiedsdoelen vraagt bestuurlijke besluitvorming. In deze nota wordt een voorstel voor de route voor besluitvorming toegelicht.

Bespreekpunten:

- 1. Kan de Stuurgroep instemmen met het verder uitwerken van het voorstel zoals hieronder is toegelicht?**

Context

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Deze nota focust op de regionale stikstofdoelen, de regionale klimaat en waterdoelen vallen buiten de scope van deze nota. De integraliteit en de samenhang van de regionale doelen op natuur, water en klimaat is een aandachtspunt. Waarbij het enerzijds van belang is dat we de snelheid erin houden ten behoeve van de gebiedsplannen en anderzijds we nu ook al zoveel mogelijk in samenhang willen oppakken. De stap die nu wordt gezet op stikstof kan worden gezien als een no-regret stap.

Gebiedsplannen zoals geformuleerd in de WSN

Deze nota focust op 1 onderdeel van de gebiedsplannen namelijk de doelen. Het bredere geheel van doelen, maatregelen, middelen en de daarbij behorende verantwoordelijkheden wordt op dit moment verder uitgewerkt in de bredere 'plangovernance' van de gebiedsplannen.

Status van de richtinggevende emissiereductiedoelen

Het gaat hier om de besluitvorming van de richtinggevende doelen voor stikstof (breder als het regeerakkoord daar aanleiding voor geeft). Met name voor de gebiedsprocessen is het van belang om deze gebiedsdoelen tijdig helder te hebben. Echter is op dit moment nog niet alle data en informatie beschikbaar om deze doelstellingen vast te kunnen stellen. Daarom is er voorgesteld om de doelen stapsgewijs te concretiseren. Waarbij er eerst richtinggevende doelstellingen worden vastgesteld die kunnen worden benut door de medeoverheden in de gebiedsprocessen. Deze richtinggevende doelen hebben geen juridische status. Die status krijgen ze mogelijk met het vaststellen van het NPLG en de daaraan verbonden concept-regelgeving. De richtinggevende regionale stikstofdoelen biedt helderheid voor de drukfactor stikstof hoeveel er moet worden gereduceerd t.b.v. de instandhoudingsdoelstellingen. Dit kan worden gezien als een tussenstap naar het behalen van de KDW per gebied. Gedurende de periode waarin de gebiedsprocessen lopen en de gebiedsplannen tot stand komen zal er meer informatie beschikbaar komen. Waarbij de uitkomsten van de Natuurdoelanalyses een belangrijk moment is waarop de doelen verder aangescherpt kunnen worden. Uiterlijk juli 2023 zullen de definitieve doelstellingen en het pakket aan maatregelen worden vastgelegd in het gebiedsplan.

Voorstel voor de route voor besluitvorming:

Er zijn een aantal stappen in het proces om te komen tot een besluit voor het vaststellen van regionale doelen.

1. De keuze om van varianten naar scenario's te gaan.

Met de 'generieke', de 'depositiepotentie', de 'ABCD zoning' en de 'overgangsgebieden' wordt in 4 varianten geïllustreerd wat de emissiereductiedoelen zijn om voor de Natura 2000-gebieden tot de KDW+ te komen. Het is de verwachting dat er uit de varianten een meer optimaal scenario te destilleren is, door de varianten optimaal te combineren. Er wordt gestreefd om dit in 2-3 scenario's te laten zien. Op basis van een analysetool wordt gekeken of een optimalisatie mogelijk is. Rijk en provincies zullen aan de hand van de analysetool en een set aan criteria een selectie maken van mogelijke scenario's.

2. De scenario's worden voorzien van een ambtelijk advies

Nadat het RIVM deze scenario's heeft uitgewerkt biedt dit de technisch-inhoudelijke inzichten van mogelijke ruimtelijke verdelingen. Vervolgens start het politiek-bestuurlijke gesprek welke variant wordt gekozen van waaruit de richtinggevende doelen worden afgeleid. Om dit gesprek zo goed mogelijk te faciliteren is het voorstel om de scenario's met elkaar te vergelijken. Om ze vervolgens te voorzien van een ambtelijk advies waarin de verschillende opties tegen elkaar worden afgewogen. Dit advies zal worden opgesteld aan de hand van een set aan criteria die interdepartementaal samen wordt samengesteld. Denk hierbij aan criteria zoals: leefbaarheid, efficiëntie, meeste gebieden die op het beoogde doelbereik komen, minste impact op Rijksprojecten. Het is de inschatting is dat er niet op alle criteria een kwantitatieve, objectieve beoordeling op criteria gegeven zal kunnen worden en dat het dus ook zal vragen om een beleidsmatige weging van de verschillende varianten.

3. Het Rijk maakt een keuze voor 1 van de scenario's

Uiteindelijk vraagt de keuze voor 1 van de scenario's om een politieke weging en besluit. Nadat de scenario's zijn voorzien van een ambtelijk advies zullen deze de lijn ingaan en politiek worden voorgelegd. Het zal een politieke keuze zijn om één van de scenario's te kiezen. Aan de hand van het gekozen scenario zullen de concept emissiereductiedoelstellingen kunnen worden afgeleid.

4. Het Rijk vraagt de provincies om te reflecteren op het gekozen scenario & concept gebiedsdoelen

Het Rijk vraagt aan de provincies om te reflecteren op dit scenario en de daarbij behorende concept gebiedsdoelen en een advies te geven over de uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Daarbij kunnen de provincies ook de benodigde condities aangeven.

5. De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden bepaald aan de hand van het gekozen scenario + reflectie op haalbaarheid en uitvoerbaarheid

Op basis van het gekozen scenario en de reflectie van de provincies zullen de emissiereductiedoelstellingen nader kunnen worden bepaald per gebied. Deze stap vraagt wederom om een politiek besluit. Na dit besluit zijn de richtinggevende doelen bekend die bedoeld zijn om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen.

6. Bijsturing van de richtinggevende doelen tot het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023

Deze richtinggevende doelen kunnen indien nodig worden bijgesteld en aangescherpt naarmate er meer informatie beschikbaar komt. Dit kan zijn vanuit de natuurdoelanalyses maar ook op basis van de uitkomsten van de gebiedsprocessen. Daarnaast zal er nog een beoordeling/toets plaatsvinden op de concept gebiedsplannen in de tweede helft van 2022, voordat de gebiedsplannen (en de daarbij behorende maatregelen) vastgesteld worden. In juli 2023 zullen zowel de maatregelen als de doelen in het gebiedsplan worden vastgesteld.

Bijlage 1 : De huidige stand van zaken

Korte terugblik

Aanleiding voor de opdracht aan het RIVM:

- Omgevingswaarden zijn niet ruimtelijk vertaald maar deze vertaling is wel beoogd voor het programma SN en de gebiedsplannen.
- Er is namelijk behoefte aan duidelijkheid in de gebiedsprocessen; een antwoord op de vraag: 'wanneer doen we het goed genoeg?'
- Er is behoefte om de maatregelen zo te richten dat we de juiste dingen op de juiste plekken doen om zo de GSVI te kunnen behalen en verslechtering in de tussentijd te voorkomen.

<i>Juli 2021</i>	Start van het project regionale doelen.
<i>Aug 2021</i>	Tijdens regiodagen is bij alle provincies input opgehaald voor de uitgangspunten voor een vertaling van de omgevingswaarden.
<i>Sept/Okt</i>	De uitgangspunten voor vertaling zijn interdepartementaal en interbestuurlijk getoetst.
<i>BO 14 okt</i>	De uitgangspunten en aanzet voor de uitvraag aan de kennisinstellingen is goedgekeurd.
<i>Nov 2021</i>	Uitvraag aan het RIVM is goedgekeurd in DO en AC en gedeeld met BC
<i>Nov 2021</i>	Voorstel van het RIVM ontvangen om deze uitvraag uit te werken.

A. Uitgangspunten en aannames in de uitvraag aan het RIVM

1. Focus op de kwetsbaarheid van de natuur

Het project landelijke vertaling omgevingswaarden is gestart vanuit de gedachte om de omgevingswaarden uit de WSN ruimtelijk te vertalen. Na gesprekken met departementen en provincies is de conclusie getrokken dat het logisch zou zijn om dit te doen aan de hand van emissiereductiedoelstellingen per N2000 gebied. Er is ook geconcludeerd dat niet de landelijke omgevingswaarden het uitgangspunt van de vertaling zouden moeten zijn maar de kwetsbaarheid van de natuur.¹ Zo wordt geborgd dat daar waar stikstofreductie het meest nodig is voor behoud en herstel van de natuurkwaliteit, dit ook gerealiseerd wordt. Vervolgens moet er wel een toets plaatsvinden op de landelijke optelsom, de nationale omgevingswaarden zijn namelijk bij wet vastgelegde resultaatsverplichtingen.

• **KDW + als streefwaarde voor het tegengaan van verslechtering**

In het uitwerken van een indicator voor de kwetsbaarheid van de natuur zijn er twee obstakels:

- *Beschikbaarheid van (natuur)data*

Er is op dit moment onvoldoende informatie beschikbaar over de huidige stand van zaken mbt kwetsbaarheid van de natuur in relatie tot de stikstofdepositie en andere drukfactoren. De Natuurdoelanalyses en de Quick Scan van de NDA's komen te laat in het proces en het blijft noodzakelijk om nu stappen te maken en de stikstofdepositie te verminderen.

- *Realistische doelen*

De Kritische Depositie Waarden en de mate van overschrijding van de KDW schetsen een beeld van de (enorme) opgave. Uiteindelijk moeten alle gebieden onder de kritische depositiewaarde te komen, zodat het risico op verslechtering geminimaliseerd wordt. Echter, gezien de enorme inspanning die dit vraagt, en omdat het van veel factoren afhankelijk is wanneer dit gerealiseerd moet en kan zijn (bijv. depositie uit het buitenland, interactie met andere maatregelen zoals het op orde krijgen van de hydrologie), is de vraag welke emissiereductie op de middellange termijn (2030) nodig is om voor de meest

¹ Waarbij de omgevingswaarden wel altijd een randvoorwaarde blijven

kwetsbare gebieden de overmatige stikstofbelasting terug te brengen tot een matige overbelasting. Dit als tussentijdse stap, waarbij een tijdelijke overschrijding van de kritische depositie nog wordt toegestaan, waar mogelijk gemitigeerd door herstelmaatregelen.²

Daarom is ervoor gekozen om een matige overschrijding van de KDW te hanteren als tussenstap, dit wordt kortweg de 'KDW+' genoemd. Deze variant is gebaseerd op de lange termijn verkenning stikstof waarin aangegeven wordt dat 'de focus moet liggen op het zo snel mogelijk terugdringen van ernstige overschrijding tot het niveau van matige overschrijding, waarbij het depositieniveau van maximaal 2x KDW (met 1000 mol/ha/jr als maximum) als indicatie van matige overschrijding wordt gezien'.³ De begeleidingsgroep van het onderzoek geeft aan dat dit momenteel het best onderbouwde uitgangspunt is om verslechtering van natuurkwaliteit te voorkomen.

2. Focus op de lange termijn

Er is in deze uitvraag uitgegaan van 2030. Een doorkijk naar 2035 is wel mogelijk voor de absolute hoeveelheid stikstof die er ook na 2035 nog gereduceerd moet worden, maar niet voor een precieze emissiereductietaakstelling. Dat is niet mogelijk omdat er voor die periode nog geen gegevens bekend zijn over bijvoorbeeld het autonome pad. Voor het Basispad wordt uitgegaan van Monitor 2021/KEV2020 en dus zichtjaar 2030 (en daarin worden ook de prognoses van de andere sectoren meegenomen). Wel wordt er telkens gerefereerd aan wat de totaalopgave is ofwel hoeveel stikstof je moet reduceren om tot de KDW te komen. Dit biedt inzicht in hoeveel stikstof er nog gereduceerd moet worden na 2030.

3. Integraliteit

In het RIVM rapport ruimtelijke effecten zonering emissiereducties landbouw, dat aan de basis ligt van de huidige uitvraag, is onderzocht wat het effect is van integraal zoneren op stikstof, klimaat en waterkwaliteit. Echter bleek dit effect met de huidige modellen niet goed te berekenen. Aangezien het wel kwalitatief bekend is hoe integrale zonering eruit zou kunnen zien, is dit als één van de varianten meegenomen in deze uitvraag. Zo kan namelijk rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat een integrale aanpak van deze opgaven voor de landbouw in het regeerakkoord wordt besloten.

4. Vier ruimtelijke varianten

Er is in deze uitvraag gekozen voor vier ruimtelijke varianten. Deze zijn afgeleid van de uitvraag die is gedaan door het Rijk aan het RIVM ter voorbereiding op een verdere aanpak stikstof. Deze vier varianten bestaan uit:⁴ Hierbij wordt uitgegaan van een totale reductie van 40 Kton, zoals ook is gebruikt in doorrekeningen van het RIVM voor de formatie m.b.t. een geïntensiverde en integrale aanpak tot 2030 (ter vergelijking: het Schouten pakket uit de Wsn gaat uit van een reductie van 16 Kton).

- Generiek- methode (referentie)

Deze variant gaat uit van een situatie waarbij de (ammoniak) emissie naar rato van de huidige emissieverdeling verdeeld wordt over het land. Iedere (landbouw)bron in Nederland krijgt dus in dat geval te maken met eenzelfde reductie.

- Depositiepotentie

Erisman en Brouwer hebben in het begin van 2021 aangegeven dat een dergelijke generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatiespecifiek toegekend wordt (Erisman & Brouwer, 2021). In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.

² LTV

³ <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2021-0020.pdf>

⁴ Idem.

- *ABCD Zonering*

Een andere manier om de emissiereducties ruimtelijk te verdelen, is via verschillende zones. De uitgangspunten voor dergelijke zones kunnen divers van aard zijn, maar voor deze studie wordt daarbij aangesloten bij de ABCD-kaart⁵ die de basis vormt voor een integrale aanpak van de landbouw. In de Zonering variant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en watersysteem) en een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden.

- *Ringenbenadering*

In deze variant wordt gekeken naar ringen rondom N2000-gebieden (1, 3, 5, 10 km), hiermee kan rekening worden gehouden met het verspreidingspatroon van stikstof, hoeveelheid aan lokale bronnen en de nabijheid en gevoeligheid van natuurgebieden.

5. Sectoren

De verkenning richt zich in eerste instantie op (het ruimtelijk richten van) landbouwemissiereducties (stal- en veldemissies, NH₃) met een uitsplitsing voor stalemissies naar diersectoren melkvee en overig rundvee, pluimvee, varkens en overig en voor veldemissies voor mest, beweiden, kunstmest en overig. De overwegingen hierbij zijn als volgt. Ten eerste zijn de landbouwemissies bij uitstek gebiedsgericht te sturen. Ten tweede is in het rapport 'Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten' door het RIVM inzichtelijk gemaakt dat de overige sectoren (met name industrie) weinig (gebiedsgericht) aanvullend kunnen bijdragen bovenop de verschoning die al wordt ingezet met huidig klimaat- en stikstofbeleid op rijksniveau. Ter illustratie: De stikstofdepositie vanuit de industrie is gemiddeld twee procent van de totale depositie in Nederland. Daarmee is de bijdrage van de industrie aan de overschrijding van de stikstofbelasting in Natura2000-gebieden (kritische depositiewaarde) klein. De emissie van de industrie verspreidt zich in het algemeen over een veel groter oppervlak dan die van de landbouw.⁶ Het is daarom effectiever om de uitstoot door industriële bronnen in het algemeen te verlagen dan de depositie in specifieke natuurgebieden. Bij landbouw is dat laatste juist wel zinvol. En ten slotte is het handelingsperspectief voor de provincies en de gebieden voor deze sectoren beperkter. RIVM heeft aangegeven de sectoren wel mee te kunnen nemen in een volgende iteratieslag, hier is allereerst wel interbestuurlijk overleg voor nodig over de toegevoegde waarde hiervan.

⁵ Idem.

⁶

Bijlage 2: (Voorlopige) Planning ⁷

- **Week 51** : **Stuurgroep GGA – Route voor besluitvorming bespreken**
- **Week 50** : **Eerste tussenproduct RIVM**
De 4 ruimtelijke varianten zijn landelijk in beeld gebracht door het RIVM gerelateerd ten opzichte van de KDW+.
- **Week 50/51** : **Demonstratie van het RIVM aan de kwartiermakers en departementen**
Demonstratie van de analysetool, waar inzichtelijk wordt gemaakt waarin per provincie per gebied voor verschillende combinaties van ruimtelijke invullingen van emissiereductie en emissiereductiepercentages de depositiereductie en de mogelijkheden voor doelbereik kunnen worden uitgerekend op verschillende analyseniveaus.
- **Week 2** : **Bespreking bevindingen en mogelijke iteraties op analysetool & Vaststellen door te rekenen verdelingen van de stikstofopgave**
- **Week 4 (24-28 jan)** : **Scenario's t.b.v. Toets aan omgevingswaarden Wsn en doorrekenen beleid.**
- **Week 5 (31 – 6 feb)** : **Procesafspraken PSN in de Stuurgroep GGA**
Inclusief de route voor besluitvorming
- **Week 7 (14 t/m 18 februari): Rapportage van de verschillende scenario's**
De verschillende varianten zullen inzichtelijk maken hoe zij ten opzichte van elkaar scoren op efficiëntie en doelbereik (KDW+ en KDW).
- **Week 7/8/9** : **Oordeelsvorming scenario's**
- **Week 10 t/m 13 (31 Maart) : Besluit regionale doelen - BO**

⁷ Voordat de stukken bij de stuurgroep komen worden uiteraard de voorportalen van interdep wg, RCO benut. Mogelijk vraagt dit op sommige onderdelen ook nog overleg in DGO/BO dat moet nader bepaald worden gedurende het proces.

20 december 2021

Agenda - concept

Vergaderdatum en -tijd	20 december 2021, 16:30-18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e IPO: 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e (Gelderland) en 5.1.2.e (Flevoland)/5.1.2.e (Zeeland) UVW: 5.1.2.e /5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e, 5.1.2.e Min BZK: 5.1.2.e /5.1.2.e VNG: 5.1.2.e /5.1.2.e

1. Welkom en opening
2. Vaststelling agenda
3. Vaststelling verslag vorige overleg Bijlage A
4. Actualiteit en mededelingen Mondeling, 30 min

Buiten scope
5. Planning en besluitvorming regionale doelen Bijlage X, 20 min
6. Rondvraag
7. Sluiting

De volgende vergadering van de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak is op
 31 januari 2022, 17:00-18:00.

20 december 2021

Verslag Stuurgroep GGA

Vergaderdatum en -tijd	20 december 2021, 17:00-18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e (5.1.2.e), 5.1.2.e (5.1.2.e) IPO: 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e UVW: 5.1.2.e en 5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e <small>Buiten scope</small> Min BZK 5.1.2.e VNG 5.1.2.e en 5.1.2.e

1. Welkom en opening

2. Vaststelling agenda

- De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Vaststelling verslag vorige overleg

Bijlage A

- Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

4. Actualiteit en mededelingen

Mondeling, 20 min

- 5.1.2.e kondigt aan dat hij voor de laatste keer aansluit bij de Stuurgroep GGA omdat hij per 1 januari aan de slag zal gaan voor de Provincie Noord-Holland.

4.1. Kernpunten coalitieakkoord voor de gebiedsgerichte aanpak

- Buiten scope
[Redacted text]

4.2. Terugblik op de IPSN-DGS webinar

- Buiten scope
[Redacted text]

- Buiten scope

4.3. Vooruitblik bijeenkomst gebiedsgerichte aanpak eind januari

- Buiten scope

4.4. Update over 'versnelling op overgangsgebieden'

- Buiten scope

5. Planning en besluitvorming regionale doelen

Bijlage B, 30 min

5.1. Inleiding agendapunt d.m.v. een korte presentatie

- UvW vindt het een logische aanpak om verschillende varianten uit te werken en vraagt of de notitie voor of na de publicatie van het coalitieakkoord is geschreven. UvW zou graag zien dat de waterkwaliteit binnen de scope van het akkoord wordt meegenomen in de notitie.
- BZK benadrukt dat het belangrijk is dat we de integraliteit in het uitwerken van de gebiedsprocessen meepakken. Zoekt naar hoe we dat in een vroegtijdig stadium goed kunnen doen. Doet het voorstel om in januari of februari samen met NPLG de verbinding te leggen en de integraliteit goed te borgen, inclusief het in kaart brengen van de risico's.
- VNG vraagt naar de mogelijkheid om als alternatieve variant 'omgekeerd' te werken, waarbij regio's een aanbod kunnen doen om de landelijke reductiedoelstellingen te halen. Op die manier behoud je het eigenaarschap in de regio. Ook vraagt VNG hoe de niet-landbouwsectoren een bijdrage kunnen leveren aan de regionale doelen.
- Reactie DGS:
 - De notitie is geschreven voordat het coalitieakkoord werd gepubliceerd, maar het werd al voorzien dat integraliteit een belangrijke rol zou spelen. DGS bekijkt nu samen met het NPLG of in de uitvraag naar het RIVM ook waterkwaliteit en klimaat meegenomen kunnen worden.
 - Het voorstel van BZK lijkt DGS een goed idee. DGS stelt voor een sessie te organiseren met mensen die vanuit het NPLG met klimaat en water bezig zijn en die werken aan de ruimtelijke uitwerking van de doelen.
 - DGS heeft het voorstel van VNG overwogen, maar aangezien de problematiek van stikstofdepositie per gebied verschilt, maakt het voor de ruimtelijke verdeling erg uit wat je waar doet. Dit laatste brengt DGS in kaart met de uitvraag aan het RIVM.

- DGS licht toe dat sturing in de andere (niet-landbouw) sectoren voornamelijk via andere beleidsterreinen zal lopen, bijvoorbeeld in het kader van verregaande klimaatdoelstellingen. Dit zal uiteindelijk effectiever zijn dan wanneer de niet-landbouwsectoren mee worden genomen in gebiedsprocessen.
- VNG vraagt of de sluiting van een kolencentrale meegenomen kan worden voor de stikstofopgave. DGS reageert dat dit niet zo is en de sluiting al opgenomen was in het autonome pad.
- VNG vraagt of het mogelijk is om voorafgaand aan politieke keuzes een interbestuurlijke reflectie te houden op de haalbaarheid, zodat dit meegenomen kan worden in het politieke oordeel.
 - Buiten scope reageert dat het in de reflectie ook belangrijk is om naar het perspectief te kijken en de potentie van de te nemen maatregelen te herkennen.
- IPO zou graag de notitie in een kleiner gezelschap nader doorlopen, gezien de impact die de notitie zou kunnen hebben. Doorpraten bijvoorbeeld over: hoe is het als het Rijk het besluit neemt over de scenario's? Bespreken of dit slecht zou vallen bij provinciebestuurders. De consequenties moeten goed in beeld worden gebracht, zonder de snelheid in de besluitvorming te verliezen.
- UvW kan zich vinden in het voorstel van het IPO, en zou graag knopen doorhakken in de besluitvorming rondom regionale doelen. Het coalitieakkoord biedt in dat kader goede aanknopingspunten om te bespreken wie wat doet. Het IPO beaamt dit.
- 5.1.2.e merkt op dat sommige provincies al een aantal stappen verder zijn, bijvoorbeeld Gelderland en Brabant, en vraagt wat we dan met dat beleid doen. Wordt beleid dan eventueel herzien nadat de notitie nader is doorgelopen?
- IPO merkt op dat in veel gebiedsprocessen waterkwaliteit al wordt meegenomen.

6. Rondvraag

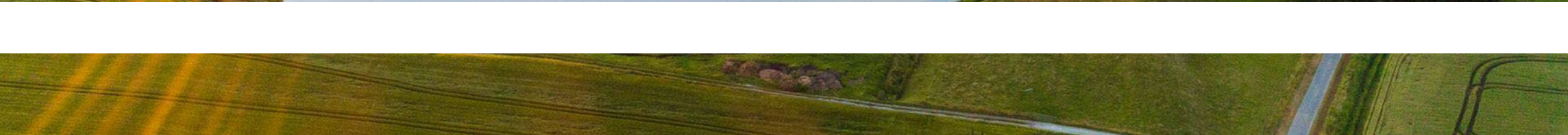
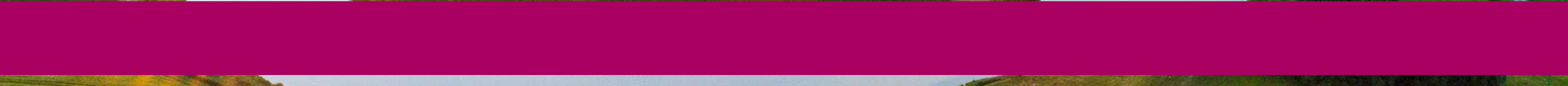
7. Sluiting

De volgende vergadering van de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak is op 31 januari 2022, 17:00-18:00.

Ruimtelijke verdeling stikstofdepositieopgave

Expertsessie: Introductie eerste versie analysetool per provincie

Verdelingsvragen i.r.t. doelbereik (aka regiidoelen)

- > welke emissiereductie is nodig om verslechtering van de situatie ten aanzien van stikstofdepositie te voorkomen en hoe kan je die op verschillende manieren zo efficiënt mogelijk ruimtelijk invullen;
- > op welke manier beïnvloedt de emissiereductie voor brongebied A de depositiereductie in natuurgebied B; [voor verschillende varianten van verdeling]
- > welke doelen (KDW en KDW+) kunnen in theorie bereikt worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat is de restopgave?

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Uitgangspunten en vertreksituatie analysetool

Uitgangspunten

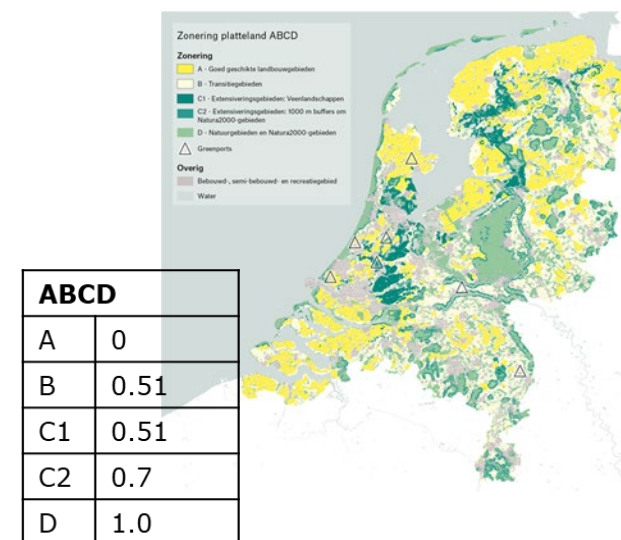
- i. Reductie van stal- en veldemissies (NH_3) (40 kton) additioneel aan basispad 2018-2030
- ii. AERIUS Monitor 2021.
- iii. Vereenvoudigde bronreceptormatrix – depositie op maatgevende hexagonen voor emissies per km^2 geschaald naar relevante hexagonen
- iv. KDW+ als tussendoel, èn KDW
- v. Verschillende manieren om deze emissiereductie ruimtelijk te verdelen (“Ruimtelijk effect zondering emissiereducties”, Bleeker et al., 2021; rapport 2021-0166)
 - a. Generieke reductie
 - b. Zonering
 - c. Afstand tot N2000-gebied
 - d. Depositiepotentie

Vertreksituatie: oppervlakte niet-overbelaste natuur in N2000-gebieden na landelijke reductie

- > Basispad 2018-2030
- > Additioneel landelijke emissiereductie (40 kton NH₃) volgens één van de varianten (KDW+ en KDW)
- > Doelbereik KDW+ en KDW per provincie

Variant landelijk	Areaal <KDW 2030
Basispad	41 %
Generiek 40% reductie	65%
Zonering ABCD	70%
Depositiepotentie	74%

Basispad 2018-2030

- › Autonome ontwikkeling volgens KEV2020
- › Structurele aanpak stikstof niet meegenomen, muv.
 - Saneringsregeling varkenshouderij
 - Walstroom zeevaart
 - Retrofit binnenvaart
- › Buitenland emissies volgens NEC-richtlijn
 - Duitsland fors reductiepakket

4x2 kaartjes:
Niet-overbelast
areaal stikstof-
gevoelige natuur
2030
KDW+ en KDW

1. Basispad
2. Generiek
3. Depositiepotentie 66%
4. Zonering ABCD

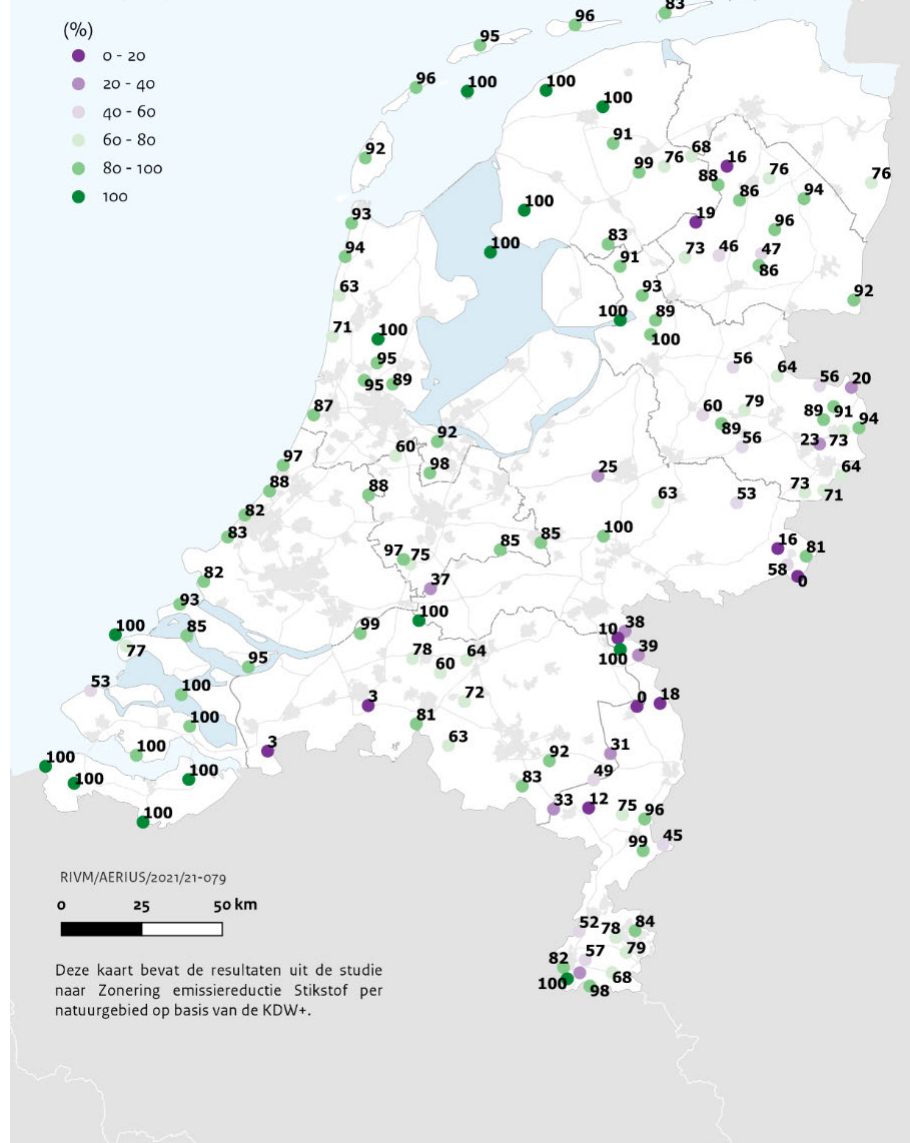

Basispad 2018-2030

41% <KDW

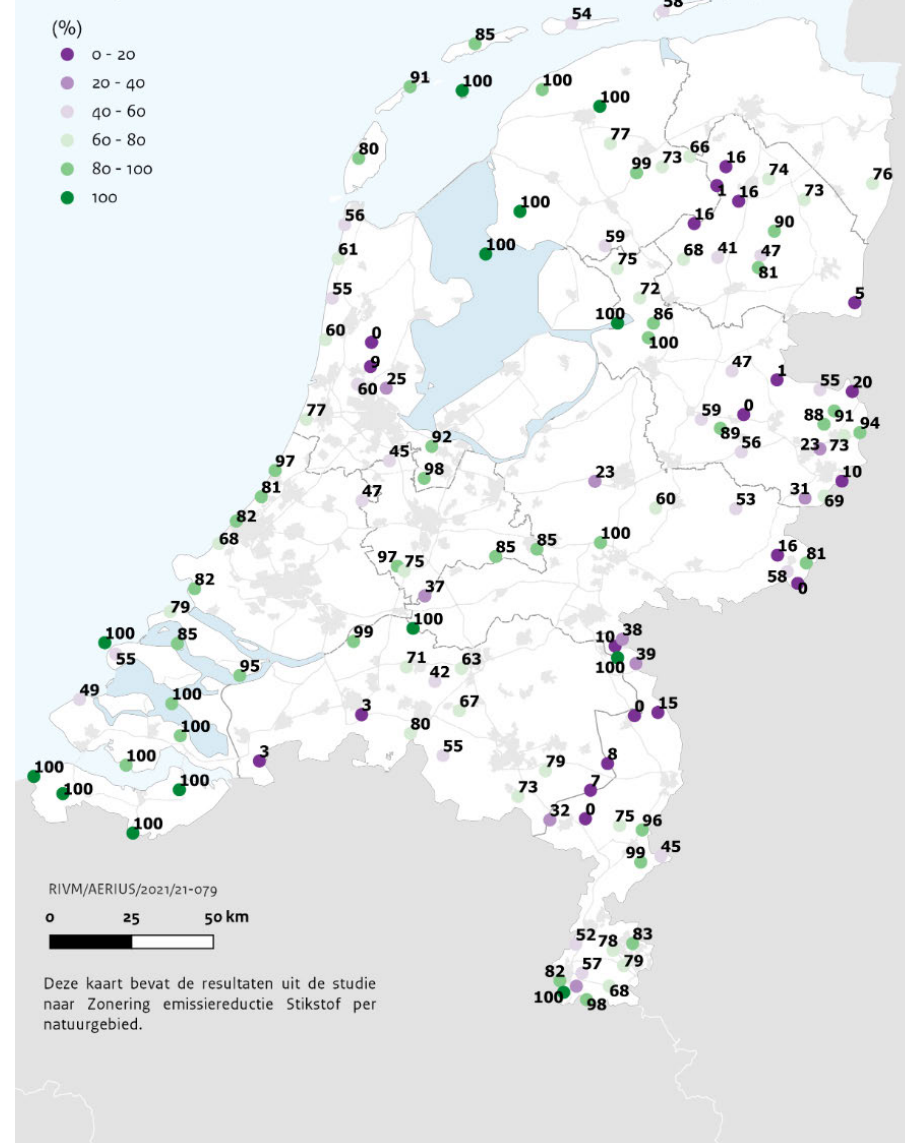
Percentage niet-overbelaste areaal stikstofgevoelige natuur Basispad, KDW+

- (%)
- 0 - 20
 - 20 - 40
 - 40 - 60
 - 60 - 80
 - 80 - 100
 - 100

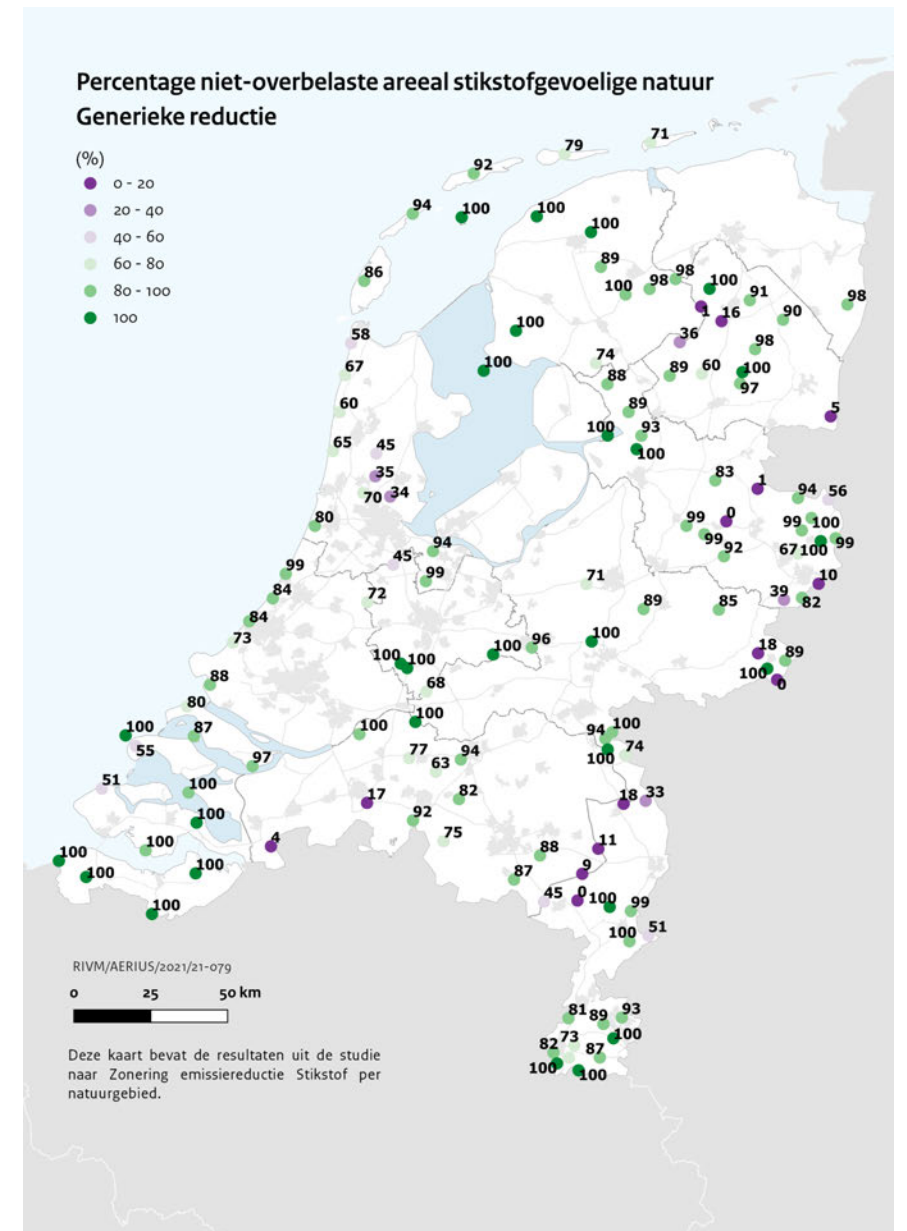
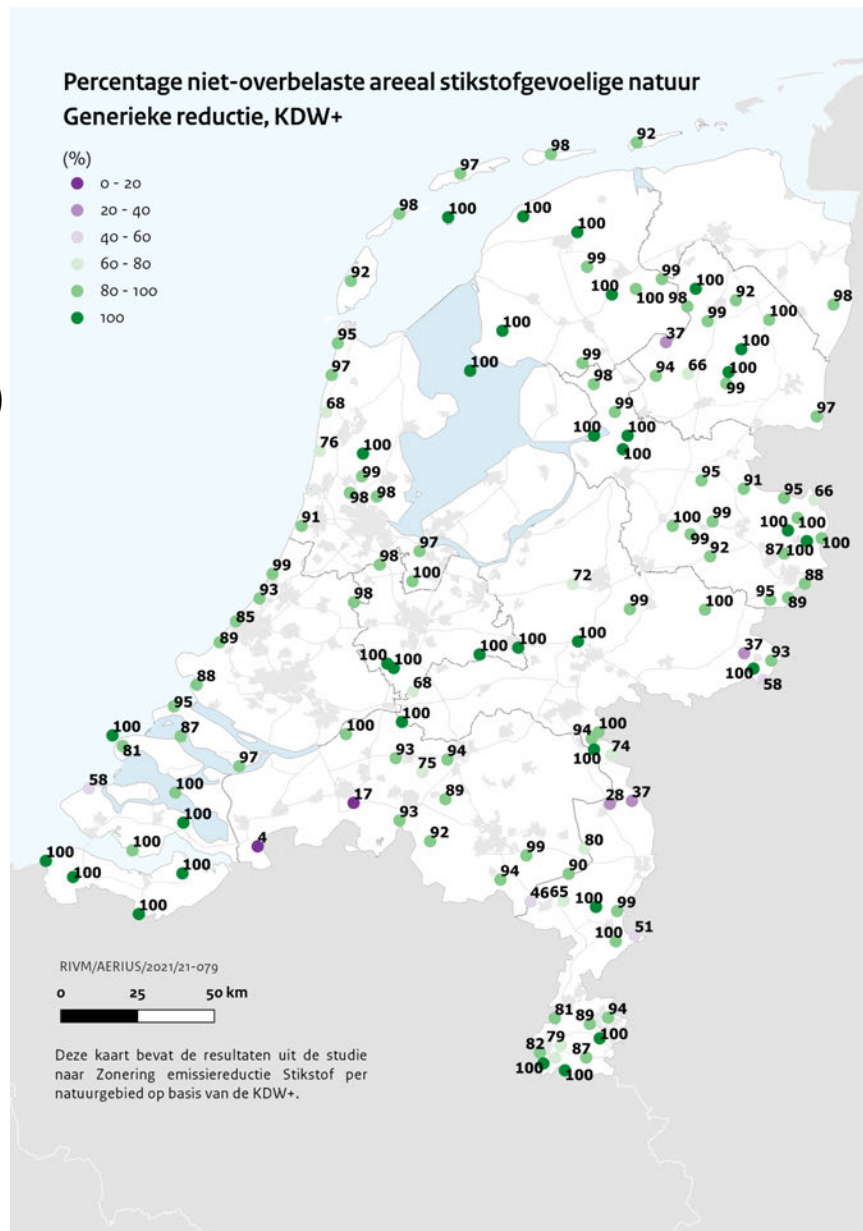
Percentage niet-overbelaste areaal stikstofgevoelige natuur Basispad

- (%)
- 0 - 20
 - 20 - 40
 - 40 - 60
 - 60 - 80
 - 80 - 100
 - 100

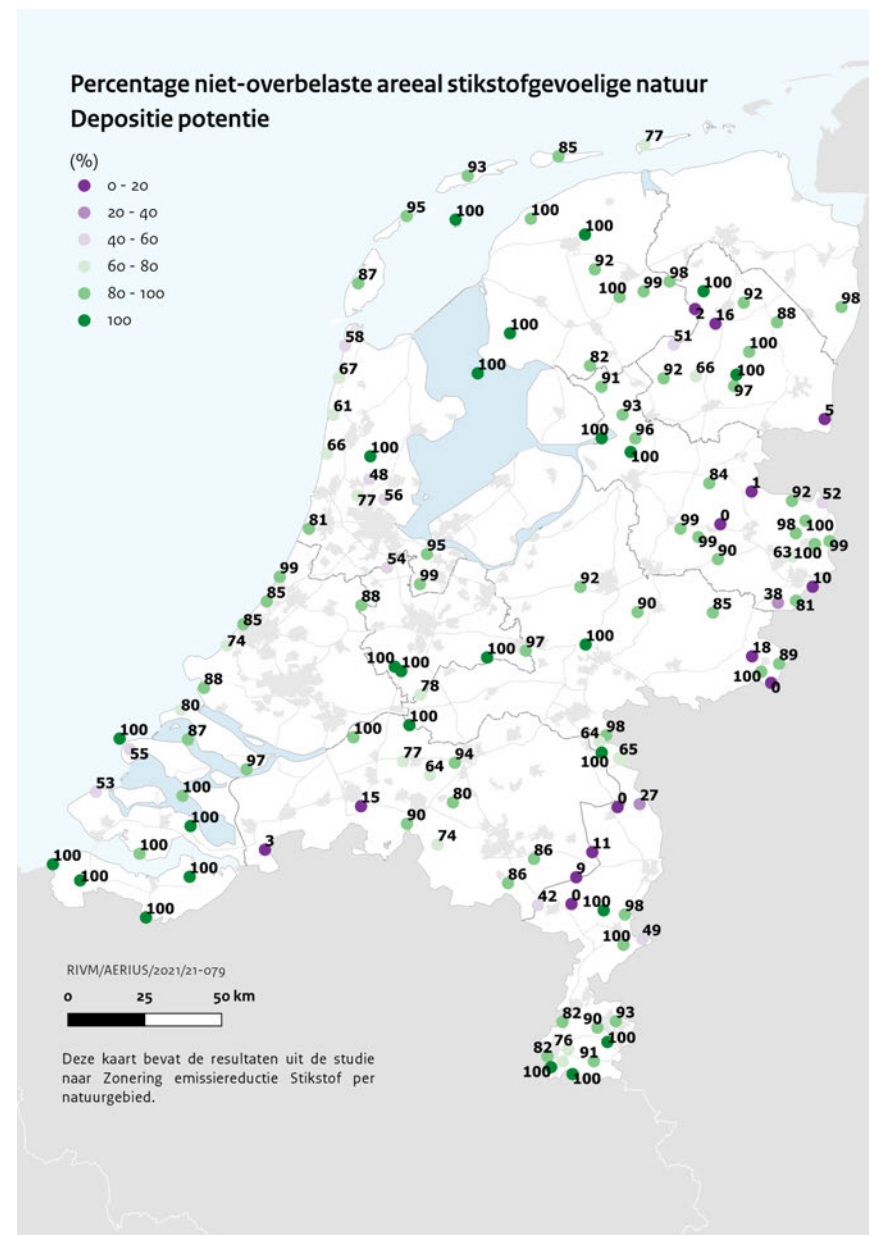
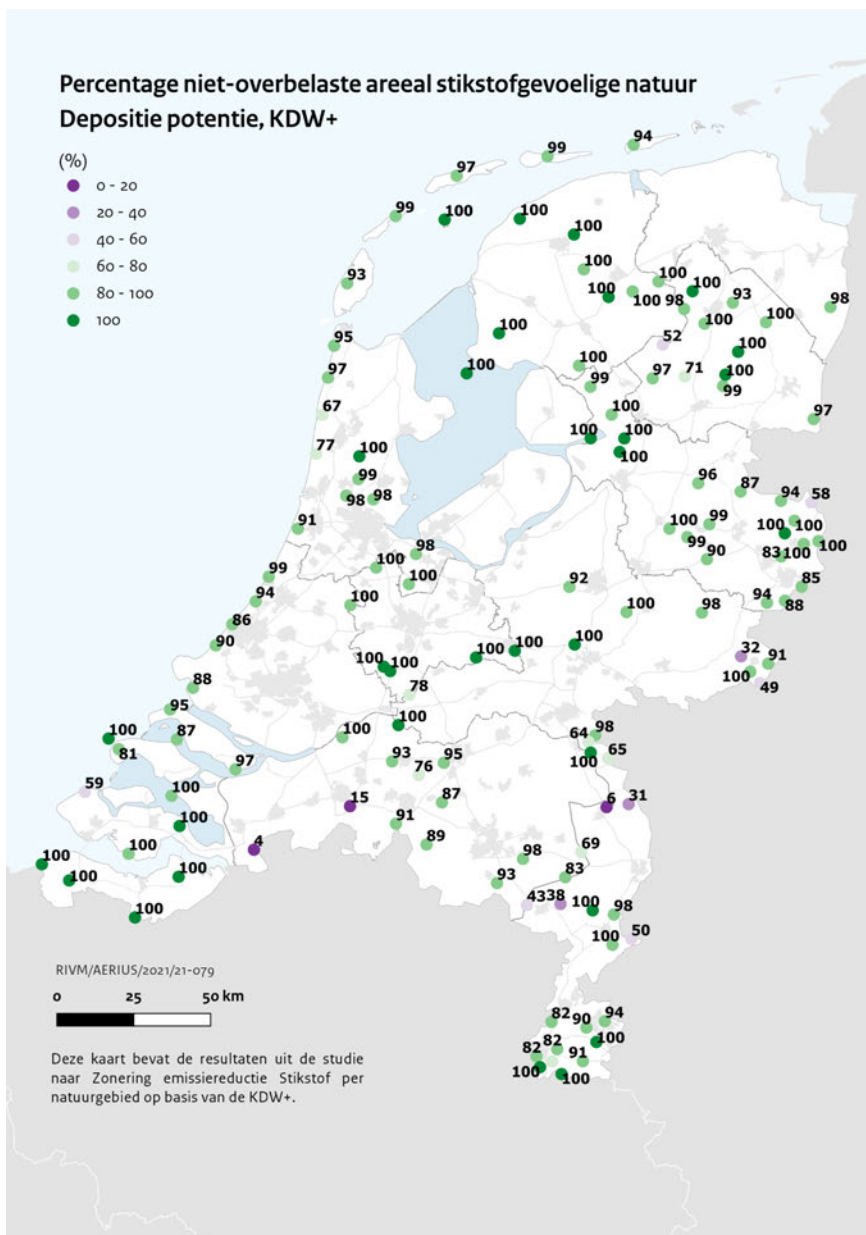

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Generieke reductie (40%)
65,4% <KDW

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Depositiepotentie (66%)
73,5% <KDW

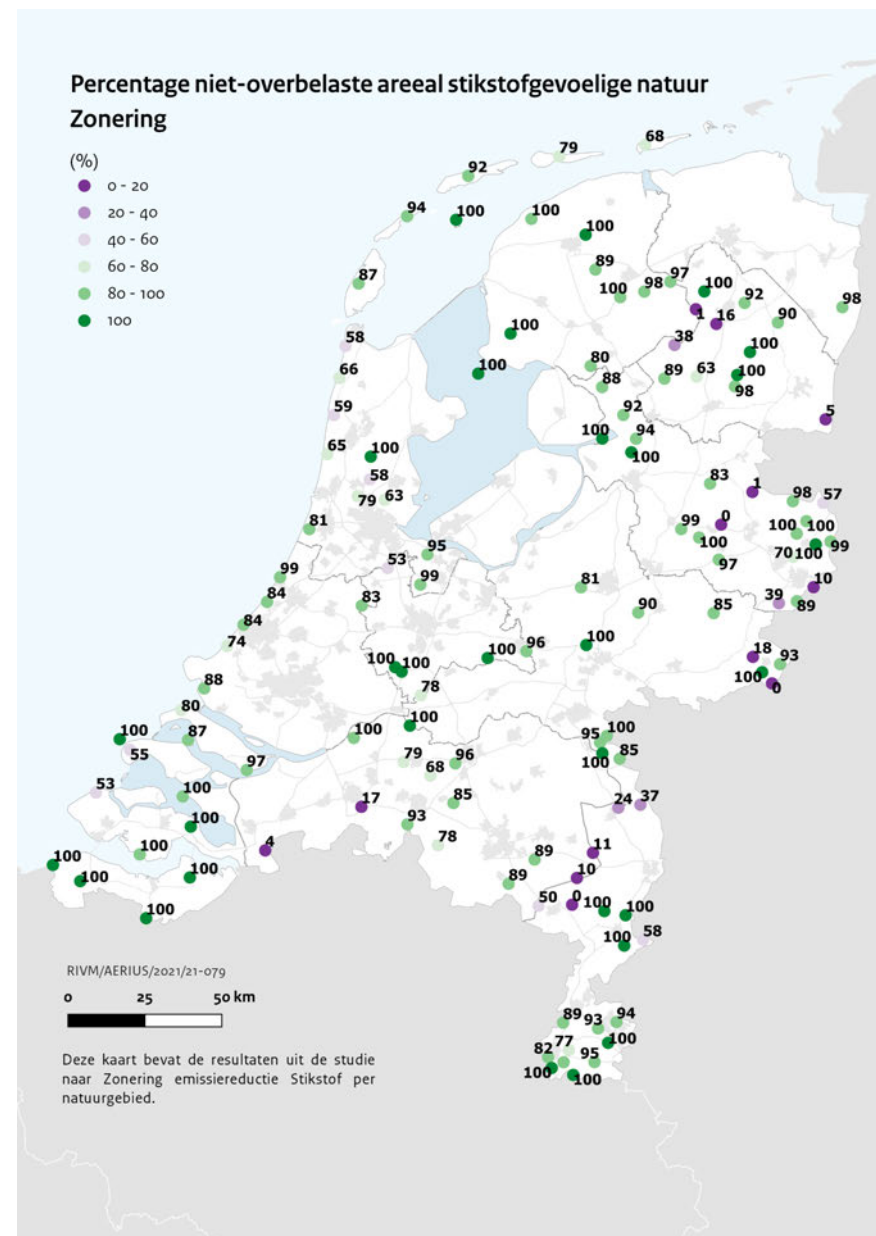
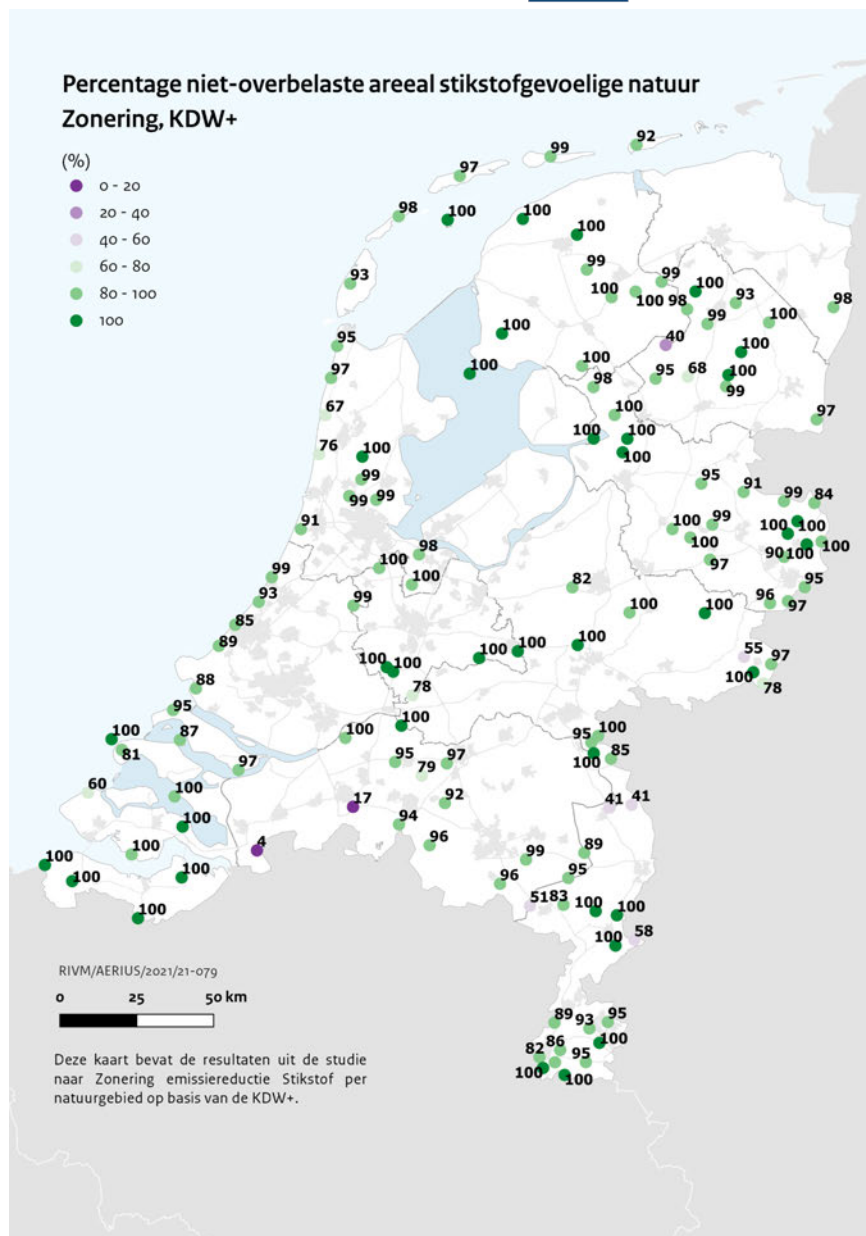

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Zonering
69,9% <KDW

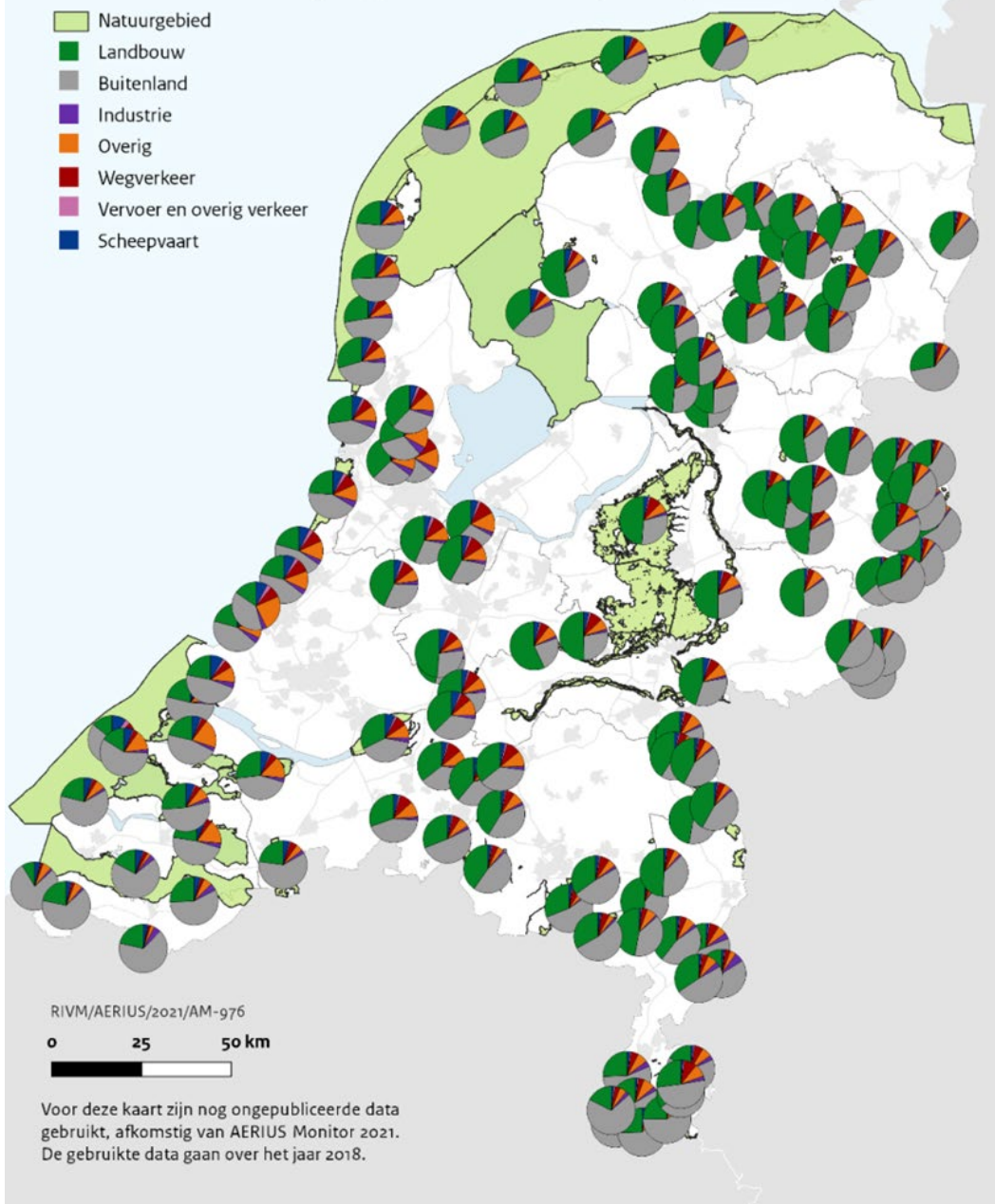
ABCD

A	0
B	0.51
C1	0.51
C2	0.7
D	1.0

Relatieve sectorele bijdragen aan stikstofdepositie per natuurgebied

- Natuurgebied
- Landbouw
- Buitenland
- Industrie
- Overig
- Wegverkeer
- Vervoer en overig verkeer
- Scheepvaart

RIVM/AERIUS/2021/AM-976

0 25 50 km

Voor deze kaart zijn nog ongepubliceerde data gebruikt, afkomstig van AERIUS Monitor 2021. De gebruikte data gaan over het jaar 2018.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Sectorbijdragen

Depositie: ammoniak en stikstofdioxide landelijk

Tabel 1 Stikstofdepositie als gevolg van twee brontypen. Ammoniak deponert relatief sneller dan stikstofdioxide. Hoewel bij toenemende afstand nog steeds een groot deel in transport is, neemt de depositie met toenemende afstand van de bron sterk af. Depositie is weergegeven met 95% betrouwbaarheidsinterval

Afstand (m)	NH₃ (ca. 300 kg /jaar)¹		NO_x (ca. 850 kg/jaar)	
	<i>Depositie (mol/ha/jaar)</i>	<i>Fractie gedeponeerd</i>	<i>Depositie (mol/ha/jaar)</i>	<i>Fractie gedeponeerd</i>
50	89 (43-129)	0,4%	53 (30-71)	0,2%
100	49 (22-66)	1,2%	26 (13-33)	0,7%
200	18 (8-23)	2,6%	8 (4-11)	1,4%
500	3,9 (2,0-5,0)	5,2%	1,6 (0,8-2,0)	2,5%
1.000	1,1 (0,6-1,4)	7,7%	0,4 (0,2-0,5)	3,5%
2.000	0,3 (0,2-0,4)	11%	0,12 (0,07-0,15)	4,6%
5.000	0,07 (0,04-0,09)	16%	0,03 (0,02-0,03)	6%
10.000	0,02 (0,01-0,03)	21%	0,01 (0,01-0,01)	9%
20.000	0,01 (0,00-0,01)	27%	0,00 (0,00-0,00)	11%

Sectorbijdrage: absoluut en relatief landelijk

Tabel 2 Absolute en relatieve bijdrage van verschillende sectorgroepen uit AERIUS Monitor 2021 aan de gekarteerd oppervlakte gewogen gemiddelde depositie in stikstofgevoelige natuur of leefgebied voor heel Nederland.

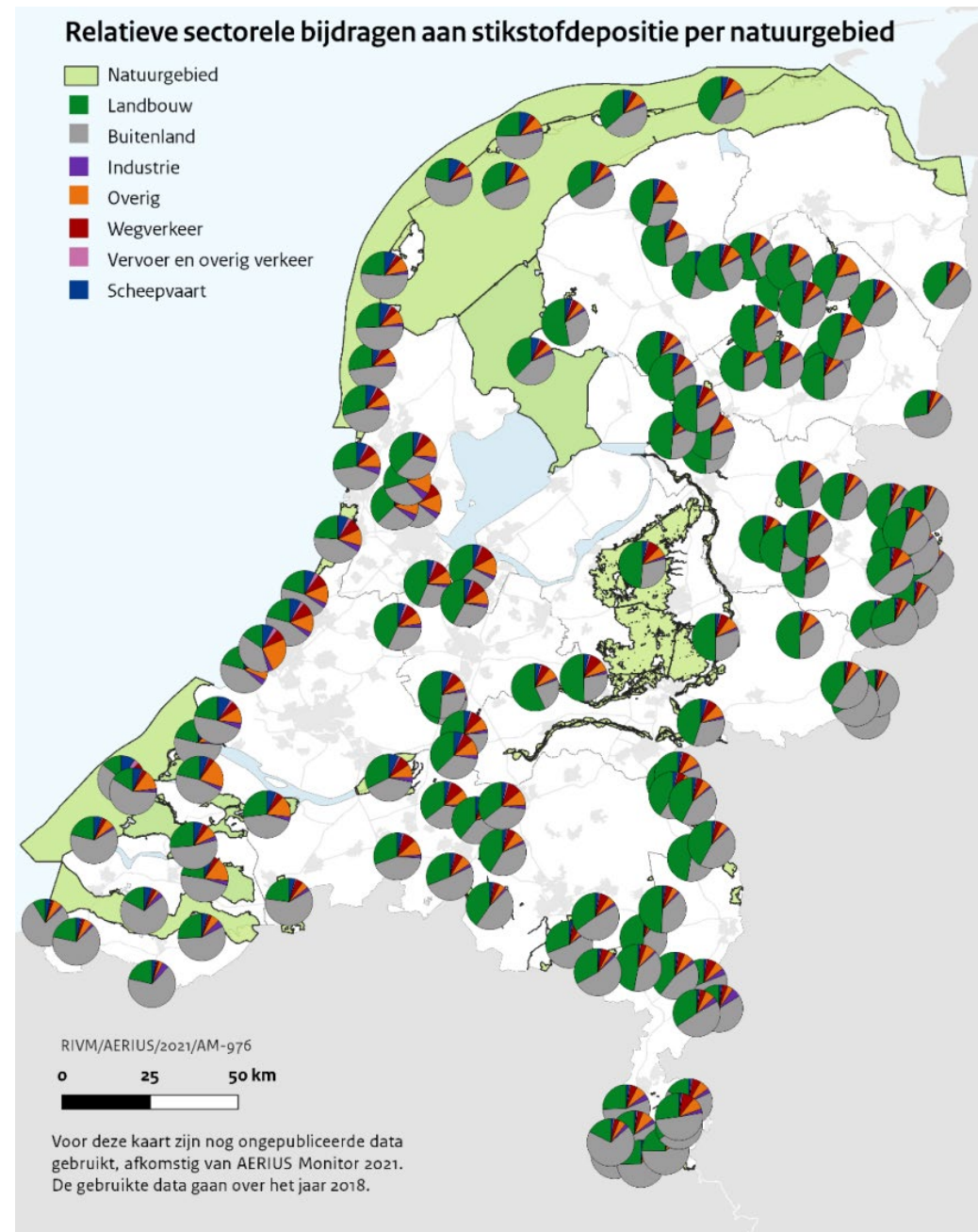
Jaar	Sectorgroep	Depositie [mol/ha/jaar]	Relatief [%]
2018	Landbouw	707	43,9%
2018	Buitenland	574	35,7%
2018	Industrie	34	2,1%
2018	Overig	111	6,9%
2018	Wegverkeer	107	6,7%
2018	Vervoer en Overig verkeer	21	1,3%
2018	Scheepvaart	56	3,5%
2018	Meetcorrectie	-87	
2018	Totale depositie	1.523	
2030	Landbouw	623	49,3%
2030	Buitenland	356	28,2%
2030	Industrie	31	2,5%
2030	Overig	108	8,6%
2030	Wegverkeer	83	6,5%
2030	Vervoer en Overig verkeer	15	1,2%
2030	Scheepvaart	46	3,7%
2030	Meetcorrectie	-56	
2030	Totale depositie	1.207	

¹ <http://www.emissieregistratie.nl/>

² <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2020>

Sectorbijdrage: depositie per natuurgebied

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu

*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Workflow

Analyse met tool

1. Spreadsheets per provincie voor provincie (geografisch oppervlak)
 - Bijvoorbeeld Flevoland heeft ook hele oppervlakte De Wieden, IJsselmeer en Zwartemeer
 - Gebieden komen in meerdere spreadsheets voor
2. Landelijke emissiereductie per variant (3) als startwaarde
3. Eén van de spreadsheets aanpassen vanuit de provincie waarbij binnen provincie resultaat wordt getoond
4. RIVM integreert deze tot totaalbeeld voor Nederland
5. Volgende iteratie

Succes!

- > E-mailadres van experts voor toesturen download spreadsheets
- > Terugkomen met bevindingen in het nieuwe jaar
- > Vragen? → 5.1.2.e (5.1.2.e

Buiten scope uiten scope

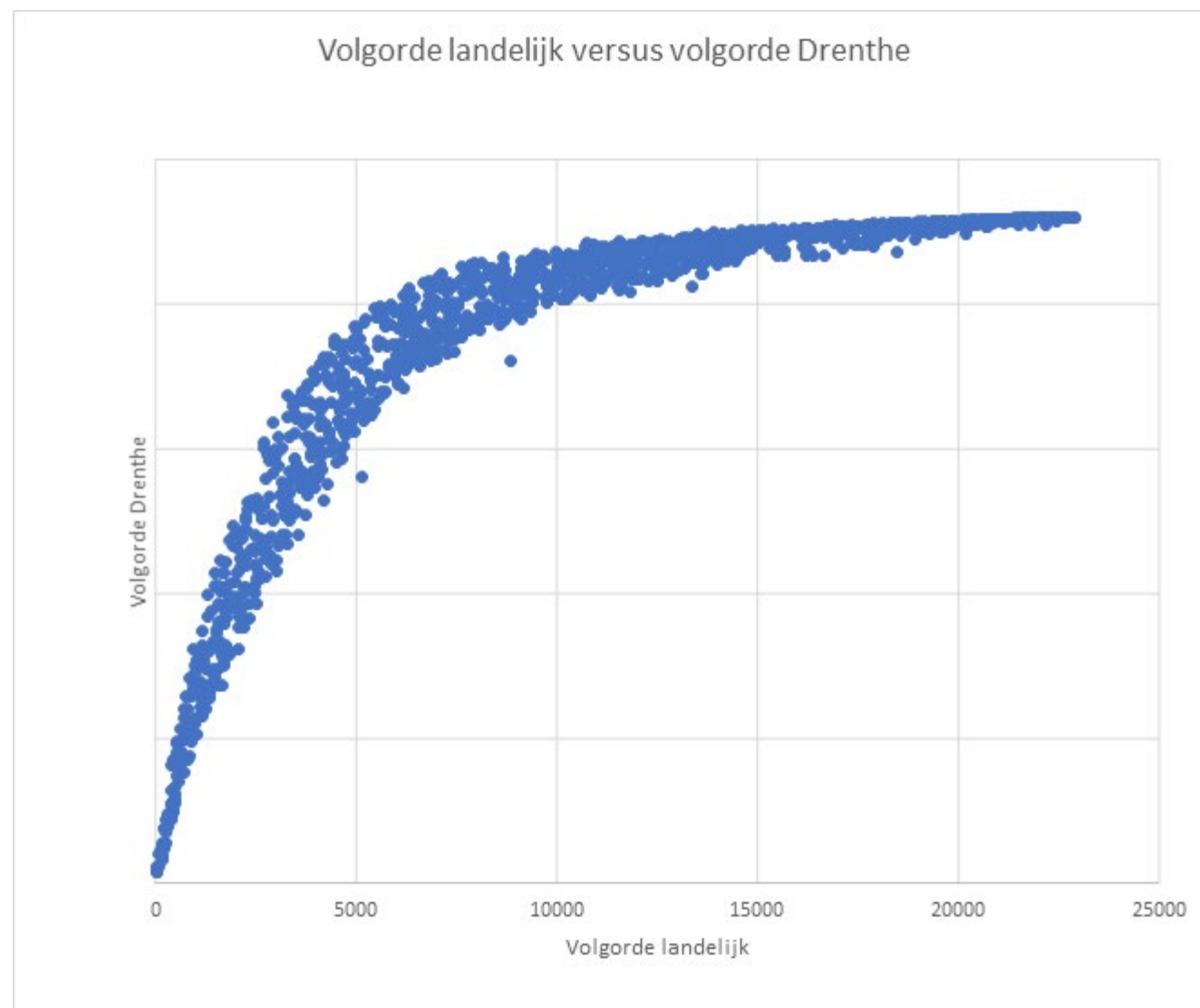
Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu

*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Depositiepotentie variant: landelijk of per provincie

Voorbeeld Drenthe
de stallen komen
ongeveer in de
landelijke volgorde
voorbij en de Drentse
stallen zijn
ondervertegenwoordigd
in de landelijk best
scorende stallen.

Nota: Concept criteria om te komen tot één scenario voor ruimtelijke verdeling stikstof
Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak

Meningvormend

Context

Zoals eerder omschreven in de 'route voor besluitvorming' (geagendeerd op de stuurgroep GGA van 20 december), zijn er een aantal stappen om te komen tot richtinggevende emissiereductiedoelstellingen. In deze nota lichten we toe welke criteria gehanteerd kunnen worden om stap 1 te maken en welke criteria worden gebruikt om stap 2 en 3 te kunnen zetten. Niet op alle criteria kan een kwantitatieve, objectieve beoordeling worden gegeven en zal dus vragen om een beleidsmatige afweging. Deze criteria zijn opgesteld door een interbestuurlijke/interdepartementale werkgroep. De opgestelde criteria in deze nota kunnen nog aangescherpt worden naarmate ook de scenario's concreter worden.

De route voor besluitvorming zoals besproken in de stuurgroep van 20 december.

1. De keuze om van varianten naar scenario's te gaan.

Met de 'generieke', de 'depositiepotentie', de 'ABCD zonerings' en de 'overgangsgebieden' wordt in 4 varianten geïllustreerd wat de emissiereductiedoelen zijn om voor de Natura 2000-gebieden tot de KDW+ te komen. Het is de verwachting dat er uit de varianten een meer optimaal scenario te destilleren is, door de varianten optimaal te combineren. Er wordt gestreefd om dit in 2-3 scenario's te laten zien. Op basis van een analysetool wordt gekeken of een optimalisatie mogelijk is. Rijk en provincies zullen aan de hand van de analysetool en een set aan criteria een selectie maken van mogelijke scenario's.

2. De scenario's worden voorzien van een ambtelijk advies

Nadat het RIVM deze scenario's heeft uitgewerkt biedt dit de technisch-inhoudelijke inzichten van mogelijke ruimtelijke verdelingen. Vervolgens start het politiek-bestuurlijke gesprek welke variant wordt gekozen van waaruit de richtinggevende doelen worden afgeleid. Om dit gesprek zo goed mogelijk te faciliteren is het voorstel om de scenario's met elkaar te vergelijken. Om ze vervolgens te voorzien van een ambtelijk advies waarin de verschillende opties tegen elkaar worden afgewogen. Dit advies zal worden opgesteld aan de hand van een set aan criteria die interdepartementaal samen wordt samengesteld. Denk hierbij aan criteria zoals: leefbaarheid, efficiëntie, meeste gebieden die op het beoogde doelbereik komen, minste impact op Rijksprojecten. Het is de inschatting is dat er niet op alle criteria een kwantitatieve, objectieve beoordeling op criteria gegeven zal kunnen worden en dat het dus ook zal vragen om een beleidsmatige weging van de verschillende varianten.

3. Het Rijk maakt een keuze voor 1 van de scenario's

Uiteindelijk vraagt de keuze voor 1 van de scenario's om een politieke weging en besluit. Nadat de scenario's zijn voorzien van een ambtelijk advies zullen deze de lijn ingaan en politiek worden voorgelegd. Het zal een politieke keuze zijn om één van de scenario's te kiezen. Aan de hand van het gekozen scenario zullen de concept emissiereductiedoelstellingen kunnen worden afgeleid.

4. Het Rijk vraagt de provincies om te reflecteren op het gekozen scenario & concept gebiedsdoelen

Het Rijk vraagt aan de provincies om te reflecteren op dit scenario en de daarbij behorende concept gebiedsdoelen en een advies te geven over de uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Daarbij kunnen de provincies ook de benodigde condities aangeven.

5. De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden bepaald aan de hand van het gekozen scenario + reflectie op haalbaarheid en uitvoerbaarheid

Op basis van het gekozen scenario en de reflectie van de provincies zullen de emissiereductiedoelstellingen nader kunnen worden bepaald per gebied. Dit zijn de richtinggevende doelen die bedoeld zijn om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen.

6. Bijsturing van de richtinggevende doelen tot het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023

Deze richtinggevende doelen kunnen indien nodig worden bijgesteld en aangescherpt naarmate er meer informatie beschikbaar komt. Dit kan zijn vanuit de natuurdoelanalyses maar ook op basis van de uitkomsten van de gebiedsprocessen. Daarnaast zal er nog een impactanalyse plaatsvinden op de concept gebiedsplannen in de tweede helft van 2022, voordat de gebiedsplannen (en de daarbij behorende maatregelen) vastgesteld worden. In juli 2023 zullen zowel de maatregelen als de doelen in het gebiedsplan worden vastgesteld.

Bespreekpunten:

1. Kan de stuurgroep aangeven of er nog belangrijke criteria missen (kwantitatief dan wel kwalitatief) om de scenario's ten opzichte van elkaar te kunnen wegen?
2. Kan de stuurgroep adviseren hoe we de bestuurders (Rijk en provincies) zo goed mogelijk kunnen faciliteren zodat zij op korte termijn een keuze kunnen maken voor één van de scenario's?

Toelichting bespreekpunt 1:

Hieronder staan de criteria die zijn opgesteld door de interdepartementale/interbestuurlijke werkgroep. Deze kunnen nog aangescherpt worden naarmate er concretere scenario's zijn om de criteria goed te kunnen toetsen. Uiteindelijk speelt ook de weging van deze criteria nog een rol om tot een eind-scenario te komen.

Stap 1: Criteria om te komen van varianten naar scenario's per provincie

Doelbereik

- Halen we de KDW + Halen we de KDW ?
- Hoe groot is het verschil tussen KDW+ halen en KDW?
- Wat is de bijdrage aan de landelijke omgevingswaarden?

Efficiëntie

Kton: mol/ha/jr. vergeleken t.o.v. generiek verdeeld

- Per provincie
- Landelijk

Mogelijkheden voor de landbouw

De mate waarin extensieve landbouw nog mogelijk is in de provincie.

Stap 2/3: Criteria van scenario's naar 1 scenario_(politiek – bestuurlijk)

Doelbereik

- a. Wordt de KDW + behaald?
- b. Wordt de KDW behaald?
- c. Hoe groot is het verschil tussen KDW+ halen en KDW?
- d. Worden de omgevingswaarden behaald?

Efficiëntie

- a. *Efficiëntie gedefinieerd als Kiloton: mol/ha/jr. vergeleken t.o.v. generiek verdeeld.*
 - Landelijk
 - Per provincie

- b. *Efficiëntie van middelen*

Dit betreft een kwalitatieve duiding waarin de scenario's ten opzichte van elkaar worden bekeken. In het gebiedsplan komt de echte inschatting van kosten omdat dan ook de maatregelen bekend zijn.

- c. *Efficiëntie uitgedrukt in uitvoering en tijd*

Dit betreft een kwalitatieve duiding waarin de scenario's ten opzichte van elkaar worden bekeken.

Mogelijkheden voor landbouw

De mate waarin extensieve landbouw nog mogelijk is in de provincie. Dit is een kwalitatieve duiding van de scenario's ten opzichte van elkaar.

Integraliteit

- a. *Bijdrage aan KRW en Klimaat*

Hierbij focussen we op twee aspecten. Zowel het mee koppelen (input) van opgaves maar ook (onbedoelde) afwenteling (output). Dit zal ook hier moeten worden gedaan op basis van een kwalitatieve inschatting en de best beschikbare inzichten op dit moment vanuit de water en

klimaatopgave. De doelen worden naar aanleiding van de natuurdoelanalyses herijkt. Op dat moment is er ook meer kennis beschikbaar over deze drie opgaves en de samenhang daartussen.

b. Risico potentiële Lock-ins

Risicogebieden vanuit water en klimaat (en andere opgaven) zijn geïdentificeerd en worden getoetst aan de verschillende scenario's. Afgaande op publicaties zoals het PBL-rapport 'Grote opgaven in een beperkte ruimte' en de 'Nationale wateranalyse' zijn er twee landschapstypen waar we in Nederland te maken hebben met een cumulatie van opgaven met een, gelet op de internationale verplichtingen, urgent karakter. Dat zijn de hoge zandgronden en de veenweidegebieden. De hoge zandgronden, met name op die locaties waar de vee-dichtheid hoog is en waar Natura2000 gebieden en/of KRW waterlichamen, zowel oppervlakte- als grondwater, in de buurt liggen. Ook in de verbrede stikstofaanpak worden de landschapstypen zandgronden en veenweiden als urgent benoemd. ¹

Sociaaleconomische effecten

Dit zal wederom een kwalitatieve inschatting zijn ten opzichte van andere scenario's. De bredere sociaal economische beoordeling zal zowel in het kader van het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering als voor de gebiedsplannen gedaan worden. Voor het programma SN worden de effecten in beeld gebracht aan de hand van brede welvaartindicatoren en de Theory of Change. De effecten van maatregelen uit gebiedsplannen zullen op basis van dezelfde indicatoren op gebiedsniveau in beeld worden gebracht.

Draagvlak

Dit zal wederom een kwalitatieve inschatting zijn t.o.v. andere scenario's. In de beoordeling van het gebiedsplan zal dit ook meegenomen worden. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de betrokkenheid en invloed van de stakeholders bij het opstellen van het gebiedsplan.

Ontwikkelruimte

Ontwikkelruimte voor vergunningverlening (6.3). Dit zal een kwalitatieve inschatting zijn op basis van de vergelijking tussen de scenario's en op basis van beschikbare kennis over de ontwikkelbehoefte per provincie en landelijk. ²

Ruimtelijke effect op andere opgaven

Dit zal tevens een kwalitatieve duiding zijn ten opzichte van de andere scenario's. De verschillende scenario's zullen een bepaalde gebiedsgerichte benadering kiezen en daarmee zou dit ook in meer of mindere mate consequenties kunnen hebben voor andere ruimtelijke opgaven.

Toelichting besprekpunt 2:

Er zijn een aantal stappen doorlopen in het proces om te komen tot richtinggevende gebiedsdoelen. We zijn in de eerste fase gestart met de technisch inhoudelijke kant (ruimtelijk effect van zoning emissiereducties landbouw). Inmiddels is de analysetool van het RIVM toegelicht aan alle 12 provincies met daarbij de oproep om er zelf ook mee aan de slag te gaan en een 'optimaal' scenario voor de eigen provincie aan te leveren. De analysetool maakt heel concreet hoe groot de opgave is per gebied en per provincie. Dit maakt ook dat het lastig is voor veel provincies om een keuze voor één van de scenario's te maken zonder dat daar de bestuurlijke dekking voor is.

Hiermee komen we bij de vervolgfase waarbij de route voor besluitvorming centraal staat. Dit is het politiek-bestuurlijke gesprek op basis van de inzichten uit het RIVM tool. Vanwege de (mogelijk) grote sociaaleconomische en maatschappelijke impact die deze ruimtelijke verdeling

¹ Een mogelijk derde categorie landschapstype vormen de zeekleipolders in verband met de verzilting. De KRW bevat voor verschillende type oppervlaktewater ook verschillende chloridenormen. Anders dan bij de zandgronden en veenweiden zijn de bodem- en watervraagstukken geen gevolg van het landgebruik, maar omgekeerd, heeft verzilting wel ingrijpende gevolgen voor verschillende landbouwsectoren.

²Kan mogelijk ook kaartlaag zijn wanneer bekend is waar ontwikkelruimte nodig is. NB. Voor meldingen is zo'n kaart er.

heeft hebben de provincies aangegeven dat zij hierin niet alleen hun BC-leden maar ook de Colleges en mogelijk ook de Staten in mee moeten nemen. Ook aan Rijkszijde vergt het nog een politiek-bestuurlijk gesprek over de verschillende ruimtelijke verdelingen. Daarbij komen we bij het volgende dilemma: Enerzijds willen we snelheid en duidelijkheid over de gebiedsdoelen ten behoeve van de gebiedsprocessen en gebiedsplannen (die opgeleverd moeten worden in juli 2023). Anderzijds willen we ook dat de bestuurders met elkaar het gesprek aangaan en dit zo goed mogelijk doorleven zodat zij hierover een weloverwogen besluit kunnen nemen.

Landelijke omgevingswaarden

Vertalen naar richtinggevende emissiedoelen

Zowel vanuit het Rijk als vanuit de provincies was er een behoefte aan een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar gebieden

Omdat:

- Er duidelijkheid gevraagd wordt door gebiedspartners: wat verwacht je van ons?
- Er inmiddels al provincies waren die doelen vastgesteld hadden. Maar doen we samen genoeg?
- Het Rijk vanuit haar verantwoordelijkheid behoefte heeft aan sturing op het bereiken van de omgevingswaarden en het realiseren van doelen? Hoe programmeren we de bronmaatregelen het beste?

Wat ging hieraan vooraf?

Regioreeks

Biedt voorstellen vanuit de provincie voor de opgave en geeft aan wat belangrijke uitgangspunten zijn voor de ruimtelijke vertaling

➤ 1^e week sept

Verdere aanpak stikstof

Biedt kaders voor de verdere invulling van de landelijke omgevingswaarden

(Ruimtelijk effect zonering emissiereducties landbouw)

> augustus

Uitvraag aan het RIVM

Op basis van de uitgangspunten geeft het RIVM inzicht in mogelijk ruimtelijke verdelingen

➤ Dec/jan

- Meest kwetsbare natuur eerst
- Stikstof als onderdeel van integrale gebiedsdoelen
- Doelen baseren op de lange termijn
- Omgevingswaarden als randvoorwaarden
- Doelen uitgedrukt in emissie

generiek

A/B/C/D

ringen

depositie
potentie

Wat zijn de verschillende mogelijkheden om per gebied, op basis van de uitgangspunten en binnen de wettelijke kaders, benodigde emissiereducties inzichtelijk te maken waarmee de benodigde depositiereductie per Natura 2000-gebied voor 2030 (met het oog op tegengaan van verslechtering) wordt gerealiseerd, met een doorkijk naar de totaalopgave richting de KDW?

Van varianten naar scenario's:

De analysetool van het RIVM kan bijdragen aan **het inzichtelijk maken** van de verschillende mogelijkheden voor verdeling van stikstof per gebied en landelijk.

De tool kan aantonen:

- welke emissiereductie is nodig om verslechtering van de situatie ten aanzien van stikstofdepositie te voorkomen en hoe je die op verschillende manieren zo efficiënt mogelijk ruimtelijk kan invullen;
- op welke manier beïnvloedt de emissiereductie voor brongebied A de depositiereductie in natuurgebied B; [voor verschillende varianten van verdeling]
- welke doelen (KDW en KDW+) kunnen in theorie bereikt worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat is de restopgave?

-> Uiteindelijk moet dit helpen om het politiek-bestuurlijke gesprek te voeren.

Expertsessies analysetool

Aan de hand van concept analysetool hebben inhoudelijke experts van diverse provincies en rijk meegedacht over de achterkant van de tool

➤ Jan

- Analysetool is aangescherpt door RIVM op basis van feedback.

Aan de slag met de tool

VANDAAG!

- Oefenen met de tool om
- RIVM kan vragen beantwoorden

DOEL VAN VANDAAG

- Iedereen weet hoe de tool werkt
- Wat je met de tool kan
- Waar je op moet letten bij de keuze voor een combinatie van varianten
- Iedereen weet hoe je van de vier varianten naar 1 of 2 scenario's kan komen.

VERVOLGPROCES

Lichten we aan het einde van de sessie verder toe

PROCESSTAPPEN BESLUITVORMING GEBIEDSDOELEN

Uitgangspunten
vastgesteld

Stap 1:
Varianten

Stap 2:
2-3 scenario's

Stap 3:
Concept
gebiedsdoelen

Stap 4:
Emissiedoelen per
gebied

Vertalen naar
maatregelen

DOELEN
ACCEPTEREN

AANBOD
PROVINCIES

AFSPRAKEN
MAKEN

Concept
Gebiedsplannen
juli 2022

Gebiedsplannen
juli 2023

PROCESSTAPPEN BESLUITVORMING

RIJK

Richting voor scenario's

**Stap 1:
Varianten**

Ambtelijk advies bij de scenario's

**Stap 2:
2-3 scenario's**

Criteria voor selectie voorkeursscenario

Verfijnen varianten

Ambtelijk advies bij de scenario's

**Stap 3:
Concept
gebiedsdelen**

Uitvoerings-condities

**Stap 4:
Emissiedoelen per
gebied**

Basis voor gebieds-
processen en gebieds-
plannen

PROVINCIES

20 jan 2022

27/3/10 feb 2022

10/16 mrt 2022

GS 22 mrt/ BO 31 mrt

Doelen regiodagen

- Het optimaliseren van de scenario's voor de gebiedsdoelen per provincie
- Het is voor elke provincie helder wat de verwachting is van gebiedsplan versie 1.0, incl. planning en manier van besluitvorming
- Leren van elkaar

Ter voorbereiding:

- Demo en oefenen met analyse-tool RIVM
- Individuele gesprekken per provincie
- Gebiedsdoelen per provincie invulling gegeven mbv RIVM-tool: uitkomsten daarvan zijn input voor de regiodagen.

1. Planning interne sessie per provincie om te komen tot eerste vingeroefening voor scenario's adhv de tool: doen jullie zelf (vóór 1 feb.)

2. Individuele gesprekken per provincie

In de weken van: 24 jan – 4 feb voor de eerste 6 provincies

In de weken van 1 feb – 14 feb voor de anderen

3. Regiodagen *(voorgestelde data)*

Regio	Datum
West (NH, ZH, Utr, Zl)	Dinsdag 15 feb
Zuid (NBr en Li)	Donderdag 17 feb
Noord (Gr, Fr, Dr)	Dinsdag 8 maart
Oost (Ov, Gld, Fl)	Woensdag 9 maart

Wat aan te leveren?

Toepassing van optimale mix van varianten tot scenario's

- voor jouw provincie
- ingevuld in de analysetool tot één of meer scenario's
- HET HOEFT NOG NIET PERFECT

- Bij RIVM en GGA-team aanleveren (1 feb)

Document met daarin:

- Toelichting op de scenario's en effecten daarvan (kort)
- De dilemma's die je bent tegengekomen (en afwegingen die je daarbij al dan niet hebt gemaakt)
- De kaders/benodigdheden voor het laten slagen van het meest optimale scenario (van het Rijk of anderen)
- De risico's die je nog ziet bij keuze voor bepaalde scenario's

- Bij GGA-team aanleveren (7 feb)

Toetspunten om tot scenario's te komen

(in deze stap)

1. Doelbereik

- Halen we de KDW +?
- Halen we de KDW ?
- Hoe groot is het verschil tussen KDW+ halen en KDW?
- *Bijdrage aan de omgevingswaarden (? Check RIVM, kunnen provincies dat zien na invulling van de tool?)*

2. Efficiëntie (kwantitatief)

- Kton:mol/ha/jr vergeleken tov generiek verdeeld
- Per provincie

Wat krijg je van ons?

- Format voor de tool en dataset (via RIVM)
- Format voor het document
- Uitnodiging voor individuele gesprek per provincie met bespreekpunten ter voorbereiding
- Voorstel opzet regiodag
- Hosting regiodagen: door provincies, voorstel/verzoek volgt

Programma DG Stikstof**Behandeld door**5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl**Datum**

28 januari 2022

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS) / 5.1.2.e (DGS)
secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	28 januari 2022, 09.30 – 11.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

-

3. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (DO+)

Buiten scope

[Redacted content]

o Buiten scope

Ons kenmerk

[Redacted content]

Buiten scope

Buiten scope

Ons kenmerk

4. Rijkscoördinatie-overleg

1. Agenda stuurgroep GGA

- De DO-leden hebben geen opmerkingen bij de agenda van de Stuurgroep GGA op 31 januari.

2. Concept criteria van varianten naar doelen

Bespreekpunten

- Kan de stuurgroep aangeven of er nog belangrijke criteria missen (kwantitatief dan wel kwalitatief) om de scenario's ten opzichte van elkaar te kunnen wegen?
- Kan de stuurgroep adviseren hoe we de bestuurders (Rijk en provincies) zo goed mogelijk kunnen faciliteren zodat zij op korte termijn een keuze kunnen maken voor één van de scenario's?

Reacties DO-leden

- De DO-leden stemmen in met de beslispunten en hebben daarbij de volgende aandachtspunten:
- NVLG geeft aan dat de stappen en efficiënte goed zijn, maar vraagt ook hoeveel ruimte er is voor de provincies om van de vooropgestelde plannen/afspraken af te wijken.
 - Reactie DGS: De gezamenlijke lijn met IPO is dat we uitvoering geven aan deze plannen. Daarbij wordt erkend dat het een ingewikkeld en complex proces is, maar we mogen niet gaan versoepelen in ruimte en proces. Het is van belang om goed te blijven samen werken met provincies op het gebied van uitvoerbaarheid, maar dient het proces op hoofdlijnen door te gaan.
 - Def geeft aan dat het ook belangrijk is om aandacht te hebben voor de politieke lijn. DGS geeft aan nauw op te trekken met IPO en dat zij ook sturend zijn in dit proces.
- EZK benoemt dat er verschillende hoofddoelen zijn in het landelijk gebied (natuur/stikstof/krw/klimaat). De kwantificering van die doelen loopt in verschillende tempo's en hoe verhoudt zich dat tot elkaar? In de stukken wordt niet duidelijk wanneer er helderheid is over de vier doelen bij elkaar en de vertaling daarvan in de gebieden.
 - Reactie DGS: Dit betreft alleen nog stikstof. Parallel loopt het proces met NPLG over de structuur en besluitvorming over de andere doelstellingen in het gebied. Aankomende week is er ook een werksessie met het IPO over het tempo van de stikstofdoelstellingen, en ook hoe je de andere doelstellingen koppelt in de

gebiedsplannen. Dit onderwerp komt binnenkort terug in het DO om daar een verdiepend gesprek met elkaar over te voeren.

Ons kenmerk

- Agro benoemt dat het goed is dat er aandacht is voor landbouw, maar richt de notitie zich nu alleen op extensieve landbouw. Dat is beperkt. Er dient gekeken te worden waar er nog plek is voor landbouw en in welke vorm (bijv. innovatief/emissiearm).
 - Reactie DGS: dit wordt meegenomen in de notitie. De focus ligt op de impact van extensieve landbouw, maar dient er (ook in de oplossingsrichtingen) ruimte te zijn voor andere vormen van landbouw.
- RWS vraagt of er ook rekening wordt gehouden met het risico op onbedoelde ruimtelijke negatieve effecten.
 - Reactie DGS: dit wordt meegenomen.

- Versnellersaanpak, ter bespreking

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- GGA-bouwstenen, Programma SN

[Redacted text block]

5. Landelijke snelheidsverlaging en SSRS

Buiten scope

[Redacted text block]

- Buiten scope

Ons kenmerk

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- Buiten scope [redacted]

Ons kenmerk

6. MGO-2

- Buiten scope [redacted]

- [redacted]

- [redacted]

7. Verslag vorige overleg

Vastgesteld zonder opmerkingen

8. Rondvraag en sluiting

- Buiten scope [redacted]

31 januari 2022

Conceptverslag

Vergaderdatum en -tijd	31 januari 2022, 17:00-18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e 5.1.2.e ,5.1.2.e 5.1.2.e IPO: 5.1.2.e ,5.1.2.e UVW: 5.1.2.e ,5.1.2.e DG Stikstof: 5.1.2.e ,5.1.2.e ,5.1.2.e ,5.1.2.e, Min BZK 5.1.2.e VNG: 5.1.2.e ,5.1.2.e

1. Welkom en opening

2. Vaststelling agenda

- Buiten scope

3. Vaststelling verslag vorige overleg

Bijlage A

- IPSN vraagt n.a.v. het verslag of er meer duidelijkheid is over een uitvraag naar het RIVM om ook waterkwaliteit en klimaat mee te nemen. DGS reageert dat de WUR en het RIVM bekijken hoe de doelen integraal kunnen worden verbonden en welke termijn haalbaar is.
- Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

4. GGA-bouwstenen van de PSN-teksten

Bijlage D, 10 min

Buiten scope

[Redacted text block]

- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]

- Buiten scope [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

5. Actualiteit en mededelingen

Mondeling

5.1. Werksessie plangovernance

- Buiten scope [redacted]

5.2. Regiodagen

- Buiten scope [redacted]

6. Van varianten naar scenario's

Bijlage B, 25 min

Vanuit het project vertaling landelijke omgevingswaarden is er door het RIVM een analysetool gebouwd met daarin verschillende mogelijkheden voor de verdeling van stikstofreductie. Tijdens de stuurgroep wordt deze analysetool gepresenteerd. Vervolgens vragen we de stuurgroep om een mening te vormen over de set aan criteria waaraan de verschillende scenario's voor een ruimtelijke verdeling van stikstof getoetst kunnen worden zodat het Rijk vervolgens een besluit kan nemen. Dit agendapunt is ter meningvorming.

- Het RIVM licht de analysetool nader toe met een PowerPoint.
- BZK vraagt of het klopt dat provincies zelf mogen kiezen welk scenario ze doorrekenen, en of het niet eenduidiger is om alle scenario's door te rekenen. Het RIVM licht toe dat als het landelijk beeld samen wordt gevoegd het niet uitmaakt vanuit welk vertrekpunt een provincie begint.
- IPSN geeft aan dat de tool nu is ingericht om inzicht te krijgen in verschillende mogelijkheden voor stikstofreductie. De volgende stap is bekijken waar er ingegrepen kan worden. Dit gesprek kan aangegaan worden op de volgende Regiodagen.
- DGS geeft aan dat de criteria bedoeld zijn om de verschillende scenario's t.o.v. elkaar te wegen. De vraag is aan welke criteria die gewogen gaan worden.
- VNG geeft complimenten mee over de tool, en geeft aan een stap voor interbestuurlijke reflectie met de regiopartners te missen. Ook geeft zij mee dat het fijn zou zijn als transitiemogelijkheden ook meegenomen zou worden.
- UVW vraagt aandacht voor afwentelmechanismen en de hardheid van criteria.

7. Versnellersaanpak

Bijlage C, 20 min

Buiten scope

The text 'Buiten scope' is followed by a large block of redacted content consisting of several horizontal grey bars of varying lengths.

- |

A list item with a vertical bar on the left and a large block of redacted content consisting of three horizontal grey bars.
- |

A list item with a vertical bar on the left and a large block of redacted content consisting of three horizontal grey bars.
- |

A list item with a vertical bar on the left and a large block of redacted content consisting of one horizontal grey bar.

8. Rondvraag

9. Sluiting

De volgende vergadering van de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak is op 14 maart 2022, 17:00-18:00.

31 januari 2022

Conceptagenda

Vergaderdatum en -tijd	31 januari 2022, 17:00-18:00
Locatie	MS Teams-overleg
Voorzitter	
Deelnemers	5.1.2.e [redacted] 5.1.2.e [redacted], 5.1.2.e [redacted] (5.1.2.e [redacted] IPO: 5.1.2.e [redacted], 5.1.2.e [redacted], 5.1.2.e [redacted] (Gelderland), 5.1.2.e [redacted] (Utrecht) en 5.1.2.e [redacted] (Flevoland) UVW: 5.1.2.e [redacted] / 5.1.2.e [redacted] DG Stikstof: 5.1.2.e [redacted], 5.1.2.e [redacted] Min BZK: 5.1.2.e [redacted] / 5.1.2.e [redacted] VNG: 5.1.2.e [redacted] / 5.1.2.e [redacted]

1. Welkom en opening

2. Vaststelling agenda

3. Vaststelling verslag vorige overleg

Bijlage A

4. Actualiteit en mededelingen

Mondeling

4.1. Werksessie plangovernance

4.2. Regiodagen

5. Presentatie RIVM: eerste inzichten uit analysetool

Bijlage B, 20 min

Het RIVM zal een presentatie geven over de eerste inzichten uit de recent ontwikkelde analysetool. Dit agendapunt is ter kennisneming.

6. Versnellersaanpak

Bijlage C

Buiten scope

7. PSN-teksten

Bijlage D

Buiten scope

8. Rondvraag

9. Sluiting

De volgende vergadering van de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak is op 14 maart 2022, 17:00-18:00.

Coalitieakkoord en samenhang met NPLG en programma SN

Update programma SN

Inhoud

- **Deel 1:**
 - Samenhang Coalitieakkoord, NPLG en programma Stikstofreductie en Natuurverbetering
5.1.2.e (5.1.2.e)
 - NPLG in hoofdlijnen
5.1.2.e (5.1.2.e)
 - Vragen deel 1
- **Deel 2:** Update Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Programma SN)
 - Terugblik, vooruitblik en proces – 5.1.2.e (5.1.2.e)
 - Update onderdelen PSN
 - Vragen deel 2

Coalitieakkoord, vervolproces en samenhang met NPLG

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG): wat is het en waar staan we?

5.1.2.e

Buiten scope

Scope NPLG

- Focus rijkssturing in NPLG op:
 - Onontkoombare resultaten internationale verplichtingen per provincie/regio:
 - natuur/stikstof
 - klimaat (landbouw en landgebruik)
 - KRW
 - Ruimtelijke sturing
 - Bij dit alles oog voor vitaliteit/brede welvaart landelijk gebied.
- Andere gebiedsgerichte beleidsdoelen kunnen mogelijk gekoppeld worden.
- Rijk stuurt t.a.v. internationale verplichtingen per gebied op te behalen resultaten; het *hoe* deze resultaten te bereiken is vervolgens aan gebiedsproces onder leiding van gebiedsautoriteit Provincie. (Maar: evident moet zijn dat met het *hoe* de resultaten tijdig en duurzaam worden bereikt)

Scope NPLG vraagt om samenwerking

- De scope van NPLG zorgt dat nauwe samenwerking tussen velen nodig is.

Specifiek binnen het Rijk:

- De scope van het NPLG zorgt dat nauwe samenwerking tussen verschillende ministers/ministeries nodig is.
- De opdrachtgevers van het NPLG zijn daarom directeuren-generaal van LNV, BZK en IenW. Nauw wordt samengewerkt met een directeur-generaal van EZK vanwege de energietransitie.
- Eerstverantwoordelijk is LNV (minister voor Natuur en Stikstof).

Proces

Processtappen (in lijn met Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering):

- 100 dagenbrief (wordt nog op gepuzzeld hoe breed) + Startnotitie (Q1 2022)
- Ontwerp NPLG (incl. Plan MER) en resultaattoedeling doelstellingen en budget richting provincies/regio's (Q3 2022), vervolgens parlementaire behandeling.
- Indienen gebiedsplannen door provincies bij LNV (Q2 2023)

Vooruitlopend hierop al kijken of we 'quick wins' kunnen realiseren.

Kernboodschappen

- Gebiedsgerichte aanpak vergt langjarige aanpak en optimum tussen selectiviteit en integraliteit
- De aanpak vergt nog uitwerking door het nieuwe kabinet en input uit bijeenkomsten als vandaag helpt daarbij
- Vooral doorgaan met trajecten die nu lopen, maar houd er rekening mee dat 'we' op een gegeven moment gaan verbreden in kader van Nationaal Programma Landelijk Gebied

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Vragen?

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Update programma SN

Besluitvormingsroute

- **April** Bestuurlijk Overleg
- **Eind mei** Start zienswijzeprocedure
- **Zomer** Verwerken reacties in Programma SN en Nota van Antwoord
- **September** Vaststellen definitief programma SN

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Ruimtelijke vertaling

Waarom een vertaling van de landelijke omgevingswaarden?

Zowel vanuit het Rijk als vanuit de provincies was er een behoefte aan een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar gebieden.

- Er **duidelijkheid** gevraagd wordt door gebiedspartners: wat verwacht je van ons?
- Er inmiddels al provincies waren die doelen vastgesteld hadden. Maar **doen we samen genoeg?**
- Het Rijk vanuit haar verantwoordelijkheid behoefte heeft aan **sturing op het bereiken van de omgevingswaarden** en het realiseren van doelen? Hoe programmeren we de bronmaatregelen het beste?

In het Programma SN worden procesafspraken vastgelegd. De uiteindelijke regionale doelen zullen worden vastgelegd in de gebiedsplannen.

Processtappen: Besluitvorming gebiedsdoelen

Uitgangspunten vastgesteld

Stap 1: Varianten

Ambtelijk advies bij de scenario's op basis van criteria

Stap 2: 2-3 scenario's

Het Rijk kiest 1 van de scenario's

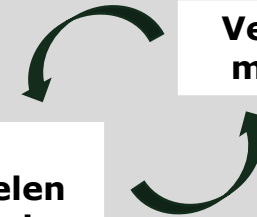
Stap 3: Concept gebiedsdoelen

Uitvoeringscondities

Stap 4: Emissiedoelen per gebied

Vertalen naar maatregelen

Gebiedsplannen + doelen juli 2023

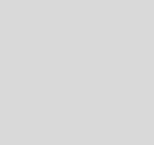
Concept Gebiedsplannen juli 2022

AFSPRAKEN MAKEN

AANBOD PROVINCIES

DOELEN ACCEPTEREN

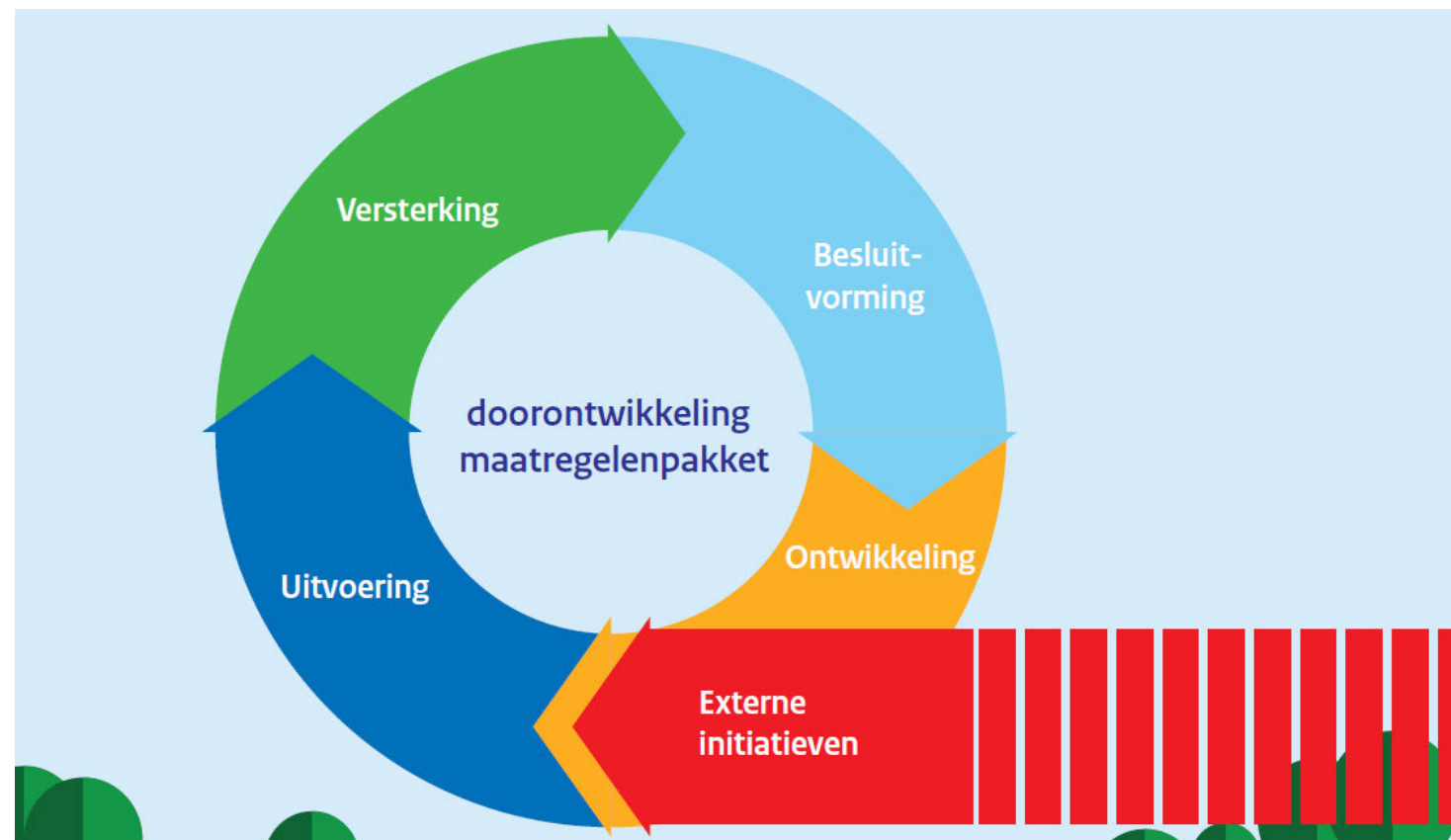
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Bronmaatregelen

Bronmaatregelen

- Huidige pakket maatregelen (structurele aanpak)
- Uitwerking coalitieakkoord
- Doorlopende doorontwikkeling van deze maatregelen

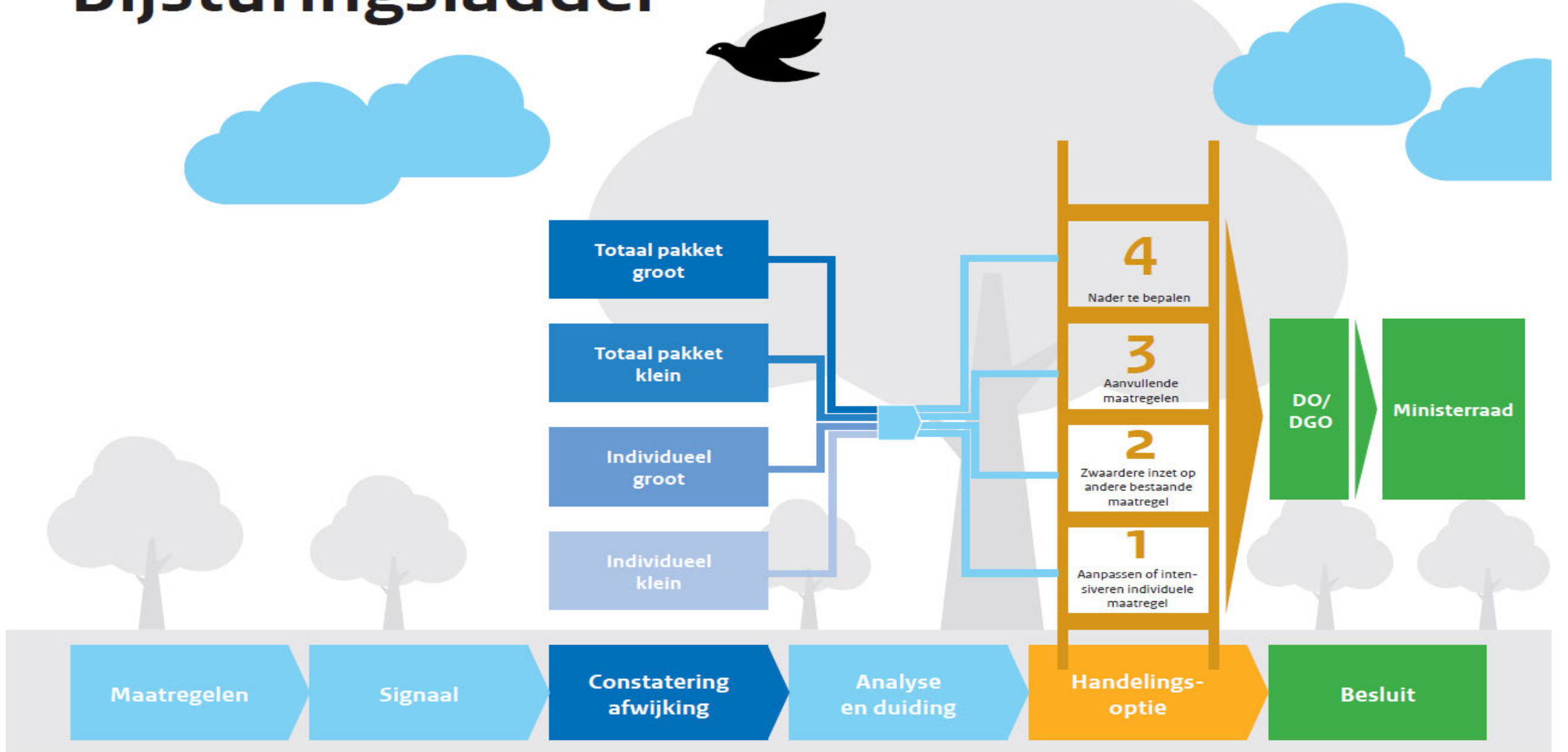

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Bijsturingsladder

Bijsturingsladder

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Gebiedsplannen

Onderwerpen evaluatie

Check op wettelijke eisen en randvoorwaarden

Het beeld dat naar voren komt uit de geleverde informatie

- Ambitieniveau en bijdrage aan doelbereik
- Slim koppelen van natuur- en stikstofmaatregelen
- Uitkomsten gebiedsproces
- Planning, borging en financiering

Spelregels wijzigingsvoorstellen

Wijzigingsvoorstellen zijn voorzien van een onderbouwing waaruit blijkt dat het wijzigingsvoorstel leidt tot:

- Een te verwachten groter doelbereik (voor bronmaatregelen doorvertaald naar depositie) binnen dezelfde planning en budget en met dezelfde of grotere zekerheid, of;
- Een te verwachten zelfde doelbereik met meer integraliteit (groter doelbereik op andere doelen/opgaven) en binnen dezelfde planning en budget en met dezelfde of grotere zekerheid, of;
- Een te verwachten zelfde doelbereik met minder middelen, binnen dezelfde planning en met dezelfde of grotere zekerheid of;
- Een te verwachten zelfde doelbereik met snellere uitvoering binnen hetzelfde budget en dezelfde of grotere zekerheid.

Verdere voorwaarden

- Lange termijn effect van maatregel is onderbouwd
- Uitvoerbaarheid, tijdigheid en zekerheid is onderbouwd
- Proces en inspraak goed doorlopen

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Natuurdoelanalyses

Wat zijn natuurdoelanalyses?

- Voor onderbouwing of er voldoende HR 6.1 en 6.2 maatregelen genomen worden om de benodigde ruimtelijke- en milieucondities voor behoud en herstel van instandhoudingsdoelen te realiseren (ex ante beoordeling).
- Daarmee beoordeling welke maatregelen doelmatig ingezet kunnen worden en of toestemmingsverlening mogelijk is
- Natuurdoelanalyse is een verzameling van de best beschikbare informatie
- Beschrijft een richting van de mogelijke aanvullende maatregelen en beschouwt de natuurherstelmaatregelen op effectiviteit

Fasering uitvoering natuurdoelanalyses

1. Quick scan

Wordt opgenomen in Programma SN

Aandachtslijst gebieden > mogelijke heroverweging conclusies PAS-gebiedsanalyses

2. Pilots natuurdoelanalyses

Verdere optimalisatie methodiek

3. Natuurdoelanalyse voor alle gebieden

Met prioriteit voor gebieden van aandachtslijst

4. Kwaliteitsborging

Onafhankelijke wetenschappelijke toetsing door ecologische autoriteit

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Vragen?

Mail:

5.1.2.e

Buiten scope **iten scope**

Uitnodiging om deel te nemen aan de Regiodag Zuid

Donderdag 17 februari 2022

Tijd

8.30 uur Inloop
 9.00 – 17.00 uur Programma
 17.00 - 17.30 uur Afsluitende borrel

Locatie

5.1.2.e

Adres: 5.1.2.e 5.1.2.e

Doel

Het doel van deze regiodag is drieledig: het zetten van een vervolgstap in het formuleren van regionale doelen, duidelijkheid bieden over de benodigde inhoud van de gebiedsplannen en om van elkaar leren in de gebiedsprocessen.

Vorbereiding

Om optimaal resultaat uit de regiodag te halen, vragen we de volgende voorbereiding van je:

Doornemen van de volgende links en bijlages:

- [Route voor besluitvorming doelen \(Fimpje\)](#)
- Verslag webinar dec. 2021 'Gebiedsplannen, water en klimaatopgaven' (PDF in bijlage)
- Concept Criteria voor de afweging van de scenario's (PDF in bijlage)

Lunch

Er wordt gezorgd voor lunchpakketjes.

Heb je specifieke dieetwensen? Geef dit uiterlijk woensdag 9 februari door aan **Buiten scope**

Contactpersoon bij vragen:

- Voor **inhoudelijke vragen** kunt je terecht bij jouw kwartiermaker, of anders bij: 5.1.2.e @bij12.nl
- Voor **praktische vragen** kunt je terecht bij 5.1.2.e 5.1.2. Buiten scope
- Voor praktische vragen **op de Regiodag** zelf kun je terecht bij: 5.1.2.e 5.1.2.e of 5.1.2.e 5.1.2.e

Programma

08.30 Koffie staat klaar

09.00 Start & welkom

09.15 Context: Voortuitblik, coalitieakkoord, NPLG

09.45 Presentatie van de scenario's

10.15 Het landelijke beeld

10.40 Pauze 20 min

11.00 In gesprek met de andere provincies

11:45 Weer terugkomen met eigen provincie

12.30 Lunch & naar buiten

14.00 Conclusies optimalisatie

14:45 Naar gebiedsplan 1.0

15:15 Pauze 15 min

15:30 Gebiedsprocessen

16.30 Hoe gaat het hierna verder

17.00 Klaar & Borrel

Programma DG Stikstof
Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

5.1.2.e@minlnv.nl

Datum

9 maart 2022

Kenmerk

DGS / 22039889

Bijlage(n)

agenda

Omschrijving	Conceptagenda Stuurgroep GGA
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	14 maart 2022, 17.00 uur - 18.00 uur
Locatie	MS Teams

Vergaderpunten

1. Opening
2. Verslag vorige vergadering d.d. 31 januari 2022 Bijlage A
3. Mededelingen en actualiteit
4. Uitkomsten Regiodagen Mondeling (10 min)
 - Uitkomsten m.b.t. regionale doelen
 - Vooruitblik 2022 (proces en planning)
5. Impuls gebiedsgericht werken 2022 en 2023 Bijlage B (20 min)

 Buiten scope

6. Stand van zaken uitwerking passages over NPLG en GGA uit coalitieakkoord Bijlage C (20 min)

 Buiten scope

7. Sociaaleconomische effecten

Bijlage D (5 min)

Buiten scope
[Redacted text block]

[Redacted text block]

8. Rondvraag

9. Sluiting

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minlnv.nl**Datum**

9 maart 2022

Kenmerk

DGS / 22039889

Bijlage(n)

Verslag Stuurgroep GGA

Omschrijving	Verslag Stuurgroep GGA
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Notulist	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	14 maart 2022, 17.00 uur - 18.00 uur
Locatie	MS Teams

Vergaderpunten

1. Opening

- I.v.m. afwezigheid van de VNG vertegenwoordigt de UVW vandaag tevens de VNG.

2. Verslag vorige vergadering d.d. 31 januari 2022 **Bijlage A**

- Het verslag wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Mededelingen en actualiteit

- Buiten scope
 - [Redacted]
 - [Redacted]
 - [Redacted]
 - [Redacted]
 - [Redacted]
 - [Redacted]

4. Uitkomsten Regiodagen

Mondeling (10 min)

- **Uitkomsten m.b.t. regionale doelen**
- IPSN geeft een mondelinge toelichting op de vier Regiodagen die onlangs hebben plaatsgevonden.
- **Vooruitblik 2022 (proces en planning)**
- IPSN licht toe hoe de planning richting 2022 eruit ziet.
- DGS geeft n.a.v. een verzoek van BZK om meer duidelijkheid aan dat de inzichten uit de Regiodagen aan Rijkszijde vragen om een zorgvuldige afweging. Om die reden kan er niet van het tijdspad afgeweken worden.

5. Impuls gebiedsgericht werken 2022 en 2023 Bijlage B (20 min)

Buiten scope

[Redacted text block]

- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]
- [Redacted list item]

- Buiten scope [redacted]

6. Stand van zaken uitwerking passages over NPLG en GGA uit coalitieakkoord

**Bijlage C
(20 min)**

Buiten scope [redacted]

- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]
- | [redacted]

- Buiten scope [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

7. Sociaaleconomische effecten

Bijlage D (5 min)

Buiten scope [redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

- Dit agendapunt is ter informatie en wordt niet behandeld.

8. Rondvraag

- Buiten scope

9. Sluiting

RICHTINGGEVENDE EMISSIEREDUCTIEDOELLEN PER GEBIED

Vertaling landelijke
omgevingswaarden

PROCESAFSPRAKEN

We werken zij aan zij: we kunnen dit alleen samen oplossen met provincies én Rijk en andere overheden

We delen vandaag o.a. een voorlopig ambtelijke scenario, dit geen (politiek) bod.

We doen over de inhoud en uitkomsten van deze bijeenkomst géén mededelingen naar externen, we maken geen foto's van de kaarten of scenario's

We luisteren actief naar elkaar

We hebben respect voor ieders mening, niemand heeft het monopolie op de waarheid

We zijn bereid om van elkaar te leren

We houden ons aan de tijd vandaag

Rol van RIVM : géén beleidsbepalende rol maar informatieverstrekkend

.....

PROGRAMMA

Tijd	Onderdeel
10:45 – 11:00	Inloop
11:00 – 11:10	Opening en welkom, procesafspraken en rollen aan tafel
11:10 – 12:00	Introductie van de scenario's en voorlopige resultaten op doelbereik
12:00 – 12:45	In groepen uiteen rond criteria
12:45 – 13:15	Lunch
13:15 – 13:55	Samenvatten van de uitkomsten (voor- en nadelen per criterium per scenario) en het ophalen van resterende vragen & dilemma's
13:55 – 14:00	Korte pauze
14:00 – 14:55	Presentatie aan opdrachtgevers <ul style="list-style-type: none">○ Bevindingen delen van de ochtend, per scenario en criterium○ Resterende dilemma's en vragen voorleggen
14:55 – 15:00	Vervolgafspraken en afsluiting

DOEL VAN VANDAAG EN VERVOLG

- Aan de hand van een aantal criteria de voor en nadelen of consequenties van de diverse scenario's verkennen en scenario's waar mogelijk wegen ten opzichte van elkaar.
- De uitkomst van deze bijeenkomst wordt ter reflectie voorgelegd bij een aantal experts.
- De uitkomsten worden gedeeld met direct betrokken provinciale collega's en bestuurders
- De uitkomst van deze bijeenkomst wordt meegenomen in het advies aan de Ministers.
- Rijk neemt o.a. op basis van deze input een besluit over een ruimtelijke verdeling.

WAAR WERKEN WE NAARTOE?

Richtinggevende stikstofemissiereductiedoelen per gebied voor de landbouw

Hoe ziet dit eruit?

- Depositie opgave per N2000
- Vertalen naar emissieopgave a.d.h.v. ruimtelijk scenario (hoeveel en waar)
- Hieruit kunnen de emissiereductiedoelstellingen worden afgeleid.

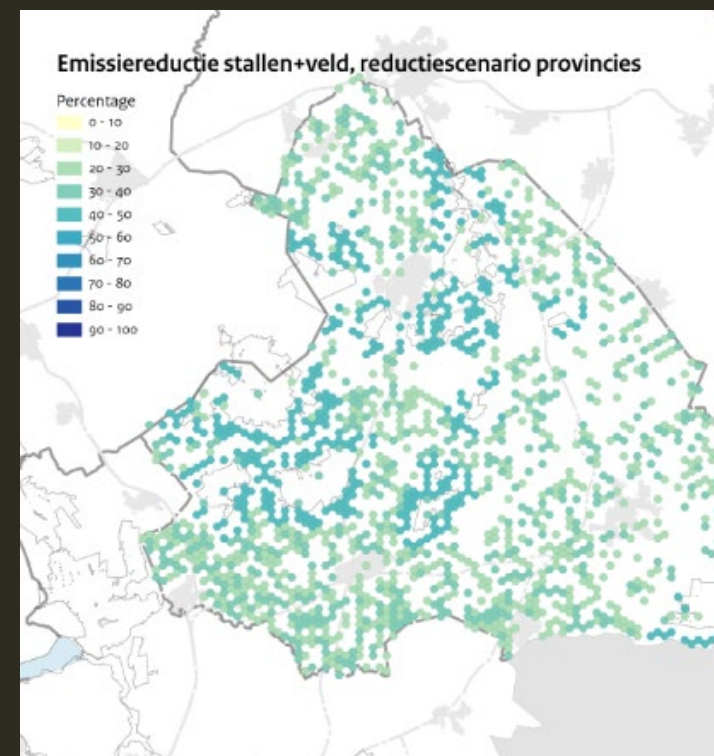
Gebied = afhankelijk van het scenario wat de definitie van gebied is.

Wat voor status hebben deze doelen?

- Richtinggevende doelen/ Iteratieslagen zijn mogelijk / Definitief doel vastleggen in gebiedsplan dd juli 2023.

Het **wat** maar nog niet het **hoe**

- -> **Zie het voorbeeld hiernaast voor provincie Drenthe kan worden ingezoomd per gebied.**

WAAROM?

- Landelijke omgevingswaarden zijn gesteld als percentage van het areaal van de stikstofgevoelige N2000 gebieden.
- Gebiedspartners weten niet waar ze aan toe zijn, wanneer doen we het goed genoeg?
- Een emissiereductiedoel in de ene provincie heeft ook effect op een andere provincie.
- Hoe zorgen we ervoor dat we de juiste dingen op de juiste plekken doen?

Wat hebben we gedaan?

Regiodagen (sept. 2021)

Belangrijke uitgangspunten voor de ruimtelijke vertaling vanuit de provincies

Verdere aanpak stikstof

Biedt kaders voor de verdere invulling van de landelijke omgevingswaarden
Ruimtelijk effect zonering emissiereducties landbouw via vier varianten

Vervolg-uitvraag aan het RIVM

Inzicht in mogelijk ruimtelijke verdelingen via vier varianten
Januari 2022 opgeleverd

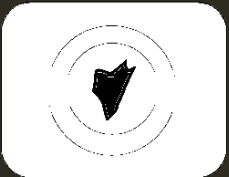
Regiodagen (feb/maart 2022)

Oefenen met verschillende varianten van ruimtelijke verdeling, voorkeursvariant voor eigen provincie inzichtelijk maken

Varianten waarmee we zijn gestart

Generiek: percentage reductie van alle bestaande emissiebronnen in de landbouw (kaasschaaf)

Ringen: werken met overgangsgebieden rondom N2000 waar een bepaald reductiepercentage geldt.

Depositiepotentie: hierbij wordt een emissiereductiepercentage opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op Natura 2000-gebieden.

ABCD – Zonering: indelen van het land in zones op basis van bodem en watersysteem.

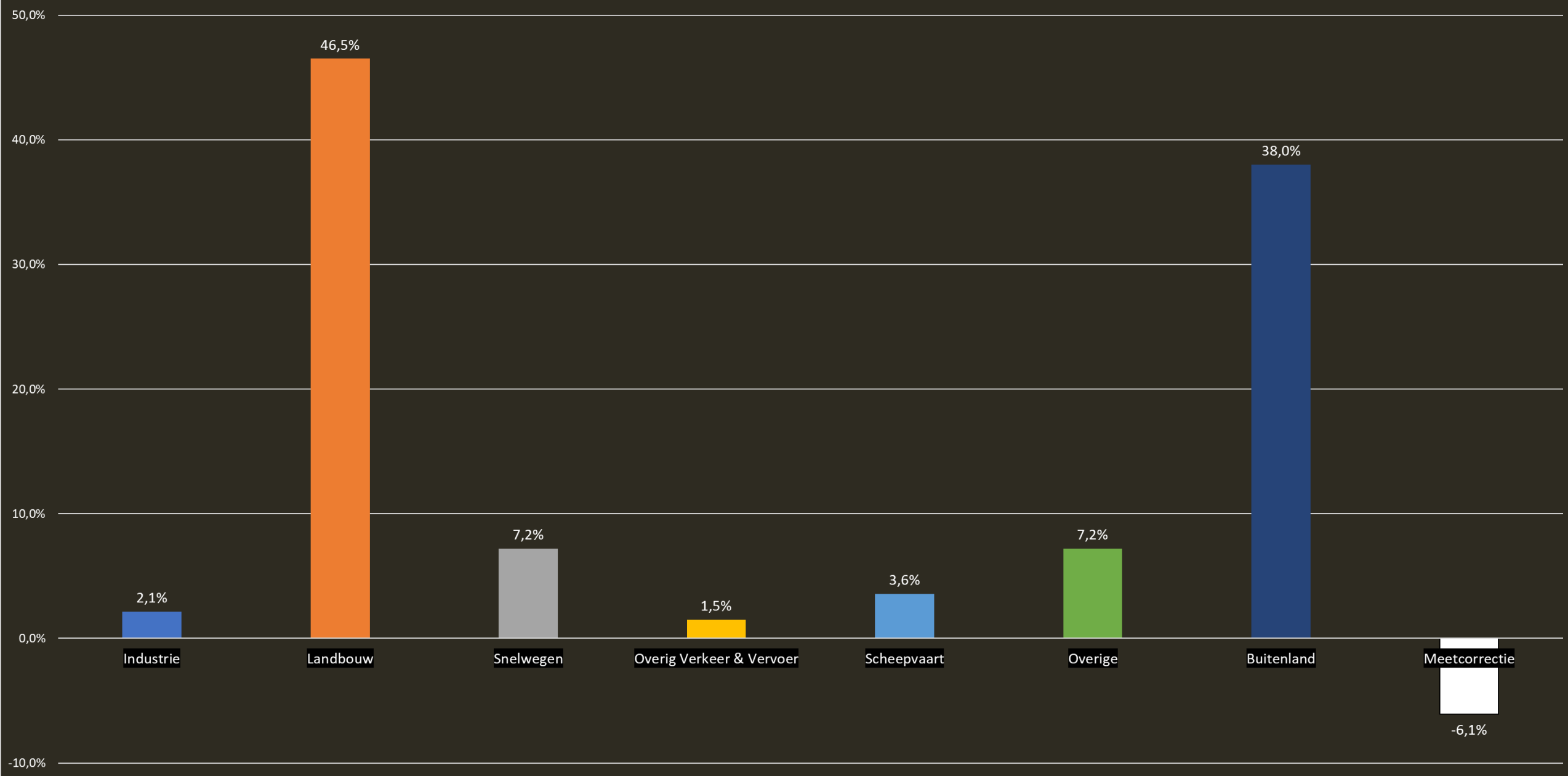
VARIANTEN NAAR SCENARIO'S

1. Optelsomscenario Provincies 2.0
2. Depositiepotentie 66%
3. ABCD Zonering
4. Generiek + Gebiedsgericht (ABCD)

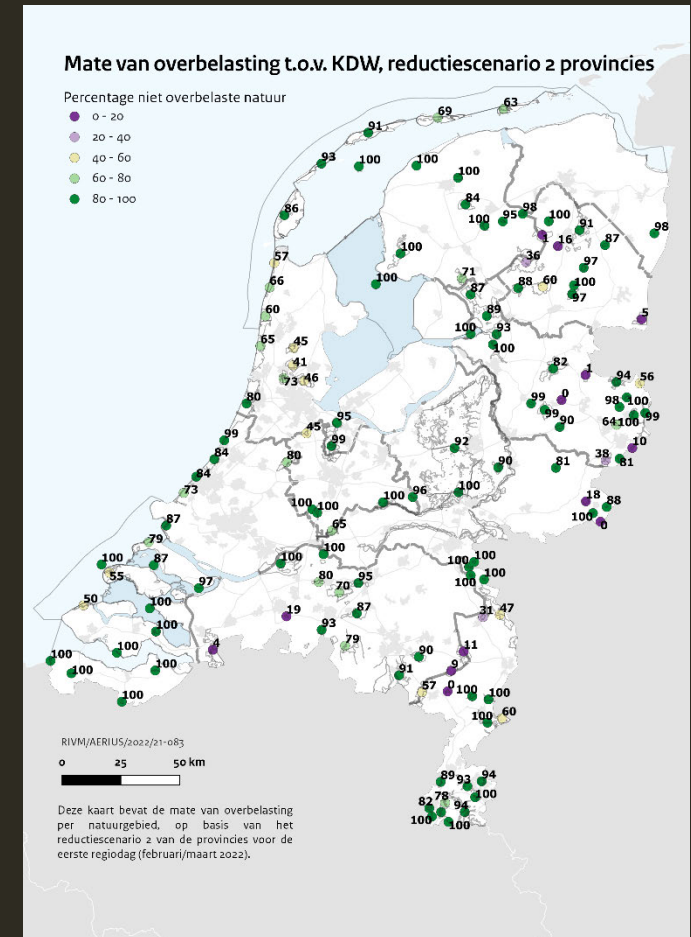
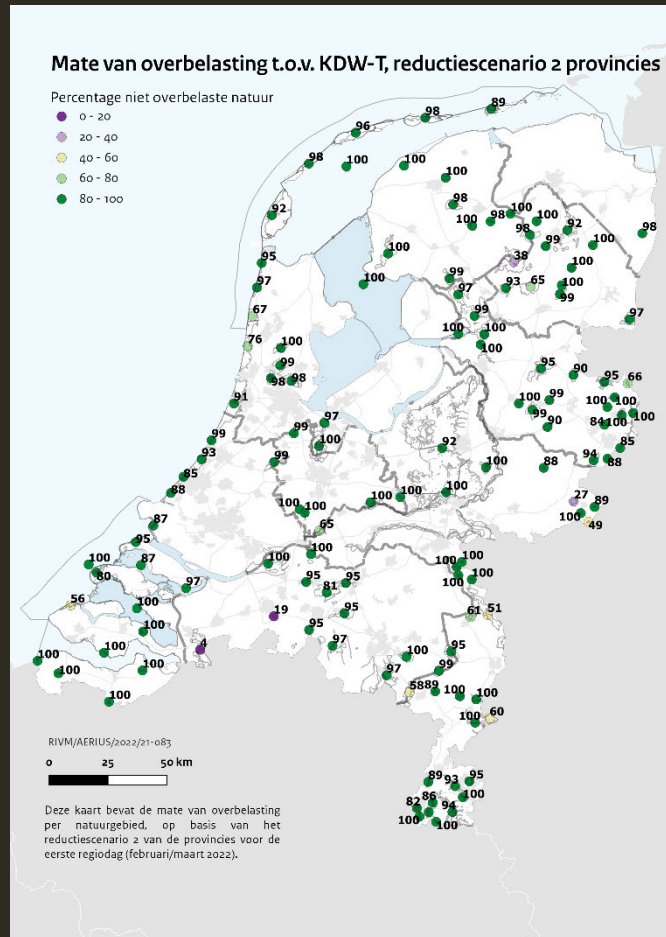
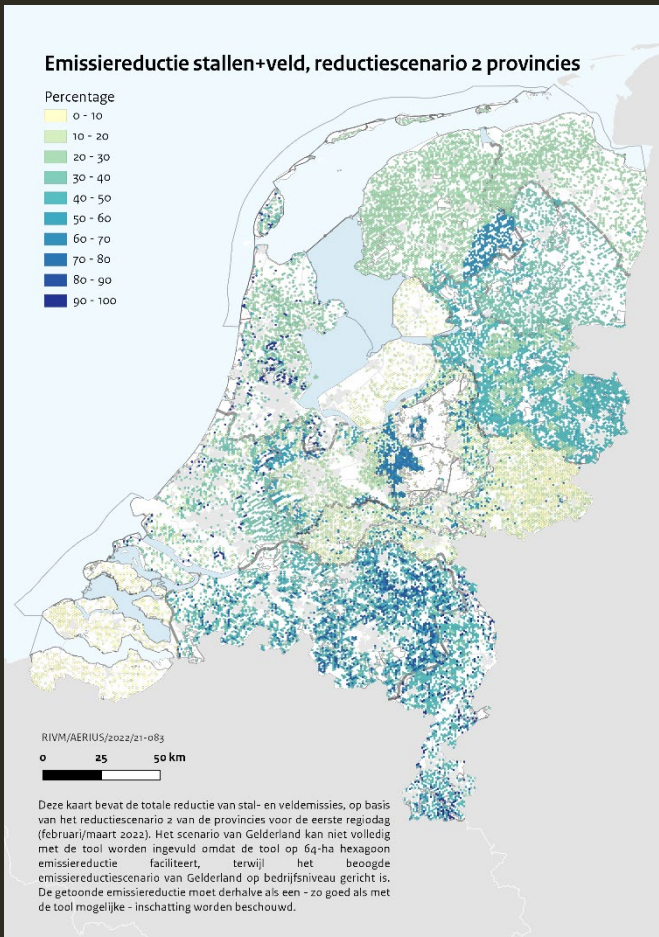
Landbouwemissiereductie (40kton) - hoe zijn andere sectoren meegenomen?

- Landelijke bijdrage van binnenlandse emissies anders dan landbouw zijn gering (zie grafiek volgende pagina) en de locatie van deze bronnen is minder van belang.
- In de natuurgebieden maken deze sectoren minder verschil vanwege beperkt aandeel in de totale depositiebijdrage.
- NPLG en transitiefonds gericht op de landbouwsector.
- Betekent niet dat andere sectoren niet bijdragen. In de gebiedsprocessen is behoefte om wél inzichtelijk te hebben wat alle sectoren bijdragen/als opgave hebben qua reductie én wat lokale maatregelen per provincie op deze beleidsdomeinen kunnen bijdragen. Daar komt een ander hulpmiddel voor.
- Maatregelen (voorgenomen beleid) t.a.v. andere bronnen dan landbouw zijn voor een deel meegenomen in het basispad + Klimaatakkoord + Schone lucht akkoord.

Sectorbijdrage depositie op (naderend) overbelaste hexagonen binnen Natura 2000

SCENARIO 1: OPTELSONMSENARIO PROVINCIES

KENMERKEN

- Doelbereik omgevingswaarden: (38 kton) en 81% <KDW in 2030
- Scenario's aangeleverd met gebiedskennis.

Totale reductie	38 kton
Doelbereik WsN 2030	81% <KDW
Effectiviteit t.o.v generieke verdeling (70%)< KDW =1.00)	n/a
Restopgave (zeer) urgente habitattypen	Zie kaarten

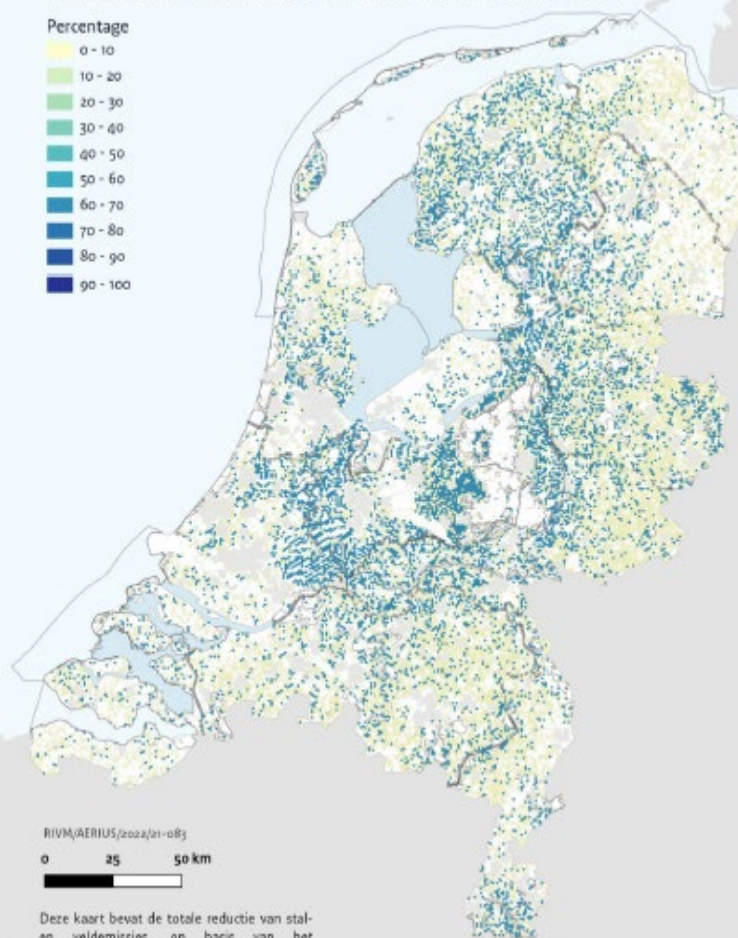
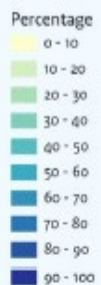
REDUCTIE PER PROVINCIE STAL + VELD

	Emissiereductie (ton NH3)											Totaal Stallen + Veld
	Veld					Stallen						
	Mest	Beweiden	Kunstmest	Overig	Totaal	Melkvee	Rundvee	Varkens	Pluimvee	Overig	Totaal	
Provincie												
Noord_Holland	542	36	143	9	730	586	169	12	28	43	838	1.568
Flevoland	0	0	0	0	0	95	29	19	53	5	202	202
Limburg	474	20	97	41	632	407	250	965	791	56	2.469	3.101
Overijssel	1.843	67	357	37	2.304	1.361	655	604	421	77	3.117	5.422
Utrecht	666	36	156	4	861	389	144	72	66	29	699	1.561
Gelderland	960	32	204	19	1.215	833	1.760	997	1.572	147	5.310	6.525
Zeeland	0	0	0	0	0	48	7	25	10	1	92	92
Noord_Brabant	1.450	26	222	21	1.719	1.677	660	4.382	1.824	116	8.659	10.379
Friesland	1.753	86	411	25	2.275	1.227	330	35	144	30	1.766	4.041
Drenthe	783	28	151	51	1.013	556	205	127	164	23	1.075	2.088
Groningen	600	26	158	41	825	356	118	69	83	11	635	1.461
Zuid_Holland	814	47	206	22	1.089	445	125	38	9	33	650	1.738
landelijk	9.885	403	2.104	271	12.664	7.980	4.451	7.344	5.165	572	25.512	38.176

Emissiereductie (%)		
Veld	Stallen	Totaal Stallen + Veld
26,5%	49,9%	35,4%
0,0%	19,4%	11,0%
47,7%	54,5%	53,0%
39,8%	38,2%	38,9%
31,9%	29,4%	30,7%
18,0%	48,4%	36,8%
0,0%	10,7%	4,6%
38,0%	70,7%	61,9%
29,0%	30,5%	29,6%
36,5%	36,6%	36,6%
25,2%	25,3%	25,2%
36,1%	36,3%	36,2%
29,7%	46,5%	39,1%

SCENARIO 2: DEPOSITIEPOTENTIE 66%

Emissiereductie stallen+veld, depositiepotentie 40kton

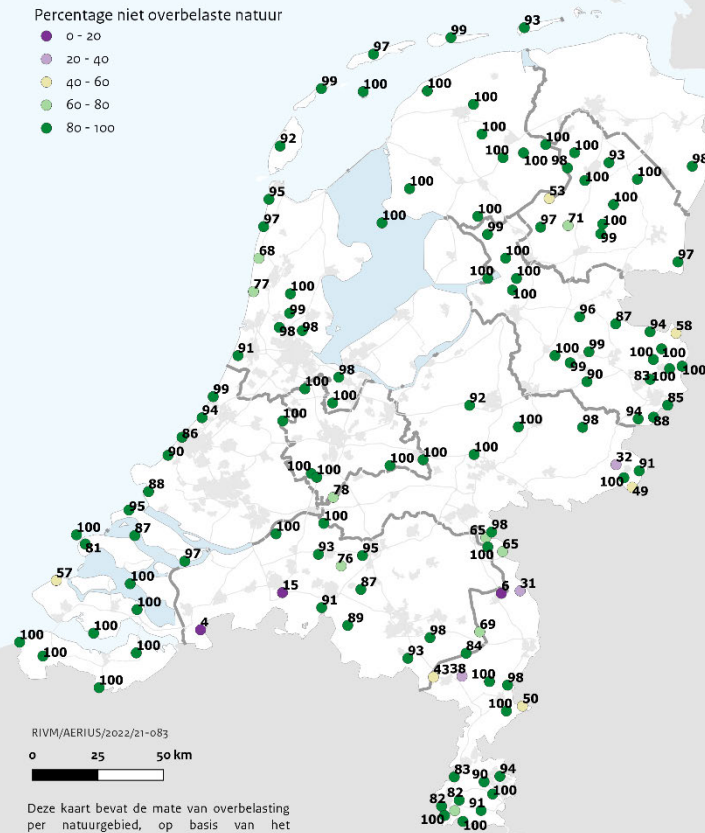

RIVM/AERIUS/2022/21-083

0 25 50 km

Deze kaart bevat de totale reductie van stal- en veldemissies, op basis van het depositiepotentiescenario met 66% reductie tot 40kton.

Mate van overbelasting t.o.v. KDW-T, depositiepotentie 40kton

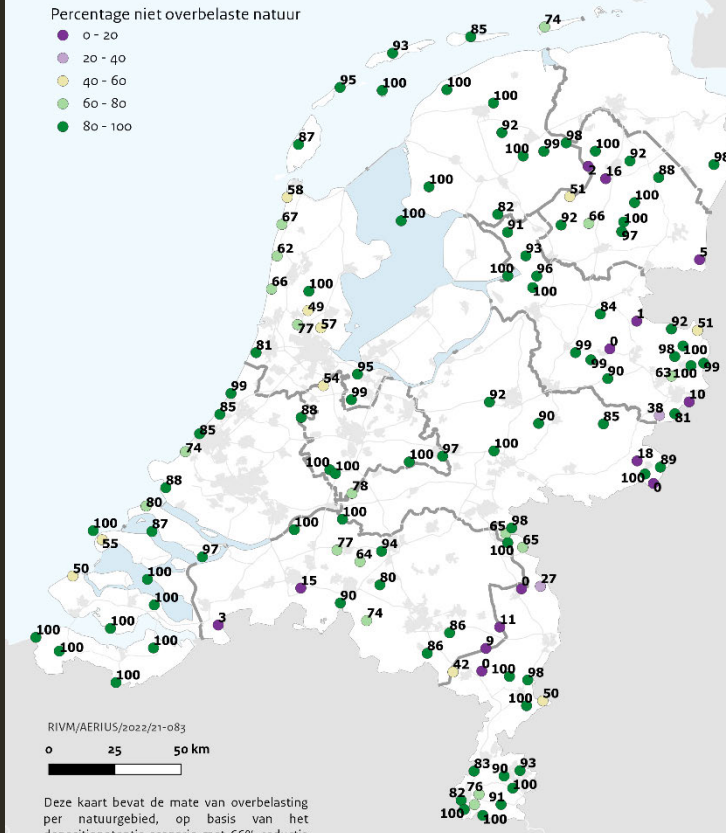

RIVM/AERIUS/2022/21-083

0 25 50 km

Deze kaart bevat de mate van overbelasting per natuurgebied, op basis van het depositiepotentiescenario met 66% reductie tot 40kton.

Mate van overbelasting t.o.v. KDW, depositiepotentie 40kton

RIVM/AERIUS/2022/21-083

0 25 50 km

Deze kaart bevat de mate van overbelasting per natuurgebied, op basis van het depositiepotentiescenario met 66% reductie tot 40kton.

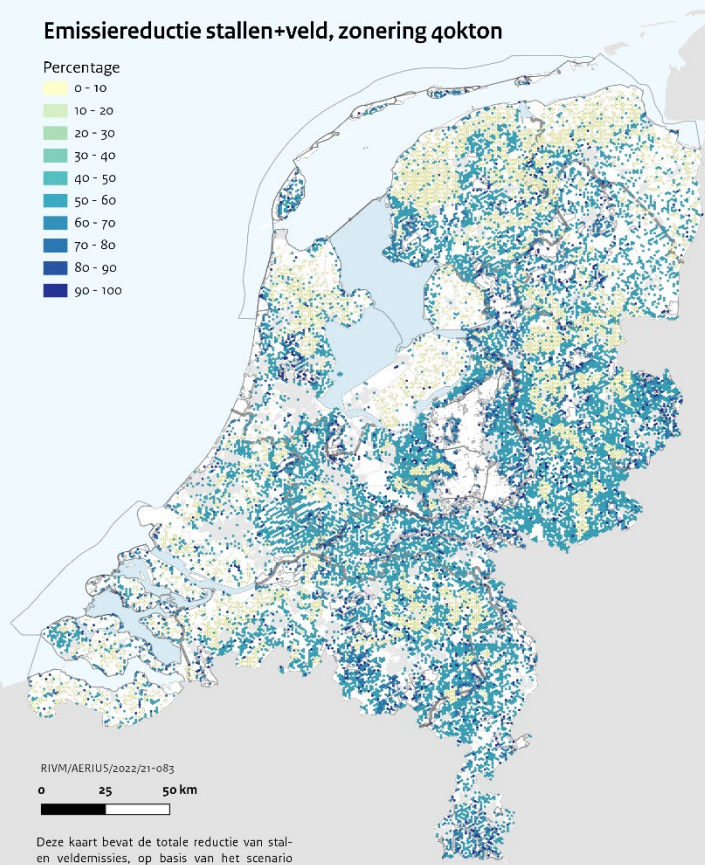
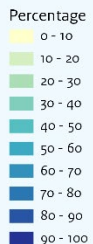
KENMERKEN

- Doelbereik omgevingswaarden: 81% < KDW.
- De benodigde emissiereductie is vooral gecentreerd in het midden van Nederland
- De kwetsbare gebieden aan de randen van Nederland worden hiermee minder geholpen.

Totale reductie	40kton NH3
Doelbereik WsN 2030	81% < KDW
Effectiviteit t.o.v generieke verdeling (70% <KDW = 1,00)	1,16
Restopgave (zeer) urgente habitattypen	Zie kaarten

SCENARIO 3: ABCD ZONERING

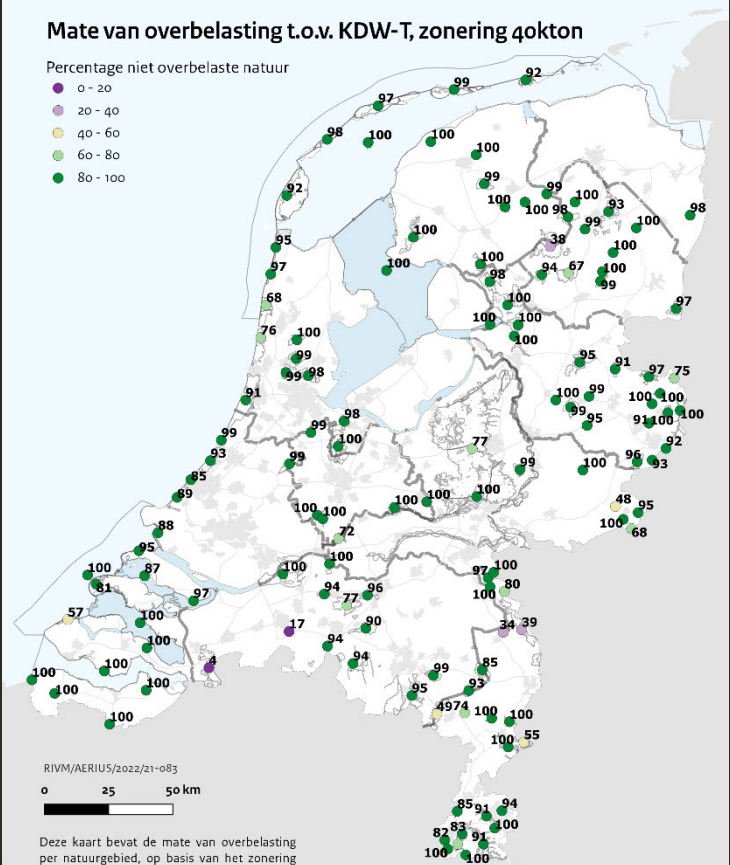
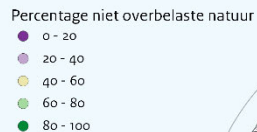
Emissiereductie stallen+veld, zonering 40kton

RIVM/AERIUS/2022/21-083
0 25 50 km

Deze kaart bevat de totale reductie van stal- en veldemissies, op basis van het scenario zonering met 40 kton.

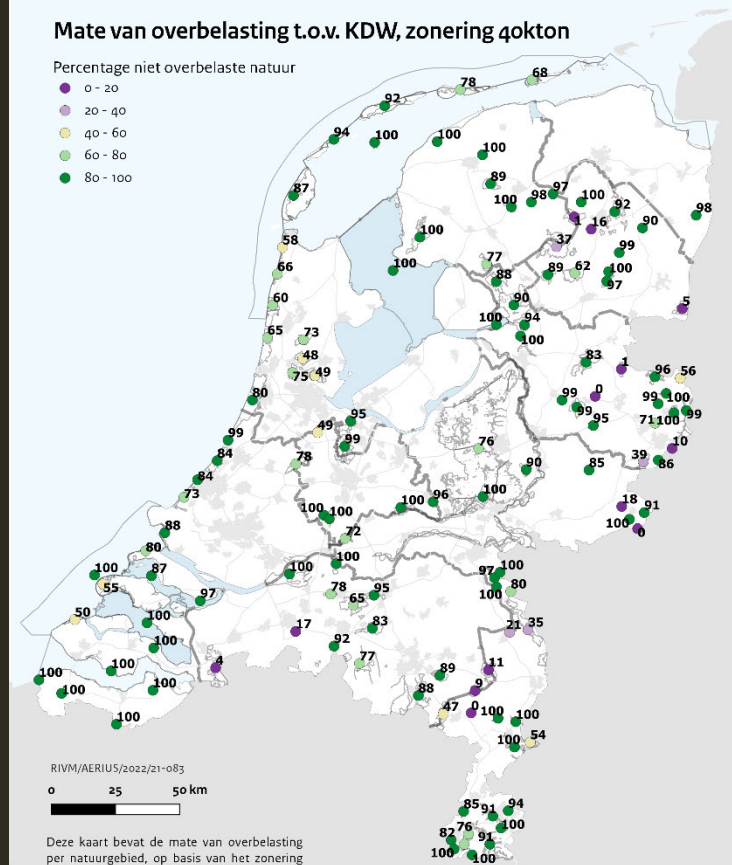
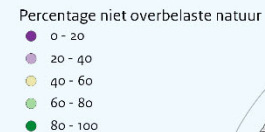
Mate van overbelasting t.o.v. KDW-T, zonering 40kton

RIVM/AERIUS/2022/21-083
0 25 50 km

Deze kaart bevat de mate van overbelasting per natuurgebied, op basis van het zonering scenario met 40 kton.

Mate van overbelasting t.o.v. KDW, zonering 40kton

RIVM/AERIUS/2022/21-083
0 25 50 km

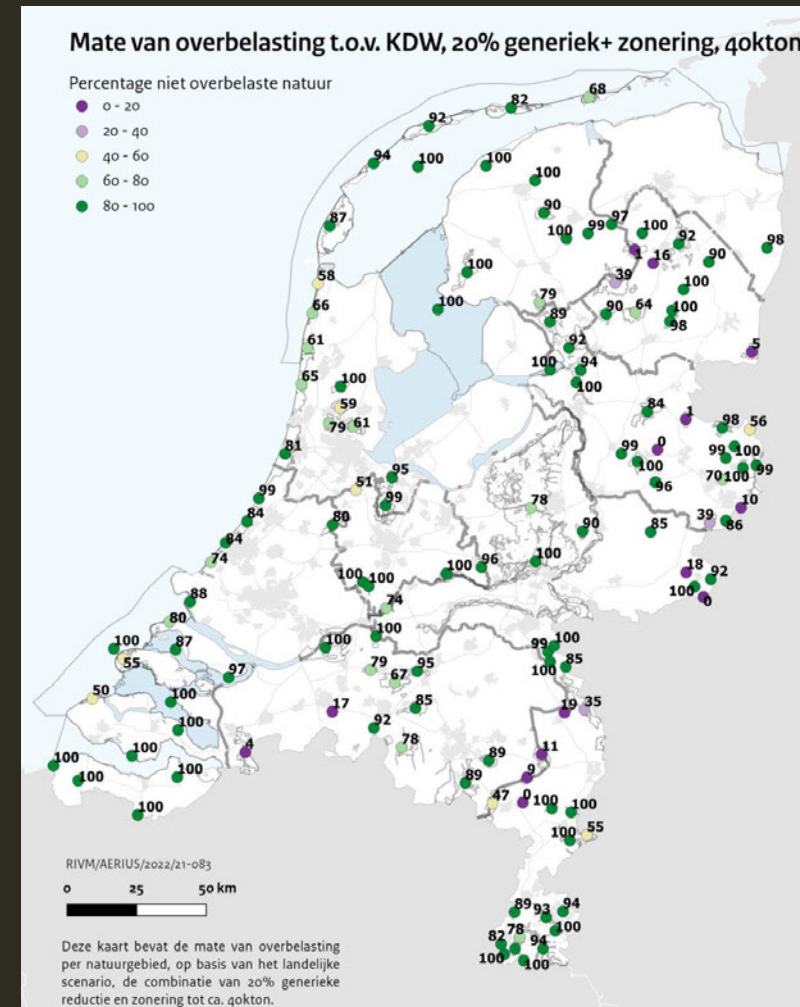
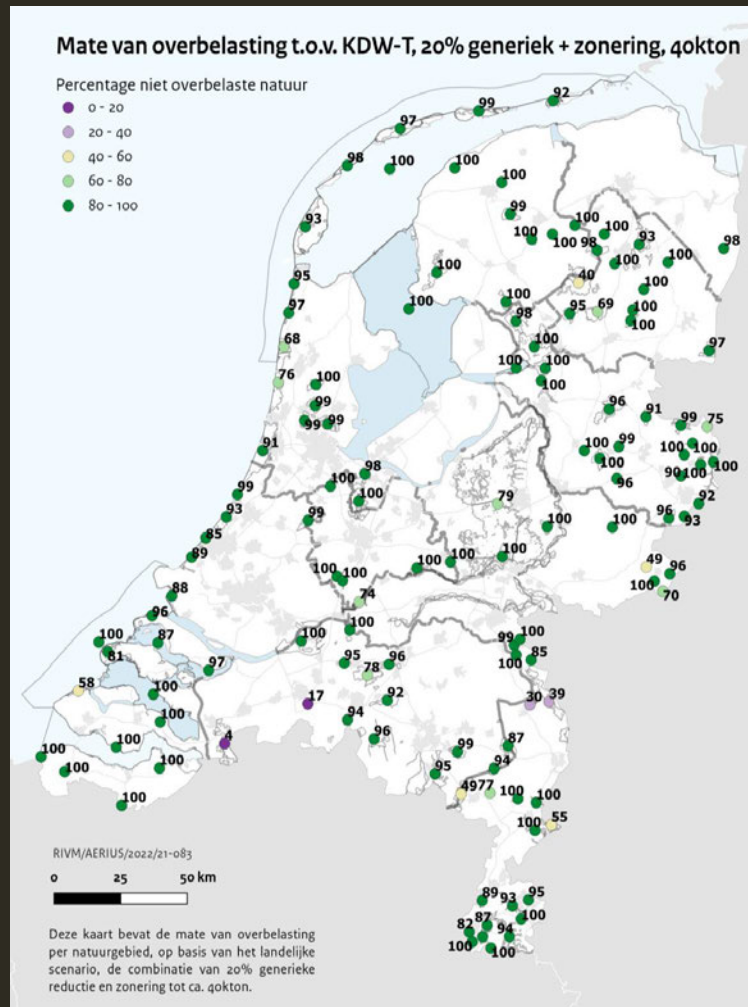
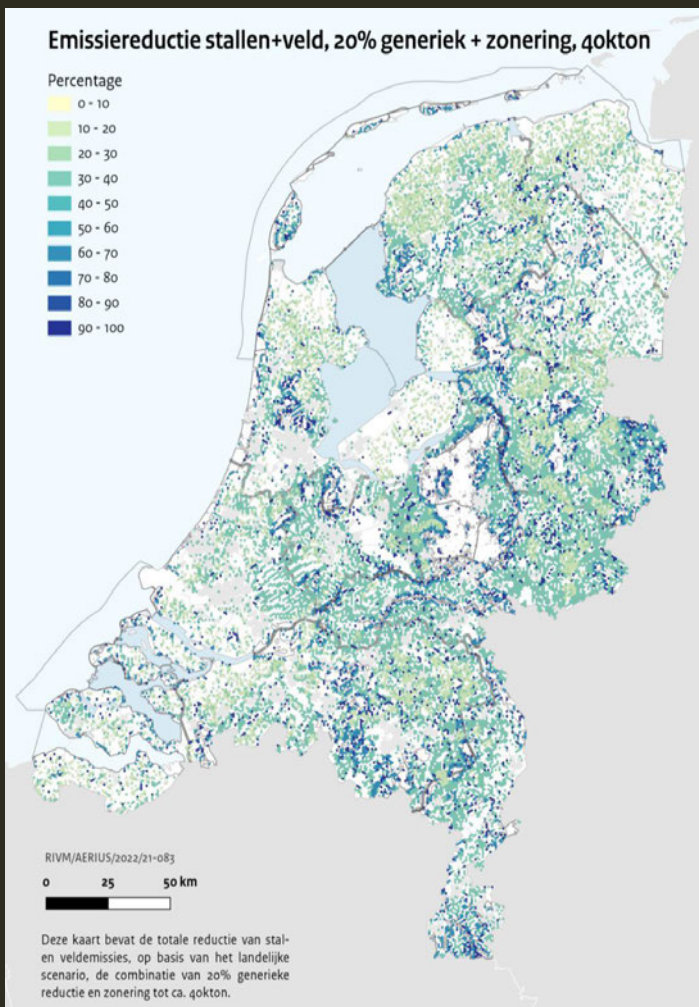
Deze kaart bevat de mate van overbelasting per natuurgebied, op basis van het zonering scenario met 40 kton.

KENMERKEN

- Doelbereik Omgevingswaarden: 73% < KDW
- Dit beslaat een veel groter gebied en oppervlakte dan als je je met name focust op stikstof (rondom N2000- gebieden).
- Integraler dan depositiepotentie omdat ook wordt gericht op veenweide en KRW
- Via de Zonering variant vindt de reductie ook plaats via het terugbrengen van de vracht, maar is deze gelijkmatiger verdeeld over Nederland en ‘bedient’ daarmee meerdere gebieden tegelijkertijd.

GEBIEDSGERICHT ZONERING + GENERIEK (20%)

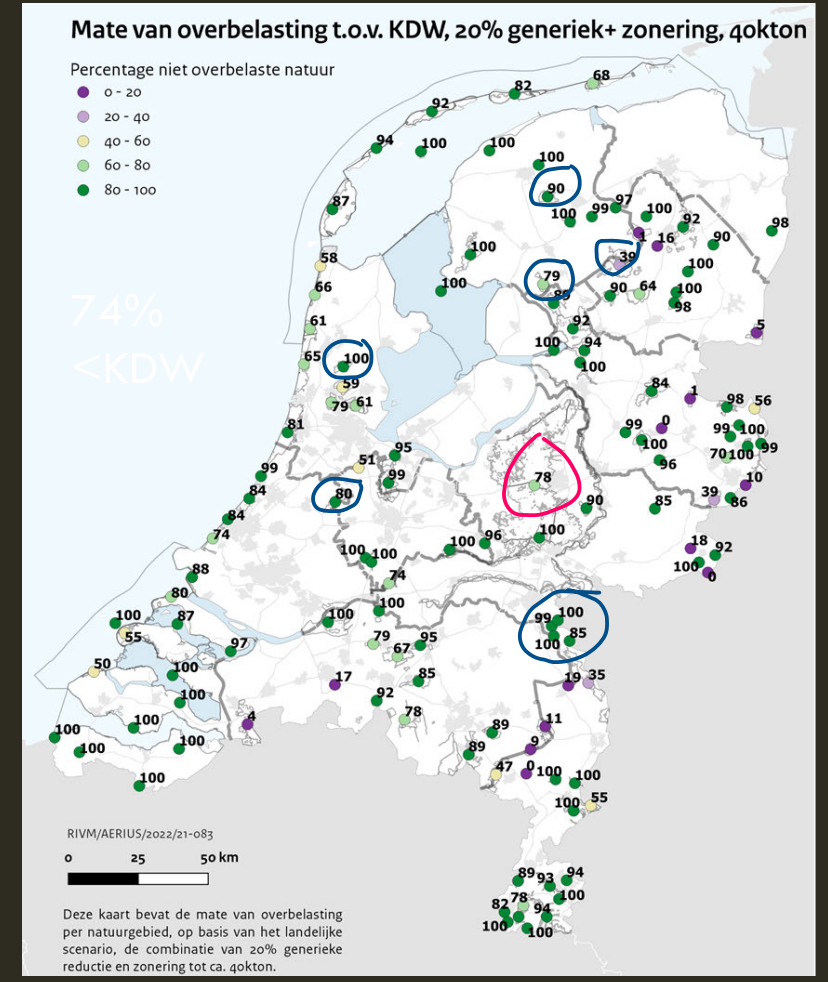
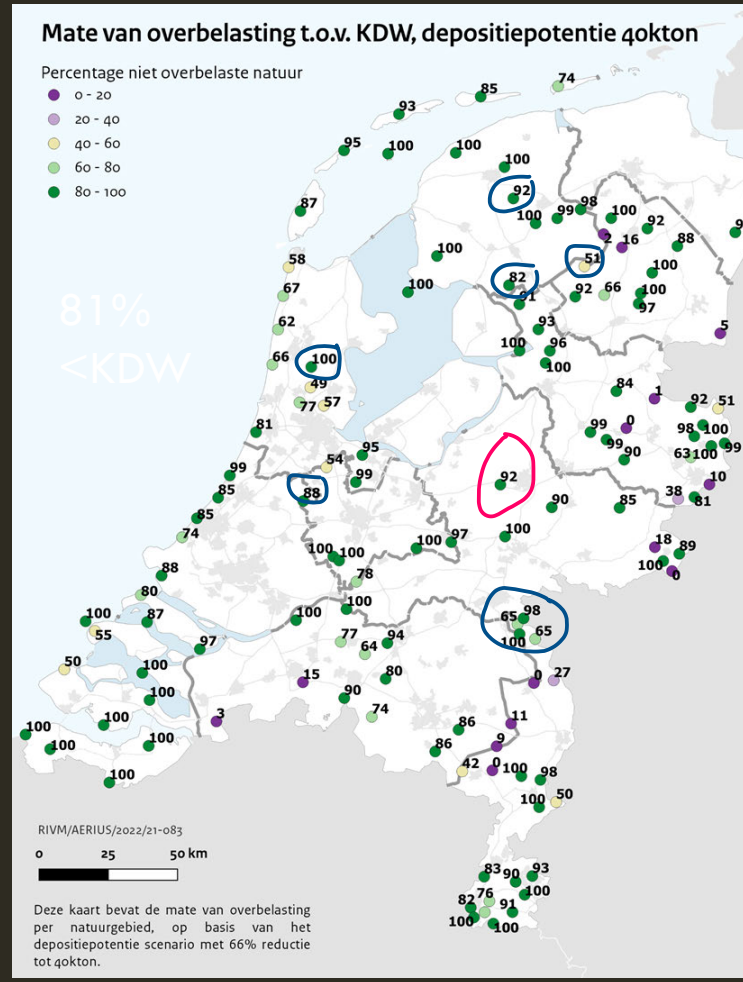
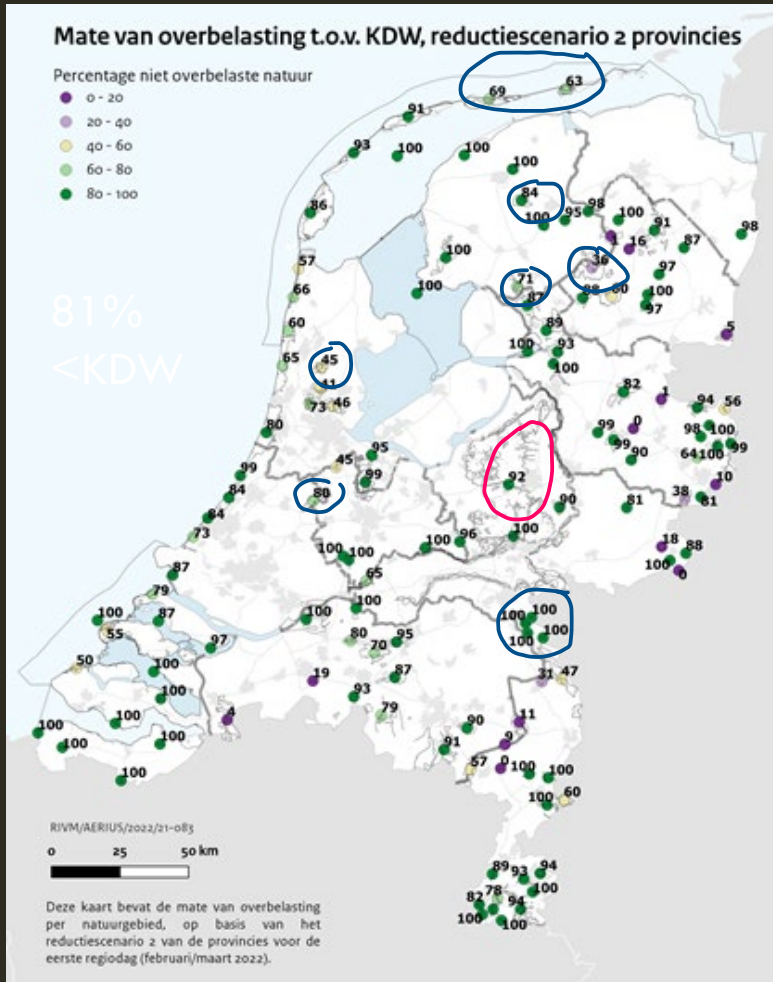

KENMERKEN

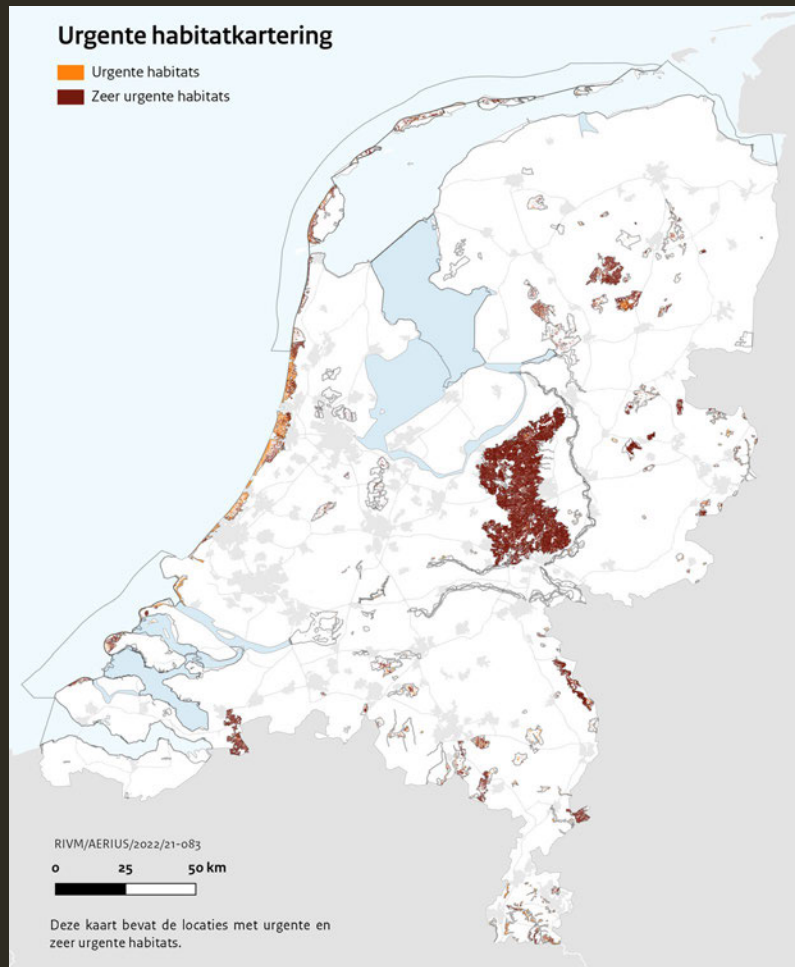
- Doelbereik omgevingswaarde: < 74% onder de KDW
- In heel Nederland vindt er een vast reductiepercentage plaats. En daarbij op basis van zonering op basis van bodem – watersysteem reductiepercentages plaats.

Totale reductie	40kton NH3
Doelbereik WsN 2030	74% < KDW
Effectiviteit t.o.v generieke verdeling (70% < KDW = 1,00)	1,05
Restopgave (zeer) urgente habitattypen	Zie kaarten

RUIMTELIJKE VERDELING DOELBEREIK (WSN)

VERSLECHTERING VOORKOMEN

Taakgroep Ecologische Onderbouwing

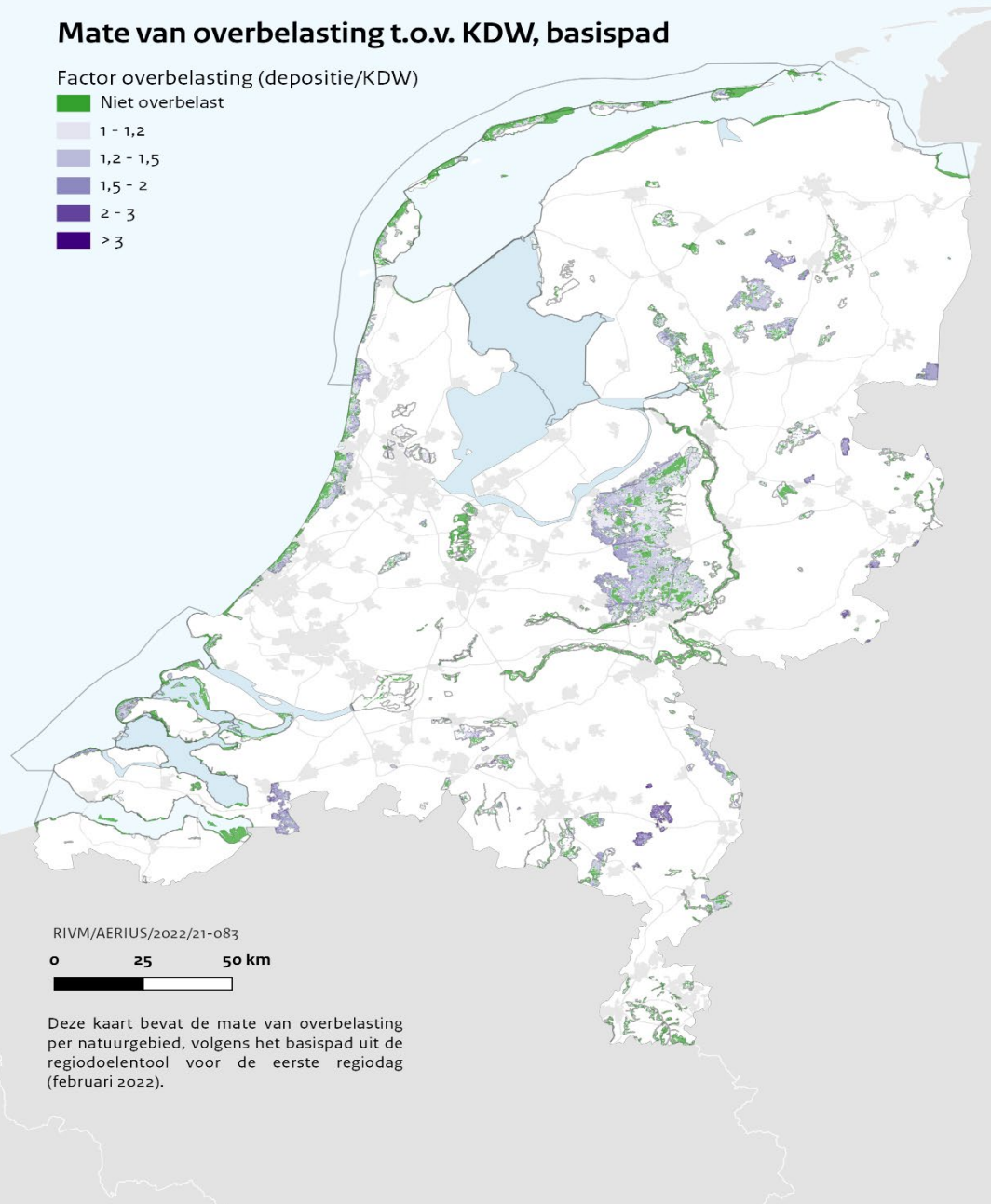
d.d. 24 februari 2022

- KDW bereiken in 2025: zeer urgent
- KDW bereiken in 2030: urgent
- Urgent: tamelijk goede herstelbaarheid, onbekende herstelbaarheid i.c.m. overbelasting 'gering' (=gemiddeld $<KDW$)
- Zeer urgent: slechte of matige herstelbaarheid, onbekende herstelbaarheid i.c.m. overbelasting 'medium' (tussen gemiddeld meer dan $10\text{ kg} > KDW$ en gemiddeld $<KDW$)

Mate van overbelasting t.o.v. KDW, basispad

Factor overbelasting (depositie/KDW)

- Niet overbelast
- 1 - 1,2
- 1,2 - 1,5
- 1,5 - 2
- 2 - 3
- > 3

RIVM/AERIUS/2022/21-083

0 25 50 km

Deze kaart bevat de mate van overbelasting per natuurgebied, volgens het basispad uit de regio-doelentool voor de eerste regiogadag (februari 2022).

Depositie in 2030 zonder Schoutenpakket en maatregelen regeerakkoord

Criteria voor de weging van de scenario's

- Doelbereik (behalen KDWt, KDW, omgevingswaarden)
- Efficiëntie (kwantitatief)
 - Kton/doelbereik (% onder KDW) vergeleken tov generiek verdeeld
 - Kosteneffectiviteit
 - Uitvoerbaarheid (ook in tijd)
- Juridische houdbaarheid
- De mate waarin (extensieve) landbouw rond N2000 gebieden mogelijk is in de provincies.
- Integraliteit van doelen (KRW, klimaat en risico op lock-ins)
- Sociaaleconomische effecten
- Mogelijkheden voor Toestemmingsverlening
- Ruimtelijk effect op andere opgaven
- Uitlegbaarheid & Draagvlak

Weging: scenario's ten opzichte van elkaar, deels kwalitatief, deels kwantitatief

AAN DE SLAG! UITEEN IN GROEPEN

- Scoor de scenario's t.o.v. elkaar voor jouw criterium

++	Heel goed
+	Voldoende/matig
0	Maakt niets uit
-	Onvoldoende/Slecht
--	Heel slecht

- Geef aan in de toelichting wat de overwegingen zijn
- Schrijf eventuele dilemma's of vragen op, deze kunnen aan het einde van de sessie aan de opdrachtgevers worden meegegeven.

GROEPSINDELING

Groep 1: integraliteit – (ONLINE)

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e [redacted]
- 5.1.2.e [redacted] (BZK)
- 5.1.2.e [redacted] (I&W)
- 5.1.2.e [redacted] (EZK)
- 5.1.2.e [redacted] (BZK)
- 5.1.2.e [redacted] (LNV)
- 5.1.2.e [redacted] (WUR)
- 5.1.2.e [redacted] (EZK)
- 5.1.2.e [redacted] (Provincie Overijssel)
- 5.1.2.e [redacted] (Noord-Holland)

Buiten scope

Groep 2: Landbouw & Leefbaarheid

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e [redacted]
- 5.1.2.e [redacted] (DGAgro)
- 5.1.2.e [redacted] (DGAgro)
- 5.1.2.e [redacted] (IPSN)
- 5.1.2.e [redacted] (Financiën)
- 5.1.2.e [redacted] (IPSN)
- 5.1.2.e [redacted] (RIVM)

Buiten scope

Buiten scope

Groep 3: Kosten & uitlegbaarheid

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e [redacted]
- 5.1.2.e [redacted] (DGS)
- 5.1.2.e [redacted] (EZK)
- 5.1.2.e [redacted] (Financiën)
- 5.1.2.e [redacted] (Provincie Drenthe)
- 5.1.2.e [redacted] (Provincie Noord-Brabant)
- 5.1.2.e [redacted] (RIVM)

Buiten scope

Groep 4: doelbereik voor meest kwetsbare natuur (stoppen van verslechtering) & Toestemmingsverlening

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e [redacted]
- 5.1.2.e [redacted] (DGNVVG)
- 5.1.2.e [redacted] (GLD)
- 5.1.2.e [redacted] (LNV)
- 5.1.2.e [redacted] (BIJ12 / IPSN)
- 5.1.2.e [redacted] (BZK)

Buiten scope

GROEP 1 - INTEGRALITEIT (ONLINE)

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom	Gebiedsgericht + generiek
Integraliteit				
Wateropgave/KRW				
Klimaatopgave				
Bodemdaling				
Toelichting:				

Bekijk de verschillende scenario's en scoor ze in welke mate het ene scenario ten opzichte van het andere scenario scoort op integraliteit. Integraliteit definiëren we hier als hoe het bijdraagt aan de andere internationale verplichtingen op **water** (focus op KRW) en **klimaat (landbouw en landgebruik)**.

* In de toelichting aangegeven worden waarom deze score is gegeven.

GROEP 2: LANDBOUW & LEEFBAARHEID

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom	Gebiedsgericht + generiek
Ondersteuning transitie				
Deel / type bedrijven dat wordt geraakt				
Mate waarin (extensieve) landbouw mogelijk is nabij N2000				
Impact op leefbaarheid landelijk gebied				
Toelichting:				

Bekijk de verschillende scenario's en scoor ze in welke mate het ene scenario ten opzichte van het andere scenario scoort op de mate waarin er nog landbouw mogelijk is.

* In de toelichting aangegeven worden waarom deze score is gegeven.

GROEP 3: EFFICIËNTIE – KOSTEN EN UITLEGBAARHEID

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom	Gebiedsgericht + generiek
Inschatting hoogte van de kosten vd te nemen maatregelen				
Uitlegbaarheid van keuze per scenario				

- We focussen nog niet op het hoe (dus welke maatregelen) maar op het wat. Dat maakt het lastig om een inschatting van de kosten te geven. Desalniettemin proberen we in deze groep te kijken of hier op hoofdlijnen iets over gezegd kan worden.

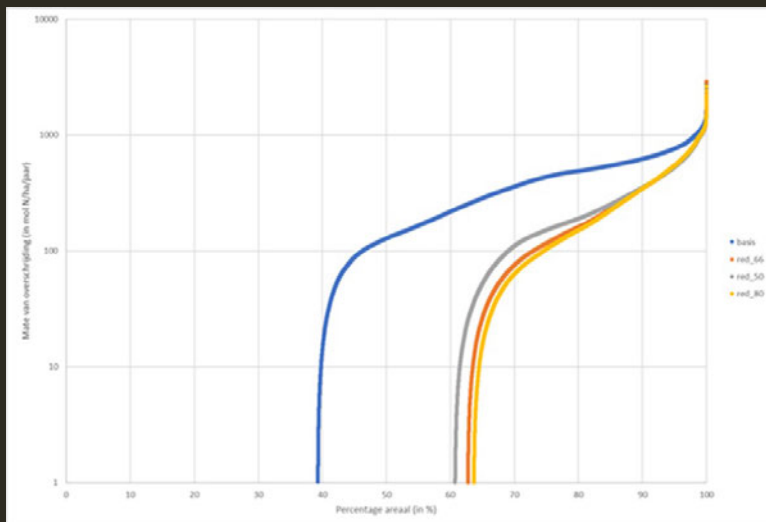
* Geef in de toelichting aan waarom deze score is gegeven.

GROEP 4: MEEST KWETSBARE NATUUR & TOESTEMMINGSVERLENING

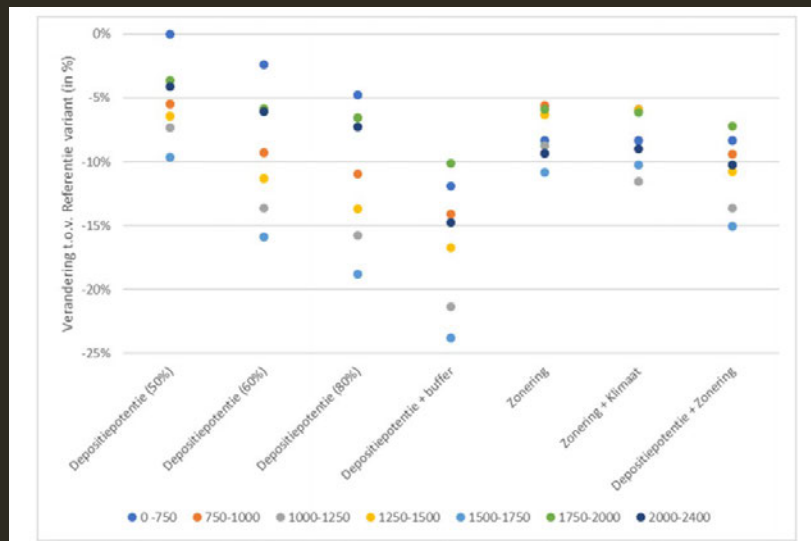
Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom	Gebiedsgericht + generiek
Aantal gebieden met overschrijding KDW-t en omvang				
Aantal habitats met overschrijding KDW-t en omvang				
Aantal gebieden met mogelijke lokale oplossing				
Toelichting:				

* Geef in de toelichting aan waarom deze score is gegeven. Geef daarbij de overwegingen aan.

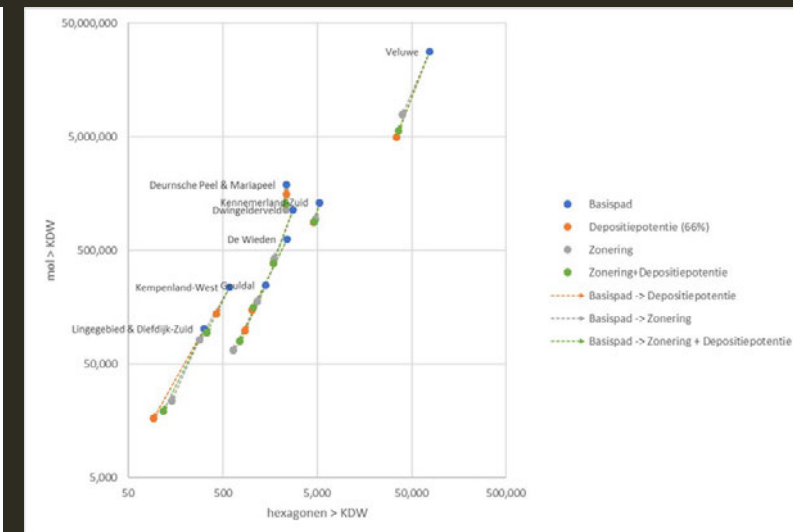
KWETSBAIRE NATUUR

Mate van overschrijding

Gevoeligheid natuurgebieden

Locatie gebieden en bronnen

GROEPSINDELING

Groep 1: integraliteit – (ONLINE)

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e
- 5.1.2.e (BZK)
- 5.1.2.e (I&W)
- 5.1.2.e (EZK)
- 5.1.2.e (BZK)
- 5.1.2.e (LNV)
- 5.1.2.e (WUR)
- 5.1.2.e (EZK)
- 5.1.2.e (Provincie Overijssel)
- 5.1.2.e (Noord-Holland)

Buiten scope

Groep 2: Landbouw & Leefbaarheid

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e
- 5.1.2.e (DGAgro)
- 5.1.2.e (DGAgro)
- 5.1.2.e (IPSN)
- 5.1.2.e (Financiën)
- 5.1.2.e (IPSN)
- 5.1.2.e (RIVM)

Buiten scope

Groep 3: Kosten & uitlegbaarheid

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e
- 5.1.2.e (DGS)
- 5.1.2.e (EZK)
- 5.1.2.e (Financiën)
- 5.1.2.e (Provincie Drenthe)
- 5.1.2.e (Provincie Noord-Brabant)
- 5.1.2.e (RIVM)

Buiten scope

Groep 4: doelbereik voor meest kwetsbare natuur (stoppen van verslechtering) & Toestemmingsverlening

- **Gespreksleider:** 5.1.2.e
- 5.1.2.e (DGNVLG)
- 5.1.2.e (GLD)
- 5.1.2.e (LNV)
- 5.1.2.e (BIJ12 / IPSN)
- 5.1.2.e (BZK)

Buiten scope

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom-scenario	Gebiedsgericht – Generiek	Meest kwetsbare natuurscenario
Doelbereik omgevingswaarden	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)
Doelbereik meest kwetsbare natuur = juridische houdbaarheid & ruimte voor ontwikkeling					
Efficiëntie	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)	(RIVM)
Efficiëntie Kosten					
Uitvoerbaarheid					
Mate waarin landbouw nog mogelijk is					
Integraliteit					
Sociaal- economische effecten					
Ruimtelijk effect op andere opgaven					
Draagvlak					

Planning (OvB)

Januari: variantentool opgeleverd

Feb-maart regiodagen

21 maart: criteriasessie

28 maart-1 april extra BC thema gebiedsdoelen

7 april BC: adviserend

12/26 april Raad Fysieke Leefomgeving

29 april MR: Besluitvormend

Tussentijds naar GS per provincie

19 mei BC besluitvormend

Juli 2022 - juli 2023

VIER RUIMTELIJKE VARIANTEN

MOGELIJKE SCENARIO'S BESPREKEN EN
OPTIMALISEREN, CRITERIA VASTSTELLEN

KEUZE door het Rijk VOOR EÉN SCENARIO
MET RICHTINGGEVENDE GEBIEDSDOELEN
(april)

REFLECTIE OP KEUZE VOOR SCENARIO OOK
IRT RANDVOORWAARDEN EN
UITVOERINGSCONDITIONES (mei)

VERTALING RICHTINGGEVENDE DOELEN NAAR
MAATREGELEN IN DE GEBIEDSPROCESSEN
(vanaf juni)

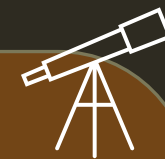

REDUCTIEDOELEN ÉN MAATREGELEN
VASTLEGGEN IN GEBIEDSPANNEN (tot 1 juli
2023)

VARIANTENTOOL OM TE KOMEN TOT SCENARIO'S

De variantentool:

- Is een hulpmiddel in deze fase om te komen tot mogelijke scenario's
- Is op basis van aannames, niet 100% accuraat, vooral bedoeld om inzicht te geven en richting te bepalen
- Helpt om zicht te krijgen op:
 - de emissiereductie die nodig is om verslechtering door stikstofdepositie uit te sluiten (KDWt) en hoe mogelijk ruimtelijk in te vullen
 - de manier waarop de emissiereductie voor brongebied A de depositiereductie in natuurgebied B beïnvloedt (voor verschillende varianten van verdeling)
 - welke doelen (KDW en KDWt) in theorie bereikt kunnen worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat de restopgave is

Eerste inzichten door tool:

- dat emissiereductie in de landbouw in sommige gebieden heel veel bijdraagt aan de lokale emissiereductie, en in andere delen van het land minder
- dat provincies voor de N2000 gebieden ruimtelijk van elkaar afhankelijk zijn in stikstofreductie en te nemen maatregelen
- waar ingrepen mogelijk zijn en hoe fors deze al of niet uitwerken in het landelijk gebied.

Nota: Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied

Ter bespreking

Aanleiding

De besluitvorming voor richtinggevende doelen is voorzien eind april. Afgelopen week zijn er nog een aantal sessies geweest waarbij de verschillende scenario's uitvoerig zijn besproken en geanalyseerd aan de hand van een aantal criteria. Hiermee lijkt er al een voorkeursvariant af te tekenen voor de provincies. Deze bespreking is bedoeld om gezamenlijk te kijken wat wij als DGS en als Rijk vinden van de deze bevindingen en wat wij zelf het beste scenario zouden vinden. Ook gelet op de impact van dit besluit zouden we graag deze bespreking benutten om te kijken hoe dit politiek-bestuurlijk verder te brengen.

Bespreekpunten: Scenario's emissiereductiedoelen landbouw

- 1. Toelichting stand van zaken**
- 2. Reflectie op de bevindingen uit de criteriasessies en bespreking interprovinciaal**
- 3. Wat zou voor ons als rijk een voorkeursscenario zijn?**
- 4. Politiek-bestuurlijke route.**

Bevindingen uit de criteria sessies

In de bijlage staan de bevindingen per criteria benoemd. De hoofdconclusies uit de ambtelijke expertsessie was dat door de oogbaren heen de ABCD variant of de ABCD variant met een deel generiek het meest geschikt leek t.o.v. de gestelde criteria.

- Voor het criteria 'Meest kwetsbare natuur' leken de scenario's t.o.v. elkaar niet of niet in betekenende mate onderscheidend.
- Dit scenario leek voordelen te hebben voor: integraliteit, landbouw voor de toekomst (perspectief in landbouwgebieden, beperkingen op basis van bodem en water) en het deel generiek vanwege koppeling met klimaatopgave.

Belangrijke noties:

- Percentages van de zones (A 0% en C2 70%) werden door sommige deelnemers als niet geschikt gezien. Vanuit DGAgro werd toegelicht dat 70% betekent dat er bijna geen landbouw meer mogelijk is.
- Het oppervlakte van de ABCD zonering is groter dan hoe nu de gebiedsprocessen zijn ingericht.
- Het ABCD scenario is ook een 'normenkader', een deel van het hoe vul je daarmee al in.
- Keuze voor instrumentarium/maatregelen is bepalend voor kosten en borging.

(Mogelijk)Advies van de provincies

Bij de provincies neigt het ernaar toe dat zij zullen adviseren om een deel generiek, een deel ABCD zonering en een deel depositiepotentie (voor urgente gebieden) te doen. Vanwege de overtuiging dat het goed is om naast enkel gebiedsgerichte maatregelen ook generiek iets te doen (iedereen draagt bij, iedereen moet verduurzamen). Daarbij wordt er vanuit gegaan dat als er strengere normen dit een bijkomstig effect heeft dat boeren die toch al wilden stoppen, sneller stoppen omdat ze de investering niet meer willen doen. Daarnaast wordt de ABCD zonering gezien als goede variant om Lock-ins te voorkomen en opgaven meteen integraal op te kunnen pakken. Het deel depositiepotentie is vooral gefocust op de Veluwe omdat daar ook de grootste en één van de meest urgentste opgaven liggen. Hierbij wordt nagedacht om dit bijvoorbeeld ook op te pakken in versnellersaanpak.

Impact van dit besluit en aansluiting NPLG

- *Structureerende keuze indeling NL*
De keuze voor één van de scenario's is bepalend voor wáár in NL de emissiereductie in de landbouw plaats moet vinden. Dit betekent dat hiermee een structureerende keuze (zonering) voor het landelijk gebied wordt gemaakt (voor de lange termijn). En daarmee dus ook een structureerende keuze voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied, dit moet dus goed aansluiten bij de keuzes die worden gemaakt vanuit de andere opgaven.
- *Transitie en perspectief van de landbouw*
De keuze voor één van de scenario's bepaalt in grote mate de mogelijkheden en het toekomstperspectief voor de landbouw. Bijvoorbeeld:

- Een ABCD zoning er bijvoorbeeld toe leiden dat er in heel NL een transitie wordt ingezet waarbij deels al ingevuld wordt op welke manier er waar nog geboerd kan worden.
 - Voor de depositiepotentie methode geldt dat er veel gericht wordt gekeken waar op dit moment de grootste uitstoters zitten dit zal in bepaalde delen (met name in Centraal Nederland) grote impact hebben maar raakt boeren in de rest van Nederland niet tot nauwelijks.
 - Als er gekozen wordt voor een deel generiek zal dit een bepaald percentage reductie betekenen voor alle landbouwbronnen (ongeacht locatie). En dus dragen alle boeren bij aan verduurzaming. Maar wellicht ook op locaties waar dit vanuit stikstofperspectief niet noodzakelijk is. Voor klimaat zou dit mogelijk wel weer bijdragen.
- *Generiek vs. gebiedsgericht*
In het coalitieakkoord is afgesproken dat we gebiedsgericht gaan werken aan de opgaven in het landelijk gebied. Daarmee heeft het Rijk een duidelijke keuze gemaakt voor de gebiedsgerichte aanpak. Bij provincies wordt dit soms beleefd als het 'over de schutting gooien van landelijke opgaven'. Provincies geven aan dat zij graag ook een deel van de doelen in willen vullen door middel van een generiek reductiepercentage. Ofwel alle landbouwbronnen moeten een percentage reduceren ongeacht locatie. Daarbij is niet aangegeven/besloten op welke manier dit (ntb) percentage gereduceerd moet worden. Dit kan bijvoorbeeld door middel van normering (wat deels ook al gebeurt in het kader van 7^e nitraatrichtlijn). Een generieke reductie zal gebiedsgericht een ander effect hebben. Zo zal een strengere normering voor stallen bijvoorbeeld meer impact hebben op die provincies die ook veel intensieve veehouderij hebben. Bovendien kan dit ruimte bieden voor de blijvers in de gebiedsprocessen.
 - *Gebiedsdoelen enkel op landbouwsector*
Zoals bovengenoemd stellen we hier dus enkel een gebiedsgericht doel voor de landbouwsector. Overige sectoren dragen generiek bij. Dit zal mogelijk in de maatschappij worden gezien als een ongelijke aanpak. Desalniettemin wordt in de gebiedsprocessen wel degelijk gekeken naar wat de overige sectoren lokaal bijdragen. Dit vergt communicatief dus een duidelijke lijn.

Toelichting stand van zaken

Wat?

Richtinggevende stikstof emissiereductiedoelstellingen voor de landbouw per gebied.

- *Richtinggevend:* Omdat deze doelen bedoeld zijn voor het richten van de gebiedsprocessen en het toewerken naar de gebiedsplannen. Bovendien zullen we steeds meer informatie krijgen uit onder andere de gebiedsprocessen, reductie in andere sectoren en natuurdoelanalyses waardoor doelen nog aangescherpt moeten worden.
- *Emissies:* omdat provincies beter kunnen sturen op emissies dan op depositie. Depositie bestaat bijvoorbeeld ook voor een groot deel uit depositie vanuit het buitenland. Bovendien is het beter uitlegbaar aan partners in het gebied. Als Rijk zijn we er verantwoordelijk voor dat de optelsom van alle emissiereducties, leidt tot de depositie-doelstelling
- *Doelstellingen voor de landbouw:* Ten eerste omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit landelijk generiek beleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben. Ter illustratie de industrie had in 2018 een depositie van 34 (2,1%) en de landbouw een depositie van 707 (43,9%). ¹
Bovendien is zowel het transitiefonds als het Nationaal Programma Landelijk gebied gericht op landbouw. Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie.

¹ PBL, klimaat en energieverkenning

- *Per gebied:* Omdat het voor stikstof van belang is om te redeneren vanuit N2000 gebieden zijn de doelstellingen ook gericht op de bronnen die deponeren op het stikstofgevoelige N2000 gebieden.

Bij het definiëren van de reductievarianten wordt niet uitgegaan van een bepaald type maatregelen, maar worden algemene reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden in Nederland. Er is dus enkel bepaald wat er gereduceerd moet worden maar nog niet met welke instrumenten of maatregelen dit gedaan wordt.

Waarom?

- In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (WSN) zijn landelijke omgevingswaarden opgenomen. In het coalitieakkoord zijn deze in de tijd naar voren geschoven. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) moet komen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie gebonden. De omgevingswaarden die nu in de wet zijn vastgelegd bieden geen sturing op de vraag waar stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- In de gebiedsprocessen wordt door gebiedspartners gevraagd om een duidelijk doel per gebied.
- Om te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden moeten de reductiedoelen per gebied optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.
- Ieder gebied is anders daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij de focus ligt op het stoppen van verslechtering zodat op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk is.

Hoe?

Er is een aantal stappen gezet om te komen tot scenario's voor de ruimtelijke verdeling van stikstofreductie.

1. Provincies en Rijk hebben uitgangspunten opgesteld voor het verdelen van de stikstofreductie.
2. Het RIVM is verzocht om op basis van deze uitgangspunten het effect van verschillende ruimtelijke emissiereductievarianten te onderzoeken.
3. Voor de berekeningen heeft het RIVM een emissiereductie van 40 kiloton ammoniak via verschillende ruimtelijke varianten verdeeld over Nederland. Dit komt overeen met 40% emissiereductie in de landbouw. Deze reductie is in lijn met wat het maatregelenpakket (pakket A) voor stikstof oplevert volgens de analyse van het PBL.
4. Per variant heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat deze emissiereducties voor effect hebben op de Kritische Depositie Waarde van de N2000 gebieden.
5. Het RIVM heeft een tool ontwikkeld waarbij iedere provincie zelf kan bekijken op welke plek en hoeveel emissie zij zouden kunnen of moeten reduceren. *Bijvoorbeeld: Provincie A kan een ring van 3km trekken rondom N2000 gebied X waar het 40% emissie wil reduceren. Maar daarbij kan de Provincie ook nog eens 20% generiek reduceren (ofwel 20% van alle emissies uit de landbouwbronnen reduceren).* En daarbij kan de provincie meteen in de tool zien hoeveel deze reductie doet voor het doelbereik op het desbetreffende N2000 gebieden.
6. De optelsom van al deze provinciale scenario's is één manier waarop de emissies gereduceerd kunnen worden. De andere scenario's worden hieronder toegelicht.

Toelichting varianten

Vier basisvarianten van ruimtelijke verdeling liggen ten grondslag aan de scenario's (combinatie van varianten).

Variant	Toelichting
Generiek	Een percentage reductie van alle bestaande emissiebronnen in de landbouw.
ABCD	Een andere manier om de emissiereducties ruimtelijk te verdelen, is via verschillende zones. De uitgangspunten voor dergelijke zones kunnen divers van aard zijn, maar voor deze studie wordt daarbij aangesloten bij de ABCD-kaart die de basis vormt voor een integrale aanpak van de landbouw. In de Zoneringsvariant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en watersysteem) en

Depositiepotentie	een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden. Erisman en Brouwer hebben in het begin van 2021 aangegeven dat een dergelijke generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegekend wordt (Erisman & Brouwer, 2021). In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.
Ringen	In deze variant zijn er overgangsgebieden rondom N2000 waar een bepaald emissiereductiepercentage geldt.

Van varianten naar scenario's

Er zijn verschillende combinaties van varianten mogelijk, die uitgewerkt zijn in scenario's. Daarbij heeft ieder scenario andere kenmerken en voor- en nadelen. Zo is het ene scenario efficiënter dan het andere, zijn er scenario's die focussen op een aantal gebieden in Nederland (waardoor de reductieopgave in die gebieden in Nederland enorm groot wordt) en zijn er scenario's waarbij de water- en klimaatopgave beter worden meegenomen. Er zijn eindeloos veel scenario's door te rekenen maar op basis van een aantal uitgangspunten liggen er nu 4 scenario's voor. Op basis van deze scenario's kunnen de doelen per gebied worden afgeleid. De scenario's die nu voorliggen zijn:

- Depositiepotentie 66%
- ABCD Zonering
- ABCD + Generiek 20%
- Optelsomscenario van de provincies

Criteria voor het wegen van de scenario's

De scenario's zijn tov elkaar gewogen op basis van onderstaande criteria. Enkel doelbereik en efficiëntie kunnen kwantitatief en objectief beoordeeld worden. De overige criteria zijn op basis van ambtelijke inhoudelijke experts bekeken. (eerste inzichten zie bijlage 2).

- **Doelbereik** (behalen KDWT, KDW, omgevingswaarden)
- **Efficiëntie** (kwantitatief) (Kton/doelbereik (% onder KDW) vergeleken tov generiek verdeeld)
- **Kosteneffectiviteit**
- **Uitvoerbaarheid**
- **Juridische houdbaarheid**
- **De mate waarin (extensieve) landbouw rond N2000 gebieden mogelijk is in de provincies.**
- **Integraliteit van doelen** (KRW, klimaat en risico op lock-ins)
- **Sociaaleconomische effecten**
- **Mogelijkheden voor Toestemmingsverlening**
- **Ruimtelijk effect op andere opgaven**
- **Uitlegbaarheid & Draagvlak**

Belangrijke aspecten bij het wegen van deze criteria

1.) Stoppen van verslechtering van N2000 gebieden

In gebieden waar sprake is van een mogelijk proces van verslechtering moet deze trend worden gestopt. In juridische én ecologische zin is stoppen van verslechtering een urgentere opgave dan het halen van de omgevingswaarde. Op basis van art. 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn is verslechtering van Natura 2000 gebieden vanaf het moment van aanwijzing verboden. Het is in de Nederlandse situatie haast niet vast te stellen of sprake is van verslechtering omdat gegevens over de staat van instandhouding op het moment van aanwijzing (ergens tussen 1994 en 2004) ontbreken. Er wordt uitgegaan van de onderbouwing dat verslechtering gestopt kan worden als de stikstofdepositie tot 1000 mol verlaagd wordt (of tot de KDW als die meer dan 1000 mol bedraagt). De onderbouwing hiervan wordt op korte termijn geleverd door de Taakgroep Ecologische Onderbouwing (verder: TEO). Onlosmakelijk onderdeel van deze onderbouwing is een doorgaande daling richting KDW na 2030. Het bereiken van de KDW- +op alle gebieden in Nederland waar dit redelijkerwijs haalbaar is, is dan ook iets waar ten allen tijden op gestuurd moet worden. Daarbij kijken we naar de meest kwetsbare habitattypen en maken we onderscheid naar het perspectief op herstel op korte termijn en het bereiken van een goede staat van instandhouding op de lange termijn.

2.) Integraliteit

Dit is een belangrijk aspect in het nieuwe coalitieakkoord en in de gebiedsgerichte aanpak. Vanuit het NPLG wordt gekeken hoe de verschillende doelen die op het landelijk gebied af komen zo goed mogelijk kunnen worden vervlochten en te regionaliseren. Daarbij is vanuit de NOVI bepaald dat bodem en water sturend is voor de functie in een gebied. Dit aspect is nu in het scenario van de ABCD zoning meegenomen. Het tempo van de WSN is op dit moment leidend. Onder andere vanwege een groot aantal beroepsprocedures en het feit dat er in juli 2023 conform de WSN gebiedsplannen gereed moeten zijn. De doelstellingen voor de andere opgaven worden zo goed mogelijk al meegenomen. Bovendien is integraliteit meegenomen als één van de belangrijke criteria waaraan de verschillende scenario's voor stikstofreductie aan worden getoetst. Ambtelijke experts vanuit de verschillende disciplines (in ieder geval water en klimaat) kijken daarop mee.

Proces besluitvorming 'Van scenario naar doelstellingen'

Dit traject is gezamenlijk met de provincies tot stand gekomen en uitgewerkt. Op 21 en 23 maart zijn er expertsessies geweest om de scenario's te beoordelen aan de hand van bovenstaande criteria. Dit zal leiden tot een nota waarin de diverse scenario's worden belicht aan de hand van de criteria (eerste inzichten in bijlage 2). De provincies zullen op 7 april een advies aan het Rijk geven met daarin een voorkeursscenario vanuit de provincies. Op dit moment hebben de provincies op basis van de tool een scenario waarin alle provinciale scenario's zijn opgeteld. In dit scenario komen de provincies gezamenlijk tot 38 kton reductie en 81% v.d. omgevingswaarden. Dit is een scenario wat tot stand is gekomen door een ambtelijke vingeroefening van wat haalbaar is. Deze is dus nog niet in alle provincies bestuurlijk besproken. Dit zal nog plaatsvinden. Bij de provincies neigt het ernaar toe dat zij zullen adviseren om een deel generiek, een deel ABCD zoning en een deel depositiepotentie (voor urgente gebieden).

Met provincies is afgesproken dat het Rijk uiteindelijk de keuze maakt voor één van de scenario's. Het advies van de provincies wordt daarin meegenomen. Deze besluitvorming is voorzien eind april 2022 (zie voorlopige planning hieronder). Vanwege de grote impact die dit kan hebben voor sommige gebieden wordt dit naar verwachting nog een spannend politiek-bestuurlijk traject. Als er eind april een besluit is genomen zullen provincies vervolgens een advies geven over de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van deze keuze. Zij kunnen daarin ook aangeven wat de benodigde condities zijn om aan deze doelen te kunnen voldoen. Door één van de scenario's te kiezen kan ook een emissiereductiepercentage per gebied worden afgeleid.

Voorlopige planning:

• MR	29 april
• RFL	26 april
• DGO	12 april
• <i>BC - Advies provincies</i>	<i>7 april</i>
• DO	1 april
• Interdepartementale WG GGA	29 maart
• DT DGS	28 maart
• <i>Kwartiermakersoverleg IPO</i>	<i>23 maart</i>
• <i>Expertsessie (wetenschappers)</i>	<i>23 maart</i>
• <i>Expertsessie (ambtelijk)</i>	<i>21 maart</i>

Aanbiedingsformulier t.b.v. bespreking documenten in DT Stikstof

Algemene informatie

*Opsteller: 5.1.2.e
 Wapstra *Benodigde tijd: **30 min** Agendering
Richtinggevende stikstofreductiedoelen
 *Onderwerp: afgestemd met DT-lid: 5.1.2.e
 Cluster: **Beleid**
 *(Gewenste) datum bespreking: 28 maart
 Aanwezige personen bij de vergadering: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Doel

*Ter besluitvorming *Ter bespreking *Ter kennisname

Route

	DT	DO	DGO	MCSP	BO
*Overleg	☒	☒	☒	☒	☐
*Datum					

Inhoud

*Korte samenvatting van de inhoud

In deze nota wordt toegelicht wat de stand van zaken is van de richtinggevende doelen. Daarnaast worden de bevindingen van de ambtelijke expertsessie toegelicht en het voorkeursscenario van de provincies.

Beslis/adviespunten

1. Toelichting stand van zaken
2. Reflectie op de bevindingen uit de criteriasessies en bespreking interprovinciaal
3. Wat zou voor ons als rijk een voorkeursscenario zijn?
4. Politiek-bestuurlijke route.

Eventuele consequenties (personele, financiële, e.d.)

x

Afstemming intern bij DGS b.v. beleid/juridisch/implementatie/monitoring

x

Aanbiedingsformulier Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof <<datum>>	Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement: DGS
Korte titel Korte samenvatting van de inhoud	Nota: Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied Zoals aangekondigd in de hooflijnenbrief zullen de stikstofdoelstellingen van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) vertaald worden naar richtinggevende doelen per gebied. Dit past bij de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals aangekondigd in het coalitieakkoord en bij de aanpak van het NPLG waarbij de landelijke doelen voor klimaat, natuur (en stikstof) en water vertaald zullen worden naar regionale doelen. Besluitvorming over deze stikstofdoelen is voorzien eind april. In deze nota worden een aantal uiteenlopende varianten toegelicht. Daarbij verschillen deze met name in wáár de stikstof gereduceerd wordt en welke uitgangspunten daarbij gehanteerd worden. Vanwege de grote impact die dit heeft voor zowel het perspectief van de landbouw als de ruimtelijke indeling van Nederland wordt in deze nota toegelicht wat de uitgangspunten zijn van de diverse varianten en scenario's en wordt het DO gevraagd om te reflecteren op de diverse scenario's. Dit is een eerste bespreking binnen het Rijk om de belangrijkste aandachtspunten op te halen zodat dit meegenomen kan worden in de verdere besluitvorming die spoedig volgt. Waarbij in het DO van 8 april het IPO aansluit.
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend
Beslispunt(en)	1. Aandachtspunten bij deze varianten en scenario's 2. Reflectie op het 'mogelijke' voorkeursscenario van provincies (ABCD+ generiek + depositiepotentie).
Afstemming	Interdepartementale werkgroep GGA
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	8 april zal er een DO+ zijn waarbij dit onderwerp samen met het IPO wordt besproken. Vervolgens gaat dit richting DGO, DGO+, RFL en MR (29 april).
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e 5.1.2.e
Bijlage(n)	
Eventuele aanvullende opmerkingen	.

Nota: Richtinggevende stikstofreductie doelstellingen

Ter bespreking

Aanleiding

Zoals aangekondigd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering zullen de stikstofdoelstellingen van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) vertaald worden naar richtinggevende doelen per gebied. Dit past bij de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals aangekondigd in het coalitieakkoord en bij de aanpak van het NPLG waarbij voorzien is de landelijke doelen voor klimaat, natuur (en stikstof) en water te vertalen naar regionale doelen. Besluitvorming over de regionale doelstellingen voor stikstof is voorzien eind april. In deze nota worden een aantal uiteenlopende varianten toegelicht. Daarbij verschillen deze met name in wáár de stikstof gereduceerd wordt en welke uitgangspunten daarbij gehanteerd worden. Vanwege de grote impact die dit heeft voor zowel het perspectief van de landbouw als de ruimtelijke indeling van Nederland wordt in deze nota toegelicht wat de uitgangspunten zijn van de diverse varianten en scenario's en wordt het DO gevraagd om te reflecteren op de diverse scenario's.

Bespreekpunten:

1. **Aandachtspunten bij deze varianten en scenario's**
2. **Reflectie op het 'mogelijke' voorkeursscenario van provincies (ABCD+ generiek + depositiepotentie).**

Waarom richtinggevende stikstofreductie doelstellingen?

- In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (WSN) zijn landelijke omgevingswaarden opgenomen. In het coalitieakkoord zijn deze in de tijd naar voren geschoven. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) moet komen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie gebonden. De omgevingswaarden die nu in de wet zijn vastgelegd bieden geen sturing op de vraag waar stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- De gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke doelstellingen is ook in lijn met de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals vastgesteld in het coalitieakkoord en in de hoofdlijnenbrief.
- De gebiedsgerichte aanpak krijgt concreet vorm door ook op regionaal niveau doelstellingen vast te leggen. Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. In de gebiedsprocessen wordt door gebiedspartners ook gevraagd om een duidelijk doel per gebied.
- Om te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden moeten de reductiedoelen per gebied in ieder geval optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.
- Ieder gebied is anders daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke verplichting is, ook omdat dit een voorwaarde is om op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk te maken.

Wat houden deze doelen in?

Het wat maar nog niet het hoe: Er wordt gewerkt naar richtinggevende stikstof emissiereductiedoelstellingen per gebied. Hierbij gaat het om de opgave per gebied maar nog niet over hoe deze opgave wordt ingevuld. De doelstellingen kunnen met diverse instrumenten zoals aankoop, maar ook extensivering, innovatie of agrarisch natuurbeheer worden gehaald. Ook wordt met de keuze voor een doelstelling nog geen keuze gemaakt voor de balans tussen bijvoorbeeld generieke of gebiedsgerichte maatregelen.

Richtinggevend: Omdat deze doelen bedoeld zijn voor het richten van de gebiedsprocessen en het toewerken naar de gebiedsplannen. Bovendien zullen we steeds meer informatie krijgen uit onder andere de gebiedsprocessen, reductie in andere sectoren en natuurdoelanalyses waardoor doelen nog aangescherpt moeten worden.

Emissies: omdat provincies beter kunnen sturen op emissies dan op depositie. Depositie bestaat bijvoorbeeld ook voor een groot deel uit depositie vanuit het buitenland. Bovendien is het beter uitlegbaar aan partners in het gebied. Als Rijk zijn we er verantwoordelijk voor dat de optelsom van alle emissiereducties, leidt tot de depositie-doelstelling

Per gebied: Omdat het voor stikstof van belang is om te redeneren vanuit N2000 gebieden zijn de doelstellingen ook gericht op de bronnen die deponeren op het stikstofgevoelige N2000 gebieden. Bij het definiëren van de reductievarianten wordt niet uitgegaan van een bepaald type maatregelen, maar worden algemene reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden in

Nederland. Er is dus enkel bepaald wat er gereduceerd moet worden maar nog niet met welke instrumenten of maatregelen dit gedaan wordt.

Hoe zijn deze varianten en scenario's tot stand gekomen?

Om een goed beeld te krijgen om beleidsmatige keuzes te maken omtrent regionale doelen is een aantal scenario's nader uitgewerkt. Per scenario verschillen de onderliggende uitgangspunten, maar, zo blijkt uit de (analyse van de) uitkomsten, ook de consequenties en beteken. De scenario's bieden zo belangrijke inzichten om de richtinggevende regionale doelen vast te testellen.

Er is een aantal stappen gezet om te komen tot scenario's voor de ruimtelijke verdeling van stikstofreductie.

- Provincies en Rijk hebben uitgangspunten opgesteld voor het verdelen van de stikstofreductie.
- Het RIVM is verzocht om op basis van deze uitgangspunten het effect van verschillende ruimtelijke emissiereductievarianten te onderzoeken.
- Voor de berekeningen heeft het RIVM een emissiereductie van 40 kiloton ammoniak via verschillende ruimtelijke varianten verdeeld over Nederland.
- Om beter inzicht te krijgen in de gebiedsgerichte effecten van stikstofreductie is ervoor gekozen om te rekenen met ammoniak emissies. Ten eerste omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit landelijk Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben. Zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Ter illustratie de industrie had in 2018 een depositie landelijk van 34 (2,1%) en de landbouw een depositie van 707 (43,9%).¹ Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie en dus ook aan de realisatie van de regionale doelstellingen. Dit laatste zal tevens beter in kaart gebracht worden.
- Per variant heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat deze emissiereducties voor effect hebben op de Kritische Depositie Waarde van de N2000 gebieden. En wat het effect heeft op de KDW-t als indicator voor het tegengaan van verslechtering (zie voor toelichting bijlage 1).
- Het RIVM heeft een tool ontwikkeld waarbij iedere provincie zelf kan bekijken op welke plek en hoeveel emissie zij zouden kunnen of moeten reduceren. *Bijvoorbeeld: Provincie A kan een ring van 3km trekken rondom N2000 gebied X waar het 40% emissie wil reduceren. Maar daarbij kan de Provincie ook nog eens 20% generiek reduceren (ofwel 20% van alle emissies uit de landbouwbronnen reduceren).* En daarbij kan de provincie meteen in de tool zien hoeveel deze reductie doet voor het doelbereik op het desbetreffende N2000 gebieden.
- De optelsom van al deze provinciale scenario's is één manier waarop de emissies gereduceerd kunnen worden (zie voor de kaarten bijlage 1). Dit scenario is een ambtelijke vingeroefening en kan niet gezien worden als een politiek bod. De andere scenario's worden hieronder toegelicht.

Toelichting varianten

Er is een aantal onderscheidende scenario's gekozen om de effecten en verschillen van deze benaderingen goed in beeld te brengen. Hieronder wordt per variant toegelicht wat de uitgangspunten en belangrijke noties zijn. Er zijn uiteraard ook combinaties van deze benaderingen mogelijk.

ABCD-zonering

De ABCD-zonering geeft een globaal overzicht van aspecten die enerzijds gekoppeld zijn aan de landbouwpraktijk (zones A, B en C1) en anderzijds gekoppeld zijn aan de ligging van de natuurgebieden (zones C2 en D). In deze Zoneringsvariant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart. Voor de zones A, B en C wordt rekening gehouden met

¹ PBL, klimaat en energieverkenning

verschillende beperkende omgevingswaarden voor landbouw en natuur. Enkele waarden zijn: Bodemproductiviteit; Uitspoelingsgevoeligheid; Drinkwaterbescherming; Droogtegevoeligheid, Veenlandschappen; Natuurherstel en Belevingswaarde.

- A Perspectief 0%
- B Transitie 50%
- C1 Veenweiden 50%
- C2 rondom N2000 70%
- D in N2000 100%

Uitgangspunten

- Bodem sturend -> integraal
De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op de diverse opgaven zoals hierboven beschreven. Hierdoor is deze variant per definitie een integrale manier van benaderen, die niet alleen op stikstofemissiereductie is gericht. Dit voldoet ook aan de wens vanuit het coalitieakkoord en de NOVI om bodem en water leidend laten te zijn aan de functies in een gebied. Waarbij de wateropgave in deze ABCD zoneringskaart nog beter aangevuld moet worden.
- Sturend op de transitie van de landbouw
Door te kiezen voor een ABCD-zonering bepalen bodem en watercondities in de ondergrond, welk type bedrijfsvoering waar mogelijk is. Dit scenario geeft daarmee ook heel helder de boodschap dat hiermee de landbouwsector een transitie in gaat. Zo kan men bijvoorbeeld aan de reductiepercentages duidelijk afleiden dat in sommige gebieden innovatie niet de oplossing zal zijn maar dat het echt een omslag betekent in de bedrijfsvoering.
Structurerende keuze voor het landelijk gebied en niet enkel N2000 gebieden) Deze zonering is groter dan de gebieden waar nu op gefocust wordt in de gebiedsprocessen die zijn gestart vanuit de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. Vanuit de huidige wetgeving wordt er met name gefocust op de emissies die neerslaan in de natura 2000 gebieden. Met deze zoneringsbenadering wordt er breder gekeken. Dit vergt mogelijk een bijstelling van de focus van de gebiedsprocessen.

Belangrijke noties:

- Percentages per ABCD-zonering kunnen nog aangepast worden
De percentages die hier worden benoemd kunnen eventueel nog worden aangepast. Zo wordt er bijvoorbeeld nu al aangegeven dat 0% reductie voor zone A niet past in een systeem waarbij iedere boer bijdraagt aan verduurzaming. Voor zone C2 (70%) wordt nu al aangegeven dat met dit reductiepercentage er nauwelijks nog landbouw mogelijk is. Voor zone D (100%), geven sommige provincies aan dat het nodig kan zijn vanuit natuurbeheer om nog enige vorm van landbouw plaats te laten vinden. De kaarten zijn vanuit Martha Bakker (WUR) opgesteld en aangevuld vanuit LNV.
- Geen one size fits all
Provincies roepen op om de kaart te benutten als een duidelijk uitgangspunt vanuit waar de gebiedsprocessen kunnen worden ingestoken maar deze kaart niet als 'one size fits all' over Nederland te leggen. Er moet ruimte blijven voor maatwerk in de gebieden.
- Lange tijdsperiode
Dit betreft een grote transitie en vergt ook veel tijd om deze in gang te zetten en boeren de kans te bieden om hiernaar toe te werken.

Depositiepotentie (66%, generiek 0%)

Erisman en Brouwer hebben aangetoond in hun studie (Erisman & Brouwer, 2021) dat een generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegekend wordt. In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.

Uitgangspunten:

- Efficiëntie
Dit scenario is één van de meest efficiëntste varianten (Kiloton: mol/ha/jr. vergeleken t.o.v. generiek verdeeld) omdat dit scenario het meest gericht is op de die boerenbedrijven die het meeste depositie veroorzaken op alle stikstofgevoelige N2000 gebieden.

- Gerichte uitkoop in een aantal gebieden biedt ruimte voor de resterende landbouwbedrijven (raakt minder bedrijven)

In dit scenario wordt er met name in het midden van Nederland stevig gereduceerd. Het uitgangspunt hierbij is dat op deze manier een gericht aantal boeren ofwel uitgekocht worden ofwel stevig moeten reduceren zodat boeren in de rest van Nederland, die weinig tot geen uitstoot hebben op N2000 gebieden, verder kunnen. Zij kunnen dan ook zelf bepalen op welke manier zij hun bedrijf voort willen zetten.

Belangrijke noties:

- Niet uitvoerbaar zonder verplichte uitkoop

In dit scenario zal er heel gericht in Nederland reductie moeten plaatsvinden. De kans is groot dat dit niet zal gebeuren op basis van vrijwilligheid. Omdat er in dit scenario zo'n sterke koppeling is tussen de locatie van de bron en de depositie op de N2000 gebieden zal dit waarschijnlijk tot meer dwingend ingrijpen leiden.

- Integraliteit

Dit scenario is minder gericht op het realiseren gezien vanuit de andere opgaves, waarbij het aanvullend met name gaat om klimaat en water. Immers, de efficiency wordt in de meest pure vorm alleen vanuit stikstof gezien en de ingrepen zijn daarbij met name voorzien in centraal Nederland.

- Raakt minder bedrijven

Dit scenario raakt minder bedrijven en laat ruimte voor de blijvers om in te vullen hoe zij hun bedrijf willen voortzetten. Daarmee is de stimulans voor de blijvende boeren om te verduurzamen wel minder groot. Er zijn verschillende varianten van deze methode uitgewerkt waarbij er gedifferentieerd wordt in het aantal bedrijven wat wordt geraakt en de hoeveelheid reductie die behaald moet worden.

Generiek

Hierbij wordt uitgegaan van een bepaald percentage reductie van alle Nederlandse landbouwemissies ongeacht de locatie.

Uitgangspunten:

- Gelijke verdeling

Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer evenveel moeten reduceren ongeacht wat voor bedrijf deze boer heeft of waar deze boer zit.

- Iedereen draagt bij aan de verduurzaming

Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer een percentage aan emissie moeten reduceren.

- Mogelijke versnelling van stoppers

Het is waarschijnlijk dat dit een versnelling oplevert doordat de bedrijven die toch al wilden stoppen besluiten dat het voor hen geen zin meer heeft om te innoveren om het verplichte emissiereductiepercentage te behalen.

Belangrijke noties:

- Niet efficiënt

Het is niet efficiënt om te focussen op alleen een generiek reductiepercentage omdat de locatie van een bedrijf ten opzichte van een Natura2000 gebied van groot belang is. Zo tonen diverse rapporten aan dat het efficiënter is om gericht stikstof te reduceren.

- Nog geen invulling van wat generiek moet zijn

Een generieke reductie kan gerealiseerd worden door middel van verschillende maatregelen. Generiek betekent niet perse dat het Rijk hiervoor aan de lat staat. Wel wordt er vanuit het Rijk al generieke maatregelen uitgewerkt zoals bijvoorbeeld stalmaatregelen, strengere normen voor stallen en de maatregelen zoals aangekondigd in de 7^e Nitraatrichtlijn. Provincies hebben aangegeven dat zij veel zien in een generiek percentage en specifiek in normering.

Ringbenadering

Door ringen rondom een N2000 gebied te plaatsen van een x aantal km en daar een reductiepercentage aan te koppelen kan de depositie op het N2000 gebied worden verminderd.

Uitgangspunten:

- *Zone rondom ieder N2000 gebied*
Rondom ieder stikstofgevoelig N2000 gebied worden de emissies met een x percentage gereduceerd. Vanwege het verspreidingseffect van stikstof hebben de landbouwbronnen nabij N2000 gebieden meer impact dan als deze verder weg zitten.

Noties:

- De ringenbenadering zit ook deels in de ABCD-zoneringsvariant voor de C2 zones.

Varianten en combinaties van varianten

Er zijn verschillende varianten en combinaties van varianten mogelijk. Daarbij heeft ieder scenario andere kenmerken en voor- en nadelen. Zo is het ene scenario efficiënter dan het andere, zijn er scenario's die focussen op een aantal gebieden in Nederland (waardoor de reductieopgave in die gebieden in Nederland enorm groot wordt) en zijn er scenario's waarbij de water- en klimaatopgave beter worden meegenomen. Er zijn eindeloos veel scenario's door te rekenen maar er zijn vier varianten en combinaties van varianten verder uitgewerkt om inzichtelijk te maken wat de mogelijkheden zijn. Deze varianten en combinaties staan niet vast en kunnen desgewenst nog aangescherpt of aangepast worden. De scenario's die we hebben geanalyseerd zijn de volgende:

- **Depositiepotentie 66%**
- **ABCD Zonering**
- **ABCD + Generiek 20%**
- **Optelsomscenario van de provincies**

Scenario's gewogen t.o.v. de criteria

Er zijn verschillende varianten en scenario's (combinatie van varianten) voor een ruimtelijke verdeling van stikstofreductie in kaart gebracht. De manieren van het ruimtelijke verdelen verschillen in grote mate van aanpak en onderliggende uitgangspunten. Het RIVM heeft inzichtelijk gemaakt dat de verschillende scenario's met betrekking tot het criterium doelbereik niet wezenlijk verschillen.

- De omgevingswaarde van 74% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW in 2030 wordt in elk scenario behaald. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de bijdrages vanuit de industrie en mobiliteit.
- Het aantal N2000 gebieden wat onder de KDW (t) komen verschilt niet in grote mate per - scenario. Het aantal Habitats waar de KDW gehaald wordt in deze scenario's ligt zo rond de vijftig.
- In alle scenario's blijven er Natura 2000-gebieden over waar de KDW bij lange na niet wordt gehaald.

Mede vanwege het feit dat de uitkomsten per scenario voor wat betreft doelbereik niet wezenlijk verschillen zullen de overige criteria en uitgangspunten zwaarder wegen. Zie ook de bijlage voor de uitgebreidere bevindingen op de verschillende criteria.

Op hoofdlijnen waren de uitkomsten uit de ambtelijke sessie als volgt:

Het ABCD scenario én het ABCD scenario + generiek lijken de voorkeur te hebben

'Meest kwetsbare natuur' de scenario's t.o.v. elkaar niet of niet in betekenende mate onderscheidend. Bovendien wordt het doelbereik voor de omgevingswaarde in 2030 in ieder scenario behaald.

ABCD lijkt voordelen te hebben voor:

- Integraliteit
- landbouw voor de toekomst (perspectief in landbouwgebieden, beperkingen op basis van bodem en water, voorkomen van lock ins, heldere doelen)
- Een generiek reductiepercentage was vanwege koppeling met klimaatopgave gewenst.

Belangrijke noties:

- Percentages van de zones (met name A en C2) lijken lastig.
- Het oppervlakte (groter dan hoe nu de gebiedsprocessen zijn ingericht)
- Is ook een 'normenkader', een deel van het hoe vul je daarmee al in.
- Keuze voor instrumentarium/maatregelen is bepalend voor kosten en borging

Proces besluitvorming 'Van scenario naar doelstellingen'

Dit traject is gezamenlijk met de provincies tot stand gekomen en uitgewerkt. Op 21 en 23 maart zijn er expertsessies geweest om de scenario's te beoordelen aan de hand van bovenstaande

criteria. De eerste inzichten uit deze sessies vindt u in bijlage 2. De provincies zullen op 7 april een advies aan het Rijk geven met daarin een voorkeursscenario vanuit de provincies. Bij de provincies lijkt het voorkeursscenario een mix te zijn van een deel generiek, een deel ABCD zonering en een deel depositiepotentie (voor urgente gebieden). Dit is nog niet politiek besloten.

Met provincies is afgesproken dat het Rijk uiteindelijk de keuze maakt voor één van de scenario's. Het advies van de provincies wordt daarin meegenomen. Deze besluitvorming is voorzien eind april 2022 (zie voorlopige planning hieronder). Vanwege de grote impact die dit kan hebben voor sommige gebieden wordt dit naar verwachting nog een spannend politiek-bestuurlijk traject. Als er eind april een besluit is genomen zullen provincies vervolgens een advies geven over de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van deze keuze. Zij kunnen daarin ook aangeven wat de benodigde condities zijn om aan deze doelen te kunnen voldoen. Door één van de scenario's te kiezen kan ook een emissiereductiepercentage per gebied worden afgeleid. Dit zijn richtinggevende doelen maar geen vrijblijvende doelen. De doelen kunnen aangescherpt worden op basis van nieuwe inzichten uit bijvoorbeeld de gebiedsprocessen en op basis van inzichten vanuit de andere opgaves zoals klimaat en water. Deze doelen worden gebruikt om richting te geven aan de gebiedsprocessen en de gebiedsplannen. In de gebiedsplannen die in juli 2023 moeten worden opgeleverd, wordt de gebiedsgerichte uitwerking van de omgevingswaarden vastgelegd.

Voorlopige planning:

• MR	29 april
• RFL	26 april
• DGO +	ntb
• DGO	12 april
• BC - Advies provincies	7 april
• DO +	8 april
• DO	1 april
• Interdepartementale WG GGA	29 maart

Bijlage 1: Kaartbeelden

Duiding van de kaarten

In onderstaande toelichting zijn telkens drie kaarten zichtbaar. De eerste kaart toont waar de emissiereductie plaatsvindt (hoe donkerder de kleur, hoe meer emissies gereduceerd moeten worden). De tweede kaart toont het doelbereik voor twee keer de KDW (max. 1000) en de derde kaart toont het doelbereik per N2000gebied voor de KDW.

Toelichting KDW-T

KDW T als streefwaarde voor het tegengaan van verslechtering. In het uitwerken van een indicator voor de kwetsbaarheid van de natuur zijn er twee obstakels:

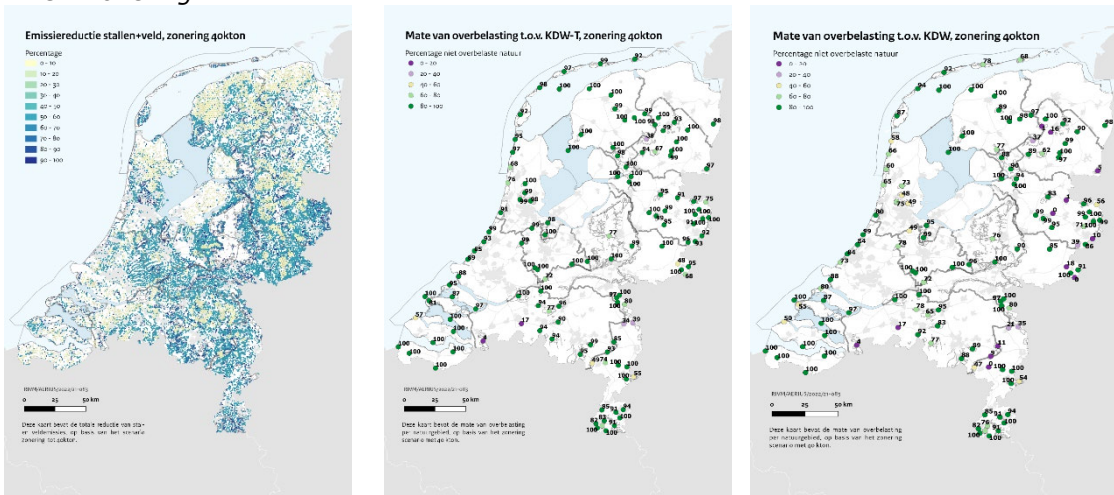
- Beschikbaarheid van (natuur)data

Er is op dit moment onvoldoende informatie beschikbaar over de huidige stand van zaken mbt kwetsbaarheid van de natuur in relatie tot de stikstofdepositie en andere drukfactoren. De Natuurdoelanalyses en de Quick Scan van de NDA's komen te laat in het proces en het blijft noodzakelijk om nu stappen te maken en de stikstofdepositie te verminderen.

- Realistische doelen

De Kritische Depositie Waarden en de mate van overschrijding van de KDW schetsen een beeld van de (enorme) opgave. Uiteindelijk moeten alle gebieden onder de kritische depositiewaarde te komen, zodat het risico op verslechtering geminimaliseerd wordt. Echter, gezien de enorme inspanning die dit vraagt, en omdat het van veel factoren afhankelijk is wanneer dit gerealiseerd moet en kan zijn (bijv. depositie uit het buitenland, interactie met andere maatregelen zoals het op orde krijgen van de hydrologie), is de vraag welke emissiereductie op de middellange termijn (2030) nodig is om voor de meest kwetsbare gebieden de overmatige stikstofbelasting terug te brengen tot een matige overbelasting. Dit als tussentijdse stap, waarbij een tijdelijke overschrijding van de kritische depositie nog wordt toegestaan, waar mogelijk gemitigeerd door herstelmaatregelen. Daarom is ervoor gekozen om een matige overschrijding van de KDW te hanteren als tussenstap, dit wordt kortweg de 'KDW+' genoemd. Deze variant is gebaseerd op de lange termijn verkenning stikstof waarin aangeven wordt dat 'de focus moet liggen op het zo snel mogelijk terugdringen van ernstige overschrijding tot het niveau van matige overschrijding, waarbij het depositieniveau van maximaal 2x KDW (met 1000 mol/ha/jr als maximum) als indicatie van matige overschrijding wordt gezien'. De begeleidingsgroep van het onderzoek geeft aan dat dit momenteel het best onderbouwde uitgangspunt is om verslechtering van natuurkwaliteit te voorkomen.

ABCD Zonering

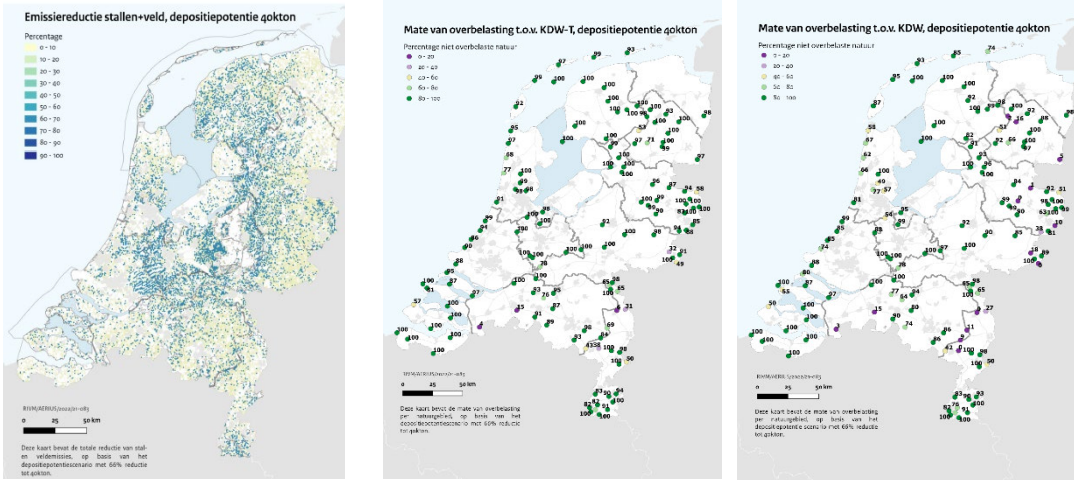

Toelichting

Een andere manier om de emissiereducties ruimtelijk te verdelen, is via verschillende zones. De uitgangspunten voor dergelijke zones kunnen divers van aard zijn, maar voor deze studie wordt daarbij aangesloten bij de ABCD-kaart die de basis vormt voor een integrale aanpak van de landbouw. In de Zonering variant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en

watersysteem) en een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden.

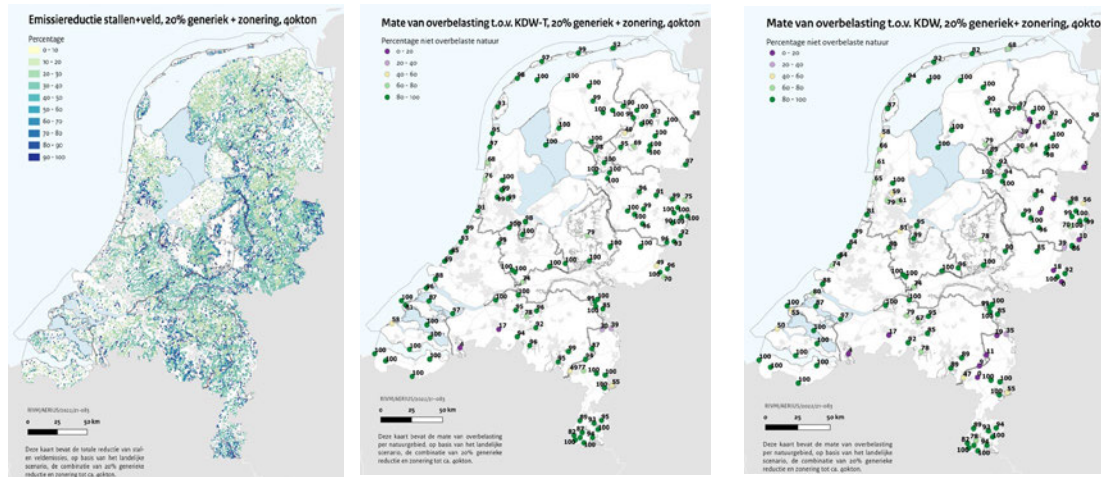
Depositiepotentie 66%

Toelichting:

Deze benadering is gebaseerd op een kaart van erisman & Brouwer, 2021. In hun benadering zijn emissiereducties van 66% opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op Natura 2000-gebieden. In de Depositiepotentie variant is de benadering van Erisman en Brouwer toegepast, maar nu met als input de te reduceren 40kton. De resultaten van Erisman en Brouwer laten zien dat het effect van hun methode zich in eerste instantie op de bronnen en de natuurgebieden in centraal Nederland richt. (ruimtelijk zoneringsrapoort)

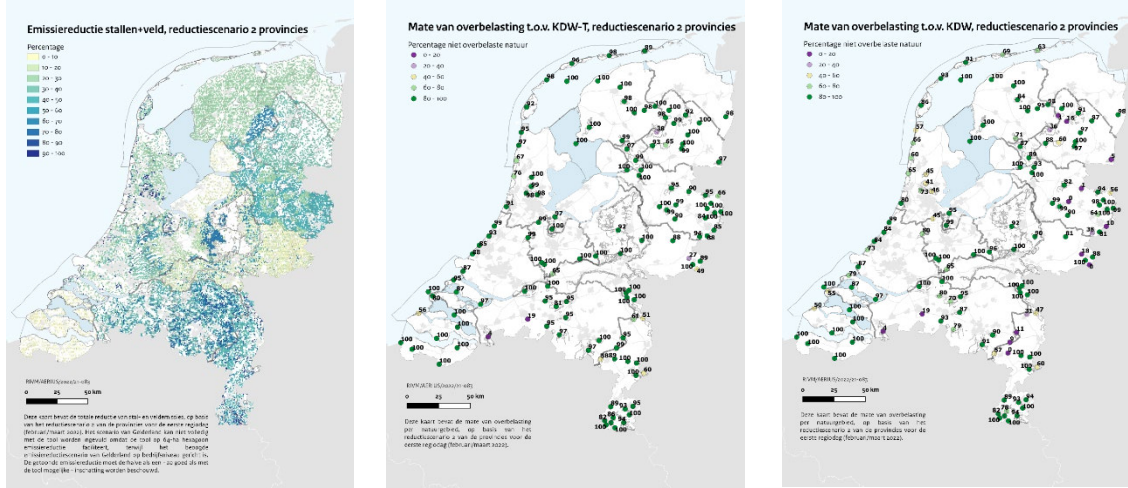
(ABCD) + Generiek (20%)

Toelichting

Deze manier van stikstofreductie richt zich op een combinatie van de ABCD kaart + 20% generieke reductie van alle landbouwbronnen. Provincies zien dit percentage 20% generiek graag door middel van een strengere normering van stallen.

Optelsomscenario * geen politiek bod, te kiezen scenario maar is gebruikt als tussenstap

Toelichting:

Hieronder staat de toelichting per provincie wat zij hebben aangeleverd en waarom. De optelsom is gebruikt om inzicht te bieden per provincie wat de effecten zijn van ruimtelijk richten. Deze optelsom is geen te kiezen scenario omdat dit niet politiek afgestemd is en de optelsom in totaal niet de beoogde uitkomst van provincies laat zien.

Groningen: Generieke emissiereductie 25 % (gebaseerd op reductiemogelijkheden aanpak stikstof Noord Nederland). Zone 2000 meter rond overbelast Natura 2000 gebied 50% reductie. (Vrij ruime zone om ruimte te bieden aan het gebiedsproces)

Fryslân: Generieke emissiereductie 25 % (gebaseerd op reductiemogelijkheden aanpak stikstof Noord Nederland en uitkomsten rapport WUR). Daarnaast in deel Zuidoost Fryslan fors inzetten op opkoop op basis van WUR onderzoek.

Drenthe: Generieke emissiereductie 30 % (gebaseerd op reductiemogelijkheden aanpak stikstof Noord Nederland). Aanvullend rond de gebieden die in 2030 de 74% onder de KDW (de omgevingswaarde) niet halen een zone van 2 km met 50% reductie (Vrij ruime zone om ruimte te bieden aan het gebiedsproces)

Overijssel: ABCD methode met een meer op de provincie geente ABCD kaart, er is gekozen voor dit type zonering omdat hiermee aansluiting plaatsvindt bij de bodem en water opgave. Generieke aanpak tussen 20 en 30 % afhankelijk van de KRW opgave. In B en C ca 40-50% en 70% emissiereductie, ook hier mede afhankelijk van de stapeling van opgaven. Eventueel later nog aanvullend een zone om de gebieden waar het ecologisch niet goed mee gaat, dit komt uit de natuurdoelanalyses.

Flevoland: stalemissie-reductie van circa 50% voor het gebied aangemerkt met "tandje erbij" binnen de gemeente Noordoostpolder dichtbij de Wieden-Weerribben in combinatie met een reductie van circa 20% emissiereductie voor zowel oppervlakte als stalemissies in de rest van Flevoland.

Gelderland: Depositiepotentie van meer dan 66% rond de Veluwe op basis van WUR onderzoek, gericht uitkopen van bronnen om de vracht fors te verminderen (37% provinciale emissiereductie)

Noord Holland: ABCD scenario met een generieke reductie
 Zone A: reductie stalemissie 40%, reductie veldemissie 20%,
 Zone B: reductie stalemissie 40%, reductie veldemissie 20%,
 Zone C1: reductie stalemissie 40%, reductie veldemissie 20%,
 Zone C2: reductie stalemissie 75%, reductie veldemissie 20%,
 Zone D: reductie stalemissie 100%, reductie veldemissie 100%. Deze reductie is een inschatting, gebaseerd op nieuwe doelstellingen door de Green Deal richtlijnen Farm 2 Fork en Biodiversity strategy.

Zuid Holland : ABCD scenario met 20% procent generieke reductie in B: 38% C1: 38% C2: Nieuwkoopse Plassen: 90%, andere gebieden 38%

Zeeland: Geen reductie anders dan die via de MGO wordt bereikt **Buiten scope**

Utrecht: ABCD scenario met 20% reductie middels landelijke generieke maatregel, 40% in veenweide (C1), 50% in 1 km rondom N2000 (C2), 75% in N2000 (D2) en 600 ton depositiepotentie stallen. Er is gekozen voor een samenhang tussen generiek en specifiek gericht op de natura 2000 gebieden, waarbij gekozen wordt voor minder reductie in Natura 2000 om landbouw niet onmogelijk te maken

Brabant: Generieke forse reductie (15 Kton) op basis van normering in Brabantse verordening en door stoppers vanwege de verordening, MGO 1 en de warme sanering varkenshouderij.

Limburg: Generieke forse reductie op basis van normering in Limburgse verordening en door stoppers vanwege de verordening, MGO 1 en de warme sanering varkenshouderij.

	ABCD	Ringen	Depositiepotentie	Generiek
Groningen		X		X
Fryslan			X	X
Drenthe		X		X
Noord Holland	X			X
Overijssel	X			X
Gelderland			X	
Utrecht	X		X	X
Zuid Holland	X			X
Brabant				X
Limburg				X
Zeeland				
Flevoland		X		X

Bijlage 2: Invulling van de criteria (n.a.v. ambtelijke sessie)

Invulling voor doelbereik is gedaan door het RIVM. De overige criteria zijn een kwalitatieve ambtelijke weging geweest van de scenario's ten opzichte van elkaar.

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom- scenario	Gebiedsgericht – Generiek
<i>Doelbereik omgevingswaarden</i>	73%<KDW	81% < KDW	81%<KDW	74%<KDW
Doelbereik meest kwetsbare natuur				
Aantal gebieden met overschrijding KDW-t en omvang	35	35	38	32
Aantal habitats met overschrijding KDW-t en omvang	48	47	50	53
Aantal gebieden waar lokale oplossing zeker nodig is (< 40% onder KDW)	17 (13 < 20%)	16 (14 < 20%)	15 (12 < 20%)	17 (12 < 20%)
Aantal gebieden waar lokale oplossing zeker nodig is (< 40% onder KDW-t)	5 (2 < 20%)	6 (3 < 20%)	4 (2 < 20%)	4 (2 < 20%)
<i>Efficiëntie t.o.v. generiek</i>	1,04	1,16	(RIVM)	1,05
<i>Efficiëntie Kosten</i>	Wel bekeken maar moeilijk iets over te zeggen zonder koppeling van maatregelen.			
Mate waarin (extensieve) landbouw mogelijk is				
Ondersteuning transitie lb en andere gebiedsgerichte opgaven: alles wat bijdraagt aan perspectief voor de blijvers Extensivering en technische maatregelen ondersteunen de transitie	++ <i>Meeveren met de markt: stoppers mogelijk maken te stoppen, dierrechten en grond dan niet naar de anderen laten terugvloeien. Op termijn bepaalt de ondergrond wie waar door kan gaan</i>	- <i>vanwege groot deel uitkoop géén effect op extensivering/technische maatregelen van bedrijven die blijven</i>	+ <i>Het generieke deel is stimulant voor het breed verduurzamen van de sector. Streng normering leidt ook tot stalsystemen waarbinnen de mest wordt gescheiden en de deelproducten deels kunstmest kunnen vervangen.</i>	+ <i>Sturen op doelen en normen (ipv middelen), maar lange termijn perspectief vergt innovatiekracht van de sector (deel bedrijven zullen moeten stoppen)</i>

<p>Deel / type bedrijven dat wordt geraakt</p>	<p>Afhankelijk van locatie, maar iedereen in niet- A gebieden wordt geraakt. Intensieve veehouderij technische oplossing (zal schaalvergroting veroorzaken). Melkveehouderij wordt harder geraakt, extensivering nodig</p>	<p>Heel veel kippen- en kalverbedrijven rond de Veluwe worden geraakt. Meeste concentratie op één gebied. Het hangt er vanaf als je technologie als oplossing ruimte kan geven (het gaat over emissiereductie, waarbij dat dan per sector verschilt in hoeverre dat kan). Dat wordt wel duur</p>	<p>Generiek wordt als voordelig voor de sector gezien omdat een generieke reductie over het algemeen minder problematisch (kostbaar is) dan een forsere reductie gebiedsgericht waardoor meer boeren moeten stoppen.</p>	<p>Melkveehouder zal het moeten hebben van extensivering, varkenshouders kunnen wel iets doen aan technische maatregelen Het kan wel helpen als 'duwfactor' via normering en betrouwbaar monitoringssysteem voor nodig (wat er nog niet is). Je hoeft minder hard te reduceren tov ABCD</p>
<p>Mate waarin (extensieve) landbouw mogelijk is nabij N2000</p>	<p>- Ingewikkeld rond gebieden Extensivering van melkveehouderij is dan nauwelijks meer mogelijk in de C-gebieden. Mogelijk alleen inscharing schapen oid</p>	<p>+/- Hier speelt het niet tav kippen en varkenshouderijen, maar er is dan in het gebied wel ruimte voor extensieve melkveehouderij, maar de vraag is of daar goede grond voor is. In de rest van Nld geldt wel dat de noodzaak voor extensivering dan weghaalt</p>	<p>Als de overheid grond verwerft deze afgewaardeerd wordt (via een ro-wijzigingsprocedure om er landschapsgrond van te maken) en dan op basis van de afgewaardeerde waarde een lage pacht bepalen en de gronden uitgeven aan een agrariër onder beperkende voorwaarden om te kunnen extensiveren. Bij de LTO leeft dan het beeld dat onder deze voorwaarde concurrerend kan worden geboerd. Behoud van grasland (melkrundvee) is relevant voor natuurbeheer.</p>	<p>+ Er blijft meer ruimte over voor bedrijven omdat een deel generiek wordt gedaan</p>
<p>Impact op leefbaarheid landelijk gebied</p>	<p>+ voor uitlegbaarheid Verdienmodel voor de blijvers (niet via GLB) maar anderszins. Gronden afwaarderen eenmalig als optie, daarmee verlaag je je kosten voor de toekomst drastisch</p>	<p>+/- In een bepaalde deel van Nederland wordt dan hele sector keihard geraakt, rest van Nld minder/niet. Qua leefbaarheid wordt één gebied dan 'opgeofferd'.</p>	<p>+ omdat het aansluit bij wat (volgens het ambtelijk beeld) nodig is in het gebied en rekening houdt met lokale omstandigheden</p>	<p>+ voor uitlegbaarheid Vergelijkbaar met ABCD (38% tov 50%)</p>

Uitlegbaarheid	<i>Bodem en water als basis helpt ook bij bepalen eigen bedrijfsomstandigheden en effecten bij jou in de buurt Hoe om te gaan met al bestaande biologische bedrijven?</i>	<i>Uitlegbaarheid is cruciaal : het verhaal moet gaat over effecten in de buurt, dan als het verhaal gaat over elders in Nederland. Je geeft daarmee meer ruimte aan de rest, maar niet overal los je het probleem op. Logica van KDW landelijk is anders dan in de gebieden uitlegbaar tov verschillende bedrijven.</i>	<i>Uitlegbaar:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Het generieke deel geldt voor iedereen, iedereen moet iets doen.</i> • <i>Het laat zien dat de emissiereductie bijdraagt aan het oplossen van de opgave(s)</i> • <i>Het is alleen NIET-uitlegbaar als provincies verschillend omgaan met soortgelijke gebieden (met dezelfde type bedrijven en dezelfde ondergrond)</i> <i>Uitlegbaarheid is afhankelijk van of de overheden een heldere lange termijn visie uitdragen.</i>	<i>We verdelen de pijn landelijk deels in de sector en deels ABCD via bodem/water wel uitlegbaar</i>
Integraliteit				
Wateropgave/K RW	++	-	+ in grote delen vh land – in andere delen	+
<i>Klimaatopgave</i>	++	-	+ in grote delen vh land	++
<i>Natuur</i>	++	-	<i>ntb</i>	++
<i>Toelichting: (ABCD: nuancering, begrenzing is niet overal kloppend en matcht niet overal met wat het beste past bij de integrale opgaves.)</i>	<i>ABCD (maar maak niet een te hoog reductiepercentage rondom N2000 gebieden, kan tegenstrijdig zijn met andere opgaves zoals agrarisch natuurbeheer)</i>	<i>Je kijkt naar bedrijven, niet naar gebieden. Er wordt met name gekeken naar pluimvee maar voor klimaat is juist melkvee van belang.</i>	<i>Lastig te beoordelen verschilt per gebied/deel vh land</i>	<i>Generieke deel past goed voor klimaat. Voor water is de volledige 40kton ABCD waarschijnlijk effectiever dan een deel generiek.</i>
Uitvoerbaarheid	++ op korte termijn 0 op lange termijn	0	+/-	++

<p><i>Praktisch (bijv. eenduidigheid)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dit beslaat een groter 'werk'gebied meer postcode benadering • Meer flexibiliteit, dus meer menskracht • Individuele... • Minder juridische procedures, vanwege meer maatwerk/flexibiliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Grotere gerichtheid (kleiner 'werkgebied) • Plan nodig voor piekgebied en <p><i>(Leidt tot normering en opkoop)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Generiek • Gebiedspecifiek optimaal • Instrumentarium dat ontwikkelt moet worden is diffuus • Financieel telt bedrijf zwaar • Uitlegbaarheid is lastig 	<ul style="list-style-type: none"> • Zondering rond kwetsbare gebieden: wat doe je met zone B? (duinen, meest kwetsbaar) • "A-generiek" • Dit beslaat een groter 'werk'gebied • Generieke inzet leidt tot ruimte → schuifpuzzeltje, daarna individuele benadering • Iets minder juridische procedures
<p><i>Sociaal-economische effecten</i></p>	<p><i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i></p>			
<p><i>Ruimtelijk effect op andere opgaven</i></p>	<p><i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i></p>			
<p><i>Uitlegbaarheid t.b.v. Draagvlak</i></p>	<p><i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i></p>			

*** Enkel de criteria doelbereik en efficiëntie zijn objectief meetbaar, de overige criteria zijn een ambtelijke inschatting.**

Programma DG Stikstof**Behandeld door**5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl**Datum**

1 april 2022

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS)
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	1 april 2022, 09.30 – 11.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

- Buiten scope
- [Redacted content]

3. Afbakening transitiefonds landelijk gebied en stikstof

- Buiten scope
- [Redacted content]

- **Buiten scope**

[Redacted content]

[Redacted content]

4. Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen

Reacties DO-leden

- Agro geeft aan dat er geen ideaal scenario is er elke variant voor- en nadelen heeft. Agro geeft aan dat (ongeacht voor welk scenario gekozen wordt) de keuze sterk onderbouwd moet worden, om het zodoende goed te kunnen positioneren naar de buitenwereld.
 - DGS bevestigt deze opmerking.

- EZK benoemt de vertaling van landelijke CO2-taakstellingen naar de gebiedsgerichte aanpak en geeft de tekstsuggestie 'doorvertaling van de landelijke vertaling broeikasgassen naar meer gebiedsgerichte aanpak in te vullen doelen'.
- NVLG vraagt naar de wijze hoe emissiedoelstellingen worden opgelegd aan een gebied als het uiteindelijk gaat over depositie? En wat is de definitie van het gebied waar de emissiedoelstellingen aan worden vastgelegd?
 - Reactie DGS: De provincies hebben aangegeven beter te kunnen sturen op emissiedoelstellingen. Het RIVM heeft een bronreceptor-matrix opgesteld om een koppeling te maken tussen emissie/depositie.
- NVLG geeft aan dat het uiteindelijk gaat om piekbelastingen, de plekken in gebieden waar de KDW het meest overschreden wordt. Depositiepotentie dient onderdeel uit te maken van de oplossing.
- FIN benoemt de volgende aandachtspunten:
 - Notitie richt zich nu alleen op wat' en nog niet naar het 'hoe'. Daar zit een zorg.
 - DGS bevestigt dit. Deze notitie richt zich eerst op de opgave in het gebied. Vervolgens wordt er gekeken naar hoe dit behaald kan worden en welke maatregelen daarbij passen.
 - Er is minder budget beschikbaar gesteld, kunnen we ons veroorloven te kiezen voor een minder efficiënt scenario?
 - Kan er ook een combinatie aan scenario's geselecteerd worden?
 - DGS bevestigt dit.
- LNV Klimaat benoemt het belang van vervlechting met andere doelen, zoals de klimaatopgave.
 - DGS bevestigt dit.
- BZK/FIN/DGWB vragen naar het overleg met 5.1.2.e en naar de depositiepotentie-benadering. Dit is nu nog onvoldoende opgenomen.
 - DGS geeft aan dat er vrijdag 1 april een overleg plaatsvindt met 5.1.2.e /5.1.2.e. Er komt een terugkoppeling van dit overleg. Ook zegt DGS toe om de depositie-benadering nadrukkelijker op te nemen.
- BZK/FIN geven aan dat het generieke scenario onvoldoende past bij de gebiedsspecifieke benadering. BZK spreekt de voorkeur uit voor een combinatie van scenario's (ABCD/Depositiepotentie), waarin ook water/klimaat goed meelopen.
 - Agro sluit hierbij aan en benoemt dat provincies steeds vaker de voorkeur uitspreken voor een generieke benadering. Hoe sluit dat aan bij de gebiedsgerichte benadering dat staat opgenomen in het coalitieakkoord?
 - Reactie DGS: de provincies geven aan dat er veel aankomt op de gebiedsgerichte aanpak. Er gebeurt echter ook veel op generiek niveau. We dienen als rijk inzichtelijk te maken wat er loopt aan generieke maatregelen, zodat daar geen miscommunicatie over kan bestaan.
- DGWB geeft ook de voorkeur aan combinatie van scenario's, ABCD i.c.m. depositiepotentie.
 - Reactie DGS: een combinatie van scenario's behoort tot de mogelijkheden.

5. Psn & Quick scan natuurdoelanalyses

Buiten scope

Buiten scope

6. Verslag vorig overleg

- Het verslag van 25 maart is niet vastgesteld

7. Rondvraag en sluiting

Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen

Aanleiding

De afgelopen periode is samen met het IPO en provincies gewerkt aan het vormgeven van richtinggevende emissiedoelstellingen per gebied. Het RIVM heeft inzichtelijk gemaakt wat het effect van verschillende ruimtelijke verdelingen van emissiereductie is voor onderling vergelijk op doelbereik in de N2000-gebieden (t.o.v. de KDW en KDW-T). Daarbij staan de ABCD-zonering, de depositiepotentie methode, de ringenbenadering en de generieke benadering centraal. Deze varianten hebben ieder andere uitgangspunten en hebben dan ook andere uitwerkingen in het landelijk gebied. Afgelopen vrijdag zijn in het DO de verschillende uitgangspunten van de diverse varianten van ruimtelijk richten toegelicht. Met het oog op de snelheid waarin de eerste concept versie van de gebiedsplannen gereed moet zijn (juli 2022) is het van belang dat er op korte termijn helderheid komt over de richtinggevende stikstofdoelen per gebied. Gegeven het belang en de betekenis van richtinggevende doelen wordt dit opnieuw in het DO (+) geagendeerd om richting te geven aan het besluitvormingsproces. Besluitvorming is (vooralsnog) voorzien in de ministerraad van 29 april. In deze nota wordt een mogelijke redeneerlijn toegelicht die gebruikt kan worden als uitgangspunt voor de verdere besluitvorming.

Bespreekpunten:

1. **Kan het DO + reflecteren op de toegelichte redeneerlijn?**
2. **Het DO+ wordt gevraagd met elkaar te delen wat de overwegingen en aandachtspunten zijn bij deze redeneerlijn?**
3. **Kan het DO + instemmen met het vervolgproces?**

Waar werken we naar toe?

De gebiedsgerichte uitwerking van landelijke doelstellingen is gestart vanwege diverse redenen. Ten eerste zijn in de WSN zijn landelijke omgevingswaarden opgenomen. In het coalitieakkoord is de omgevingswaarde van 2035 in de tijd naar voren geschoven. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000-gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) moet komen. De omgevingswaarden die nu in de wet zijn vastgelegd bieden geen sturing op de vraag waar stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen. Ieder gebied is anders. Daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke verplichting is, ook omdat dit een voorwaarde is om op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk te maken. Daarbij is het N2000-gebied van belang, maar ook het feit dat de maatregelen veelal buiten de N2000-gebieden worden genomen. Daarbij maakt locatie en gesteldheid van bodem en water ook uit. De gebiedsgerichte aanpak krijgt concreet vorm door op regionaal niveau doelstellingen vast te leggen. Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. De gebiedspartners hebben ook aangegeven duidelijke doelen per gebied te willen voor de gebiedsprocessen.

De doelen zijn in deze fase richtinggevend, ten behoeve van het gebiedsproces, en zijn uitgedrukt in emissies. Dit is zo afgesproken met provincies omdat zij beter kunnen sturen op emissies dan op depositie en het beter uitlegbaar is aan partners in het gebied. Bovendien is het beter uitlegbaar aan partners in het gebied. Als Rijk zijn we er verantwoordelijk voor dat de optelsom van alle emissiereducties, leidt tot de depositie-doelstelling. De modellen zijn voldoende toereikend (bron-receptor matrix) om deze koppeling tussen emissie en depositie te kunnen maken. Deze richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden gesteld per gebied, zoals aangekondigd in het PSN, en zullen uiteindelijk definitief taakstellend in de gebiedsplannen worden vastgelegd. Deze gebiedsdoelstelling kan bestaan uit een aantal achterliggende componenten/bijdrages in de vorm van soort maatregelen. Er wordt dus één doel per gebied vastgesteld maar deze wordt ingevuld door middel van verschillende perspectieven. Deze zullen hieronder nader worden toegelicht.

Redeneerlijn

Bekeken vanuit de diverse opgaves in het landelijke gebied en de verschillen per gebied in relatie tot de stikstofdepositie en emissies wordt voorgesteld om een combinatie van de vier onderscheidende varianten toe te passen voor het uitwerken van de richtinggevende doelen. De vier varianten zijn: (ABCD-)zonering, Ringen, Depositiepotentie en generiek (zoals toegelicht in het vorige DO). De varianten zien nu toe op ammoniakbronnen, vanwege de gebiedsgerichte kenmerken zoals eerder omschreven in de vorige nota.

Generieke inzet

Een deel van de reductiedoelstelling in een gebied kan via generieke maatregelen gerealiseerd worden over alle sectoren. Denk daarbij aan maatregelen die al zijn voorzien in het kader van de structurele aanpak, het addendum op het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn, het schone luchtakkoord en het klimaatakkoord. Generiek wordt hier bedoeld als een bepaald percentage reductie van alle) emissiebronnen ongeacht de locatie. Bijvoorbeeld afhankelijk van het aantal stallen, het type stallen etc. kan wel het effect per gebied verschillen. Hoe deze generieke emissiereductie vervolgens gebiedsgericht uitpakt zal verschillen per gebied.

Om een beeld te geven is de ambtelijke inschatting op basis van het PBL-rapport (met alle aannames en onzekerheden) dat vanuit het structurele pakket er generiek zo'n 12-16 kton ammoniak (NH₃) gereduceerd wordt.¹ Voor de niet-landbouw sectoren vraagt dit nog om verdere doorrekening. Bovenstaande geeft ook aan dat er vanuit alle sectoren een bijdrage wordt geleverd, conform de afspraak uit het coalitieakkoord.

Zonering (ABCD)

Een zonering (ABCD kaart) kan worden toegepast als basis. Dit sluit aan bij de integrale aanpak, omdat deze zonering uitgaat van het principe dat bodem en water leidend zijn voor het type landbouw dat er kan plaatsvinden. Er wordt hiermee dus rekening gehouden met verschillende beperkende waarden voor landbouw en natuur. Met dit type zonering worden de opgaven voor klimaat en water ook grotendeels meegenomen omdat hier de bodem leidend is, wat tevens past binnen de integrale gebiedsgerichte aanpak zoals aangekondigd in het coalitieakkoord, de hoofdlijnenbrief en het NPLG. Daarbij wordt er door het hanteren van deze zonering stevig gestuurd vanuit het Rijk op de transitie van de landbouw omdat er al wordt aangegeven in welke gebieden welk vormen van bedrijfsvoering nog mogelijk zijn. Afhankelijk van hoe groot deze component in de opbouw van een regionale doelstelling wordt ingezet, zullen meer of minder gebiedsgerichte maatregelen toegepast moeten worden, passend bij de lokale situatie.

Depositiepotentie

Vanuit het oogpunt van efficiëntie de depositiepotentie benadering toegepast kunnen worden. Hierbij worden er emissiereducties opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan de overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden. Daarbij zal in de totaliteit over alle N2000 gebieden veel depositie worden weggenomen. En specifiek in de grotere N2000 gebieden gelegen in centraal Nederland. Als gevolg van de forse reducties die moeten plaatsvinden is het waarschijnlijk is dat hier dan ook de grootste uitstoters (gemeten over alle N2000-gebieden) zullen moeten stoppen.

Ringenbenadering

Ook zullen er gebieden zijn waarbij het wenselijk (beleidsmatig of ecologisch) is om in de directe omgeving stevig in te grijpen door (heel stevige) reductie-eisen te stellen (in de vorm van ringen). Dit kan middels de ringenbenadering waarbij er in een straal van x meter of km een reductiepercentage wordt toegepast. Hier worden dus heel gebiedsgericht maatregelen toegepast.

Criteria

De manieren van het ruimtelijke verdelen in de vier doorgerekende scenario's, de combinaties van varianten zoals eerder toegelicht, (ABCD, ABCD +Generiek, Optelsomscenario provincies en Depositiepotentie) verschilt in aanpak en onderliggende uitgangspunten. Om de scenario's onderling te kunnen vergelijken, is gewerkt met een set van criteria om de scenario's onderling te kunnen wegen. Deze criteria zijn door rijk en provincies opgesteld. Deze weging kan grotendeels alleen kwalitatief kan gebeuren en sommige criteria kunnen nu nog niet meegewogen worden omdat deze nauw samenhangen met de maatregelen. Maatregelen volgen pas later deze zomer en worden door provincies bepaald. Deze criteria zijn hier onder cursief gemaakt.

- Doelbereik (behalen KDWt, KDW, omgevingswaarden)
- Efficiëntie (kwantitatief)
 - Kton/doelbereik (% onder KDW) vergeleken t.o.v. generiek verdeeld

¹ P.19 [Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof \(pbl.nl\)](#). NB: Omdat de voer- en mestmaatregelen in de integrale aanpak gecorrigeerd zullen worden door de krimp van de veestapel, zullen die maatregelen een kleiner effect dan in de structurele aanpak stikstof is ingeschat.

- Kosteneffectiviteit
- Uitvoerbaarheid (ook in tijd)
- Juridische houdbaarheid (oa planologische borging)
- De mate waarin (extensieve) landbouw rond N2000 gebieden mogelijk is
- Integraliteit van doelen (KRW, klimaat en risico op lock-ins)
- *Sociaaleconomische effecten*
- *Ruimtelijk effect op andere opgaven*
- *Uitlegbaarheid & Draagvlak*

Enkel de criteria doelbereik en efficiëntie (op kton stikstof) zijn objectief meetbaar, de overige criteria zijn een ambtelijke inschatting.

Op basis van twee ambtelijke criteriasessies zijn de volgende constatering gedaan:

- Doelbereik: Per scenario heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat deze emissiereducties voor effect hebben op de Kritische Depositie Waarde van de N2000-gebieden. En wat het effect is op de KDW-t als indicator voor het tegengaan van verslechtering (zie voor toelichting bijlage x).
- De omgevingswaarde van 74% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW in 2030 wordt in elk scenario dat is doorgerekend behaald. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de bijdrages vanuit de industrie en mobiliteit.
- Het aantal N2000-gebieden dat onder de KDW (t) komt, verschilt niet in grote mate per scenario.
- In alle scenario's blijven er Natura 2000-gebieden over waar de KDW bij lange na niet wordt gehaald.

Mede vanwege het feit dat de uitkomsten per scenario voor wat betreft doelbereik niet wezenlijk verschillen zullen de overige criteria en uitgangspunten zwaarder wegen. In de bijlage zijn de overige criteria aan de hand van de diverse scenario's nader toegelicht.

Op hoofdlijnen waren de uitkomsten uit de ambtelijke sessie als volgt:

Het ABCD scenario én het ABCD scenario + generiek lijken de voorkeur te hebben

ABCD ofwel een combinatie van ABCD + een deel generiek lijkt voordelen te hebben voor:

- Integraliteit (bodem leidend)
- Landbouw voor de toekomst: er wordt een perspectief geboden in de landbouwgebieden; vanwege de koppeling met de bodem kunnen mogelijke lock ins voorkomen worden; de zonering geeft duidelijkheid wat waar wel en niet kan en biedt heldere langjarige doelen.
- Een generiek reductiepercentage was vanwege koppeling met de klimaatopgave gewenst.
- Uitlegbaarheid, Bodem en water als basis helpt bij het bepalen van de eigen bedrijfsomstandigheden en effecten bij een ondernemer in de buurt.

Belangrijke noties:

- De percentages van de zones (met name A en C) moeten niet te strikt zijn. Hierbij moet een balans gezocht worden tussen enerzijds duidelijkheid bieden in de gebieden en het behalen van de doelen en anderzijds ruimte houden voor maatwerk zodat er ook rekening gehouden kan worden met andere functies en opgaven in het gebied.
 - Extensivering van melkveehouderij is dan nauwelijks meer mogelijk in de C-gebieden.
 - Een te hoog reductiepercentage rondom N2000-gebieden. Provincies hebben aangegeven dat dit tegenstrijdig kan zijn met andere opgaven waarvoor agrarisch natuurbeheer nodig is.
- Het oppervlakte in de ABCD zonering beslaat een groter oppervlakte dan hoe nu de gebiedsprocessen zijn ingericht (met name rondom N2000-gebieden). De zones waarin de emissiereductie plaats moet vinden beslaan meer dan enkel het areaal rondom een N2000 gebied. Eerder in de gebiedsprocessen werd met name in een bepaalde straal rondom een N20000-gebied gezocht naar mogelijkheden voor emissiereductie.
- Deze zonering is ook een kader waarmee je een deel van het hoe al invult. Ofwel, door te kiezen voor een ABCD-zonering bepalen bodem en watercondities in de ondergrond welk type bedrijfsvoering waar mogelijk is. Dit scenario geeft daarmee ook aan waar de landbouwsector een transitie zal moeten maken. Zo kan men bijvoorbeeld aan de

- reductiepercentages duidelijk afleiden dat in sommige gebieden innovatie niet de oplossing zal zijn maar dat het echt een omslag betekent in de bedrijfsvoering
- Keuze voor instrumentarium/maatregelen is bepalend voor kosten en borging.

Vervolgstappen:

Besluitvormingsproces

Mocht het DO positief tegenover deze redeneerlijn staan, zal dit vervolgens met het RIVM en de interdepartementale en interbestuurlijk collega's uit de werkgroep verder uitgewerkt worden zodat aan het gecombineerde scenario ook percentages emissiereductie per gebied gekoppeld kunnen worden. Deze redeneerlijn met de bijbehorende verdeling van emissiereductie zal vervolgens ook voorgelegd worden in het DGO +, de RFL en de ministerraad (naar verwachting 29 april). Parallel hieraan worden de verschillende scenario's ook besproken bij de provincies en besproken in Gedeputeerde Staten. Waarbij er een advies voor een scenario (naar verwachting 12 april) vanuit de provincies zal komen wat meegenomen wordt in de verdere besluitvorming.

Boodschap

Daarbij wordt samen met de afdeling communicatie, omgevingsmanagement en vanuit de lijnen perspectief landbouw gekeken naar de boodschap en het bredere verhaal. Zodat wanneer deze doelen naar buiten komen er een duidelijk verhaal is wat zich niet enkel focust op de doelen maar dit ook in het bredere perspectief plaatst.

Richtinggevend naar bindende doelstellingen

Omdat het richtinggevende doelen zijn blijft er ruimte voor provincies om gebiedsgericht te kijken of de begrenzing dan wel het percentage van de zones past bij de omstandigheden in het gebied. Met een goed onderbouwde motivatie in de (concept)gebiedsplannen kan hier van afgeweken worden. Dit is een iteratief proces waarbij er op basis van nieuwe informatie en inzichten, vanuit de gebiedsprocessen, natuurdoelanalyses of de water en/of klimaatopgave, een aanscherping van de doelen kan plaatsvinden mits deze optellen tot de landelijke omgevingswaarden. De definitieve doelen worden vervolgens vastgelegd in juli 2023 die vervolgens ook bindend zullen zijn, zoals aangekondigd in het NPLG. Voorstel is om gezamenlijk met het IPO de provincies ook in het vervolgproces te blijven ondersteunen om deze doelen verder aan te scherpen ten behoeve van het gebiedsplan. Dit kan onder andere door de tool van het RIVM die in dit kader is ontwikkeld verder uit te breiden.

Bijlage a: Invulling van de criteria (nav ambtelijke sessie)

Criteria	ABCD	Depositiepotentie	Optelsom-scenario	Gebiedsgericht – Generiek
Doelbereik omgevingswaarden	73%<KDW	81% < KDW	81%<KDW	74%<KDW
<i>Doelbereik meest kwetsbare natuur</i>				
Aantal gebieden met overschrijding KDW-t en omvang	35	35	38	32
Aantal habitats met overschrijding KDW-t en omvang	48	47	50	53
Aantal gebieden waar lokale oplossing zeker nodig is (< 40% onder KDW)	17 (13 < 20%)	16 (14 < 20%)	15 (12 < 20%)	17 (12 < 20%)
Aantal gebieden waar lokale oplossing zeker nodig is (< 40% onder KDW-t)	5 (2 < 20%)	6 (3 < 20%)	4 (2 < 20%)	4 (2 < 20%)
Efficiëntie t.o.v. generiek	1,04	1,16	xx	1,05
Efficiëntie Kosten	<i>Wel bekeken maar moeilijk iets over te zeggen zonder koppeling van maatregelen.</i>			
<i>Mate waarin (extensieve) landbouw mogelijk is</i>				
Ondersteuning transitie lb en andere gebiedsgerichte opgaven: alles wat bijdraagt aan perspectief voor de blijvers Extensivering en technische maatregelen ondersteunen de transitie	++ <i>Meeveren met de markt: stoppers mogelijk maken te stoppen, dierrechten en grond dan niet naar de anderen laten terugvloeien. Op termijn bepaalt de ondergrond wie waar door kan gaan</i>	- <i>vanwege groot deel uitkoop géén effect op extensivering/technische maatregelen van bedrijven die blijven</i>	+ <i>Het generieke deel is stimulant voor het breed verduurzamen van de sector. Strenge normering leidt ook tot stalsystemen waarbinnen de mest wordt gescheiden en de deelproducten deels kunstmest kunnen vervangen.</i>	+ <i>Sturen op doelen en normen (ipv middelen), maar lange termijn perspectief vergt innovatiekracht van de sector (deel bedrijven zullen moeten stoppen)</i>

<p>Deel / type bedrijven dat wordt geraakt</p>	<p>Afhankelijk van locatie, maar iedereen in niet- A gebieden wordt geraakt. Intensieve veehouderij technische oplossing (zal schaalvergroting veroorzaken). Melkveehouderij wordt harder geraakt, extensivering nodig</p>	<p>Heel veel kippen- en kalverbedrijven rond de Veluwe worden geraakt. Meeste concentratie op één gebied. Het hangt er vanaf als je technologie als oplossing ruimte kan geven (het gaat over emissiereductie, waarbij dat dan per sector verschilt in hoeverre dat kan). Dat wordt wel duur</p>	<p>Generiek wordt als voordelig voor de sector gezien omdat een generieke reductie over het algemeen minder problematisch (kostbaar is) dan een forsere reductie gebiedsgericht waardoor meer boeren moeten stoppen.</p>	<p>Melkveehouder zal het moeten hebben van extensivering, varkenshouders kunnen wel iets doen aan technische maatregelen. Het kan wel helpen als 'duwfactor' via normering en betrouwbaar monitoringssysteem voor nodig (wat er nog niet is). Je hoeft minder hard te reduceren tov ABCD</p>
<p>Mate waarin (extensieve) landbouw mogelijk is nabij N2000</p>	<p>- Ingewikkeld rond gebieden Extensivering van melkveehouderij is dan nauwelijks meer mogelijk in de C-gebieden. Mogelijk alleen inscharing schapen oid</p>	<p>+/- Hier speelt het niet tav kippen en varkenshouderijen, maar er is dan in het gebied wel ruimte voor extensieve melkveehouderij, maar de vraag is of daar goede grond voor is. In de rest van Nld geldt wel dat de noodzaak voor extensivering dan weghaalt</p>	<p>Als de overheid grond verwerft en deze afgewaardeerd wordt (bijv. landschapsgrond van maken) en dan op basis van de afgewaardeerde waarde een lage pacht bepalen en de gronden uitgeven aan een agrariër onder beperkende voorwaarden om te kunnen extensiveren. Behoud van grasland (melkrundvee) is relevant voor natuurbeheer.</p>	<p>+ Er blijft meer ruimte over voor bedrijven omdat een deel generiek wordt gedaan</p>
<p>Impact op leefbaarheid landelijk gebied</p>	<p>+ voor uitlegbaarheid Verdienmodel voor de blijvers (niet via GLB) maar anderszins. Gronden afwaarderen eenmalig als optie, daarmee verlaag je je kosten voor de toekomst drastisch</p>	<p>+/- In een bepaalde deel van Nederland wordt dan hele sector keihard geraakt, rest van Nld minder/niet. Qua leefbaarheid wordt één gebied dan 'opgeofferd'.</p>	<p>+ omdat het aansluit bij wat (volgens het ambtelijk beeld) nodig is in het gebied en rekening houdt met lokale omstandigheden</p>	<p>+ voor uitlegbaarheid Vergelijkbaar met ABCD (38% tov 50%)</p>

Uitlegbaarheid <i>is mede afhankelijk van of overheden een heldere lange termijn visie uitdragen</i>	<i>Bodem en water als basis helpt ook bij bepalen eigen bedrijfsomstandigheden en effecten bij jou in de buurt Hoe om te gaan met al bestaande biologische bedrijven?</i>	<i>Uitlegbaarheid is cruciaal : het verhaal moet gaan over effecten in de buurt,. Je geeft daarmee meer ruimte aan de rest, maar niet overal los je het probleem op. Logica van KDW landelijk is anders dan in de gebieden uitlegbaar tov verschillende bedrijven.</i>	<i>Uitlegbaar: •Het generieke deel geldt voor iedereen, iedereen moet iets doen. •Het laat zien dat de emissiereductie bijdraagt aan het oplossen van de opgave(s) •Het is alleen NIET-uitlegbaar als provincies verschillend omgaan met soortgelijke gebieden</i>	<i>We verdelen de pijn landelijk deels in de sector en deels ABCD via bodem/water wel uitlegbaar</i>
<i>Integraliteit</i>				
Wateropgave/K RW	++	-	+ in grote delen vh land – in andere delen	+
Klimaatopgave	++	-	+ in grote delen vh land	++
Natuur	++	-	ntb	++
Toelichting: (ABCD: nuancering, begrenzing is niet overal kloppend en matcht niet overal met wat het beste past bij de integrale opgaves.)	<i>ABCD (maar maak niet een te hoog reductiepercentage rondom N2000 gebieden, kan tegenstrijdig zijn met andere opgaves zoals agrarisch natuurbeheer)</i>	<i>Je kijkt naar bedrijven, niet naar gebieden. Er wordt met name gekeken naar pluimvee maar voor klimaat is juist melkvee van belang.</i>	<i>Lastig te beoordelen verschilt per gebied/deel vh land</i>	<i>Generieke deel past goed voor klimaat. Voor water is de volledige 40kton ABCD waarschijnlijk effectiever dan een deel generiek.</i>
Uitvoerbaarheid	0	++ op korte termijn 0 op lange termijn	+/-	++
Praktisch (bijv. eenduidigheid)	<ul style="list-style-type: none"> • Dit beslaat een groter 'werk' gebied: meer postcode benadering • Meer flexibiliteit, dus meer menskracht • Individuele... • Minder juridische procedures, vanwege meer maatwerk/flexibiliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Grotere gerichtheid (kleiner 'werkgebied') • Plan nodig voor piekgebieden (Leidt tot normering en opkoop) 	<ul style="list-style-type: none"> • Generiek • Gebiedspecifiek optimaal • Instrumentarium dat ontwikkelt moet worden is diffuus • Financieel telt bedrijf zwaar • Uitlegbaarheid is lastig 	<i>Zonering rond kwetsbare gebieden: wat doe je met zone B? (duinen, meest kwetsbaar) "A-generiek" Dit beslaat een groter 'werk'gebied Generieke inzet leidt tot ruimte → schuifpuzzeltje, daarna individuele benadering iets minder juridische procedures</i>
Sociaal-economische effecten	<i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i>			
Ruimtelijk effect andere opgaven	<i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i>			
Uitlegbaarheid t.b.v. Draagvlak	<i>Komt op het moment dat er meer helderheid is over de maatregelen, ofwel wordt meegenomen in de evaluatie van de gebiedsplannen.</i>			

* Doelbereik en efficiëntie zijn objectief meetbaar, de overige criteria zijn ambtelijke inschatting.

Programma DG Stikstof
Behandeld door

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

8 april 2022

Bijlage(n)

agenda

Omschrijving	Interdepartementaal DO Stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	8 april, 09.30 – 11.00u
Locatie	Teams MS

1. Opening en vaststelling agenda
2. Mededelingen
3. Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen (DO+)

Ter bespreking

Bijlage 3a, b

4. Transitiefonds

Buiten scope

Buiten scope

5. Presentatie RWS – ViA15

Buiten scope

Buiten scope

6. Verslag vorig overleg

Buiten scope

Buiten scope

7. Rondvraag en sluiting

Aanbiedingsformulier
Dg-overleg stikstof
<<datum>>

Contactpersoon: 5.1.2.e
Directie of departement: DGS

Korte titel	Richtinggevende emissiereductie doelen voor stikstof
Korte samenvatting van de inhoud	Zoals aangekondigd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en in de hoofdlijnenbrief zullen de stikstofdoelstellingen van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) vertaald worden naar richtinggevende doelen per gebied. Besluitvorming over de richtinggevende emissiereductie doelstellingen voor stikstof is (vooralnog) voorzien op 29 april in de Ministerraad. Vanwege de grote impact die dit heeft voor zowel het perspectief van de landbouw als de ruimtelijke indeling van Nederland wordt in deze nota toegelicht wat de uitgangspunten zijn van de diverse varianten en waarom er een combinatie gemaakt wordt van deze varianten als voorkeursscenario. Daarbij verschillen de vier basisvarianten met name in wáár de stikstof gereduceerd wordt en welke uitgangspunten daarbij gehanteerd worden.
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend
Beslispunt(en)	1.)Het DGO wordt gevraagd in te stemmen met dit voorkeursscenario. 2.)Het DGO wordt gevraagd te adviseren over de manier waarop deze boodschap naar buiten gaat.
Afstemming	Interdepartementale werkgroep, interbestuurlijke werkgroep, DO, DO+,
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	RFL (26 april) , MR (29 april)
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e , 5.1.2.e
Bijlage(n)	
Eventuele aanvullende opmerkingen	Vanuit het DO+ werd het volgende nog meegegeven: <ul style="list-style-type: none">- Het DO+ is het eens met de redeneerlijn. Waarbij de ringenbenadering uit de gebiedsprocessen moet komen.- Het moet heel duidelijk zijn wat het wel/niet betekent.- Er moet richting RFL iets meegegeven worden wat het ook voor de toestemmingsverlening doet.- Parallel moet gewerkt worden aan de status van de uiteindelijke doelen, dus wie is hierop aanspreekbaar etc.- De communicatie moet zorgvuldig gebeuren daarbij moet het helder zijn hoe zich dit verhoudt tot het NPLG.- De volgordelijkheid (welk scenario kies je eerst) moet aangegeven worden.- De hoeveelheid generiek moet bepaald worden. Provincies gaan nu uit van 20kton generiek en 20kton gebiedsgericht. Vanuit het structurele pakket is nu zo'n 12 kton NH3 reductie voorzien generiek.

Programma DG Stikstof

Behandeld door

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum

8 april 2022

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	8 april 2022, 09.30 – 11.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

-

3. Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen (DO+)

Beslis- en bespreekpunten uit de notitie:

- Kan het DO + reflecteren op de toegelichte redeneerlijn?
- Het DO+ wordt gevraagd met elkaar te delen wat de overwegingen en aandachtspunten zijn bij deze redeneerlijn?
- Kan het DO + instemmen met het vervolgproces?

Reacties DO-leden

- DGWB geeft aan de redeneerlijn goed te kunnen volgen en wordt de voorkeursvolgorde uitgesproken voor de ABCD-methode, aangevuld met de depositiepotentie-benadering. De ringenbenadering is ook belangrijk voor water. Ook geeft DGWB aan dat goed gekeken moet worden of de ABCD-kaart past over de NPLG-kaart.
 - FIN sluit aan bij DGWB over de volgordelijkheid van de redeneerlijn.
- BZK vraagt wanneer de richtinggevende doelen concreet gemaakt kunnen worden.
- DGS geeft aan dat er met RIVM is gesproken en dit kan op korte termijn (voor het DGO) indien de redeneerlijn wordt vastgesteld.
- IenW steunt de voorkeursvolgorde van DGWB en benoemt de volgende aandachtspunten:
 - Teksten bij de generieke inzet: IenW benoemt het rapport van RIVM m.b.t industrie en mobiliteit, waaruit ook een generieke inzet uit volgt. De tekst lijkt nu te suggereren dat alles opnieuw doorgerekend moet worden. Daar graag naar kijken.
 - EZK ondersteunt deze opmerking.
 - Proces: de departementen hebben de richtinggevende doelen nog niet gezien. Wat ligt er ter besluitvorming voor in DGO/RFL/MR?
 - Verwachtingsmanagement scenario's: op dit moment zijn de scenario's nog een theoretische exercitie uitgaande van een gewenst depositiedoel. Op dit moment is

Ons kenmerk

- de haalbaarheid/uitvoerbaarheid nog niet duidelijk. Dit hangt o.a. af van natuurdoelanalyses en instrumentarium provincies.
- Besluitvorming MR: richting de MR dient helder te zijn wat de impact is van deze gebiedsspecifieke percentages. Niet alleen op stikstof/natuur en landbouw, maar ook op andere sectoren. En wat gebeurt er als de doelen niet gehaald worden, wie is er dan aan zet? Dit ook graag meenemen richting MR.
 - LNV klimaat vraagt hoe naar de samenloop tussen dit traject en NPLG. Hoe verhouden deze trajecten zich tot elkaar?
 - EZK onderschrijft deze opmerking.
 - NVLG vraagt naar de geografische eenheid van het woord 'gebied' waaraan de richtinggevende doelen worden gekoppeld. NVLG benoemt dat bij de redeneerlijn aanvullend meegenomen kan worden (naast het behalen van wettelijke doelen) wat het effect is op toestemmingverlening. NVLG steunt de voorkeursvolgorde van DGWB, mits ook duidelijk wordt wat het doet voor de meest kwetsbare habitats en daarmee effect op toestemmingverlening.
 - Ook vraagt EZK hoe er meer comfort geboden kan worden aan DG's/bewindspersonen over de mogelijke effecten van de genoemde scenario's op aanpalende dossiers. Wat zijn de gevolgen van de scenario's op de andere fysieke opgaves waar de bewindspersonen aan werken en hoe is de samenhang met het NPLG? Valt dit goed samen en versterkt het elkaar of kan het juist ook belemmerend werken?
 - EZK/FIN/Agro benoemen dat de generieke inzet ook al deel uitmaakt van de huidige inzet. FIN benoemt dat het tot nu toe een theoretische exercitie betreft die nog niet onderbouwd is met instrumentarium. Daarbij geeft FIN aan dat efficiëntie nodig is en een generieke inzet ook kostenverhogend kan werken.
 - Agro geeft aan dat een duidelijke onderbouwing van de mix aan scenario's mist. Het is nu nog niet duidelijk wat de onderlinge verhouding is tussen scenario's en de effecten daarvan. Ook benoemt Agro dat de redeneerlijn nu nog ambtelijk is opgesteld en er aandacht moet zijn hoe dit stuk gepositioneerd wordt, zodat het in de buitenwereld ook goed landt.
 - IPO benoemt de volgende aandachtspunten:
 - IPO verduidelijkt dat alle sectoren mee doen, en dat daar ook allerlei sectoren generieke maatregelen plaatsvinden, maar dat daarnaast ook generieke maatregelen nodig zijn voor emissiereductie in de landbouw. Provincies pleiten ervoor om de generieke maatregelen mee te laten lopen als onderdeel van het pakket, ook om een gelijk speelveld te creëren tussen de verschillende provincies.
 - Agro benadrukt de bereidheid van het rijk om ook generieke maatregelen te treffen. Dat gebeurt nu al via het structurele pakket. Daarbij geeft Agro aan dat er geen sprake kan zijn van een gelijk speelveld tussen provincies, aangezien de staat van natuur in de gebieden verschillend is.
 - IPO geeft aan de redeneerlijn te kunnen volgen, mits het generieke deel een plek krijgt. Ook vraagt IPO of het perspectief van de blijvers in de landbouw/perspectief landelijk gebied voldoende helder geschetst wordt in de redeneerlijn.
 - Er dient duidelijkheid te komen over de geografische eenheid waarvoor de doelen gaan gelden.
 - Goede onderbouwing/positionering van de boodschap naar de buitenwereld.

Reactie DGS

- Samenhang NPLG
 - Er is een nauwe betrokkenheid tussen de trajecten. Het traject van de regionale doelen is een bouwblok binnen het NPLG. De trajecten lopen echter niet gelijk op in tijd, dit is een aandachtspunt. De effecten van maatregelen op aanpalende thema's binnen het NPLG kunnen pas voorzien worden als de instrumentatie per gebied

bekend is. Dat is nu nog niet het geval. Dit wordt meegenomen in de toelichting/context.

- Geografische eenheid van gebieden
 - De geografische eenheid van gebieden is nog niet bepaald en hangt af van de scenario's. Ook worden hier nog gesprekken over gevoerd met RIVM/IPO.
 - IenW benoemt het aandachtspunt dat binnen NPLG ook gesproken wordt over overgangsgebieden en dat er nog geen helderheid is over de omvang van de zones. Als er nu doelen aan zones worden gekoppeld, dienen deze later ook aan te sluiten bij de zones vanuit NPLG.
 - IPO geeft aan dat er binnen de provincies ook een zorg is over de haalbaarheid van doelen per gebied. Op basis van wat worden deze gebiedsdoelen bepaald?
 - DGS geeft aan dat per gebied wordt er bekeken welke bronnen aanwezig zijn. Dat wordt meegenomen om te bepalen wat per gebied het reductiepotentieel is.
- Generieke aanpak
 - DGS geeft aan dat de inzet vanuit generiek bepaald moet worden. Het voorstel van de provincies is 20kton generiek en 20kton gebiedsgericht.
 - DGS geeft aan dat op dit moment in kaart gebracht wat er aan generieke maatregelen binnen het structurele pakket gebeurt. Het is belangrijk om in de communicatie helder te hebben wat verstaan wordt onder 'generieke maatregelen/aanpak' en wat de bijdrage is, zodat ook helder is wat het vraagt om het besluit. DGS bevestigt dat de doelstellingen modelmatig zijn en er nog geen instrumentarium/middelen aan verbonden zijn. Dat wordt duidelijk gemarkeerd richting DGO en verder.
 - Agro benadrukt dat bij generieke maatregelen ook niet alles mogelijk is i.v.m. juridische kaders. Daar dient aan de voorkant rekening mee gehouden te worden.
- Gevolgen toestemmingverlening
 - Op dit moment is nog niet duidelijk wat de effecten zijn op toestemmingverlening. Het RIVM is wel gevraagd om met behulp van de kaarten van Bobbink uitspraken te doen over kwetsbare habitats. Dit kan mogelijk ook meer inzicht geven op toestemmingverlening. Dit wordt meegenomen richting RFL.
- Gevolgen fysieke opgave / bewindspersonen
 - Dit is meegenomen in de toetsingscriteria. Echter, op dit moment kan daar nog weinig over gezegd worden, aangezien het te maken heeft met de type maatregelen. In de toelichting wordt een procesbeschrijving over de informatie die nu al bekend is en hoe zich dat verhoudt tot de verschillende stappen in besluitvorming. Er komen nog aantal belangrijke iteratie-slagen (tussenevaluatie, gebiedsplannen met maatregelen e.d., samenhang met andere opgaven) en dat perspectief wordt duidelijker gemarkeerd.
 - IenW vraagt wat er gebeurt als blijkt dat de maatregelen het doel niet kunnen bereiken. Wat betekent dit? Wordt het doel dan aangepast of komen er meer maatregelen?
 - DGS geeft aan dat de status van de uiteindelijke doelen, onderliggende instrumentatie en aanspreekbaarheid hoort bij de duiding van de keuze. Dit wordt toegelicht in de notitie richting het DGO.
- Redeneerlijn
 - De redeneerlijn is een combinatie van verschillende scenario's. De voorkeursvolgorde uitgesproken voor de ABCD-methode, aangevuld met de

depositiepotentie-benadering. De ringenbenadering dient uit de gebiedsprocessen te komen. De redeneerlijn wordt in de notitie nog verduidelijkt.

- DGS geeft aan dat de vergaderstukken voor het DGO vandaag (8 april) aangeleverd moeten worden. Een deel van de aanpassingen wordt direct verwerkt, maar zal er ook een toelichting komen met de belangrijkste resultaten van het DO.

4. Transitiefonds

- Buiten scope
-

5. Presentatie RWS – ViA15

- Buiten scope
-

6. Verslag vorig overleg

- Verslag 25 maart, vastgesteld zonder wijzigingen
- Verslag 1 april, vastgesteld zonder wijzigingen

7. Rondvraag en sluiting

Nota richtinggevende emissiereductie doelen voor stikstof

Aanleiding

Zoals aangekondigd in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en in de hoofdlijnenbrief zullen de stikstofdoelstellingen van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN) vertaald worden naar richtinggevende doelen per gebied. Dit past bij de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals aangekondigd in het coalitieakkoord en bij de aanpak van het NPLG waarbij voorzien is de landelijke doelen voor klimaat, natuur (en stikstof) en water te vertalen naar regionale doelen. De doelen voor stikstof zijn onderdeel van het NPLG. Besluitvorming over de regionale doelstellingen voor stikstof is (vooralsnog) voorzien op 29 april in de Ministerraad. In deze nota worden de vier basisvarianten en het voorkeursscenario toegelicht. Daarbij verschillen de vier basisvarianten met name in wáár de stikstof gereduceerd wordt en welke uitgangspunten daarbij gehanteerd worden. Vanwege de grote impact die dit heeft voor zowel het perspectief van de landbouw als de ruimtelijke indeling van Nederland wordt in deze nota toegelicht wat de uitgangspunten zijn van de diverse varianten en waarom er een combinatie gemaakt wordt van deze varianten als voorkeursscenario.

Bespreekpunten

1.) Het DGO wordt gevraagd zich uit te spreken over het voorkeursscenario.

Kernpunten

- **Aanleiding en context**
 - Waarom richtinggevende stikstof emissiereductie doelstellingen?
 - Wat zijn deze doelstellingen?
 - Wat zijn de vier basis varianten?
- **Voorkeursscenario: redeneerlijn**
 - Een combinatie van generiek, zonering (ABCD), depositiepotentie en ringen.
- **Wat weten we niet?**
 - Exact aantal Kton wat uit generiek beleid komt voor landbouw.
 - Wat dit oplevert voor de klimaatopgave.
 - Het wat maar nog niet het hoe.
 - Modelmatige onzekerheden.
 - De resultaten van de Quick Scan, de NDA's en de doelen voor klimaat & water leiden tot mogelijke aanpassingen
- **Vervolgstappen**
 - Besluitvorming en communicatie
 - Emissiedoelen
- **Bijlage 1**
 - De varianten en combinaties van varianten gewogen ten opzichte van criteria.

Toelichting

Aanleiding en context

Waarom richtinggevende stikstof emissiereductie doelstellingen?

De gebiedsgerichte uitwerking van landelijke doelstellingen is nodig om:

- In de WSN zijn alleen landelijke omgevingswaarden opgenomen. In het coalitieakkoord is de omgevingswaarde van 2035 in de tijd naar voren geschoven. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000-gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) moet komen. De omgevingswaarden die nu in de wet zijn vastgelegd bieden geen sturing op de vraag waar stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- Ieder gebied is anders. Daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke verplichting is, ook omdat dit een voorwaarde is om op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk te maken. Daarbij is het N2000-gebied van belang, maar ook het feit dat de maatregelen veelal buiten de N2000-gebieden worden genomen. Daarbij maakt locatie en gesteldheid van bodem en water ook uit.
- De gebiedsgerichte aanpak krijgt concreet vorm door op regionaal niveau doelstellingen vast te leggen. Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. De

gebiedspartners hebben daarbij ook aangegeven duidelijke doelen per gebied te willen ten behoeve van de gebiedsprocessen.

Waar werken we naar toe?

Samen met de verschillende departementen, IPO en de provincies is gewerkt aan het vormgeven van de regionale doelen. Dit houdt in:

- De doelen worden uitgedrukt in emissies. Dit is zo afgesproken met provincies omdat zij beter kunnen sturen op emissies dan op depositie en het beter uitlegbaar is aan partners in het gebied. Als Rijk zijn we er verantwoordelijk voor dat de optelsom van alle regionale emissiedoelen ten minste leidt tot de depositiedoelstelling uit de WSN. De modellen zijn voldoende toereikend (bron-receptor matrix) om deze koppeling tussen emissie en depositie te kunnen maken.
- De regionale emissiedoelen worden gesteld per gebied, zoals aangekondigd in het PSN. De doelen zijn bij publicatie in deze fase richtinggevend, ten behoeve van het gebiedsproces om zo tot goede gebiedsplannen te komen. De regionale emissiedoelen zullen uiteindelijk definitief taakstellend in de gebiedsplannen worden vastgelegd in juli 2023. Zowel Rijk als provincies committeren zich aan het realiseren van deze doelen. De governance (zoals afrekenbaarheid bij tegenvallende resultaten) hiertoe wordt nog uitgewerkt.
- Er wordt dus één doel per gebied vastgesteld. Invulling van zo'n gebiedsdoel kan echter door een combinatie van sturingsmethoden worden ingevuld. Denk hierbij aan zonerings, landelijke generieke reductie of lokale ringen/overgangszones rondom een gebied. Deze zullen hieronder nader worden toegelicht.

De vier basisvarianten

Er is een aantal onderscheidende basisvarianten gekozen om de effecten en verschillen van diverse sturingsmethoden voor regionale emissiereductie goed in beeld te brengen. Hieronder wordt per variant toegelicht wat de uitgangspunten en belangrijke noties zijn. Er zijn uiteraard ook combinaties van deze benaderingen mogelijk. De varianten zien nu alleen toe op ammoniakbronnen. Om beter inzicht te krijgen in de gebiedsgerichte effecten van stikstofreductie is ervoor gekozen om te rekenen met ammoniakemissies. Ten eerste omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit landelijk Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000-gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben. Zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Ter illustratie: de industrie had in 2018 een depositie landelijk van 34 (2,1%) en de landbouw een depositie van 707 (43,9%). Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie en dus ook aan de realisatie van de regionale doelstellingen. Dit laatste zal tevens beter in kaart gebracht worden.

1. ABCD-zonering

De ABCD-zonering geeft een globaal overzicht hoe Nederland kan worden ingedeeld, door verschillende zones enerzijds te koppelen aan de wijze van landbouwpraktijk (zones A, B en C1) en anderzijds te koppelen aan de ligging van de natuurgebieden (zones C2 en D). Voor de zones A, B en C wordt daarbij rekening gehouden met verschillende beperkende milieuwaarden voor landbouw en natuur. Enkele waarden zijn: Bodemproductiviteit; Uitspoelinggevoeligheid; Drinkwaterbescherming; Droogtegevoeligheid; Veenlandschappen; Natuurherstel en Belevingswaarde. In deze Zoneringsvariant worden vervolgens emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart:

• A	Perspectief	0%
• B	Transitie	50%
• C1	Veenweiden	50%
• C2	rondom N2000	70%
• D	in N2000	100%

Uitgangspunten

- Bodem sturend -> integraal

De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op de diverse opgaven/waarden zoals hierboven beschreven (bodemproductiviteit, droogtegevoeligheid etc.). Hierdoor is deze variant per

definitie een integrale manier van benaderen, die niet alleen op stikstofemissiereductie is gericht. Dit voldoet ook aan de wens vanuit het coalitieakkoord en de NOVI om bodem en water leidend laten te zijn aan de functies in een gebied.¹

- Sturend op de transitie van de landbouw

Door te kiezen voor een ABCD-zonering bepalen bodem en watercondities in de ondergrond welk type bedrijfsvoering waar mogelijk is. Dit scenario geeft daarmee ook heel helder de boodschap dat hiermee de landbouwsector een transitie in gaat. Zo kan men bijvoorbeeld aan de reductiepercentages duidelijk afleiden dat in sommige gebieden innovatie niet de oplossing zal zijn, maar dat het echt een omslag betekent in de bedrijfsvoering. Kaartbeelden liggen vanwege deze reden dan ook gevoelig in de sector.

- Structurerende keuze voor het landelijk gebied en niet enkel N2000-gebieden)

De ABCD-zonering betreft een groter oppervlak dan de gebieden waar nu op gefocust wordt in de gebiedsprocessen die zijn gestart vanuit de WSN. Vanuit de huidige wetgeving wordt er met name gefocust op de emissies die neerslaan in de Natura 2000-gebieden. Met deze zoneringsbenadering wordt er breder gekeken. Dit vergt mogelijk een bijstelling van de focus van de gebiedsprocessen.

Belangrijke noties:

- Percentages per ABCD-zonering kunnen nog aangepast worden

De percentages die hier worden benoemd kunnen eventueel nog worden aangepast. Zo lijkt 0% reductie voor zone A niet te passen in een systeem waarbij iedere boer bijdraagt aan verduurzaming. En voor zone C2 (70%) lijkt met dit reductiepercentage nauwelijks nog landbouw mogelijk. Voor zone D (100%) geven sommige provincies aan dat het nodig kan zijn vanuit natuurbeheer om nog enige vorm van landbouw plaats te laten vinden. NB: De huidige kaarten zijn vanuit 5.1.2.e (WUR) opgesteld en aangevuld vanuit LNV.

- Geen one size fits all

Provincies roepen op om de kaart te benutten als een duidelijk uitgangspunt vanuit waar de gebiedsprocessen kunnen worden ingestoken maar deze kaart niet als 'one size fits all' over Nederland te leggen. Er moet ruimte blijven voor maatwerk in de gebieden.

- Lange tijdsperiode

Dit betreft een grote transitie en vergt ook veel tijd om deze in gang te zetten en boeren de kans te bieden om hiernaar toe te werken.

2. Depositiepotentie (66%, generiek 0%)

Erisman en Brouwer hebben aangetoond in hun studie (Erisman & Brouwer, 2021) dat een generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegedeeld wordt. In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren qua depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op *alle* Natura 2000-gebieden.

Uitgangspunten:

- Efficiëntie

Dit scenario is één van de meest efficiëntste varianten (hoeveelheid mol/ha/jr. reductie op N2000 per kiloton NH3) vergeleken met een generieke verdeling. Dit komt omdat dit scenario het meest gericht is op de die boerenbedrijven die het meeste depositie veroorzaken op alle stikstofgevoelige N2000 gebieden.

- Gerichte uitkoop in een aantal gebieden biedt ruimte voor de resterende landbouwbedrijven (raakt minder bedrijven)

In dit scenario wordt er met name in het midden van Nederland stevig gereduceerd. Het uitgangspunt hierbij is dat op deze manier een gericht aantal boeren ofwel uitgekocht worden ofwel stevig moeten reduceren zodat boeren in de rest van Nederland, die weinig tot geen uitstoot hebben op N2000 gebieden, verder kunnen. Zij kunnen dan ook zelf bepalen op welke manier zij hun bedrijf voort willen zetten.

Belangrijke noties:

- Niet uitvoerbaar zonder verplichte uitkoop

In dit scenario zal er heel gericht in Nederland reductie moeten plaatsvinden. De kans is groot dat dit niet zal gebeuren op basis van vrijwilligheid. Omdat er in dit scenario zo'n sterke koppeling is

¹ RIVM (rapport zomer 2021) heeft aangegeven dat de wateropgave in deze ABCD zoneringskaart nog beter aangevuld moet worden om een compleet integraal beeld te geven.

tussen de locatie van de bron en de depositie op de N2000-gebieden zal dit waarschijnlijk tot meer dwingend ingrijpen leiden.

- Integraliteit

Dit scenario is minder gericht op het realiseren gezien vanuit de andere opgaves, waarbij het aanvullend met name gaat om klimaat en water. Immers, de efficiency wordt in de meest pure vorm alleen vanuit stikstof gezien en de ingrepen zijn daarbij met name voorzien in centraal Nederland.

- Raakt minder bedrijven

Dit scenario raakt minder bedrijven en laat ruimte voor de blijvers om in te vullen hoe zij hun bedrijf willen voortzetten. Daarmee is de stimulans voor de blijvende boeren om te verduurzamen (vanuit het stikstofdepositie perspectief) wel minder groot. Er kan gedifferentieerd worden in de depositiepotentievariant, waardoor het aantal bedrijven dat betrokken wordt en de hoeveelheid reductie die behaald moet worden wijzigt.

3. Generiek

Hierbij wordt uitgegaan van een bepaald percentage reductie van alle Nederlandse landbouwemissies ongeacht de locatie.

Uitgangspunten:

- Gelijke verdeling
Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer evenveel moeten reduceren ongeacht wat voor bedrijf deze boer heeft of waar deze boer zit.
- Iedereen draagt bij aan de verduurzaming
Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer een percentage aan emissie moeten reduceren.
- Mogelijke versnelling van stoppers
Het is waarschijnlijk dat dit een versnelling oplevert (voor stoppersregelingen) doordat de bedrijven die toch al wilden stoppen besluiten dat het voor hen geen zin meer heeft om te innoveren om het verplichte emissiereductiepercentage te behalen.

Belangrijke noties:

- Niet efficiënt
Het is niet efficiënt om te focussen op alleen een generiek reductiepercentage omdat de locatie van een bedrijf ten opzichte van een Natura 2000-gebied van groot belang is. Zo tonen diverse rapporten aan dat het efficiënter is om gericht stikstof te reduceren.
- Nog geen invulling van wat generiek moet zijn
Een generieke reductie kan gerealiseerd worden door middel van verschillende maatregelen. Generiek betekent niet per se dat het Rijk hiervoor aan de lat staat. Wel worden er vanuit het Rijk al generieke maatregelen uitgewerkt zoals bijvoorbeeld stalmaatregelen, strengere normen voor stallen en de maatregelen zoals aangekondigd in de 7^e Nitraatrichtlijn. Provincies hebben aangegeven dat zij veel zien in een generiek percentage en specifiek in normering.

4. Ringenbenadering

Door ringen rondom een N2000-gebied te plaatsen van een x aantal km en een reductiepercentage te koppelen aan de emissies afkomstig van activiteiten in deze ring, kan de depositie op het N2000-gebied worden verminderd.

Uitgangspunten:

- Zone rondom ieder N2000-gebied
In een nader te bepalen straal rondom ieder stikstofgevoelig N2000-gebied worden de emissies met een x percentage gereduceerd. Gedachte hierachter: vanwege het verspreidingseffect van stikstof hebben de landbouwbronnen nabij N2000-gebieden meer impact dan als deze verder weg zitten.

Noties:

- De ringenbenadering zit ook deels in de ABCD-zoneringsvariant voor de C2 zones.

Voorkeursvariant en redeneerlijn

Bekeken vanuit de diverse opgaves in het landelijke gebied en de verschillen per gebied in relatie tot de stikstofdepositie en emissies wordt voorgesteld om:

- **Een combinatie van de vier boven genoemde varianten toe te passen voor het uitwerken van de richtinggevende emissiedoelen stikstof.**

De voorkeursvariant betreft een combinatie van vier varianten: (ABCD-)zoning, Ringen, Depositiepotentie en generiek (zoals hieronder toegelicht). Mocht het DGO positief tegenover de redeneerlijn voor het voorkeursscenario staan, wordt dit vervolgens met het RIVM en de interdepartementale en interbestuurlijk collega's uit de werkgroep verder uitgewerkt. Dit betekent dat aan het gecombineerde scenario ook percentages emissiereductie per gebied gekoppeld kunnen worden. Deze emissiereductiedoelen zullen op basis van deze redeneerlijn worden doorgerekend en indien beschikbaar tijdens het DGO gepresenteerd worden.

Generiek

Een deel van de reductiedoelstelling in een gebied kan via generieke maatregelen gerealiseerd worden over alle sectoren. Denk daarbij aan maatregelen die al zijn voorzien in het kader van de structurele aanpak, het addendum op het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn, het schone luchtakkoord en het klimaatakkoord. Generiek wordt hier bedoeld als een bepaald percentage reductie van alle emissiebronnen ongeacht de locatie. Bijvoorbeeld afhankelijk van het aantal stallen, het type stallen etc. kan wel het effect per gebied verschillen. Hoe deze generieke emissiereductie vervolgens gebiedsgericht uitpakt zal verschillen per gebied. Om een beeld te geven is de ambtelijke inschatting op basis van het PBL-rapport (met alle aannames en onzekerheden) dat vanuit het structurele pakket er generiek zo'n 12-16 kton ammoniak (NH₃) gereduceerd wordt.² Voor de niet-landbouw sectoren zal ook in kaart worden gebracht wat er al gedaan wordt. Dit wordt meegenomen ook in de boodschap. Bovenstaande geeft ook aan dat er vanuit alle sectoren een bijdrage wordt geleverd, conform de afspraak uit het coalitieakkoord.

Zoning (ABCD)

Een zoning (ABCD kaart) kan worden toegepast als basis. Dit sluit aan bij de integrale aanpak, omdat deze zoning uitgaat van het principe dat bodem en water leidend zijn voor het type landbouw dat er kan plaatsvinden. Er wordt hiermee dus rekening gehouden met verschillende beperkende waarden voor landbouw en natuur. Met dit type zoning worden de opgaven voor klimaat en water ook grotendeels meegenomen omdat hier de bodem leidend is, wat tevens past binnen de integrale gebiedsgerichte aanpak zoals aangekondigd in het coalitieakkoord, de hoofdlijnenbrief en het NPLG. Daarbij wordt er door het hanteren van deze zoning stevig gestuurd vanuit het Rijk op de transitie van de landbouw omdat er al wordt aangegeven in welke gebieden welk vormen van bedrijfsvoering nog mogelijk zijn. Afhankelijk van hoe groot deze component in de opbouw van een regionale doelstelling wordt ingezet, zullen meer of minder gebiedsgerichte maatregelen toegepast moeten worden, passend bij de lokale situatie.

Depositiepotentie

Vanuit het oogpunt van efficiëntie de depositiepotentie benadering toegepast kunnen worden. Hierbij worden er emissiereducties opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan de overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden. Daarbij zal in de totaliteit over alle N2000 gebieden veel depositie worden weggenomen. En specifiek in de grotere N2000 gebieden gelegen in centraal Nederland. Als gevolg van de forse reducties die moeten plaatsvinden is het waarschijnlijk is dat hier dan ook de grootste uitstoters (gemeten over alle N2000-gebieden) zullen moeten stoppen.

Ringenbenadering

Ook zullen er gebieden zijn waarbij het wenselijk (beleidsmatig of ecologisch) is om in de directe omgeving stevig in te grijpen door (heel stevige) reductie-eisen te stellen (in de vorm van ringen).

² P.19 [Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof \(pbl.nl\)](#). NB: Omdat de voer- en mestmaatregelen in de integrale aanpak gecorrigeerd zullen worden door de krimp van de veestapel, zullen die maatregelen een kleiner effect dan in de structurele aanpak stikstof is ingeschat.

Dit kan middels de ringenbenadering waarbij er in een straal van x meter of km een reductiepercentage wordt toegepast. Hier worden dus heel gebiedsgericht maatregelen toegepast. Dit zal met name in de gebiedsprocessen zelf verder ingevuld moeten worden, mede op basis van de Quick Scan Natuurdoelanalyses.

Wat weten we niet?

- *Exact aantal kton wat uit generiek beleid komt voor landbouw.*
Generiek wordt hier bedoeld als een bepaald percentage reductie van alle) emissiebronnen ongeacht de locatie. Bijvoorbeeld afhankelijk van het aantal stallen, het type stallen etc. kan wel het effect per gebied verschillen. Hoe deze generieke emissiereductie vervolgens gebiedsgericht uitpakt zal verschillen per gebied. Om een beeld te geven is de ambtelijke inschatting op basis van het PBL-rapport (met alle aannames en onzekerheden) dat vanuit het structurele pakket er generiek zo'n 12-16 kton ammoniak (NH₃) gereduceerd wordt.³ Daar komen de maatregelen vanuit het Addendum Actieprogramma 7e nitraatrichtlijn, waarin wordt aangekondigd dat de melkveehouderij binnen 10 jaar volledig grondgebonden moet zijn. Dit laatste is echter niet doorberekend op hoeveel stikstofemissie reductie dit zou opleveren.
- *Wat dit oplevert voor de klimaatopgave.*
Op basis van deze doorrekening kan nog niets gezegd worden over het behalen van de 5 megaton CO₂ reductie. Dit komt omdat er nog niet bepaald is hoe de emissiereducties behaald gaan worden. Daarbij maakt het voor de klimaatopgave bijvoorbeeld uit of het gaat om pluimvee of melkvee. Waarbij een reductie van melkvee veel meer bijdraagt aan de klimaatopgave.
- *Wat voor effect dit heeft op de andere fysieke opgaven in het ruimtelijk domein.*
Dit is lastig te beoordelen omdat er nog geen specifieke maatregelen gekoppeld zijn aan de reductiepercentages. Bij de tussenevaluatie van de gebiedsplannen is daar een beter beeld van te maken.
- *Aanname van 40kton*
Er wordt in de doorrekeningen vooralsnog uitgegaan van 40kton ammoniakreductie (NH₃). Dit is mede gebaseerd op ambtelijke inschattingen en doorrekeningen die afgelopen zomer zijn gemaakt door het PBL en het RIVM. Hierbij was de aanname dat om 74% onder de KDW te halen er 40kton (gelijk aan 40% emissiereductie) reductie van ammoniak nodig zou zijn. Deze 40kton wordt gehanteerd bij de doorrekeningen. De 40 kton is ambtelijk afgeleid van het oorspronkelijke 'formatie maatregelenpakket' van 30 miljard euro. Met 40kton reductie NH₃ wordt in ieder scenario de omgevingswaarde van 74% onder de KDW gehaald. Dit is dus nog zonder de reducties vanuit de industrie en mobiliteit. In de scenario's wordt er een groter oppervlakte areaal onder de KDW bereikt dan strikt noodzakelijk vanuit de omgevingswaarde (74%). Dit betekent dat er modelmatig gezien minder kton gereduceerd hoeft te worden om de omgevingswaarden te halen. Echter is de omgevingswaarde ook een indicator op weg naar de GSVI. Er moet rekening worden gehouden met de restopgave (richting 2050), de mogelijkheden voor vergunningverlening en de mogelijkheid op tegenvallende resultaten. Bovendien is eerder interdepartementaal en interbestuurlijk afgesproken dat de kwetsbaarheid van de natuur uitgangspunt is bij het stellen van de ruimtelijke doelen (en dit verder kan gaan dan de 74%). Door strikt te optimaliseren op de omgevingswaarden, ofwel het behalen van 74%, zou dus mogelijk minder kton reductie nodig zijn.
- *Het wat maar niet het hoe*
Er is in dit project met name gekeken naar de opgave en niet naar met welke maatregelen deze opgave behaald moet worden. Hier wordt in zekere mate al wel deels op voorgesorteerd bij de keuze voor de scenario's omdat de reductiepercentages kunnen impliceren dat men daar enkel komt met uitkoop of dat er ook nog mogelijkheden zijn voor

³ P.19 [Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof \(pbl.nl\)](#). NB: Omdat de voer- en mestmaatregelen in de integrale aanpak gecorrigeerd zullen worden door de krimp van de veestapel, zullen die maatregelen een kleiner effect dan in de structurele aanpak stikstof is ingeschat.

innovatie. Welke maatregelen waar getroffen worden zal uit de gebiedsprocessen moeten blijken. Dit is mogelijk kwetsbaar omdat dus nog niet getoetst kan worden of de financiële middelen toereikend zijn voor de maatregelen in de gebiedsprocessen. Dit vergt dus een nauwe samenwerking van Rijk en provincies in het opstellen van de gebiedsplannen. Daarnaast wordt er nu gesproken met het RIVM en de WUR over een doorontwikkeling van de tool waarbij de maatregelen, kosten en effecten op de N2000-gebieden inzichtelijk worden gemaakt. Ook wordt er vanuit het NPLG gekeken naar mogelijke mixen van maatregelen die effect hebben op de vier opgaven.

- *Modelmatige onzekerheden*

De varianten en scenario's zijn opgesteld door het RIVM om inzichten te bieden waarop beleidsmatige keuzes kunnen worden gemaakt. De gebruikte emissies, berekende deposities, kritische depositiewaarden, natuur- en zoneringskaarten kennen allemaal hun eigen mate van onzekerheid, die over het algemeen groter wordt wanneer meer in detail naar individuele natuurgebieden gekeken gaat worden. Daarnaast zijn er aannames gedaan om de depositieresultaten berekend op maatgevende hexagonen te vertalen naar depositieresultaten op alle relevante hexagonen. De met de tool berekende resultaten van dit onderzoek zijn bedoeld om een beeld te schetsen van de invloed van het hanteren van de onderzochte ruimtelijke emissiereductie varianten op de depositiereductie en de overschrijding van de kritische depositiewaarden. De resultaten zijn daarmee bedoeld om de varianten onderling te vergelijken en niet om uitspraken te doen over de depositie en overschrijding van de kritische depositiewaarden.

- *De resultaten van de Quick Scan, de NDA's en de doelen voor klimaat & water leiden tot mogelijke aanpassingen*

De verschillende varianten zijn opgesteld zodat inzichtelijk wordt gemaakt wat het effect is op de KDW (en KDW+). In de ambtelijke criteria sessie (zie bijlage) is daarnaast gekeken of de verschillende scenario's voor water en klimaat ook een bijdrage leveren dan wel contraproductief zijn. Dit is gedaan op basis van een kwalitatieve inschatting. Mocht blijken dat voor de andere opgaves meer gedaan moet worden (of rondom een groter gebied) zal dit in de gebieden zelf worden aangepast. Bij de tussenevaluatie en de evaluatie van de gebiedsplannen zal dan vervolgens worden gekeken of de landelijke doelstellingen daarmee nog steeds behaald worden.

Vervolgstappen:

Besluitvormingsproces

Mocht het DGO positief tegenover de redeneerlijn voor het voorkeursscenario staan, wordt dit vervolgens met het RIVM en de interdepartementale en interbestuurlijk collega's uit de werkgroep verder uitgewerkt. Dit betekent dat aan het gecombineerde scenario ook percentages emissiereductie per gebied gekoppeld worden. Mocht de redeneerlijn en de bijbehorende percentages ook in het DGO+ akkoord bevonden worden dan zal dit voorgelegd worden bij de RFL en de ministerraad (naar verwachting 29 april). Parallel hieraan worden de verschillende scenario's ook besproken bij de provincies en besproken in Gedeputeerde Staten. Waarbij er een advies voor een scenario (naar verwachting 14 april) vanuit de provincies zal komen wat meegenomen wordt in de verdere besluitvorming.

Boodschap

Daarbij wordt samen met de afdeling communicatie, omgevingsmanagement en vanuit de lijnen perspectief landbouw en het NPLG gekeken naar de boodschap en het bredere verhaal. Daarbij zal gelijktijdig aan de bekendmaking van de stikstofdoelen, voor zover bekend, de doelen voor natuur, water en klimaat ook meegegeven worden. Bovendien worden er een aantal hoofdboodschappen meegegeven vanuit het NPLG zodat provincies weten wat er vanuit de overige opgaven moet gebeuren in de provincie.⁴ Zo voorkomen we zo veel mogelijk eventuele lock ins en kunnen

⁴ Hoofdboodschappen zijn: De klimaatdoelen zijn stringent en noodzaken tot ingrijpende keuzes in de landbouw en het landgebruik; In het veenweidegebied ligt een grote integrale opgave; In de beekdalen op de hoge zandgronden zijn de KRW-doelen maatgevend voor waar de maatregelen die genomen moeten worden;

provincies zich ook in de gebiedsprocessen al zo goed mogelijk voorbereiden op de integrale gebiedsgerichte opgave. Wanneer de doelen naar buiten komen, moet er een duidelijk verhaal liggen dat zich niet enkel focust op de doelen maar dit ook in het bredere perspectief plaatst. Verschillende opties worden bekeken hoe dit naar de kamer te sturen waaronder de optie om het op te nemen in de startnota NPLG of via een aparte brief.

Richtinggevend naar bindende doelstellingen

Dit is een besluit voor richtinggevende doelen. Deze hebben nog geen status. Dit moet richting geven aan de gebiedsprocessen. Hoe de uiteindelijke doelen in de gebiedsplannen landen en de status daarvan wordt uitgewerkt in een parallel spoor.

Omdat het richtinggevende doelen zijn blijft er ruimte voor provincies om gebiedsgericht aanpassingen te doen die passen bij de omstandigheden in het gebied. Met een goed onderbouwde motivatie in de (concept)gebiedsplannen kan hier van afgeweken worden. Dit is een iteratief proces waarbij er op basis van nieuwe informatie en inzichten, vanuit de gebiedsprocessen, natuurdoelanalyses of de water en/of klimaatopgave, een aanscherping van de doelen kan plaatsvinden mits deze ten minste optellen tot de landelijke omgevingswaarden. Er zal in ieder geval een toets moment zijn bij de tussenevaluatie van de gebiedsplannen in Q3 2022. De definitieve doelen worden vervolgens vastgelegd in juli 2023 die vervolgens ook bindend zullen zijn, zoals aangekondigd in het NPLG en de hoofdlijnenbrief. Voorstel is om gezamenlijk met het IPO de provincies ook in het vervolgproces te blijven ondersteunen om deze doelen verder aan te scherpen ten behoeve van het gebiedsplan. Dit kan onder andere door de tool van het RIVM die in dit kader is ontwikkeld verder uit te breiden.

Waar keuzes in het kader van stikstof leiden tot stoppen, moet voorkomen worden dat nieuwe problemen ontstaan

Bijlage 1

Criteria

De vier varianten kunnen ook op verschillende manieren gecombineerd worden. Het RIVM heeft een tool ontwikkeld waarbij provincies aan de slag konden om hun eigen combinatie van varianten te maken. Daarbij hebben zij ieder een 'voorkeursscenario' gemaakt. Hiermee is dus vanuit de gebiedskennis en inzichten gekeken wat er mogelijk zou zijn. Bij elkaar opgeteld is dit benoemd als het optelsomsscenario van de provincies. Bij elkaar opgeteld landelijk bleken er dan toch te veel verschillen te zitten. De manieren van het ruimtelijke verdelen in de vier doorgerekende scenario's, de combinaties van varianten zoals eerder toegelicht, (ABCD, ABCD + Generiek, Optelsomsscenario provincies en Depositiepotentie) verschilt in aanpak en onderliggende uitgangspunten. Om de scenario's onderling te kunnen vergelijken, is gewerkt met een set van criteria om de scenario's onderling te kunnen wegen. Deze criteria zijn door rijk en provincies opgesteld. Deze weging kan grotendeels alleen kwalitatief kan gebeuren en sommige criteria kunnen nu nog niet meegewogen worden omdat deze nauw samenhangen met de maatregelen. Maatregelen volgen pas later deze zomer en worden door provincies bepaald. Deze criteria zijn hier onder cursief gemaakt.

- Doelbereik (behalen KDWt, KDW, omgevingswaarden)
- Efficiëntie (kwantitatief)
 - Kton/doelbereik (% onder KDW) vergeleken t.o.v. generiek verdeeld
 - Kosteneffectiviteit
 - Uitvoerbaarheid (ook in tijd)
- Juridische houdbaarheid (oa planologische borging)
- De mate waarin (extensieve) landbouw rond N2000 gebieden mogelijk is
- Integraliteit van doelen (KRW, klimaat en risico op lock-ins)
- *Sociaaleconomische effecten*
- *Ruimtelijk effect op andere opgaven*
- *Uitlegbaarheid & Draagvlak*

Enkel de criteria doelbereik en efficiëntie (op kton stikstof) zijn objectief meetbaar, de overige criteria zijn een ambtelijke inschatting.

Op basis van twee ambtelijke criteriasessies zijn de volgende constatering gedaan:

- Doelbereik: Per scenario heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat deze emissiereducties voor effect hebben op de Kritische Depositie Waarde van de N2000-gebieden. En wat het effect is op de KDW-t als indicator voor het tegengaan van verslechtering (zie voor toelichting bijlage x).
- De omgevingswaarde van 74% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW in 2030 wordt in elk scenario dat is doorgerekend behaald. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de bijdrages vanuit de industrie en mobiliteit.
- Het aantal N2000-gebieden dat onder de KDW (t) komt, verschilt niet in grote mate per scenario.
- In alle scenario's blijven er Natura 2000-gebieden over waar de KDW bij lange na niet wordt gehaald.

Mede vanwege het feit dat de uitkomsten per scenario voor wat betreft doelbereik niet wezenlijk verschillen zullen de overige criteria en uitgangspunten zwaarder wegen. In de bijlage zijn de overige criteria aan de hand van de diverse scenario's nader toegelicht.

Op hoofdlijnen waren de uitkomsten uit de ambtelijke sessie als volgt:

Het ABCD scenario én het ABCD scenario + generiek lijken de voorkeur te hebben

ABCD ofwel een combinatie van ABCD + een deel generiek lijkt voordelen te hebben voor:

- Integraliteit (bodem leidend)
- Landbouw voor de toekomst: er wordt een perspectief geboden in de landbouwgebieden; vanwege de koppeling met de bodem kunnen mogelijke lock ins voorkomen worden; de zonering geeft duidelijkheid wat waar wel en niet kan en biedt heldere langjarige doelen.
- Een generiek reductiepercentage was vanwege koppeling met de klimaatopgave gewenst.
- Uitlegbaarheid, Bodem en water als basis helpt bij het bepalen van de eigen bedrijfsomstandigheden en effecten bij een ondernemer in de buurt.

Belangrijke noties:

- De percentages van de zones (met name A en C) moeten niet te strikt zijn. Hierbij moet een balans gezocht worden tussen enerzijds duidelijkheid bieden in de gebieden en het behalen van de doelen en anderzijds ruimte houden voor maatwerk zodat er ook rekening gehouden kan worden met andere functies en opgaven in het gebied.
 - o Extensivering van melkveehouderij is dan nauwelijks meer mogelijk in de C-gebieden.
 - o Een te hoog reductiepercentage rondom N2000-gebieden. Provincies hebben aangegeven dat dit tegenstrijdig kan zijn met andere opgaven waarvoor agrarisch natuurbeheer nodig is.
- Het oppervlakte in de ABCD-zonering beslaat een groter oppervlakte dan hoe nu de gebiedsprocessen zijn ingericht (met name rondom N2000-gebieden). De zones waarin de emissiereductie plaats moet vinden beslaan meer dan enkel het areaal rondom een N2000 gebied. Eerder in de gebiedsprocessen werd met name in een bepaalde straal rondom een N20000-gebied gezocht naar mogelijkheden voor emissiereductie.
- Deze zonering is ook een kader waarmee je een deel van het hoe al invult. Ofwel, door te kiezen voor een ABCD-zonering bepalen bodem en watercondities in de ondergrond welk type bedrijfsvoering waar mogelijk is. Dit scenario geeft daarmee ook aan waar de landbouwsector een transitie zal moeten maken. Zo kan men bijvoorbeeld aan de reductiepercentages duidelijk afleiden dat in sommige gebieden innovatie niet de oplossing zal zijn maar dat het echt een omslag betekent in de bedrijfsvoering
- Keuze voor instrumentarium/maatregelen is bepalend voor kosten en borging.

Concept

VERSLAG van het interdepartementaal DG-overleg Stikstof

12 april 2022

1. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering.

Er zijn wat vervangingen. BZK heeft een schriftelijke inbreng gestuurd.

Voortaan zullen ook OCW en het CPB en PBL deelnemen aan het DG-overleg.

2. Regionale emissiereductiedoelstellingen

Dit agendapunt is een DGO+, in aanwezigheid van de provincies (IPO). Namens hen is aanwezig: 5.1.2.e

De voorzitter geeft aan dat dit een ingrijpend onderwerp is. Daarom is een zorgvuldige bespreking nodig. Er zit veel druk op, maar zorgvuldigheid gaat boven de snelheid.

DGS licht toe dat deze nota de vertaling is van de landelijke omgevingswaarden stikstof naar regionale doelen. Het zijn varianten van ruimtelijk inrichting. De varianten hebben verschillende uitgangspunten en effecten. Het voorkeursscenario is een combinatie van deels generieke maatregelen, deels ABCD-zonering, deels depositiepotentie, die is gericht op de grootste uitstoters, en deels aanvullend via gebiedsgerichte ringen. Deze zijn gericht op de kwetsbare natuur, wat onder meer moet blijken uit de quick scan en de gebiedsprocessen.

Provincies hebben dit besproken in de BC, bespreken het nog in GS en komen morgen met een besluit. Besluitvorming is voorzien op 29 april in de Ministerraad.

Het IPO geeft aan dat de keuze voor een scenario van richtinggevende doelen een belangrijk besluit is. Aan dit onderwerp is hard gewerkt. Complimenten aan iedereen die hierbij betrokken is geweest voor de inzet en het resultaat.

EZK vraagt wat de impact is van de scenario's op de klimaatopgave en of deze in kaart kan worden gebracht via het RIVM.

PBL heeft drie vragen. De eerste is of 100% van alle Natura-2000 gebieden zijn meegenomen of dat het gaat om de 74% van de gebieden die onder de KDW moeten komen. Is daar al in gekozen? De tweede vraag is of de meest urgente gebieden als eerste worden aangepakt. Dat zit niet in deze nota. De derde vraag betreft de RFL op 29 april. Is dan het voorstel om met de redeneerlijn in te stemmen of ook met de getallen per gebied? De getallen per gebied zitten er nu nog niet bij.

LNV/DAD wijst erop dat de zoneringsvariant en de ringvariant direct gevolgen hebben voor de waarde van bedrijven en bijvoorbeeld de financiering door banken. Daar moet van tevoren goed naar gekeken worden voordat er mededelingen naar buiten worden gedaan. Verder kan hij instemmen met de nota.

IPO onderkent de grote impact en de gevolgen die het besluit direct heeft in het landelijk gebied. IPO benadrukt dat generieke maatregelen nodig zijn, naast de gebiedsgerichte aanpak. Het IPO gaat daarbij uit van 20kton generiek. Verder is de betaalbaarheid van de maatregelen van belang. De financiële middelen moeten toereikend om de doelen te halen. De uitvoeringscondities zijn nu nog niet bekend, maar als de doelen niet betaalbaar blijken te zijn, dan moeten we terug naar de 'tekentafel'. Besluitvorming is voorzien in de MR van 29 april. Dan liggen er ook cijfers. Zorg ervoor dat de doelen haalbaar zijn. De vrees van provincies is dat ze onhaalbare doelen opgelegd krijgen.

Fin vraagt aandacht voor de impact van de doelen voor de gebieden en de keuzes. Dat is nu niet duidelijk.

BZK wil zsm de cijfers zien om de impact te bepalen zien en wil ook het verschil zichtbaar hebben tussen de voorkeursscenario's van het rijk en de provincies.

AZ vindt het ongemakkelijk om de redeneerlijn zonder cijfers te beoordelen. Is er nog ruimte om de cijfers erbij te betrekken?

IenW wil aan de slag met de zonerings, vraagt naar de betekenis van passage over de 20 kton voor provincies en 12kton voor het rijk en wil weten hoe dit zoneringsvoorstel valt bij de provincies.

DGS geeft antwoorden op de vragen. De impact van de maatregelen voor het klimaat hangt af van de concrete maatregel die genomen worden. Het RIVM kan dit nu nog niet doorrekenen. Wel zijn er straks verschillende momenten om dit te toetsen aan de hand van de maatregelen die genomen worden.

De opgave van 40 kton ammoniakreductie voor de Natura 2000-gebieden is verdeeld, en er is gekeken naar de gevolgen voor de KDW in de gebieden. De uitkomst is dan 82% van de omgevingswaarden (bij 20kton generiek). De genoemde 12kton komt uit het structurele pakket. Dat is wat sowieso al gebeurt. Provincies verwachten dat het rijk 20kton doet. DGS wil van beide varianten het effect op de gebieden inzichtelijk maken. De uitkomsten van het laatste scenario van de 12 kton was nog niet beschikbaar, maar komt deze week. Hierin zitten nog niet de maatregelen van het addendum van 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn, die maken de opbrengst waarschijnlijk iets hoger dan de 12kton.

De betaalbaarheid hangt ook af van het type maatregelen dat wordt genomen. Met Financiën wordt gekeken naar het effect op het gebied en de kosten die ermee gemoeid zijn. Het is een heel ingrijpende keuze. Communicatie is zeer belangrijk. Zodra de kaarten, met zones er zijn, zal dit zorgvuldig gepresenteerd worden.

De getallen over de twee scenario's komen deze week. Die zouden volgende week besproken kunnen worden.

Het IPO geeft aan dat de BC dit met een positief advies heeft voorgelegd aan de GS-en. De verwachting is dat de GS-en instemmen. Echt spannend gaat het worden als de doelen met cijfers bekend zijn. Wel zijn er geluiden bij provincies over uitstel van de kwantitatieve doelen per juli 2023. Dit moet worden voorkomen.

IenW (Water en bodem) heeft zorgen uit de provincies gehoord over de onontkoombaarheid van de stikstofdoelen in combinatie met de bredere doelstellingen voor de andere opgaven.

EZK geeft aan dat het halen van de opgetelde doelstellingen voor stikstof, klimaat en water met de huidige middelen eigenlijk onhaalbaar is. Dan kan het proces goed zijn, maar de kwestie wordt daarmee niet opgelost.

PBL merkt op dat de mengvorm van de vier benaderingen niet leidt tot eenduidige getallen voor de gebieden, want de mengvorm kan op verschillende manieren worden gedaan, wat leidt tot verschillende kaarten.

Het IPO onderstreept het belang dat het budget aan de voorkant toereikend moet zijn voor de provincies voordat zij van start gaan vanaf juli 2023.

DGS antwoordt dat zodra de regionale doelen bekend zijn ook de gecombineerde doelstellingen uit het NPLG voor zowel water, klimaat als natuur worden meegestuurd. Ook wordt gekeken naar welke combinaties van maatregelen het meeste effect sorteren. In antwoord op de opmerking van PBL geeft DGS aan dat naast de 20 kton generiek, de overige 20 ton in de berekeningen is verdeeld over de ABCD-zonering en de depositiepotentie.

De voorzitter concludeert dat er steun is voor de scenariobenadering en voor het tempo van besluitvorming. De datum van 1 juli 2023 staat vast en de betaalbaarheid moet continu in het oog worden gehouden. De inzet is Ministerraad van 29 april. Tegelijkertijd komen er nog cijfers en vindt er nog besluitvorming bij de provincies plaats. Daarom stelt zij een tussenstap voor met een nieuwe vergadering in de komende week, omdat er dan meer informatie is, en ook om de communicatie te bespreken. Ook met het IPO erbij. De datum zal worden ingepland.

AZ geeft aan dat een aantal bewindspersonen ontbreekt op de MR van 29 april.

De voorzitter zal hier rekening mee houden.

Einde DGO+

3. Transitiefonds

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

4. Bouwvrijstelling

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

Buiten scope

[Redacted text block]

5. Verslag

Het verslag van 15 maart 2022 wordt vastgesteld

Het verslag van 17 maart 2022 wordt vastgesteld

6. Rondvraag en sluiting

Buiten scope

RICHTINGGEVENDE EMISSIEREDUCTIEDOELLEN PER GEBIED

Vertaling landelijke
omgevingswaarden

WAAROM?

- In 2030 moet 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder KDW moet komen (WSN + Coalitieakkoord). De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie gebonden. De omgevingswaarden bieden geen sturing op de vraag waar stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- Ieder gebied is anders: waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke continue verplichting is en voorwaarde om op termijn vergunningverlening weer meer mogelijk te maken.
- Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. In de gebiedsprocessen wordt door gebiedspartners ook gevraagd om een duidelijk doel per gebied.
- Dit is in lijn met de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals vastgesteld in het coalitieakkoord en in de hoofdlijnenbrief.
- De reductiedoelen per gebied moeten in ieder geval optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.

ALLE SECTOREN DRAGEN BIJ

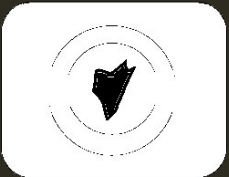
Alle sectoren leveren een bijdrage aan de stikstofemissiereductie en dus ook aan de realisatie van de regionale doelstellingen.

- Er is voor deze scenario's gerekend met basispad + 40 kton NH3 reductie (gelijk aan ongeveer 40% reductie).
- NH3 (vanuit de landbouw) biedt het beste inzicht in de gebiedsgerichte opgave omdat ammoniakemissies dichtbij neerslaan waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft.
- Mobiliteit en industrie hebben relatief minder effect op stikstofgevoelige N2000-gebieden omdat ze een beperktere depositiebijdrage hebben. Daarnaast hebben deze NOx-sectoren meer effect via de landelijke deken dan direct op nabijgelegen N2000-gebieden.
- De maatregelen die zijn voorzien in de niet-landbouw sectoren zitten opgenomen in het basispad en lopen hoofdzakelijk via landelijk, generiek beleid. De prognoses tot 2030 zijn hierin opgenomen en gebaseerd op de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2020. Hier zitten nog niet de afspraken uit het Schoutenpakket, Klimaatakkoord en Schone luchtakkoord in (volgt in oktober).
- We werken toe naar afspraken voor benodigde reductie in deze sectoren zodra de cijfers van de KEV 2022 bekend zijn. Dit wordt meegenomen in het landelijke Rijksbeleid. De regionale doelen zullen hierop worden aangepast.

Varianten waarmee we zijn gestart

Generiek: percentage reductie van alle bestaande emissiebronnen in de landbouw (kaasschaaf)

Ringen: werken met overgangsgebieden rondom N2000 waar een bepaald reductiepercentage geldt.

Depositiepotentie: hierbij wordt een emissiereductiepercentage opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.

ABCD – Zonering: indelen van het land in zones op basis van bodem en watersysteem.

VAN VARIANTEN NAAR SCENARIO'S

- × ABCD
- × ABCD + Generiek
- × Optelsomscenario
- × Depositiepotentie/Dekenbelasters
- ✓ Maatwerkscenario

Maatwerkscenario is een combinatie van ABCD, Generiek, Depositiepotentie, Ringen

-> Provincies willen graag 20 kton NH3 generiek ingevuld hebben. Vanuit structurele pakket nu zo'n 12 kton generiek NH3 (ambtelijke inschatting).

MAATWERKSCENARIO

- **Generiek**

Generiek beleid zoals de stalmaatregelen, innovatieregelingen maar ook het addendum op het actieprogramma 7^e nitraatrichtlijn.

- **ABCD**

Opgesteld vanuit beperkende waarden zoals Bodemproductiviteit; Uitspoelinggevoeligheid; Drinkwaterbescherming; Droogtegevoeligheid; Veenlandschappen; Natuurherstel en Belevingswaarde.

- **Depositiepotentie/Dekenbelasters (80%)**

Dan blijft er nog een grote opgave over met name nabij de Veluwe. Hierbij worden er emissiereducties opgelegd aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan de overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden

- **Ringen**

Ook zullen er gebieden zijn waarbij het wenselijk (beleidsmatig of ecologisch) is om in de directe omgeving stevig in te grijpen door (heel stevige) reductie-eisen te stellen (in de vorm van ringen). Dit kan middels de ringenbenadering waarbij er in een straal van x meter of km een reductiepercentage wordt toegepast. Hier worden dus heel gebiedsgericht maatregelen toegepast. Dit zal met name in de gebiedsprocessen zelf verder ingevuld moeten worden, mede op basis van de Quick Scan Natuurdoelanalyses.

MAATWERKSCENARIO 1 EN 2

	Scenario 1 (voorkeursscenario provincies – 20kton generiek)	Scenario 2 – 12 kton generiek
Opbouw scenario	<p>20 kton generiek</p> <p>ABCD-zonering (excl gelderland):</p> <ul style="list-style-type: none"> - A: 20% emissiereductie (generiek) - B/C1: 35,8% (waarvan 20 door generiek) - C2: 70% (waarvan 20 door generiek) - D: 100% (waarvan 20 door generiek) <p>Depositiepotentie 80% rond Gelderse Vallei</p> <p>Ringen evt. gebiedsgericht toe te voegen</p>	<p>12 kton generiek</p> <p>ABCD-zonering (excl gelderland):</p> <ul style="list-style-type: none"> - A: 12% emissiereductie (generiek) - B/C1: 43,4% (waarvan 12 door generiek) - C2: 70% (waarvan 12 door generiek) - D: 100% (waarvan 12 door generiek) <p>Depositiepotentie 80% rond Gelderse Vallei</p> <p>Ringen evt. gebiedsgericht toe te voegen</p>
Doelbereik KDW	82,3% stikstofgevoelige ha N2000 gebieden onder KDW	82,3% stikstofgevoelige ha N2000 gebieden onder KDW

GENERIEK

Generiek modelmatig

Onder generieke reductie wordt verstaan het algemeen reduceren van de emissies per kilometervak met een bepaald percentage ten opzichte van het basispad. Ongeacht locatie of depositiebijdrage.

Generiek provincies

In het provinciale aanbod wordt ingezet op 20 Kton van de 40 Kton reductieopgave binnen de landbouw generiek. Onder generiek wordt verstaan niet ruimtelijk gericht. De generieke aanpak is geïnspireerd op de Brabantse strengere stalemissie-eisen via de (interim) omgevingsverordening.

-> Generiek valt uiteindelijk ook weer gebiedsgericht anders uit.

VAN SCENARIO NAAR DOELEN

Richtinggevend

Geven richting aan gebiedsprocessen. De provincie kan gemotiveerd afwijken van de doelen. Mogelijk na duidelijkheid over klimaat, water en natuuropgaven, de NDA's, nadere invulling van de maatregelen.

Emissies

Gemakkelijker om op te sturen en beter uit te leggen in de gebiedsprocessen.

Gebied

Omdat het voor stikstof van belang is om te redeneren vanuit N2000 gebieden zijn de doelstellingen ook gericht op de bronnen die deponeren op het stikstofgevoelige N2000 gebieden. Er wordt een totaal aantal kton reductie per provincie opgesteld en reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden/zones in de desbetreffende provincie.

Status

(Voorlopig) Nog geen juridische status. Bij het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023 zal het definitieve doel taakstellend voor Rijk en provincies vastgelegd worden.

Het **wat** maar nog niet het **hoe**

Nadrukkelijk nog géén invulling van hoe (welke maatregelen) deze opgave behaald moet worden.

De gebiedsdoelen zullen met landelijke, provinciale én gebiedsgerichte maatregelen behaald kunnen worden.

DOEL PER GEBIED

Op basis van het gekozen scenario, met als uitgangspunten:

- X kton generiek landelijk
- Emissiereductiepercentages A,B,C,D
- Depositiepotentie/dekenbelasters (Veluwe)
- Leidt tot richtinggevend emissiereductiedoel # kton in provincie X
- Waarvan op basis van generiek beleid/maatregelen # kton wordt ingevuld;
- Een opgave # kton gebiedsgerichte reductie resteert (te realiseren aanvullend op, maar in samenhang met generiek beleid/maatregelen en in samenhang met opgaven landelijk gebied), bestaande uit:
- % in indicatieve zone A / % in indicatieve zone B / % in indicatieve zone C1 / % in indicatieve zone C2 / % in indicatieve zone D

boodschap: zet daarbij met prioriteit in op behalen KDW(t)/terugdringen stikstof in urgente en zeer urgente gebieden voortkomend uit quickscan – Versnellersaanpak.

RICHTINGGEVEND NAAR DEFINITIEF

- Richtinggevende doelen ten behoeve van het concretiseren van de gebiedsprocessen.
- Op basis van de volgende factoren kunnen de doelstellingen en de invulling van de doelstellingen aangepast kunnen worden.
 - De uitkomsten van de gebiedsprocessen zelf.
 - De regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes vanuit NPLG.
 - De uitkomsten van de KEV 2022
 - Modelmatig generiek vs de werkelijkheid zullen generieke maatregelen ook gebiedsgericht uitpakken.
 - De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op NH3 vanwege het gebiedsgerichte effect. Maar deze kunnen ook gebiedsgericht ingevuld worden door een reductie vanuit andere sectoren.
 - De Natuurdoelanalyses kunnen nieuwe inzichten bieden.
- Iteratieslagen in ieder geval voorzien bij de tussenevaluatie van de gebiedsplannen 0.1 en bij de toetsing van de gebiedsplannen 2023 + gedurende het proces is het RTLG aangehaakt.

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum

22 april 2022

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	22 april 2022, 09.30 – 11.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

- Buiten scope
- [Redacted content]

3. Startnota NPLG

- Buiten scope
- [Redacted content]

Ons kenmerk

o Buiten scope

[Redacted content]

o Buiten scope

Ons kenmerk

[Redacted content]

4. Bijsturing retrofit

Buiten scope

[Redacted content]

[Redacted content]

5. Agenda Stuurgroep GGA

Reacties DO-leden

- De DO-leden stemmen in met de agenda van de stuurgroep GGA.
- BZK benoemt de twee volgende aandachtspunten:
 - Proces emissiereductiedoelstellingen en de mogelijke reactie van de provincies daarop.
 - DGS geeft aan dat de BC op dit moment werkt aan een voorstel over de regionale doelen. Er is een DGO+ gepland op dinsdag 26 april. Mogelijk is dit voor de provincies niet haalbaar en dan vindt er een alternatieve besluitvormingsroute plaats.

Buiten scope

[Redacted content]

6. Verslag vorig overleg

- Verslag niet vastgesteld

7. Rondvraag en sluiting

agenda

Omschrijving	Conceptagenda Stuurgroep GGA
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Notulist	
Vergaderdatum en -tijd	25 april 2022, 17.00 uur - 18.00 uur
Locatie	MS Teams

5.1.2.e Buiten scope
Buiten scope

Buiten scope

Vaststellen verslag

Buiten scope

Beleidsontwikkeling

Stavaza richtinggevende stikstofemissiereductie doelen

- Er tekent zich een voorkeursvariant af. Een combinatie van 4 scenario's: ABCD, generiek (1 reductiepercentage dat in heel NL geldt), depositiepotentie en 'ringen'.
- Hierbij zijn 2 subvarianten denkbaar die verschillen in het aandeel 'generiek'
- De richtinggevende doelen worden nu richting besluitvorming gebracht. Het Rijk besluit, provincies gehoord hebbende. Het horen van de provincies uit zich in de boodschap die IPO hierover aan het Rijk stuurt. Deze boodschap volgt uiterlijk eind deze week.
- Na besluit van het Rijk, geven provincies uitvoeringscondities mee.

5.1.2.e : boodschap volgt uiterlijk eind deze week. Komt grotendeels overeen met wat 5.1.2.e schetste. 'Maatwerkscenario'. Uitgaan van ABCD, soms i.c.m. depositiepotentie en ringen maar wel zoveel mogelijk bottom-up vanuit gebiedsprocessen. Provincies vragen daarbij om zo maximaal mogelijk generiek in te vullen.

9 voor (ja; ja, mits), 1-tje moet nog besluiten, 2 nee, tenzij. Gekoppeld aan zorgen bij Psn.

5.1.2.e : bestuurlijke commissie stikstof hebben wel unaniem. Aarzelingen komen uit GS-en. Gevoelig politiek klimaat rond transitie, stikstof, agrarische sector.

5.1.2.e : combinatiescenario is gezamenlijke lijn. Maar nog wel gesprek te voeren. Bestuurlijke bespreking lijken tot meer mitsen en maren te leiden.

5.1.2.e : het gaat inderdaad echt ergens over. Dit is wel de eerste stap die je zet naar de 3^e verbouwing van NL.

5.1.2.e : bestuurders vragen om zorgvuldig, goed afgestemd communicatietraject.

5.1.2.e vraagt of lijn provincie kan worden gedeeld. 5.1.2.e geeft aan dat dit kan nadat provincies hun lijn hebben bepaald. 5.1.2.e wijst hierbij nog op belang zorgvuldige communicatie.

5.1.2.e : later bekend worden doelen, gaat tot tijds-klem leiden. Daar moeten we ook zorgvuldig naar kijken. Je kunt je afvragen of je voor de zomer nog met gebiedsprocessen kunt starten als doelen later komen.

5.1.2.e : tempo is belangrijk. In relatie tot belang van perspectief landbouw noemt zij Kan ruimte met voorrang naar melders?

a. Startnotitie NPLG (20 min)

Buiten scope
[Redacted text block containing multiple paragraphs of text, all obscured by grey bars]

Buiten scope

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

2. Versnelling/uitvoering (10 min)

Bulle
pe

[Redacted text block containing multiple paragraphs of obscured content]

5. Sluiting (1 min)

agenda

Omschrijving	Conceptagenda Stuurgroep GGA
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Notulist	
Vergaderdatum en -tijd	25 april 2022, 17.00 uur - 18.00 uur
Locatie	MS Teams

Vergaderpunten

1. Opening (1 min)
2. Vaststellen verslag (Bijlage A) SG GGA 14 maart 2022 (2 min)
3. Mededelingen en actualiteit (5 min)
4. Beleidsontwikkeling (35 min)
 - a. Stavaza richtinggevende stikstofemissiereductie doelen (15 min)
 - i. Stavaza door Rijk. 5.1.2.e (DGLS) geeft een mondelinge toelichting op de stand van zaken in het besluitvormingsproces en de inhoudelijke richting die zich aftekent.
 - ii. Mondelinge toelichting 5.1.2.e (IPO) op boodschap provincies aan Rijk over voorkeursscenario voor doelen

Naar aanleiding van i en ii wordt de stuurgroep gevraagd naar aandachtspunten bij het vervolgproces

- b. Startnotitie NPLG (20 min)

De stuurgroep wordt gevraagd kennis te nemen van de concept startnotitie en aandachtspunten en oproepen mee te geven, in het bijzonder vanuit gebiedsgericht perspectief en voor wat betreft de interbestuurlijke verwachtingen en samenwerking.

5.1.2.e (5.1.2.e) geeft een toelichting bij de startnotitie NPLG (Bijlage B, samenvatting Bijlage C). De startnotitie

schetst onder meer hoe de slag van gebiedsplannen Wsn naar integrale gebiedsprogramma's is voorzien. Dit vloeit mede voort uit de gesprekken over plangovernance en de ontwikkeling van NPLG die eerder in deze stuurgroep (dec, jan, mrt) en interbestuurlijke werksessies (jan, febr) zijn gevoerd.

5. Versnelling/uitvoering (10 min)

a. Buiten scope

[Redacted text block]

6. Kennis, inzicht, monitoring (5 min.)

a. Rapport WEcR 'doorwerking Psn - sociaaleconomische analyse van Buiten scope

[Redacted text block]

b. Kwartaalrapportage bronmaatregelen (Q4 2021)

Buiten scope

[Redacted text block]

7. Rondvraag (1 min)

8. Sluiting (1 min)

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e@minlnv.nl

Datum

26-4-2022

Bijlage(n)

agenda

Omschrijving	Dg-overleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	26 april 2022 van 9.00 – 10.00
Locatie	Via Teams, zie link in vergaderverzoek

DGO+, in aanwezigheid van provincies (IPO)

- 1. Opening en vaststelling agenda** 9.00 uur
 - 2. Mededelingen**
 - 3. Regionale emissiereductiedoelstellingen** BIJLAGEN 9.05 uur
Ter besluitvorming
- Vervolg op de bespreking van 12 april 2022
 - 4. Verslag van de vorige vergadering** (12 april 2022) BIJLAGE
Ter vaststelling
 - 5. Rondvraag en sluiting** 9.55/10.00 uur
-

Nota richtinggevende emissiereductiedoelen per gebied

Aanleiding

In het DGO+ van 12 april is de combinatie van de vier varianten, te weten zonering (ABCD), depositiepotentie, generiek en ringen besproken als redeneerlijn voor het voorkeursscenario om richtinggevende doelen voor stikstofreductie op te baseren als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Belangrijke vervolgstappen zijn inmiddels gezet:

- Een tweetal varianten is voor bovenstaande redeneerlijn door het RIVM doorgerekend qua betekenis voor richtinggevende gebiedsdoelen;
- Een voorstel wordt in deze nota gedaan voor het vormgeven van de richtinggevende gebiedsdoelen;
- Provincies zullen in hun 'boodschap aan het Rijk' hun voorkeursscenario toelichten.
- Een geactualiseerde planning

In deze nota worden de resultaten van de twee doorgerekende scenario's toegelicht, wordt er een voorstel gedaan voor het vormgeven van de richtinggevende gebiedsdoelen, wordt de planning toegelicht en de nota bevat in de bijlage de boodschap van de provincies.

Bespreekpunten

Het DO wordt gevraagd

1. **Om te reflecteren op de betekenis van de doelen.**
2. **Om te reflecteren op de boodschap van de provincies.**
3. **Om een uitspraak te doen over het aandeel generiek.**
4. **Om een akkoord te geven op het voorstel voor het weergeven van de doelen.**

De betekenis van de doelen

Er is met de provincies afgesproken dat het Rijk een besluit neemt over de richtinggevende stikstofreductiedoelen de provincies gehoord hebbende. Het gaat hier over richtinggevende stikstofreductiedoelen per gebied. Deze zijn bedoeld om richting te geven aan de gebiedsprocessen en het gebiedsplan. Deze doelen zijn gebaseerd op een combinatie van varianten van stikstofreductiereductieverdeling. In deze berekeningen zijn alle sectoren meegenomen met prognoses voor 2030 voor zover bekend is. Er is vervolgens gerekend met NH3 omdat dit gebiedsgericht veel effect heeft. Het is daarmee niet zo dat de reducties enkel behaald kunnen worden met landbouwreducties. Als eenzelfde reductie en beoogd depositie effect behaald kan worden met een NOx emitter dan is dit ook mogelijk. Daarnaast worden doelen voor industrie en mobiliteit ook verkend.

Deze richtinggevende doelen zijn gebaseerd op het principe om bodem en water leidend te laten zijn waaruit een bepaalde gebiedsindeling volgt. Vervolgens is er gekeken waar er dan nog grote 'dekenbelasters' overblijven. Dit zijn bronnen die over alle natura 2000 gebieden veel stikstof deponeren hieruit volgt dat er met name in Gelderland nog een extra opgave ligt. En daarnaast is er nog een deel generieke reductie vanwege diverse redenen namelijk dat iedereen zal moeten verduurzamen wordt er al vanuit het bestaande Rijksbeleid gekeken naar strengere normen. Daarnaast zal hiermee ook een deel van de deken omlaag gaan. Uit deze combinatie van benaderingen volgt vervolgens een gebiedsindeling en daaraan gekoppeld een reductiepercentage. Per provincie is vervolgens berekend hoeveel kton zij in de gehele provincie moeten reduceren, met daarbij aangegeven per gebied wel reductiepercentage daar ongeveer zal moeten plaatsvinden. Daarbij wordt meegegeven, niet als onderdeel van het doel maar wel van belang, hoeveel depositiereductie dit ongeveer zal opleveren per N2000 gebied. Dit zijn de richtinggevende stikstofreductiedoelen per gebied. Deze zijn gebaseerd op een reken model maar zullen in de praktijk aangepast kunnen worden op basis van de kennis van het gebied. Provincies gaan met deze richtinggevende doelen aan de slag in de gebiedsprocessen waarna er nog een aantal momenten zijn waarop deze richtinggevende doelen aangepast zullen worden op basis van nieuwe kennis en inzichten. Dit zijn in ieder geval nadat doelen klimaat, water en natuur bekend zijn; wanneer de KEV 2022 bekend is; nadat de NDA's beschikbaar zijn en nadat de uitkomsten van het gebiedsproces bekend zijn. Telkens wordt hierbij vinger aan de pols gehouden om te kijken of de optelsom blijft kloppen. Dit zal in ieder geval zijn bij de tussenevaluatie van het gebiedsplan.

De 'boodschap' van de provincies

Met provincies is afgesproken dat voordat het Rijk besluit over de doelen maar dat provincies voorafgaand hieraan een gezamenlijke boodschap meegeven als input voor de besluitvorming. Kernpunten uit deze boodschap (zie ook bijlage - nazending):

- Voorkeursscenario is een combinatie van ABCD, Generiek, Depositiepotentie en Ringen.
 - o Kies voor een deel generieke landelijke reductie (bijvoorbeeld via normering);
 - o Kies de ABCD-zonering als vertrekpunt voor het gebiedsgerichte deel;
 - o Vul dit aan met een aantal gebieden voor depositiepotentie;
 - o Vul dit aan met ringenzonering waar nodig.
- Een zo groot mogelijk aandeel generiek. *"Bij dit scenario gaan we er van uit dat het Rijk specifiek aantoonbaar resultaat in emissiereductie voor haar rekening neemt voor generieke landbouwmaatregelen, buitenland, industrie, zeescheepvaart, meetcorrectie (die fors is voor onder meer het behalen van doelen in de duingebieden langs de kust) en derogatie."*
- Maatwerk is nodig, geen one size fits all.
- Aanvullingen gebiedsspecifiek
 - o Rond een beperkt aantal gebieden is depositiepotentie/ringen nodig om doelen te behalen.
 - o Aandacht voor gebieden waar de depositiebijdrage van de landbouw überhaupt zeer beperkt mogelijk is. Andere sectoren moeten daarin ook bijdragen.
 - o Kwetsbare habitats: Er zijn lokale (bron)maatregelen bovenop het gekozen scenario nodig voor sommige gebieden.

+ Uitvoeringscondities zoals voldoende juridisch instrumentarium, middelen en het opheffen van fiscale belemmeringen.

Met provincies is tevens afgesproken dat na besluitvorming over de doelen er nog een gelegenheid is voor provincies om aan te geven wat de haalbaarheid is en wat benodigde condities zijn om de beoogde doelen te kunnen behalen.

De twee doorgerekende scenario's

Er zijn twee scenario's doorgerekend waarbij enkel het aandeel generiek verschilt. Scenario 1 heeft de voorkeur van de provincies waarbij is aangegeven in de boodschap dat zij het liefste het aandeel generiek zo hoog mogelijk willen hebben (*zie bijlage voor de kaarten*), hier is gerekend met 20kton. In scenario 2 is gerekend met 12kton om aan te tonen wat er met het huidige pakket generiek gedaan wordt. In de bijlage staan twee kaarten waarop te zien is waar de emissies plaats moeten vinden en een kaart wat dit betekent voor het doelbereik KDW en wat dit betekent voor de overbelasting.

	Scenario 1 (voorkeursscenario provincies - 20kton generiek)	Scenario 2 - 12 kton generiek
Opbouw scenario	20 kton generiek* ABCD-zonering (emissiereductie): <ul style="list-style-type: none"> • A: 20% (generiek) • B: 35,8% • C1: 35,8% • C2: 70% • D: 100% Depositiepotentie 80% in Gelderland (Geen ABCD in Gelderland) Ringen evt. gebiedsgericht toe te voegen	12 kton generiek ABCD-zonering (emissiereductie): <ul style="list-style-type: none"> • A: 12% (generiek) • B: 43,4% • C1: 43,4% • C2: 70% • D: 100% Depositiepotentie 80% in Gelderland (Geen ABCD in Gelderland) Ringen evt. gebiedsgericht toe te voegen
Doelbereik KDW	82,3% stikstofgevoelige ha N2000 gebieden onder KDW	82,3% stikstofgevoelige ha N2000 gebieden onder KDW

*Op dit moment is gekozen voor het rekenen met kilotonnen NH3 voor het bepalen van de doelen

De verschillen tussen de twee scenario's - het aandeel generiek

Het verschil tussen de twee scenario's is de aanname die is gedaan in het aandeel generiek te bereiken reductie van NH3 emissies. Generiek wordt door het RIVM als volgt gedefinieerd: *'het algemeen reduceren van de NH3 emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometervak).'* Dit betekent dat er overal in Nederland - ongeacht de locatie, type bedrijf of

gebiedskennmerken - een bepaald percentage gereduceerd moet worden. Het verschil tussen de twee scenario's is de hoogte van het aandeel generiek. In scenario 1 is dit 20kton (voorkeursscenario provincie) in scenario 2 is dat (ter vergelijking) 12 kton. *Belangrijke noties hierbij:*

- *Generiek in het model vs generiek in de werkelijkheid.* In de praktijk zal afhankelijk van de maatregel die aan het generieke percentage gekoppeld is, de impact gebiedsgericht verschillend uitpakken. Dus bijvoorbeeld een strengere normering van stallen zal in de praktijk meer effect hebben op locaties waar ook meer stallen staan. Het emissiereductiedoel per zone bestaat eveneens uit een deel generiek én een deel gebiedsgericht. In de praktijk zal het aandeel generiek en het aandeel gebiedsgericht per gebied verschillen.
- *Het aandeel generiek vanuit structurele pakket:* In scenario 2 is uitgangspunt de realisatie van 12kton generieke reductie. Dit aantal kton is gebaseerd op een ambtelijke inschatting op basis van het PBL-rapport¹ (met alle aannames en onzekerheden) dat vanuit het structurele pakket er generiek zo'n 12-16 kton ammoniak (NH₃) gereduceerd wordt. Het gaat dan om de generieke landbouwmaatregelen vanuit het structurele pakket: SRV, LBV, Managementmaatregelen (verdunnen mest, verlagen ruwe eiwitgehalte in veevoer, vergroten aantal uren weidegang) en innovatiemaatregelen (stalmaatregelen, omschakelprogramma, mestverwerking). In deze 12-16 kton zitten nog niet de maatregelen die vanuit bijvoorbeeld het addendum 7e actieprogramma nitraatrichtlijn zijn uitgewerkt zoals melkvee binnen 10 jaar grondgebonden. Het aandeel generiek zal dus hoogstwaarschijnlijk hoger zijn dan 12kton.
- *Het wat maar nog niet het hoe:* Scenario 1 is volgens de provincies geïnspireerd op de Brabantse strengere stalemisatie-eisen via de (interim) omgevingsverordening. In de Brabantse verordening worden emissie-eisen opgelegd per diercategorie vanaf 2024. Er is uitgerekend dat dit 20kton zou opleveren als dit landelijk uitgerold zou worden. Maar deze generieke reductie kan ook bereikt worden door bijvoorbeeld intensivering van de huidige generieke maatregelen (structurele pakket). Het gaat hier echter om het wat en nog niet het hoe. Dus de manier waarop de 20kton NH₃ reductie wordt ingevuld wordt hiermee nog niet besloten.

Wat zijn de verschillen tussen de twee scenario's?

- *Iedereen draagt bij ongeacht locatie*
In scenario 1 (20 kton) zal er op alle locaties in Nederland - ongeacht de ligging t.o.v. N2000, type bedrijf of gebiedskennmerken_méer gereduceerd moeten worden dan in scenario 2 (12kton). Dus ook in alle A-gebieden geldt een reductie van 20 (i.p.v. 12).
Overwegingen:
 - Dit betekent dat boeren die in de A locaties zitten (gemiddeld) ook meer moeten reduceren. A locaties zijn de locaties zijn waar goede landbouwgronden zijn en het vanuit de redentatie van de kaartenopbouw van bodem en water, niet per se nodig is om te reduceren.
 - Vanwege het oogpunt dat iedereen iets moet doen in deze transitie kan beargumenteerd worden dat ook de boeren in A gebied moeten verduurzamen.
 - De reductie in de A zones zal wel meehelpen de deken verminderen, waardoor er in B- en C1-gebieden een iets minder grote reductie nodig is. In de kern gaat het dus over een verdelingsvraag.
 - Vanuit andere opgaves zoals bijvoorbeeld verzilting kan tevens nog volgen dat er in A zones extra maatregelen nodig zal zijn.
- *Gebiedsgerichte aandeel:* Door een hoger generiek aandeel in scenario 1 zal het gebiedsgericht in te vullen gedeelte minder hoog zijn dan bij scenario 2. De hoeveelheden te bereiken NH₃ emissiereductie in de B en C1 zones worden anders ingevuld.
- *Doelbereik:* Voor het doelbereik met betrekking tot de omgevingswaarde is er geen verschil tussen beide scenario's. Maar in de gebieden verschilt dit wel omdat er op andere plekken depositiereducties worden gerealiseerd.. *Zie ter illustratie en toelichting bijlage 1.*

Risico's (van beide scenario's):

¹ Quicksan van twee beleidspakket, augustus 2021

- Voor Gelderland geldt dat er gewerkt wordt met de depositiepotentiebenadering waardoor de reductiepercentages in die gebieden anders is ten opzichte van de andere provincies. Hier moet meer gebeuren dan wanneer er enkel wordt gekeken naar de bodem en wateropgave. Dit is een aandachtspunt voor de uitlegbaarheid ten opzichte van ondernemers in andere provincies waar wordt gehanteerd.
- De doelen houden nu nog geen rekening met de KRW en de klimaatdoelen. De wateropgave is deels meegenomen in deze benadering.
- Het beeld kan ontstaan dat er nu ook een zonering zal worden gehanteerd. Dat is een mogelijk risico. De stikstofreducties zijn mede gebaseerd op de ABCD kaart maar het is een resultaat van het combinatiescenario. Bovendien is het bedoeld als een richtinggevend doel voor stikstofreductie en geen zonering.

Voorstel voor het weergeven van de richtinggevende doelen

Op basis van het door het Rijk vast te stellen scenario (met meeweging van het advies van provincies) wordt een richtinggevende emissiereductieopgave berekend. Deze wordt weergegeven in Kton emissiereductie per provincie met daarin een doorkijk naar de opgave per gebied/zone op basis van de uitgangspunten zoals deze zijn gekozen (ABCD, Generiek, Depositiepotentie). Bijgevoegd wordt ook een overzicht van de verwachte depositiereductie op N2000 gebieden gegeven, op basis van de in het scenario gedane aannames rond emissiereductie. Immers: wordt de emissiereductie ruimtelijk volledig anders ingevuld, dan kan dit effect hebben op de gerealiseerde depositiereductie en daarmee op het behalen van de landelijke omgevingswaarden. Provincies hebben gebiedsgericht de vrijheid om (in samenspraak met het Rijk) van die percentages af te wijken, als dit uiteindelijk wel leidt tot de benodigde emissiereductie die nodig is voor de depositiereductie op N2000-gebieden.

Voorgestelde vormgeving richtinggevend doel per provincie

Provincie X:

Op basis van gekozen scenario, met als uitgangspunten:

- X kton (dus: 12 of 20) generiek landelijk
- Emissiereductiepercentages A,B,C,D
- Depositiepotentie alleen in Gelderland 80%

Leidt tot richtinggevend emissiereductiedoel # kton in provincie X bestaande uit:

- o # % in indicatieve zone A
- o # % in indicatieve zone B
- o # % in indicatieve zone C1
- o # % in indicatieve zone C2
- o # % in indicatieve zone C3 (depositiepotentiële locaties Gelderland)
- o # % in indicatieve zone D

(te realiseren aanvullend op, maar in samenhang met generiek beleid/maatregelen en in samenhang met opgaven landelijk gebied).

Als toets wordt aan de provincies meegegeven per Natura 2000-gebied wat de verwachte resultaten zijn in mate van overschrijding van de KDW per hectare.

NB: met de boodschap om daarbij met prioriteit te zetten op te behalen KDW(t) in urgente en zeer urgente gebieden voortkomend uit quickscan.

In de bijlage staat een voorbeeld uitgewerkt.

De richtinggevende emissiereductiedoelen per provincie en per gebied zijn uitgerekend voor beide scenario's. Zie bijlage 4.

Communicatie en impact

Met dit besluit zal op kaartbeelden inzichtelijk worden welke reductie in welke zone zal moeten plaatsvinden. Dit kan leiden tot maatschappelijke onrust en mogelijk ook tot grondspeculaties. Daarom is het essentieel dat het besluit over de doelen gepaard gaat met de brief over het perspectief van de landbouw en de starnota van het NPLG. Zodat niet enkel de doelen naar buiten gaan maar ook het perspectief voor de landbouwsector en de stappen die worden gezet vanuit het NPLG om provincies te ondersteunen bij het vinden van de juiste set aan maatregelen die effectief zijn voor zowel stikstof, klimaat en water. Daarbij zullen dan ook alvast een aantal hoofdboodschappen vanuit de klimaat, water en natuur opgaven meegestuurd worden vanuit het NPLG tegelijkertijd met de stikstofdoelen wat lock ins zal moeten voorkomen. Om een beeld te geven om hoeveel bedrijfslocaties dit gaat is er in onderstaand tabel door het RIVM uiteengezet om hoeveel bedrijfslocaties met vee (dus geen akkerbouw) het gaat per gebied

Gebied	Aantal bedrijfslocaties stallen totaal	% van totaal	Aantal bedrijfslocaties	
			Veld totaal	% van totaal
A	12215	27,5	10826	27,7
B	20021	45,1	17398	44,6
C1	2824	6,4	2582	6,6
C2	6078	13,7	5371	13,8
D1	728	1,6	642	1,6
D2	2518	5,7	2215	5,7
totaal	44384		39034	

*= Berekend door het RIVM en betreft enkel het aantal bedrijfslocaties van de locaties met vee (dus niet de akkerbouwbedrijven).

Van richtinggevend naar definitief

In het vervolgproces moet onder andere nog rekening worden gehouden met de volgende factoren op basis waarvan de doelstellingen en de invulling van de doelstellingen aangepast kunnen worden.

- De regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes die worden gemaakt vanuit het NPLG.
- De Klimaat en Energieverkenning 2022 waarin ook de maatregelen vanuit o.a. het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket in zijn meegenomen. Interdepartementaal wordt ook verkend of er op basis van onder andere deze gegevens ook richtinggevende afspraken/doelen gesteld kunnen worden voor sectoren waarvan de bijdrage primair via het klimaatakkoord loopt.
- In dit model wordt onder generiek het volgende verstaan: het algemeen reduceren van de emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak). In de werkelijkheid zullen generieke maatregelen ook gebiedsgericht uitpakken afhankelijk van hoe je het generieke deel invult.
- De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op NH3 vanwege het gebiedsgerichte effect. Maar deze kunnen, zoals aangegeven in de hoofdlijnenbrief en startnota NPLG, ook gebiedsgericht ingevuld worden door een reductie vanuit andere sectoren (dit vraagt vervolgens mogelijk een nieuwe verdeling van de te bereiken reductie NH3 vanwege het andere (verspreidings)karakter van NOx-reductie).
- De Natuurdoelanalyses kunnen nieuwe inzichten bieden.

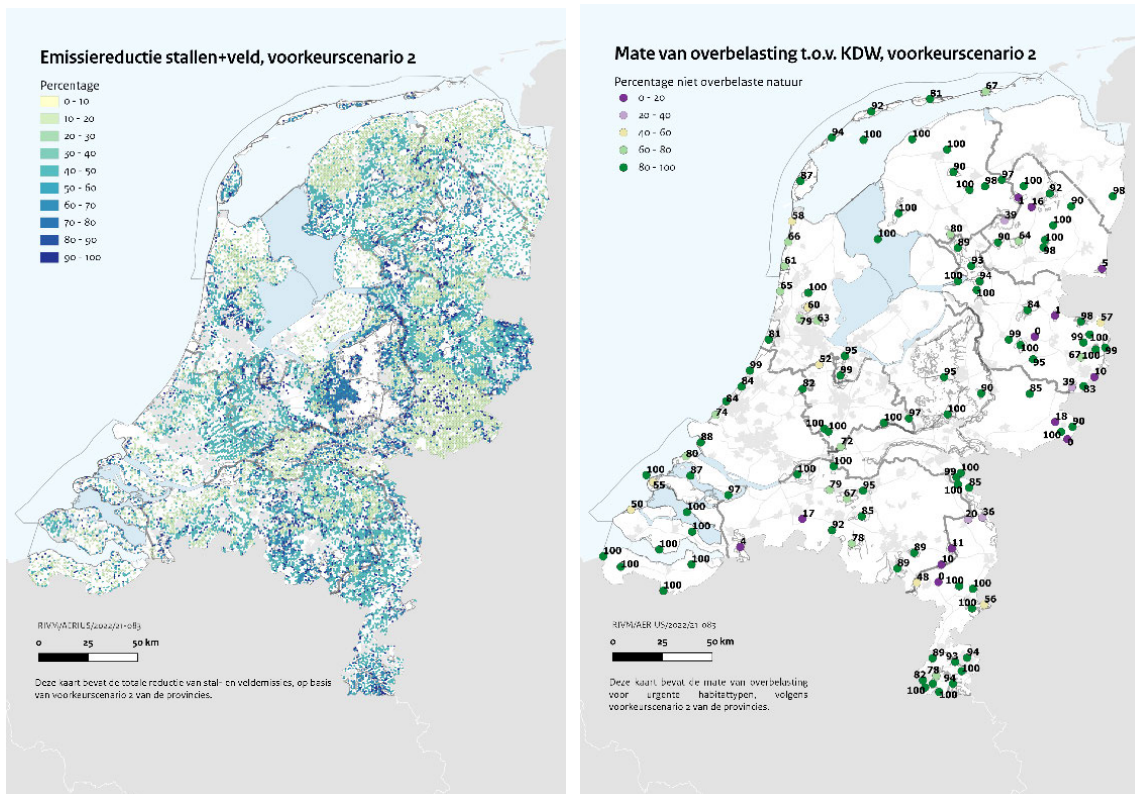
In het proces zijn in ieder geval twee momenten ingebouwd waarbij er nog iteratieslagen mogelijk zijn om te beoordelen of de richtinggevende doelen aangepast moeten worden en of deze bij elkaar opgeteld nog steeds de omgevingswaarden kunnen behalen. Dit kan bij de tussenevaluatie van de gebiedsplannen 0.1 in Q3 2022 en bij de toetsing van de gebiedsplannen 1.0 in juli 2023. Daarnaast is het Rijk ook o.a. via RTLG nauw betrokken bij de totstandkoming van de gebiedsplannen waardoor signalen vroegtijdig kunnen worden meegenomen.

Planning

In eerste instantie stond besluitvorming over de doelen gepland op 29 april. Inmiddels is besloten dat de stikstofdoelen gelijktijdig met het perspectief landbouw naar buiten gaan. Dit betekent dat de planning verschuift naar besluitvorming in de Ministerraad op 10 juni. Dit betekent ook iets voor de planning van de (concept) gebiedsplannen. Een aantal provincies hebben al aangegeven dat er met deze vertraging ook een vertraging zal opleveren voor de gebiedsplannen 0.1. Samen met het IPO wordt er gekeken naar de mogelijkheden.

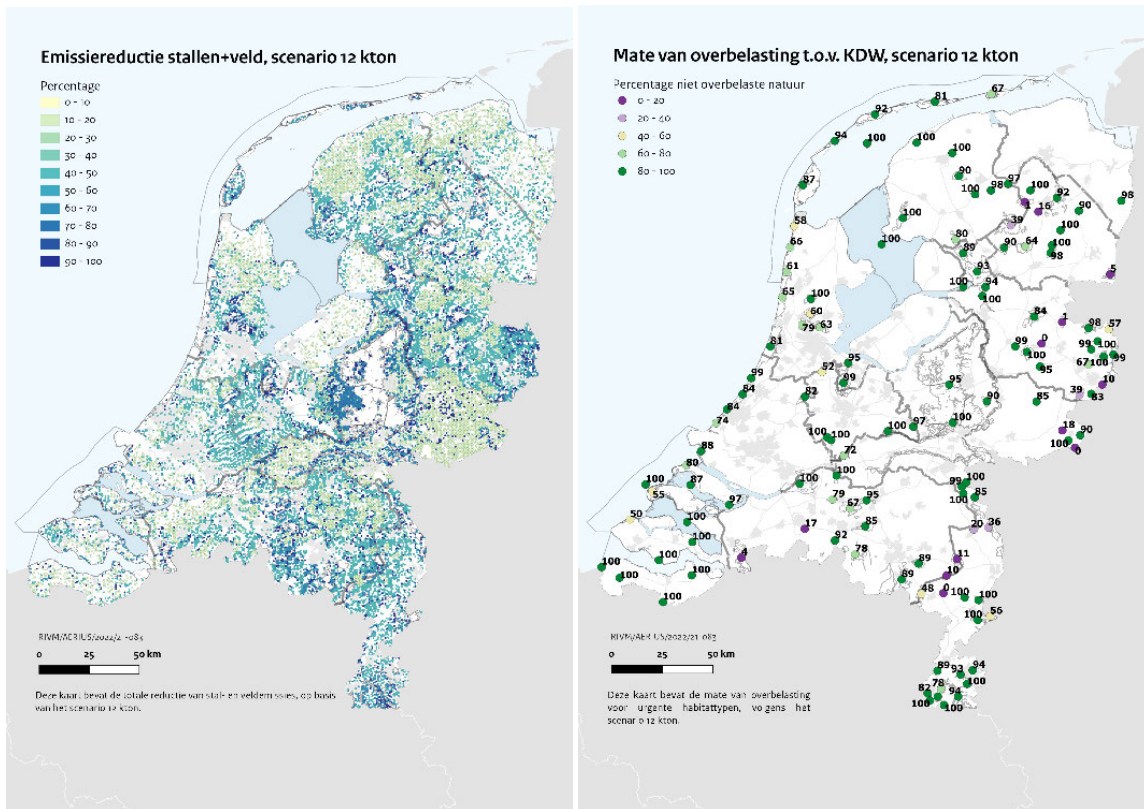
Bijlage 1: resultaten scenario 1 en 2

Scenario 1: 20 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht

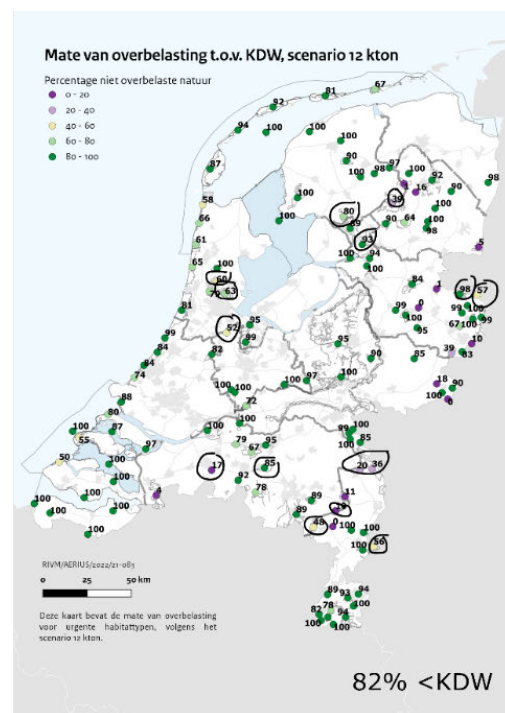
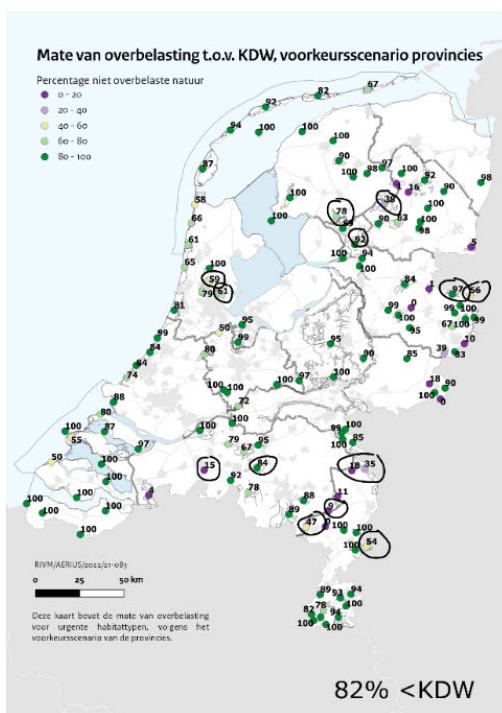

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeurscenario 2 volgens 20% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 15 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:20%, B: 35,8%, C1:35,8%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Scenario 2: 12 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 1 volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 23 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A: 12%, B: 43,3%, C1: 43,3%, C2: 70%, D: 100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

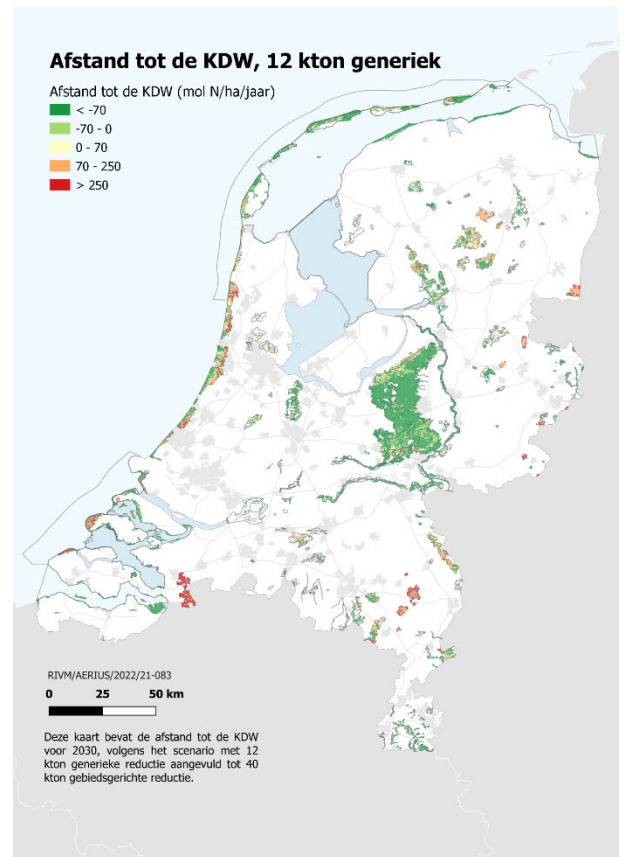
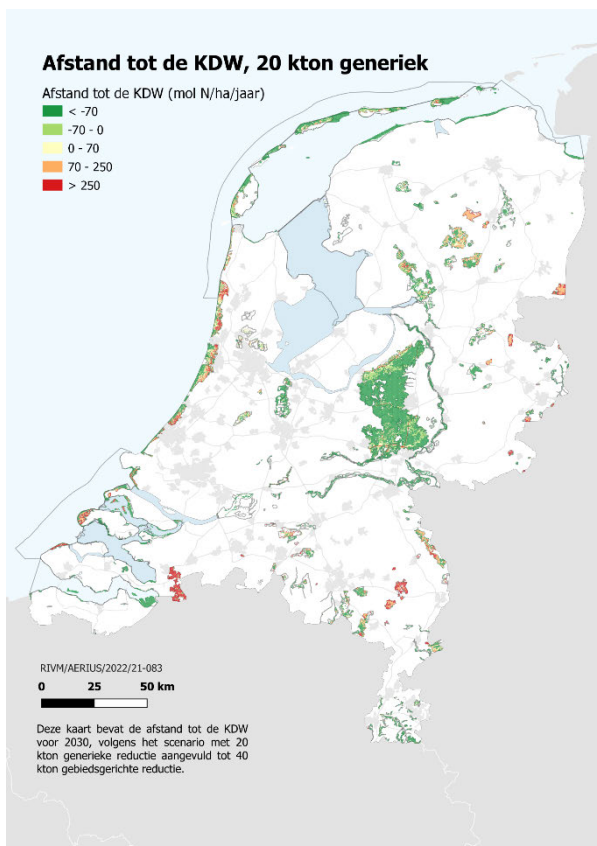

Toelichting

De vergelijking van de twee kaarten laat zien dat er in scenario 2 (12 kton) 15 gebieden zijn waar het percentage niet overbelaste natuur met 1 of 2 procent toeneemt ten opzichte van scenario 1 (20kton). Voor het totale oppervlakte stikstofgevoelige N2000 onder de KDW (omgevingswaarde) is er geen verschil tussen de twee scenario's.

- Minder reductie in A-gebieden die gemiddeld verder van Natura 2000-gebieden liggen ten opzichte van meer reductie in B/C1 gebieden betekent meer direct depositiereductiebereik in Natura 2000-gebieden;
- KDW en is uitgedrukt voor het hele gebied en voor de laagste KDW per hexagon. Op basis van de bollenkaart kan niet direct een conclusie getrokken worden voor de omgevingswaarde van 74% van het areaal <KDW. Het getal voor de Veluwe telt bijvoorbeeld zwaarder mee dan het getal voor de Brabantse Wal;
- Met 12 kton bereikt de reductie net een paar hexagonalen meer. In andere gebieden is het KDW-bereik te ver voor het verschil dat in B/C1 gerealiseerd is tussen beide scenario's;
- Daarnaast zie je niet terug wanneer minder depositiereductie wordt gerealiseerd maar de KDW nog altijd wordt bereikt;

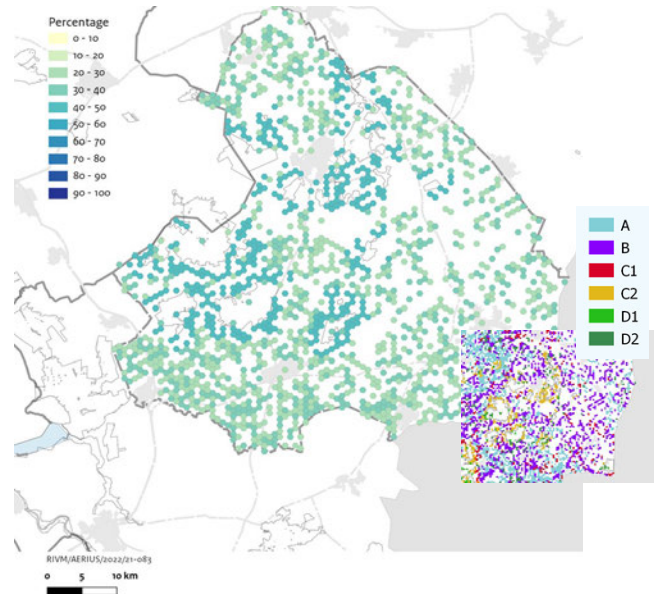
Scenario 1 en 2 – Restopgave in beeld - Overbelasting per KDW-klasse per kilometervak per Natura 2000-gebied (o.b.v. laagste KDW per kilometervak)

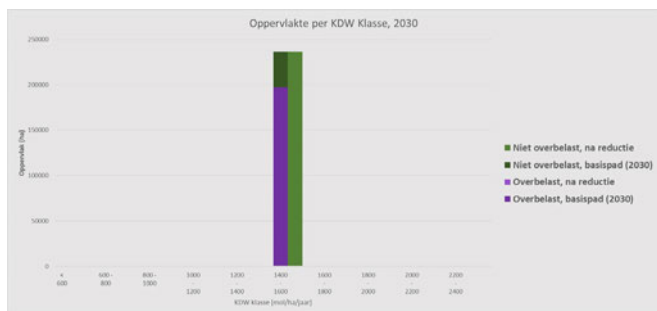
Bijlage 2: Voorbeeld richtinggevend emissiereductiedoel per gebied

Voorbeeld Drenthe

Emissiereductie provinciale emissies (stal- en veldemissies) (NH ₃)		
Drenthe	42%	2.374 ton
Gebied A	12%	196 ton
Gebied B	43,3%	1.109 ton
Gebied C1	43,3%	183 ton
Gebied C2	70%	467 ton
Gebied D1	100%	20 ton
Gebied D2	100%	400 ton

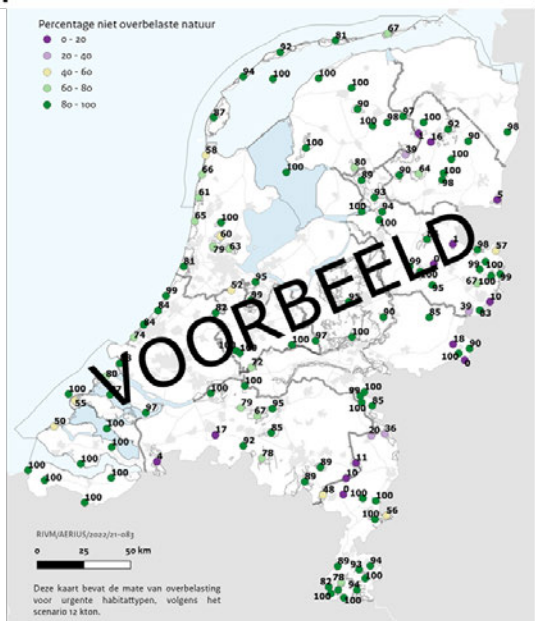

Figuur 1: Er zijn verschillende mogelijkheden voor het weergeven van de gebieden. Van hoge mate van detailniveau (perceelsniveau) tot 'geblurde' kaarten.

Depositiereductie a.g.v. provinciale emissiereductie per Natura 2000-gebied (afgerond op tientallen)	
Norgerholt	300 mol/ha/jr
Fochteloërveen	40 mol/ha/jr
Drentsche Aa-gebied	110 mol/ha/jr
Drouwenezand	80 mol/ha/jr
Drents-Friese Wold & Leggelerveld	130 mol/ha/jr
Elperstroomgebied	120 mol/ha/jr
Holtingerveld	80 mol/ha/jr
Dwingelderveld	160 mol/ha/jr
Mantingerbos	230 mol/ha/jr
Mantingerzand	150 mol/ha/jr
Bargerveen	40 mol/ha/jr

Depositiereductie per N2000-gebied a.g.v. provinciale emissiereductie

Bijlage 3: Richtinggevende stikstofemissiereductiedoelen per gebied per provincie voor scenario 1 en scenario 2

	20 kton generiek		12 kton generiek	
	percentage	ton NH3	percentage	ton NH3
Drenthe	40%	2.282	41,7%	2.375
A	20%	327	12%	196
B	35,8%	917	43,3%	1.109
C1	35,8%	151	43,3%	183
C2	70%	467	70%	467
D1	100%	20	100%	20
D2	100%	400	100%	400
Groningen	27,8%	1.605	24,5%	1.413
A	20%	782	12%	469
B	35,8%	475	43,3%	575
C1	35,8%	98	43,3%	119
C2	70%	34	70%	34
D1	100%	0	100%	0
D2	100%	217	100%	217
Noord-Holland	40,4%	1.793	40,0%	1.772
A	20%	349	12%	209
B	35,8%	374	43,3%	452
C1	35,8%	190	43,3%	230
C2	70%	546	70%	546
D1	100%	158	100%	158
D2	100%	176	100%	176
Flevoland	28,8%	528	23,8%	437
A	20%	276	12%	167
B	35,8%	84	43,3%	101
C1	35,8%	6	43,3%	7
C2	70%	94	70%	94
D1	n/a	n/a	n/a	n/a
D2	100%	68	100%	68
Limburg	45,4%	2.661	50,1%	2.932
A	20%	80	12%	48
B	35,8%	1.433	43,3%	1.735
C1	35,8%	9	43,3%	11
C2	70%	672	70%	672
D1	100%	89	100%	89
D2	100%	377	100%	377
Overijssel	39,5%	5.510	40,4%	5.638
A	20%	908	12%	545
B	35,8%	2.031	43,3%	2.458
C1	35,8%	310	43,3%	375
C2	70%	1.458	70%	1.458
D1	100%	241	100%	241
D2	100%	560	100%	560

	20 kton generiek		12 kton generiek	
	percentage	ton NH3	percentage	ton NH3
Noord-Brabant	39,2%	6.575	46,3%	6.786
A	20%	1.059	12%	636
B	35,8%	2.995	43,3%	3.624
C1	35,8%	32	43,3%	39
C2	70%	1.232	70%	1.232
D1	100%	85	100%	85
D2	100%	1.170	100%	1.171
Zeeland	38,9%	774	40,5%	736
A	20%	190	12%	114
B	35,8%	174	43,3%	210
C1	35,8%	8	43,3%	9
C2	70%	302	70%	302
D1	100%	15	100%	15
D2	100%	86	100%	86
Fryslan	34,3%	4.689	37%	4.597
A	20%	1.253	12%	752
B	35,8%	1.271	43,3%	1.538
C1	35,8%	682	43,3%	825
C2	70%	1.055	70%	1.055
D1	100%	48	100%	48
D2	100%	379	100%	379
Zuid-Holland	36,5%	1.751	33,7%	1.868
A	20%	261	12%	156
B	35,8%	403	43,3%	488
C1	35,8%	655	43,3%	793
C2	70%	237	70%	237
D1	100%	32	100%	32
D2	100%	162	100%	162
Utrecht	40,9%	2.084	39%	2.276
A	20%	168	12%	101
B	35,8%	852	43,3%	1.030
C1	35,8%	384	43,3%	464
C2	70%	291	70%	290
D1	100%	71	100%	71
D2	100%	319	100%	320
Gelderland	49,5%	8.772	46,3%	8.192
A	49,5%	1.220	46%	1.137
B	39,5%	4.493	35,2%	3.998
C1	44,2%	46	41,3%	43
C2	70%	1.919	71%	1.919
D1	100%	396	100%	396
D2	100%	696	100%	695

Nota bene:

De gemiddelde emissiereductie per emissiereductiegebied in Gelderland wordt verdeeld volgens locaties met depositiepotentie (stalemissie 80% reductie en veldemissie 18% reductie) (C3). In gebied A wordt het landelijk percentage van 12 of 20% gemiddeld door de aanwezige C3-locaties in gebied A naar gemiddeld resp 50% en 46% opgehoogd. In gebied B naar gemiddeld respectievelijk 40% en 35%. In gebied C2 komen geen C3 locaties voor. In gebied D1 en D2 verandert het landelijk percentage niet omdat deze op 100% zijn gesteld.

Gebiedsindeling en reductiepercentage per gebied landelijk

	20 kton generiek		12 kton generiek	
	Reductie provinciale emissies percentage	ton NH3	Reductie provinciale emissies percentage	ton NH3
Landelijk	40%	39.026	40%	39.027
A	22%	6.874	14,7%	4.531
B	36,8%	15.504	41,2%	17.321
C1	36,0%	2.572	43,3%	3.099
C2	70%	8.308	70%	8.308
D1	100%	1.156	100%	1.156
D2	100%	4.612	100%	4.612

Aanbiedingsformulier		Contactpersoon: 5.1.2.e
Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof 29 04		Directie of departement: DGS
Korte titel	Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen stikstof	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>In het DGO+ van 12 april is de combinatie van de vier varianten, te weten zonering (ABCD), depositiepotentie, generiek en ringen besproken als redeneerlijn voor het voorkeursscenario om richtinggevende doelen voor stikstofreductie op te baseren als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Belangrijke vervolgstappen zijn inmiddels gezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een tweetal varianten is voor bovenstaande redeneerlijn door het RIVM doorgerekend qua betekenis voor richtinggevende gebiedsdoelen; • Een voorstel wordt in deze nota gedaan voor het vormgeven van de richtinggevende gebiedsdoelen; • Provincies zullen in hun 'boodschap aan het Rijk' hun voorkeursscenario toelichten. • Een geactualiseerde planning <p>In deze nota worden de resultaten van de twee doorgerekende scenario's toegelicht, wordt er een voorstel gedaan voor het vormgeven van de richtinggevende gebiedsdoelen en de nota bevat in de bijlage de boodschap van de provincies.</p>	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	<p>Het DO wordt gevraagd</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Om te reflecteren op de betekenis van de doelen. 2. Om te reflecteren op de boodschap van de provincies. 3. Om een uitspraak te doen over het aandeel generiek. 4. Om een akkoord te geven op het voorstel voor het weergeven van de doelen. 	
Afstemming	Werkgroep vertaling, DO en DO+, DGO+	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	DGO 10 mei	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen	5.1.2.e zal de boodschap van de provincies toelichten	

Programma DG Stikstof**Behandeld door**

5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

Datum

29 april 2022

Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e (DGS)
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	29 april 2022, 09.30 – 11.00u
Locatie	via Teams

1. Opening en vaststelling agenda

-

2. Mededelingen

-

3. Startnota NPLG

BU scope

[Redacted content]

o Buiten scope

Ons kenmerk

[Redacted content]

Buiten scope

Ons kenmerk

4. Regionale emissiereductiedoelstellingen

- IPO geeft een mondelinge toelichting bij de denkrichting van de provincies. Daarbij geeft IPO aan dat de verwachting is dat de boodschap later vandaag gedeeld kan worden.
- In dit DO vindt er geen besluitvorming plaats, maar volgt een verdiepend gesprek over de bespreekpunten.

Reacties DO-leden

- *Bespreekpunt 1: betekenis van doelen*
 - IenW benadrukt dat de doelen op dit moment nog een theoretische exercitie zijn, zonder onderbouwing van maatregelen. Daarmee wordt er nog niks gezegd over de uitvoerbaarheid, haalbaarheid en of het past binnen het budget. Deze boodschap dient duidelijk meegegeven te worden indien dit naar de buitenwereld wordt gecommuniceerd.
 - Fin onderstreept de opmerking van IenW.
 - IenW geeft aan dat in de notitie staat opgenomen dat doelen voor industrie en mobiliteit worden verkend. IenW benadrukt dat het bij de sector mobiliteit om een generieke bijdrage gaat. De notitie dient niet de indruk te wekken dat hiervoor regionale doelen worden opgesteld.
 - DGS bevestigt dat dit gaat om een generieke bijdrage en niet om regionale doelen. Het gaat om de keuze of het in de communicatie aan elkaar gekoppeld wordt.

- BZK snapt de zorg van provincies m.b.t. haalbaarheid. Er is namelijk een ambitieus doel gesteld om in 2030 74% onder de KDW te krijgen en er is beperkt budget beschikbaar.
- *Bespreekpunt 2: voorwaarden en boodschap van de provincies*
 - IenW geeft aan dat we de boodschap/voorwaarden van de provincies nog moeten afwachten. In de notitie staat nu echter opgenomen dat *'Bij dit scenario gaan we er van uit dat het Rijk specifiek aantoonbaar resultaat in emissiereductie voor haar rekening neemt voor generieke landbouwmaatregelen, buitenland, industrie, zeescheepvaart, meetcorrectie (die fors is voor onder meer het behalen van doelen in de duingebieden langs de kust) en derogatie.'* IenW benoemt dat er al bij scheepvaart acties worden ondernomen en dat het zeer complex is. Realistisch verwachtingsmanagement is nodig en daarom zal het Rijk niet toezeggen dat er een aantoonbare reductie behaald wordt.
 - BZK reageert op de mondelinge toelichting van IPO, waarbij er vergelijkbare discussiepunten zijn rondom Psn. Mogelijk kan de inhoudelijke sessie op 17 mei daar een uitkomst in bieden.
 - NVLG benoemt de mogelijke voorwaarden van de provincies en de tijdsdruk van provinciale verkiezingen richting juli 2023. Het is wenselijk om dit proces voor de zomer 2022 af te ronden.
- *Bespreekpunt 3: aandeel generiek*
 - IenW geeft aan dat het ingewikkeld is om vooraf een keuze te maken over 20kton of 12kton generiek. De impact van deze keuze hebben we op dit moment niet in beeld. Daarbij zegt een generieke aanpak niks over doelmatigheid of kosteneffectiviteit. IenW spreekt twijfels uit of het verstandig is om aan de voorkant vaste afspraken te maken over het aandeel generiek.
 - BZK geeft aan dat er twee scenario's zijn doorgerekend (12kton en 20kton). Het scenario van 12kton betreft een ambtelijke inschatting op basis van een eerder rapport van PBL. BZK geeft de suggestie om dit alsnog door te laten rekenen, zodat helder wordt wat de opbrengst is van generieke maatregelen uit structurele pakket alvorens besluitvorming aandeel gebiedsgericht/generiek.
 - DGS heeft al navraag gedaan bij de kennisinstellingen en PBL geeft aan dat het erg complex is. De Lbv is bijvoorbeeld een generieke maatregel, maar bepaalt het aantal deelnemers aan deze maatregel de effecten per gebied. De vraag is daarom om een doorrekening haalbaar is. Ook lijkt de keuze voor 12kton of 20kton een meer principiële keuze i.p.v. alleen het aandeel in ktonnen.
 - FIN geeft aan dat een grotere generieke bijdrage het niet per se makkelijker gaat maken voor de provincies. Het is de vraag of de provincies beseffen dat dit niet de zorgen wegneemt.
 - DGS geeft aan dat dit ook een belangrijk onderdeel is voor het verdiepend gesprek met de provincies.
 - NVLG geeft aan dat het ook een politieke vraag is, waarbij in gezamenlijkheid moet worden bepaald wat nodig is om de provincies mee te krijgen. Daar zit een politieke keuze in.
 - Agro geeft aan dat een grotere mate van generieke aanpak (ook voor gebieden waar het minder nodig is) effect heeft op het perspectief voor landbouw in die gebieden.
- *Bespreekpunt 4: weergeven doelen*
 - BZK benoemt het onderdeel 'communicatie en impact' waarin een tabel staat opgenomen met het aantal bedrijfslocaties met vee per gebied. BZK geeft aan dat dit een mate van exactheid uitstraalt die geen recht doet aan het richtinggevende karakter van de doelen. Ook is de ABCD-zonering nog niet volledig uitgewerkt. BZK geeft de suggestie om deze informatie in de communicatie niet naar buiten te brengen.

- DGS bevestigt dat het niet de bedoeling is om dit naar buiten te brengen.

• *Algemeen*

Ons kenmerk

- IenW geeft aan dat in de planning staat opgenomen dat als dit traject vertraagt dit gevolgen heeft voor het proces van de gebiedsplannen. IenW is het niet eens met deze uitspraak. De opgave is erg groot en is er ook genoeg informatie beschikbaar om wel al met onderdelen van de gebiedsplannen aan de slag te gaan. IenW geeft aan dat we niet mogen vertragen met de gebiedsplannen.
- AZ geeft aan dat dit proces gezamenlijk met rijk en provincies doorlopen moet worden. Het helpt niet als er aan de voorkant hele strenge voorwaarden worden gesteld. Gaandeweg zullen we tegen dingen aanlopen en daar kunnen we met elkaar over in gesprek. Dit dient proces dient in gezamenlijkheid opgepakt te worden.
 - Reactie DGS: op 17 mei is er een inhoudelijke sessie met de provincies, waarbij de samenwerking en voorwaarden ook een punt van bespreking is.
- Def geeft de suggestie om te leren van andere vergelijkbare trajecten, zoals 'windenergie op land'.
 - DGS geeft aan dat die kennis er is en dat het daar erg hielp dat provincies zich eigenaar voelden.
- FIN geeft aan dat de notitie theoretisch model is geworden van verschillende scenario's, waarbij het moeilijk uitlegbaar is waarom in welke provincies welke doelen worden gesteld. FIN geeft de suggestie om meer nadruk te leggen op de depositiepotentie. Dit is een duidelijker en goed uitlegbaar verhaal, waarbij er naar plekken wordt gekeken die de grootste bijdrage leveren aan het stikstofprobleem.
 - DGS geeft aan dit in de redeneerlijn geprobeerd te hebben.
- NVLG geeft aan dat de redeneerlijn nog onvoldoende scherp/helder is opgeschreven.
- Agro geeft aan dat op een aantal inhoudelijke punten uit de boodschap van provincies het gesprek gevoerd moet worden over de betekenis van deze keuzes/maatregelen (bijv. afschaffen derogatie 2030).

Conclusie

- De DO-leden concluderen met elkaar dat de gekozen hoofdrichting goed is. FIN plaatst daarbij wel de kanttekening dat er twijfels zijn over de uitvoerbaarheid/haalbaarheid/betaalbaarheid over de ABCD-zonering. DGS geeft aan dat zo goed mogelijk inzichtelijk wordt gemaakt wat de effecten zijn van de keuzes om zo aan de voorkant te waarborgen dat binnen we binnen de afgesproken (financiële) kaders blijven. Fin spreekt voorkeur uit voor meer depositiepotentie.
- Er dient nog een verdiepend gesprek te komen met de provincies over het aandeel generiek. Dit gesprek gaat o.a. in op kennis van provincies over aanpak, effecten van generieke aandeel op vergemakkelijken/bemoeilijken aanpak bij provincies.
- LNV Klimaat en DGS schakelen bilateraal over de water en klimaatopgave i.r.t regionale doelstellingen.
- Er dient er nog een besluitvorming te komen over de status en presentatie van de richtinggevendende doelen worden.
- De planning is DGO+ op 10 mei en de MR van 10 juni. Indien nodig, kan er nog een extra DGO ingepland worden. En indien nodig kan er eventueel ook nog een extra DO ingepland worden.

1. Verslag vorig overleg

- Verslag 8 april, vastgesteld zonder wijzigingen
- verslag 22 april, vastgesteld zonder wijzigingen

2. Rondvraag en sluiting

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T.a.v. mevrouw C. van der Wal-Zeggelink
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Interprovinciaal Overleg

Uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
-	-	11149/2022	29 april 2022

onderwerp

Denkrichting en voorwaarden van de provincies aan het Rijk inzake een maatwerkbenadering van het voorkeursscenario voor richtinggevende gebiedsdoelen

Geachte mevrouw de minister,

U bent voornemens om medio mei 2022 een scenario te kiezen, waaruit richtinggevende stikstofemissiereductiedoelen worden afgeleid. Graag stellen wij u, voordat u uw keuze maakt, op de hoogte van onze denkrichting voor een maatwerkbenadering. Deze denkrichting biedt voor de korte termijn zicht op stikstofreductie, legt voor de lange termijn de basis voor uitlegbare gebiedstransities en gaat uit van een bijdrage van alle sectoren.

Ik geef u achtereenvolgens inzicht in enkele voorwaarden die wij essentieel achten bij het te kiezen scenario. Vervolgens schets ik u de BC-denklijn voor een maatwerkbenadering en het draagvlak.

Voorwaarden

- **Wederkerigheid:** het Rijk neemt de verantwoording voor maximale generieke landbouwmaatregelen, aantoonbare reductie voor stikstof bij zeescheepvaart, binnenvaart, meetcorrectie, buitenland en in de industrie.
- Het scenario moet op maat kunnen worden uitgewerkt door provincies, waarbij er geen standaard scenario over het hele land voor alle gebieden kan en moet gelden vanwege de diversiteit van de stikstofproblematiek per gebied per provincie.
- Er is zowel een totaalbeeld nodig, als inzicht in welke bijdrage per gebied wordt geleverd aan de landelijke opgave. Ook is inzicht nodig in welk gedeelte van de reductie door genomen bronmaatregelen de ruimte biedt voor legalisatie van de PAS-melders én vulling van de stikstofbanken.
- De budgetten moeten toereikend zijn voor de totale opgave. Dit gaat om zowel de landelijke opgave als om wat daar bovenop nodig is voor het behalen van de instandhoudingsdoelen VHR daar waar stikstof niet de grootste drukfactor is. Daarnaast is budget nodig voor capaciteitsondersteuning bij provincies.
- Met het aangeven van de denkrichting van deze maatwerkbenadering binden provincies zich niet aan de richtinggevende doelen. Die doelen willen we graag, met het oog op de deadline voor het maken van het gebiedsplan, spoedig ontvangen. Waarna wij die doelen kunnen beoordelen op uitvoerbaarheid.
- Na vaststelling van de richtinggevende doelen door het Rijk zullen provincies reageren met een oordeel over de uitvoerbaarheid en daarbij nadere uitvoeringscondities meegeven. Dat kan natuurlijk per gebied en per provincie verschillen.
- De ABCD-zonering kan als hulpmiddel gebruikt worden, maar maatwerk per provincie of gebied is nodig. Als gebiedsautoriteit moeten de provincies via een bottom-up-benadering in de gebiedsprocessen kunnen sturen. Hierbij kan op basis van gebiedskennis door de provincies maatwerk nodig zijn op de ABCD-zonering. Geen van bovenaf (door Rijk) opgelegde ABCD-zonering, de zonering moet van onderaf vanuit het gebiedsproces tot stand komen.
- Perspectief voor de landbouw/agrarische sector is onmisbaar in de gebiedsprocessen en voor de uitwerking van het scenario en richtinggevende doelen in de gebiedsplannen door de provincies. Op korte termijn duidelijkheid vanuit LNV over dit perspectief is noodzakelijk.

Dit leidde tot de volgende denklijn die de Bestuurlijke Commissie Stikstof ter advisering heeft voorgelegd aan de Gedeputeerde Staten van de provincies:

BC-denklijn voor een maatwerkbenadering:

"We zitten in een biodiversiteitscrisis en richten ons op een gunstige staat van instandhouding. Provincies willen een scenario voorstellen dat wordt bepaald door doelbereik (minimaal 74% onder de KDW in 2030) én de mogelijkheid biedt om 'eenvoudig' andere opgaven naast stikstofreductie integraal mee te nemen, zoals natuurherstel, KRW- en klimaatdoelen. En waarmee de provincies samen bijdragen aan de landelijke omgevingswaarden en dit gebied specifiek invulling kunnen geven in hun gebiedsplannen.

Daarbij willen we streven naar solidariteit binnen de landbouwsector (iedereen levert een aandeel) en bieden we perspectief aan de landbouw van de toekomst. Belangrijk is om de innovatiekracht van de sector zo maximaal mogelijk 'aan te zetten' in het te kiezen scenario, waarbij we beseffen dat de oplossing niet alleen daar vandaan kan komen. Solidariteit geldt ook tussen de andere sectoren en de landbouwsector. Alle sectoren dragen bij aan de stikstofemissiereductie, dus ook industrie, bouw en mobiliteit. Daarvoor is ook van Rijkszijde aantoonbaar resultaat voor stikstofreductie in alle sectoren een vereiste.

Verder is het cruciaal dat het scenario juridisch houdbaar is en we voor de lange termijn keuzes maken en ook verder durven én willen kijken dan 2030. Uiteindelijk moet een scenario voldoende reductie opleveren, zodat toestemmingsverlening weer mogelijk wordt en de natuur herstelt.

Uitvoerbaarheid van het scenario in de praktijk en kosteneffectiviteit spelen een belangrijke rol. Wij menen dat bovenstaande punten het best tot hun recht komen in het volgende

combinatiescenario:

- *Kies voor een deel generieke landelijke reductie (bijvoorbeeld via normering);*
- *Kies de ABCD-zonering als vertrekpunt voor het gebiedsgerichte deel;*
- *Vul dit aan met een aantal gebieden voor depositiepotentie;*
- *Vul dit aan met ringenzonering waar nodig.*

Hierbij horen een aantal nuanceringen:

Bij dit scenario gaan we ervan uit dat het Rijk specifiek aantoonbaar resultaat in emissiereductie voor haar rekening neemt voor generieke landbouwmaatregelen, buitenland, industrie, zeescheepvaart, binnenvaart, meetcorrectie (die fors is voor onder meer het behalen van doelen in de duingebieden langs de kust).

Notie bij generieke landelijke reductie:

In dit voorkeursscenario is de inzet om minimaal de helft van de reductieopgave bij de landbouw (20 kton van de 40 kton) te realiseren via een generieke aanpak, waarbij wij inzetten op een maximalisering door het Rijk van het generieke deel in de totale opgave. Hiermee wordt gedoeld op een niet ruimtelijk gerichte reductie. De generieke aanpak is geïnspireerd op de Brabantse stalverordening, waarin is bepaald dat de agrarische bedrijven op een bepaald moment dienen te voldoen aan strenge emissie-eisen per dierplaats. Berekend is dat het landelijk opschalen van deze eisen een reductie zal opleveren van ten minste 20 kton. Hierbij wordt de reductie vanwege de bedrijven die versneld stoppen niet meegenomen. Het is ook mogelijk om op andere manieren een generieke daling te realiseren. Gedacht kan worden aan strengere landelijke mest-aanwendingsnormen, aanpassingen in het voerspoor of door het inboeken van de reductie die optreedt vanwege de grondgebondenheid van de melkrundveesector in 2030.

Als ingezet wordt op een groot deel generiek, dan betekent dit dat de reductiepercentages in het gebiedsgerichte deel aanmerkelijk lager zullen zijn dan wanneer de 40 kton reductie volledig gebiedsgericht wordt gerealiseerd.

a. Nuancering op ABCD-zonering als vertrekpunt:

- *er moet een mogelijkheid zijn om de ABCD-zonering preciezer te duiden aan de hand van provinciale kaarten en provincies vullen vervolgens deze zonering nader in;*
- *welke percentages per zone gekozen worden, moet nader worden ingevuld én het moet mogelijk zijn om dit vanuit de gebiedsprocessen in te vullen (bottom-up);*
- *de begrenzing van de zones is niet altijd kloppend en praktisch soms lastig (bijvoorbeeld als een grondeigenaar een deel van zijn grond in A en een deel in B heeft liggen).*

b. Aanvulling gebied specifiek:

- *rond een beperkt aantal grote gebieden als de Veluwe is depositiepotentie en/of zonering via ringen nodig om de doelen te kunnen halen;*
- *aandacht voor gebieden waar de bijdrage van de landbouw aan depositievermindering überhaupt zeer beperkt mogelijk is, omdat er nagenoeg geen veehouderijen zijn. Daarom moeten ook andere sectoren lokaal worden aangesproken én moet het Rijk hierin ook een*

aandeel leveren in emissiereductie via buitenland, industrie, zeescheepvaart, binnenvaart, en meetcorrectie.

c. Kwetsbare habitats: Er zijn lokale (bron)maatregelen bovenop het gekozen scenario nodig voor sommige gebieden.

Ook geven wij graag alvast de volgende **uitvoeringscondities** mee:

- *Er is aanvullend concreet juridisch instrumentarium nodig met daarbij helderheid over wie welk instrument inzet, met andere woorden: Rijk en provincies hebben beide hierin hun verantwoordelijkheid;*
- *In de communicatie bij het besluit nadrukkelijk uitdragen dat alle sectoren bijdragen aan de stikstofemissiereductie en wat die bijdrage concreet is per sector;*
- *Organiseren van tijdige toegang tot de juiste data voor overheden om de nodige informatie over stikstofbronnen te hebben (belemmering is nu onder andere de AVG);*
- *Denk aan het opheffen van fiscale belemmeringen voor boerenbedrijven om het bedrijf te beëindigen, naar een andere business te switchen of grond te verkopen;*
- *Alle bedrijven die blijven moet een stikstofreductie-opgave meekrijgen, vooral dichtbij kwetsbare natuur;*
- *Goed werkend transitiefonds (onder andere ontschotten van budgetten) en duidelijkheid over en de beschikbaarheid van de inzet van middelen ook voor andere sectoren dan alleen landbouw;*
- *Legalisatie van de voormalige PAS-vrijstellingen verloopt via de reeds afgesproken bronmaatregelen (zogenaamde) Schoutenpakket;*
- *Vrijwilligheid is geen vrijblijvendheid.*

Na uw besluit medio mei over het scenario en de daaruit volgende richtinggevende gebiedsdoelen, geven we graag onze visie op aanvullende uitvoeringscondities."

Breed draagvlak voor maatwerkbenadering

Elf provincies ondersteunen deze denklijn en één provincie doet dit niet. Op basis hiervan kan geconstateerd worden, dat er breed draagvlak is onder provincies om via deze denklijn tot een maatwerk combinatiescenario te komen per provincie voor de vertaling van de landelijke omgevingswaarden naar richtinggevende gebiedsdoelen waarmee de gebiedsplannen kunnen worden opgesteld.

Aangezien u, naar verluid nog deze maand ambtelijk en binnenkort bestuurlijk, de besluitvorming voorbereidt over de richtinggevende gebiedsdoelen, willen wij u het signaal van de provincies over een genuanceerd maatwerkscenari niet onthouden. We hopen dat u de denkrichting van de provincies nadrukkelijk bij uw besluitvorming betreft.

Hoogachtend,

5.1.2.e

5.1.2.e

RICHTINGGEVENDE EMISSIEREDUCTIEDOELLEN PER GEBIED

Ter bespreking

WAAROM?

- In 2030 moet 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder KDW moet komen (WSN + Coalitieakkoord). De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie gebonden. De omgevingswaarden bieden geen sturing op de vraag wáár stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- Ieder gebied is anders daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke verplichting is, ook omdat dit een voorwaarde is om op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk te maken.
- Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. In de gebiedsprocessen wordt door gebiedspartners ook gevraagd om een duidelijk doel per gebied.
- Is in lijn met de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals vastgesteld in het coalitieakkoord en in de hoofdlijnenbrief.
- De reductiedoelen per gebied moeten in ieder geval optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.

WAAR WERKEN WE NAAR TOE?

Richtinggevend

Geven richting aan gebiedsprocessen. Definitieve doelen in 2023.

Emissies

Gemakkelijker om op te sturen en beter uit te leggen in de gebiedsprocessen.

Gebied

Omdat het voor stikstof van belang is om te redeneren vanuit N2000 gebieden zijn de doelstellingen ook gericht op de bronnen die deponeren op het stikstofgevoelige N2000 gebieden. Er wordt een totaal aantal kton reductie per provincie opgesteld en reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden/zones die gedefinieerd zijn vanuit de bodem en wateropgave in de desbetreffende provincie.

Status

Geen juridische status. Bij het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023 zal het definitieve doel vastgelegd worden.

Het **wat** maar nog niet het **hoe**

Nog géén invulling van hoe (welke maatregelen) deze opgave behaald moet worden. De gebiedsdoelen zullen met landelijke, provinciale en gebiedsgerichte maatregelen behaald kunnen worden. Reductiepercentages geeft al wel een zekere mate van inkadering.

PROCES OP HOOFDLIJNEN

DENKLIJN VOOR RICHTINGGEVENDE DOELEN

- Een generiek reductiedoel over heel Nederland.

Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamingslag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland.

- Bodem en water centraal

Daarnaast gelden er gebiedsgerichte reductiepercentages, rekening houdend met de kenmerken van de bodem in de gebieden. Door de bodem centraal te stellen brengen we onze activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie zo goed mogelijk aan de gebiedsgerichte opgaves van klimaat en water.

- Een deel reductie vanuit 'dekenbelasters'

Volgens deze systematiek blijven er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle N2000-gebieden. Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland.

- Ringen

Ook zullen er N2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring van een x aantal (kilo)meters om het N2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit zal ingevuld moeten worden in de gebiedsprocessen, o.a. op basis van de quick scan van de natuurdoelanalyses.

DILEMMA 1: AANDEEL GENERIEK

Toelichting op definitie generiek: Het algemeen reduceren van de NH₃ emissies per kilometer vak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometervak)

Overwegingen:

- **Solidariteit**

Iedereen draagt bij aan de stikstofreductie (deken).

- **Uitlegbaar**

Hoe uitlegbaar is een groter/kleiner aandeel generiek in gebiedsprocessen?

- **Grootte van de gebiedsgerichte opgave**

Hoe groter het generieke aandeel, hoe kleiner de reducties in de gebieden wordt.

- **Efficiëntie**

Over het algemeen geldt dat generiek minder efficiënt is dan gerichte stikstofreductie tov doelbereik (KDW).

- **Klimaatopgave**

Voor de klimaatopgave is het zeer waarschijnlijk dat dit met een groot aandeel generieke reductie over heel NL niet gehaald gaat worden).

DILEMMA 2: STATUS VAN DE DOELEN

Toelichting: Met provincies is afgesproken dat er in mei richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden vormgegeven waarna in juli 2023 definitieve doelstellingen volgen. Hoe richtinggevend zou dit moeten zijn?

Overwegingen

- **Duidelijkheid vs. nieuwe kennis en inzichten**

KEV 2022 in okt, doelen natuur, klimaat en water in okt, enkel het wat & nog niet het hoe, model vs praktijk.

- **Duidelijkheid vs. Flexibiliteit in gebiedsprocessen**

Onduidelijkheid voor ondernemers blijft mogelijk langer bestaan naarmate er meer ruimte wordt gegeven. Tegelijkertijd biedt je op die manier wel meer flexibiliteit in gebiedsprocessen.

- **Padafhankelijkheden**

Een richtinggevend doel met de daarbij behorende kaartbeelden heeft al wel consequenties in de praktijk (grondwaarde etc). Helpt het om aan de voorkant strakker te zijn?

- **Doelbereik vs flexibiliteit**

Te veel ruimte in de doelen kan ertoe leiden dat er ook te veel wordt afgeweken van de doelen waardoor de beoogde reducties & deposities niet worden behaald.

DILEMMA 3: EEN MAXIMUM REDUCTIE

Toelichting: Zou er een maximum reductie moeten worden meegegeven voor (sommige) gebieden.

Overwegingen

- Wordt voorkomen dat er reductiepercentages zijn waarbij er geen landbouw meer mogelijk is.
- Biedt een zekere mate van duidelijkheid.

DILEMMA 4: GEBIEDSINDELING

Toelichting: De gebiedsindeling kan op verschillende manieren. In de huidige denkwijze staat een gebiedsindeling op basis van bodem en water centraal. Het bestuurlijke gebied kan op verschillende manieren.

Overwegingen:

- Uitlegbaar
- Werkbaar
- Gebieden met meer/mindere mate van sociaal-economische contacten
- Overlaten aan provincies

DOELEN VOOR ALLE SECTOREN? INDUSTRIE/LANDBOUW/BOUW

Toelichting: helpt het om de doelen te specificeren naar specifieke sectoren?

Overwegingen:

- **Uitlegbaar**
- **Duidelijkheid voor de verschillende sectoren**

Iedere sector heeft een eigen reductiedoelstellingen te behalen. Daarmee is er helderheid en kan er geen uitruil plaatsvinden.

- **Gebiedsgericht vs Generiek**

Hoe ga je om met verspreidingseffecten NH₃ (gebiedsgericht) en NO_x (meer generiek).

- **Gebiedsprocessen zijn erop ingericht dat alle partners in het gebied deelnemen.**

Vergt het bij sectorale doelen ook andere gebiedsprocessen?

DGO Nota: Richtinggevende emissiereductiedoelen per gebied

Aanleiding

In het DGO+ van 12 april is de combinatie van de vier varianten, te weten zonering (ABCD), depositiepotentie, generiek en ringen besproken als redeneerlijn voor het voorkeursscenario om richtinggevende doelen voor stikstofreductie op te baseren als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Inmiddels zijn er een aantal vervolgstappen gezet:

- de denkrichting en voorwaarden van de provincies aan het Rijk inzake een maatwerkbenadering van het voorkeursscenario voor richtinggevende doelen ontvangen.
- de twee scenario's zijn doorgerekend en vertaalt naar doelen per gebied.
- Er is een geactualiseerde planning.

Om dit verder uit te werken wordt er een akkoord gevraagd op de gepresenteerde benadering om de doelen vorm te geven. Als het DGO+ hiermee akkoord gaat dan wordt er tevens richting gevraagd op een aantal te maken keuzes die nodig zijn voor de verdere uitwerking van deze benadering. In deze nota worden deze keuzes en de overwegingen hierbij verder toegelicht.

Advies

Het DGO wordt geadviseerd:

1. Akkoord te geven op de gepresenteerde benadering om de doelen vorm per gebied vorm te geven (zie bijbehorende reducties in bijlage 3).
2. Richting te geven op de gepresenteerde keuzes.
3. Richting te geven op een strategie om de sector hier goed bij te betrekken.

Kernpunten

1. Maatwerkbenadering voor richtinggevende doelen.

Samen met provincies zijn er verschillende scenario's voor het richten van stikstofreductie opgesteld. Daar is nu één voorkeursscenario uit naar voren gekomen waarbij diverse varianten worden gecombineerd. Het DGO+ wordt gevraagd om akkoord te gaan met dit scenario.

Als het DGO+ akkoord is met deze benadering zijn hierbinnen nog enkele keuzes te maken.

2. Hoe communiceren we deze doelen?

Dit besluit vraagt om een helder verhaal richting de politiek en de maatschappij daarbij is het dilemma of deze richtinggevende doelen ok als sectoraal doel gecommuniceerd worden.

3. Is een minimale of maximale hoogte van reductie gewenst? generiek en/of een cap?

Er moet nog een keuze worden gemaakt over het aandeel generieke reductie die wordt meegenomen in de gebiedsdoelen. De overwegingen die hierbij een rol spelen worden in deze nota toegelicht. Het is tevens mogelijk om een maximum reductiepercentage per gebied (of in NL) aan te geven. De overwegingen hiervoor worden toegelicht.

4. Hoe richtinggevend is richtinggevend?

Dit zijn richtinggevende emissiereductiedoelstellingen die richting moeten geven aan gebiedsprocessen. In deze nota wordt een voorstel gedaan voor de invulling en nadere duiding van de term richtinggevend.

Toelichting

1. De maatwerkbenadering voor richtinggevende doelen

Samen staan we voor de enorme opgave om de natuur in Nederland duurzaam te herstellen, zodat we de biodiversiteit versterken en er op termijn ruimere mogelijkheden voor vergunningverlening ontstaan. Om onze economische activiteiten binnen de ecologische grenzen te brengen hebben we een transitie nodig in alle sectoren. Iedereen zal zijn/haar steentje moeten bijdragen. Om dit te kunnen bereiken is langjarige duidelijkheid nodig. Het stellen van richtinggevende stikstofreductiedoelen per gebied draagt daaraan bij. Ze maken inzichtelijk wat waar moet gebeuren en geven richting aan de gebiedsprocessen. Bovendien kunnen op deze manier de reducties gericht worden op basis van de kenmerken van het gebied. Hierbij gelden gebiedsgerichte reductiepercentages, rekening houdend met de kenmerken van de bodem in de gebieden. Door de bodem centraal te stellen brengen we onze activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie nu al zo goed mogelijk aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Volgens deze systematiek blijven er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle N2000-gebieden. Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland.

Daarnaast hanteren we een generieke reductie over heel Nederland. Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamingsslag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland. Ook zullen er N2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring van een x aantal (kilo)meters om het N2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit zal ingevuld moeten worden in de gebiedsprocessen, o.a. op basis van de quick scan van de natuurdoelanalyses.

Het maatwerkscenario bestaat concreet uit:

- ABCD zonering
- Depositiepotentie (80%) Gelderland.
- Generiek (12) of (20)
- Ringen (niet in het model maar in het gebiedsproces)

Als dit maatwerkscenario wordt gevolgd voor het basispad + 40ktonreductie dan telt dit op tot een omgevingswaarde van 82,5 %. Voor de exacte reducties per provincie en per gebied zie bijlage 3. Binnen deze benadering ligt er nog een keuze voor om een groter aandeel generiek te doen (zie besprekingspunt 3 en bijlage 1).

2. Hoe communiceren we de doelen?

Bovenstaande benadering leidt tot richtinggevende reductiedoelen per gebied (zie bijlage 3). Hier komen forse opgaves uit naar voren en dat maakt het des te belangrijker dat dit op een goede manier uitgelegd kan worden. Waarbij de principes die hieraan ten grondslag hebben gelegen van belang zijn. Bovenstaande lijn kan gebruikt worden als communicatielijijn. Daarbij is nog een belangrijke keuze te maken: *Presenteren we dit als doel voor de landbouw of als een gebiedsdoel?*

Alle sectoren zijn meegenomen in het basispad vervolgens is ervoor gekozen om 40 kton NH₃ te verdelen. Er is gekozen om dit voor NH₃¹ te doen om zo beter inzicht te krijgen in de gebiedsgerichte effecten van stikstofreductie. Ten eerste omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit landelijk Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben. Zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie. Zoals aangegeven in de hoofdlijnenbrief zet het kabinet in op evenredigheid tussen sectoren bij het terugdringen van de stikstofbelasting op de Nederlandse natuur – en daarmee het realiseren van de doelen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Mede naar aanleiding van de motie Thijssen worden er op dit moment ook doelstellingen voor de reductie van industriële Nox- uitstoot onderzocht. Er zijn verschillende opties mogelijk hierbij:

- a. Er is een mogelijkheid om het te presenteren als een gebiedsdoel gebaseerd op NH₃ met daarbij de mogelijkheid voor een omwisselbesluit zolang het maar hetzelfde depositie effect heeft. Of een andere mogelijkheid is zolang de omgevingswaarden maar worden behaald.
- b. Er is een mogelijkheid dat het RIVM rekent met N (dit is een tussenvariant tussen Nox en NH₃). Op deze manier kan worden ondervangen dat de depositie effecten te veel afwijken als ervoor gekozen wordt om Nox te reduceren in plaats van NH₃.
- c. Er is een mogelijkheid dat het NH₃ doelstellingen zijn en daarmee met name landbouwdoelen (gebiedsgericht) en er NOx doelstellingen (generiek) volgen voor mobiliteit industrie etc.

Overwegingen:

- Door dit doel te communiceren als een doel voor de landbouw kan dit tot gevolg hebben dat de sector denkt dat ze alleen voor deze opgave staan wat mogelijk leidt tot maatschappelijke onrust. Mede omdat deze doelen eerder bekend zullen zijn dan de eventuele doelen voor industrie en mogelijk ook mobiliteit. Bovendien zal de NH₃ opgave ook een stuk groter zijn gezien de grotere depositiebijdrage vanuit deze sector.
- Gezien de wezenlijke verschillen in ontstaan, emissie, verspreiding, depositie en effecten van NH₃ en NOx is het goed mogelijk om deze doelstellingen te onderscheiden. Bovendien

¹ Stallen + veld (geen akkerbouw)

worden de maatregelen voor NH₃ ook met name gebiedsgericht toegepast en voor NO_x met name generiek. Dit is tevens in lijn met het advies van Remkes.²

- Een doel per sector biedt duidelijkheid.
- 'Uitruil' is dan niet meer mogelijk. De huidige gebiedsprocessen zijn erop gericht om met alle sectoren en partners tot reductie in het gebied te komen. Als er sectorale doelen komen zal dit voor NO_x met name generiek gebeuren.

3. Is een minimale of maximale hoogte van reductie gewenst? generiek en/of een cap?

De totstandkoming van deze doelen is grotendeels samen met provincies gedaan. De provincies ondersteunen dit 'maatwerkscenario' waarbij er verschillende benaderingen worden gecombineerd. Maar provincies geven daarbij duidelijk aan dat zij het liefst een 'zo groot mogelijk' aandeel generiek te bereiken NH₃ reductie willen. Dit is een zwaarwegend punt voor provincies om zich te committeren aan deze doelen (zie 'denkrichting' provincies).

Generiek wordt door het RIVM als volgt gedefinieerd: *'het algemeen reduceren van de NH₃ emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometervak).'*' Dit betekent dat er overal in Nederland - ongeacht de locatie, type bedrijf of gebiedskenmerken - een bepaald percentage gereduceerd moet worden ofwel een minimum reductie in alle gebieden. Om inzicht te bieden in de effecten van zowel een kleiner als een groter aandeel generiek zijn twee varianten doorgerekend. In scenario 1 is dit 20kton (voorkeursscenario provincie) in scenario 2 is dat (ter vergelijking) 12 kton³. (zie bijlage voor de kaarten). Als voorbeeld van maatregelen die generiek zijn: De SRV, LBV, Managementmaatregelen (verdunnen mest, verlagen ruwe eiwitgehalte in veevoer, vergroten aantal uren weidegang) en innovatiemaatregelen (stalmaatregelen, omschakelprogramma, mestverwerking). Daarnaast zou het een mogelijkheid zijn om een cap te zetten op het reductiepercentages ofwel een maximale reductie per gebied of per gebieden gesteld kunnen worden. Dit kan tegemoet komen aan de zorg dat er in sommige gebieden anders geen enkele landbouw meer mogelijk is.

Belangrijke noties hierbij:

- *Generiek in het model vs. generiek in de werkelijkheid.* In de praktijk zal afhankelijk van de maatregel die aan het generieke percentage gekoppeld is, de impact gebiedsgericht verschillend uitpakken.
- *Het wat maar nog niet het hoe:* Scenario 1 is volgens de provincies geïnspireerd op de Brabantse strengere stalemissie-eisen via de (interim) omgevingsverordening. In de Brabantse verordening worden emissie-eisen opgelegd per diercategorie vanaf 2024. Er is uitgerekend dat dit 20kton zou opleveren als dit landelijk uitgerold zou worden. Maar deze generieke reductie kan ook bereikt worden door bijvoorbeeld intensivering van de huidige generieke maatregelen (structurele pakket). Het gaat hier echter om het wat en nog niet het hoe. Dus de manier waarop de 20kton NH₃ reductie wordt ingevuld wordt hiermee nog niet besloten.

Overwegingen:

- *Iedereen draagt bij ongeacht locatie*
Een hoger aandeel generiek betekent dat er op alle locaties in Nederland - ongeacht de ligging t.o.v. N2000, type bedrijf of gebiedskenmerken méér gereduceerd moeten worden.
 - Dit betekent dat boeren die hun bedrijf op goede landbouwgronden hebben staan ook meer moeten reduceren.
 - Vanwege het oogpunt dat iedereen iets moet doen in deze transitie kan beargumenteerd worden dat ook de boeren op goede landbouwgronden moeten verduurzamen.

² Eindadvies over structurele aanpak Adviescollege Stikstofproblematiek, Juni 2020.

³ In scenario 2 is het uitgangspunt de realisatie van 12kton generieke reductie. Dit aantal kton is gebaseerd op een ambtelijke inschatting op basis van het PBL-rapport (met alle aannames en onzekerheden) dat vanuit het structurele pakket er generiek zo'n 12-16 kton ammoniak (NH₃) gereduceerd wordt.. In deze 12-16 kton zitten nog niet de maatregelen die vanuit bijvoorbeeld het addendum 7e actieprogramma nitraatrichtlijn zijn uitgewerkt zoals melkvee binnen 10 jaar grondgebonden. Het aandeel generiek zal dus hoogstwaarschijnlijk hoger zijn dan 12kton.

- De reducties die behaald worden op onder andere ook de goede landbouwgronden zal wel meehelpen de deken verminderen, waardoor er in de overige gebieden een iets minder grote reductie nodig is. In de kern gaat het dus over een verdelingsvraag.
- Vanuit andere opgaves zoals bijvoorbeeld verzilting kan nog volgen dat er ook op de nu bestempelde goede landbouwgronden nog extra maatregelen nodig zijn.
- **Gebiedsgerichte aandeel:** Door een hoger generiek aandeel zal het gebiedsgericht in te vullen gedeelte minder hoog zijn dan bij een lager aandeel generiek. De hoeveelheden te bereiken NH3 emissiereductie in de B en C1 zones worden anders ingevuld.
- **Doelbereik:** Voor het doelbereik met betrekking tot de omgevingswaarde is er geen verschil tussen twee doorgerekende scenario's (12 kton en 20kton). In de gebieden verschilt dit wel omdat er op andere plekken depositiereducties worden gerealiseerd. *Zie ter illustratie en toelichting bijlage 1.*
- **Efficiëntie:** Zoals is aangetoond in het rapport 'Ruimtelijk effect zonering emissiereducties landbouw'⁴ geldt over het algemeen dat wanneer verschillende varianten langs de maatlat van de overschrijding van de kritische depositie voor stikstofgevoelige natuur wordt gelegd blijkt het volgende: Een gerichte emissiereductie, afhankelijk van de variant, 15 tot bijna 40% efficiënter is dan de generieke emissiereductie. De variant gericht op maximale reductie van de stikstofvracht.
- **Klimaatopgave:** De hoogte van de cap en de hoogte van het aandeel generiek hangt ook nauw samen met de klimaatopgave. Zo zal een generieke reductie waarschijnlijk ingevuld worden door normering en innovaties. Dit draagt niet voldoende bij aan de klimaatopgave. Daarnaast zal er ook voor de klimaatopgave gelden; wat is het maximale wat gereduceerd mag worden in een gebied.
- **Zekerheid voor de sector.** Door een cap kan worden voorkomen dat er reductiepercentages zijn waarbij er geen landbouw meer mogelijk is. Een maximale reductie biedt ook een zekere mate van duidelijkheid voor de ondernemer.

4. Hoe richtinggevend is richtinggevend?

In het PSN is vastgesteld dat de doelen die nu voorliggen richtinggevend zijn. Hiervoor is destijds gekozen omdat dit richting kan geven aan gebiedsprocessen maar tegelijkertijd de ruimte laat om de uitkomsten van de gebiedsprocessen mee te nemen bij het uiteindelijk vaststellen van de doelen. Het definitieve doel wordt vervolgens taakstellend vastgelegd in het gebiedsplan juli 2023. Hierbij is nog wel een keuze te maken in welke mate deze doelen richtinggevend zijn. De vraag is nu hoeveel ruimte we aan de voorkant mee willen geven aan provincies om af te wijken van de richtinggevende doelen. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden zoals het meegeven van bandbreedtes, de mate van detail waarin de gebieden gecommuniceerd worden, verschillende types gebieden samen te voegen. Het voorstel is om enerzijds ruimte te bieden aan provincies (zoals ook aangegeven in de 'denkrichting') en anderzijds te borgen dat het doelbereik in zicht blijft. (Om een beeld te geven van de mogelijke weergave van de doelen zie bijlage 2)
Voorstel: Is om provincies op drie manieren de provincies de ruimte te bieden om de gebiedsprocessen en hun gebiedsgerichte kennis en inzichten te benutten binnen de kaders van de gebiedsdoelen (zoals ook gevraagd in de 'denkrichting').

- Het Rijk geeft de gebiedsindeling aan en provincies bepalen de bestuurlijke gebiedsindeling
 Vanuit het principe dat bodem en water leidend zijn volgt een gebiedsindeling. De bestuurlijke gebiedsindeling, ofwel welke gebied gehanteerd wordt voor de gebiedsprocessen is hiermee niet een gegeven. Voorstel is om dit aan de provincies zelf over te laten. Omdat veel gebiedsprocessen al gaande zijn en er al afspraken zijn gemaakt over grensoverschrijdende gebieden.
- Het Rijk geeft vooraf aan op basis waarvan het doel aangepast kan worden.
 - De regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes die worden gemaakt vanuit het NPLG.
 - De Klimaat en Energieverkenning 2022 waarin ook de maatregelen vanuit o.a. het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket in zijn meegenomen. Interdepartementaal wordt ook verkend of er op basis van onder andere deze gegevens ook richtinggevende afspraken/doelen gesteld kunnen worden voor sectoren waarvan de bijdrage primair via het klimaatakkoord loopt.

⁴ 'Ruimtelijk effect zonering emissiereducties landbouw' RIVM Briefrapport 2021-0166 A. Bleeker et al.

- In dit model wordt onder generiek het volgende verstaan: het algemeen reduceren van de emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak). In de werkelijkheid zullen generieke maatregelen ook gebiedsgericht uitpakken afhankelijk van hoe je het generieke deel invult.
- De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op NH3 vanwege het gebiedsgerichte effect. Maar deze kunnen, zoals aangegeven in de hoofdlijnenbrief en startnota NPLG, ook gebiedsgericht ingevuld worden door een reductie vanuit andere sectoren (dit vraagt vervolgens mogelijk een nieuwe verdeling van de te bereiken reductie NH3 vanwege het andere (verspreidings)karakter van NOx-reductie).
- De Natuurdoelanalyses kunnen nieuwe inzichten bieden.
- Provincies kunnen bij het concept gebiedsplan en het gebiedsplan 1.0 motiveren waarom zij afwijken van de richtinggevende doelen.
 - Bij de onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen mogelijk is. Uitgangspunt hierbij is dat de gebiedsplannen bij elkaar opgeteld moeten leiden tot de 74% van het areaal onder de KDW.
 - Provincies kunnen hierbij ook met elkaar kijken of er afspraken zijn te maken waarbij de één wat meer doet en de ander wat minder zolang de omgevingswaarde maar gehaald wordt.

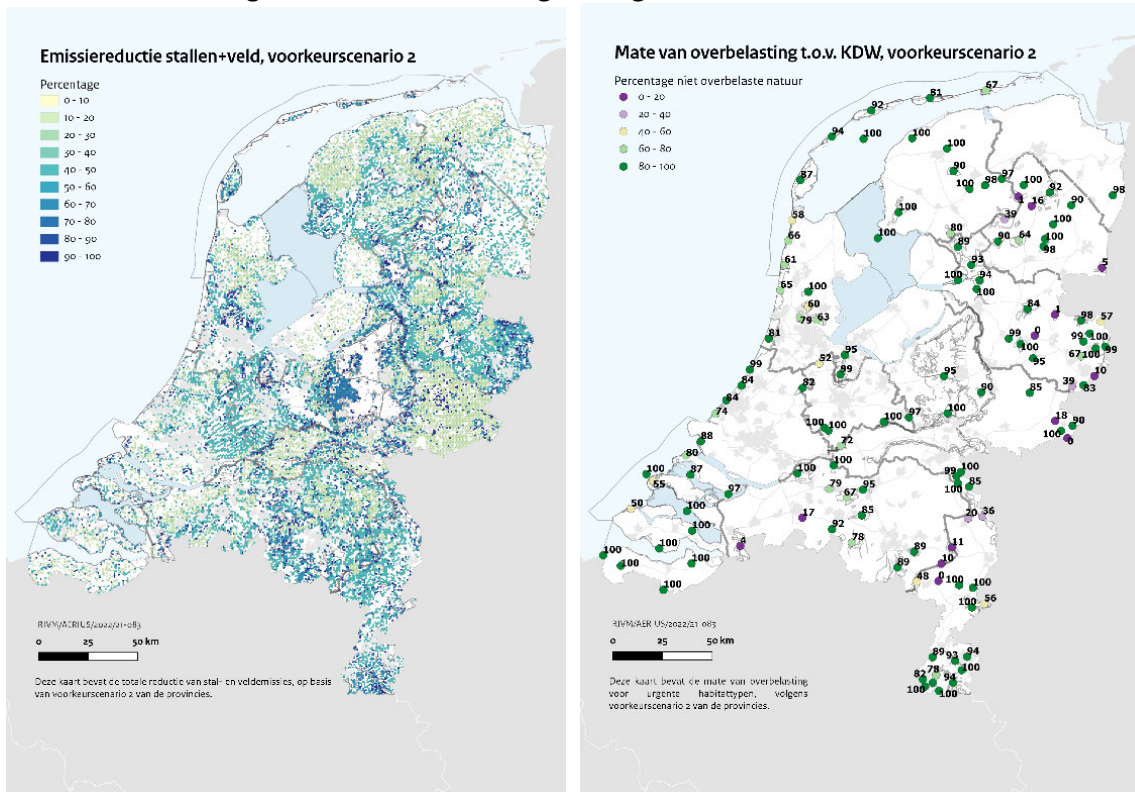
Geactualiseerde (voorlopige) planning:

De planning is geactualiseerd vanwege de wens om het perspectief landbouw, de startnota NPLG en de stikstofdoelen gelijktijdig naar buiten te doen. Daarmee zullen de doelen gepresenteerd worden na besluitvorming in de MR op 10 juni. Dit heeft ook consequenties voor de planning van de gebiedsplannen waarbij de provincies volgens het PSN in juli 2022 al het eerste concept moeten aanleveren.

- 13 mei : Directeurenoverleg (besluitvormend)
- 17 mei : DGO (besluitvormend)
- 1 juni : RFL (besluitvormend)
- 10 juni : MR (besluitvormend)

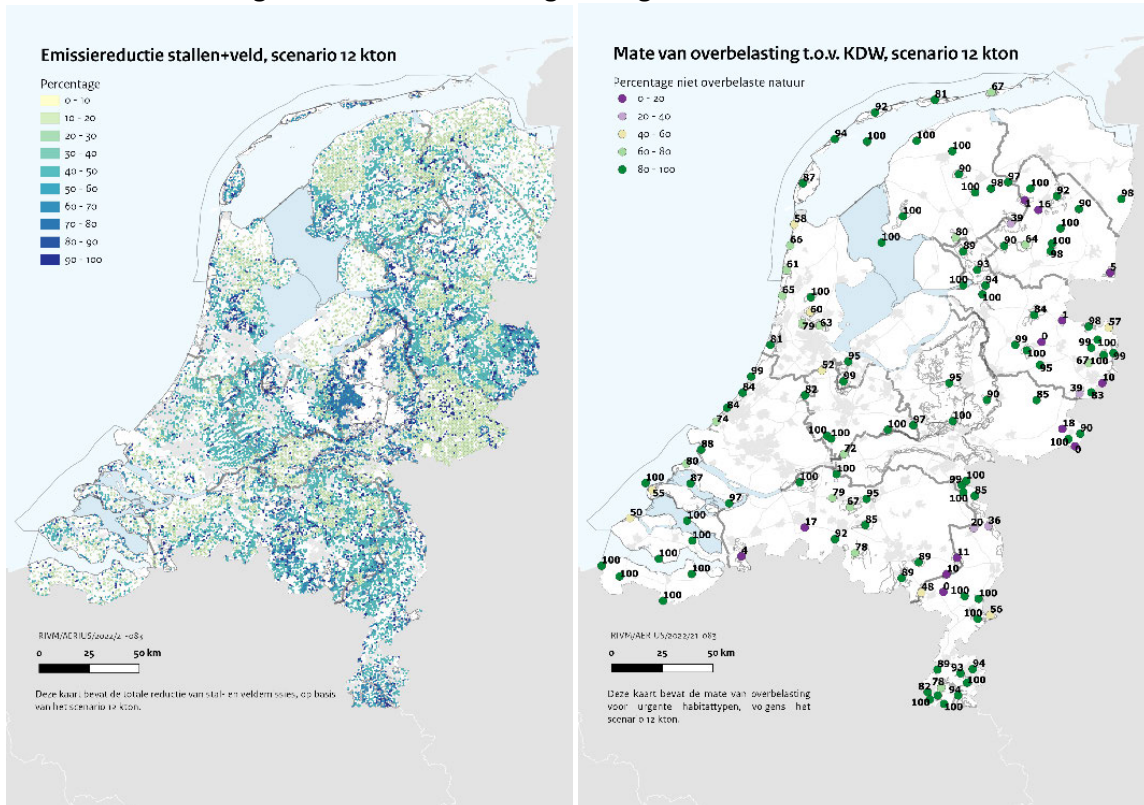
Bijlage 1: resultaten scenario 1 (20 kton generiek) en 2 (12kton generiek).

Scenario 1: 20 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht

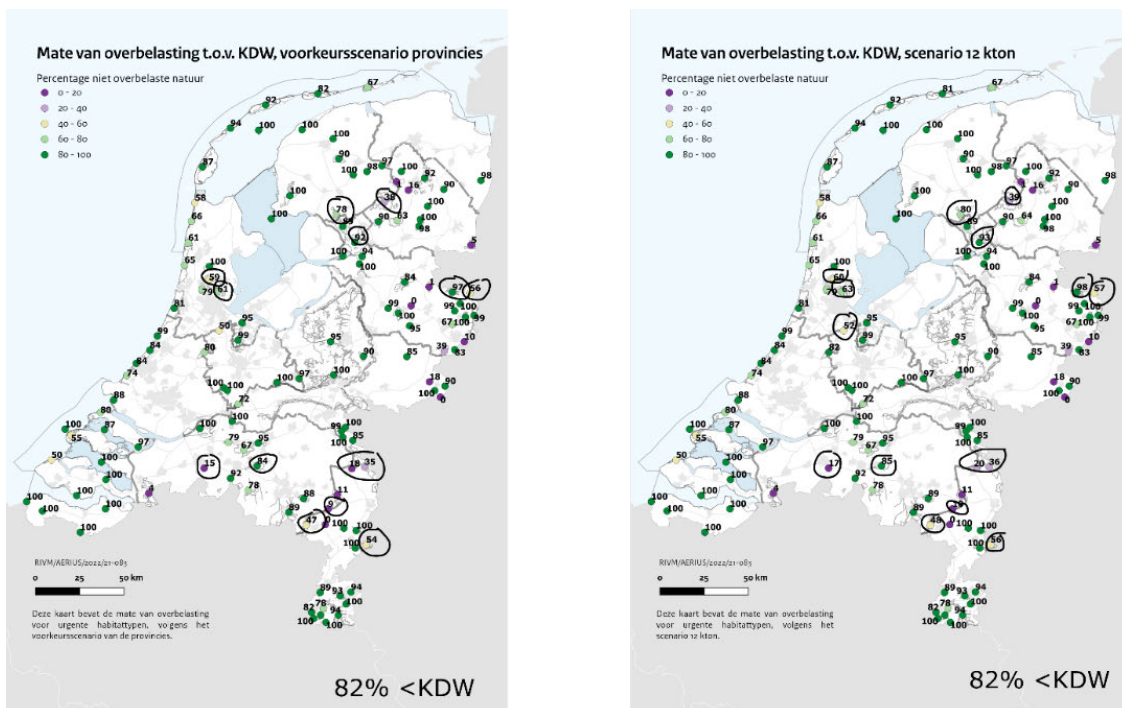

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeurscenario 2 volgens 20% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 15 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:20%, B: 35,8%, C1:35,8%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Scenario 2: 12 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 1 volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 23 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:12%, B: 43,3%, C1: 43,3%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

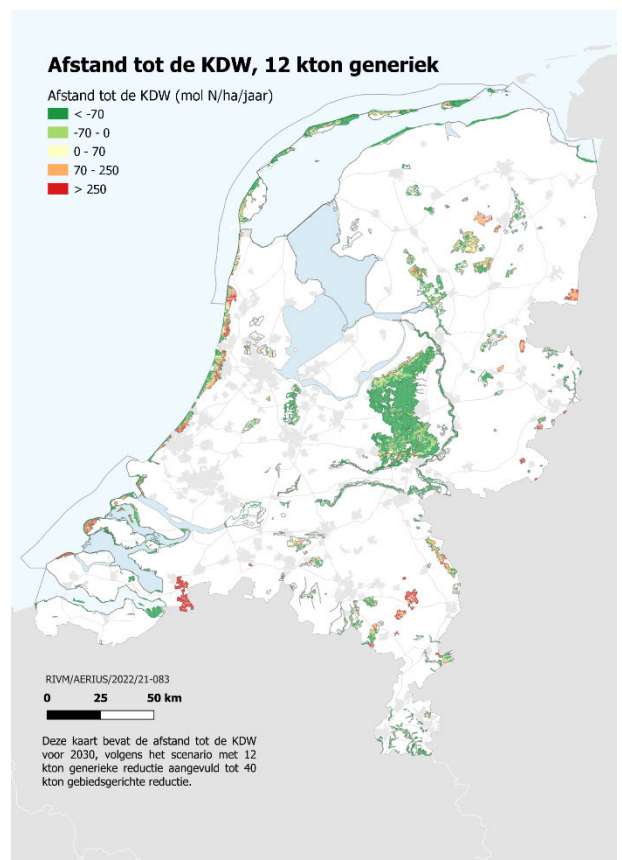
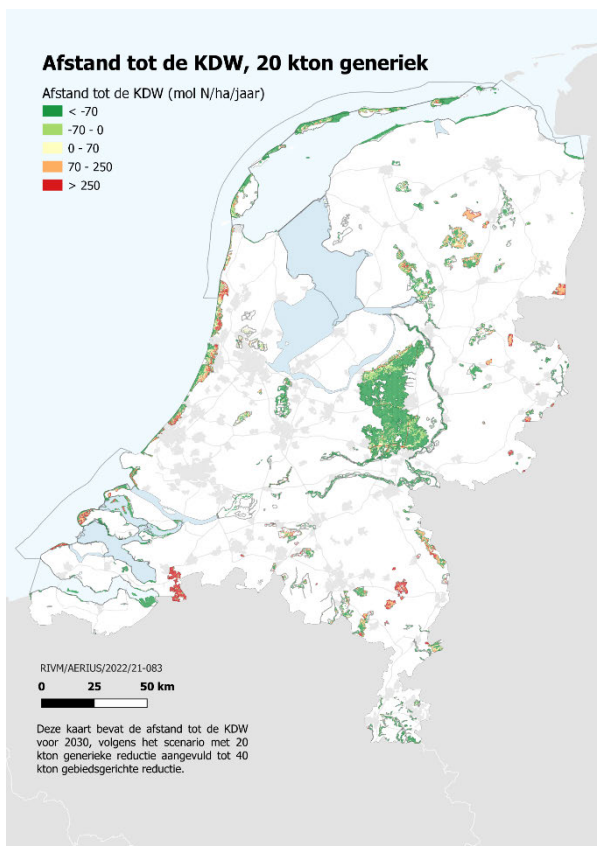
Toelichting

De vergelijking van de twee kaarten laat zien dat er in scenario 2 (12 kton) 15 gebieden zijn waar het percentage niet overbelaste natuur met 1 of 2 procent toeneemt ten opzichte van scenario 1

(20kton). Voor het totale oppervlakte stikstofgevoelige N2000 onder de KDW (omgevingswaarde) is er geen verschil tussen de twee scenario's.

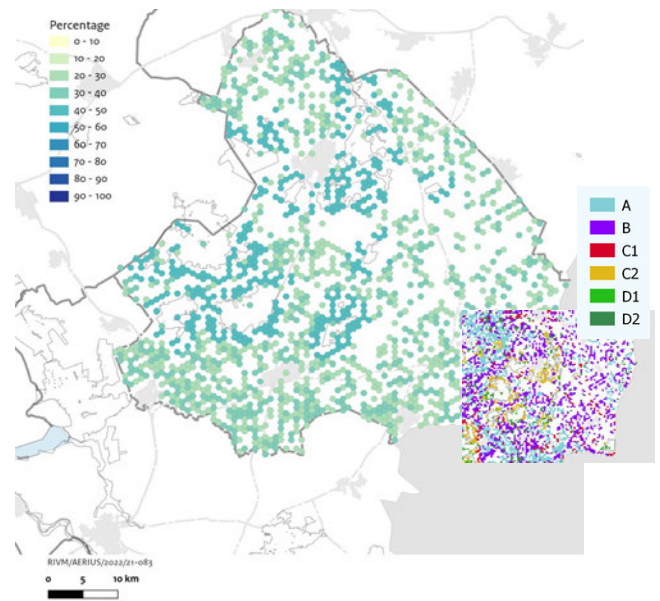
- Minder reductie in A-gebieden die gemiddeld verder van Natura 2000-gebieden liggen ten opzichte van meer reductie in B/C1 gebieden betekent meer direct depositiereductiebereik in Natura 2000-gebieden;
- KDW en is uitgedrukt voor het hele gebied en voor de laagste KDW per hexagon. Op basis van de bollenkaart kan niet direct een conclusie getrokken worden voor de omgevingswaarde van 74% van het areaal <KDW. Het getal voor de Veluwe telt bijvoorbeeld zwaarder mee dan het getal voor de Brabantse Wal;
- Met 12 kton bereikt de reductie net een paar hexagonen meer. In andere gebieden is het KDW-bereik te ver voor het verschil dat in B/C1 gerealiseerd is tussen beide scenario's;
- Daarnaast zie je niet terug wanneer minder depositiereductie wordt gerealiseerd maar de KDW nog altijd wordt bereikt;

Scenario 1 en 2 – Restopgave in beeld - Overbelasting per KDW-klasse per kilometervak per Natura 2000-gebied (o.b.v. laagste KDW per kilometervak)

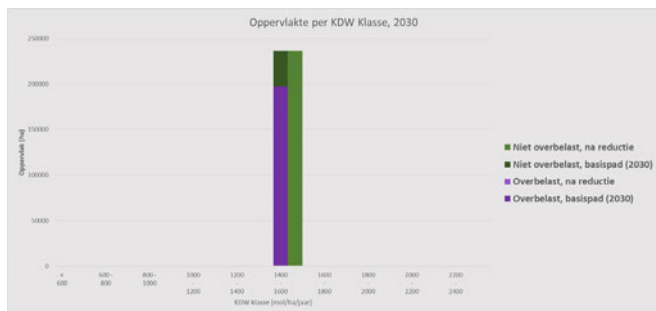

Bijlage 2: Voorbeeld richtinggevend emissiereductiedoel per gebied Voorbeeld Drenthe/Groningen

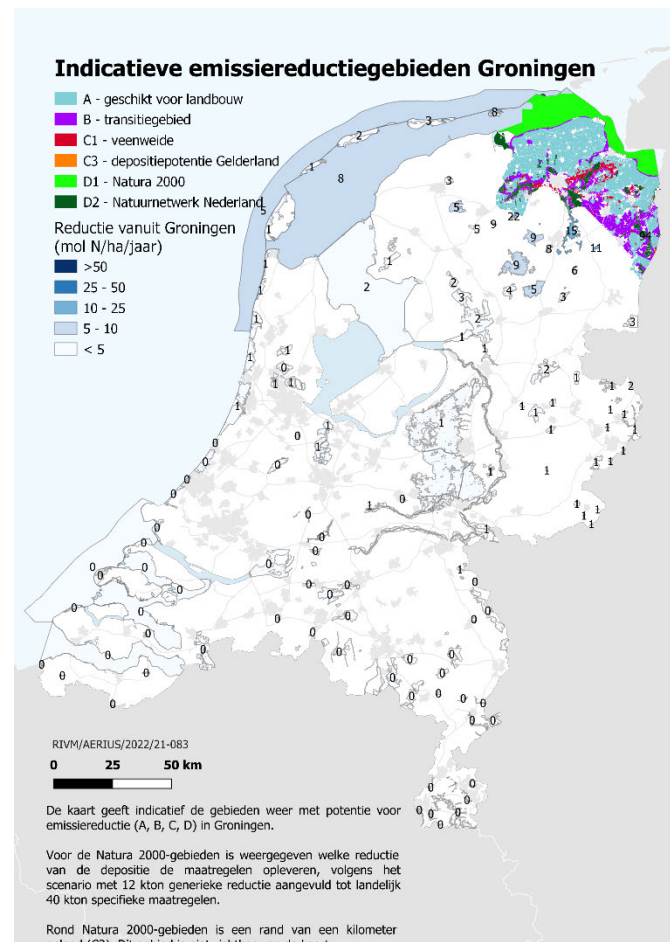
Emissiereductie provinciale emissies (stal- en veldemissies) (NH ₃)		
Drenthe	42%	2.374 ton
Gebied A	12%	196 ton
Gebied B	43,3%	1.109 ton
Gebied C1	43,3%	183 ton
Gebied C2	70%	467 ton
Gebied D1	100%	20 ton
Gebied D2	100%	400 ton

Figuur 1: Er zijn verschillende mogelijkheden voor het weergeven van de gebieden. Van hoge mate van detailniveau (perceelsniveau) tot 'geblurde' kaarten.

Depositiereductie a.g.v. provinciale emissiereductie per Natura 2000-gebied (afgerond op tientallen)	
Norgerholt	300 mol/ha/jr
Fochteloërveen	40 mol/ha/jr
Drentsche Aa-gebied	110 mol/ha/jr
Drouwenezand	80 mol/ha/jr
Drents-Friese Wold & Leggelerveld	130 mol/ha/jr
Elperstroomgebied	120 mol/ha/jr
Holtingerveld	80 mol/ha/jr
Dwingelderveld	160 mol/ha/jr
Mantingerbos	230 mol/ha/jr
Mantingerzand	150 mol/ha/jr
Bargerveen	40 mol/ha/jr

Voor de Natura 2000-gebieden is weergegeven welke reductie van de depositie de maatregelen opleveren, volgens het scenario met 12 kton generieke reductie aangevuld tot landelijk 40 kton specifieke maatregelen.

Rond Natura 2000-gebieden is een rand van een kilometer gelegd (C2). Dit gebied is niet zichtbaar op de kaart.

Bijlage 3: Richtinggevende stikstofemissiereductiedoelen per gebied per provincie voor scenario 1 en scenario 2

	20 kton generiek Reductie provinciale emissies		12 kton generiek Reductie provinciale emissies	
	percentage	ton NH3	percentage	ton NH3
Drenthe	40%	2.282	41,7%	2.375
A	20%	327	12%	196
B	35,8%	917	43,3%	1.109
C1	35,8%	151	43,3%	183
C2	70%	467	70%	467
D1	100%	20	100%	20
D2	100%	400	100%	400

Groningen	27,8%	1.605	24,5%	1.413
A	20%	782	12%	469
B	35,8%	475	43,3%	575
C1	35,8%	98	43,3%	119
C2	70%	34	70%	34
D1	100%	0	100%	0
D2	100%	217	100%	217

Noord-Holland	40,4%	1.793	40,0%	1.772
A	20%	349	12%	209
B	35,8%	374	43,3%	452
C1	35,8%	190	43,3%	230
C2	70%	546	70%	546
D1	100%	158	100%	158
D2	100%	176	100%	176

Flevoland	28,8%	528	23,8%	437
A	20%	276	12%	167
B	35,8%	84	43,3%	101
C1	35,8%	6	43,3%	7
C2	70%	94	70%	94
D1	n/a	n/a	n/a	n/a
D2	100%	68	100%	68

Limburg	45,4%	2.661	50,1%	2.932
A	20%	80	12%	48
B	35,8%	1.433	43,3%	1.735
C1	35,8%	9	43,3%	11
C2	70%	672	70%	672
D1	100%	89	100%	89
D2	100%	377	100%	377

Overijssel	39,5%	5.510	40,4%	5.638
A	20%	908	12%	545
B	35,8%	2.031	43,3%	2.458
C1	35,8%	310	43,3%	375
C2	70%	1.458	70%	1.458
D1	100%	241	100%	241
D2	100%	560	100%	560

	20 kton generiek		12 kton generiek	
	percentage	ton NH3	percentage	ton NH3
Noord-Brabant	39,2%	6.575	46,3%	6.786
A	20%	1.059	12%	636
B	35,8%	2.995	43,3%	3.624
C1	35,8%	32	43,3%	39
C2	70%	1.232	70%	1.232
D1	100%	85	100%	85
D2	100%	1.170	100%	1.171
Zeeland	38,9%	774	40,5%	736
A	20%	190	12%	114
B	35,8%	174	43,3%	210
C1	35,8%	8	43,3%	9
C2	70%	302	70%	302
D1	100%	15	100%	15
D2	100%	86	100%	86
Fryslan	34,3%	4.689	37%	4.597
A	20%	1.253	12%	752
B	35,8%	1.271	43,3%	1.538
C1	35,8%	682	43,3%	825
C2	70%	1.055	70%	1.055
D1	100%	48	100%	48
D2	100%	379	100%	379
Zuid-Holland	36,5%	1.751	33,7%	1.868
A	20%	261	12%	156
B	35,8%	403	43,3%	488
C1	35,8%	655	43,3%	793
C2	70%	237	70%	237
D1	100%	32	100%	32
D2	100%	162	100%	162
Utrecht	40,9%	2.084	39%	2.276
A	20%	168	12%	101
B	35,8%	852	43,3%	1.030
C1	35,8%	384	43,3%	464
C2	70%	291	70%	290
D1	100%	71	100%	71
D2	100%	319	100%	320
Gelderland	49,5%	8.772	46,3%	8.192
A	49,5%	1.220	46%	1.137
B	39,5%	4.493	35,2%	3.998
C1	44,2%	46	41,3%	43
C2	70%	1.919	71%	1.919
D1	100%	396	100%	396
D2	100%	696	100%	695

Nota bene:

De gemiddelde emissiereductie per emissiereductiegebied in Gelderland wordt verdeeld volgens locaties met depositiepotentie (stalemissie 80% reductie en veldemissie 18% reductie) (C3). In gebied A wordt het landelijk percentage van 12 of 20% gemiddeld door de aanwezige C3-locaties in gebied A naar gemiddeld resp 50% en 46% opgehoogd. In gebied B naar gemiddeld respectievelijk 40% en 35%. In gebied C2 komen geen C3 locaties voor. In gebied D1 en D2 verandert het landelijk percentage niet omdat deze op 100% zijn gesteld.

Gebiedsindeling en reductiepercentage per gebied landelijk

20 kton generiek		12 kton generiek	
Reductie provinciale emissies		Reductie provinciale emissies	
percentage	ton NH3	percentage	ton NH3

Landelijk	40%	39.026	40%	39.027
A	22%	6.874	14,7%	4.531
B	36,8%	15.504	41,2%	17.321
C1	36,0%	2.572	43,3%	3.099
C2	70%	8.308	70%	8.308
D1	100%	1.156	100%	1.156
D2	100%	4.612	100%	4.612

Aanbiedingsformulier Dg-overleg stikstof 10 mei 2022		Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement:
Korte titel	Nota Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied	
Korte samenvatting van de inhoud	<p>In het DGO+ van 12 april is de combinatie van de vier varianten, te weten zonering (ABCD), depositiepotentie, generiek en ringen besproken als redeneerlijn voor het voorkeursscenario om richtinggevende doelen voor stikstofreductie op te baseren als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Inmiddels zijn er een aantal vervolgstappen gezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de denkrichting en voorwaarden van de provincies aan het Rijk inzake een maatwerkbenadering van het voorkeursscenario voor richtinggevende doelen ontvangen. - de twee scenario's zijn doorgerekend en vertaalt naar doelen per gebied. - Er is een geactualiseerde planning. <p>Om dit verder uit te werken wordt er een akkoord gevraagd op de gepresenteerde benadering om de doelen vorm te geven. Als het DGO+ hiermee akkoord gaat dan wordt er tevens richting gevraagd op een aantal te maken keuzes die nodig zijn voor de verdere uitwerking van deze benadering. Dit zijn keuzes m.b.t. de communicatie, het aandeel generiek, minimale of maximale hoogte reductie, mate van richtinggevend.</p>	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Het DGO + wordt gevraagd <ol style="list-style-type: none"> 1. Akkoord te geven op de gepresenteerde benadering om de doelen vorm per gebied vorm te geven (zie bijbehorende reducties in bijlage 3). 2. Richting te geven op de gepresenteerde keuzes. 3. Richting te geven op een strategie om de sector hier goed bij te betrekken. 	
Afstemming	Interdep wg, interdep DO, DGO.	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	RFL,MR	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen		

concept

Verslag van het interdepartementaal DG-overleg Stikstof, 10 mei 2022

Het DG-overleg is een DGO+, d.w.z. met aanwezigheid van het IPO

1. Opening en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering.

2. Mededelingen

De voorzitter meldt dat 5.1.2.e (Fin) de komende vergaderingen wordt vervangen door 5.1.2.e .

3. Regionale emissiereductiedoelstellingen

De voorzitter meldt dat het onderwerp regionale emissiereductiedoelstellingen nu ter bespreking op de agenda staat. Het komt a.s. vrijdag opnieuw in het DO en volgende week opnieuw in het DG-overleg, maar dan besluitvormend.

LNV-LG&S licht toe dat nu vraag aan de orde is of het DG-overleg akkoord is met de voorgestelde maatwerkbenadering. Indien dat akkoord er komt, ligt er vervolgens een aantal vraagstukken voor waarover nog besloten zal moeten worden, zoals het aandeel van het rijk en provincies in de opgave, een mogelijke cap op de reductiedoelstellingen, dat wil zeggen een maximum aan reductie in een gebied, en hoeveel richting moet worden gegeven aan de richtinggevendende doelen voor de gebiedsprocessen en gebiedsplannen.

Het IPO geeft aan dat het een zeer zorgvuldig proces is geweest. Provincies verbinden wel voorwaarden aan hun deelname, zoals bijvoorbeeld het aandeel generiek. Ze willen ook inzicht hebben in de kaarten, om te bekijken en te controleren hoe de grenzen van de kaarten lopen. Deze voorwaarden van de provincies staan niet in het agendastuk van vandaag.

LNV-Agro vindt de notitie vrij technisch, die geen recht doet aan de impact van de besluitvorming hierover. Er moet in elk geval nog een nota komen waarover besloten kan worden. Verder is het de vraag of een zonering met kaartjes echt nodig is. Want zonering is geen onderwerp dat in het Coalitieakkoord staat en zonering heeft direct gevolgen in het gebied. Voorts zijn de andere doelen naast stikstof nog niet behandeld in deze nota, terwijl de aanpak integraal is. En een meer generieke aanpak betekent meer inefficiency, want de opgave gaat daardoor omhoog.

Al met al is dit moeilijk uit te leggen in de agrarische sector. En er zijn zorgen over de te gedetailleerde aanpak.

IenW vindt het ook een ingewikkeld onderwerp. Het is goed om steeds in de gaten te houden wat we willen bereiken (dat is richting geven aan de gebieden over wat de opgave is) en welke varianten met welk impact er dan zijn. Dus eerst de methode beschrijven en dan het beoordelingskader met de varianten om het effect van de varianten te kunnen beoordelen. Vragen die er dan zijn is hoe de switch van depositie naar emissie uitpakt voor de opgaven. Welke maatregelen hebben de grootste impact op verbetering natuur? En hoe komen we tot de integraliteit? Het moet uitlegbaar zijn.

BZK merkt op dat gaat om een zoneringsverdelingsmodel. De vraag is of het rekenmodel objectief vastgestelde gegevens bevat of dat er toch nog politiek afwegingen in zitten, zoals bijv. ten aanzien van de extra opgave voor Midden-Nederland. En kan dit voor 1 oktober op deze manier technisch verdeeld worden of moet dat bij de gebiedsprocessen in 2023?

Hopelijk kan het objectief op deze manier gebeuren.

J&V vraagt naar de 74% doelstelling uit de Wsn. In deze nota staat een percentage van 82% genoemd.

EZK stemt in met de maatwerkaanpak. Wel ontbreken de doelen van de andere opgaven, met name klimaat. EZK wil de dat percentages voor klimaat ook worden opgenomen in de doelstellingen. Om te voorkomen dat dat straks alsnog moet gebeuren.

AZ merkt op dat de opbouw van het stuk beter kan, maar dat soms een technisch stuk eerst nodig is om te komen tot een meer besluitvormend stuk. Verder is de vraag wat de varianten betekenen voor de beschikbare financiële middelen. Ook omdat in de randvoorwaarden van

Programma DG Stikstof

Behandeld door

Buiten scope

Datum

9 mei 2022

Kenmerk

DGS / 22200095

Bijlage(n)

Geannoteerde agenda

Omschrijving	Geannoteerde Agenda 2.0 BO 11 mei 2022
Voorzitter	Buiten scope
Notulist	Buiten scope
Vergaderdatum en -tijd	11 mei 2022, 16.30 uur – 17.30 uur
Locatie	WebEx

Vergaderpunten

1. Opening
2. Verslag van d.d. 9 december 2021
Ter vaststelling
3. Verslag van d.d. 14 april 2022
Ter vaststelling
4. Mededelingen

a. Advies

- Een actueel thema zijn de richtinggevende regionale emissiereductiedoelen. U (MNenS) kunt hier een mondelinge toelichting op geven.
- U (MNenS) kunt benoemen dat de internetconsultatie voor de Instellingswet Transitiefonds is geopend op 28 april en is geopend tot en met 24 mei. Eventueel kunt u een toelichting geven over enkele keuzes bij het ontwerp van de Instellingswet.

b. Annotatie

Regionale emissiereductiedoelen

- U kunt benadrukken dat u blij bent met de nauwe samenwerking met de provincies en het IPO bij het vormgeven van de richtinggevende emissiereductiedoelen.
- U kunt benoemen dat u de brief met daarin de denkrichting en voorwaarden van de provincies heeft ontvangen en de provincies daarvoor wil bedanken:
 - In de brief geven de provincies de voorkeur aan voor een combinatiescenario. U kunt aangeven dat dit scenario ook uw voorkeur heeft, dat dit waarschijnlijk ook het scenario wordt, maar dat verder uitgewerkt wordt hoe dit scenario ook in besluitvorming gebracht kan

- worden. U kunt tevens benoemen dat de hoogte van het aandeel generiek daarin nog een punt is wat u graag verder met de provincies verdiept.
- Door een combinatie te maken waarbij bodem en water centraal staan, kan zoveel mogelijk helderheid geboden worden, ook voor de lange termijn.
 - U kunt aangeven het belangrijk te vinden dat de richtinggevende doelen voldoende ruimte laten voor de gebiedsprocessen. De brief laat namelijk ook de diversiteit tussen provincies zien, met bijvoorbeeld specifieke uitdagingen in bijvoorbeeld kust- en grensprovincies. Dit vraagt om maatwerk en gebiedsgerichte expertise.
 - De provincies benadrukken in de brief het belang van wederkerigheid en generieke maatregelen. U kunt aangeven dat u dit signaal serieus neemt, dat dit nader onderzocht wordt, en onderstrepen dat u staat voor wederkerigheid.
 - U kunt eventueel benoemen dat het Rijk in de gebiedsgerichte aanpak bijvoorbeeld haar verantwoordelijkheid neemt door het beschikbaar stellen van middelen en instrumenten, het inrichten van een regieorganisatie die ondersteunt bij de uitvoering, en door een landelijke aanpak op stikstofreductie. Enkele voorbeelden hiervan zijn:
 - De structurele aanpak stikstof met bronmaatregelen voor diverse sectoren;
 - Verdere verkenning van uitbreiding van landelijke maatregelen, zoals aanscherping stalnormen of maatregelen in het kader van de Nitraatrichtlijn;
 - Landelijke maatregelen in het kader van klimaat, die ook stikstofreductie realiseren;
 - De buitenlandaanpak, inclusief inzet op Europese regelgeving.
 - U kunt benadrukken dat alle sectoren een evenredige bijdrage moeten leveren bij het terugdringen van de stikstofbelasting op de Nederlandse natuur. Daarom worden samen met de ministers van EZK, KenE en IenW de mogelijkheden onderzocht om 'evenredigheid' concreter te maken, bijvoorbeeld aan de hand van doelstellingen.
 - Tot slot kunt u ten aanzien van het vervolgproces het volgende benoemen:
 - De regionale emissiereductiedoelen maken inzichtelijk waar welke reductie plaats zal moeten vinden. Dit zal een grote impact hebben in de gebieden en voor individuele ondernemers.
 - U kunt aangeven dat u daarom de doelen samen met het perspectief landbouw zult presenteren. En dat het kabinet verwacht begin juni een besluit te nemen over de richtinggevende doelen.
 - U kunt benoemen dat dit iets later is dan oorspronkelijk gepland. Als dit consequenties heeft voor de planning van het opstellen van de

gebiedsplannen, dan zullen we hier met elkaar een oplossing voor proberen te vinden.

- U kunt aangeven dat u het belangrijk vindt vast te houden aan de uiteindelijke deadline van 1 juli 2023 voor de definitieve gebiedsplannen.

Instellingswet transitiefonds

scope

[Redacted content]

5. Actualiteiten

Buiten scope

Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering

Buiten scope

6. Ter conclusie:

- a) Buiten scope
- [Redacted content]

a. Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted text block]

instemming van alle provincies (vertrouwenseffect).

zonder

PAS-melders en meldingsvrije activiteiten

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

Buiten scope

scope

[Redacted text block]

8. Verbreding en versnelling legalisatie PAS-meldingen
Buiten scope

a. Beslis- en bespreekpunten uit de notitie

pe

[Redacted text block]

Toestemmingsverlening

Buiten scope

[Redacted text block]

9. Intern salderen

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

10. Latente ruimte

Buiten scope

Buiten scope

[Redacted text block]

Buiten scope
[Redacted text]

Buiten scope
[Redacted text]

Buiten scope
[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

11. Redeneerlijn intrekingsverzoeken
Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- Vanwege het toenemende aantal intrekingsverzoeken bij bevoegde gezagen
Buiten scope

[Redacted content]

12. Stikstofbank

Buiten scope

[Redacted content]

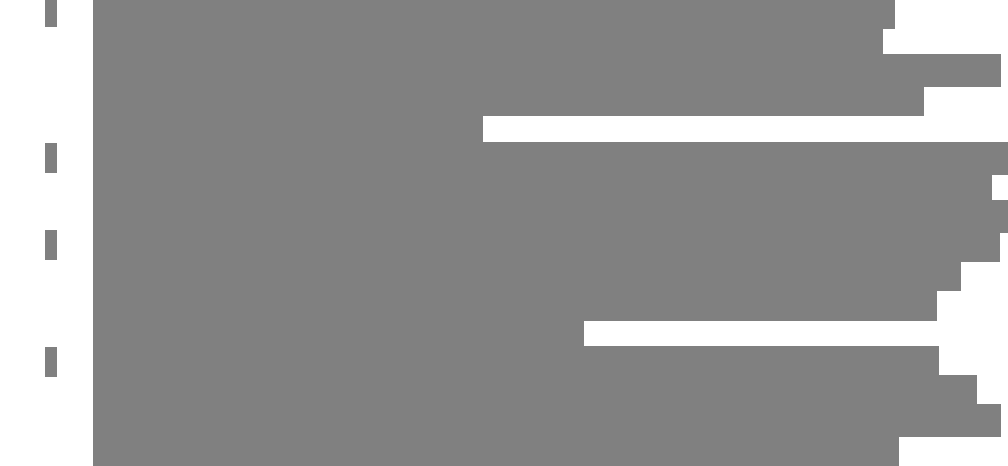
[Redacted content]

[Redacted content]

[Redacted content]

[Redacted content]

Buiten scope

Afsluiting

13. Rondvraag

14. Sluiting

Buiten scope

a. Stand van zaken legalisatie PAS-meldingen

a. Buiten scope

b. Stand van zaken bronmaatregelen

Buiten scope

Bijlage 1. Annotatie PSN per bespreek- en beslispunt

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

[Redacted content]

Buiten scope

Buiten scope
Buiten scope

lot

worden doorvertaald naar een tweede editie van het programma SN.

Buiten scope

Toelichting

Bl. pe [Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

de provincies zaken staan die meer geld kosten. Dat plaatje moet compleet zijn voordat er politieke besluitvorming kan plaatsvinden.

Fin is het eens met de maatwerkaanpak. Fin is wel benieuwd naar wat er financieel nog volgt uit de gebiedsaanpak. Voorop staat steeds de vraag hoe de doelen het best bereikt kunnen worden.

LNV-LG&S beantwoordt de vragen en opmerkingen.

Parallel aan dit technische stuk wordt ook gewerkt aan een meer besluitvormend stuk.

De mate van abstractie van de richtinggevende doelen is onderwerp van bespreking.

Indien doelen per gebied worden meegegeven is afbakening van het gebied nodig en dus ook kaarten voor dat gebied.

Bodem en water zijn leidend voor de ABCD-kaarten. Het is meer een indeling dan een daadwerkelijke ruimtelijk vastgelegde zonering.

We doen nu meer dan de omgevingswaarde. Dat komt omdat er is uitgegaan van 40 kton reductie om de 74% te halen, op basis van het RIVM. Inmiddels is er een nieuw rekenmodel van het RIVM dat uitkomt op een hoger percentage.

Doel van het aanreiken van richtinggevende doelen per gebied is om duidelijkheid te geven aan de gebieden en om als rijk te bepalen of we de juiste dingen op de juiste plek doen. De varianten zijn uitgebreid getoetst en daaruit is deze combinatie gekomen.

Met Financiën wordt gekeken naar de financiële aspecten. Maar er zijn nog geen maatregelen.

Pas in juli 2023 wordt dit concreter en kan er meer over worden gezegd. Wel komt er vandaag nog een globale berekening, met een grote bandbreedte. Dit komt vrijdag in het DO. De voorzitter benadrukt dat richtinggevende doelen geen zonering betekenen, maar dat als je doelen wilt meegeven op basis van de principes van water en bodem er een kaart uit voortkomt.

LNV-RTL maakt onderscheid tussen de doelen per gebied en de kaarten waarin is aangegeven waar de reductie moet gaan plaatsvinden. Voor een gebied moet een doelstelling gelden, op basis van achterliggende berekeningen. Uit de berekeningen moet blijken hoe die doelstellingen zijn berekend. Dit moet worden meegegeven aan de provincies. Het is niet verstandig om de onderverdeling in een gebied ook mee te geven aan provincies/gebieden voor hun gebiedsproces.

BZK heeft ook de vraag of het rijk de ABCD-zonering gaat vaststellen en meegeven aan de provincies of dat de berekening indicatief is voor de provincies om verder mee te werken.

IenW heeft dezelfde vraag. Zijn de regionale doelstellingen met de zoneringen indicatief of komen die objectief vast te liggen voor provincies?

De voorzitter geeft aan dat individuele bedrijven moeten kunnen zien op basis van het gebiedsproces welke keuzes zij kunnen maken. Het rijk moet de balans vinden tussen het geven van duidelijkheid zonder te gedetailleerd te worden.

Het IPO merkt op dat de boer de reductiepercentages voor zijn percelen zelf kan bepalen op basis van de gemaakte indeling vanuit het bodem- en watersysteem en de categorieën ABCD-gronden die daaruit voortvloeien. Dus ook als we de kaarten niet erbij zouden doen, gaan de ondernemers de reducties zelf invullen.

LNV-LG&S wijst er voor alle duidelijkheid op dat deze zonering niet doorwerkt in de ruimtelijke zonering. Hier zijn wettelijke besluiten voor nodig.

LNV-Agro is het eens dat er doelen worden gesteld. Maar ze moeten wel worden gesteld met grovere percentages omdat ze richtinggevend zijn, inclusief onderbouwning met eventueel kaartjes die op feiten zijn gebaseerd en objectief zijn vastgesteld.

De voorzitter constateert dat de vergadering vraagt om het objectiveren van de doelstellingen aan de voorkant en het splitsen van de doelstellingen en de onderbouwning. Dat er zal worden ingezoomd en dat er reuring ontstaat is helaas onvermijdelijk.

IenW vraagt om meer inzicht in de impact van de verschillende varianten. Een verschil in ruimtelijke spreiding over de ABCD-zonering leidt weliswaar tot dezelfde opbrengst aan reductie, maar toch tot verschillende kosten?

LNV-LG&S antwoordt dat bij de varianten van 12kton en 20kton generieke reductie de omgevingswaarden gelijk zijn (het areaal boven of onder de KDW), maar dat de afstand tot de KDW in bepaalde gebieden hierin niet is meegenomen. In specifiek gebieden kan dit wel degelijk verschil maken.

LNV-Agro wijst op de 82% in plaats van de 74% opgave. Als dit niet goed wordt uitgelegd leidt dit tot ongelukken, omdat het lijkt op een verhoging van de opgave.

Het IPO wijst op de omwisselbesluiten. In een gebiedsproces kunnen andere sectoren, zoals industrie of mobiliteit, ook meedoen, mits de omgevingswaarden worden gehaald. Daarmee kun je in een gebiedsplan starten met 82%, maar toch uitkomen op de 74%.

LNV-LG&S geeft aan dat is gerekend met NH3, omdat dat het meeste effect heeft op de natuur. Maar als via een omwisselbesluit voor mobiliteit of industrie de aanpak van een NO-x piekbelaster leidt tot dezelfde reductie, kan dat omgewisseld worden tegen NH3. Verder wordt nu vanwege de motie Thijssen ook gekeken naar regionale doelen voor mobiliteit en industrie.

Communicatie is belangrijk. Gaat dit over gebiedsdoelen, sectordoelen of landbouwdoelen? LNV-RTL wenst dat per sector wordt aangegeven wat wordt verwacht in een gebied om de doelen te halen. Maar geef daarbij ook aan dat er kan worden omgewisseld.

LNV-Agro wijst op de evenredigheid van de bijdragen van sectoren.

Het IPO geeft aan dat deze instrumentering van sectorale bijdragen nog niet beschikbaar is, terwijl de opdracht tot het maken van gebiedsplannen per 2023 er ligt.

BZK wil waken voor het maken van generieke sectorale bijdragen, omdat we dan snel in een discussie over politieke evenredigheid tussen sectoren terechtkomen.

AZ geeft aan dat de evenredige bijdrage van sectoren wel in het Coalitieakkoord staat en dat het dus in de communicatie wel tot uiting zou moeten komen. Maar de vraag is of dat realiseerbaar is per gebied.

EZK wil dat expliciet wordt gemaakt aan de Kamer wat deze evenredigheid betekent. Voor stikstof is EZK akkoord om gebiedsgericht te beginnen, maar voor klimaat is het niet mogelijk om een gebiedsgerichte component te maken. Hoe wordt dit verdeeld over de provincies?

LNV-LG&S is van mening dat de evenredigheid afgesproken zou moeten worden in landelijke sectorale doelen. Op gebiedsniveau is het en der mogelijk om de landbouwopgave voor andere opties in te ruilen, maar de verwachting is dat dat praktisch lastig zal zijn.

De voorzitter constateert dat het DG-overleg de wens heeft om de sectorale evenredige bijdragen meer generiek te beschrijven, en dat er steun is voor gebiedsgericht werken met de mogelijkheid tot toepassing van het omwisselbesluit.

LNV-LG&S geeft een toelichting op de generieke reductie-opgave. De generieke aanpak houdt geen rekening met de locatie van het bedrijf en de mate van depositie en is daardoor minder effectief. Uit het structurele pakket komt de generieke hoeveelheid van 12kton die nu gehanteerd is. Provincies willen 20kton generiek om zo de hele landbouwsector de gelegenheid te geven te verduurzamen. Hoe meer generiek wordt toegepast, hoe kleiner de gebiedsgerichte opgave wordt.

Verder wordt er naar gekeken om in sommige gebieden een maximum reductie per gebied in te stellen (een cap).

Het IPO geeft aan dat bij een keuze voor 20kton generiek het voor de provincies gemakkelijker wordt om de doelen te halen dan bij 12kton generiek. Daarom hebben zij het voorstel gedaan om de opgave van 40kton gelijkelijk te verdelen tussen rijk en provincies. Daar komt nog bij dat het 'perspectief landbouw' ontbreekt, zodat nog niet duidelijk is bij welke reductieopgave er nog perspectief is voor een levensvatbare landbouw.

LNV-Agro wijst op de herverdeling die de keuze tot gevolg heeft. Bij meer generiek komen meer landbouwbedrijven op goede gronden in aanraking met de opgave. De opgave verschuift als het ware meer naar gebieden waar minder aan de hand is.

BZK is voorstander om zoveel mogelijk gebiedsgericht te doen omdat dat efficiënter is. Meer generiek betekent meer inefficiëntie, omdat er dan meer beperkingen komen bij bedrijven waar dat niet per sé nodig is.

Fin is het eens met de opmerkingen van BZK en LNV-Agro. Verder is het de vraag of de voorgestelde cap realistisch is.

AZ geeft aan dat het Coalitieakkoord uitgaat van meer gebiedsgericht en minder generiek. Indien er toch meer generiek zou komen, heeft dat waarschijnlijk financiële gevolgen.

Wel zou een argument voor meer generiek kunnen zijn indien dat helpt bij de klimaatopgave. Maar of dat zo is, is een vraag van AZ.

IenW steunt de aanpak om zoveel als mogelijk gebiedsgericht te doen.

LNV LG&S antwoordt dat meer generiek betekent dat er een grotere opgave komt voor de A-gebieden en een kleinere opgave voor de B- en C-gebieden. De kosten hiervan hangen af van de invulling. Bijvoorbeeld het hanteren van strengere normeringen, zoals de provincies voorstellen, leidt niet tot hogere kosten voor de overheid, maar wel voor de ondernemers.

Verder hebben meer innovaties als gevolg van een hoger aandeel generiek, wat de provincies voorstaan, geen betekenis voor de klimaatopgave. Daardoor is de kans aanwezig dat er bovenop de voorgestelde 20kton generiek nog aanvullende maatregelen voor klimaat nodig zullen zijn.

De voorzitter constateert dat de brede rijkslijn is om uit te gaan van de reductie van 12 kton generiek en dat de provincies daar anders instaan.

De voorzitter concludeert dat in deze vergadering richting is meegegeven. Namelijk om de richtinggevende doelen helderder te beschrijven en de onderliggende berekeningen toegankelijker en objectieverbaar te maken opdat duidelijker is hoe we tot de doelen per gebied zijn gekomen. Dit zal volgende week weer terugkomen op de agenda van het DG-overleg. De communicatie over de emissiereductiedoelstellingen zal later aan de orde komen.

4. Verslag van de vorige vergadering (12 april 2022)

De voorzitter geeft aan dat de doelstelling om de emissiereductie-doelstellingen op 29 april in de Ministerraad geagendeerd te hebben niet is gehaald.

Met deze opmerking erbij wordt het verslag goedgekeurd.

5. Rondvraag en sluiting

Er zijn geen punten voor de rondvraag.

De voorzitter sluit de vergadering.

Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied

Ter besluit

Aanleiding

Doelen per gebied zijn nodig om richting te geven aan gebiedsprocessen en te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden. Er zijn verschillende mogelijkheden voor het richten van stikstofreductie: deze zijn eerder in het DO toegelicht. In deze nota wordt het voorkeursscenario en de status van de doelen toegelicht en wordt het DO gevraagd om hierover een besluit te nemen. Dit betreft de methodiek en de status parallel wordt ook gewerkt aan de communicatie.

Bespreekpunten

Het DO wordt gevraagd akkoord te geven op:

1. Het maatwerkscenario met 12kton generiek
2. Keuze voor 40 kton met bandbreedtes voor emissiereductie per gebied
3. De status van de doelen
 - a. Gebiedsdoel + kaart
 - b. Richtinggevend naar definitief

Toelichting

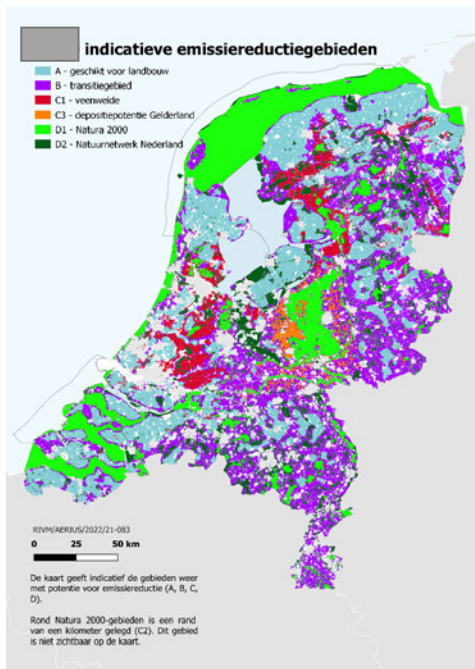
1. Maatwerkscenario met 12 kton generiek

Het maatwerkscenario is een combinatie van:

- *de ABCD kaart;*
Hierbij worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de gebieden uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en watersysteem) en een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden.
- *Depositiepotentie (80% in Gelderland);*
Erisman en Brouwer hebben in het begin van 2021 aangegeven dat een dergelijke generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegekend wordt (Erisman & Brouwer, 2021). In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden. De reductie als gevolg van de depositiepotentie benadering is voor Gelderland verdisconteerd naar de met reductiepercentages in de ABCD-zones.
- *Generiek (12 kton)*
Generiek wordt als volgt gedefinieerd: *'het algemeen reduceren van de NH3 emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometervak)*. Provincies hebben aangegeven zoveel mogelijk generiek te willen. Het DGO (10 mei) heeft de voorkeur uitgesproken om het aandeel generiek over heel Nederland beperkt te houden tot de equivalent van wat er nu al gebeurt vanuit het structurele pakket. Dit is zo'n 12 kton. Dit zal de Rijksinzet zijn voor het gesprek met de provincies.
- *Ringen (in gebiedsproces)*
In deze variant zijn er overgangsgebieden rondom N2000 waar een bepaald emissiereductiepercentage geldt.

Het maatwerkscenario van 40 kton met 12 kton generiek betekent het volgende voor het percentage emissiereductie per gebied:¹

¹ Zie bijlage voor de reducties per provincie.

Doelbereik t.b.v. de omgevingswaarde 2030 = 82%

Gebied	Type	Reductie percentage	Aantal bedrijfslocaties (stallen+veld) (bij benadering)
A	Geschikt voor landbouw	12%	27%
B	Transitiegebied	43%	45%
C1	Veeweide	43%	6%
C2	Overgangsgebied 1km	70%	14%
C3	Depositiepotentie	80%	
D1	N2000	100%	2%
D2 ²	NN	100%	6%

Waarom deze benadering?

Samen met provincies en met behulp van het RIVM zijn verschillende benaderingen bekeken en afgewogen ten opzichte van elkaar. Een combinatie van de verschillende benaderingen lijkt het beste te passen bij de opgaven waar we voor staan. De gebiedsgerichte reductiepercentages houden zoveel mogelijk rekening met de kenmerken van de bodem in de gebieden (*De ABCD kaart wordt hiervoor benut*). Door de bodem centraal te stellen brengen we onze activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie nu al zo goed mogelijk aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Volgens deze systematiek blijven er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle N2000-gebieden (*depositiepotentie benadering Gelderland*). Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland. Daarnaast hanteren we een generieke reductie over heel Nederland (*12 kton generiek – gebaseerd op het structurele pakket*). Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamingsslag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland.

Ook zullen er N2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring van een x aantal (kilo)meters om het N2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit zal ingevuld moeten worden in de gebiedsprocessen, o.a. op basis van de quick scan van de natuurdoelanalyses (*ringenbenadering*) Provincies geven ook de voorkeur aan dit maatwerkscenario.

Advies: instemmen met het maatwerkscenario 12 kton generiek

² Volgt nog een andere benaming

2. Keuze voor 40 kton met bandbreedte voor emissiereducties

Voor de berekeningen heeft het RIVM een emissiereductie van 40 kiloton ammoniak via verschillende ruimtelijke varianten verdeeld over Nederland. Dit komt overeen met 40% emissiereductie in de landbouw. Deze reductie is in lijn met wat een aanscherping van het maatregelenpakket A (+ophoging van pakket B) voor stikstof oplevert volgens de Quick Scan van het PBL en wat er nodig is om de omgevingswaarde van 74% te behalen volgens het RIVM.³ Als de maatwerkbenadering met 40kton wordt doorgerekend dan wordt 82% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW behaald volgens het model. Mede op basis van bespreking in het DGO is doorgerekend wat de resultaten zouden zijn van 30kton reductie. De reden om ook 30kton door te rekenen is dat bij 40kton reductie er volgens het model meer wordt gereduceerd dan de resultaatsverplichtende omgevingswaarde van 74% vraagt. De uitkomsten hiervan zijn als volgt:

Gebied	Type	30kton	40 kton	30-40 kton bandbreedte
		Reductie percentage	Reductie percentage	Reductie percentage
A	Vruchtbare grond landbouw	12%	12%	10-15%
B	Transitiegebied	18%	43%	20-40%
C1	Veenweide	18%	43%	20-40%
C2	Overgangsgebied 1km	70%	70%	60-70%
D1	N2000	100%	100%	100%
D2	NN	100%	100%	100%
Percentage - omgevingswaarde		77%	82	77-82

Het grote verschil tussen 30 en 40 kton zit met name in het reductiepercentage in de B- en C-gebieden.

Overwegingen hierbij zijn:

- Kenmerken van een (B-)gebied.

Uitgangspunt voor de regionale doelen zijn de ecologische kenmerken en opgaven die spelen in de (in dit geval B- en C-)gebieden. Het is belangrijk hier inzicht in te hebben: immers aan de hand hiervan wordt ook zichtbaar welke ontwikkelrichtingen er zijn voor onder andere landbouw en landgebruik. De consequenties van deze gebiedskenmerken reiken verder dan alleen de stikstofopgave, maar zien ook toe op bijvoorbeeld water en klimaat. Ter beeldvorming: de WUR heeft B-gebieden als volgt gedefinieerd (WUR⁴):

Zone B beslaat gebieden met één of meerdere beperkingen en/of (potentiële) ecosysteemdiensten die maken dat intensieve landbouw met hoge externe inputs minder wenselijk is. Dat is medebepalend voor de ontwikkel- en investeringsmogelijkheden in deze zone. Bij deze zone past een tamelijk extensieve landbouw. Naast hoogwaardige agrarische productie [...] is een bijdrage aan ecosysteemdiensten zoals waterberging, landschappelijke waarde en biodiversiteit karakteriserend. Stallen en kassen zijn met plaatsgebonden landschappelijk maatwerk inpasbaar gemaakt. Zone B heeft een minder eenduidig profiel dan Zone A, omdat er vele redenen kunnen zijn waarom intensieve landbouw hier niet goed mogelijk en dus minder gewenst is. De uitkomst zal zijn dat er een scala aan bedrijfstypen in zones B te vinden zal zijn. Anders dan in Zone A zal in Zone B het accent zal meer op multifunctionele en regeneratieve vormen van landbouw liggen, waarin bedrijven verduurzaamde landbouwproductie [...] combineren met andere activiteiten, zoals agrotoerisme, bevordering van de biodiversiteit, productie van hoogwaardige streekproducten, het leveren van zorg en het voorzien in waterberging. [...] De grote gemene deler is dat er voor intensieve landbouwpraktijken geen ecologisch of maatschappelijk draagvlak is, en er naast

³ Bron: [Kamerbrief Voortgang stikstofproblematiek | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

⁴ Perspectieven voor landbouw in een gebiedsgerichte benadering: Essay op verzoek van ministerie van LNV Martin Scholten, Martha Bakker & Roel Jongeneel, 15 oktober 2021

agrarische productie ook publieke diensten geleverd worden die beloofd moeten worden. Schaalvergroting wordt in deze zone zeker niet uitgesloten, want voor extensivering is ruimte nodig, maar met behoud van landschappelijke waarden. [..]

- *Van hoofzakelijk extensiveren naar innoveren: wel/niet in lijn met gebiedskenmerken*
De B-gebieden zijn met name extensiveringsgebieden. Dit volgt uit de specifieke kenmerken van deze gebieden zoals hierboven benoemd. Door te kiezen voor 30kton hoeft er in deze gebieden vanuit stikstof 'minder' te gebeuren om de omgevingswaarde in 2030 te halen dan bij 40 kton (18% om 43%). In theorie zouden in deze gebieden met een 30kton opgave de reducties mogelijk zelfs behaald kunnen worden met innovatie. De vraag is echter of hiermee niet een vertekend beeld ontstaat van de benodigde inzet in deze gebieden: vanwege de gebiedskenmerken en bijvoorbeeld wateropgaven zal een veel forsere transitie nodig zijn. Een grotere inzet op innovatie zal ook niet bijdragen aan de klimaatdoelstellingen. Daarnaast zal voor de veenweidegebieden een reductiepercentage van 18 procent waarschijnlijk te weinig zijn vanwege de grote opgave die daar ligt. NB: Wel zal er vanwege het aandeel depositiepotentie in Gelderland en de 70% reductie rondom natuurgebieden naar verwachting een groot deel van de veehouderijen opgekocht worden. Dit zal al een grote bijdrage zal leveren aan de klimaatdoelstellingen.
- *Restopgave & ruimte voor ontwikkeling*
Er is nog een restopgave na het behalen van de omgevingswaarde van 74% onder de KDW in 2030. Met percentages van 18% in B- en C-gebieden wordt hoogstwaarschijnlijk niet de daadwerkelijke transitie in gang gezet die nodig zal zijn op de lange termijn. De kans is groot dat er in deze gebieden na 2030 alsnog veel meer gereduceerd moet worden. Het kleine verschil in het areaal onder de KDW tussen scenario 30 en 40 kton laat bijvoorbeeld al zien dat de restopgave steeds lastiger te behalen valt. Met 30kton is veel van het 'laaghangende fruit' geplukt.
- *Overshoot van 3 procent of 8 procent op de omgevingswaarde*
De berekeningen zijn modelmatig en kennen een grote mate van onzekerheid. Dat laat de eerdere bijstelling van omgevingswaarden zien van 74 naar 82%. Dit verschil komt door een verandering in de rekenmethode. Dat geeft ook aan hoe groot de onzekerheden zijn.
- *30kton is kostenefficiënter – afspraken over grond is bepalend voor de kosten*
Omdat de B-gebieden in het scenario 30kton een kleinere inspanning opgelegd krijgen (met mogelijk meer opties voor innovatie) zal er naar verwachting minder grond opgekocht/afgewaardeerd hoeven te worden voor de stikstofopgave. Omdat de B-gebieden een groot deel van Nederland beslaan maakt dit een groot verschil in kosten. Afhankelijk van de afspraken over grond halen we het scenario 40kton reductie met de huidige inschattingen van het ministerie van Financiën het budget van 25 miljard wel of niet. (zie bijlage voor kosteninschattingen) ⁵
- *Impact op de sector & de maatschappij*
Nu naar buiten te gaan met een reductiepercentage wat hoger ligt dan wat er nodig is voor het behalen van de resultaatsverplichtende omgevingswaarden is lastig uitlegbaar aan de sector. Tegelijkertijd is langjarige duidelijkheid gewenst en ligt er ook na 2030 nog een opgave.
- *Scenario 30kton heeft Gelderland een enorm aandeel.*
Met minder kilotonnen wordt de bijdrage van Gelderland evenredig groter. Dit is het gevolg van de keuze voor depositiepotentie in het maatwerkscenario.

Advies: 40kton hanteren, met een bandbreedte voor emissiereductie. Met als redenen:

- De hierboven genoemde grote onzekerheidsmarge in het model;
- Langjarige duidelijkheid voor de sectoren: met 30 kiloton resteert er immers nog een grotere restopgave voor de gebieden die boven de KDW blijven.
- Vanwege de kenmerken van de B- en C-gebieden: hier speelt naast stikstof onder andere een grote klimaat- en wateropgave. Hiertoe zal een transitie in de landbouw plaats moeten vinden. Het 30 kton scenario geeft daarbij een vertekend beeld.
- De keuze voor 40 kton komt tevens overeen met het advies van Stikstofadviescollege Remkes voor 50% emissiereductie in de landbouw. Remkes: *De sectorplannen van melkveehouderij, kalverhouderij, varkenshouderij, geitenhouderij en pluimveehouderij, die*

in de zomer van 2019 aan de minister van LNV zijn aangeboden, omvatten diverse plannen voor een transitie van de veehouderij waarmee minimaal een halvering van de uitstoot van stikstof in 2030 vanuit de veehouderijsectoren wordt voorzien. In de akkerbouw neemt de precisiebemesting in de laatste jaren een grote vlucht dankzij nieuwe eco-technologische teeltmethoden. Dat een reductie van ammoniakemissie van meer dan 50% mogelijk is, wordt door verschillende vernieuwende boeren in alle betrokken bedrijfstakken binnen de landbouw nu ook al aangetoond. In een scenarioanalyse van WUR, met een doorrekening naar 2050, wordt ook een reductie van de ammoniakemissie van meer dan 50% voorzien. De conclusie van het Adviescollege is dan ook dat stagnatie van emissiereductie niet nodig is, en dat er nog veel reductie te bereiken valt.

- De keuze voor het hanteren van een bandbreedte wordt geadviseerd om recht te doen aan:
 - o De onzekerheidsmarges in het model dat gehanteerd is;
 - o De ruimte voor provincies om in de gebiedsprocessen aan de hand van gebiedskenmerken en -opgaven een passend reductiepercentage te nemen dat maatwerk biedt. Dit wordt overigens getoetst aan het realiseren van de beoogde depositiereductie op de N2000-gebieden en het realiseren van de omgevingswaarde;
 - o De status van richtinggevendheid van de doelen;
 - o De verschillende elementen die nog uitgewerkt moeten worden (relatie doelen klimaat en water, structurerende keuzes NPLG, maatregelen en budget, natuurdoelanalyses, NOx-bijdrage sectoren)

NB: Als provincies het efficiënter kunnen dan kan dat zolang de omgevingswaarde gehaald wordt.

3. Status van de doelen

a. Gebiedsdoel voor NH3

De richtinggevende doelen zijn gebiedsdoelen. Dit zijn doelen gebaseerd op het basispad (prognose voor 2030 NH3 en NOx) en een reductie van 40 kton voor NH3. Er is gerekend met NH3 omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit hoofdzakelijk met landelijk (of Europees) Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben, zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Kortom, de reducties in een gebied zullen met name behaald worden met een NH3 reductie. Waarbij de provincies de mogelijkheid hebben om NH3 in te wisselen voor NOx zolang de omgevingswaarden maar worden behaald. In de praktijk zal dit waarschijnlijk beperkt mogelijk zijn.

Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie. Zoals aangegeven in de hoofdlijnenbrief zet het kabinet in op evenredigheid tussen sectoren bij het terugdringen van de stikstofbelasting op de Nederlandse natuur – en daarmee het realiseren van de doelen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Mede naar aanleiding van de motie Thijssen worden er ook doelstellingen voor de industriële Nox- uitstoot onderzocht. Dit zal voornamelijk vanuit generieke maatregelen worden behaald. Op basis van de (verwachte) reductie van NOx naar 2030 kunnen de gebiedsgerichte doelen bijgesteld en aangepast worden.

Omdat het gebiedsdoelen zijn zal er ook een kaart mee worden gestuurd waarin inzichtelijk wordt gemaakt wat de gebieden zijn en waar deze liggen (zie bijlage 1).

b. Richtinggevend

De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen zijn bedoeld om richting te geven aan het gebiedsproces. Deze richtinggevende doelen hebben geen status onder de omgevingswet. De richtinggevende doelen zullen definitief (taakstellend) worden vastgelegd in het gebiedsplan 2023.

De provincies krijgen op drie manieren de ruimte om de doelstellingen aan te passen in het proces van richtinggevend naar definitief:

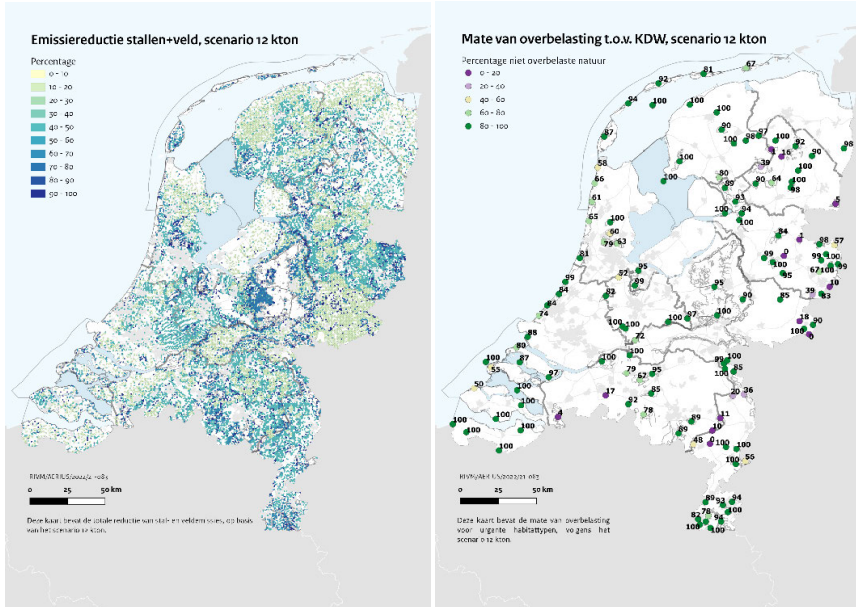
- Het Rijk geeft de gebiedsindeling aan en provincies bepalen de bestuurlijke gebiedsindeling
Vanuit het principe dat bodem en water leidend zijn volgt een gebiedsindeling. De provincies bepalen zelf de bestuurlijke gebiedsindeling, ofwel welke gebied gehanteerd wordt voor de gebiedsprocessen.
- Op een aantal vastgestelde momenten zullen de doelstellingen aangepast kunnen/moeten worden. Daarbij wordt ook de **bandbreedte** nader gepreciseerd en vastgelegd.
 - o *In oktober 2022* wanneer de regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes van het NPLG bekend zijn.
 - o *In oktober/november 2022* wanneer de resultaten van de Klimaat en Energieverkenning bekend zijn. Dit zal inzichtelijk maken wat de beoogde stikstofreductie tot aan 2030 is op basis van het vastgestelde beleid, hierin zitten ook de maatregelen vanuit o.a. het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket.
 - o *In PM 2022* als eventueel de doelstellingen/bijdrage voor de NOx sectoren bekend zijn.
 - o *Ntb* Wanneer de generieke maatregelen in werking zijn getreden en dit leidt tot een andere bijdrage dan verwacht. In dit model wordt onder generiek het volgende verstaan: *het algemeen reduceren van de emissies per kilometer vak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak)*. In de werkelijkheid zullen generieke maatregelen ook gebiedsgericht uitpakken afhankelijk van hoe je het generieke deel invult.
 - o In Q1 2023 wanneer de Natuurdoelanalyses bekend zijn. Dit leidt mogelijk nog tot een aanvullende opgave.
- Provincies kunnen bij het concept gebiedsplan en het gebiedsplan 1.0 motiveren waarom zij afwijken van de richtinggevende doelen.
 - o Bij de onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen mogelijk is. Uitgangspunt hierbij is dat de gebiedsplannen bij elkaar opgeteld moeten leiden tot de 74% van het areaal onder de KDW.
 - o Provincies kunnen hierbij ook met elkaar kijken of er afspraken zijn te maken waarbij de ene provincie meer doet en de andere provincie minder zolang de omgevingswaarde maar gehaald wordt en niet wordt afgeweken van de geldende verplichtingen uit de Habitatrictlijn (voorkomen verslechtering en verbetering mogelijk houden).

Vanuit het NPLG wordt samen met provincies verkend hoe de gebiedsplannen de in juli 2023 worden opgeleverd met daarin ook de definitieve doelen voor stikstof, natuur, water en klimaat juridisch geborgd worden.

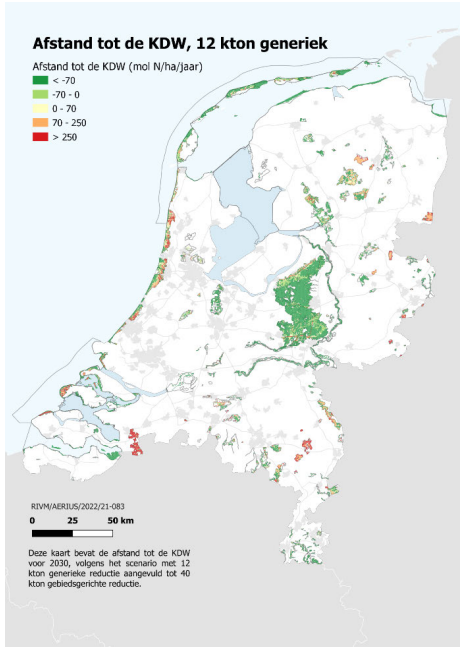
Advies voor bespreekpunten a en b: de regionale doelen als NH3 doelen richtinggevend opstellen en de provincies een kaart meegeven waarin inzichtelijk wordt wat de gebieden zijn en waar ze liggen.

Bijlage 1: Kaartbeelden 12kton

Scenario 2: 12 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 1 volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 23 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:12%, B: 43,3%, C1: 43,3%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Bijlage 2: Richtinggevende stikstofemissiereductiedoelen per gebied per provincie voor scenario 1 en scenario 2

	20 kton generiek		12 kton generiek	
	Reductie provinciale emissies percentage	ton NH3	Reductie provinciale emissies percentage	ton NH3
Drenthe	40%	2.282	41,7%	2.375
A	20%	327	12%	196
B	35,8%	917	43,3%	1.109
C1	35,8%	151	43,3%	183
C2	70%	467	70%	467
D1	100%	20	100%	20
D2	100%	400	100%	400
Groningen	27,8%	1.605	24,5%	1.413
A	20%	782	12%	469
B	35,8%	475	43,3%	575
C1	35,8%	98	43,3%	119
C2	70%	34	70%	34
D1	100%	0	100%	0
D2	100%	217	100%	217
Noord-Holland	40,4%	1.793	40,0%	1.772
A	20%	349	12%	209
B	35,8%	374	43,3%	452
C1	35,8%	190	43,3%	230
C2	70%	546	70%	546
D1	100%	158	100%	158
D2	100%	176	100%	176
Flevoland	28,8%	528	23,8%	437
A	20%	276	12%	167
B	35,8%	84	43,3%	101
C1	35,8%	6	43,3%	7
C2	70%	94	70%	94
D1	n/a	n/a	n/a	n/a
D2	100%	68	100%	68
Limburg	45,4%	2.661	50,1%	2.932
A	20%	80	12%	48
B	35,8%	1.433	43,3%	1.735
C1	35,8%	9	43,3%	11
C2	70%	672	70%	672
D1	100%	89	100%	89
D2	100%	377	100%	377
Overijssel	39,5%	5.510	40,4%	5.638
A	20%	908	12%	545
B	35,8%	2.031	43,3%	2.458
C1	35,8%	310	43,3%	375
C2	70%	1.458	70%	1.458
D1	100%	241	100%	241
D2	100%	560	100%	560

Bijlage 3: Kosteninschatting van de diverse scenario's (opgesteld door Fin).

Aanleiding

In het DO van 29 april kwam de wens naar voren om een kosteninschatting van de verschillende maatwerkscenario's:

- Maatwerkscenario 40kton waarvan 12 kton generiek
- Maatwerkscenario 40kton waarvan 20 kton generiek
- Maatwerkscenario 30kton waarvan 12 kton generiek.

Resultaten en duiding

- Op basis van berekeningen van de provincie Flevoland, cijfers van de WUR en aanvullende aannames is een inschatting van de kosten gemaakt van de drie scenario's. De aannames zijn nodig omdat de scenario's nog niet concreet zijn ingevuld met maatregelen.
- Aangenomen is dat de eerste 20% reductie per gebied bewerkstelligd kan worden via technische ingrepen en voermaatregelen. Daarna wordt extensivering ingezet en, als ultimatum remedium, bedrijfsbeëindiging.
- Exclusief grondkosten zijn dit de kosten per scenario:
 - Scenario 40kton reductie waarvan 20kton generiek: 15,5 miljard met een bandbreedte van 8 tot 23,2 miljard.
 - Scenario 40kton reductie waarvan 12kton generiek: 17 miljard, met bandbreedte van 8,9 tot 25,6.
 - Scenario 30kton reductie waarvan 12kton generiek: 12,6 miljard met een bandbreedte van 8,9 tot 23,2 miljard exclusief grondkosten.
- Indien de grond in het geval van extensivering in waarde wordt gecompenseerd en in geval van uitkoop door het Rijk wordt aangekocht, bedragen de bruto kosten naar verwachting:
 - 32,7 (Scenario 1),) met bandbreedtes 25,2 tot 40,3.
 - 34,2 (Scenario 2), met bandbreedtes 26,1 tot 42,7.
 - 23,5 miljard (Scenario 3) , met bandbreedtes 17,6 tot 29,7 miljard .
- Scenario 3 (30kton en 12kton generiek) vergt de minste kosten. Dit komt met name doordat in de B- en C1-zones emissiereductie voornamelijk middels technische ingrepen en voermaatregelen wordt bewerkstelligd. Dit zijn goedkopere maatregelen met lagere grondkosten.
- In deze berekeningen is voor andere sectoren uitgegaan van het PBL KEV basispad 2020. Dit betekent dat van andere sectoren een relatief lagere stikstofemissiereductie wordt verwacht.

Tabel 1: Kosteninschatting Scenario 1, 40kton waarvan 20 kiloton generiek. Bereikte omgevingswaarde 82% KDW.

Maatregel	Perctieel beoogde ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 – 20	12 - 130	0,47 – 5,07	100	3,9	nvt
Extensivering	21 – 50	300 - 800	6,06 – 16,16	500	10,1	8,19
Beëindiging	51 – 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
Totaal	Nvt	Nvt	8,03 – 23,18	Nvt	15,5	17,15

Tabel 2: Kosteninschatting Scenario 2 40kton waarvan 12 kiloton generiek. Bereikte omgevingswaarde 82% KDW.

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 – 20	12 - 130	0,47 – 5,07	100	3,9	nvt
Extensivering	21 –50	300 - 800	6,96 – 18,56	500	11,6	8,19
Beëindiging	51 – 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
Totaal	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	<i>8,93 – 25,58</i>	<i>Nvt</i>	<i>17</i>	<i>17,15</i>

Tabel 3: Scenario 3, 30 kton waarvan 12 generiek.

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 – 20	12 - 130	0,37 – 4,03	100	3,1	nvt
Extensivering	21 –50	300 - 800	4,8 – 12,8	500	8	1,96
Beëindiging	51 – 100	1000 - 1300	1,5 – 1,95	1000	1,5	8,96
Totaal	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	<i>6,67 – 18,78</i>	<i>Nvt</i>	<i>12,6</i>	<i>10,92</i>

Methode

Totstandkoming verdeling maatregelen

Aangezien op dit punt in het proces de voorkeursscenario's nog geen maatregelen bevatten, is het nodig de kosteninschatting te baseren op een fictieve samenstelling van maatregelen. De aanname dat de eerste 20 percentielen emissiereductie met technische ingrepen en voermaatregelen bewerkstelligd kan worden is gebaseerd op onderzoek van de WUR⁶. De aanname dat het 21^e tot en met 50^e percentiel emissiereductie middels extensivering bewerkstelligd wordt. Dit aandeel is onzeker, maar gebaseerd op een inschatting van experts dat veel bedrijven niet kunnen voortbestaan na extensivering.

Totstandkoming aannames kosten en bandbreedtes maatregelen

De bandbreedte van de kosten van technische ingrepen en voermaatregelen is gebaseerd op berekeningen van de provincie Flevoland. Deze berekeningen betreffen kosteninschattingen van individuele maatregelen, waaronder luchtwassers, stalvloeren, voermaatregelen, extensivering en uitkoop. Zij komen tot de conclusie dat de kosten per kilo emissiereductie oploopt naarmate de maatregel een groter emissiereductiepercentage bewerkstelligt. Voor deze nota zijn de berekende maatregelen van de Provincie Flevoland geaggregeerd naar drie mandjes: technische ingrepen en voer; extensivering; en beëindiging.

De kosten van extensivering en beëindiging zijn gebaseerd op de vee-en stalwaarden zoals berekend voor de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties⁷. Hierbij is aangenomen dat het beëindigen van een bedrijf 130% van de vee- en stalwaarde van dat bedrijf vergt, in verband

⁶ Hermans, T. et al. (2020) Ruimtelijke aanpak van het stikstofprobleem. [23564eb3-4a5f-49f8-a19d-c2ce4b98c0e9](https://doi.org/10.23564eb3-4a5f-49f8-a19d-c2ce4b98c0e9) Rapport Stikstof WUR Totaal.pdf

⁷ A. Bleeker, M.J. Wilmot en J. Bijsterbosch (2020). Stikstofeffecten van criteria ten behoeve van de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties.

met bijkomende proces- en sloopkosten. Voor extensivering wordt aangenomen dat dit de helft van de vee- en stalwaarden vergt, en 35% van de grondwaarde.

BuiBuiten scope

Het wel- of niet meenemen van de kosten van het afwaarderen en/of opkopen van gronden bepaalt voor beide scenario's of de plannen wel- of niet binnen het budget passen. De grondkosten kunnen bruto 17,15 (Scenario 1), 17,85 (Scenario 2), of 10,92 miljard (Scenario 3) euro extra vergen. De grootte van deze bedragen komt met name doordat in Scenario's 1 en 2 extensivering en beëindiging plaatsvindt in de B en C2 zones. Uitgaande van de aangenomen verhouding tussen technische maatregelen, extensivering en beëindiging, vereisen Scenario's 1 en 2 dat ongeveer 60% van alle veehouderijgronden in Nederland ofwel opgekocht ofwel geëxtensiveerd zou worden. Dit betreft 600.000 hectare; 14% van het totale Nederlandse grondoppervlak. In Scenario 3 worden grond intensieve maatregelen als extensivering en beëindiging op kleinere gebieden toegepast, terwijl in de B en C2-zones de nadruk ligt op technische en voermaatregelen. Hierdoor vallen de grondkosten lager uit.

Box 1: Extensivering, uitkoop, en bijbehorende grondkosten

Hoewel extensieve landbouw geen formele definitie kent, is het over het algemeen "een vorm van landbouw waarbij er maar weinig productie plaatsvindt per hectare grond, of weinig inputs gebruikt worden"⁸. Extensief landbouwen is minder rendabel. Er kan voor gekozen worden boeren tegemoet te komen, onder andere door te compenseren voor de afwaardering van hun grond⁹. In dit stuk zijn de bandbreedtes van zowel de percentielen als de kosten van extensivering en beëindiging gebaseerd op kwalitatieve schattingen.

In scenario's 1 en 2 worden melkveehouders in B- en C2-gebieden geëxtensiveerd (35 tot 45% emissiereductie). Omdat extensivering leidt tot minder productiviteit, is extensieve landbouwgrond minder waard. Het PBL stelt dat bij waardedaling van grond de betreffende veehouder waarschijnlijk recht heeft op compensatie voor de waardedaling¹⁰. De grootte van de waardedaling en de hoogte van de bijbehorende compensatie is zeer onzeker. Het ministerie van LNV geeft aan de grond te willen opkopen en afwaarderen¹¹. In deze berekening schatten we de grondkosten in als volgt: Bij bedrijfsbeëindiging nemen we aan dat 100% van de grond voor 100% van de marktwaarde (60.000 euro per hectare) wordt aangekocht. Bij extensivering nemen we aan dat boeren 35% van de marktwaarde van hun grond ontvangen.

Aanname andere sectoren

De voorgestelde scenario's gaan ervanuit dat andere sectoren het PBL-basispad aanhouden. Dat betekent dat een groot aandeel van de benodigde emissiereductie om de 74% te behalen op de veehouderij valt. Dit terwijl de Commissie Remkes adviseerde alle sectoren, inclusief landbouw, hun emissies te laten halveren. Bovendien spreekt het CA van een "evenredige bijdrage" van andere sectoren in het verminderen van de landelijke stikstofuitstoot.

Box 2: Wat als andere sectoren ook reduceren?

In de drie scenario's voldoen andere sectoren niet aan het advies van de Commissie Remkes om hun uitstoot te halveren. Volgens voorlopige berekeningen van het datateam van het Ministerie van Financiën zou er in twee identieke beleidsscenario's 13 kiloton meer opgehaald moeten worden in de veehouderij om het 74% doel te bereiken wanneer er voor andere sectoren wordt uitgegaan van het PBL-basispad in plaats van een halvering van hun stikstofuitstoot. Let wel dat deze berekening een hypothetisch scenario nabootst, aangezien er wordt uitgegaan van een emissiereductiestrategie die volledig is gebaseerd op kostenefficiëntie. Bovendien wordt in dit scenario de landbouwdoelstelling aangepast aan wat er resteert wanneer andere sectoren hun emissie halveren, in plaats van dat ook voor de landbouw de door Remkes aanbevolen halvering wordt aangehouden. Desalniettemin onderschrijft de berekening het idee dat, wanneer er van

⁸ [Stikstof: ruimte voor perspectief | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#), p.13

⁹ [Stikstof: ruimte voor perspectief | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#), p.13

¹⁰ [Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof \(pbl.nl\)](#)

¹¹ [Antwoord LNV 2 doorgerekende natuurstikstoflandbouwpakketten | Publicatie | Kabinetsformatie \(kabinetsformatie2021.nl\)](#).

andere sectoren geen grootschalige reductie wordt verwacht, de resterende landbouwopgave mogelijk grote proporties en kosten aanneemt.

Beperkingen

Alle bovenstaande cijfers zijn onderhevig aan de nodige beperkingen. Zo zijn alle kosteninschattingen per maatregel gebaseerd op algemene aannames over de kosten van vee, stallen, en technologieën, net als in het RIVM briefrapport over de Landelijke Beëindigingsregel Veehouderij¹².

Behalve de vee- en stalwaarden zelf kan het percentage van de waarde dat betaald dient te worden anders uitvallen. Hetzelfde geldt voor de grond. Tegelijkertijd kunnen de netto kosten voor met name grondopkoop lager uitvallen wanneer de overheid de grond kan doorverkopen.

Tot slot zijn de bandbreedtes voor de kosten van extensivering en beëindiging gebaseerd op kwalitatieve schattingen. Hoewel dit voor de nodige onzekerheid in de resultaten zorgt, is hier toch voor gekozen aangezien er op dit moment geen beter kwantitatief alternatief is. De bandbreedte kan daardoor gezien worden als een indicatie voor een onder- en bovengrens, die niet als bindend beschouwd kan worden. Hetzelfde geldt voor de aanname dat bij extensivering 35% van de grondwaarde betaald moet worden, en 50% van de stal- en veewaarde.

¹² A. Bleeker, M.J. Wilmot en J. Bijsterbosch (2020). Stikstofeffecten van criteria ten behoeve van de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties.

Aanbiedingsformulier Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof 13-05-2022	Contactpersoon: 5.1.2.e Directie of departement: DGS
Korte titel Korte samenvatting van de inhoud	<p>Nota: Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied</p> <p>In deze nota wordt ingegaan op de vraag van het DO voor een inschatting van de financiële haalbaarheid. En deze nota biedt een verdere uitwerking van het DGO van 10 mei.</p> <p>Doelen per gebied zijn nodig om richting te geven aan gebiedsprocessen en te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden. Er zijn verschillende mogelijkheden voor het richten van stikstofreductie: deze zijn eerder in het DO toegelicht. In deze nota wordt het voorkeursscenario en de status van de doelen toegelicht en wordt het DO gevraagd om hierover een besluit te nemen. Dit betreft de methodiek en de status parallel wordt ook gewerkt aan een communicatief stuk (op verzoek van het DGO).</p>
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend
Beslispunt(en)	Het DO wordt gevraagd akkoord te gaan met: <ol style="list-style-type: none"> 1. Het maatwerkscenario met 12kton generiek 2. Keuze voor 40 kton met bandbreedtes voor emissiereductie per gebied 3. De status van de doelen <ul style="list-style-type: none"> o Gebiedsdoel + kaart o Richtinggevend naar definitief
Afstemming	Interdepartementale werkgroep GGA, DO, DGO
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	DGO 17 mei (naar verwachting MR 3/10juni)
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e
Bijlage(n)	
Eventuele aanvullende opmerkingen	.

Aanleiding

Doelen per gebied zijn nodig om richting te geven aan gebiedsprocessen en te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden. Bovendien biedt dit duidelijkheid over een toekomstbestendige ontwikkelingsrichting van boerenbedrijven die passen bij de lokale omgeving en omstandigheden. Er zijn verschillende mogelijkheden voor het richten van stikstofreductie: deze zijn eerder in het DGO toegelicht. In deze nota zijn de dilemma's en bespreekpunten van DO verwerkt en ligt wordt het voorkeursscenario en de status van de doelen toegelicht. Het DGO wordt gevraagd hierover een besluit te nemen. Dit betreft de methodiek en de status van de doelen parallel wordt ook gewerkt aan de communicatie.

Bespreekpunten

Het DGO wordt gevraagd akkoord te geven op:

- Het maatwerkscenario met 12kton generiek
- Keuze voor een opgave van tussen de 30kton en 40kton met bandbreedtes voor emissiereductie per gebied
- De status van de doelen
 - a. Gebiedsdoel + kaart
 - b. Richtinggevend naar definitief

Toelichting

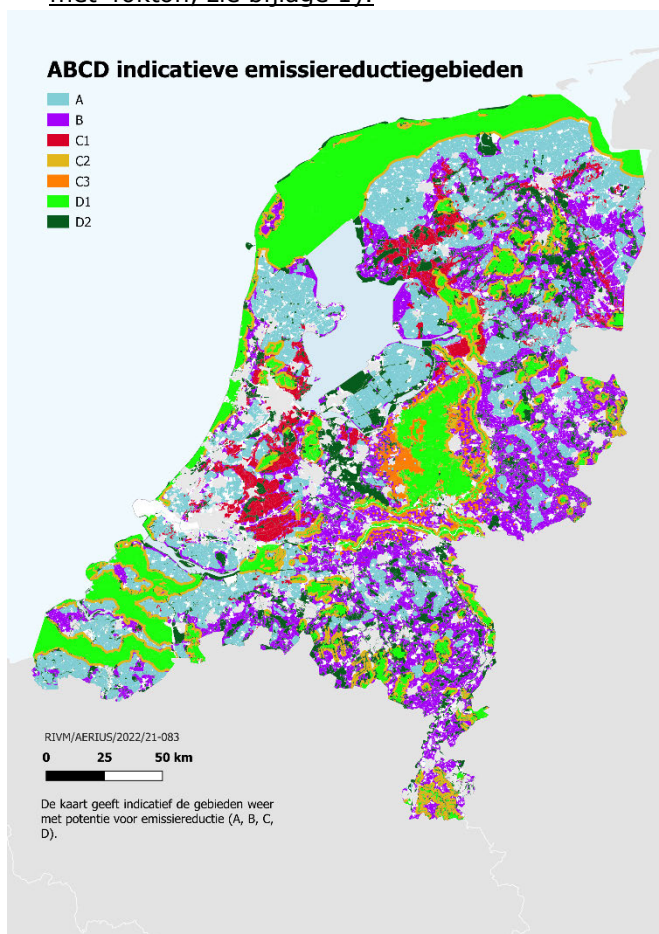
1. Maatwerkscenario met 12 kton generiek

Het maatwerkscenario is een combinatie van:

- *de ABCD kaart;*
Hierbij worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de gebieden uit deze kaart, waarbij deze een link leggen tussen omgevingskenmerken (met name bodem- en watersysteem) en een mogelijke intensiteit van de landbouwemissies en nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden.
- *Depositiepotentie (80% in Gelderland);*
Erisman en Brouwer hebben in het begin van 2021 aangegeven dat een dergelijke generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegekend wordt (Erisman & Brouwer, 2021). In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden. De reductie als gevolg van de depositiepotentie benadering is voor Gelderland verdisconteerd naar de met reductiepercentages in de ABCD-zones.
- *Generiek (12 kton)*
Generiek wordt als volgt gedefinieerd: *'het algemeen reduceren van de NH3 emissies per kilometervak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometervak)*. Provincies hebben aangegeven zoveel mogelijk generiek te willen. Het DGO (10 mei) heeft de voorkeur uitgesproken om het aandeel generiek over heel Nederland beperkt te houden tot de equivalent van wat er nu al gebeurt vanuit het structurele pakket. Dit is zo'n 12 kton. Dit zal de Rijksinzet zijn voor het gesprek met de provincies.
- *Ringen (in gebiedsproces)*
In deze variant zijn er overgangsgebieden rondom N2000 waar een bepaald emissiereductiepercentage geldt.

Dit zijn modelmatige berekeningen: De gebruikte emissies, berekende deposities, kritische depositiewaarden, natuur- en zoneringskaarten kennen allemaal hun eigen mate van onzekerheid, die over het algemeen groter wordt wanneer meer in detail naar individuele natuurgebieden gekeken gaat worden. Daarnaast zijn er aannames gedaan om de depositieresultaten berekend op maatgevende hexagonen te vertalen naar depositieresultaten op alle relevante hexagonen. Hierdoor kan bijvoorbeeld het percentage areaal onder de KDW dat uit de berekeningen komt een over- of onderschatting zijn.

Het maatwerkscenario levert de volgende gebiedsindeling op (voor effect op doelbereik, gerekend met 40kton, zie bijlage 1):

Gebied	Type	Aantal bedrijfslocaties (stallen+veld) (bij benadering)
A	Vruchtbare grond landbouw	27%
B	Transitiegebied	45%
C1	Veenweidegebied	6%
C2	Overgangsggebied 1km	14%
C3	Depositiepotentie	
D1	N2000	2%
D2 ¹	NatuurNetwerk	6%

Waarom deze benadering?

Samen met provincies en met behulp van het RIVM zijn verschillende benaderingen bekeken en afgewogen ten opzichte van elkaar. Een combinatie van de verschillende benaderingen lijkt het beste te passen bij de opgaven waar we voor staan. De gebiedsgerichte reductiepercentages houden zoveel mogelijk rekening met de kenmerken van de bodem in de gebieden (*De ABCD kaart wordt hiervoor benut*). Door de bodem centraal te stellen brengen we onze activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie nu al zo goed mogelijk aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Volgens deze systematiek blijven er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle N2000-gebieden (*depositiepotentie benadering Gelderland*). Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland. Daarnaast hanteren we een generieke reductie over heel Nederland (*12 kton generiek – gebaseerd op het structurele pakket*). Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamingsslag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland. Ook zullen er N2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring van een x aantal (kilo)meters om het N2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit zal ingevuld moeten worden in de gebiedsprocessen, o.a. op basis van de quick scan van de natuurdoelanalyses (*ringenbenadering*) Provincies geven ook de voorkeur aan dit maatwerkscenario.

Advies: instemmen met het maatwerkscenario 12 kton generiek

¹ Volgt nog een andere benaming

2. Kiezen voor 30 tot 40 kton NH3 reductie met bandbreedtes voor emissiereducties

Voor de berekeningen heeft het RIVM een emissiereductie van 40 kiloton ammoniak via verschillende ruimtelijke varianten verdeeld over Nederland. Dit komt overeen met 40% emissiereductie in de landbouw. Deze reductie is in lijn met wat afgelopen zomer een aanscherping van het maatregelenpakket A (+ de ophoging zoals met pakket B) voor stikstof oplevert volgens de Quick Scan van het PBL en wat er nodig is om de omgevingswaarde van 74% te behalen volgens het RIVM.² Als de maatwerkbenadering met 40kton wordt doorgerekend dan wordt 82% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW behaald volgens het model. Mede op basis van bespreking in het DGO is doorgerekend wat de resultaten zouden zijn van 30kton reductie. De reden om ook 30kton door te rekenen is dat bij 40kton reductie er volgens het model meer wordt gereduceerd dan de resultaatsverplichtende omgevingswaarde van 74% vraagt. De uitkomsten hiervan zijn als volgt:

Gebied	Type	30kton	40 kton	Advies: 30-40 kton bandbreedte
		Reductie percentage	Reductie percentage	Reductie percentage
A	Vruchtbare grond landbouw	12%	12%	10-15%
B	Transitiegebied	18%	43%	20-40%
C1	Veenweide	18%	43%	20-40%
C2	Overgangsgebied 1km	70%	70%	60-70%
C3	Depositiepotentie (Gld)	80%	80%	70-80%
D1	N2000	100%	100%	95-100%
D2	NatuurNetwerk	100%	100%	95-100%
Percentage - omgevingswaarde		77%	82	77-82

Tabel 1: Kosteninschatting scenario 1 - **40kton** met 12 kton generiek: 34,2 miljard met bandbreedtes 26,1 tot 42,7

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanne kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanne (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 - 20	12 - 130	0,47 - 5,07	100	3,9	nvt
Extensivering	21 -50	300 - 800	6,96 - 18,56	500	11,6	8,19
Beëindiging	51 - 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
<i>Totaal</i>	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	8,93 - 25,58	<i>Nvt</i>	17	17,15

² Bron: [Kamerbrief Voortgang stikstofproblematiek | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Tabel 2: Scenario 2, **30 kton** met 12 kton generiek: 23,5 miljard, met bandbreedtes 17,6 tot 29,7 miljard

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 – 20	12 - 130	0,37 – 4,03	100	3,1	nvt
Extensivering	21 –50	300 - 800	4,8 – 12,8	500	8	1,96
Beëindiging	51 – 100	1000 - 1300	1,5 – 1,95	1000	1,5	8,96
<i>Totaal</i>	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	6,67 – 18,78	<i>Nvt</i>	12,6	10,92

Het grote verschil tussen 30 en 40 kton zit met name in het reductiepercentage in de B- en C-gebieden en de kosten die daarbij horen.

Overwegingen hierbij zijn:

- 1) *Overshoot opgave omgevingswaarde 2030*
 - Meer dan 20% emissiereductie in de B- en C-gebieden is strikt genomen niet nodig om het stikstofdoel in het coalitieakkoord voor 2030 te halen, wanneer in de overige gebieden de genoemde reductie plaatsvindt.
 - Er is zowel ongemak met het presenteren van een te klein scenario als een te groot scenario.
 - Bij een te klein scenario (30 kton) wordt de noodzakelijke transitie in met name B- en C-gebieden (vanwege het 18% percentage) waarschijnlijk niet (optimaal) in gang gezet. Een risico is dat veehouders investeren in technologische maatregelen, terwijl uiteindelijk blijkt dat er een forse (rest)opgave na 2030 ligt die ingevuld moet worden met ander type maatregelen (zoals extensivering). De kans is groot dat er in deze gebieden na 2030 alsnog veel meer gereduceerd moet worden. Het kleine verschil in het areaal onder de KDW tussen scenario 30 en 40 kton laat bijvoorbeeld al zien dat de restopgave steeds lastiger te behalen valt. Met 30kton is veel van het 'laaghangende fruit' geplukt.
 - Nu naar buiten gaan met een reductiepercentage dat hoger ligt dan wat er nodig is voor het behalen van de resultaatsverplichtende omgevingswaarden is lastig uitlegbaar aan de sector, zeker wanneer het later naar beneden bijgesteld moet worden.
 - In het DO van 13 mei is aangegeven dat, gezien de resultaten van de huidige stikstofaanpak, er behoefte is aan een overshoot van de aanpak. De vraag is of deze overshoot vorm moet krijgen via hogere doelen (82% KDW ipv 74%), of dat provincies en Rijk moeten overprogrammeren op dit doel. Zo kan via reservemaatregelen en escalatiemechanismen het gevaar van tegenvallende resultaten worden ondervangen.
 - De berekeningen zijn modelmatig en kennen een grote mate van onzekerheid. Dat laat de eerdere bijstelling van omgevingswaarden zien van 74 naar 82%. Dit verschil komt door een verandering in de rekenmethode. Dat geeft ook aan hoe groot de onzekerheden zijn.
- 2) *Gebiedskenmerken en integraliteit klimaat, water en VHR*
 - In de B- en C-gebieden speelt er *naast* stikstof nog een forse klimaat- en wateropgave. Uitgangspunt voor de richtinggevende doelen zijn niet voor niets de ecologische kenmerken en opgaven die spelen in de gebieden. Het is belangrijk hier inzicht in te hebben zodat zichtbaar wordt welke ontwikkelrichtingen er zijn voor onder andere landbouw en landgebruik.
 - Met de keuze voor een 30 kton-scenario wordt van deze gebieden een stikstofreductie van 18% gevraagd. Dit zou betekenen dat de stikstofopgave hier niet de zwaarst wegende factor is: met het realiseren van de stikstofreductie is het gebied dus niet 'klaar': er zullen aanvullende maatregelen nodig zijn voor water, klimaat en VHR-doelbereik. Het gaat dan bijvoorbeeld om extensivering. Bij de keuze voor 30 kton zou dit een belangrijke

boodschap zijn om aan de presentatie van de regionale doelen toe te voegen. De effecten van deze scenario's op de water- en klimaatopgave zijn overigens nog niet doorgerekend.

- Het 30 kton scenario leidt daarbij mogelijk tot nadruk op innovaties in B- en C-gebieden die niet in lijn zijn met gebiedskenmerken. Tot ongeveer 20% reductie zal innoveren in gebieden namelijk meer voor de hand liggen, terwijl het hier met name om extensiveringsgebieden gaat. Door te kiezen voor 30kton hoeft er in deze gebieden vanuit stikstof 'minder' te gebeuren om de omgevingswaarde in 2030 te halen dan bij 40 kton (18% om 43%). De vraag is echter of hiermee niet een vertekend beeld ontstaat van de benodigde inzet. Een grotere inzet op innovatie zal bovendien ook niet bijdragen aan de klimaatdoelstellingen. Daarnaast zal voor de veenweidegebieden een reductiepercentage van 18 procent waarschijnlijk te weinig zijn vanwege de grote opgave die daar ligt.

3) Kosten

- De kosten in het scenario 40 kton zullen hoger uitpakken dan met 30 kton. Dit is onder meer het gevolg van de extra inspanningen in B- en C-gebieden (extensivering, aankoop en afwaardering). De klimaatmaatregelen sinds KEV 2020 zijn niet meegenomen in de doorrekening, waardoor nog verschuiving van het basispad (en daarmee de opgave) mogelijk is. Meer duidelijk volgt uit de KEV 2022.
- 30kton is kostenefficiënter – afspraken over grond is daarbij bepalend voor de kosten. Omdat de B-gebieden in het scenario 30kton een kleinere inspanning opgelegd krijgen (met mogelijk meer opties voor innovatie) zal er naar verwachting minder grond opgekocht/afgewaarderd hoeven te worden voor de stikstofopgave. Omdat de B-gebieden een groot deel van Nederland beslaan maakt dit een groot verschil in kosten. Afhankelijk van de afspraken over grond halen we het scenario 40kton reductie met de huidige inschattingen van het ministerie van Financiën het budget van 25 miljard wel of niet. (zie bijlage 2 voor kosteninschattingen) ³

Advies: Een bandbreedte hanteren tussen de 30 en 40kton NH3 reductie met de bijpassende bandbreedtes voor emissiereductie. Met als redenen:

- De onzekerheidsmarges in het model dat gehanteerd is;
- De ruimte voor provincies om in de gebiedsprocessen aan de hand van gebiedskenmerken en -opgaven een passend reductiepercentage te nemen dat maatwerk biedt. Dit wordt overigens getoetst aan het realiseren van de beoogde depositiereductie op de N2000-gebieden en het realiseren van de omgevingswaarde;
- De status van richtinggevendheid van de doelen;
- De verschillende elementen die nog uitgewerkt moeten worden (relatie doelen klimaat en water, structurerende keuzes NPLG, maatregelen en budget, natuurdoelanalyses, NOx-bijdrage sectoren)

NB: Als provincies het efficiënter kunnen dan kan dat zolang de omgevingswaarde gehaald wordt.

Ter beeldvorming: de WUR heeft deze gebieden als volgt gedefinieerd

A gebieden

In de zogenaamde A-gebieden blijft er volop ruimte voor landbouw en krijgt die zelfs voorrang. Deze landbouw voldoet aan de eisen die vanuit de milieugebruiksruimte gelden – aanpassing van teeltsystemen en omschakeling van veeteelt naar plantaardige teelten kan daar ook aan de orde zijn.

B gebieden

Zone B beslaat gebieden met één of meerdere beperkingen en/of (potentiële) ecosysteemdiensten die maken dat intensieve landbouw met hoge externe inputs minder wenselijk is. Dat is medebepalend voor de ontwikkel- en investeringsmogelijkheden in deze zone. Bij deze zone past een tamelijk extensieve landbouw. Naast hoogwaardige agrarische productie [...] is een bijdrage aan ecosysteemdiensten zoals waterberging, landschappelijke waarde en biodiversiteit karakteriserend. Stallen en kassen zijn met plaatsgebonden landschappelijk maatwerk inpasbaar gemaakt. Zone B heeft een minder eenduidig profiel dan Zone A, omdat er vele redenen kunnen zijn waarom intensieve landbouw hier niet goed mogelijk en dus minder gewenst is. De uitkomst zal zijn dat er een scala aan bedrijfstypen in zones B te vinden zal zijn. Anders dan in Zone A zal in Zone B het accent zal meer op multifunctionele en regeneratieve vormen van landbouw liggen, waarin bedrijven verduurzaamde landbouwproductie [...] combineren met andere activiteiten, zoals agrotoerisme, bevordering van de biodiversiteit, productie van hoogwaardige streekproducten, het leveren van zorg en het voorzien in waterberging. [...] De grote gemene deler is dat er voor intensieve landbouwpraktijken geen ecologisch of maatschappelijk draagvlak is, en er naast agrarische productie ook publieke diensten geleverd worden die beloofd moeten worden. Schaalvergroting wordt in deze zone zeker niet uitgesloten, want voor extensivering is ruimte nodig, maar met behoud van landschappelijke waarden. [...] Zone B bestaat uit:

- (a) uitspoelingsgevoelige bodems,
- (b) droogtegevoelige gebieden,
- (c) gebieden met potentiële waterbergingsfunctie ("sponsfunctie"),
- (d) ecologische verbindingszones, oftewel de oude ecologische hoofdstructuur (EHS),
- (f) bodems met geringe productiviteit, door verdichting of ziektegevoeligheid,
- (g) gebieden met hoge landschappelijke waarde,
- (h) alle grondwaterbeschermingszones en
- (i) alle (niet vergraven) veengronden.

C1 gebieden

Zijn veenweidegebieden – (bodemdaling)- veranderen richting natuur of zeer extensieve landbouw

C2 gebieden

overgangsgebieden nabij natuurgebieden - veranderen richting natuur of zeer extensieve landbouw

C3 gebied = depositiepotentie (extra toegevoegd)

D gebieden = Natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland

3. Status van de doelen

a. Gebiedsdoel voor NH3

De richtinggevende doelen zijn gebiedsdoelen. Dit zijn doelen gebaseerd op het basispad (prognose voor 2030 NH3 en NOx) en een reductie van 40 kton voor NH3. Er is gerekend met NH3 omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit hoofdzakelijk met landelijk (of Europees) Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren relatief heel weinig effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben, zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Kortom, de reducties in een gebied zullen met name behaald worden met een NH3 reductie. Waarbij de provincies de mogelijkheid hebben om NH3 in te wisselen voor NOx zolang de omgevingswaarden maar worden behaald. In de praktijk zal dit waarschijnlijk beperkt mogelijk zijn.

Dit neemt niet weg dat alle sectoren een bijdrage leveren aan stikstofemissiereductie. Zoals aangegeven in de hoofdlijnenbrief zet het kabinet in op evenredigheid tussen sectoren bij het terugdringen van de stikstofbelasting op de Nederlandse natuur – en daarmee het realiseren van de doelen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Mede naar aanleiding van de motie Thijssen worden er ook doelstellingen voor de industriële Nox- uitstoot onderzocht. Dit zal voornamelijk vanuit generieke maatregelen worden behaald. Op basis van de (verwachte) reductie van NOx naar 2030 kunnen de gebiedsgerichte doelen bijgesteld en aangepast worden.

Omdat het gebiedsdoelen zijn zal er ook een kaart mee worden gestuurd waarin inzichtelijk wordt gemaakt wat de gebieden zijn en waar deze liggen (zie bijlage 3).

b. Richtinggevend

De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen zijn bedoeld om richting te geven aan het gebiedsproces. Deze richtinggevende doelen hebben geen status onder de omgevingswet. De richtinggevende doelen zullen definitief (taakstellend) worden vastgelegd in het gebiedsplan 2023. De provincies krijgen op drie manieren de ruimte om de doelstellingen aan te passen in het proces van richtinggevend naar definitief:

- Het Rijk geeft de gebiedsindeling aan en provincies bepalen de bestuurlijke gebiedsindeling
Vanuit het principe dat bodem en water leidend zijn volgt een gebiedsindeling. De provincies bepalen zelf de bestuurlijke gebiedsindeling, ofwel welke gebied gehanteerd wordt voor de gebiedsprocessen.
- Op een aantal vastgestelde momenten zullen de doelstellingen aangepast kunnen/moeten worden. Daarbij wordt ook de **bandbreedte** nader gepreciseerd en vastgelegd.
 - o *In oktober 2022* wanneer de regionalisering van de doelstellingen voor water, klimaat en natuur en de structurerende keuzes van het NPLG bekend zijn.
 - o *In oktober/november 2022* wanneer de resultaten van de Klimaat en Energieverkenning bekend zijn. Dit zal inzichtelijk maken wat de beoogde stikstofreductie tot aan 2030 is op basis van het vastgestelde beleid, hierin zitten ook de maatregelen vanuit o.a. het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket.
 - o *In PM 2022* als eventueel de doelstellingen/bijdrage voor de NOx sectoren bekend zijn.
 - o *Ntb* Wanneer de generieke maatregelen in werking zijn getreden en dit leidt tot een andere bijdrage dan verwacht. In dit model wordt onder generiek het volgende verstaan: *het algemeen reduceren van de emissies per kilometer vak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak)*. In de werkelijkheid zullen generieke maatregelen ook gebiedsgericht uitpakken afhankelijk van hoe je het generieke deel invult.
 - o In Q1 2023 wanneer de Natuurdoelanalyses bekend zijn. Dit leidt mogelijk nog tot een aanvullende opgave.
- Provincies kunnen bij het concept gebiedsplan en het gebiedsplan 1.0 motiveren waarom zij afwijken van de richtinggevende doelen.

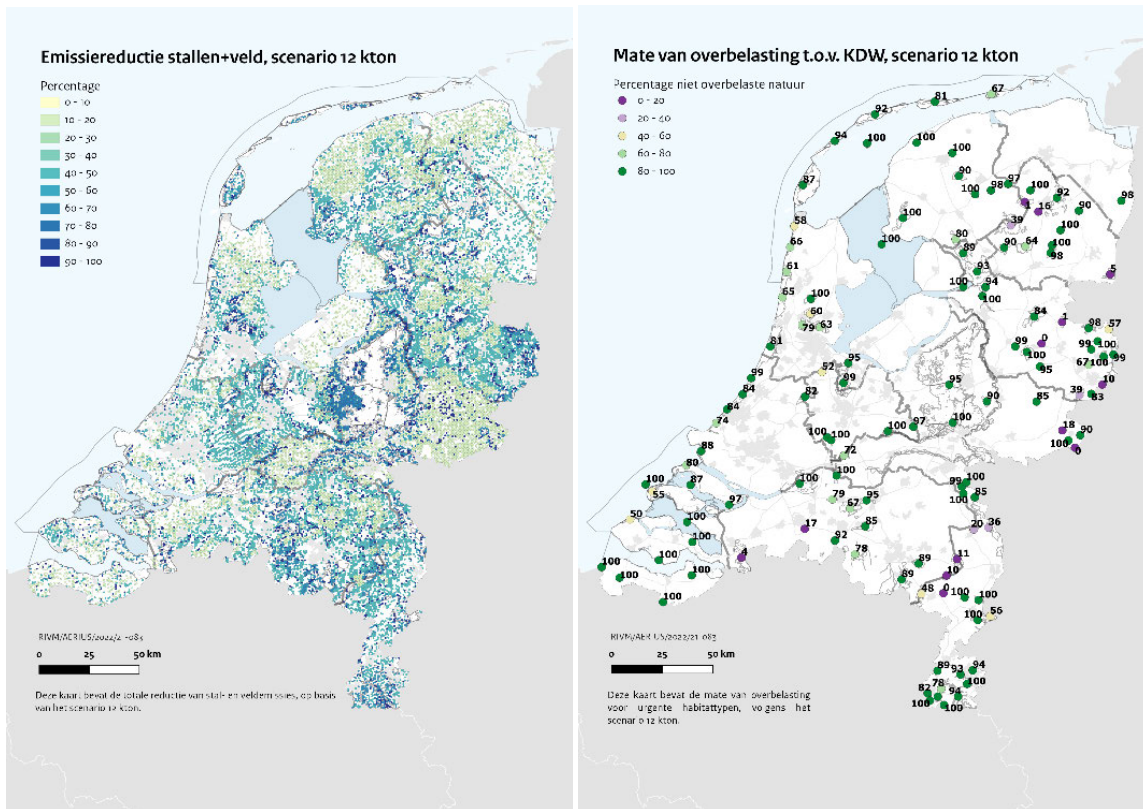
- Bij de onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen mogelijk is. Uitgangspunt hierbij is dat de gebiedsplannen bij elkaar opgeteld moeten leiden tot de 74% van het areaal onder de KDW.
- Provincies kunnen hierbij ook met elkaar kijken of er afspraken zijn te maken waarbij de ene provincie meer doet en de andere provincie minder zolang de omgevingswaarde maar gehaald wordt en niet wordt afgeweken van de geldende verplichtingen uit de Habitatrichtlijn (voorkomen verslechtering en verbetering mogelijk houden).

Met provincies zijn we in gesprek over een extra ijkmoment dat wordt ingebouwd in december/januari waarbij de maatregelen bij elkaar worden opgeteld en er gekeken wordt wat dit doet voor de emissie, depositie en de kosten. Op basis hiervan kan vervolgens worden bijgestuurd.

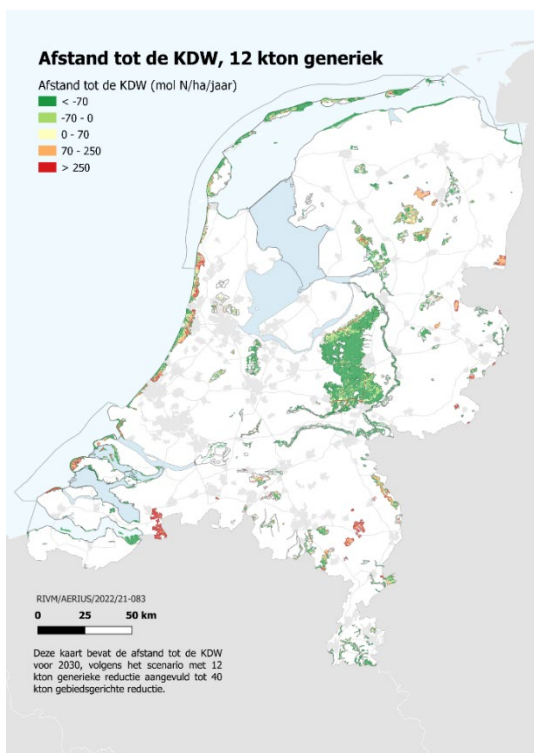
Vanuit het NPLG wordt daarnaast samen met provincies verkend hoe de gebiedsplannen die in juli 2023 worden opgeleverd met daarin ook de definitieve doelen voor stikstof, natuur, water en klimaat juridisch geborgd worden. Hier wordt ook gekeken naar de mogelijke bijsturing- en escalatie mogelijkheden.

Advies voor besprekpunten a en b: de regionale doelen als NH3 doelen richtinggevend opstellen en de provincies een kaart meegeven waarin inzichtelijk wordt wat de gebieden zijn en waar ze liggen (RIVM zal deze kaart ook publiceren i.v.m. publicatieverplichtingen).

Bijlage 1: Kaartbeelden 40kton NH3 reductie waarvan 12kton generiek

Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 1 volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 23 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A: 12%, B: 43,3%, C1: 43,3%, C2: 70%, D: 100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Berekening per provincie stikstofemissiereductiedoelen per gebied obv 40kton

12 kton generiek		
Reductie provinciale emissies		
	percentage	ton NH3
Drenthe	41,7%	2.375
A	12%	196
B	43,3%	1.109
C1	43,3%	183
C2	70%	467
D1	100%	20
D2	100%	400

Groningen	24,5%	1.413
A	12%	469
B	43,3%	575
C1	43,3%	119
C2	70%	34
D1	100%	0
D2	100%	217

Noord-Holland	40,0%	1.772
A	12%	209
B	43,3%	452
C1	43,3%	230
C2	70%	546
D1	100%	158
D2	100%	176

Flevoland	23,8%	437
A	12%	167
B	43,3%	101
C1	43,3%	7
C2	70%	94
D1	n/a	n/a
D2	100%	68

Limburg	50,1%	2.932
A	12%	48
B	43,3%	1.735
C1	43,3%	11
C2	70%	672
D1	100%	89
D2	100%	377

Overijssel	40,4%	5.638
A	12%	545
B	43,3%	2.458
C1	43,3%	375
C2	70%	1.458
D1	100%	241

12 kton generiek Reductie provinciale emissies		
	percentage	ton NH3
Noord-Brabant	46,3%	6.786
A	12%	636
B	43,3%	3.624
C1	43,3%	39
C2	70%	1.232
D1	100%	85
D2	100%	1.171
Zeeland	40,5%	736
A	12%	114
B	43,3%	210
C1	43,3%	9
C2	70%	302
D1	100%	15
D2	100%	86
Fryslan	37%	4.597
A	12%	752
B	43,3%	1.538
C1	43,3%	825
C2	70%	1.055
D1	100%	48
D2	100%	379
Zuid-Holland	33,7%	1.868
A	12%	156
B	43,3%	488
C1	43,3%	793
C2	70%	237
D1	100%	32
D2	100%	162
Utrecht	39%	2.276
A	12%	101
B	43,3%	1.030
C1	43,3%	464
C2	70%	290
D1	100%	71
D2	100%	320
Gelderland	46,3%	8.192
A	46%	1.137
B	35,2%	3.998
C1	41,3%	43
C2	71%	1.919
D1	100%	396

Bijlage 2: Kosteninschatting van de diverse scenario's (opgesteld door Financiën).

Aanleiding

In het DO van 29 april kwam de wens naar voren om een kosteninschatting van de verschillende maatwerkscenario's:

- Maatwerkscenario 40kton waarvan 12 kton generiek
- Maatwerkscenario 40kton waarvan 20 kton generiek
- Maatwerkscenario 30kton waarvan 12 kton generiek.

Resultaten en duiding

- Op basis van berekeningen van de provincie Flevoland, cijfers van de WUR en aanvullende aannames is een inschatting van de kosten gemaakt van de drie scenario's. De aannames zijn nodig omdat de scenario's nog niet concreet zijn ingevuld met maatregelen.
- Aangenomen is dat de eerste 20% reductie per gebied bewerkstelligd kan worden via technische ingrepen en voermaatregelen. Daarna wordt extensivering ingezet en, als ultimatum remedium, bedrijfsbeëindiging.
- Exclusief grondkosten zijn dit de kosten per scenario:
 - Scenario 1: 40kton reductie waarvan 12kton generiek: 17 miljard, met bandbreedte van 8,9 tot 25,6.
 - Scenario 2: 30kton reductie waarvan 12kton generiek: 12,6 miljard met een bandbreedte van 8,9 tot 23,2 miljard exclusief grondkosten.
 - Scenario 3: 40kton reductie waarvan 20kton generiek: 15,5 miljard met een bandbreedte van 8 tot 23,2 miljard.
- Indien de grond in het geval van extensivering in waarde wordt gecompenseerd en in geval van uitkoop door het Rijk wordt aangekocht, bedragen de bruto kosten naar verwachting:
 - 34,2 (Scenario 1), met bandbreedtes 26,1 tot 42,7 miljard
 - 23,5 (Scenario 2), met bandbreedtes 17,6 tot 29,7.
 - 32,7 miljard (Scenario 3), met bandbreedtes 25,2 tot 40,3.
- Scenario 3 (30kton en 12kton generiek) vergt de minste kosten. Dit komt met name doordat in de B- en C1-zones emissiereductie voornamelijk middels technische ingrepen en voermaatregelen wordt bewerkstelligd. Dit zijn goedkopere maatregelen met lagere grondkosten.
- In deze berekeningen is voor andere sectoren uitgegaan van het PBL KEV basispad 2020. Dit betekent dat van andere sectoren een relatief lagere stikstofemissiereductie wordt verwacht.

Tabel 1: Kosteninschatting Scenario 1 40kton waarvan 12 kiloton generiek. Bereikte omgevingswaarde 82% KDW.

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 - 20	12 - 130	0,47 - 5,07	100	3,9	nvt
Extensivering	21 - 50	300 - 800	6,96 - 18,56	500	11,6	8,19
Beëindiging	51 - 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
Totaal	Nvt	Nvt	8,93 - 25,58	Nvt	17	17,15

Tabel 2: Scenario 2, 30 kton waarvan 12 generiek. Bereikte omgevingswaarde 77% KDW.

Maatregel	Percentiel ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 - 20	12 - 130	0,37 - 4,03	100	3,1	nvt
Extensivering	21 - 50	300 - 800	4,8 - 12,8	500	8	1,96
Beëindiging	51 - 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
<i>Totaal</i>	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	<i>6,67 - 18,78</i>	<i>Nvt</i>	<i>12,6</i>	<i>10,92</i>

Tabel 3: Kosteninschatting Scenario 3, 40kton waarvan 20 kiloton generiek. Bereikte omgevingswaarde 82% KDW.

Maatregel	Percentiel beoogde ammoniak reductie	Bandbreedte kosten (€/kilo NH3)	Bandbreedte kosten maatregel (mld)	Gebruikte aanname kosten (€/kilo NH3)	Kosten maatregelen excl. grond onder aanname (mld)	Bijkomende benodigde tegemoetkoming gronden (mld)
Technische ingrepen & voer	0 - 20	12 - 130	0,47 - 5,07	100	3,9	nvt
Extensivering	21 - 50	300 - 800	6,06 - 16,16	500	10,1	8,19
Beëindiging	51 - 100	1000 - 1300	1,5 - 1,95	1000	1,5	8,96
<i>Totaal</i>	<i>Nvt</i>	<i>Nvt</i>	<i>8,03 - 23,18</i>	<i>Nvt</i>	<i>15,5</i>	<i>17,15</i>

Methode

Totstandkoming verdeling maatregelen

Aangezien op dit punt in het proces de voorkeursscenario's nog geen maatregelen bevatten, is het nodig de kosteninschatting te baseren op een fictieve samenstelling van maatregelen. De aanname dat de eerste 20 percentielen emissiereductie met technische ingrepen en voermaatregelen bewerkstelligd kan worden is gebaseerd op onderzoek van de WUR⁵. De aanname dat het 21^e tot en met 50^e percentiel emissiereductie middels extensivering bewerkstelligd wordt. Dit aandeel is onzeker, maar gebaseerd op een inschatting van experts dat veel bedrijven niet kunnen voortbestaan na extensivering.

Totstandkoming aannames kosten en bandbreedtes maatregelen

De bandbreedte van de kosten van technische ingrepen en voermaatregelen is gebaseerd op berekeningen van de provincie Flevoland. Deze berekeningen betreffen kosteninschattingen van individuele maatregelen, waaronder luchtwassers, stalvloeren, voermaatregelen, extensivering en uitkoop. Zij komen tot de conclusie dat de kosten per kilo emissiereductie oploopt naarmate de maatregel een groter emissiereductiepercentage bewerkstelligt. Voor deze nota zijn de berekende maatregelen van de Provincie Flevoland geaggregeerd naar drie mandjes: technische ingrepen en voer; extensivering; en beëindiging.

⁵ Hermans, T. et al. (2020) Ruimtelijke aanpak van het stikstofprobleem. [23564eb3-4a5f-49f8-a19d-c2ce4b98c0e9_Rapport Stikstof WUR Totaal.pdf](https://www.wur.nl/nl/publicaties/publicatie/23564eb3-4a5f-49f8-a19d-c2ce4b98c0e9_Rapport_Stikstof_WUR_Totaal.pdf)

De kosten van extensivering en beëindiging zijn gebaseerd op de vee- en stalwaarden zoals berekend voor de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties⁶. Hierbij is aangenomen dat het beëindigen van een bedrijf 130% van de vee- en stalwaarde van dat bedrijf vergt, in verband met bijkomende proces- en sloopkosten. Voor extensivering wordt aangenomen dat dit de helft van de vee- en stalwaarden vergt, en 35% van de grondwaarde.

Het wel- of niet meenemen van de kosten van het afwaarderen en/of opkopen van gronden bepaalt voor beide scenario's of de plannen wel- of niet binnen het budget passen. De grondkosten kunnen bruto 17,15 (Scenario 1), 17,85 (Scenario 2), of 10,92 miljard (Scenario 3) euro extra vergen. De grootte van deze bedragen komt met name doordat in Scenario's 1 en 2 extensivering en beëindiging plaatsvindt in de B en C2 zones. Uitgaande van de aangenomen verhouding tussen technische maatregelen, extensivering en beëindiging, vereisen Scenario's 1 en 2 ongeveer 60% van alle veehouderijgronden in Nederland ofwel opgekocht ofwel geëxtensiveerd zou worden. Dit betreft 600.000 hectare; 14% van het totale Nederlandse grondoppervlak. In Scenario 3 worden grond intensieve maatregelen als extensivering en beëindiging op kleinere gebieden toegepast, terwijl in de B en C2-zones de nadruk ligt op technische en voermaatregelen. Hierdoor vallen de grondkosten lager uit.

Box 1: Extensivering, uitkoop, en bijbehorende grondkosten

Hoewel extensieve landbouw geen formele definitie kent, is het over het algemeen "een vorm van landbouw waarbij er maar weinig productie plaatsvindt per hectare grond, of weinig inputs gebruikt worden"⁷. Extensief landbouwen is minder rendabel. Er kan voor gekozen worden boeren tegemoet te komen, onder andere door te compenseren voor de afwaardering van hun grond⁸. In dit stuk zijn de bandbreedtes van zowel de percentielen als de kosten van extensivering en beëindiging gebaseerd op kwalitatieve schattingen.

In scenario's 1 en 2 worden melkveehouders in B- en C2-gebieden geëxtensiveerd (35 tot 45% emissiereductie). Omdat extensivering leidt tot minder productiviteit, is extensieve landbouwgrond minder waard. Het PBL stelt dat bij waardedaling van grond de betreffende veehouder waarschijnlijk recht heeft op compensatie voor de waardedaling⁹. De grootte van de waardedaling en de hoogte van de bijbehorende compensatie is zeer onzeker. Het ministerie van LNV geeft aan de grond te willen opkopen en afwaarderen¹⁰. In deze berekening schatten we de grondkosten in als volgt: Bij bedrijfsbeëindiging nemen we aan dat 100% van de grond voor 100% van de marktwaarde (60.000 euro per hectare) wordt aangekocht. Bij extensivering nemen we aan dat boeren 35% van de marktwaarde van hun grond ontvangen.

Anname andere sectoren

De voorgestelde scenario's gaan ervanuit dat andere sectoren het PBL-basispad aanhouden. Dat betekent dat een groot aandeel van de benodigde emissiereductie om de 74% te behalen op de veehouderij valt. Dit terwijl de Commissie Remkes adviseerde alle sectoren, inclusief landbouw, hun emissies te laten halveren. Bovendien spreekt het CA van een "evenredige bijdrage" van andere sectoren in het verminderen van de landelijke stikstofuitstoot.

Box 2: Wat als andere sectoren ook reduceren?

In de drie scenario's voldoen andere sectoren niet aan het advies van de Commissie Remkes om hun uitstoot te halveren. Volgens voorlopige berekeningen van het datateam van het Ministerie van Financiën zou er in twee identieke beleidsscenario's 13 kiloton meer opgehaald moeten worden in de veehouderij om het 74% doel te bereiken wanneer er voor andere sectoren wordt uitgegaan van het PBL-basispad in plaats van een halvering van hun stikstofuitstoot. Let wel dat deze berekening een hypothetisch scenario nabootst, aangezien er wordt uitgegaan van een

6 A. Bleeker, M.J. Wilmot en J. Bijsterbosch (2020). Stikstofeffecten van criteria ten behoeve van de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties.

7 [Stikstof: ruimte voor perspectief | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#), p.13

8 [Stikstof: ruimte voor perspectief | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#), p.13

9 [Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof \(pbl.nl\)](#)

10 [Antwoord LNV 2 doorgerekende natuurstikstoflandbouwpakketten | Publicatie | Kabinetsformatie \(kabinetsformatie2021.nl\)](#).

emissiereductiestrategie die volledig is gebaseerd op kostenefficiëntie. Bovendien wordt in dit scenario de landbouwdoelstelling aangepast aan wat er resteert wanneer andere sectoren hun emissie halveren, in plaats van dat ook voor de landbouw de door Remkes aanbevolen halvering wordt aangehouden. Desalniettemin onderschrijft de berekening het idee dat, wanneer er van andere sectoren geen grootschalige reductie wordt verwacht, de resterende landbouwopgave mogelijk grote proporties en kosten aanneemt.

Beperkingen

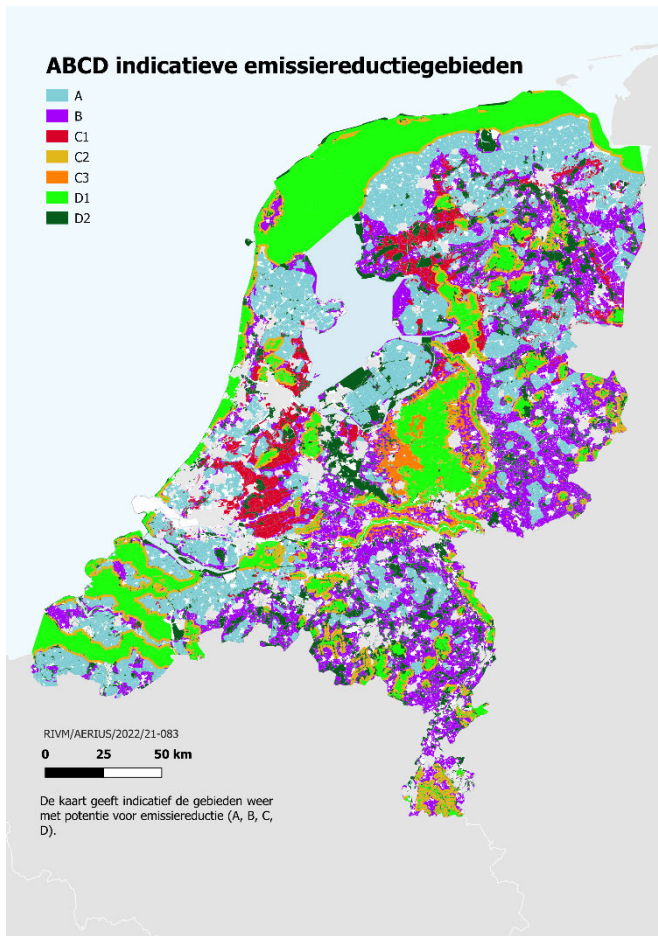
Alle bovenstaande cijfers zijn onderhevig aan de nodige beperkingen. Zo zijn alle kosteninschattingen per maatregel gebaseerd op algemene aannames over de kosten van vee, stallen, en technologieën, net als in het RIVM briefrapport over de Landelijke Beëindigingsregel Veehouderij¹¹.

Behalve de vee- en stalwaarden zelf kan het percentage van de waarde dat betaald dient te worden anders uitvallen. Hetzelfde geldt voor de grond. Tegelijkertijd kunnen de netto kosten voor met name grondopkoop lager uitvallen wanneer de overheid de grond kan doorverkopen.

Tot slot zijn de bandbreedtes voor de kosten van extensivering en beëindiging gebaseerd op kwalitatieve schattingen. Hoewel dit voor de nodige onzekerheid in de resultaten zorgt, is hier toch voor gekozen aangezien er op dit moment geen beter kwantitatief alternatief is. De bandbreedte kan daardoor gezien worden als een indicatie voor een onder- en bovengrens, die niet als bindend beschouwd kan worden. Hetzelfde geldt voor de aanname dat bij extensivering 35% van de grondwaarde betaald moet worden, en 50% van de stal- en veewaarde.

¹¹ A. Bleeker, M.J. Wilmot en J. Bijsterbosch (2020). Stikstofeffecten van criteria ten behoeve van de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties.

Bijlage 3: Gebiedsindeling

**De mate van detail van deze kaart kan variëren*

Programma DG Stikstof
Behandeld door

5.1.2.e

T 065.1.2.e

5.1.2.e@minInv.nl

Datum

13 mei 2022

Kenmerk

DGLG&S / 22208907

Kopie aan
Bijlage(n)

verslag

Omschrijving	Interdepartementaal directeurenoverleg stikstof
Voorzitter	5.1.2.e / 5.1.2.e
Secretaris	5.1.2.e
Vergaderdatum en -tijd	13 mei 2022, 09.00 uur - 11.00 uur
Locatie	Teams MS

1. Opening en vaststelling agenda

2. Mededelingen

3. Regionale emissiereductiedoelstellingen

Beslispunten

Het DO wordt gevraagd akkoord te gaan met:

1. Het maatwerkscenario met 12kton generiek
2. Keuze voor 40 kton met bandbreedtes voor emissiereductie per gebied
3. De status van de doelen
 - o Gebiedsdoel + kaart
 - o Richtinggevend naar definitief

Reacties DO-leden

- FIN uit complimenten voor ruimtelijke verdeling in de notitie; generiek waar kan, gericht waar het moet. FIN benoemt dat de voorkeur in het DGO voor 12 kton generiek positief is. Emissiereductie van 40 kton zal niet binnen 25 mld van het fonds passen door grote inspanning op de B-gebieden. Raming voor het 30 kton-scenario is 15-30 mld, voor 40 kton 30-45 mld. FIN geeft aan inhoudelijke argumentatie voor 40 kton niet te volgen en oppert dat het ondoelmatig is wat betreft stikstof. PBL waarschuwde vorig jaar niet te strak op KDW's te sturen. FIN stelt voor te gaan voor het doel dat aansluit bij KDW-doel en in de B- en C-gebieden klimaat- en watermaatregelen te nemen. FIN vraagt zich af of keus voor 40 kton te verdedigen is als achteraf blijkt dat met 30 kton de KDW-doelen ook worden gehaald.
- IenW begrijpt de opmerking van FIN en bevestigt dat er voor een bandbreedte gekozen moet worden die doelmatig is en binnen beschikbare budgetten blijft.

- NVLG benoemt dat de praktijk telkens tegenvallers laat zien. Als wordt gekozen om aan de onderkant te gaan zitten, hoe groot is dan de kans dat dit het ook niet redt? Voorkeur om hoger te gaan zitten, maar benoemt dat dit een politieke weging is.
- JenV begrijpt de redenering vanuit FIN, maar is het eens met NVLG om niet aan de onderkant te gaan zitten. Ook vraagt JenV aandacht voor de verschuiving van 12 naar 20kton en hoe dit gesprek met de provincies moet worden aangegaan.
 - DGLG&S benoemt dat er dinsdag een sessie is tussen MNenS en gedeputeerden. Dan kan worden besproken welke bewegingsruimte er is.
- JenV/BZK vragen naar de richtinggevendheid en hoe te handelen als doelstellingen niet gehaald worden. BZK geeft aan dat het nodig is om grip te houden op het behalen van de doelen, maar het budget dient niet kaderstellend te zijn voor wat er moet gebeuren.
- BZK steunt het voorstel van 12 kton. Dit is wel maximaal, anders gaat alles via het generieke. BZK spreekt uit dat dit een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van het kabinet, waarin elk departement iets kan betekenen.

Met betrekking tot de emissiereductie uit BZK de voorkeur niet aan de onderkant te gaan zitten. BZK ziet dit als extra argument om met elkaar het proces in te richten. Wat hebben we nodig om de komende zes tot negen maanden vinger aan de pols te houden?
- IenW uit complimenten voor het stuk. IenW spreekt steun uit voor 12kton generiek en geeft aan dat een verhoging van 20kton generiek om een politieke weging vraagt.

Daarbij benoemt IenW de volgende aandachtspunten:

 - De vertaling van sturing op deposities naar emissie.
 - Hoe werkt dit uit in de praktijk? Op dit moment betreft het voornamelijk een theoretische exercitie zonder onderbouwing van maatregelen.
 - Het is belangrijk om betrokken te blijven bij de uitvoering in de praktijk en resultaten in de praktijk te monitoren.
- EZK oppert de mogelijkheid uiteindelijk uit te komen op 35 kton.
- DGLG&S merkt op dat hier rekenmodellen achter zitten met grote onzekerheden, zonder concreet uitgewerkte maatregelen erachter. DGLG&S uit bezorgdheid over naar boven bijstellen en uit de voorkeur om hoog in te zetten en bij het definitief vaststellen van de doelen naar beneden te gaan.
- DGLG&S benoemt twee onzekerheden.
 - Het zijn modelmatige berekeningen van RIVM zijn waar nog geen maatregelen onder zitten. Dit gaat niet alleen om stikstof, maar ook om klimaat, bodem, water natuur en stikstof. Er is nu een eenzijdige focus op KDW omdat dit nu de enige wettelijke doelstelling is, maar die gaat wel verbreed worden.
 - De constatering dat het nu integraal is geworden, maakt de kwestie nog moeilijker. Het is nog niet zeker wat 30 kton of 40 kton emissiereductie voor het klimaat gaat betekenen. Provincies moeten aan de slag gaan met doelstellingen die zo robuust zijn dat ze ook klimaat en water gaan halen. DGLG&S benoemt dat het door deze twee onzekerheden het onverstandig is om op de onderkant van de marge te gaan sturen. DGLG&S erkent dat de

budgettaire werkelijkheid een moeilijke is en roept op tot een poging om tot een midden te komen zodat hier procesmatig verder mee kan worden gegaan.

- FIN spreekt het vermoeden uit dat na KEV 2022 ook 25 kton NH3 voldoende zal zijn. FIN is van mening dat er al overshoot zit in het 30kton scenario.
- DGLG&S benoemt dat in het basispad een prognose zit voor 2030 voor industrie en mobiliteit, maar hier zit nog niet het schoneluchtakkoord of klimaatakkoord in. Daarvan weten we pas in oktober meer. We zitten dus op een overshoot op basis van alleen landbouwmaatregelen en maatregelen die bekend waren in 2020 voor andere sectoren. Er is geen zicht op wat die andere sectoren aan daling gaan doen, dat weten we pas bij de KEV 2022. DGLG&S uit de voorkeur voor een advies dat gaat over de doelstellingen minder dwingend nu naar buiten brengen. DGLG&S benoemt dat het van boven naar beneden bijstellen de voorkeur heeft, maar wel gebaseerd op een realistisch 'boven'. Die redenering gaat mee naar het DGO in een oplegger bij dit stuk.
- FIN geeft aan het argument met betrekking tot de overshoot goed te begrijpen en de wens om meer te doen omdat er in de praktijk vaak tegenvallers zijn. FIN is van mening dat het inbouwen van een overshoot in het doel een denkfout is. En oppert dat die overshoots moeten worden vormgegeven via maatregelen, om resultaat op de verkeerde plekken te voorkomen. FIN uit verder de wens voor het advies aan het DGO om de 30 en 40 kton emissiereductie naast elkaar te bezien en herhaalt dat het lastig is positief te adviseren op 40 kton door het financiële plaatje. FIN vraagt voor de bespreking in het DGO om een heldere oplegger waarin de voor- en nadelen inzichtelijk worden gemaakt.
 - DGLG&S bevestigt dit.

4. Startnotitie NPLG

Buiten scope

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

5. Intensivering bronmaatregelen

Buiten scope

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

Buiten scope

[Redacted content]

[Redacted content]

- Buiten scope [redacted]

6. MJP AERIUS

- Buiten scope [redacted]
- [redacted]

7. Communicatie- en stakeholderaanpak Zienswijzenprocedure PSN

- Buiten scope [redacted]
- [redacted]

- Buiten scope
- [Redacted text]

[Redacted text]

8. Verslag vorig overleg

- Het verslag van 29 april wordt vastgesteld zonder wijzigingen.

9. Rondvraag en sluiting

concept

Verslag van het interdepartementaal DG-overleg Stikstof, 17 mei 2022

Het DG-overleg is tot en met agendapunt 5 een DGO+, d.w.z. met aanwezigheid van het IPO

- 1. Opening en vaststelling agenda**
De voorzitter opent de vergadering.

- 2. Mededelingen**
Buiten scope

- 3. Startnota NPLG**
Buiten scope
-

Buiten scope

4. Communicatie Psn

Buiten scope

5. Regionale emissiereductiedoelstellingen

DG LG&S geeft aan er twee wijzigingen zijn aangebracht ten opzichte van het DG-overleg van vorige week. Uitgangspunt is de voorkeur van het DG-overleg voor het aandeel generiek van 12kton generiek. Daarnaast is er een berekening gemaakt met een reductieopgave van 30kton, omdat met 40kton te veel van de omgevingswaarde wordt behaald (83% ipv 74%). Die nieuwe berekening komt uit op 77% van de omgevingswaarde. Omdat het gaat om modelmatige berekeningen wordt daarbij een bandbreedte aangehouden tussen de 30 en 40kton. Financiën heeft een financiële doorrekening gemaakt, waaruit blijkt dat 40kton meer kost dan 30kton.

De voorzitter meldt dat IPO en rijk van mening verschillen over het aandeel generiek en dat het gesprek hierover nog loopt.

Het IPO is verbaasd dat binnen een week een nieuwe variant van 30kton uitgerekend kan worden, waaruit blijkt dat ook op die manier de opgave gehaald kan worden, terwijl de discussies al maanden gaan over 40kton. De verwachting is dat de keuze van bestuurders in de provincie nu zal vallen op 30kton. Maar dat zou onverstandig zijn, want met 30kton zitten we op de rand en nemen we te veel risico om de doelstellingen te halen. Verder is het opvallend dat uit de financiële berekeningen blijkt dat meer generiek goedkoper is dan minder generiek.

IenW-M is het eens met de 12kton generiek. Het ambitieniveau moet zo hoog mogelijk zijn. De voorgestelde bandbreedte moet worden gekoppeld aan de ontwikkelingen aan het eind van het jaar als er de eerste maatregelen zijn, waarbij het uitgangspunt voor IenW is : zo'n hoog mogelijke ambitie binnen de budgettaire mogelijkheden.

LNV-AGRO is het ook eens met de 12kton generiek. Het is niet verstandig om het richtinggevende doel hoger te zetten dan de wettelijke 74%. Wel zou het meerdere als reserveruimte kunnen worden gepresenteerd. In gebiedsprocessen moeten innovaties niet worden uitgesloten. De tekst in paragraaf 3a over de bijdrage van andere sectoren moet worden omgedraaid : eerst melden dat er een evenredig bijdrage van alle sectoren nodig is en dan dat het in deze nota gaat over NH3. Het kaartmateriaal, toelichtingen en berekeningen van het RIVM zijn onderbouwing van de doelstellingen, opdat er ruimte is voor de gebiedsprocessen om dit in te vullen, incl. de bepaling van de grenzen.

AZ benadrukt de budgettaire randvoorwaarden. De 40kton zit er ruim boven, de 30kton net er onder. AZ is het eens om de bandbreedte te hanteren en in december te kijken hoe dit uitkomt met het budget.

EZK twijfelt of de 30kton leidt tot voldoende klimaatreductie. Ook de doorvertaling naar gebiedsdoelen zou nu al moeten worden opgenomen in de nota en niet pas per oktober. De

klimaatopgave zal voor alle gebieden meer beperkingen met zich meebrengen dan dat er nu voor stikstof is geformuleerd.

In deze gebiedsprocessen ligt de nadruk op de landbouw. De redactionele aanpassing die DG Agro voorstelt over de evenredige bijdrage van sectoren is goed.

Fin merkt op dat de 40kton niet past binnen het budget en dat dit van de 30kton onzeker is. Verder is de grote bandbreedte moeilijk om te hanteren. Het suggereert dat de 30kton het absolute minimum is, terwijl er nog een aantal zaken niet zijn meegenomen, zoals het basispad van andere sectoren, dat in het najaar bekend wordt (met de KEV). Ook het doel is hoger dan de afgesproken 74%. Houdt de ambitie hoog door meer maatregelen te nemen en kijk in het najaar naar de schattingen van de kosten aan de hand van meerdere opties in plaats van bandbreedtes te hanteren.

VenJ wijst op de status van de richtinggevende doelen voor de gebiedsplannen, terwijl er wettelijke doelen gehaald moeten worden vanaf juli 2023. VenJ adviseert om interbestuurlijke afspraken te maken over de borging van het halen van de doelstellingen.

IenW-M vraagt aan Fin. naar de financiële inpasbaarheid.

Fin antwoordt dat de berekeningen veel aannames bevatten en dat dat niet exact kan worden aangegeven. Het kan meer, maar ook minder gaan kosten. Voor grond zal gecompenseerd moeten gaan worden.

DG LG&S antwoordt dat innovatie in principe goed is, maar onvoldoende oplevert voor met name water en klimaat in de B- en C-gebieden. Dit zal beter worden uitgeschreven.

De sturing op NOx zal beter worden aangegeven in de nota.

Dit geldt ook voor de klimaatdoelstelling.

De beantwoording van de vraag over de kosten hangt sterk af van de maatregelen die genomen worden. Daarom is er een extra moment in het proces ingebouwd in december/januari om te kijken naar de stand van zaken.

De juridische borging van de gebiedsplannen is nog in bespreking. Wel zal in de nota duidelijker worden aangegeven dat het realiseren van de doelstellingen een wettelijke vereiste is.

De voorzitter constateert de wens van het DG-overleg om de ambitie hoog te houden. Er liggen harde opgaven waaraan voldoen moet worden, en die moeten passen in de budgettaire voorwaarden. Daarbij is goede monitoring nodig om te kijken naar de ontwikkelingen.

DG-Agro wijst op de onwenselijkheid van de hogere doelstelling dan 74% die in de nota staat. Wel zou iets extra's geprogrammeerd kunnen worden om tegenvallers op te kunnen vangen.

Fin is het hier mee eens. Het heeft budgettaire gevolgen en is ook communicatief lastig. Verder heeft Fin twijfels of het sturen op klimaat en water in de B- en C-gebieden past binnen het Transitiefonds.

Het IPO reageert aan Fin dat het Transitiefonds voor de brede opgave is en niet alleen voor stikstof.

Verder verwacht het IPO dat in de bespreking met bestuurders van de provincies de discussie zal gaan over 30kton zonder bandbreedte met 12 kton generiek, en onderhandelingen over dat generieke deel. Dat zal net passen binnen het budget. Maar de opgave aan provincies betreft de volle breedte van het NPLG, incl. water en klimaat, wat ook uit dit budget gefinancierd moet worden.

DG LG&S wijst op de modelmatige werkelijkheid die gevuld moeten worden met maatregelen voor stikstof, bodem, water en klimaat. De pakketten die er komen moeten beoordeeld worden voor het toekennen van middelen. Met alle begrip voor de opmerkingen, het is nu zaak om met die pakketten aan de slag te gaan.

EZK is het eens om maatregelen op te stellen en aan de slag te gaan.

IenW-M onderschrijft dit.

DG RTL is het ook hiermee eens en adviseert om de hogere doelstelling, die nodig is om mogelijke tegenvallers op te vangen, scherp te formuleren.

Fin steunt de opmerking om meer te doen om tegenvallers op te vangen.

AZ vraagt of het stuk over de communicatie beschikbaar kan zijn op het moment dat deze nota in de onderraad wordt behandeld. De voorzitter zegt dit toe.

LNV-Agro verwacht dat er tekstueel wel uitgekomen kan worden over de hogere doelstelling.

De voorzitter concludeert dat de nota zal worden aangepast aan de opmerkingen. Er zal nog bericht aan het DG-overleg komen over de aanpassingen.

6. Bijsturing bronmaatregel retrofit

Buiten scope

7. Meerjarenplan Aerius

Buiten scope

8. Verslag van de vorige vergadering (10 mei 2022)

Er zijn geen opmerkingen op het verslag.
Het verslag wordt vastgesteld.

9. Rondvraag en sluiting

Buiten scope

Buiten scope

Aanbiedingsformulier Dg-overleg stikstof 17 mei 2022		Contactpersoon: 5.1.2.e , 5.1.2.e Directie of departement: DGS
Korte titel	Nota Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied	
Korte samenvatting van de inhoud	Doelen per gebied zijn nodig om richting te geven aan gebiedsprocessen en te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden. Bovendien biedt dit duidelijkheid over een toekomstbestendige ontwikkelingsrichting van boerenbedrijven die passen bij de lokale omgeving en omstandigheden. Er zijn verschillende mogelijkheden voor het richten van stikstofreductie: deze zijn eerder in het DGO toegelicht. In deze nota zijn de dilemma's en bespreekpunten van DO verwerkt en ligt wordt het voorkeursscenario en de status van de doelen toegelicht. Het DGO wordt gevraagd hierover een besluit te nemen. Dit betreft de methodiek en de status van de doelen parallel wordt ook gewerkt aan de communicatie.	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Het DGO wordt gevraagd akkoord te geven op: <ol style="list-style-type: none"> 1. Het maatwerkscenario met 12kton generiek 2. Keuze voor een opgave van tussen de 30kton en 40kton met bandbreedtes voor emissiereductie per gebied 3. De status van de doelen <ul style="list-style-type: none"> - Gebiedsdoel + kaart - Richtinggevend naar definitief 	
Afstemming	Interdep wg, interdep DO, DGO.	
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	RFL,MR	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen	Ten opzichte van het vorige DGO is er ook een 30kton scenario doorgerekend en is op hoofdlijnen inzichtelijk gemaakt wat de kosten zijn van de scenario's.	

Opvolging Informeel Bestuurlijk Overleg 17 mei (strategische heisessie)

I. Inleiding

- Tijdens de informele strategische (hei)sessie van 17 mei zijn onderwerpen genoemd door de BC Stikstof en/of MNenS die bestuurlijk prioriteit vragen.
- Deze bestuurlijke prioriteiten vragen om transparantie over de wijze waarop hieraan wordt gewerkt.
- De onderwerpen zijn samengevat in onderstaande tabel. Dit is een coproductie van het IPO en ambtelijk LNV.
- Doel van de tabel is om procesniveau aan elkaar laten zien waar we mee bezig zijn.
- De tabel is nadrukkelijk bedoeld om 'samen te kunnen vlammen', en niet om een terugkerend afvinklijstje te creëren.

II. Tabel 1: stand van zaken per prioritair punt

Thema	Strekking bestuurlijk punt	Processtappen
1. Generiek beleid		
Buiten scope	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
2. PAS-melders	Buiten scope	[Redacted]
	[Redacted]	[Redacted]
	[Redacted]	[Redacted]
	[Redacted]	[Redacted]
	[Redacted]	[Redacted]
	[Redacted]	[Redacted]

<p>3. Heldere doelen voor gebiedsplannen</p>	<p>Opstellen gebiedsplannen loopt, nog (aanvullende) doelen aankondigen gedurende dit proces kan volgens provincies leiden tot onrust in gebieden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In juni 2022 publiceert het Rijk de startnotitie NPLG. Daarin is een stand zaken opgenomen van de regionale doelen op het gebied van natuur, water en klimaat die het Rijk voornemens is om aan provincies mee te geven. • De komende maanden worden alle doelen regionaal uitgewerkt (waar nodig). NPLG coördineert de ontwikkeling, bewaakte de samenhang en schaaft zo nodig op. In oktober dient de Rijksinzet voor deze doelen helder te zijn. • Net als de emissiereductiedoelen (stikstof) worden de regionale doelen op het gebied van natuur, water en klimaat pas definitief vastgesteld met de gebiedsprogramma's NPLG in juli 2023. Voor de periode tussen oktober 2022 en juli 2023 wordt nog een procesontwerp gemaakt.
<p>4. Latente ruimte</p>	<p>Buiten scope</p>	<p>[Redacted]</p>
<p>5. Versnellingsactie</p>	<p>Buiten scope</p>	<p>[Redacted]</p>
<p>6. Realisatie NNN</p>	<p>Buiten scope</p>	<p>[Redacted]</p>
<p>7. Uitvoeringscapaciteit</p>	<p>Buiten scope</p>	<p>[Redacted]</p>
<p>8. Samenwerking</p>	<p>Buiten scope</p>	<p>[Redacted]</p>
<p>[Redacted]</p>	<p>[Redacted]</p>	<p>[Redacted]</p>

- Buiten scope

Buiten scope

- Buiten scope Buiten scope

C. Welke omgangsvormen vraagt dit?

- scope
- [Redacted content]

D. Waarover zijn NU afspraken nodig?

Buiten scope

- [Redacted content]

2 Duidelijkheid over doelen voor gebied(splan)

- Deadline / planning
- Stikstof / klimaat / water / natuur
- Definitie beken: wat is een beek

Buiten scope

- [Redacted content]

[Redacted content]

Buiten scope

- Buiten scope

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 5.1.2.e
5.1.2.e@rivm.nl

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk
<...>

Uw kenmerk

Behandeld door
Centrum Milieukwaliteit

Kopie aan

Bijlage(n)
1. Zoneringskaart
2. Effect schaling
deposities van
maatgevende naar
relevante hexagonen

memo

Achtergrondinformatie regiadoelentool
landbouwemissies, analyse en doorrekeningen
t.b.v. de gebiedsgerichte aanpak DGS-IPSN.

Inhoud

1. Introductie	2
1.1 Inleiding	2
1.2 Doel regiadoelentool	3
1.3 Toets omgevingswaarde	3
2. Werking van de tool	4
2.1 Varianten van emissiereductie	4
2.2 Emissiescenario's andere provincies	5
2.3 Bron receptor matrix en gridcellen	5
2.4 Het gebruik van maatgevende hexagonen	6
2.5 Resultaten	6
2.6 KDW en KDW-t	7
3. Onderliggende datasets	8
3.1 Stal- en veldemissies	8
3.2 Basispad	8
3.3 Disclaimers	9
4. Doorrekening voor beleid: verschillen tussen scenario's voor landelijk beeld en toets op omgevingswaarde	10
4.1 Resultaten op de kaart	10
4.2 Voorbeelden van scenario's	12
4.3 Voorkeursscenario's	13

1. Introductie

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

1.1 Inleiding

Aanleiding

Het RIVM heeft in het kader van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof in opdracht van DG Stikstof van het ministerie van LNV (DGS) en het IPO Programma Stikstof en Natuur (IPSN) een tool gemaakt waarmee inzicht wordt verschaft in de effecten van emissiereducties in de landbouw (NH₃) op de stikstofdepositie en -overbelasting in Natura 2000-gebieden. Het betreft een tool waarin ruimtelijke scenario's van emissiereductie op provinciaal niveau interactief kunnen worden gedefinieerd en doorgerekend. Deze tool is aan het Rijk en de provincies beschikbaar gesteld ten behoeve van gezamenlijk overleg en nu ook gedeeld op RIVM.nl/stikstof.¹

Toelichting regiodoelentool

In paragraaf 2 en 3 wordt de werking van deze regiodoelentool (versie 1) beschreven. Dit is de versie van de stikstoftool die door DG Stikstof en de provincies is gebruikt ter voorbereiding van gezamenlijk overleg en de ambtelijke voorbereiding van de besluitvorming tijdens de zogenaamde regiodagen in februari en maart 2022. In het memo wordt o.a. ingegaan op de werking van de tool, de onderliggende datasets (basispad 2018-2030, stal- en veldemissies) en de aannames die zijn gedaan. Een volgende versie wordt beoogd voor ondersteuning van het voorbereiden van de gebiedsplannen door de provincies. Hier wordt in het memo verder niet op ingegaan.

Scenario's voor ruimtelijke verdeling emissiereductie

Aanvullend zijn met de onderliggende datasets doorrekeningen van verschillende landelijke scenario's voor een ruimtelijke verdeling van emissiereducties op verzoek van DGS/IPSN uitgevoerd. In deze door partijen aangeleverde scenario's worden verschillende verdelingsvarianten gecombineerd en toegepast voor emissiereductiepercentages per locatie. De verdelingsvarianten zijn uitgewerkt en toegelicht in rapport 2021-0166 Ruimtelijk effect zonering emissiereducties en zijn in het memo nog eens kort beschreven. In de regiodoelentool is het mogelijk deze varianten te combineren. Deze combinaties van verdelingsvarianten zijn (ruimtelijke verdelings-)scenario's genoemd.

Richtinggevende regidoelen

DGS/IPSN hebben verschillende scenario's geformuleerd met ondersteuning van de regiodoelentool en het RIVM. Deze scenario's zijn vervolgens telkens aan het RIVM voorgelegd voor doorrekening voor de toets op doelbereik omgevingswaarde en inzicht in de verdeling van de depositiereductie: Waar vindt welke reductie plaats; wat betekent dat voor de reductie in Natura 2000-gebieden per provincie (met (zeer) urgente habitattypen); en wordt de omgevingswaarde van 74% van het stikstofgevoelig areaal onder de KDW in 2030 gehaald? Uit de

¹ [RIVM.nl/stikstof](https://www.rivm.nl/stikstof) [boomstructuur landelijk scenario – provincie] [uitleg]

verdelingsscenario's zijn uiteindelijk richtinggevende regiadoelen geformuleerd door DGS. Het memo licht de doorrekening van deze scenario's toe in paragraaf 4.

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

1.2 Doel regiadoelentool

Het doel van de regiadoelentool is om provincies en Rijk zelf en samen te laten ervaren wat het effect van verschillende landelijke emissiereductieverdeling is op de verdeling van depositiereductie per Natura 2000-gebied binnen de eigen provincie. De emissiereductiepercentages naar bronlocaties voor landbouwemissies op andere manieren ruimtelijk verdelen heeft voor iedere verdeling een ander effect op de Natura 2000-gebieden voor welke depositiereductie daar plaatsvindt. Het doel van de tool is om inzicht te verschaffen in dat effect van verschillende verdelingen ten opzichte van elkaar.

1.3 Toets omgevingswaarde

Ter ondersteuning van de besluitvorming heeft het RIVM op verzoek van DGS/IPSN aanvullend aan de doorrekeningen voor vergelijkend gebruik, zoals bovenstaand geïntroduceerd, ook een aantal scenario's doorgerekend voor de toets op doelbereik van de depositiereductie ten opzichte van de omgevingswaarde van 74% onder de KDW in 2030. De toets op de omgevingswaarde is nadrukkelijk onderscheiden van het doel van de regiadoelentool.

Het verschil in toepassing van dezelfde berekening, namelijk emissiereductie naar depositiereductie, heeft verschil in betekenis tot gevolg. De toets op de omgevingswaarde ziet op een enkel verdelingsscenario – de regiadoelentool en doorrekening van landelijke verdelingsvarianten ziet op onderlinge vergelijking. De emissiereductie in willekeurig welk verdelingsscenario is een theoretische reductie, voor de toets op de omgevingswaarde betekent dit dat doelbereik enkel correspondeert met toegepaste emissiereductiepercentages. Anders en nadrukkelijker gesteld: het resultaat van de doorrekening gaat over emissiereductiepercentages, zonder instrumentatie van deze reductie, en gaat niet over verwachte beleidseffecten.

In het memo wordt toegelicht hoe de toets op de omgevingswaarde is berekend en met welke onzekerheden daarbij rekening gehouden moet worden.

2. Werking van de tool

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

2.1 Varianten van emissiereductie

De tool biedt de mogelijkheid om landbouwemissiereducties, op basis van emissies zoals geraamd voor het basispad 2018-2030, binnen een provincie op verschillende ruimtelijke manieren te definiëren. De varianten, ook wel methodes, voor emissiereductie staan beschreven in de rapportage 'Ruimtelijk effect zonerings emissiereducties' (Bleeker et al., 2021)² en zijn in het kort:

- Generiek: onder generieke reductie wordt verstaan het algemeen reduceren van de emissies per gridcel³ met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (gridcel).
- Zonerings: via zonerings is het mogelijk om emissies per gridcel te reduceren die in bepaalde geografische zones liggen. Deze zones zijn door LNV opgesteld als de zogeheten ABCD-kaart (Bijlage 1). In het kort zijn de zones als volgt gedefinieerd:
 - o A) Goed geschikte landbouwgebieden,
 - o B) Transitiegebieden,
 - o C1) Extensiveringsgebieden: veenlandschappen,
 - o C2) Extensiveringsgebieden: 1000m buffers om Natura 2000-gebieden,
 - o D1) Natura 2000-gebieden,
 - o D2) NatuurNetwerk Nederland (voormalig Ecologische hoofdstructuur) (samen genomen, zie bijlage 1).Per zone kan het reductiepercentage worden opgegeven.
- Afstand tot natuurgebied: Op basis van afstand tussen bronlocatie (centrum van de gridcel waar een bron zich in bevindt) en de rand van een natuurgebied vindt de reductie plaats voor die emissiebron. Per natuurgebied kan een afstandszone (in km) en een reductiepercentage worden opgegeven. Er kan maximaal tot een afstand van 25 km worden gereduceerd. Voor natuurgebieden buiten de provincie kan niet een afstandszone worden gedefinieerd in versie 1 van de tool.
- Depositiepotentie: Onder depositiepotentie wordt verstaan het reduceren van emissies voor een selectie van gridcellen met emissies die de hoogste depositiebijdrage veroorzaken, totdat de gedefinieerde emissiebegrenzing bereikt is. Per sector kan een reductiepercentage worden opgegeven. Er vindt reductie van het opgegeven percentage stikstofemissies plaats per gridcel, totdat het doel (in ton) bereikt is.

² <https://www.rivm.nl/publicaties/ruimtelijk-effect-zonerings-emissiereducties-landbouw>

³ De oppervlakte van een gridcel is ongeveer 1x1 kilometer. Zie voor toelichting over gebruik van deze gridcellen paragraaf 2.3.

Het is mogelijk om in de tool deze verschillende varianten voor emissiereductie te combineren. Wanneer je varianten combineert, zal de tool de opties in volgorde doorlopen. Eerst generieke reductie, daarna zonering, dan afstand tot natuurgebied, en als laatste depositiepotentie. De emissiereductie bij generieke reductie vindt plaats ten opzichte van het basispad (zie paragraaf 3.2). De emissiereducties ten gevolge van zonering, afstand tot natuurgebied en depositiepotentie zijn op hun beurt ten opzichte van de overgebleven emissies nadat generieke reductie heeft plaatsgevonden. Wanneer emissielocaties een emissiereductie krijgen volgens meerdere manieren, bijvoorbeeld doordat de emissielocaties zowel binnen een bepaalde afstand ligt van een natuurgebied en in een bepaalde zone, wordt enkel het hoogste percentage van emissiereductie toegepast. Op deze manier vindt er dus geen dubbeltelling plaats.

2.2 Emissiescenario's andere provincies

Het is in de tool enkel mogelijk om de emissies zoals geraamd voor 2030 uit de specifieke provincie te reduceren.⁴ Voor andere provincies staan de emissiereducties vast. Daarbij is uitgegaan van drie van de landelijke scenario's uit het addendum van de eerder genoemde landelijke doorrekening uit Bleeker et al. (2021)⁵. Alle drie de scenario's gaan uit van een totale landelijke emissiereductie van ca. 39 kton NH₃. Deze 39 kton wordt voor het gemak vaak aangeduid als 40 kton.

- Generiek, 40 kton. In dit scenario zijn alle landbouwemissies met 40% gereduceerd.
- Zonering, 40 kton. In dit scenario is de 39 kton aan emissiereductie verdeeld over de zones in de ABCD-kaart. Hierbij is uitgegaan van 0% emissiereductie in Zone A, 100% in de D-zones, 70% in zone C2 en, daaruit volgend voor de resterend benodigde reductie tot 39 kton, 51% in zone B en C1. Met deze percentagens is een invulling gegeven aan de verschillende typering van de zones: zone A voor perspectief landbouw; zone D in natuurgebieden volledige reductie van de huidig geraamde emissies in 2030; zone C2 voor extensivering binnen 1 km van Natura 2000-gebieden.
- Depositiepotentie, 40 kton. De depositiepotentie variant gaat uit van de depositiepotentie methode, zoals hierboven beschreven is. Hierbij is uit gegaan van een emissiereductie van 66%, met als begrenzing 39 kton NH₃.

2.3 Bron receptor matrix en gridcellen

Om de emissies en emissiereducties te vertalen naar deposities, wordt gebruik gemaakt van een vereenvoudigde bron-receptor matrix (BRM). In de BRM is de relatie tussen de emissie op een locatie en de depositie op

⁴ Nota bene: de depositieraming in basispad houdt geen rekening met specifiek gebiedsgericht beleid.

⁵ <https://www.rivm.nl/documenten/2021-0166-notitie-varianten-40-kton>

een maatgevend hexagoon opgeslagen. Deze relatie is berekend met OPS 5.0.1.0⁶, overeenkomstig met wat er in AERIUS Calculator 2021 zit. De bronnen zijn in de tool geaggregeerd tot gridcellen met een oppervlakte van 64-ha (ongeveer 1*1 km).

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

Wanneer een emissiereductie wordt ingevuld, zoekt de tool in de BRM op waar de emissiereductie en de daarbij horende depositie plaatsvindt. De depositie uit de BRM wordt vermenigvuldigd met het emissiereductie percentage om de depositiereductie te berekenen.

2.4 Het gebruik van maatgevende hexagonalen

De BRM in de tool bevat de relatie tussen emissies in bronhexagonalen en deposities in maatgevende hexagonalen om de berekeningen voor alle bronreceptor-relaties uit te kunnen voeren met de beschikbare reken capaciteit en rekestijd passend bij het doel van de regio doelentool. Maatgevende hexagonalen zijn relevante hexagonalen waarbij verwacht wordt dat daar de hoogste depositiebijdrage in een gebied plaatsvindt. Meer informatie over maatgevende hexagonalen kan worden gevonden op de AERIUS website⁷.

Om de effecten van emissiereductie op depositie en de mate van overbelasting voor hele natuurgebieden te bepalen, is de depositie nodig op elk relevant hexagoon. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een koppeling tussen maatgevende en relevante hexagonalen. Elk relevant hexagoon is gekoppeld aan één maatgevend hexagoon. Op basis van data uit AERIUS Monitor 2021 is voor de sectoren landbouw-stallen en landbouw-veld de verhouding bepaald tussen de depositiebijdrage op het maatgevend en op het relevante hexagoon. Deze verhouding wordt als factor gebruikt om de op het maatgevend hexagoon berekende depositiereductie te schalen naar depositiereducties op alle relevante hexagonalen. Voor meer informatie over de aannames en de effecten van deze schaling, zie Bijlage 2.

2.5 Resultaten

De tool berekent, op basis van de opgegeven emissiereducties, de gemiddelde depositie en de mate van overbelasting per natuurgebied dat gedeeltelijk of volledig in de provincie ligt. Dit gebeurt voor zowel het Basispad als voor de situatie na de emissiereductie, zodat beide scenario's met elkaar vergeleken kunnen worden. De berekeningen zijn op basis van het gekarteerde oppervlak, in lijn met AERIUS Monitor 2021, zodat de mate van overschrijding van de kritische depositie waarde (KDW) kan worden vergeleken met de omgevingswaarde. Naast inzichten in de stikstofdepositie en de overschrijding van de KDW geeft de tool ook inzicht in de sectorale bijdrages per natuurgebied.

⁶ <https://www.rivm.nl/operationele-prioritaire-stoffen-model/documentatie>

⁷

https://www.aerius.nl/files/media/aankoopcalculator/toelichting_op_reken_methodiek_aankoop_calculator.pdf

De tool berekent daarnaast de provinciaal gemiddelde stikstofdepositie en overschrijding van de KDW. De getallen voor de hele provincie zijn op basis van het gehele oppervlak van natuurgebieden, die gedeeltelijk of volledig in de provincie liggen.

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

2.6 KDW en KDW-t

De mate van overschrijding is op verzoek van DGS/IPSN uitgedrukt ten opzichte van de KDW en KDW-tussendoel (KDW-t). De KDW-t is een aangepaste vorm van de KDW waarbij KDW's lager dan 1.000 mol/ha/jaar opgehoogd zijn met een factor 2, tot maximaal 1.000 mol/ha/jaar.

CONCEPT

3. Onderliggende datasets

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

3.1 Stal- en veldemissies

In versie 1 van de tool is het enkel mogelijk om de ammoniak (NH₃) emissies ten gevolge van stal- en veldemissies uit de landbouw, meer specifiek de veehouderij, te verminderen. Hier is voor gekozen omdat landbouw de grootste bijdrage levert aan de stikstofdepositie in Nederland⁸. Daarbij daalt NH₃ over het algemeen dichter bij de bron neer dan stikstofoxiden (NO_x). Hierdoor is het voor NH₃ effectiever om lokaal gericht beleid te voeren, terwijl voor NO_x generiek beleid logischer is.

Voor de bron-receptor matrix in de tool zijn twee varianten van de bron-receptor relaties afgeleid: stalemissies en veldemissies. Dit vanwege het verschil in bronkenmerken dat leidt tot verschillen in verspreiding en depositie. Voor de stalemissies is daarbij uitgegaan van de informatie per bedrijfslocatie volgens GIABplus. Het Geografisch Informatiesysteem Agrarische Bedrijven (GIAB) is opgezet door Wageningen Environmental Research (WEnR), waarbij gebruik gemaakt is van de Opgave Huisvesting (OHV) en Identificatie en Registratie (I&R) van RVO. Het GIABplus is een versie van GIAB waarbij voor de belangrijkste diercategorieën ook onderscheid is gemaakt tussen hoofd- en nevenvestigingen. Dit houdt in dat wanneer een agrarisch bedrijf meerdere bedrijfslocaties heeft de informatie over deze locaties ook afzonderlijk van elkaar opgenomen zijn in GIABplus. Meer informatie over GIABplus wordt beschreven in de rapportage 'Stikstofeffecten van criteria ten behoeve van de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties, Bleeker et al. (2021)⁹.

Voor de veldemissies is gebruik gemaakt van gegevens op basis van INITIATOR-berekeningen voor 2018, die ruimtelijk verdeeld zijn op basis van informatie uit de Basisregistratie Percelen (BRP).

3.2 Basispad

Als uitgangspunt voor de berekeningen in de tool wordt een Basispad gehanteerd. Dit Basispad is de depositie voor het prognosejaar 2030 uit AERIUS Monitor 2021 voor alle sectoren. De Nederlandse emissies in deze prognose zijn conform de Klimaat- en Energieverkenning 2020¹⁰ (KEV2020). Deze prognose bevat het beleid dat was vastgesteld voor 1 mei 2020. Onder vastgesteld beleid valt bijvoorbeeld de subsidieregeling voor retrofit van binnenvaartschepen en de in april 2020 aangekondigde verhoging van het subsidiebudget voor de tweede uitbreiding Warme Sanering Varkenshouderijen. Voorbeelden van beleid dat nog *niet* in de prognoses van de KEV-2020 is verwerkt, zijn het Schone Luchtakkoord, het Klimaatakkoord, het 7^e Actieprogramma in het kader van de

⁸ <https://monitor.aerius.nl/onderwerp/stikstofdepositie-nl?level=national>

⁹ <https://www.rivm.nl/publicaties/stikstofeffecten-van-criteria-ten-behoeve-van-landelijke-beeindigingsregeling>

¹⁰ <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2020>

Nitraatrichtlijn en het volledige bronmaatregelenpakket in het kader van de structurele aanpak stikstof van 24 april 2020.

Datum
25 mei 2022

Voor de buitenlandse emissies zijn de prognoses gebruikt uit het NAPCP scenario uit de "Second Clean Air Outlook" van het International Institute for Applied Systems Analysis.

Ons kenmerk

3.3 Disclaimers

De gebruikte emissies, berekende deposities, kritische depositiewaarden, natuur- en zoneringskaarten kennen allemaal hun eigen mate van onzekerheid, die over het algemeen groter wordt wanneer meer in detail naar individuele natuurgebieden gekeken gaat worden. Daarnaast zijn er aannames gedaan om de depositieresultaten berekend op maatgevende hexagonen te vertalen naar depositieresultaten op alle relevante hexagonen.

De met de tool berekende resultaten van dit onderzoek zijn bedoeld om een beeld te schetsen van de invloed van het hanteren van de onderzochte ruimtelijke emissiereductie varianten op de depositiereductie en de overschrijding van de kritische depositiewaarden. De resultaten zijn daarmee bedoeld om de varianten onderling te vergelijken en niet om uitspraken te doen over de depositie en overschrijding van de kritische depositiewaarden. Het is ook belangrijk te vermelden dat met deze tool geen enkel voorschot genomen wordt op enige ruimtelijke variant.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van informatiebronnen die niet publiekelijk toegankelijk zijn, onder andere agrarische bedrijfsgegevens. Resultaten kunnen dus niet op bedrijfsniveau beschikbaar worden gesteld in verband met privacywetgeving.

4. Doorrekening voor beleid: verschillen tussen scenario's voor landelijk beeld en toets op omgevingswaarde

Datum
25 mei 2022

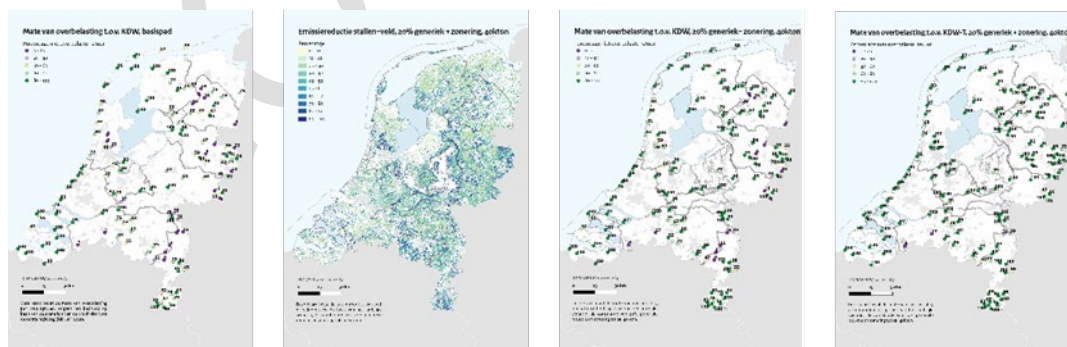
Ons kenmerk

Met input voor de regiodoelentool heeft het RIVM met de tool voor het landelijk beeld verschillende scenario's doorgerekend. De regiodoelentool per provincie geeft alleen het effect van een vooraf gekozen landelijk scenario en de gekozen reductie per enkele provincie op de Natura 2000-gebieden binnen de eigen provincie. Voor het gezamenlijk beeld voor alle provincies samen is doorrekening door het RIVM nodig, zowel vanwege rekencapaciteit als vanwege de onderlinge afhankelijkheid voor depositiereductie. Immers de emissiereductie in een enkele provincie heeft depositiereductie effect in alle andere provincie.

Deze scenario's zijn tot stand gekomen uit gezamenlijk (ambtelijk) overleg tussen Rijk en provincies en zoals boven toegelicht op basis van telkens (individueel en gezamenlijk) input voor de regiodoelentool. De resultaten van de doorrekening van deze scenario's geven inzicht in de verschillen in depositiereductie op basis van de relatie tussen de verdeling van telkens hetzelfde totaal aan emissiereductie (waar wordt welke reductie toegepast?) en de depositiereductie die wordt gerealiseerd in de Natura 2000-gebieden (mate van overbelasting in 2030 volgens het basispad) voor vergelijk van scenario's.

4.1 Resultaten op de kaart

Voor deze scenario's is telkens dezelfde methode gehanteerd zoals beschreven voor de regiodoelentool, dat wil zeggen dat voor elke gridcel volgens het hoogste percentage van de toepaste verdelingsvarianten (generiek, zonerings, depositiepotentie) de landbouwemissies (NH₃) zoals in het basispad 2018-2030 zijn gereduceerd. De depositiereductie is per Natura 2000-gebied in beeld gebracht ten opzichte van de KDW en KDW-t.

Figuur 1 Voorbeeld resultaten op de kaart: (1) Percentage niet overbelast per N2000-gebied t.o.v. KDW volgens basispad (2030), (2) Emissiereductieverdeling volgens toegepast scenario (3) Mate van overbelasting t.o.v. KDW na emissiereductie volgens toegepast scenario. De getallen geven het percentage niet overbelaste natuur gemiddeld per Natura 2000-gebied. (4) idem 3 voor KDW-t.

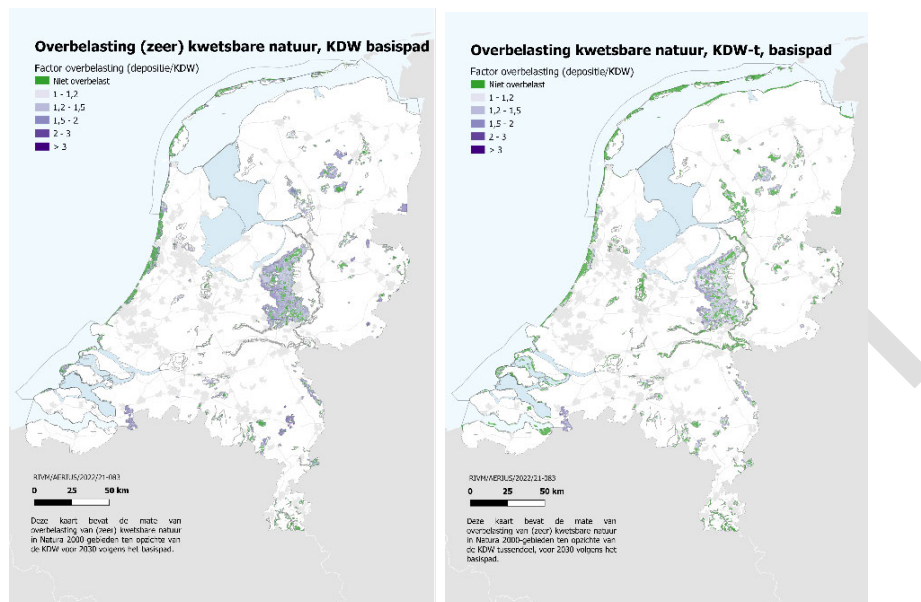
Urgente habitatkartering

Het depositiereductieeffect voor de verschillende scenario's is ook voor de factor overbelasting ten opzichte van de KDW en KDW-T in beeld gebracht voor de (zeer) urgente habitats volgens de lijst van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing d.d. 24 februari 2022.

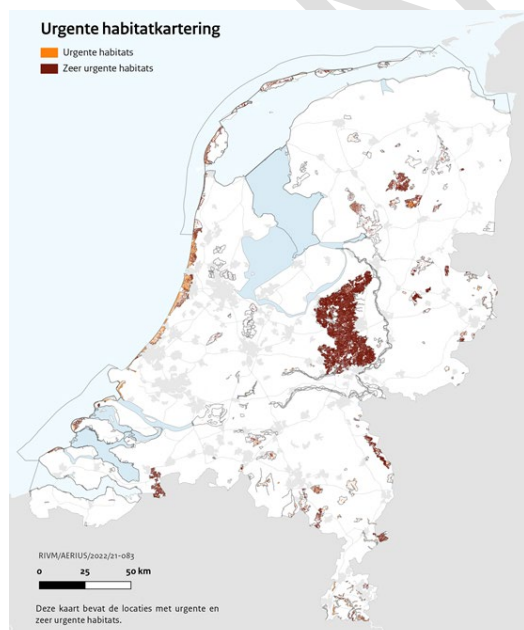
Datum

25 mei 2022

Ons kenmerk

Figuur 2 Overbelasting (zeer) urgente habitattypen in 2030 volgens basispad voor KDW en KDW-t. Op de kaarten is per Natura 2000-gebied met (zeer) urgente habitattypen aangegeven van welke mate van overbelasting sprake is als factor van de overschrijding van de KDW (en KDW-t) (depositie/KDW).

Figuur 3 Kaartbeeld urgente habitatkartering onderscheiden voor urgente habitattypen met een tamelijk goede herstelbaarheid of onbekende herstelbaarheid i.c.m. een geringe overbelasting (gemiddeld <KDW) voor wegnemen van de overschrijding in 2030 en voor zeer urgente habitattypen met

een slechte of matige herstelbaarheid of onbekende herstelbaarheid i.c.m. een medium overbelasting (tussen gemiddeld meer dan 10kg>KDW en gemiddeld <KDW) voor wegnemen overbelasting in 2025. Voor definities en lijst: Taakgroep Ecologische Onderbouw.

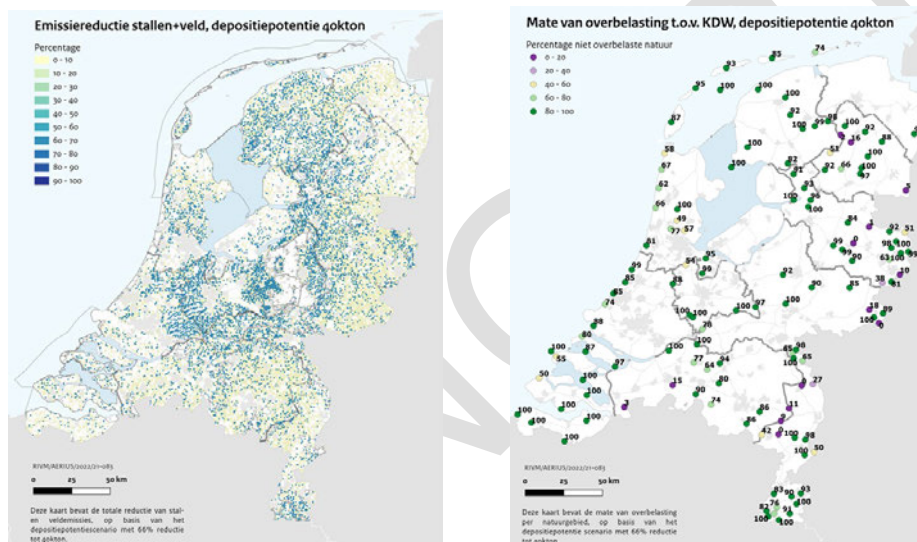
Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

4.2 Voorbeelden van scenario's

Initieel zijn twee voorbeelden van landelijke scenario's doorgerekend voor telkens 40 kton NH₃ aanvullend aan het basispad 2018-2030. Het eerste scenario volgt volledig de depositiepotentievariant voor telkens 66% reductie per geselecteerde gridcel. Het tweede scenario is een combinatie van de generieke variant en de ABCD-zonering. Zie paragraaf 2.1 voor korte toelichting van het gebruik van de varianten in de regiadoelentool en onderstaande figuur 4 en figuur 5 voor de resultaten en conclusie per scenario voor de toets op de landelijke omgevingswaarde.

Meest efficiënte depositiereductie (mol-bijdrage)

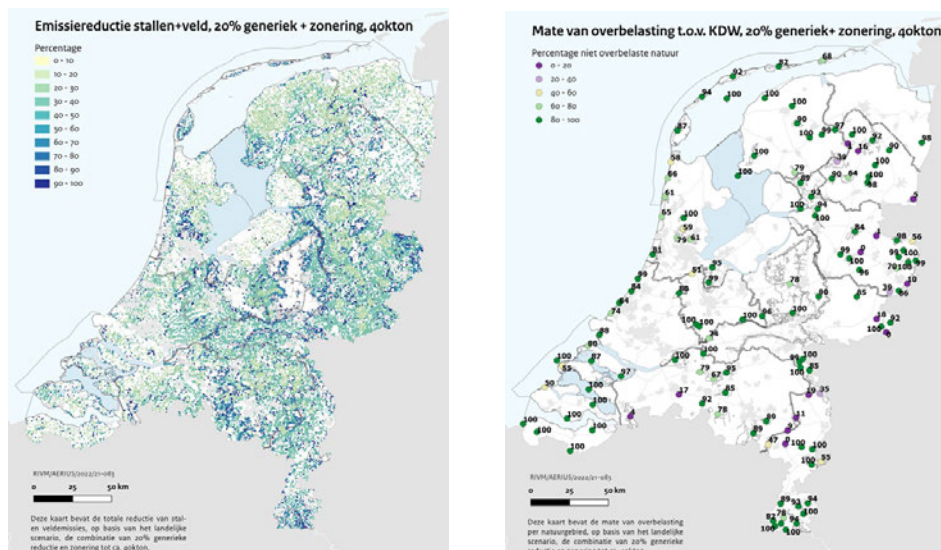

Figuur 4 Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van scenario 2 volgens depositiepotentie variant (zie paragraaf 2.1 en rapport 2021-0166) met 66% reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 81% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Landelijk generieke reductie en aanvullend gebiedsgericht

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

Figuur 5 Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 2000-gebied van scenario volgens 20% generieke reductie en 20 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:20%, B: 38%, C1: 38%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 74% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Vergelijking twee voorbeelden

De verschillen zijn af te lezen in de aan DGS/IPSN geleverde en hierboven (deels) weergegeven zogenaamde emissiereductieverdelings- en bollenkaarten. In het scenario gericht op het telkens wegnemen van de grootste depositielast per bronlocatie, de depositiepotentie variant, wordt de emissiereductie vooral centraal gericht en vindt het reductie-effect vooral op de meer centraal gelegen gebieden plaats. Dit is bijvoorbeeld duidelijk te zien aan het verschil in KDW-bereik op de Veluwe, respectievelijk 92% en 78% <KDW. In het tweede voorbeeldscenario is duidelijk dat het effect ook meer verspreid over Nederland op de minder centraal gelegen gebieden zichtbaar is. In beide gevallen wordt met hetzelfde emissiereductietotaal de omgevingswaarde gerealiseerd, echter wel met een verschil van 6 procentpunten en wordt een ander deel van het areaal onder KDW gebracht. Vervolgonderzoek is nodig om aanvullend rekening te houden met deze verschillen in doelbereik ten aanzien van de verdeling van de mate van overschrijding en kwetsbaarheid van de habitats op die locaties.

4.3 Voorkeursscenario's

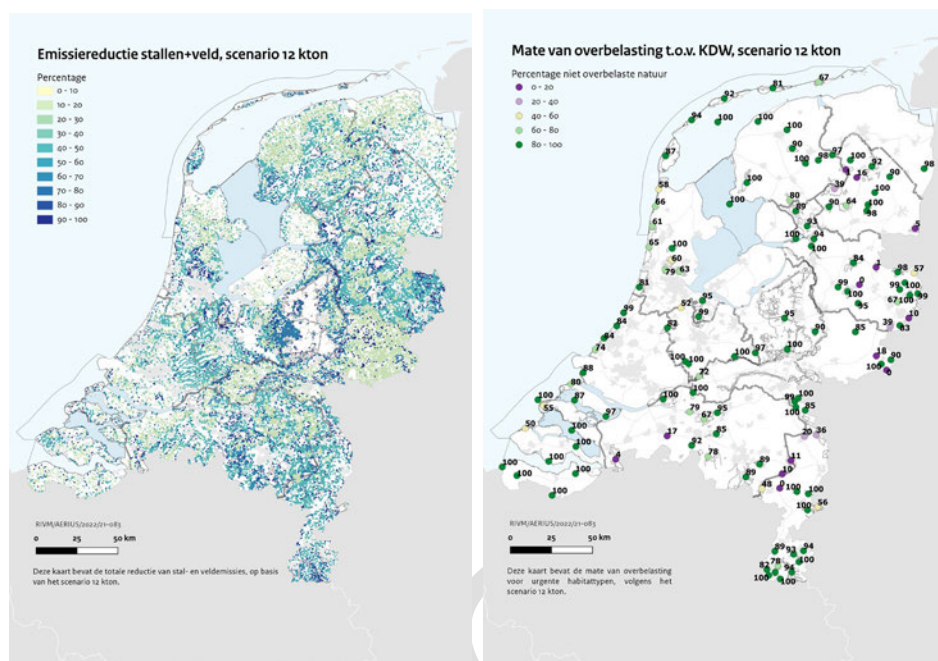
Twee voorkeursscenario's zijn op dezelfde manier doorgerekend en op de kaart gezet voor vergelijking. Daarnaast zijn deze scenario's vergeleken ten opzichte van een landelijke toepassing van de depositiepotentieverdeling (66%) om, op verzoek, inzichtelijk te maken welke bronlocaties (per gridcel), die volgens de 40 kton verdeling o.b.v. depositiepotentie voorkomen, niet in de voorkeursscenario's voorkomen

voor 66% of meer reductie. Oftewel; welke depositiepotentie laten de voorkeursscenario's als het ware liggen?

Datum
25 mei 2022

**Voorkeursscenario 1:
12 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht**

Ons kenmerk

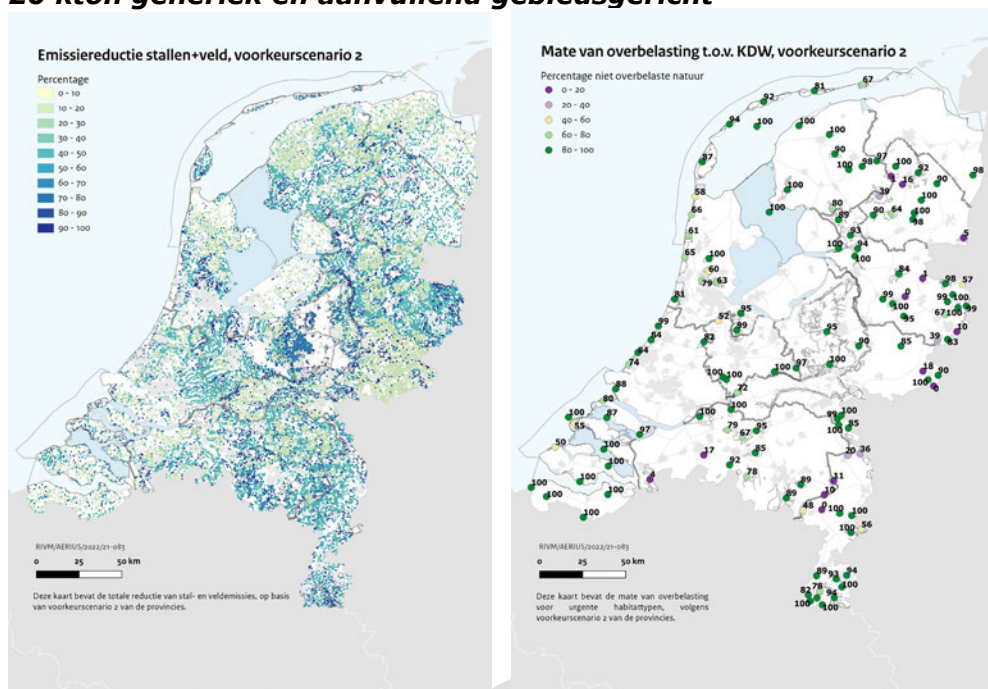
Figuur 6 Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 1 volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 23 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:12%, B: 43,3%, C1: 43,3%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

Voor het voorkeursscenario 1 is op verzoek ook een totale emissiereductie van 30 kton NH₃ doorgerekend. Volgens 12% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 13 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:12%, B: 18%, C1: 18%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (gridcel) - totaal 30% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 77% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

**Voorkeursscenario 2:
20 kton generiek en aanvullend gebiedsgericht**

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

Figuur 7 Landelijk beeld emissiereductieverdeling en doelbereik t.o.v. de KDW per Natura 200-gebied van voorkeursscenario 2 volgens 20% generieke reductie, 5 kton depositiepotentie in Gelderland voor 80% stalemissies en 18% veldemissies en 15 kton NH₃ verdeeld over zonering ABCD (A:20%, B: 35,8%, C1:35,8%, C2: 70%, D:100%) reductie per bronlocatie (km-vak) - totaal 40% emissiereductie in 2030 aanvullend aan het basispad 2018-2030 met effect op doelbereik omgevingswaarde: 82% gekarteerd oppervlak <KDW in 2030.

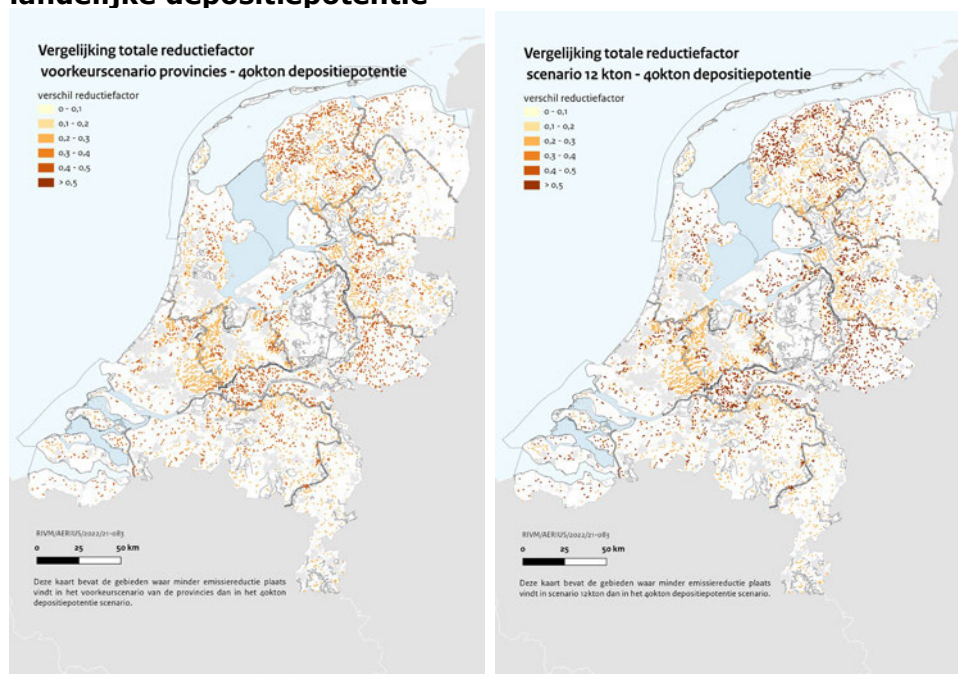
Vergelijking doelbereik voorkeursscenario 1 en 2

Let op dat voor de toets op de omgevingswaarde weliswaar hetzelfde effect op het totaal wordt bereikt, namelijk 82% van het stikstofgevoelig areaal <KDW, maar dat in de gebieden andere depositiereducties worden gerealiseerd en dus ook de mate van overbelasting per gebied meer of minder wordt teruggebracht. De resultaten heeft het RIVM niet voor mate van overbelasting of verschillen tussen gebieden geanalyseerd.

Vergelijking voorkeursscenario 1 en voorkeursscenario 2 met landelijke depositiepotentie

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

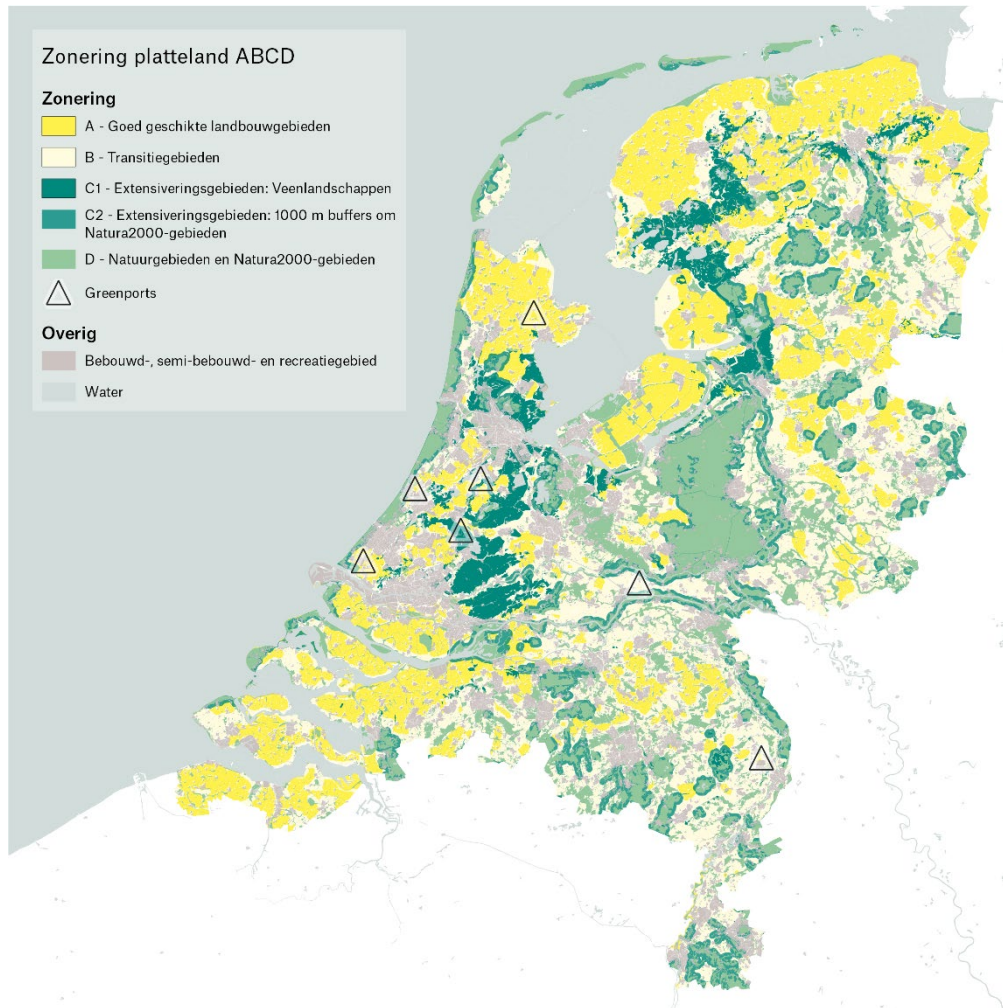

Figuur 8 Beide voorkeursscenario's vergeleken met 40kton depositiereductie volgens de verdeling van depositiepotentie waarbij de verschillen zijn uitgedrukt voor het reductiepercentage. Voorbeeld: meer dan 50% verschil tussen het toegepaste reductiepercentage in het voorkeursscenario 12 kton generiek is aan de orde in zone A waar in het voorkeursscenario 12% wordt gereduceerd op alle bronlocaties en waar volgens de depositiepotentieverdeling 66% aan de orde zou zijn. Let op: op deze kaarten is niet zichtbaar welke bronnen in Gelderland, zone C2 en zone D een hoger reductiepercentage aan de orde is in het voorkeursscenario. Duidelijk zichtbaar is het fundamentele verschil in benadering van de ruimtelijke verdeling, namelijk voor bijvoorbeeld de locaties in zone A welke ook depositiepotentiële locaties zijn waar deze locaties in de voorkeursscenario's, gebaseerd op generiek met aanvullend gebiedsgerichte verdeling volgens zonering ABCD, niet terugkomen.

Bijlage 1: Zoneringskaart

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

Figuur 4 Zoneringskaart (ABCD) gebruikt in de tool en analyses. Bron: LNV.

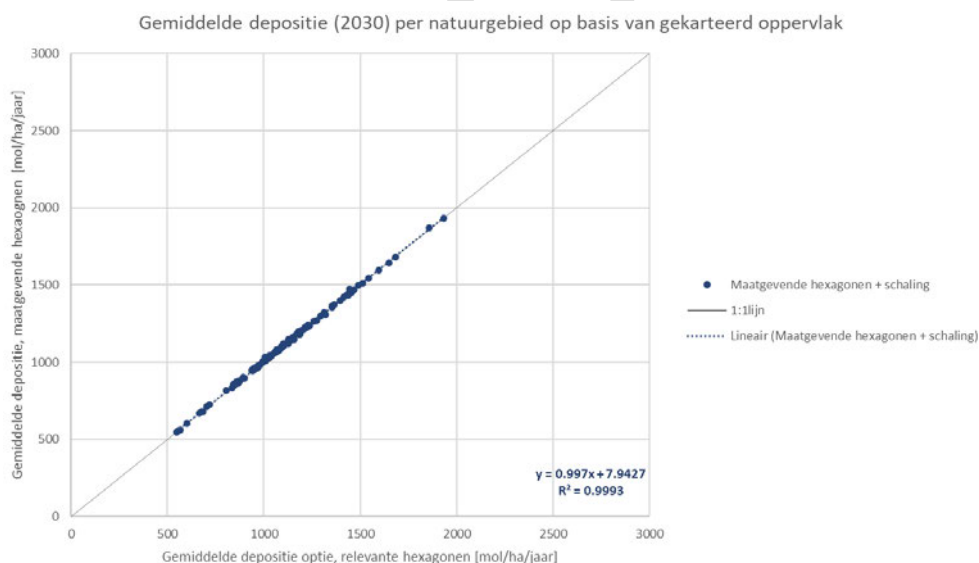
Bijlage 2: Effect schaling deposities van maatgevende naar relevante hexagonen

Datum
25 mei 2022

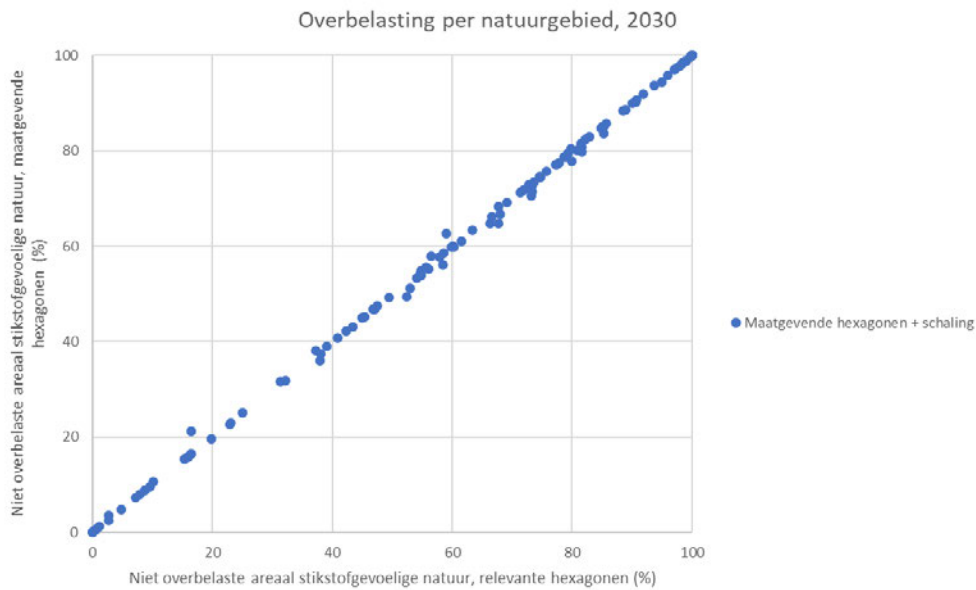
Ons kenmerk

De bron-receptor matrix in de tool bevat deposities die uitgerekend zijn voor elke bron op alle maatgevende hexagonen. Om een inschatting te kunnen maken van de gemiddelde depositie en de mate van overschrijding van een natuurgebied, is het nodig om de depositieresultaten te hebben voor alle relevante hexagonen. Om dit te kunnen doen, zijn de relevante hexagonen gekoppeld aan bijbehorende maatgevende hexagonen. Op basis van data uit AERIUS Monitor 2021, is voor de landbouwsectoren stallen en veld de verhouding van de depositiebijdrages tussen de relevante hexagonen en de bijbehorende maatgevende hexagonen berekend. Deze factoren zijn vermenigvuldigd met de berekende emissiereducties op maatgevende hexagonen om tot een emissiereductie te komen op ieder relevant hexagoon.

Het effect van deze schalingsmethode is minimaal voor de gemiddelde depositie en mate van overbelasting per natuurgebied. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van onderstaande figuren, waarin de depositie en het percentage areaal onder de KDW op basis van beide methoden (berekeningen op maatgevende hexagonen in combinatie met schaling en berekeningen direct op relevante hexagonen) tegen elkaar zijn afgezet.

Figuur 5 Gemiddelde depositie per natuurgebied. Elk bolletje is een natuurgebied. Op de x-as de depositie berekend op relevante hexagonen, op de y-as de depositie op basis van deposities berekend op maatgevende hexagonen gecombineerd met de schalingsmethode.

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk

Figuur 6 Percentage areaal niet overbelaste stikstofgevoelige natuur per natuurgebied. Elk bolletje is een natuurgebied. Op de x-as het percentage op basis van deposities berekend op relevante hexagonen, op de y-as het percentage op basis van deposities berekend op maatgevende hexagonen gecombineerd met de schalingsmethode.

Nota: Belangrijke noties en aandachtspunten richtinggevende stikstofdoelen per gebied

Aanleiding

In het DGO+ van 17 mei zijn de stikstofdoelen per gebied besproken en is de voorkeur aangegeven voor een verdeling van stikstofreductie volgens het maatwerkscenario met een bandbreedte tussen de 30 en 40kton. Na overleg met en input van diverse partijen (opdrachtgevers, provincies) wordt het DGO geadviseerd om de bovenkant van de bandbreedte te hanteren als uitgangspunt, dat wil zeggen 40kton. Voorgesteld wordt om de provincies de mogelijkheid te geven gemotiveerd af te wijken van een reductiepercentage in een gebied, als bijvoorbeeld op basis van de gebiedskenmerken duidelijk is dat een grotere reductie niet nodig is. Er wordt tevens een voorstel gedaan voor de spelregels en het bijsturingproces om ervoor te zorgen dat de gebiedsprogramma's binnen de budgettaire kaders blijven. In deze nota wordt dit nader toegelicht.

Beslispunten

Het DGO wordt geadviseerd in te stemmen met:

1. 40kton emissiereductie met de mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken.

Er zijn een aantal redenen om te kiezen voor de bovenkant namelijk 40kton:

- a. Vanwege de grote onzekerheidsmarges in de modellen
- b. Het is van belang om van de randen af te komen
- c. Het voorkomen van lock ins
- d. Omgevingswaarde maar ook het tegengaan van verslechtering is van belang
- e. Oproep van provincies (ambtelijk) om vast te houden aan de 40kton.

2. Het voorstel voor heldere spelregels vooraf

- In de brief aan provincies bij de bekendmaking van de doelen worden ook de budgettaire kaders meegegeven als kader waarbinnen de doelstellingen bereikt moeten worden.
- In de het kader van het transitiefonds worden randvoorwaarden meegegeven aan provincies.
- Het Rijk stelt een ambtelijke werkgroep samen die eind 2022 met een voorstel komt met concrete normen i.r.t. de landbouw en het bijbehorende implementatietraject.
- Er worden interdepartementaal en met medeoverheden afspraken gemaakt over de opkoop en afwaardering van grond zodat dit ook beter meegenomen kan worden in de beoogde kosten.

3. Het voorstel voor het proces & mogelijkheden voor bijsturing

Er zijn in ieder geval vijf momenten in het proces waarbij de doelen aangescherpt worden op basis van nieuwe kennis en inzichten. Het voorstel is om bij te sturen op zowel de doelen als de maatregelen in sept/oktober 2022, dec/januari 2023 en in juli 2023 op basis van een evaluatie van het consortium van kennisinstellingen WUR/RIVM/PBL.

Toelichting

Ad 1. 40 kton met de mogelijkheid voor provincies om op basis van de gebiedskenmerken gemotiveerd af te wijken van het beoogde reductiepercentage in een gebied.

Het advies is om 40kton te hanteren als richtpunt, waarbij de provincies gemotiveerd kunnen afwijken van de richtinggevende doelen in het (concept) gebiedsplan. Het RIVM heeft berekend dat 40kton reductie volgens het model leidt tot 82,5 procent van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW. Dit is meer dan de omgevingswaarde van 74% in 2030 zoals afgesproken in het coalitieakkoord (en Wsn). Dit wil niet zeggen dat de omgevingswaarde hiermee ook omhoog gaat: het wettelijke doel blijft leidend, evenals de geldende verplichtingen uit de VHR (voorkomen verslechtering/verbetering mogelijk houden).

Provincies kunnen op basis van nieuwe kennis (zie 3) en uitkomsten van gebiedsprocessen bij het concept gebiedsplan (zomer 2022) en het gebiedsplan 1.0 (zomer 2023, scope NPLG) motiveren waarom zij afwijken van de richtinggevende doelen per gebied. Dit zal naar verwachting met name van toepassing zijn op de B-gebieden, aangezien deze gebieden erg verschillend van aard en opgave zijn. Tegelijkertijd beslaan B-gebieden ook het grootste oppervlakte landbouwgrond in Nederland. De keuze voor de ontwikkelrichting (bijvoorbeeld innovatie of extensivering) in deze gebieden is dan ook in grote mate bepalend voor de kosten van de gebiedsaanpakken. Hier zit de ruimte om als provincie op basis van gebiedskenmerken te bepalen of bijvoorbeeld extensivering gewenst is of dat er ook mogelijkheden zijn voor innovatie. De provincies dienen in hun motivatie naast stikstof ook de andere opgaven (klimaat, water, natuur) te betrekken. Bij de onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen voldoende onderbouwd kunnen worden. Een vereiste blijft dat de gebiedsplannen bij elkaar opgeteld landelijk moeten leiden tot de 74% van het areaal onder de KDW en binnen de budgettaire kaders blijft.

Het advies is om 40kton te hanteren voor de richtinggevende doelen vanwege een aantal redenen:

- Inzet op een omvang die op basis van de prognoses leidt tot een hoger doelbereik (82,5% onder de KDW) doet recht aan de onzekerheidsmarges in het model van het RIVM.¹ Bovendien is in de praktijk vaak gebleken dat de daadwerkelijke resultaten tegenvallen ten opzichte van de berekende resultaten. Daarnaast is het niet ongebruikelijk om een overshoot te hanteren, dit wordt ook bij de klimaatdoelstellingen zo gedaan (60% CO₂-reductiedoelstelling in 2030).
- Bij de doorrekening van de onderkant van de bandbreedte, dat wil zeggen 30 kton, heeft het RIVM berekend dat de omgevingswaarde afgerond net wordt behaald wanneer voor alle zones een bandbreedte wordt gehanteerd (73,8%). Als enkel in de B- en C-gebieden een bandbreedte wordt gehanteerd, is berekend dat bij de onderkant van de bandbreedte de omgevingswaarde op 77% komt. Echter door nu aan de onderkant van de bandbreedte te gaan zitten van wat er modelmatig nodig is, is er een groot risico dat de doelstellingen toch weer naar boven bijgesteld moeten worden vanwege het grote aantal aannames in het model. Het naar boven bijstellen van de opgave kan tot (extra) weerstand en onduidelijkheid leiden voor provincies, maar ook de sector.
- Door het bodem en watersysteem centraal te stellen tekent zich een beeld af wáár wat nog mogelijk is op de lange termijn. Zo zijn de paars gemarkeerde gebieden (B- en C- gebieden) locaties waar meer ingezet zal moeten worden op extensivering (zie bijlage 1). Intensieve landbouw is daar op de lange termijn niet houdbaar meer, vanwege de diverse ecologische opgaven die er spelen (bijvoorbeeld wateropgave), maar ook om de transitie naar natuurinclusieve landbouw te realiseren. Door nu in te zetten op een lagere reductieopgave (30 kton) zal met name in deze gebieden vanuit stikstof 'minder' hoeven te gebeuren (18% i.p.v. 43%) om de omgevingswaarde in 2030 te halen. 18% stikstofreductie kan ook worden behaald met innovaties zoals verduurzaming van stallen. Dit is mogelijk mits dit ook past binnen de ecologische grenzen van het gebied. Voor veel van deze gebieden is dat niet het geval als gekeken wordt naar het bodem- en watersysteem in die gebieden. Er is dus een reëel risico dat er gebiedsprogramma's worden opgesteld die vanuit de integrale aanpak onvoldoende zijn. Mede omdat een grotere inzet op innovatie niet of nauwelijks bijdraagt aan de benodigde transitie van de landbouw en de klimaatdoelstellingen die mogelijk nog dwingender zijn dan de stikstofdoelstellingen. Provincies kunnen ervoor kiezen om in deze gebieden wel in te zetten op 18% reductie mits op alle drie de doelstellingen voldoende resultaat wordt behaald.
- Het tegengaan van verslechtering is ook een juridische verplichting waaraan moet worden voldaan. Met 40kton reductie zal dit in meer gebieden sneller in beeld komen omdat er gebiedsgericht meer reductie in kan worden gezet dan bij 30kton.
- Bij een scenario van 30kton moet Gelderland relatief veel reduceren ten opzichte van de rest van Nederland (ca. een kwart van de opgave). Er is een risico dat dit het draagvlak in

¹ Memo RIVM

Gelderland ondermijnt en daardoor de enorme opgave in de Veluwe onvoldoende wordt aangepakt.

- De keuze voor 40 kton is tevens in lijn met wat er de afgelopen maanden met de provincies is gecommuniceerd en wat sommige provincies ook al met gebiedspartners hebben besproken. Het IPO heeft mede n.a.v. afgelopen DGO+ een memo opgesteld waarin zij aangegeven vast te willen houden aan de 40kton. (zie bijlage 2).
- In het proces zijn mogelijkheden voor bijsturing zodat de doelstellingen aangescherpt kunnen worden op basis van nieuwe kennis en inzichten en er bijgestuurd kan worden als blijkt dat maatregelen niet passend zijn binnen de budgettaire kaders van het Transitiefonds. (zie kopje 3).

Risico's van inzetten op 40 kton en voorstel voor mogelijke mitigerende maatregelen

1. Een hogere doelstelling leidt waarschijnlijk ook tot hogere kosten.

De huidige (modelmatige) inschatting van het Ministerie van Financiën toont aan dat 30kton emissiereductie een maatregelenpakket vereist dat ca. 23,5mrd kost, een pakket van 40kton kost ca. 34,2mrd en overschrijdt daarmee het budgettaire kader van het transitiefonds. Deze berekening is gedaan op een groot aantal aannames vanwege het feit dat er nog geen maatregelen gekoppeld zijn aan de opgave.

- Een mogelijkheid om dit risico te verkleinen is om meer in te zetten op normeren, om zo te borgen dat de transitie binnen de budgettaire kaders wordt gerealiseerd. In het kader van de Voorjaarsnota is er tevens voor gekozen om meer te gaan normeren. Dit voldoet ook aan de wens van de provincies voor meer inzet op generieke maatregelen.
- Bijsturing en monitoring in het proces is mogelijk om grip te houden op de kosten (zie 3).

2. Een hogere doelstelling hanteren dan wat volgens het model hoger ligt dan de omgevingswaarde zal een grote impact hebben op met name de agrosector.

In de communicatie moet helder zijn dat dit geen verhoging van de omgevingswaarde is, maar een overshoot op stikstof om lock ins zoveel mogelijk te voorkomen. Het doel blijft 74% omgevingswaarde en het tegengaan van verslechtering. Benadrukt moet worden dat de provincies maatwerk zullen leveren die passen bij de gebiedsgerichte opgaven. Toch zal dit mogelijk onrust veroorzaken en effect kunnen hebben op grondprijzen/financiering. Een gezamenlijke communicatie- en stakeholderaanpak met de provincies is daarom van groot belang. We werken daarom aan een ondersteunend communicatiepakket waarin de relatie met het perspectief voor de landbouw wordt gelegd en waarin aandacht is voor loketten waar ondernemers terecht kunnen voor hun vragen. Daarnaast worden er bijeenkomsten georganiseerd met stakeholders en zorgen we voor de communicatie met de stakeholders.

Ad 2. Spelregels aan de voorkant

Voorstel is om duidelijke spelregels mee te geven aan provincies zodat zij rekening kunnen houden met de budgettaire kaders wanneer zij de gebiedsprogramma's opstellen. Het voorstel is om op twee momenten aan de voorkant spelregels mee te geven aan provincies die ervoor moeten zorgen dat de plannen ook binnen de budgettaire kaders blijven. Ten eerste wordt aan de voorkant in de brief die wordt verzonden aan de provincies meegegeven dat de beoogde doelen behaald zullen moeten worden binnen de budgettaire kaders van het transitiefonds. Ook wordt aangegeven dat er bijsturingsmomenten zullen volgen op basis van de beoogde maatregelen en dat dit langjarig zal worden gemonitord. Ten tweede zal in het kader van het transitiefonds heldere afspraken worden gemaakt over:

- Het afwegingskader: hoe worden de gebiedsplannen van de provincies getoetst op o.a. doelmatigheid, uitvoerbaarheid.

- Het escalatiemechanisme indien blijkt dat de maatregelen in de gebiedsplannen onvoldoende concreet zijn, de doelstelling niet wordt gehaald, of de budgettaire kaders worden overschreden.
- Monitoring van de voortgang gedurende de looptijd van het fonds. Deze monitoring zal worden uitgevoerd door het consortium PBL, RIVM en WUR.

Spelregels Rijk:

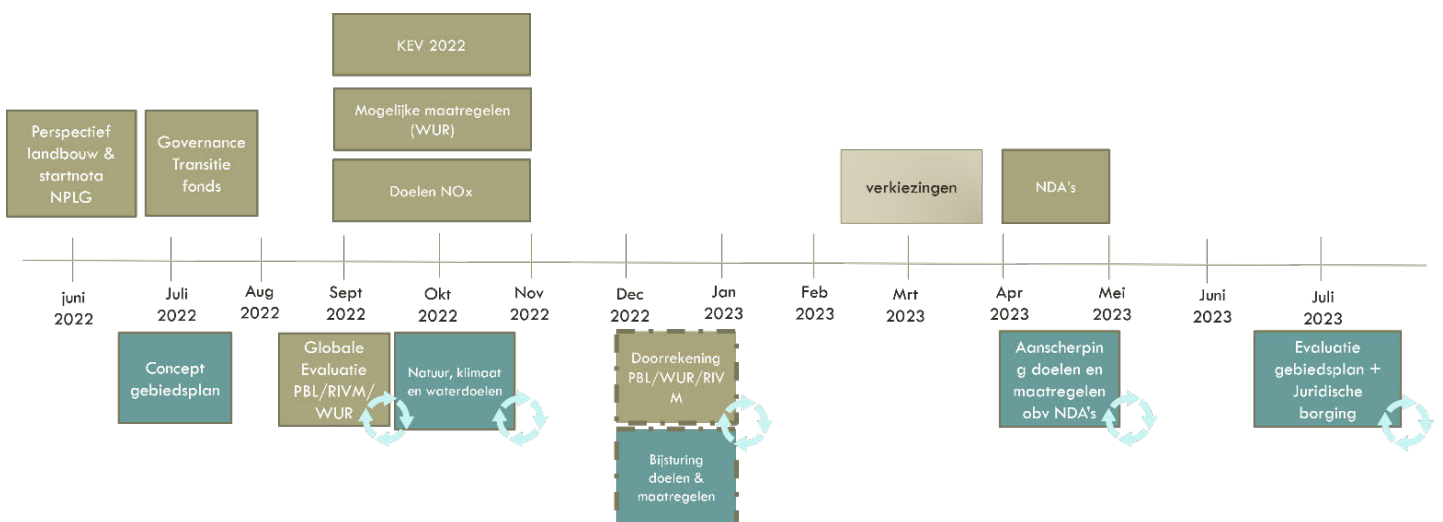
Om ervoor te zorgen dat ook binnen het Rijk de budgettaire kaders goed meeneemt wordt het volgende voorgesteld:

- Er wordt een ambtelijke werkgroep opgezet die eind 2022 met een voorstel komt met concrete normen i.r.t. de landbouw en het bijbehorende implementatietraject. Hierbij wordt het risico van lock-in (bijv. richting klimaat) nadrukkelijk meegewogen. Dit voorstel zal in de RFL worden voorgelegd.
- Er worden interdepartementaal en met medeoverheden afspraken gemaakt over de opkoop en afwaardering van grond zodat dit ook beter meegenomen kan worden in de beoogde kosten.

Ad 3. Proces & mogelijkheden voor bijsturing en escalatie

Het voorstel is om in het proces van doelen naar gebiedsprogramma's bij te sturen op o.a. de benodigde middelen. Het is van groot belang dat de richtinggevende doelen stikstof worden vastgesteld en gecommuniceerd met het oog op de noodzakelijke stappen die daarop moeten volgen (vormgeving van gebiedsprocessen, maatregelen etc.). De doelen zijn richtinggevend omdat er de komende maanden aanvullende informatie beschikbaar komt op grond waarvan de doelstellingen eventueel nog gelegitimeerd aangepast kunnen worden (KEV, klimaat etc.). Er is behoefte aan meer duiding wat deze doelen betekenen, in welke mate deze doelen bijdragen aan de klimaat- en wateropgave en wat de kosten hiervan zijn. Op dit moment kunnen daar enkel globale inschattingen van worden gemaakt. Dit hangt ook samen met de keuze van het kabinet om in te zetten op een gebiedsgerichte aanpak, waarbij juist in de gebiedsprocessen ruimte is om de mix aan maatregelen te bepalen die passen bij het gebied en de doelen. Dit is een cyclisch proces waarbij telkens weer getoetst wordt of de doelen in zicht blijven en de maatregelen binnen de budgettaire kaders blijven. Er zijn de komende maanden een aantal momenten waarop dit gebeurt.

Aanscherping doelen en bijsturing op maatregelen:

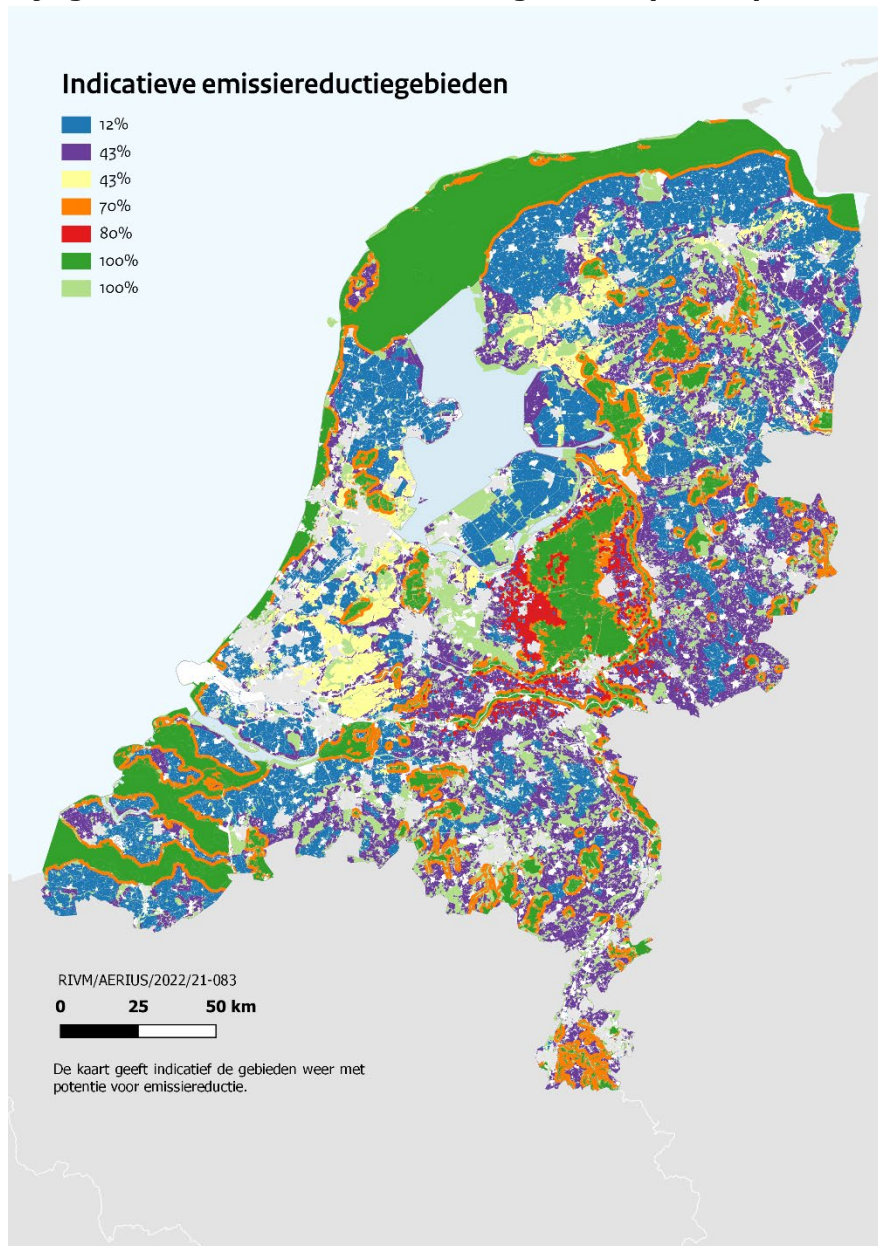
- *Sept/oktober* : In de zomer worden de concept gebiedsplannen (WSN) aangeleverd. Naar verwachting is dit nog niet concreet genoeg om ook daadwerkelijk door te kunnen rekenen. In sept/okt zal het consortium RIVM, PBL en WUR een globale kwalitatieve

inschatting geven van de beoogde effecten (en als mogelijk op kosten). Vanaf dat moment werken provincies verder aan bredere gebiedsprogramma's met de scope van het NPLG.

- *Oktober/november*: In oktober/november zal de KEV 2022 uitkomen. Dan zal er meer duidelijkheid zijn wat er aanvullend op de huidige prognose voor 2030 gereduceerd zal worden aan stikstof. Dit zal inclusief het Klimaatakkoord, Schone Luchtakkoord en het structurele pakket stikstof 2020 zijn. De verwachting is dat dit met name aanvullend inzicht geeft in de (extra) reductie van NOx, met de kanttekening dat dit een klein deel van de totale stikstofopgave betreft. Het voorstel is om op basis van de KEV de NOx-doelstellingen voor de sectoren mobiliteit en industrie vast te stellen wat mogelijk leidt tot een aanpassing van de gebiedsgerichte doelstellingen. Daarnaast zal in de hoofdlijnen van het NPLG ook de regionale doelen klimaat, water en natuur bekend worden gemaakt. Dit vraagt mogelijk in sommige gebieden om bepaalde verdergaande maatregelen, van waaruit het mogelijk logisch(er) is om de regionale doelstellingen in deze gebieden (tot op zekere hoogte) aan te passen.
- *December/Jan* : Er zal een extra ijkmoment komen naar verwachting in dec/jan (afhankelijk van capaciteit kennisinstellingen) waarbij er inschatting gemaakt kan worden van de beoogde maatregelen uit de gebiedsplannen, welke effecten dit heeft en wat de inschatting van kosten hiervan zijn. Hier is tevens een mogelijkheid om vanuit het Rijk bij te sturen op doelen en maatregelen.
- *April/Mei* : In april/mei zijn de Natuurdoelanalyses uitgevoerd. De verwachting is dat deze nieuwe inzichten opleveren. Op basis van deze Natuurdoelanalyses zal er mogelijk nog een aanpassing nodig zijn van het type maatregelen en benodigde inzet op stikstofreductie.
- *Juli* : In juli 2023 leveren de provincies de gebiedsprogramma's NPLG aan. Een onafhankelijke partij zal de toetsing doen van deze gebiedsplannen. De gebiedsplannen moeten in ieder geval optellen tot de landelijke omgevingswaarde van stikstof (en de gestelde natuur-, water- en klimaatdoelen). Daarnaast zal het consortium PBL, WUR en RIVM een doorrekening doen van de beoogde maatregelen. De ecologische autoriteit zal tevens een toets doen op de plannen. Op basis hiervan kan wederom het Rijk bijsturen.

Escalatiemogelijkheden: Mochten provincies de doelstellingen niet kunnen behalen of niet voldoen aan de budgettaire kaders, dan worden hiertoe in het bredere kader van het NPLG en het transitiefonds de escalatiemogelijkheden in kaart gebracht.

Bijlage 1: indicatieve emissiereductiegebieden (40kton)

*deze kaart wordt mogelijk nog aangepast o.a. op advies DC.

Bijlage 2: Ambtelijke memo IPO

Zorg over consequenties bij verandering van reductie van 30 Kton in plaats van 40 Kton

Aanleiding

Op 10 juni as. zal het rijk richtinggevende stikstofreductiewaarden communiceren met de provincies. Recentelijk blijkt het dat het Rijk het voornemen heeft om een stikstofreductieambitie van 30 Kton te gebruiken, als onderkant van een bandbreedte. In deze memo geven wij een ambtelijke reflectie op deze nieuwe koers om in te zetten op 30Kton in plaats van de 40Kton, die vanuit de formatie is gehanteerd. Voor de verschillen in reductiepercentages en depositiedaling verwijzen we naar bijlage 1 In deze notitie worden een aantal mogelijke consequenties van deze gewijzigde en minder ambitieuze koers op een rij gezet.

Bestuurlijke context

Na bespreking in de BC van 31 maart heeft de BC op 7 april ingestemd met de gezamenlijke boodschap en deze voorgelegd aan de GS-en. Op 12 april hebben Gedeputeerde Staten van de provincies ingestemd met de gezamenlijke provinciale boodschap aan het Rijk. In die boodschap is een reductie van 40 kiloton als uitgangspunt gehanteerd, waarbij verschillende randvoorwaarden zijn geschetst, waaronder de voorwaarde van een generieke reductie van 20 kiloton.

Nadat het rijk komt met deze richtinggevend doelen is het de wettelijke taak van provincies om definitieve doelen op te nemen in het gebiedsplan. Deze kunnen onderbouwd afwijken, maar behoeven wel instemming van de minister. Wanneer de doelen te laag worden gesteld brengt dit het doel van andere provincies en het rijk in het geding.

Een lagere reductie opgave is makkelijker haalbaar en zal mogelijk beter vallen bij de sectoren die moeten reduceren. Hoewel dit strijdig is met eerdere besluitvorming kan dit toch een aantrekkelijk bestuurlijk signaal zijn.

Uitgangspunt: instandhouding

Tot voor kort is steeds uitgegaan van een reductieambitie van 50 Kton (40 Kton nieuwe inspanningen en 10 Kton autonoom). Deze 40Kton-reductie is een 'noodzakelijke randvoorwaarde' in het Eindadvies van de Commissie Remkes: *'Een halvering van de binnenlandse stikstofemissies in 2030 wordt gezien als een noodzakelijke randvoorwaarde om natuurherstel in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden te kunnen realiseren, en is ook nodig om te voorkomen dat toestemmingverlening aan nieuwe activiteiten of aan uitbreiding van bestaande activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken, door een overschot aan stikstof wordt belemmerd.*

De 40Kton vormde samen met 10 Kton autonoom een uitgangspunt in de RIVM-doorrekeningen ten behoeve van de formatiebesprekingen vorig jaar.

Deze reductie leidt tot een beschermingsgraad (geen overschrijding van de kritische depositieniveaus) van 74% van de stikstofgevoelige gebieden. Een belangrijke tussenstap die, om op termijn de instandhoudingsdoelen te realiseren, ook na 2030 moet worden doorgezet.

Recente koers

Recentelijk is in opdracht van het Rijk een scenario doorgerekend met een reductie van 30 Kton. Als dit scenario wordt uitgevoerd dan leidt dat tot een reductie in de landbouw van 40 Kton (30 Kton + 10 Kton autonoom) in 2030. Het doorrekenen van 30 Kton is bedoeld om te bezien of ook met minder reductie de omgevingswaarde van 74% onder de KDW kan worden gehaald. Op zich een nuttige exercitie. Maar wij plaatsen hier enkele kanttekeningen bij.

Kanttekeningen

- De reden dat ook met 30 kton emissiereductie de Omgevingswaarde wordt gehaald, is dat deze waarde nu anders wordt berekend. Er wordt op hexagon niveau niet langer gerekend met de laagste kdw voor de gehele hectare, maar met alle voorkomende KDW's binnen de hectare. Het is daardoor een berekeningswijze die beter overeenkomt met de feitelijke situatie. Deze manier van berekenen leidt echter wel tot het makkelijker kunnen behalen van de wettelijke doelstelling. Het toont enerzijds aan dat die wettelijke omgevingswaarde erg gevoelig is voor wijzigingen in AERIUS. Daarnaast leidt zo'n lagere reductieopgave mogelijk tot een onderschatting van de opgave voor het instandhouden van de natuur en het voorkomen van verslechtering en dus tot problemen in het juridisch spoor.
- Voorop in het advies van Remkes staat dat een 50%-reductie van de binnenlandse emissies nodig is. Dat een verandering van de manier waarop berekend wordt wat de oppervlakte onder de KDW is, zou geen gevolgen mogen hebben voor de emissiereductieopgave. .
- Uitgaande van het maatwerkscenario met een reductie van 30 Kton wordt in één provincie bovenmatig gereduceerd (Gelderland, >8 ton) in de overige provincies veel geringer (enkele Ktonnen of minder). De vraag is of Gelderland blijft staan voor de grote opgave als de overige provincies belangrijk minder hoeven te reduceren. Indien dat niet het geval is dan wordt de omgevingswaarde niet gehaald, omdat voldoende daling op de Veluwe in dit scenario cruciaal is voor het halen van de Omgevingswaarde.
- De 30 Kton variant laat het advies van de commissie Remkes (50% reductie van de binnenlandse emissies) los en leidt tot 100 mol minder daling van de achtergronddepositie landelijk (de deken) dan de 40 Kton variant. Dat betekent dat het moeilijker zal zijn om te beargumenteren dat verslechtering voorkomen kan worden en dat zicht blijft op het realiseren van de Natura 2000-doelen. Dat is een groot risico omdat uit de quickscan en ook uit de natuurdoelanalyses (die tussen december 2022 en april 2023 worden opgeleverd) volgt dat in een groot aantal Natura 2000 gebieden sprake is van een proces van (dreigende) verslechtering.
- Een bandbreedte uitgaande van een ondergrens van 30 Kton zal onvermijdelijk leiden tot een extra opgave in een later stadium. Ook als de richtinggevende waarden uitgaan van een bandbreedte (20-40% in B en C gebieden) zal het tot weerstand leiden als in april 2023 uit de natuurdoelanalyses volgt dat extra daling en/of snellere daling nodig is. En als aan die weerstand gehoor wordt gegeven en de reductieambitie niet wordt opgeschroefd dan is de kans reëel dat de rechter de stikstofaanpak als onvoldoende zal beoordelen. In dat verband is de procedure van Greenpeace tegen de Nederlandse Staat ook relevant, waarin Greenpeace betoogt dat Nederland onvoldoende maatregelen neemt om verslechtering te voorkomen.
- Vanwege de lagere reductieambitie ontstaat het risico op lock ins. De opgave tot 2030 is (grotendeels) met technische maatregelen te bereiken, de opgave na 2030 kan ertoe leiden dat alsnog verdergaande ingrepen noodzakelijk zijn.

- Risico integraliteit te missen: Het 30 Kton scenario leidt, in combinatie met de grote opgave waar Gelderland voor staat, tot een reductieopgave van slechts 18% in de B en C gebieden ten opzichte van reductiepercentages van 40 % in B en C gebieden in de 40 Kton variant. Dat betekent dat de stikstofopgave niet leidt tot een transitie van de landbouw in de zand- en veengebieden en amper meer onderscheidend is met de beste landbouwgebieden (A gebieden 12%). Dit betekent dat in het stikstofbeleid geen invulling wordt gegeven aan de landbouwzonering die LNV voorstaat. In oktober komen aanvullende doelen op het vlak van KRW en klimaat. Onduidelijk is in hoeverre dit leidt tot een aanvullende reductieopgave, de inschatting is dat dit zeker niet het verschil tussen 30 en 40 Kton gaat overbruggen omdat stikstofreductie hier "bijvangst" is.

Conclusie

Kortom, wij vrezen de volgende consequenties:

1. Er wordt niet voldaan aan het verslechteringsverbod en het bereiken van de instandhoudingsdoelen raakt uit beeld.
2. Door de minder ambitieuze reductieopgave wordt de ruimte voor structurele toestemmingsverlening kleiner dan die nu al is.
3. Risico op lock ins: op basis van deze lagere ambitie lijken (dure) maatregelen te volstaan waarvan later geconcludeerd dat die toch onvoldoende zijn.

Aanbiedingsformulier Dg-overleg stikstof 1 juni		Contactpersoon: 5.1.2.e & 5.1.2.e Directie of departement: DLGS
Korte titel	Nota: Belangrijke noties en aandachtspunten richtinggevende stikstofdoelen per gebied	
Korte samenvatting van de inhoud	In het DGO+ van 17 mei zijn de stikstofdoelen per gebied besproken en is de voorkeur aangegeven voor een verdeling van stikstofreductie volgens het maatwerkscenario met een bandbreedte tussen de 30 en 40kton. Na overleg met en input van diverse partijen (opdrachtgevers, provincies) wordt het DGO geadviseerd om de bovenkant van de bandbreedte te hanteren als uitgangspunt, dat wil zeggen 40kton. Voorgesteld wordt om de provincies de mogelijkheid te geven gemotiveerd af te wijken van een reductiepercentage in een gebied, als bijvoorbeeld op basis van de gebiedskenmerken duidelijk is dat een grotere reductie niet nodig is. Er wordt tevens een voorstel gedaan voor de spelregels en het bijsturingproces om ervoor te zorgen dat de gebiedsprogramma's binnen de budgettaire kaders blijven. In deze nota wordt dit nader toegelicht.	
Karakter	0 Informerend 0 Besluitvormend 0 Meningvormend	
Beslispunt(en)	Het DGO wordt geadviseerd in te stemmen met: <ol style="list-style-type: none"> 1. 40kton emissiereductie met de mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken. 2. Het voorstel voor heldere spelregels vooraf 3. Het voorstel voor het proces & mogelijkheden voor bijsturing 	
Afstemming		
Vervolgproces (geplande behandeling in:)	RFL,MR	
De volgende persoon/personen zullen aanwezig zijn om toe te lichten	5.1.2.e	
Bijlage(n)		
Eventuele aanvullende opmerkingen	Als het DGO akkoord gaat, zal deze nota aangepast worden zodat deze nota ook geschikt is voor de RFL.	

Concept

Verslag van het interdepartementaal DG-overleg Stikstof, 1 juni 2022

Agendapunt 3 is een DGO+, dat wil zeggen met aanwezigheid van het IPO/provincies

1. Opening en agenda

De voorzitter heet de aanwezigen welkom

2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen

3. Regionale emissiereductiedoelstellingen

LNV-LG&S licht toe dat het voorstel dat nu in behandeling wordt gebracht uitgaat van een reductieopgave van 40kton stikstof en niet meer van een bandbreedte tussen 30kton en 40kton, zoals nog in het vorige DGO+ is aangegeven. Deze 40kton is gebaseerd op de doorrekeningen van het PBL en is ook nodig om de andere doelstellingen te halen. Het leidt wel tot een hoger doelbereik 'overshoot' NH3 en hogere kosten. Maar het uitgangspunt blijft het bereiken van de omgevingswaarde van 74%. Provincies zullen de doelen nog trechteren naar het gebied en de doelstellingen kunnen nog worden bijgesteld in het najaar aan de hand van de KEV en de regionale doelen voor water. Dan wordt ook meer duidelijk over de kosten.

Fin is akkoord met de 40kton, mits met het geplande bijsturingsmoment in het najaar. Tekstueel zijn er nog opmerkingen, maar die zullen worden doorgegeven.

IenW is het eens met de brief. Emissiedoelstellingen zijn instrumenten om de depositiereductie te behalen. Verder wordt gevraagd hoe de budgettaire kaders eruit gaan zien als de doelen nog niet bekend zijn. Komt er een budget per provincie?

LNV-Agro heeft moeite met de 40kton omdat dat een hoger doelbereik heeft. De voorkeur gaat uit naar de 30 kton, omdat daarmee ook de 74% gehaald wordt. En maak daarbij een plan B met 40 kton, indien de 30 kton niet wordt gehaald. Verder staat in de nota dat er een voorstel komt voor normering. LNV-Agro is hier geen voorstander van. De ambtelijke werkgroep die hiervoor wordt opgericht heeft niet de steun. Het voorstel is ook niet afgestemd.

PBL ziet dit voorstel als uitwerking van het Coalitieakkoord. Wel zou sterker kunnen worden aangegeven dat de versterking van de natuurkwaliteit ook op andere manieren gehaald kan worden, bijvoorbeeld via de ecologische onderbouwing. Samen met RIVM en Wageningen wordt nog gewerkt aan een nadere analyse.

JenV vraagt wat de bijdragen zijn van de 30 en 40 kton aan het reductiepercentage. Verder is JenV benieuwd naar de parameters bij bodem en water. Bij de spelregels moeten de escalatiemogelijkheden beter worden beschreven. Sturing op basis van budget is niet voldoende.

IPO merkt op dat in de nota staat dat met de doelen ook een budget wordt meegegeven. Doelen en budget zijn niet in evenwicht. Het budget lijkt niet voldoende te zijn om de doelen te halen.

AZ wijst op het gezamenlijk optrekken met de provincies in de communicatie straks naar buiten. In de RFL moet daar aandacht aan worden geschonken.

EZK wijst op het in balans presenteren van alle doelstellingen en op de spelregels die gelden indien er afwijkingen zijn van de doelstellingen. De voorgestelde werkgroep over normeren heeft de steun van EZK.

BZK geeft aan dat provincies voldoende werkruimte geboden moet worden en dat niet te vroeg het budget moet worden bepaald. Er zijn meer middelen beschikbaar uit andere opgaven, die ook kunnen worden benut. Verder staan in de nota 5 bijstellingsmomenten ingepland. Bij de RO-brief van VRO zijn dat er 3. Laat dat synchroon lopen.

De **voorzitter** antwoordt dat een aantal zaken wordt aangepast en verduidelijkt voor de RFL-notitie, zoals ten aanzien van de opmerking van IenW over emissie en depositie, het gebruik van de ecologische analyses en de communicatie naar buiten. De voorzitter wijst op de modelmatige

aanpak incl. marges en onzekerheden bij de aanpak horen en die zich zal moeten bewijzen in de praktijk. Daarom is het goed om nu aan de slag te gaan om de doelen te bereiken. De hoofddiscussie is dat de doelen moeten passen binnen het einddoel en binnen de budgettaire kaders.

Normering kan helpen bij de bijsturing die nodig kan zijn. Dit gebeurt samen met de landbouw en provincies en is onderdeel van het proces. LG&S zal samen met LNV-Agro en Fin nog kijken naar de formuleringen.

De teksten over de budgettaire kaders zullen iets voorzichter worden geformuleerd. Hier is nog niets over besloten. Wel moet duidelijk zijn dat de opgave enorm is en het budget knellend.

De 40kton is geen verhoging. Het bereiken van de 74% blijft het doel. Maar het tussentijds naar boven bijstellen bij eventuele tegenvallers is moeilijk. LG&S en Agro zullen nog overleggen over de tekst.

De escalatiemogelijkheden worden uitgewerkt. Maar die zijn niet voor deze notitie bedoeld.

Jen V geeft daarbij aan om niet te lang te wachten, want het moet duidelijk zijn hoe de doelstellingen behaald gaan worden, ook bij escalatie.

LNV-RTLG geeft aan dat er meer instrumenten zijn om de doelstellingen te halen. Maar dat is nu te prematuur voor de nota. Het alleen sturen op budget is niet voldoende.

De **voorzitter** concludeert dat het DGO instemt

- met de 40kton met de optie om daarvan af te wijken als blijkt dat dit mogelijk is in de gebiedsprocessen;
- met de spelregels;
- met het voorgestelde proces en de mogelijkheden voor bijsturing.

En dat er op tekstniveau nog overleg plaatsvindt, zoals besproken in de vergadering.

4. Concept-Kamerbrief startnotitie NPLG en sectordoelen

Buiten scope

Buiten scope

5. Verslag vorige vergadering

Het verslag van het DG-overleg van 17 mei wordt vastgesteld

6. Sluiting

Buiten scope

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

102

Richtinggevende emissiereductiedoelen

3 juni 2022

Agenda 3 juni

- > Welkom
- > Mededelingen en actualiteiten
- > Nadere toelichting op richtinggevende emissiereductiedoelen
- > Aandachtspunten over richtinggevende doelen en concluderende bespreking op basis van drie onderwerpen (uit overleg 6 mei):
 - Ontwikkelruimte
 - Evenredige bijdrage van sectoren
 - Stikstofreductiedoelen per gebied
- > Voorbespreking Bestuurlijk Overleg 8 juni (inclusief korte toelichting Startnota NPLG)
- > Afsluiting

Toelichting richtinggevende emissiereductiedoelen

Aanleiding

- › **In 2030 moet 74%** van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder KDW komen (verplichtingen WSN en afspraken uit het coalitieakkoord).
- › Tegelijkertijd bieden de omgevingswaarden geen sturing op de vraag **wáár stikstofreductie ruimtelijk** gezien tot stand moet komen. Ook zijn de instandhoudingsdoelstellingen locatie-gebonden.
- › **Ieder gebied is anders:** niet alleen qua belasting en staat van de natuur, maar ook qua mogelijkheden om stikstof te reduceren in de (directe) omgeving.
- › Daarom is het van belang de benodigde **reductie regionaal te richten**. Dit kan via het instellen van regionale doelen. Regionale doelen bieden **duidelijkheid en perspectief** aan betrokken sectoren wat de opgave in elk gebied is.

Uitgangspunten voor regionale doelen

- › De reductiedoelen per gebied **tellen in ieder geval op** tot het behalen van de omgevingswaarden uit de Wsn.
- › Het tegengaan/**voorkomen van verslechtering** is een belangrijke continue verplichting. Dit is tevens een voorwaarde om op termijn vergunningverlening weer meer mogelijk te maken. Dat betekent ook met prioriteit het terugdringen van stikstof in **(zeer) urgente gebieden**.
- › **Kenmerken** van het gebied zijn leidend: staat natuur, stikstofbelasting, opgaven bodem, water en klimaat.
- › **Efficiëntie** van reductie door de bronnen te reduceren die zo'n groot mogelijke impact hebben.
- › **KDW leidend als best beschikbare wetenschappelijke** indicator, maar kijken naar bredere natuurfactoren en instandhoudingsdoelen (ook i.r.t. motie Boswijk).
- › **Perspectief landbouw**: zorgen voor passend perspectief en ruimte voor de sector in de gebieden.
- › De **doelen in emissie**: eenvoudiger om te sturen op de stikstofbron en beter uit te leggen in gebiedsprocessen. Emissiedoelen worden gekoppeld aan wat qua depositiereductie nodig is om de staat van de natuur te verbeteren.
- › Doelen **bepalen het 'wat'**, maar nog niet het 'hoe' (maatregelen)

Evenredigheid sectoren

- **Alle sectoren leveren een bijdrage** aan de stikstofemissiereductie en dus ook aan de realisatie van de regionale doelstellingen.
- De **verspreiding van ammoniakbronnen (NH₃) is** relevanter voor de gebiedsgerichte opgave dan die van stikstofoxiden (NO_x), omdat ammoniakemissies dichtbij neerslaan. **NO_x-sectoren** hebben een relatief kleinere bijdrage op stikstofgevoelige N2000 gebieden, reductie vindt voornamelijk plaats via de landelijke deken.
- Voor regionale doelen is gerekend met reductie van ammoniakbronnen (veehouderij). Dat **betekent niet dat er voor Nox-sectoren geen opgave** ligt:
 - De voorziene maatregelen (prognoses 2030) zijn opgenomen in het **basispad** en lopen hoofdzakelijk via landelijk, generiek beleid.
 - We werken toe naar **afspraken/doelen voor benodigde reductie** in deze sectoren. De cijfers van de KEV 2022 geven input (oktober dit jaar). Dit wordt meegenomen in het landelijke Rijksbeleid.
 - De regionale doelen zullen hierop waar nodig worden aangepast richting definitieve vaststelling in juli 2023.

Samenstelling doelen (1)

- › Er is gekozen voor een **maatwerkscenario**, mede op verzoek van de provincies, dat de volgende kenmerken heeft.
 1. Gebiedsgerichte reductiepercentages houden zoveel mogelijk rekening met de **kenmerken van het bodem- en watersysteem** in de gebieden. Stikstofdoelen worden daarom verbonden aan de opgaven en omgevingscondities voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Dit wordt vertaald naar een variatie op de ABCD-kaart.
 2. De aanpak als geheel wordt effectiever als extra reductie wordt bewerkstelligd bij bronnen in midden-Nederland (Gelderland). Niet alleen vanuit de water- en bodem- en natuuropgave in de directe omgeving, maar ook omdat deze bronnen relatief veel depositie veroorzaken op alle Natura 2000-gebieden. Met deze reductie **in Gelderland wordt gekozen voor een dekenpotentie benadering**.
 3. Besloten is tot een **generiek reductiepercentage** voor alle landbouwbronnen, waarvoor landelijke maatregelen zullen worden genomen.
 4. Keuze voor een **ringenbenadering**, waarbij een ring van een x aantal (kilo)meters om Natura 2000-gebieden gelegd wordt. Daarbinnen wordt vervolgens een steviger reductiepercentage gehanteerd.

Samenstelling doelen (2)

- › Het maatwerkscenario leidt tot richtinggevende emissiereductiedoelen die volgens onderstaande zijn opgebouwd. Hierbij is gerekend met 40 kton NH3-reductie (afkomstig van bronnen veehouderij).

Reductie provinciale emissies		
	percentage	ton NH3
Drenthe	41,7%	2.375
	12%	196
	43,3%	1.109
	45,3%	183
	70%	467
	100%	20
	100%	400

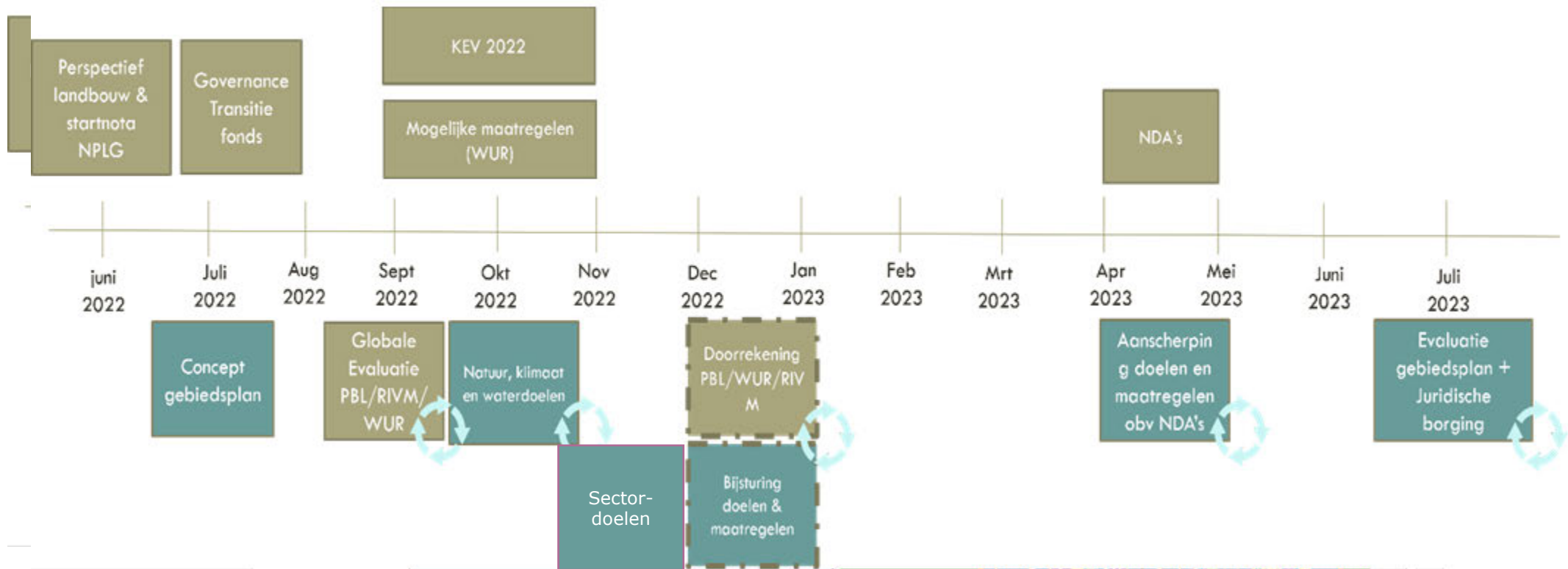
1. In kton een richtinggevende emissiereductie NH3 (procentueel en absoluut) **per provincie**;
 2. Hierbij een richtinggevende onderverdeling **per gebiedstype per provincie**, zowel absoluut in hoeveelheden kton NH3 en procentueel (emissiereductiepercentages);
 3. De daarbij horende **ruimtelijke gebiedsindeling**.
 4. De emissiereductiedoelen zijn gekoppeld aan de beoogde **depositiereductie per N2000-gebied**.
- › Dt leidt tot circa 82% (met enkele procentpunten onzekerheid) onder de KDW in 2030 volgens het model van RIVM.
 - › De reductiepercentages zijn **richtinggevend**. Zo zal 100% reductie in natuurgebieden niet altijd haalbaar zijn vanwege bijvoorbeeld de benodigde natuurbegrazing in een gebied. Het is belangrijk om daarbij in acht te nemen dat de gepresenteerde kaarten een modelberekening betreffen die helpen richting te geven aan de gebiedsprocessen.
 - › De kaart op de volgende slide toont de vertaling naar de gebieden. Provincies bepalen de **bestuurlijke gebiedsindeling** ten behoeve van de gebiedsprocessen.

Status en proces richting gebiedsplannen 2023

- › De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen zijn bedoeld om richting te geven aan het gebiedsproces. De doelen worden definitief (taakstellend) vastgelegd in het **gebiedsplan/gebiedsprogramma's in juli 2023**.
- › De stikstofdoelstellingen per gebied kunnen in aanloop naar de definitieve gebiedsplannen worden aangepast aan de hand van nieuwe inzichten. Dat gaat onder andere om:
 - **De doorvertaling van de opgaven naar de regio voor water, klimaat en natuur** en de structurerende keuzes van het NPLG bekend zijn (uiterlijk oktober 2022).
 - Als de resultaten van de **Klimaat- en Energieverkenning (KEV)** bekend zijn (oktober/november 2022) en indien er doelen voor de NOx bekend zijn (2022-2023).
 - Wanneer de **Natuurdoelanalyses** bekend zijn. Dit leidt mogelijk nog tot een bijstelling van de opgave (Q1 2023).
- › Provincies kunnen bij het concept gebiedsplan en het gebiedsplan 1.0 **motiveren waarom zij afwijken** van de richtinggevende doelen stikstof. Via een onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen stikstof mogelijk is.
- › **Evaluatiemomenten** van de conceptgebiedsplannen (Q3 2022) en bij de doorrekening van de gebiedsplannen na juli 2023 door het consortium van PBL, WUR en RIVM.

Aandachtspunten (uit overleg 6 mei 2022) en conclusies ter bespreking

Ontwikkeldruimte (1/2)

Aandachtspunten uit overleg 6 mei:

- Aangegeven wordt dat het belangrijk is dat in de gebieden duidelijk is wat naast de emissiereductie ten behoeve van de natuur de ontwikkeldoelstellingen zijn (met bijvoorbeeld ruimte voor de PAS-melders en ontwikkelingen voor bouwen en verduurzamen)
- Discussie over netto – bruto ontwikkeldruimte

Ontwikkelruimte (2/2)

Concluderend, ter bespreking in overleg 3 juni:

- Naast het voorkomen van verslechtering en het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van de natuur, het behalen van de KRW en de klimaatopgave is er ook ruimte nodig voor ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkeling zoals bijvoorbeeld het oplossen van het woningtekort en het realiseren van de energietransitie en klimaatopgaven.
- De huidige staat van de natuur ertoe dat er op dit moment zeer beperkt ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. Dat zal de komende jaren zo blijven, ondanks de inzet op de verbetering van de natuur en het verminderen van de stikstofbelasting.
- In de gebiedsprocessen wordt daarom óók door de provincies in beeld gebracht hoe de verschillende opgaven en beoogde maatregelen zich verhouden tot de gewenste ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in het gebied. Dit moet samenkomen in het gebiedsplan.
- Met de integrale, onontkoombare gebiedsgerichte aanpak wordt het fundament gelegd voor een eenvoudiger systeem van toestemmingsverlening dat op termijn meer ruimte gaat bieden voor maatschappelijke ontwikkeling en realisatie van andere maatschappelijke opgaven uit de coalitieakkoord.

Evenredige bijdrage van sectoren

Aandachtspunten uit overleg 6 mei

- In Versnellingsakkoord wordt uitgegaan van meer gebiedspecifieke maatregelen voor de landbouwsector en meer generieke maatregelen voor industrie, bouw en andere sectoren.
- Inzicht belangrijk in wat het klimaatprogramma oplevert voor stikstof.
- Voorkomen van strijd van het ene doel met het andere doel, bijvoorbeeld dat klimaatmaatregelen tot meer stikstofemissie leiden.

Evenredige bijdrage van sectoren

Concluderend, ter bespreking in overleg 3 juni:

- Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich op drie kerndoelen: het in een samenhangende aanpak realiseren van de Europese internationale verplichtingen op het terrein van (1) natuur (inclusief stikstofreductie), (2) water en (3) klimaat.
- Zo creëren we synergie en voorkomen we situaties waarbij maatregelen voor de verschillende doelen strijdig zijn met elkaar (als bijvoorbeeld urgente stikstofmaatregelen ten koste gaan van maatregelen voor KRW of het klimaatprobleem).
- De maatregelen voor klimaat worden doorberekend door het PBL in de KEV; daarin volgt ook de doorrekening voor stikstof (verwacht in oktober 2022). Dit is voor provincies ook een belangrijk moment.

Evenredige bijdrage van sectoren

Concluderend, ter bespreking in overleg 3 juni:

- Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich op drie kerndoelen: het in een samenhangende aanpak realiseren van de Europese internationale verplichtingen op het terrein van (1) natuur (inclusief stikstofreductie), (2) water en (3) klimaat.
- Zo creëren we synergie en voorkomen we situaties waarbij maatregelen voor de verschillende doelen strijdig zijn met elkaar (als bijvoorbeeld urgente stikstofmaatregelen ten koste gaan van maatregelen voor KRW of het klimaatprobleem) en lock-ins.
- Er zullen ook doelstellingen worden gesteld voor NOx sectoren. Gebiedsgericht: voornamelijk doelen voor NH3; generiek: Nox-doelen.
- De maatregelen voor klimaat worden doorberekend door het PBL in de KEV; daarin volgt ook de doorrekening voor stikstof (verwacht in oktober 2022). Dit is voor provincies ook een belangrijk moment.

Stikstofreductiedoelen per gebied.

Aandachtspunten in overleg 6 mei:

- Zorgen dat de stikstofreductiedoelen per gebied wel als zonering worden aangegeven.
- Belangrijk dat aan het gebiedsproces 'het wat' wordt meegegeven en in het gebiedsproces 'het hoe' wordt bepaald (dilemma: duidelijkheid geven en tegelijkertijd ruimte geven aan de gebiedsprocessen).
- Zorgen dat reductiedoelstellingen en begrenzing van gebieden bestuurlijk gedoe gaat opleveren; geef niet te veel ruimte in schuiven.
- Richtinggevende doelen zijn goed, maar wel met dwang in tijd.
- Waar ligt de verantwoordelijkheid voor het halen van de doelen (rijk – provincie)
- Kwetsbaarheid zijn de juridische procedures; alles wordt bij de rechter 'gechallenged'.

Stikstofreductiedoelen per gebied.

Concluderend, ter bespreking in overleg 3 juni:

- De kaarten met stikstofdoelen geven geen (ABCD-)zoning weer; de doelen worden richtinggevend meegegeven en door de provincies meegenomen in het gebiedsproces.
- Belangrijk om de status van de deze gebiedsdoelen inzichtelijk te maken: de doelen zijn richtinggevend. In het gebiedsproces kijken provincies samen met de gebiedspartners en betrokken stakeholders hoe deze doelen samen met de klimaat-, water- en natuurdoelen het beste behaald kunnen worden.
- In juli 2023 worden de definitieve gebiedsdoelen in de gebiedsprogramma's vastgesteld. De depositiereducties als gevolg van de maatregelen die in de gebiedsprogramma's worden opgenomen, moeten bij elkaar opgeteld de landelijke omgevingswaarde voor 2030 behalen.
- De begrenzing van gebieden is nog niet vastgesteld.
- Als er op 1 juli 2023 onvoldoende zicht is op concrete maatregelen om de doelen te halen dan zal het Rijk zijn bevoegdheden inzetten. Het escalatiemechanisme wordt nog verder uitgewerkt.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Toelichting bij richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied

Technische briefing

16 juni 2022

Inhoud

1. Woord vooraf: meten, berekenen en trends emissies
2. Proces en uitgangspunten opdrachtgever
3. Doorrekening RIVM: Regiodoelenscenario
 - Hoe tot stand gekomen
4. Resultaten
 - Doelbereik omgevingswaarde en in Natura 2000-gebieden
 - Emissie- en depositiereductie per provincie

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

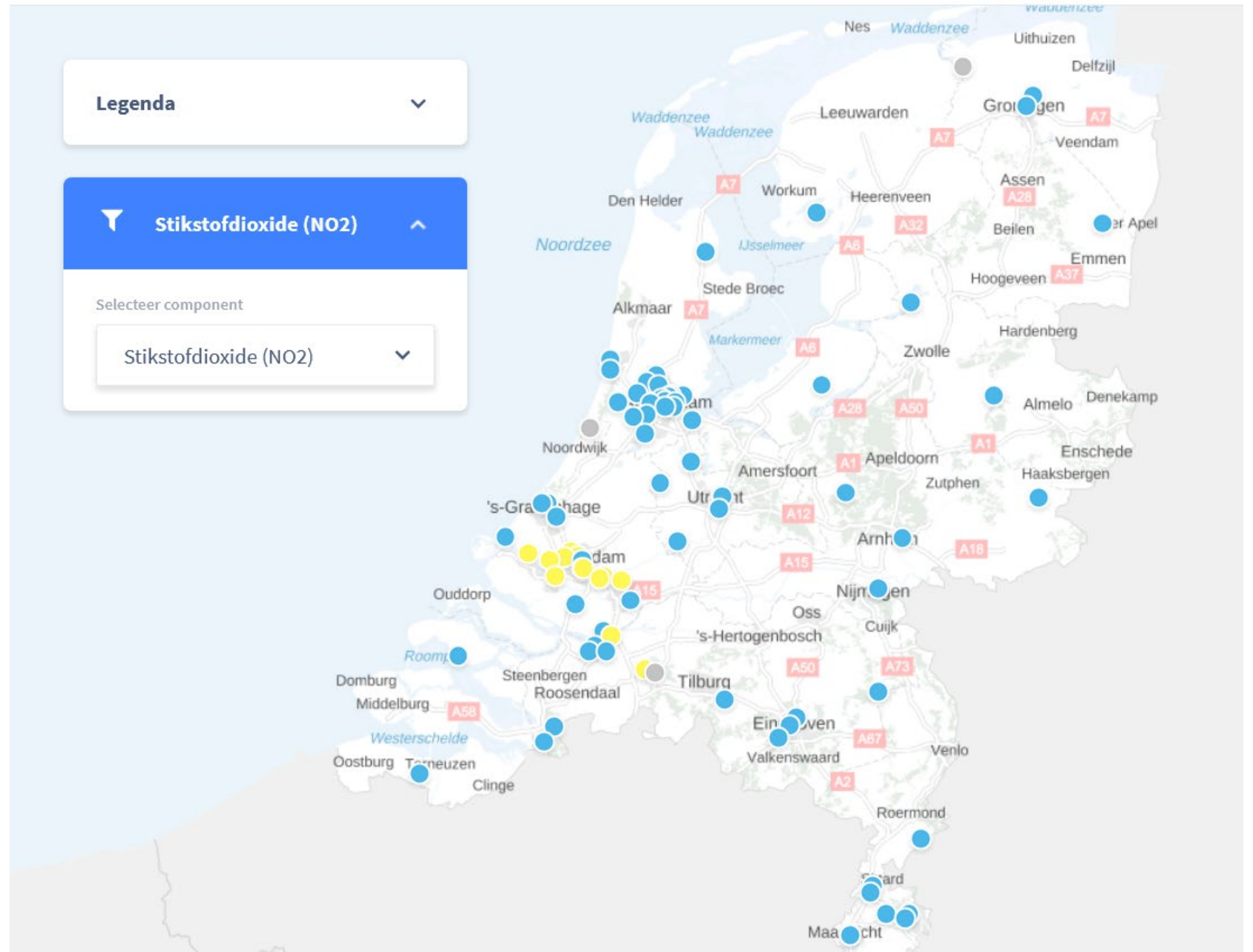
Woord vooraf: meten, berekenen en trends emissies

Meetnetten

Landelijk meetnet luchtkwaliteit (hier NO_x)

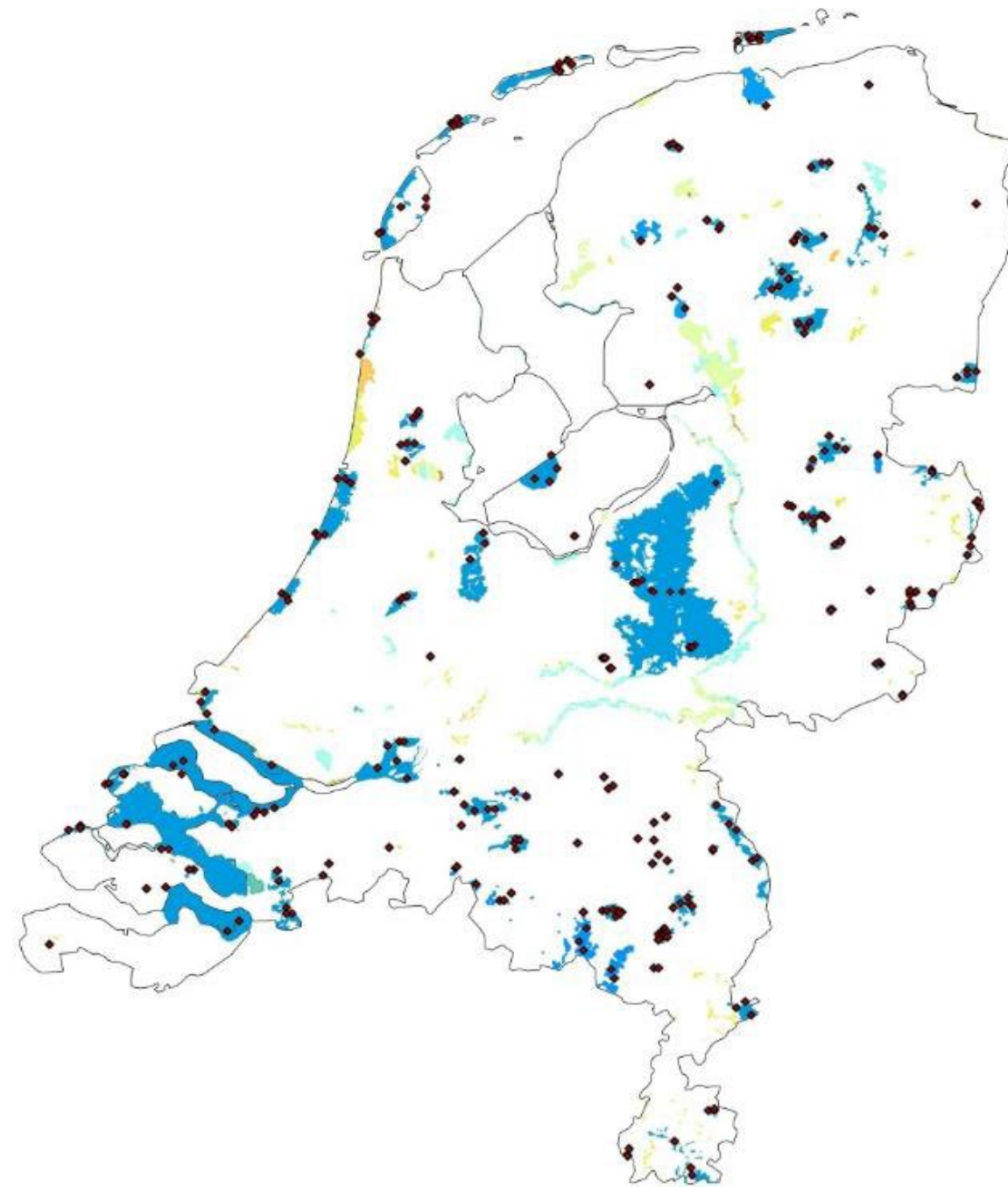
RIVM technische briefing - Toelichting bij
Regiedoelen - 16 juni 2022

Meetnetten

Meetnet ammoniak in natuurgebieden (MAN)

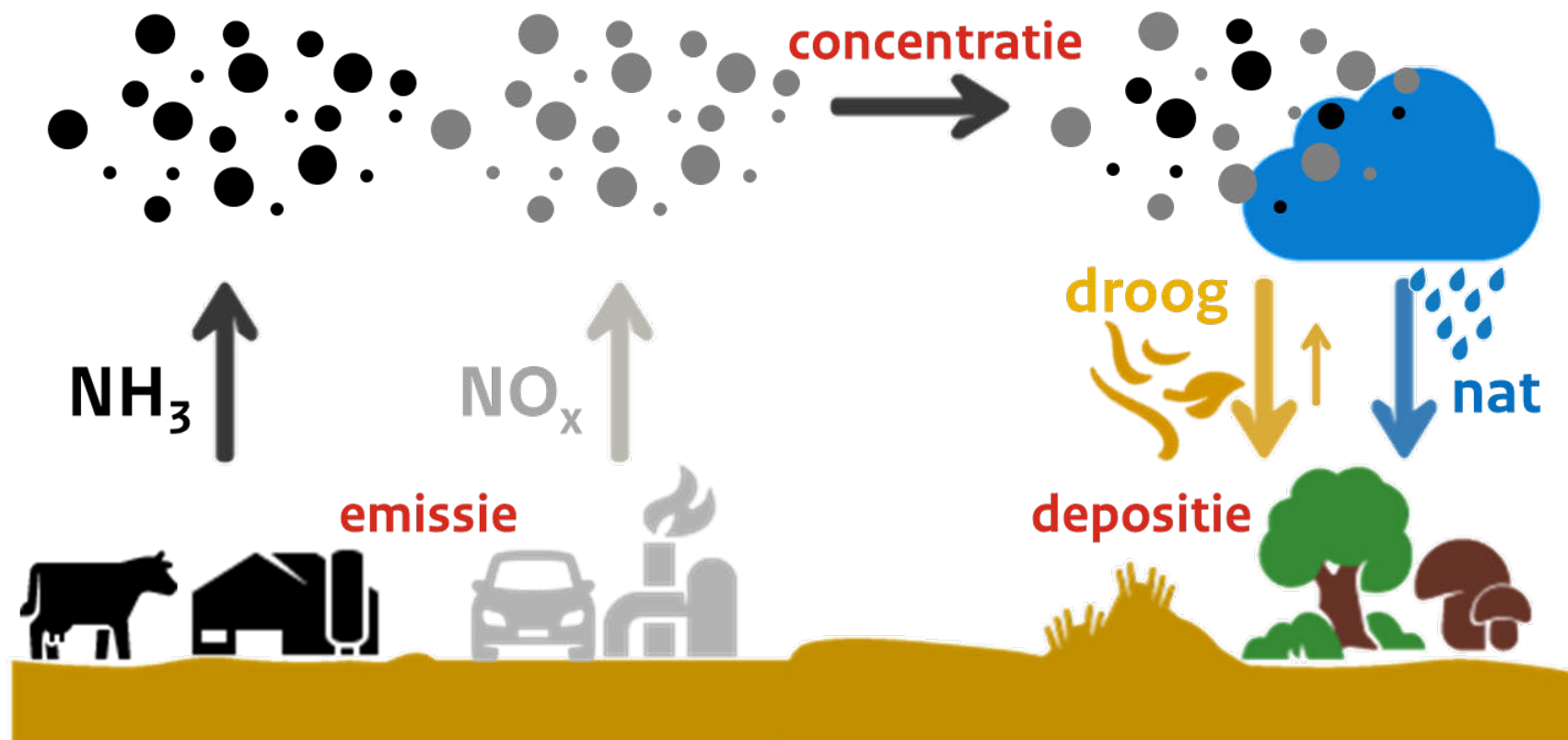

Meten = weten?

- Metingen geven een goed beeld van de situatie over een jaar op een bepaalde locatie;
- Maar metingen geven geen inzicht in:
 - toekomstige ontwikkeling
 - de bijdrage van de verschillende bronnen
 - het effect van een individuele bron/boerderij
 - het effect van maatregelen
 - het volledige, landelijke beeld en de ruimtelijk verdeling; daarvoor zouden zeer veel metingen nodig zijn;
- Modellen kunnen dat inzicht wel geven;
- Daarom geeft **een combinatie van meten en modellen het meest complete beeld** van de huidige en toekomstige stikstofsituatie.

Stelsel emissie-concentratie-depositie

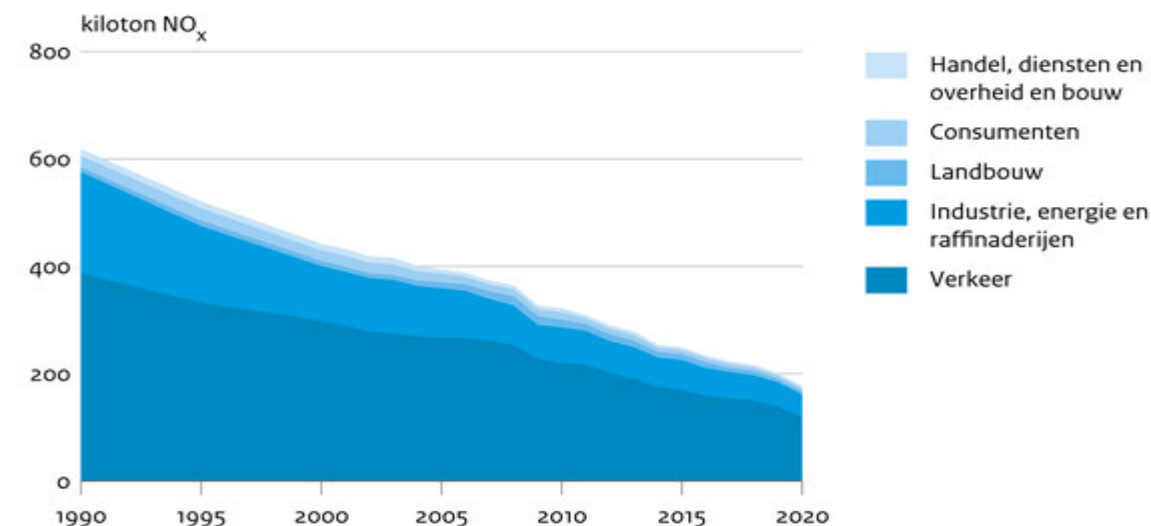

Afname emissies stikstofoxiden en ammoniak sinds 1990

Emissie stikstofoxiden (NO_x) per sector

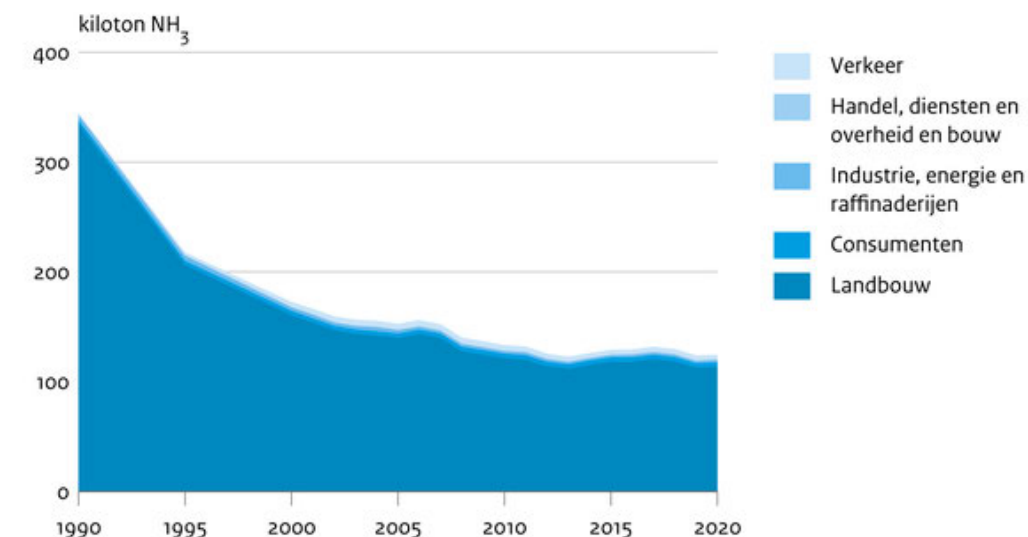
Samenstelling volgens EU-Directive 2016/2284 (NEC)

Bron: Emissieregistratie

Emissie ammoniak (NH₃) per sector

Samenstelling volgens EU-Directive 2016/2284 (NEC)

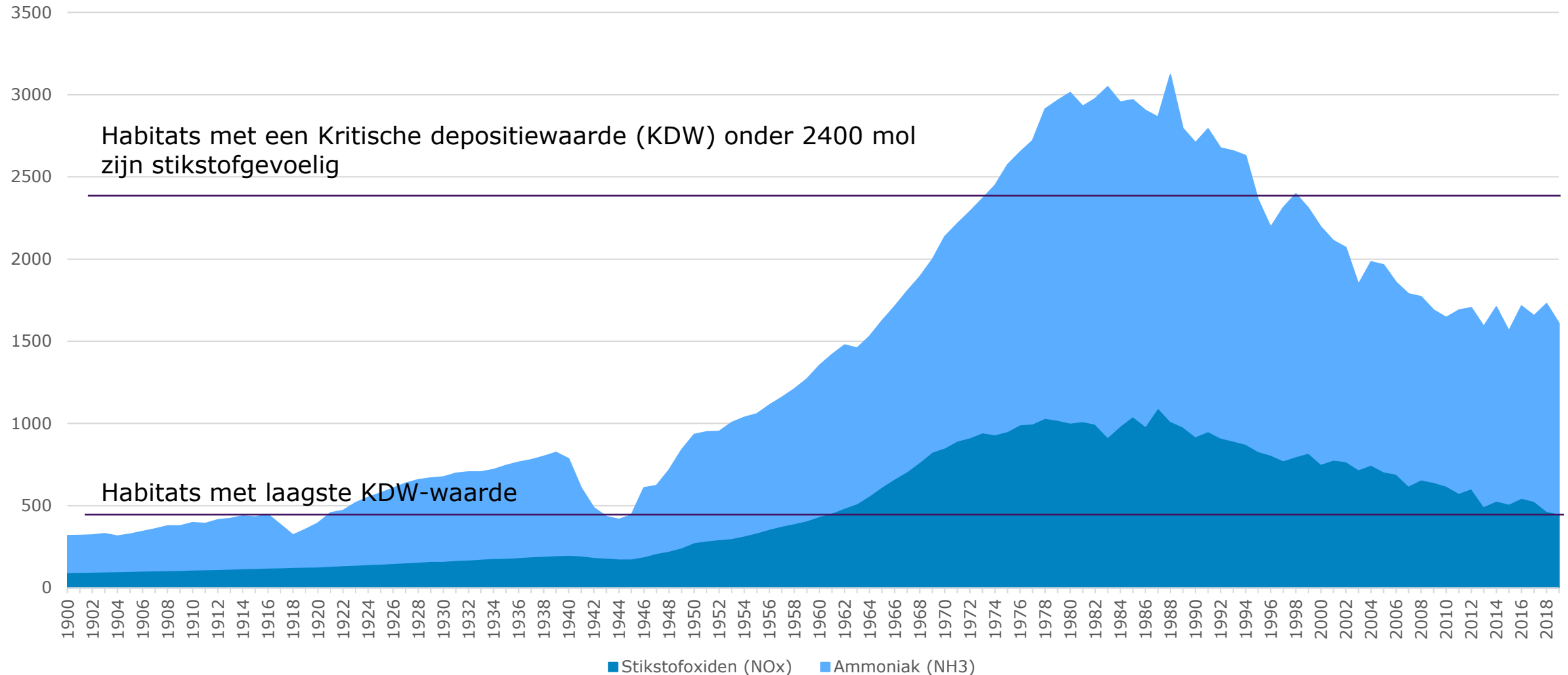
RIVM/feb2: Bron: Emissieregistratie
www.clo.nl/nl01832

RIVM/feb22
www.clo.nl/nl018327

Stikstofdepositie 1900-2019

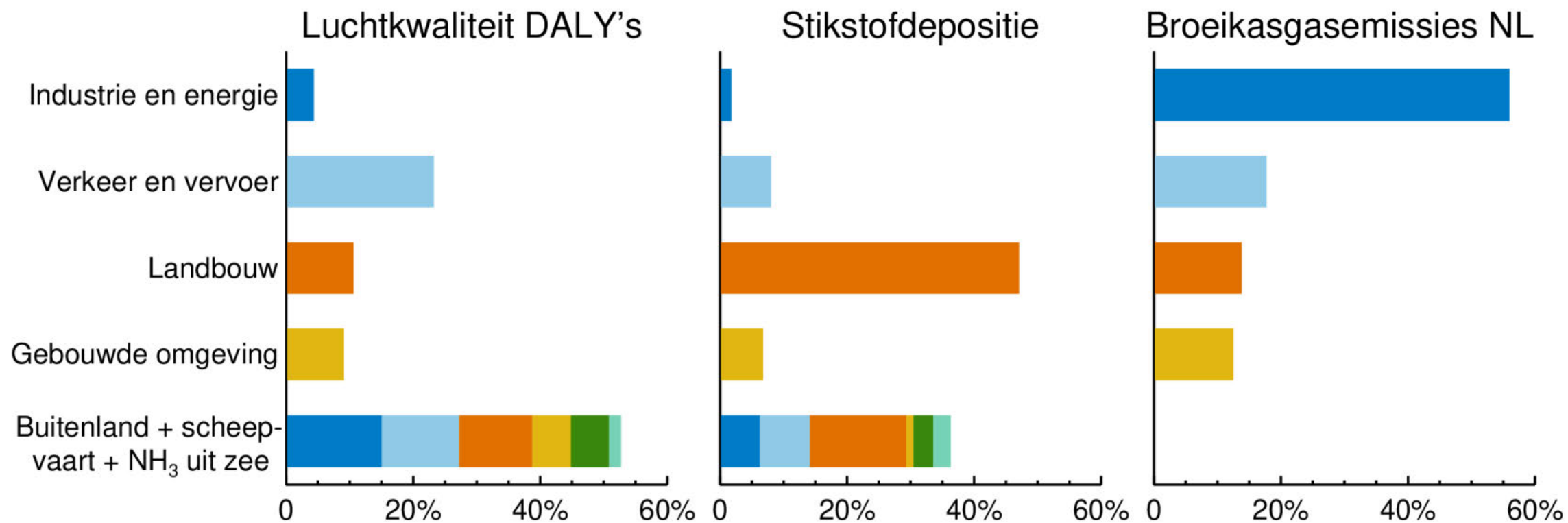

Stikstofdepositie in mol N/ha/jr

Effect emissiebronnen per thema

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Proces en uitgangspunten opdrachtgever

Proces naar kaart

FORMULEREN SCENARIO

- › Provincies: eigen scenario ruimtelijke verdeling van emissiereductie NH₃
- › Samenvoegen tot landelijk beeld, keuze Rijk
- › RIVM ondersteunde met verkennende berekeningen

DOORREKENING SCENARIO

- Indicatieve emissiereductie (kton) per gebiedstype per provincie
- Effect van deze emissiereductie op de depositiereductie per stikstofgevoelig N2000-gebied in 2030
- Toets op doelbereik omgevingswaarde 2030 (Regeerakkoord: 74% van het stikstofgevoelig areaal <KDW)

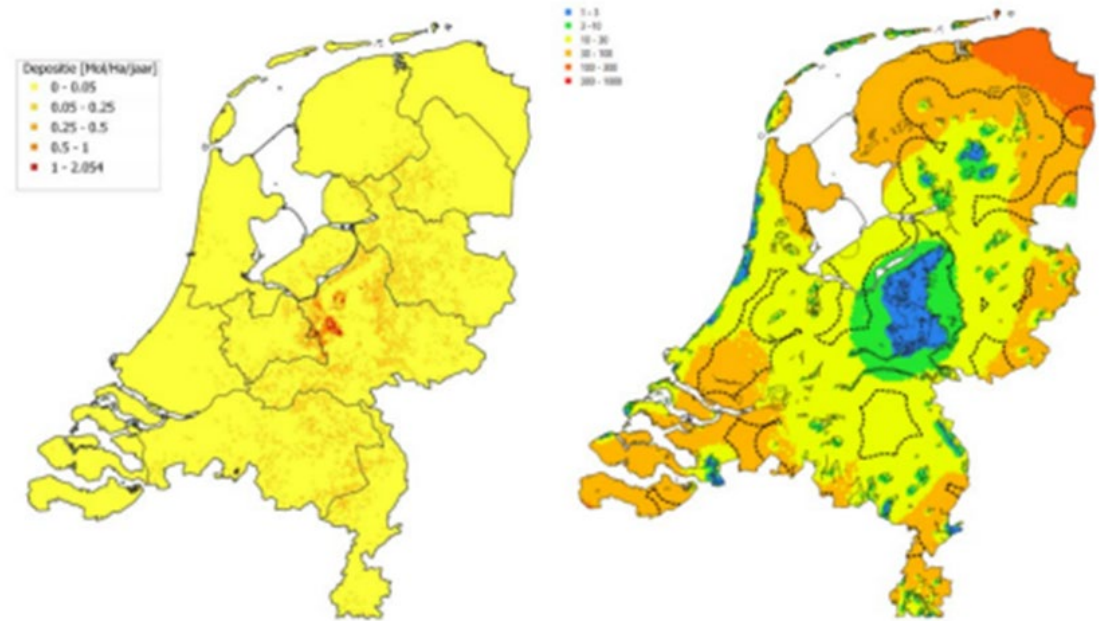

Basis voor ontwikkelen scenario

- Aangereikte ruimtelijke indelingskaart: bodem- en waterkwaliteitsopgave
- Vastgestelde reductiepercentages per gebiedstype op die kaart
- Totale emissiereductie van 40% landbouwemissies (39 kton) t.o.v. basispad (10 kton)
- Stikstofgevoelige N2000 gebieden met een 1 km zone (6 grote wateren uitgezonderd)

Two spatial approaches

Figuur 4 Depositiebijdragekaart (links) en depositiepotentiekaart (rechts). Bron: Erisman en Brouwer, 2021.

Uitgangspunten vanuit het Rijk

Gebieden	Reductiepercentage
A: Gebieden met minder beperkingen vanuit water, bodem, natuur en stikstof	12%
A1: Gebieden Gelderland	12%
B: Transitiegebied	Percentage reductie benodigd om emissie-reductietotaal van 39 kton NH ₃ te bereiken na reducties in andere gebieden
C1: Veenweidegebied	
C2: Ring rondom stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden	70%
C3: Reductie volgend uit depositiepotentie (zie kaarten hiernaast) in Gelderland	80% stal, 18% veld (58% gemiddeld)
D1: Stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden	95%
D2: Natuur Netwerk Nederland	95%

Disclaimer

- > Niet gekeken naar maatregelen om de genoemde reducties te behalen
- > Voor beslissingen op bedrijfsniveau is specifiek onderzoek nodig
 - De gebruikte bedrijfsgegevens zijn van 2018
 - Geaggregeerd naar gridcellen van 64 ha

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Wijze van doorrekening door RIVM

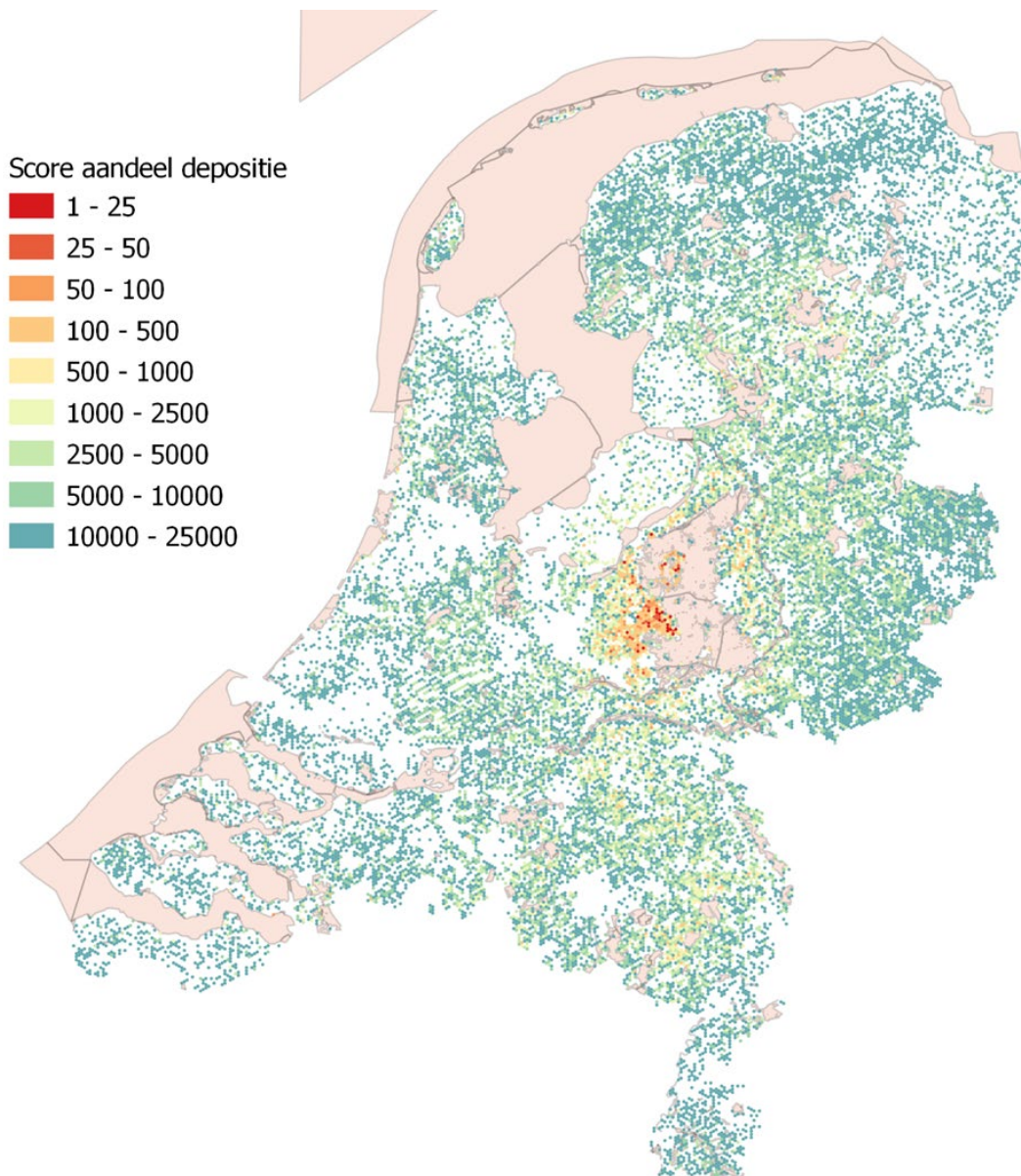
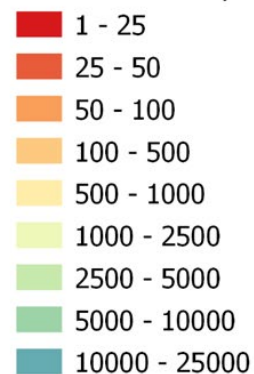

Bron-receptor matrix:

Vanuit elke cel in de figuur hiernaast
Berekenen we hoeveel van de emissie uit deze bron
terecht komt op elke cel (receptor) met
stikstofgevoelige natuur in de Natura2000-gebieden

Als de emissie in een cel bijvoorbeeld halveert,
Dan halveert ook de depositie in elk van de cellen
in de Natura-2000 gebieden

Score aandeel depositie

Basispad 2018-2030

Depositiedaling	2018-2030
Buitenland	38%
Nederland	12,5%
Verkeer en vervoer	23,7%
Scheepvaart	17,1%
Landbouw	11,9%
Industrie en Energie	7,8%

Bestaand emissieplafond (NEC-doel)	2005 → 2020	2005 → 2030
Ammoniak NH ₃	-19%	-21%
Stikstofoxiden NO _x	-55%	-61%

Jaar	Sectorgroep	Depositie [mol/ha/jaar]	Relatief [%]
2018	Landbouw	707	43,9%
2018	Buitenland	574	35,7%
2018	Industrie	34	2,1%
2018	Overig	111	6,9%
2018	Wegverkeer	107	6,7%
2018	Vervoer en Overig verkeer	21	1,3%
2018	Scheepvaart	56	3,5%
2018	Meetcorrectie	-87	
2018	Totale depositie	1.523	
2030	Landbouw	623	49,3%
2030	Buitenland	356	28,2%
2030	Industrie	31	2,5%
2030	Overig	108	8,6%
2030	Wegverkeer	83	6,5%
2030	Vervoer en Overig verkeer	15	1,2%
2030	Scheepvaart	46	3,7%
2030	Meetcorrectie	-56	
2030	Totale depositie	1.207	

¹ <http://www.emissieregistratie.nl/>

² <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2020>

KDW-t

KDW-t is een tussendoelstelling ten opzichte van de KDW en is als indicator gepresenteerd.

De KDW-t fungeert als een (tijdelijk) minder ambitieuze tussendoelstelling in gebieden met een heel lage KDW.

Waarbij KDW's lager dan 1.000 mol/ha/jaar opgehoogd zijn met een factor 2, tot maximaal 1.000 mol/ha/jaar.

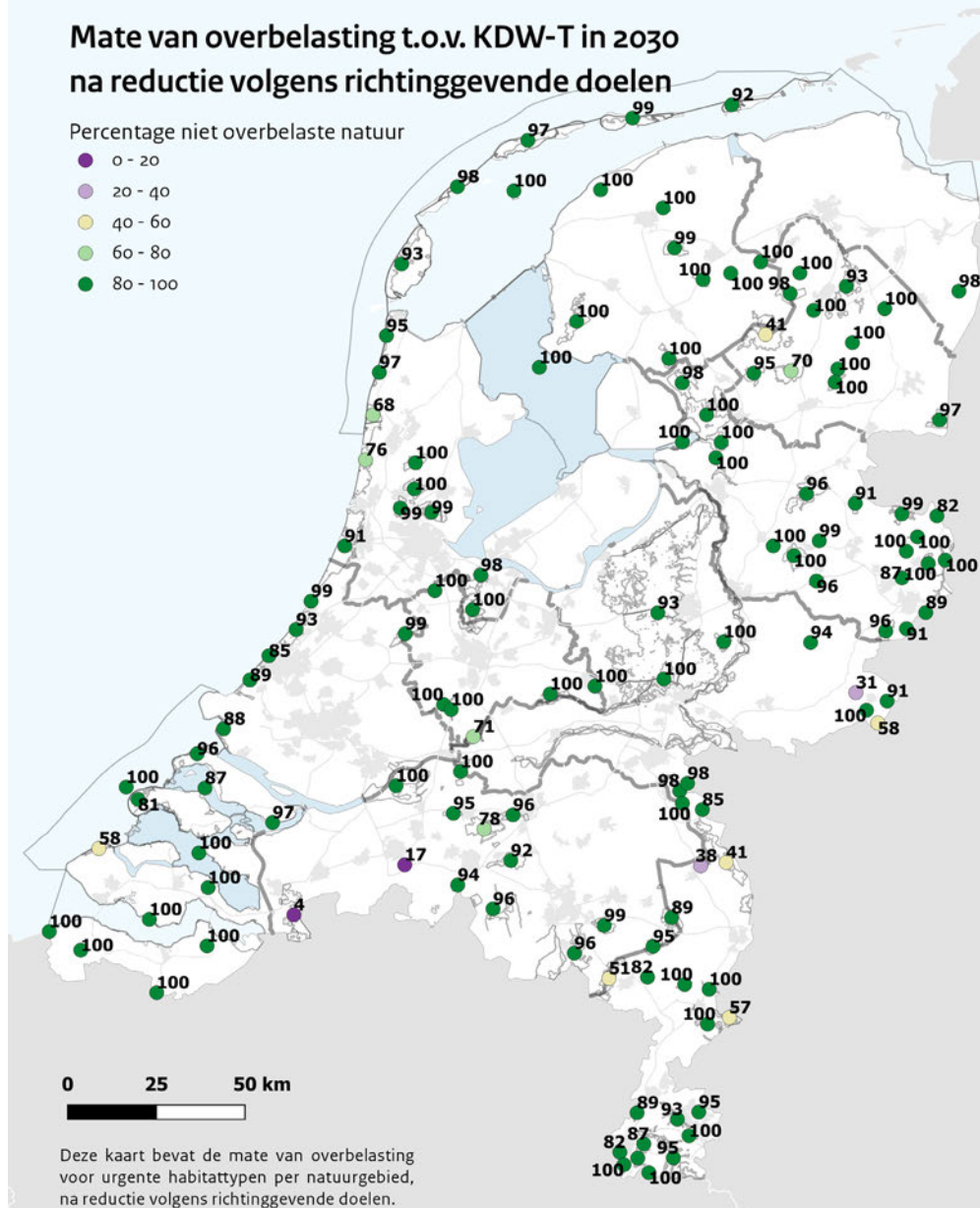
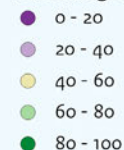
KDW-t is gehanteerd om inzicht te verschaffen in de totale opgave voor een gebied

> Te bekijken waar sprake is van dreigende verslechtering.

‘Gericht op het zo snel mogelijk terug dringen van ernstige overschrijding [...] waarbij 2x KDW wordt gezien als matige overschrijding.’

Mate van overbelasting t.o.v. KDW-T in 2030 na reductie volgens richtinggevende doelen

Percentage niet overbelaste natuur

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Resultaten

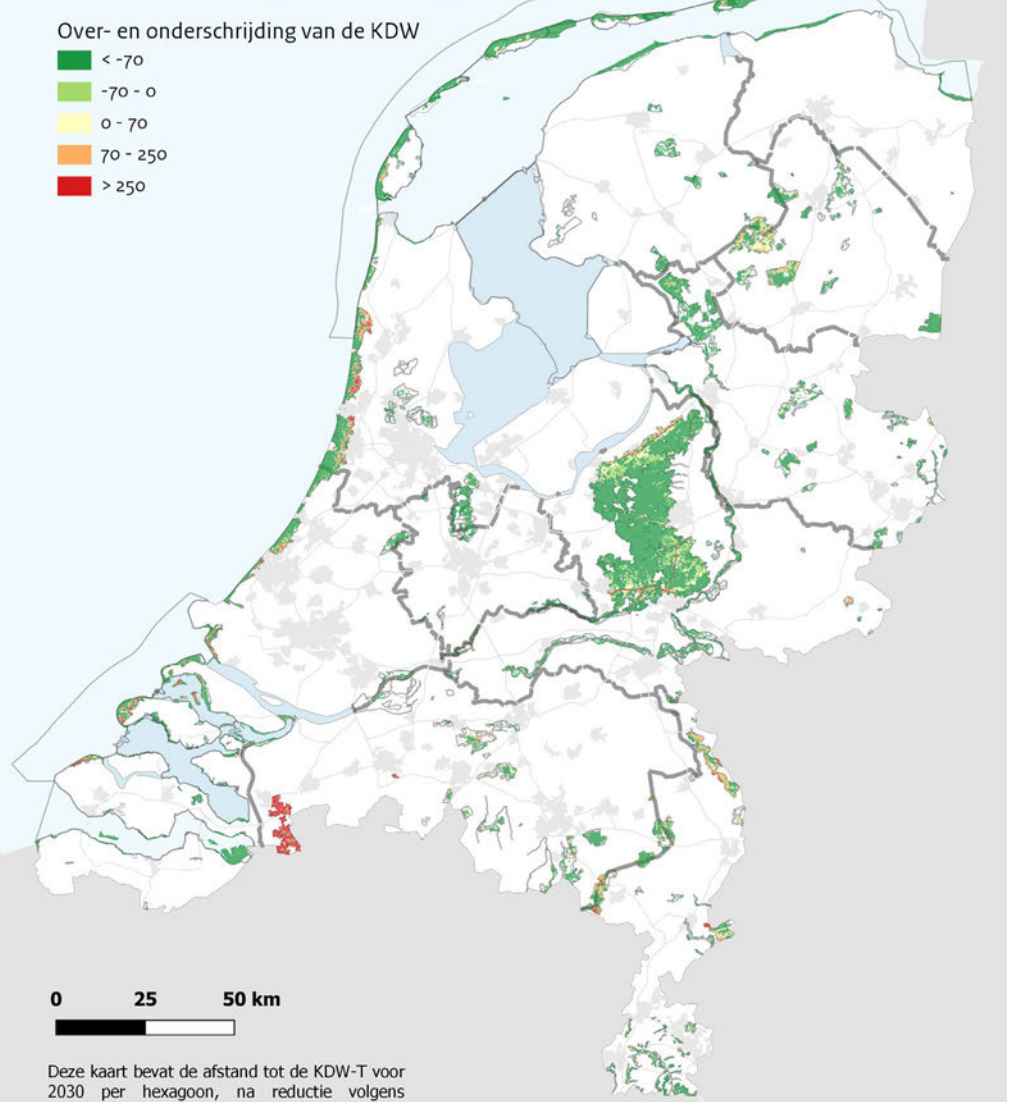
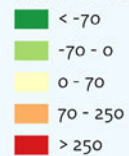
Doelbereik per Natura 2000-gebied

	Natura 2000-gebied	KDW-T		KDW	
		Basispad (2030)	Na reductie (2030)	Basispad (2030)	Na reductie (2030)
0	Landelijk	50%	88%	43%	81%
1	Waddenzee	100%	100%	100%	100%
2	Duinen en Lage Land Texel	92%	93%	80%	87%
<...>					
10	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	100%	100%	100%	100%
13	Alde Feanen	91%	99%	77%	90%
15	Van Oordt's Mersken	99%	100%	99%	100%
16	Wijnjeterper Schar	76%	100%	73%	98%
17	Bakkeveense Duinen	68%	100%	66%	97%
18	Rottige Meenthe & Brandemeer	83%	100%	59%	80%
21	Lieftingsbroek	76%	98%	76%	98%
22	Norgerholt	16%	100%	16%	100%
23	Fochteloërveen	88%	98%	1%	1%

Mate van overbelasting t.o.v. KDW-T in 2030 na reductie volgens richtinggevende doelen

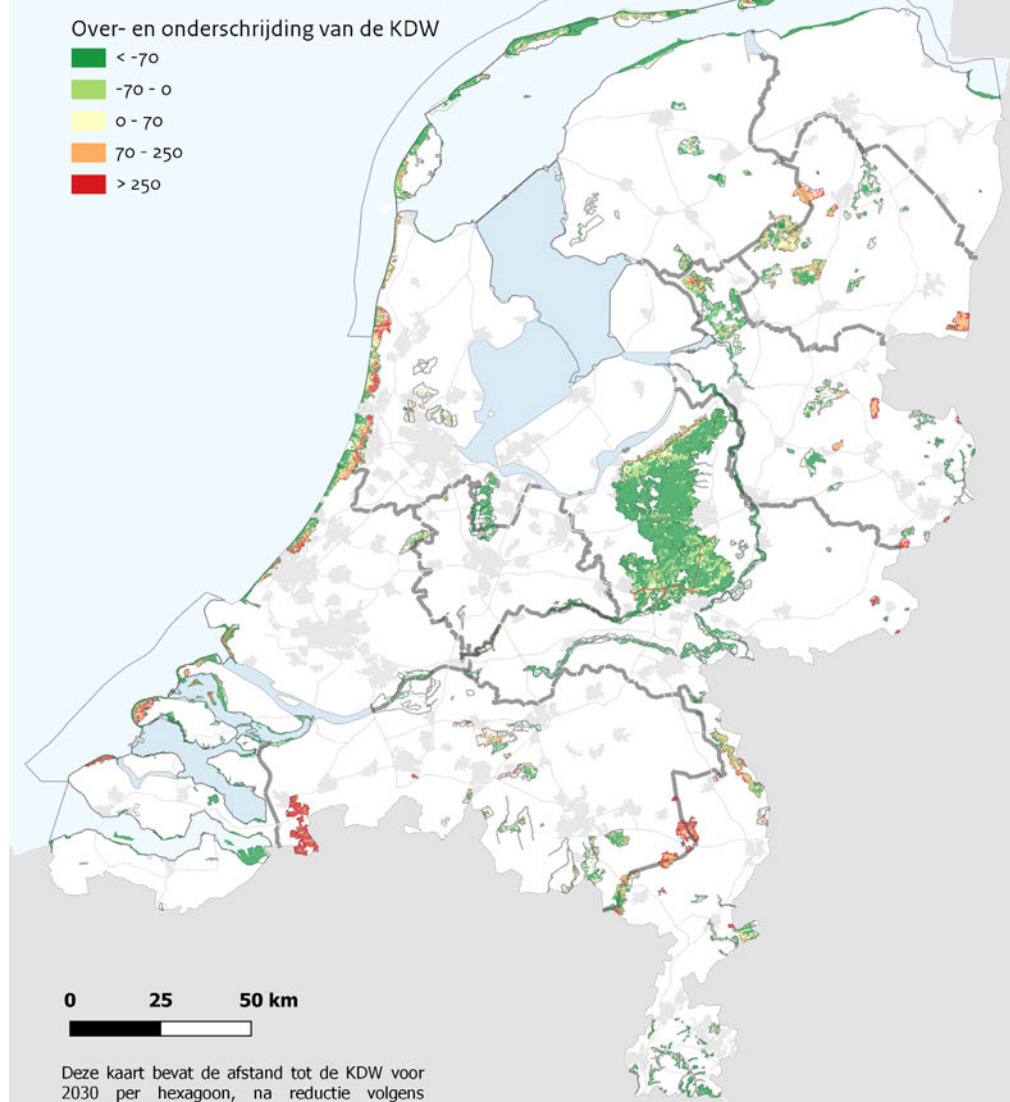
Over- en onderschrijding van de KDW

Deze kaart bevat de afstand tot de KDW-T voor 2030 per hexagoon, na reductie volgens richtinggevende doelen.

Mate van overbelasting t.o.v. KDW in 2030 na reductie volgens richtinggevende doelen

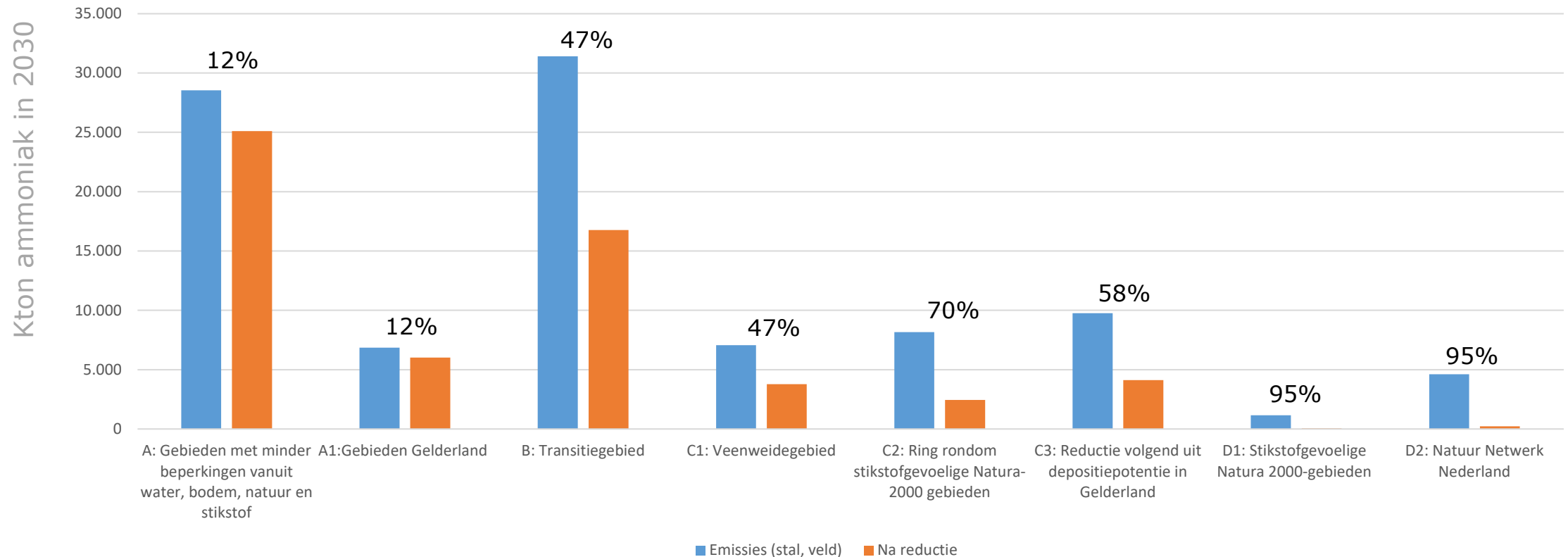
Over- en onderschrijding van de KDW

Deze kaart bevat de afstand tot de KDW voor 2030 per hexagoon, na reductie volgens richtinggevende doelen.

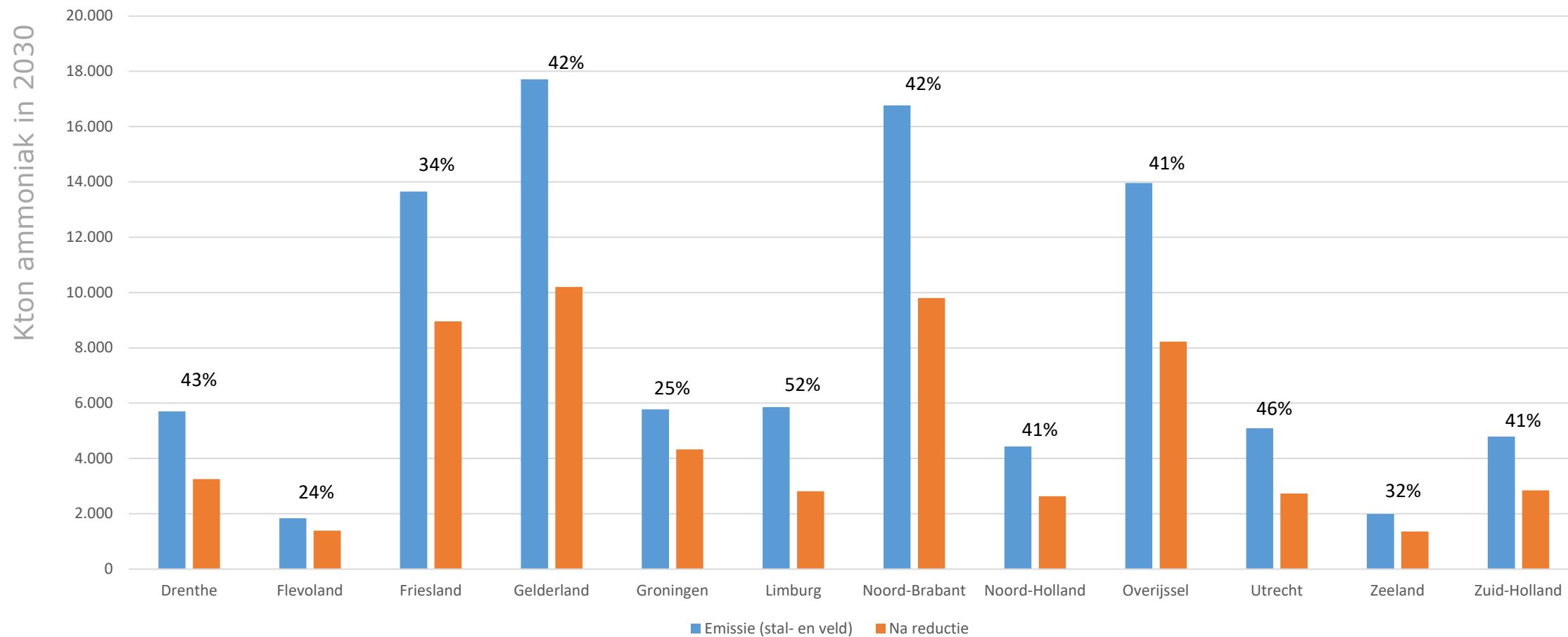

Emissiereductie per gebiedstype op basis van de gekozen uitgangspunten

Emissiereductie per provincie

Depositiereductie per gebied, vanuit eigen provincie en vanuit de overige provincies

Provincie	Natura 2000-gebied	Depositiereductie in mol/ha/jaar		
		vanuit de eigen provincie	overige provincies	totaal
Drenthe	Bargerveen	38	91	129
Drenthe	Drentsche Aa-gebied	111	107	218
Drenthe	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	131	257	388
Drenthe	Drouwenerzand	78	83	161
Drenthe	Dwingelderveld	167	168	335
Drenthe	Elperstroomgebied	125	101	226
Drenthe	Fochteloërveen	46	157	203
Drenthe	Holtigerveld	85	167	252
Drenthe	Mantingerbos	234	139	373
Drenthe	Mantingerzand	150	105	255
Drenthe	Norgerholt	295	207	502
Drenthe	Witterveld	100	109	209
Flevoland	De Wieden	-8	254	262

Kaart uit startnotitie:

Richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied

- 12%: Gebieden met minder beperkingen vanuit water, bodem, natuur en stikstof
- 12%: Gebieden Gelderland
- 47%: Transitiegebied
- 47%: Veenweidegebied
- 58%: Reductie volgend uit depositiepotentie in GLD¹
- 70%: Ring rondom stikstofgevoelige N2000-gebieden
- > 95%: Natura 2000**
- Natuur Netwerk Nederland*
- bebouwd, semi-bebouwd en recreatiegebied
- provinciegrens

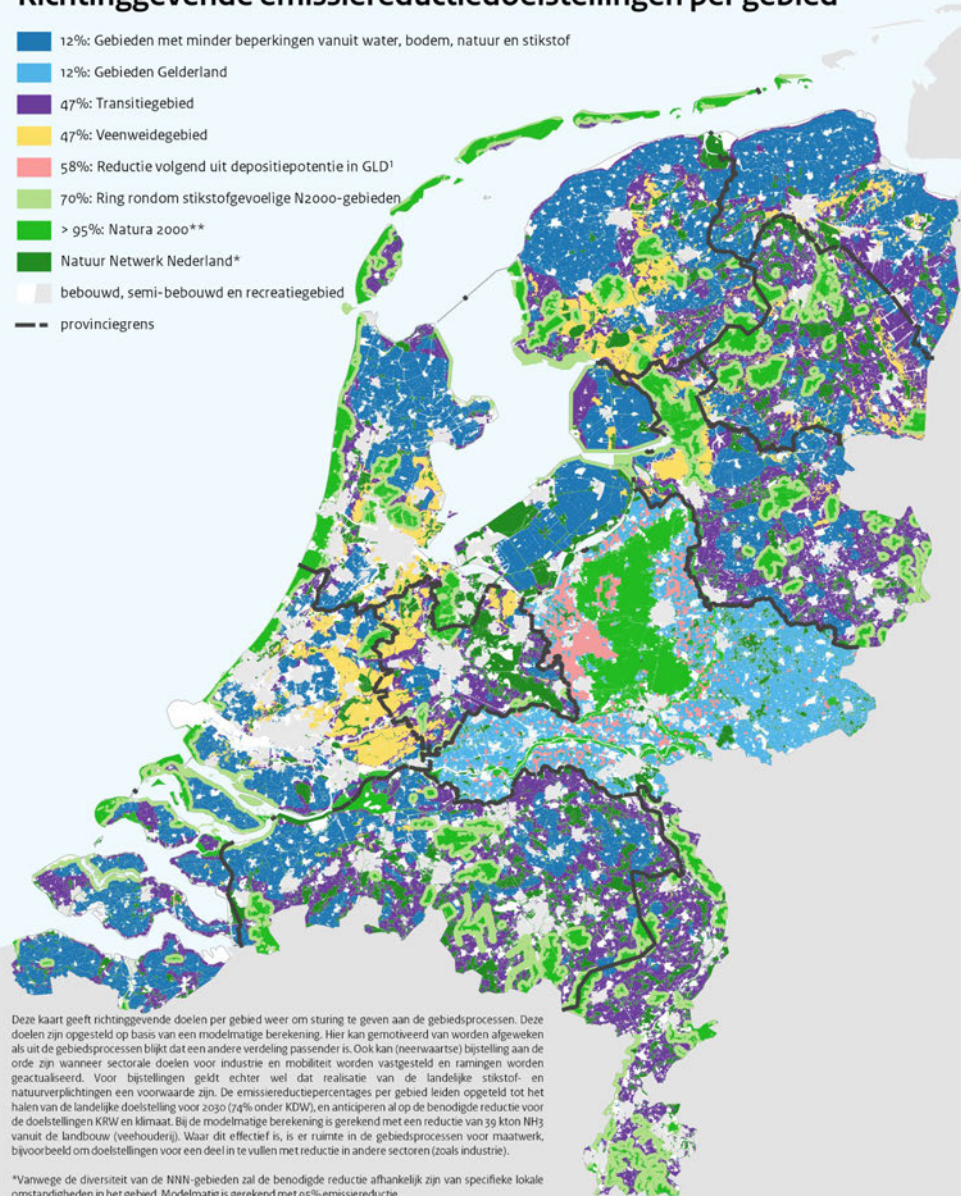
Deze kaart geeft richtinggevende doelen per gebied weer om sturing te geven aan de gebiedsprocessen. Deze doelen zijn opgesteld op basis van een modelmatige berekening. Hier kan gemotiveerd van worden afgeweken als uit de gebiedsprocessen blijkt dat een andere verdeling passender is. Ook kan (meerwaartse) bijstelling aan de orde zijn wanneer sectorale doelen voor industrie en mobiliteit worden vastgesteld en ramingen worden geactualiseerd. Voor bijstellingen geldt echter wel dat realisatie van de landelijke stikstof- en natuurverplichtingen een voorwaarde zijn. De emissiereductiepercentages per gebied leiden opgeteld tot het halen van de landelijke doelstelling voor 2030 (74% onder KDW), en anticiperen al op de benodigde reductie voor de doelstellingen KRW en klimaat. Bij de modelmatige berekening is gerekend met een reductie van 39 kton NH₃ vanuit de landbouw (veehouderij). Waar dit effectief is, is er ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld om doelstellingen voor een deel in te vullen met reductie in andere sectoren (zoals industrie).

*Vanwege de diversiteit van de NNN-gebieden zal de benodigde reductie afhankelijk zijn van specifieke lokale omstandigheden in het gebied. Modelmatig is gerekend met 95% emissiereductie.

**N2000-gebieden die zich kenmerken als (grote) wateren, zoals Waddenzee en IJsselmeer, zijn niet gevisualiseerd op de kaart. De richtinggevende doelen zien in hoofdzaak namelijk toe op reductie van emissie afkomstig van activiteiten op land. In deze gebieden is modelmatig gerekend met 95% reductie.

In NNN en Natura 2000-gebieden kunnen (agrarische) activiteiten bewust onderdeel zijn van bijvoorbeeld (agrarisch) natuurbeheer. Waar dat het geval is en ook in de toekomst passend is, is ruimte om hier in de gebiedsplannen rekening mee te houden.

[1] Betreft een combinatie van emissiereductie van 80% voor stallen en 18% voor veld.

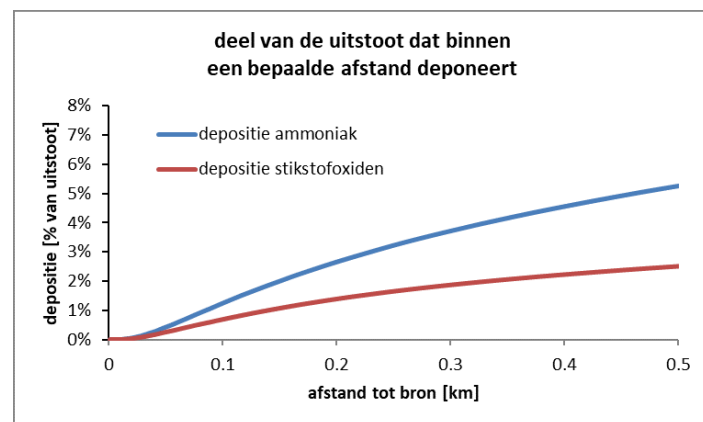
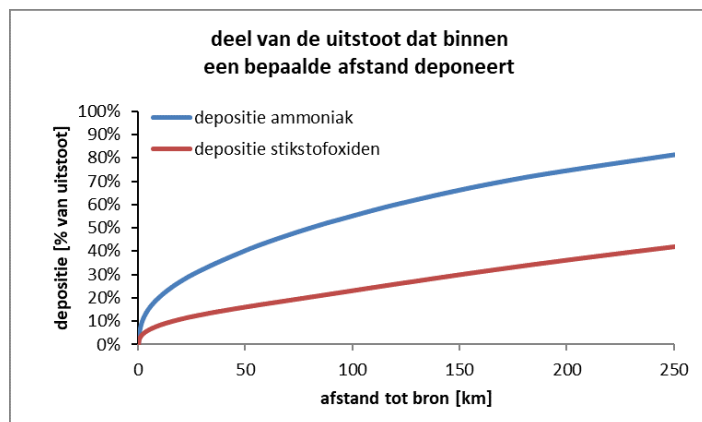
Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Bijlagen

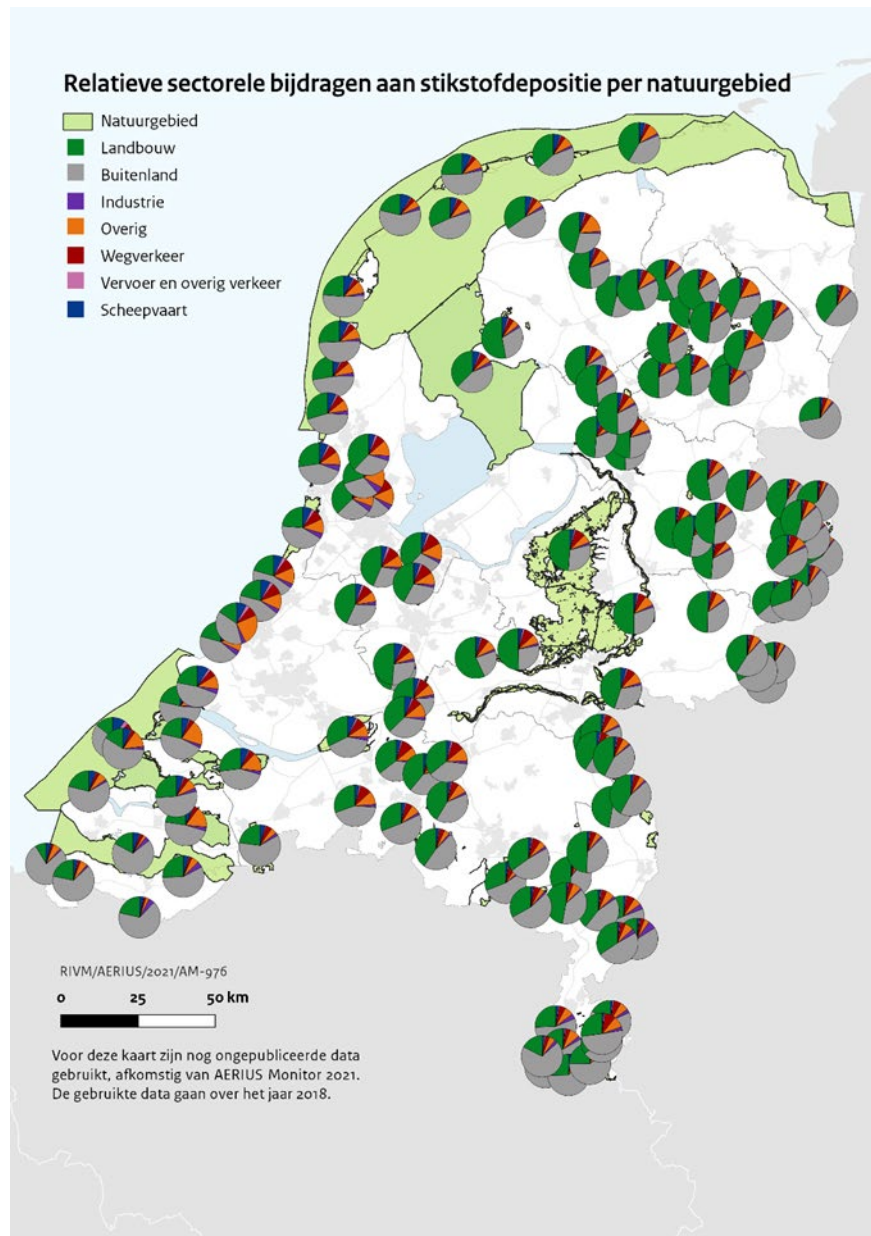

Ammoniakemissies

Ammoniak (NH₃) landt sneller dan stikstofoxiden (NO_x)

Lage bronnen reiken minder ver dan hoge bronnen

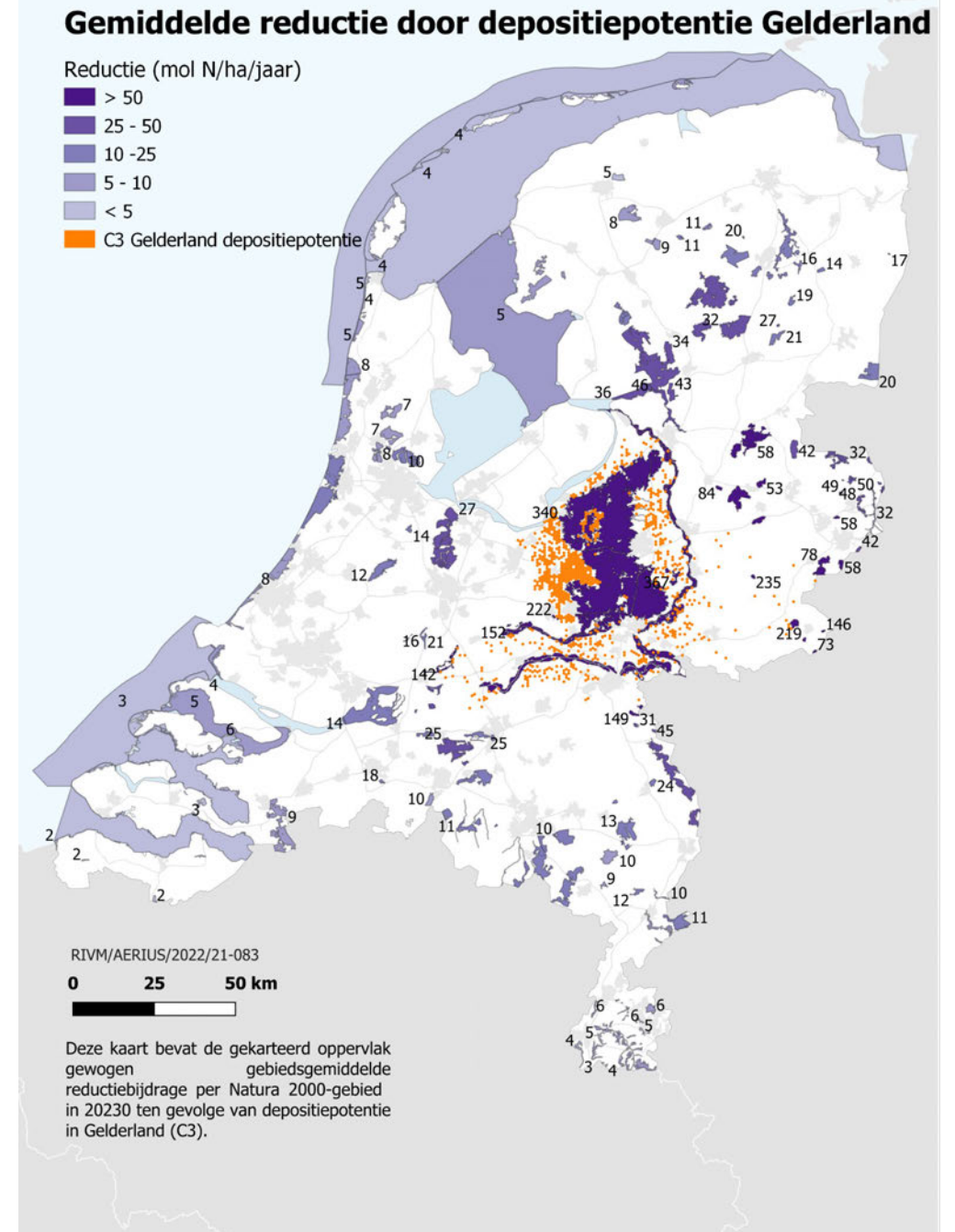

Oppervlakte per gebiedstype

Gebiedstype	Oppervlakte in ha	Aandeel
A: Gebieden met minder beperkingen vanuit water, bodem, natuur en stikstof	770.100	28%
A1: Gebieden Gelderland	207.300	7%
B: Transitiegebied	592.400	21%
C1: Veenweidegebied	179.500	6%
C2: Ring rondom stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden	314.300	11%
C3: Reductie volgend uit depositiepotentie in Gelderland	43.600	2%
D1: Stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden	317.400	11%
D2: Natuur Netwerk Nederland	362.300	13%

Depositiepotentie Gelderland: gemiddelde reductie per Natura 2000-gebied

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Richtinggevende emissiereductie- doelen per gebied

Informatiesessie BC Stikstof

<https://www.aanpakstikstof.nl/>

Aanleiding

- › **In 2030 moet 74%** van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder KDW komen (verplichtingen WSN en afspraken uit het coalitieakkoord).
- › Tegelijkertijd bieden de omgevingswaarden geen sturing op de vraag **wáár stikstofreductie ruimtelijk** gezien tot stand moet komen. Ook zijn de instandhoudingsdoelstellingen locatie-gebonden.
- › **Ieder gebied is anders**: niet alleen qua belasting en staat van de natuur, maar ook qua mogelijkheden om stikstof te reduceren in de (directe) omgeving.
- › Daarom is het van belang de benodigde **reductie regionaal te richten**. Dit kan via het instellen van regionale doelen. Regionale doelen bieden **duidelijkheid en perspectief** aan betrokken sectoren wat de opgave in elk gebied is.

Samen met het IPO is traject gestart om te komen tot richtinggevende doelen per gebied (onder andere de input die is opgehaald tijdens de regiodagen hebben hieraan bijgedragen).

Uitgangspunten voor regionale doelen

- › De reductiedoelen per gebied **tellen in ieder geval op** tot het behalen van de omgevingswaarden uit de Wsn.
- › Het tegengaan/**voorkomen van verslechtering** is een belangrijke continue verplichting. Dit is tevens een voorwaarde om op termijn vergunningverlening weer meer mogelijk te maken. Dat betekent ook met prioriteit het terugdringen van stikstof in **(zeer) urgente gebieden**. (juridische houdbaarheid)
- › **Kenmerken** van het gebied zijn leidend: staat natuur, stikstofbelasting, opgaven bodem, water en klimaat.
- › **Efficiëntie** van reductie door de bronnen te reduceren die zo'n groot mogelijke impact hebben.
- › **KDW leidend als best beschikbare wetenschappelijke** indicator, maar kijken naar bredere natuurfactoren en instandhoudingsdoelen.
- › **Perspectief landbouw**: zorgen voor passend perspectief en ruimte voor de sector in de gebieden. Uitlegbaarheid van belang.
- › De **doelen in emissie**: eenvoudiger om te sturen op de stikstofbron en beter uit te leggen in gebiedsprocessen. Emissiedoelen worden gekoppeld aan wat qua depositiereductie nodig is om de staat van de natuur te verbeteren.
- › Doelen **bepalen het 'wat'**, maar nog niet het **'hoe'** (maatregelen)

Denkrichting van provincies aan het Rijk

- › **Combinatiescenario** (generiek, ABCD, Depositiepotentie en ringen)
 - Wederkerigheid
 - Geen standaard scenario (zonering zoveel mogelijk van onderaf)
 - Zoveel mogelijk generiek
 - Inzicht in ruimte voor vulling van stikstofbanken & PAS melders
 - Perspectief voor de landbouw is onmisbaar
 - Budgetten moeten toereikend zijn
- › **Uitvoeringscondities**

(vooruitlopend op het advies wat is voorzien na besluitvorming Rijk waarin provincies aangeven wat de uitvoeringscondities zijn.)

Evenredigheid sectoren

- **Alle sectoren leveren een bijdrage** aan de stikstofemissiereductie en dus ook aan de realisatie van de regionale doelstellingen.
- De **verspreiding van ammoniakbronnen (NH3) is** relevanter voor de gebiedsgerichte opgave dan die van stikstofoxiden (NOx), omdat ammoniakemissies dichtbij neerslaan. **NOx-sectoren** hebben een relatief kleinere bijdrage op stikstofgevoelige N2000 gebieden, reductie vindt voornamelijk plaats via de landelijke deken.
- Voor regionale doelen is gerekend met reductie van ammoniakbronnen (veehouderij). Dat **betekent niet dat er voor Nox-sectoren geen opgave** ligt:
 - De voorziene maatregelen (prognoses 2030) zijn opgenomen in het **basispad** en lopen hoofdzakelijk via landelijk, generiek beleid.
 - We werken toe naar **afspraken/doelen voor benodigde reductie** in deze sectoren. De cijfers van de KEV 2022 geven input (oktober dit jaar). Dit wordt meegenomen in het landelijke (generieke) Rijksbeleid.
 - De regionale doelen zullen hierop waar nodig worden aangepast richting definitieve vaststelling in juli 2023.

Samenstelling doelen

- › Er is gekozen voor het combinatiescenario ofwel het **maatwerkscenario**, mede op verzoek van de provincies zoals aangegeven in de denkrichting, dat de volgende kenmerken heeft.
 1. Gebiedsgerichte reductiepercentages houden zoveel mogelijk rekening met de **kenmerken van het bodem- en watersysteem** in de gebieden. Stikstofdoelen worden daarom verbonden aan de opgaven en omgevingscondities voor water, klimaat en de transitie van de landbouw. Dit wordt vertaald naar een variatie op de ABCD-kaart.
 2. De aanpak als geheel wordt effectiever als extra reductie wordt bewerkstelligd bij bronnen in midden-Nederland (Gelderland). Niet alleen vanuit de water- en bodem- en natuuropgave in de directe omgeving, maar ook omdat deze bronnen relatief veel depositie veroorzaken op alle Natura 2000-gebieden. Met deze reductie **in Gelderland wordt gekozen voor een dekenpotentie benadering**.
 3. Besloten is tot een **generiek reductiepercentage** voor alle landbouwbronnen, waarvoor landelijke maatregelen zullen worden genomen.
 4. Keuze voor een **ringenbenadering**, waarbij een ring van een x aantal (kilo)meters om Natura 2000-gebieden gelegd wordt. Daarbinnen wordt vervolgens een steviger reductiepercentage gehanteerd.

Aandeel generiek

Generiek = alle locaties in Nederland - ongeacht de ligging t.o.v. N2000, type bedrijf of gebiedskenmerken krijgen een vast percentage emissiereductie.

> **Aandeel generiek** = 12kton van de 40kton NH3 reductie

> **Waarom?**

– *Klimaatopgave*

Vanuit de klimaatopgave is een generieke reductie niet passend. Mede omdat dit innovaties impliceren wat geen/nauwelijks effect heeft op de klimaatdoelstellingen.

– *Geen one size fits all*

Gebiedsgerichte emissiereductie o.b.v. kenmerken van het gebied passend bij de gebiedsgerichte aanpak.

– *Efficiëntie*

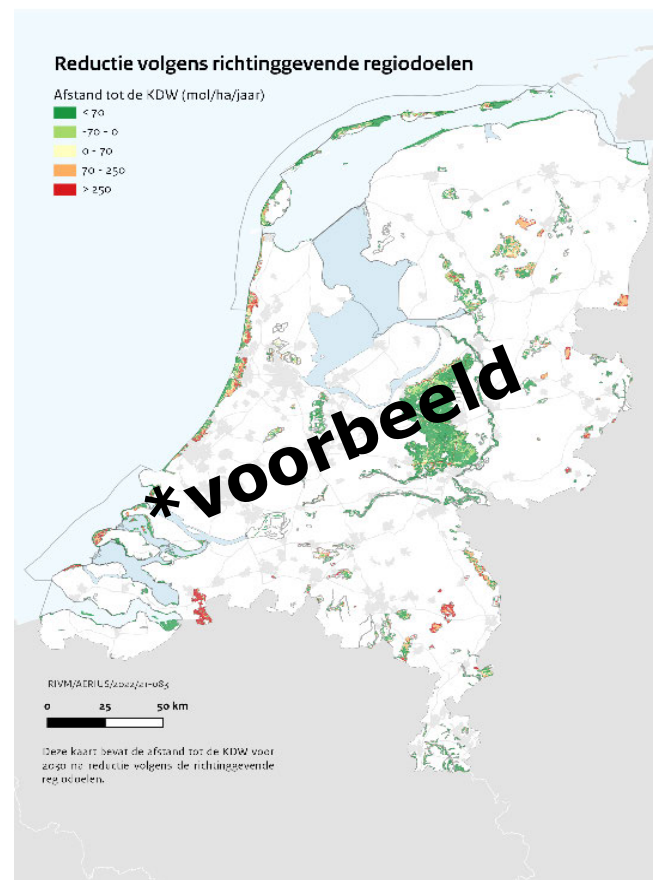
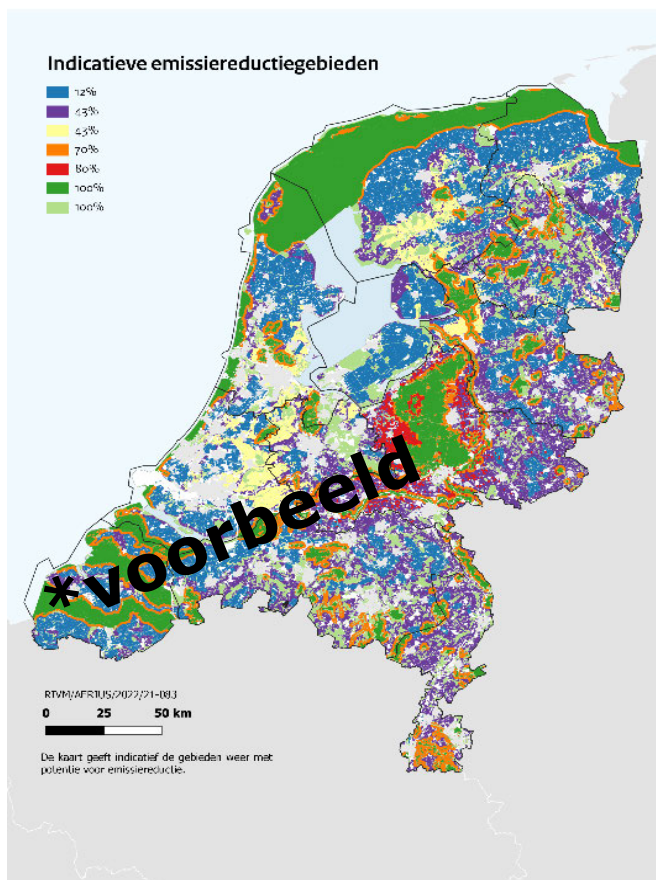
Diverse rapporten tonen aan dat een generieke reductie minder efficiënt is & meer boeren raakt op plekken waar het misschien niet perse nodig is.

Daarnaast onderzoeken we mede op verzoek van de provincies de opties voor meer normering. Dit zal waarschijnlijk niet perse generiek zijn maar normering op basis van de gebiedskenmerken. Daarom wordt het nu niet meegenomen in het generieke aandeel.

Richtinggevende doelen per gebied

- > Het maatwerkscenario leidt tot richtinggevende emissiereductiedoelen hierbij is gerekend met 40 kton NH₃-reductie (afkomstig van bronnen veehouderij).
- > Dit leidt tot 82,5% onder de KDW in 2030 volgens het model van RIVM.

* Het is belangrijk om hierbij in acht te nemen dat de gepresenteerde kaarten een modelberekening betreffen die helpen richting te geven aan de gebiedsprocessen.

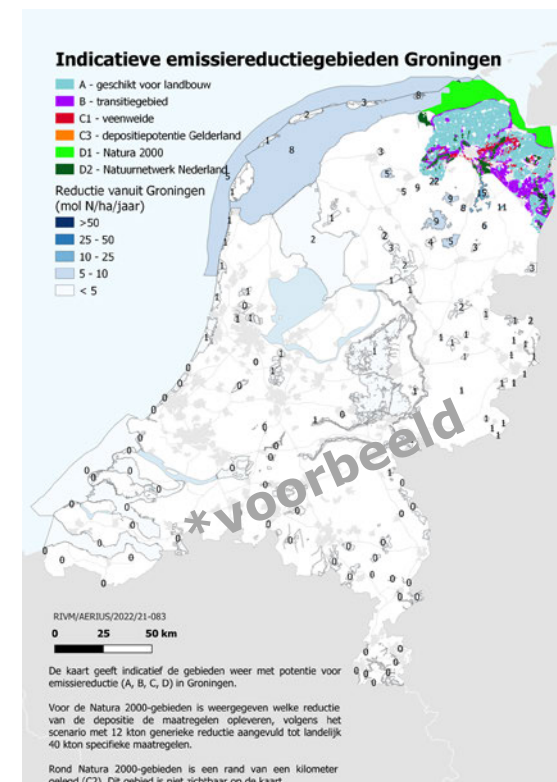

Richtinggevende doelen per gebied

Per provincie wordt het volgende meegegeven:

1. In kton een richtinggevende emissiereductie NH3 (procentueel en absoluut) **per provincie**;
2. Hierbij een richtinggevende onderverdeling **per gebiedstype per provincie**, zowel absoluut in hoeveelheden kton NH3 en procentueel (emissiereductiepercentages);
3. De daarbij horende **ruimtelijke gebiedsindeling**.
4. De beoogde **depositiereductie per N2000-gebied**

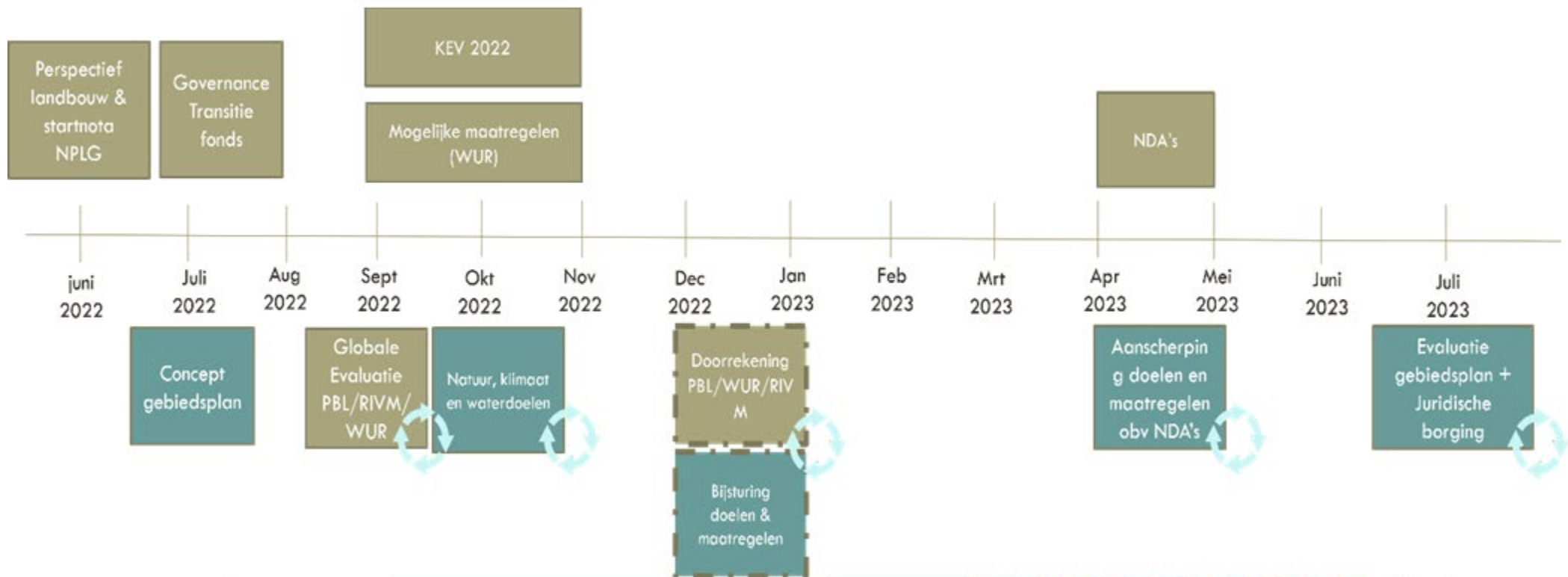
Reductie provinciale emissies		
	percentage	ton NH3
Drenthe	41,7%	2.375
	12%	196
	43,3%	1.109
	43,3%	183
	70%	467
	100%	20
	100%	400

Status en proces richting gebiedsplannen 2023

- › De richtinggevende emissiereductiedoelstellingen zijn bedoeld om **richting** te geven aan het gebiedsproces. De doelen worden definitief (taakstellend) vastgelegd in het **gebiedsplan/gebiedsprogramma's in juli 2023**.
- › De stikstofdoelstellingen per gebied kunnen in aanloop naar de definitieve gebiedsplannen worden aangepast aan de hand van nieuwe inzichten. Dat gaat onder andere om:
 - **De doorvertaling van de opgaven naar de regio voor water, klimaat en natuur** en de structurerende keuzes van het NPLG bekend zijn (uiterlijk oktober 2022).
 - Als de resultaten van de **Klimaat- en Energieverkenning (KEV)** bekend zijn (oktober/november 2022) en indien er doelen voor de NOx bekend zijn (2022-2023).
 - Wanneer de **Natuurdoelanalyses** bekend zijn. Dit leidt mogelijk nog tot een bijstelling van de opgave (Q1 2023).
- › Provincies kunnen op basis van de uitkomsten van het gebiedsproces bij het concept gebiedsplan en het gebiedsplan 1.0 **motiveren waarom zij afwijken** van de richtinggevende doelen stikstof. Via een onafhankelijke toets wordt gekeken of de voorgestelde wijzigingen van de richtinggevende doelen stikstof mogelijk is.
- › **Evaluatiemomenten** van de conceptgebiedsplannen (Q3 2022), ijkmoment dec/jan en bij de doorrekening van de gebiedsplannen na juli 2023 door het consortium van PBL, WUR en RIVM.

105

1000

PREMIUM
QUALITY

INHOUD **GEBIEDSPLAN** STIKSTOFREDUCTIE EN NATUURVERBETERING

28/12/2022 • P2.NL

LANDSCHAP MET EEN BOOM

16.8" x 18.9"

WSN OVER GEBIEDSPLANNEN

Artikel 1.12fa

•1. Binnen twee jaar na de inwerkingtreding van artikel 1.12b leggen gedeputeerde staten Onze Minister een gebiedsplan voor ter gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarde en het programma stikstofreductie en natuurverbetering. Het plan kan indien gewenst door gedeputeerde staten vergezeld gaan van een voorstel tot wijziging van het programma. Het plan beschrijft voor elke voor stikstof gevoelige habitat in de Natura 2000-gebieden in de betrokken provincie in elk geval:

- a. voor zover het programma stikstofreductie en natuurverbetering niet meer actueel is:
 - 1°.de omvang van de stikstofdepositie en de bronnen daarvan, onderscheiden naar de belangrijkste sectoren en naar de afkomst van binnen en buiten de provincie, en de mate waarin de kritische depositiewaarde wordt overschreden;
 - 2°.de verwachte autonome ontwikkeling van de stikstofemissie door bronnen binnen en buiten de betrokken Natura 2000-gebieden en de gevolgen daarvan voor de omvang van stikstofdepositie in de voor stikstof gevoelige habitats;
- b. de binnen en buiten de betrokken Natura 2000-gebieden in de provincie uitgevoerde of uit te voeren maatregelen die bijdragen aan:
 - 1°.vermindering van de stikstofdepositie met het oog op het tijdig voldoen aan de omgevingswaarden, bedoeld in artikel 1.12a, eerste lid, en aan de tussentijdse doelstellingen, bedoeld in artikel 1.12b, tweede lid, onderdeel a;
 - 2°.het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen;
- c. de verwachte sociaaleconomische effecten en de weging van de haalbaarheid en doelmatigheid en doeltreffendheid van de maatregelen, bedoeld in onderdeel b;
- d. de verwachte gevolgen van de maatregelen, bedoeld in onderdeel b, voor de omvang van de stikstofdepositie, respectievelijk het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen.

•2. Na ontvangst van een plan als bedoeld in het eerste lid kan Onze Minister, na instemming van beide partijen, het programma stikstofreductie en natuurverbetering dienovereenkomstig wijzigen, door daarin voor elke voor stikstof gevoelige habitat in de Natura 2000-gebieden en voor de betrokken provincie in elk geval de maatregelen te beschrijven die nodig zijn om tijdig te voldoen aan de omgevingswaarden, bedoeld in artikel 1.12a, eerste lid, en aan de tussentijdse doelstellingen, bedoeld in artikel 1.12b, tweede lid, onderdeel a.

STIKSTOF DOELSTELLING WSN

2025 – 40% $N_{2000} \leq KDW$
2030 – 50% $N_{2000} \leq KDW$
2035 – 74% $N_{2000} \leq KDW$

INHOUDSOPGAVE GEBIEDSPLAN - 1

- > Kop op het document: de opgave (specifiek voor deze provincie)

 - > Analyse (voorstel: format door BIJ12 uitgewerkt)
 - Stikstofanalyse per gebied voor 2025, 2030 en 2035 (overschrijding, bronnen en sectoren)
 - Aanvullende benodigde stikstofruimte voor economische ontwikkeling
 - Natuurdoelanalyse per gebied (habitats, drukfactoren en omgevingscondities)

 - > Wat wordt het doel (vertaling landelijke omgevingswaarde naar een doel stikstofreductie *in emissiereductie* en natuurdoelen, zonder verantwoordelijkheid van het rijk voor de doelen over te nemen)
 - Vertrekpunt is de lange termijn (N2000 gebieden voldoen in 2050 aan de instandhoudingsdoelen)
 - Omdat dat niet allemaal in één keer kan: tussendoel 2030 (alleen hiervoor bronmaatregelen beschikbaar)
 - Tussendoel 2035

 - > Wat zijn de te verwachten effecten van:
 - Autonome ontwikkeling
 - Inzet van Rijksbronmaatregelen (zonder gebiedsgerichte vertaling en tot 2030)
-

INHOUDSOPGAVE GEBIEDSPLAN - 2

> Pakket maatregelen¹:

(verschillende scenario's vanuit een bak met mogelijke maatregelen)

- Aanvullend provinciale (generieke) maatregelen (mogelijke wens: opplussen naar landelijk)
- Uitkomsten van de gebiedsprocessen
 - Gebiedsspecifieke stikstofreductie maatregelen
 - Gebiedsspecifieke natuurverbeteringsmaatregelen (nadruk op overgangszones rond N2000 & NNN)
- Indien nu al uitgewerkt: (voorstellen voor) maatregelen natuurinclusieve inrichting
- Indien nu al bekend: voorstellen voor aanvullende maatregelen/inzet voor periode na 2030

> Effect van het pakket maatregelen

- Wat is het te verwachten effect / doelbereik (analyse & monitoring stikstof en natuur)
- Sociaaleconomische effecten ((brede) welvaart; op niveau Rijk in de roadmap; op niveau prv en gebiedsproces in het gebiedsplan)

> Planning (van de implementatie van het gebiedsplan)

> Borging² (juridisch – programma WSN/beheerplannen/ruimtelijk?)

> Financiering (?)

¹ Het pakket komt in 2 iteratieslagen tot stand. Tussentijds: toets op effect landelijke omgevingswaarde in depositie, sociaaleconomische factoren en indien van toepassing toets omwisselbesluit.

² Van belang is dat de wijze van borging houvast biedt voor het behalen van resultaten zodat vergunningverlening weer vlot komt.

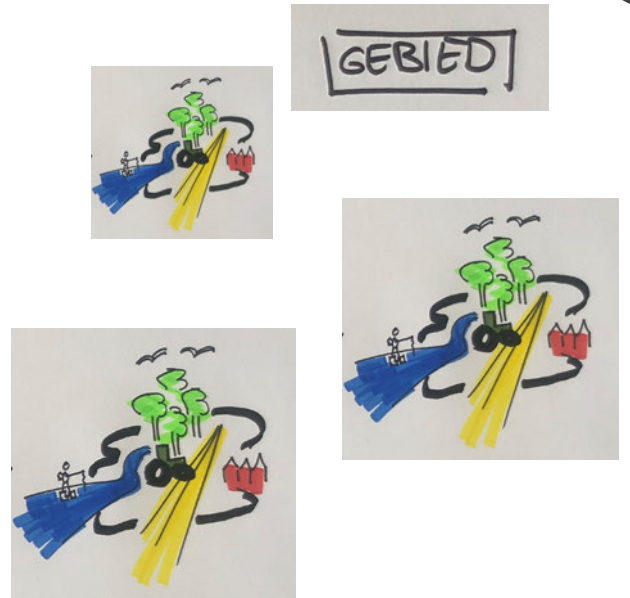

RIJKSBRON-
MAATERGELEN &
AUTONOME
DALING

.... DAN KOMEN ER DUS 12
GEBIEDSPANNEN

PROVINCIALE
STIKSTOFREDUCTIE
MAATREGELN

GEBIEDSGERICHTE
STIKSTOFREDUCTIE
MAATREGELN &
NATUURVERBETERINGS-
MAATREGELN